

Holy Bible

Aionian **Edition®**

Kiugo Gĩtheru Kĩa Ngai Kĩhingũre

Kikuyu Bible

New Testament

Holy Bible Aionian Edition ®
Kiugo Gĩtheru Kĩa Ngai Kĩhingũre
Kikuyu Bible
New Testament

CC Attribution ShareAlike 4.0, 2018-2024

Source text: eBible.org

Source version: 7/13/2024

Source copyright: CC Attribution ShareAlike 4.0

Biblica, Inc., 2013

Original work available for free at www.biblica.com and open.bible

Formatted by Speedata Publisher 4.19.18 (Pro) on 7/19/2024

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

AionianBible.org

Published by Nainoia Inc

<https://Nainoia-Inc.signedon.net>

We pray for a modern public domain translation in every language

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Kikuyu at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aiōdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aiōdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Take the time to understand these eleven words. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read online at AionianBible.org, with Android, and TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal... and purple is the color of royalty!

History

Kikuyu at AionianBible.org/History

04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 135 languages.
05/01/24 - 371 translations now available in 151 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Mathayo	1
Mariko	34
Luka	55
Johana	91
Atūmwo	118
Aroma	154
1 Akorinitho	170
2 Akorinitho	185
Agalatia	195
Aefeso	201
Afilipi	206
Akolosai	210
1 Athesalonike	214
2 Athesalonike	218
1 Timotheo	220
2 Timotheo	225
Tito	228
Filemona	230
Ahibirania	231
Jakubu	243
1 Petero	247
2 Petero	252
1 Johana	255
2 Johana	259
3 Johana	260
Judasi	261
Kūguũrĩrio	263

APPENDIX

Reader's Guide

Glossary

Maps

Destiny

Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, "Baba mohere, nĩgũkorwo matiũĩ ũrĩa mareeka."

Nao magĩcuukĩra nguo ciake mĩtĩ, magĩcigayana.

Luka 23:34

Mathayo

1 Maya nĩ maandiko makoniĩ rūciaro rūrĩa Jesũ Kristũ, mūrũ wa Daudi, mūrũ wa Iburahĩmu oimire: **2** Iburahĩmu aarĩ ithe wa Isaaka, nake Isaaka aarĩ ithe wa Jakubu, nake Jakubu aarĩ ithe wa Juda na ariũ a ithe, **3** nake Juda aarĩ ithe wa Perezu na Zera, arĩa nyina wao aarĩ Tamaru, nake Perezu aarĩ ithe wa Hezironi, nake Hezironi aarĩ ithe wa Ramu, **4** nake Ramu aarĩ ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu aarĩ ithe wa Nahashoni, nake Nahashoni aarĩ ithe wa Salimoni, **5** nake Salimoni aarĩ ithe wa Boazu, ũrĩa nyina aarĩ Rahabu, nake Boazu aarĩ ithe wa Obedi, ũrĩa nyina aarĩ Ruthu, nake Obedi aarĩ ithe wa Jesii, **6** nake Jesii aarĩ ithe wa Mũthamaki Daudi. Daudi aarĩ ithe wa Solomoni, ũrĩa nyina aarĩ mūtumia wa Uria, **7** nake Solomoni aarĩ ithe wa Rehoboamu, nake Rehoboamu aarĩ ithe wa Abija, nake Abija aarĩ ithe wa Asa, **8** nake Asa aarĩ ithe wa Jehoshafatu, nake Jehoshafatu aarĩ ithe wa Joramu, nake Joramu aarĩ ithe wa Uzia, **9** nake Uzia aarĩ ithe wa Jothamu, nake Jothamu aarĩ ithe wa Ahazu, nake Ahazu aarĩ ithe wa Hezekia, **10** nake Hezekia aarĩ ithe wa Manase, nake Manase aarĩ ithe wa Amoni, nake Amoni aarĩ ithe wa Josia, **11** nake Josia aarĩ ithe wa Jekonia na ariũ a ithe, hĩndĩ ĩrĩa andũ maatahirwo, magĩtarwo Babuloni. **12** Thuutha wa gũtahwo, magĩtarwo kũu Babuloni: Jekonia aarĩ ithe wa Shealitieli, nake Shealitieli aarĩ ithe wa Zerubabeli, **13** nake Zerubabeli aarĩ ithe wa Abihudu, nake Abihudu aarĩ ithe wa Eliakimu, nake Eliakimu aarĩ ithe wa Azoro, **14** nake Azoro aarĩ ithe wa Zadoku, nake Zadoku aarĩ ithe wa Akimu, nake Akimu aarĩ ithe wa Eliudi, **15** nake Eliudi aarĩ ithe wa Eleazaru, nake Eleazaru aarĩ ithe wa Maathani, nake Maathani aarĩ ithe wa Jakubu, **16** nake Jakubu aarĩ ithe wa Jusufu, mũthuuri wa Mariamu, ũrĩa waciariire Jesũ, ũrĩa wĩtagwo Kristũ. **17** Ūguo nĩ kuuga njiaro ciothe ciarĩ ikũmi na inya kuuma Iburahĩmu nginya Daudi, na njiaro ikũmi na inya kuuma Daudi nginya hĩndĩ ĩrĩa andũ maatahirwo magĩtarwo kũu Babuloni, na ningĩ njiaro ikũmi na inya kuuma hĩndĩ ĩrĩa andũ maatahirwo nginya hĩndĩ

ya Kristũ. **18** Ūhoro wa gũciarwo kwa Jesũ Kristũ watariĩ ũũ: Nyina Mariamu nĩ oorĩtio nĩ Jusufu atuĩke mūtumia wake, no matanaikarania-rĩ, nĩamenyekire atĩ arĩ na nda ya Roho Mũtheru. **19** Nake Jusufu mũthuuri wake tondũ aarĩ mũndũ mũthingu na ndangĩendire kũmũconorithia kũrĩ andũ, agĩciiria amũtuge na hitho. **20** No thuutha wa gwĩciiria ũndũ ũcio, mũraika wa Mwathani akĩmuumĩrĩra kiroto-inĩ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Jusufu, mūrũ wa Daudi, ndũkae gwĩtigĩra kũhikia Mariamu atuĩke mūtumia waku, tondũ nda iyo arĩ nayo nĩ ya Roho Mũtheru. **21** Nĩagaciara kahiĩ, nawe nĩũgagatua Jesũ, tondũ nĩwe ũkaahonokia andũ ake kuuma mehia-inĩ mao.” **22** Na rĩrĩ, maũndũ macio mothe meekĩkire nĩguo ũrĩa Mwathani aarĩtie na kanua ka mũnabii ũhinge, rĩrĩa oigire atĩrĩ, **23** “Mũirĩtu gathirange nĩakagĩa nda na nĩagaciara kahiĩ, nao magaagatua Imanueli” ũguo nago ũgĩtaũrwo nĩ kuuga, “Ngai hamwe na ithuĩ.” **24** Rĩrĩa Jusufu ookĩrĩre, agĩka o ta ũrĩa mũraika wa Mwathani aamwathĩte, nake akĩinũkia Mariamu gwake mũciĩ, agĩtuĩka mūtumia wake. **25** No matiigana kũmenyana nginya rĩrĩa aaciariire mwana ũcio wa kahiĩ. Nake Jusufu agĩtua mwana ũcio Jesũ.

2 Na rĩrĩ, thuutha wa Jesũ gũciarwo kũu itũũra-inĩ rĩa Bethilehemu bũrũri wa Judea, hĩndĩ ya mũthamaki wetagwo Herode, andũ Oogĩ-a-Njata moimĩte irathĩro magĩũka Jerusalemu, **2** makĩũria atĩrĩ, “Ūrĩa ũciarĩtwo arĩ mũthamaki wa Ayahudi-rĩ, arĩ ha? Nĩtuonire njata yake mwena wa irathĩro, na nĩtũũkĩte kũmũhooya.” **3** Rĩrĩa Mũthamaki Herode aigũire ũguo, agĩtangĩka ngoro, o hamwe na andũ Jerusalemu othe. **4** Na aarĩkia gwĩta athĩnjĩri-Ngai arĩa anene othe, na arutani a watho hamwe, akĩmooria kũrĩa Kristũ aarĩ aciarĩrwo. **5** Makĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ Bethilehemu, bũrũri wa Judea, nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo nĩ mũnabii, akoiga atĩrĩ: **6** “Nawe Bethilehemu, kũu bũrũri wa Juda, tiwe ũrĩa mũnini mũno wa aathani a Juda; tondũ thĩnĩ waku nĩgũkoima ũrĩa ũgaathanaga, ũrĩa ũgaatuĩka mũrĩithi wa andũ akwa a Israeli.” **7** Nake Herode agĩta andũ acio Oogĩ-a-Njata na hitho, na agĩtuĩria kuuma kũrĩ o ihinda rĩrĩa njata iyo yoonekete. **8** Akĩmatũma

Bethlehemu akimeera atiri, “Thii mugatuirie wega uhoru wa kaana kau. Mwarikia gukoona muuke mumenyithie, nigeetha o na nii thii ngagaturirie ndu ndikahooe.” **9** Nao maarikia kugua ciugo cia muthamaki magithii, nayo njata iria moonete irathiro ikimatongoria nginya ikirugama iguru ria haria kaana kau kaari. **10** Riria moonire njata iyo, magikena gikeno kinene muno. **11** Nao magitoonya nyumba, na makiona kaana kari na nyina Mariamu, magikainamirira, magikahooya. Magicooka makiohora indo ciao cia goro, magikahe iheo cia thahabu, na ubumba, na manemane. **12** Na ni undu wa gukaanio na kiroto matigacookere kwa Herode, magicooka bururi wao magereire njira ingi. **13** Maarikia guthii-ri, muraika wa Mwathani akiumirira Jusufu kiroto-ini, akimwira atiri, “Ukira woe kaana gaka na nyina muirire Misiri. Ikarai kuu nginya riria ngaakwira, nigukorwo Herode ngegucaria kaana kau akoorage.” **14** Ni undu ucio-ri, agukira, akioya kaana na nyina utuku, magithii Misiri, **15** kuria maikarire nginya riria Herode aakuire. Na ni undu ucio, uhoru uria Mwathani oigite na kanua ka munabii ukilinga, riria oigire atiri, “Ndeetire muru wakwa oime bururi wa Misiri.” **16** Hinda iria Herode aamenyire ati niahenirio ni Oogi-a-Njata, akirakara muno, akiruta watho wa kura tuii tuothe kuu Bethlehemu na kuria gukuhi nakuo, turia twari na ukuru wa miaka iri gucooka na thi, kuringana na ihinda riria eeritwo ni Oogi-a-Njata. **17** Hinda iyo uhoru uria waaritio na kanua ka munabii Jeremia ukilinga, riria oigire atiri: **18** “Mugambo niwaiguirwo kuu Rama, kiro na gucakaya kunene, Rakeli akiririra ciana ciake, na akarega kuhoorerio, tondū itiri ho.” **19** Na riri, Herode akuarir, muraika wa Mwathani akiumirira Jusufu kiroto-ini kuu Misiri, **20** akimwira atiri, “Ukira, woe kaana gaka na nyina, muthii bururi wa Isiraeli, nigukorwo aria maageragia gukooraga nimakuite.” **21** Ni undu ucio, agukira, akioya kaana na nyina, magithii bururi wa Isiraeli. **22** Riria aigire ati Arikelau niwe wathamakaga Judea handu ha ithe Herode, agutigira guthii kuo. Na aaria gukaanio kiroto-ini-ri, agithii

bururi wa Galili, **23** agithii gutuura ituura ritagwo Nazarethi. Ni undu ucio uhoru uria waaritio na tunua twa anabii ukilinga, riria moigire atiri, “Niageetagwo Munazari.”

3 Matuku-ini macio Johana uria Mubathania niokire, akihunjagia kuu Weru-ini wa Judea, **2** akiugaga atiri, “Mwirerei, nigukorwo uthamaki wa iguru niukuhiririe.” **3** Uyu niwe uria uhoru wake waaritio ni munabii Isaia riria oigire atiri: “Kuri na mugambo wa mundu ukwanirira weru-ini, akoiga atiri: ‘Haarirai njira ya Mwathani, rugariai njira ciake.’” **4** Johana eekagira Nguo ya guoya wa ngamira, na nityohaga mucibi wa ruia njohero. Irio ciake ciari ngigi na uuki wa githaka. **5** Nao andu nimathiaaga kuri we moimite Jerusalemu, na miena yothe ya Judea, na bururi wotho uria wariganitie na Jorodani. **6** Moimburaga mehia mao, nake akamabatithiria Ruu-ini rwa Jorodani. **7** Na riria oonire Afarisai na Asadukai aingi magiuka hau nigeetha amabatithie, akimeera atiri, “Inyui ruciaro ruru rwa nduira! Nuu umuheete uhoru ati muirire marakara maria makirii guuka? **8** Ciarai maciaro maringaine na kwirira. **9** Na mutikeire na ngoro cianyu atiri, ‘Ithe witu ni Iburahimu.’ Ngumwira atiri, Ngai no atume mahiga maya mutuike ciana cia Iburahimu. **10** Ithanwa nirige itina-ini cia miti, na muti o wotho utaciaraga maciaro mega niugatemwo, ukio mwaki-ini. **11** “Nii ndimubatithagia na maa mwerira. No thuutha wakwa niguguka mundu unguri na hinya kuri nii, na ndagiriire o na kumukuuira iraatu ciake. We akaamubatithagia na Roho Mutheru na mwaki. **12** Gitaruru giake akinyiitite na guoko, na niagatheria kihuhiro giake, na acookaniririe ngano yake ikumbi, acooke acine mahuti na mwaki utangihoreka.” **13** Hinda iyo Jesu akiuma Galili agithii Ruu-ini rwa Jorodani akabatithio ni Johana. **14** Nowe Johana akigeria kumugiria, akimwira atiri, “Nii njagirirwo nikubatithio niwe, nawe wagiuka kuri nii atia?” **15** Nake Jesu akimucookeria atiri, “Reke gutuuke uguo riu; tondū nitwagirirwo twike undu uyu niguo tuingie maundu mothe ma uthingu.” Hinda iyo Johana agutikira. **16** Jesu aaria kubatithio o uguo-ri, akiumira maa-ini.

Kahinda o kau igürü rikihingüka, nake akiona Roho wa Ngai agikürüka ta ndutura, akümba igürü riake. **17** Naguo mügambo ükiuma igürü, ükiuga atirí, “Üyü nîwe Mürü wakwa, ürîa nyendete; na nîngenaga müno nî we.”

4 Hîndî iyo Jesü nîatongoririo nî Roho agîtwarwo werü-inî akagerio nî mûcukani.

2 Na aniina mîthenya mîrongo îna, ütukû na mûthenya, ehingîte kûrîa irio-rî, akîgua ahütîi.

3 Nake mügerania akîmükora, akîmwîra atirí, “Angîkorwo wee nîwe Mürü wa Ngai-rî, îra mahiga maya matuîke mîgate.” **4** Nake Jesü akîmûcookeria atirí, “Nî kwandikîtwo atirí:

“To mügate wiki üngîtüüria mündü muoyo, no nî kiugo gîothe kîrîa kiumaga kanua ka Ngai.” **5** Hîndî iyo mûcukani akîmütware itüüra rîrîa itheru, akîmürügamia gathürümündü ka hekarü, **6** akîmwîra atirí, “Angîkorwo wee nîwe Mürü wa Ngai-rî, wîgüithie thî. Nîgûkorwo kwandikîtwo atirí: “Nîagaatha araika ake nî ündü waku, nao nîmagakwanîrîria na moko mao, nîguo ndükanahîngwo kûgürü nî ihiga.”

7 Nake Jesü akîmûcookeria atirí, “Nîngî nî kwandikîtwo atirí: ‘Ndükanagerie Mwathani Ngai waku.’” **8** Nîngî mûcukani akîmütware kîrîma-inî kîraaya müno, akîmuonia mothamaki mothe ma thî na riiri wamo. **9** Akîmwîra atirí,

“Maündü maya mothe nîngükûhe, üngîtîkîra kûnyinamîrîa üühooe.” **10** Nake Jesü akîmwîra atirí, “Thîi Shaitani ndiga! Nîgûkorwo nî kwandikîtwo atirí: ‘Hooyaga Mwathani Ngai waku, na ümütungatagîre o we wiki.’” **11** Hîndî iyo mûcukani akîmütiga, nao araika magîka makîmütungatîra. **12** Na rîrîa Jesü aiguire atî Johana nîaikîtio njeera-rî, agîthîi Galili. **13** Akiuma Nazarethi, agîthîi gütüüra Kaperinaumu. Itüüra rîu rîari hakuhî na iria, bûrûri-inî na Zebuluni na Nafitali. **14** Ündü ücio wekîkire nîguo ühoro ürîa waarîtio na kanua ka mûnabîi Isaia ühinge, rîrîa oigire atirí: **15** “Bûrûri wa Zebuluni, o na bûrûri wa Nafitali, njîra ya güthîi iria-inî, gûikürükania na Rüüi rwa Jorodani, kûu gwîtagwo Galili-kwa-Ndûrîrî:

16 andü arîa matüüraga nduma-inî nîmonete ütheri mûnene; nao arîa matüüraga bûrûri ürî kîîruru gîa gîkuû-rî, nîmarîirwo nî ütheri.” **17**

Kuuma hîndî iyo Jesü akîambîrîria kûhunja ühoro akiugaga atirí, “Mwîrîrei, nîgûkorwo üthamaki wa igürü nîûkühîrîrie.” **18** Rîrîa Jesü aaceeraga hûgürûrû-inî cia Iria rîa Galili, nîonire andü eerî a nyina ümwe, nao nî Simoni ürîa wetagwo Petero, na mürü wa nyina Andereia. Maikagia neti iria-inî, nîgûkorwo maarî ategî a thamaki. **19** Nake Jesü akîmeera atirí, “Ükai, mûnûmîrîre, na nîngûmütua ategî a andü.” **20** Nao o rîmwe magîtiganîria neti ciao, makîmürûmîrîra. **21** Na aathiathia akîona andü angî eerî a nyina ümwe, Jakubu mürü wa Zebedi, na mürü wa nyina Johana. Maarî thîinî wa gatarü hamwe na ithe wao Zebedi makîhaarîria neti ciao. Nake Jesü akîmeeta, **22** na o rîmwe magîtiganîria gatarü na magîtiga ithe wao, makîmürûmîrîra. **23** No rîrî, Jesü nîathiire Galili guothe, akîrutanaga thunagogi-inî ciao, akîhunjagia Ühoro-ürîa-Mwega wa üthamaki wa Ngai, na akîhonagia andü mîrimû yothe na ndwari ciothe iria maarî nacio. **24** Nayo ngumo yake îkîhunjio bûrûri wothe wa Suriata, nao andü makîmûrehera andü arîa othe maarî arûaru ndwari cia mîthemba mîingî, na arîa maarî na ruo rüingî, na arîa maarî na ndaimono, na arîa maarî na mûrimû wa kûgüüaga, o na arîa maarî na mûrimû wa gûkua cîga, nake akîmahonia othe. **25** Nao andü aingî müno kuuma Galili, na Dekapoli, na Jerusalemu, na Judea, na mûrimo üürîa üngî wa Rüüi rwa Jorodani makîmürûmîrîra.

5 Na rîrîa Jesü oonire andü aingî müno-rî, akîambata kîrîma-igürü, agîkara thî. Arutwo ake magîthîi harî we. **2** Nake akîambîrîria kûmaruta ühoro, akîmeera atirí: **3** “Kûrathimwo-rî, nî arîa athîini ngoro, nîgûkorwo üthamaki wa igürü nî wao. **4** Kûrathimwo-rî, nî arîa marî na kîeha, nîgûkorwo nîmakaniinîrwo kîeha. **5** Kûrathimwo-rî, nî arîa ahooreri, nîgûkorwo nîmakagaya thî. **6** Kûrathimwo-rî, nî arîa mahüütagîra na makanyootera üthingu, nîgûkorwo nîmakahüünio. **7** Kûrathimwo-rî, nî arîa maiguanagîra tha, nîgûkorwo nîmakaiguîrwo tha. **8** Kûrathimwo-rî, nî arîa atheru ngoro, nîgûkorwo nîmakona Ngai. **9** Kûrathimwo-rî, nî arîa macaragia

thayū, nīgūkorwo nīmagetwo ariū a Ngai. 10 Kūrathimwo-rī, nī arīa manyariiragwo nī ūndū wa ūthingu, nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū nī wao. 11 “Kūrathimwo-rī, nī inyuī hīndī īrīa andū mekūmūruma, na makamūnyariira, na makamūigīrīra maūndū mothe mooru nī ūndū wakwa. 12 Kenai na mūcanjamūke, tondū kīheo kīanyu nī kīnene igūrū, nīgūkorwo ūguo noguo maanyariirire anabii arīa maarī kuo mbere yanyu. 13 “Inyuī nī inyuī cumbī wa thī. No cumbī ūngīkorwo nīūthirīte mūcamo waguo-rī, ūngīcooka gūcamithio ta cumbī nī kīi? Ndūngīcooka kūgīa kīene rīngī, tiga no ūteirwo ūrangwo nī andū. 14 “Inyuī nī inyuī ūtheri wa thī. Itūūra inene rīakītwo kīrīma igūrū rītingīhithīka. 15 O na ningī andū matiakagia tawa magacooka kūūkunīkīra na mbakūri; handū ha ūguo, maūigagīrīra igūrū handū haguo, naguo ūkamūrīkīra andū othe arīa marī thīinī wa nyūmba. 16 O ūguo naguo, na inyuī rekei ūtheri wanyu ūmūrīkagīre andū, nīguo mone cīiko cianyu njega, nao magocage Ithe wanyu ūrīa ūrī igūrū. 17 “Mūtīkae gwīciirīa njūkīte kweheria Watho kana Mohoro ma Anabii; ndiūkīte kūmeeheria, no njūkīte kūmahingia. 18 Ngūmwīra atīrī na ma, nginya hīndī īrīa thī na igūrū ikeehera, gūtīrī kairia ka maandīko, o na gūtīrī gakururo kanini ga karamu gakeehera o na atīa kuuma Watho-inī, nginya maūndū mothe makaahingio. 19 Ūrīa wothe ūkoina rīathani o na rīmwe rīa marīa manini, na arute arīa angī gwīka ūguo, nīagatuuo mūnini makīria thīinī wa ūthamaki wa igūrū, no ūrīa wothe wīkaga na akarutana maathani maya-rī, nīagatuuo mūnene ūthamaki-inī wa igūrū. 20 Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūthingu wanyu waga gūkīra ūrīa wa Afarisai na wa arutani a watho, mūtīgatoonyā ūthamaki wa igūrū o na atīa. 21 “Nīmūiguīte atī hīndī ya tene andū nīmerirwo atīrī, ‘Ndūkanoragane, na mūndū o na ūrīkū ūkooragana no nginya agaatuīka wa gūtūirwo ciira.’ 22 No nī ngūmwīra atīrī, ūrīa wothe ūkarakarīra mūrū wa ithe nīagatuīka wa gūtūirwo ciira. Na ningī-rī, mūndū ūrīa wothe wīraga mūrū wa ithe atīrī, ‘Wee ndūrī bata,’

nīagaciirithio nī Kīama. No ūrīa wothe ūngiuga atīrī, ‘Wee wī mūkūgu!’ Nīagakorwo arī ūgwati-inī wa gūikio mwaki-inī wa Jehanamu. (Geenna g1067) 23 “Nī ūndū ūcio, angīkorwo nīwīhaariirie kūruta kīheo gīaku kīgongona-inī, na hīndī īyo ūrī hau ūrīrikane atī mūrū wa thoguo arī na ūndū nawe-rī, 24 tiga kīheo gīaku o hau mbere ya kīgongona. Amba ūthīi ūkaiguane na mūrū wa thoguo; ūcooke ūike ūrutīre Ngai kīheo gīaku. 25 “Hīūha kwīguithania na thū yaku īrīa īragūtware igooti-inī. Īka ūguo mūrī o njīra-inī, kwaga ūguo nīgūgūtware kūrī mūtuanīri-ciira, nake mūtuanīri-ciira akūneane kūrī mūnene wa thigari, ūikio njeera. 26 Ngūkwīra atīrī na ma, ndūkoima kuo ūtarīhīte thīirī wothe hatarī gathendi ūgūtīgīa. 27 “Nīmūiguīte atī hīndī ya tene nī kwērīrwo atīrī, ‘Ndūkanatharanie.’ 28 No nī ngūmwīra atīrī, ūrīa wothe ūkaarora mūndū-wa-nja na amwīrīrīrie, nīarīkītie gūtharia nake ngoro-inī yake. 29 Riitho rīaku rīa ūrīo rīngītūma wīhie-rī, rīkūūre, ūrīte. Nī kaba kīga kīmwe kīa mwīrī waku kīure gūkīra mwīrī waku wothe ūikio Jehanamu. (Geenna g1067) 30 Na guoko gwaku kwa ūrīo kūngītūma wīhie-rī, gūtīnie ūgūte. Nī kaba kīga kīmwe kīa mwīrī waku kīure gūkīra mwīrī waku wothe ūikio Jehanamu. (Geenna g1067) 31 “Nīngī nī kwīrītwo atīrī, ‘Ūrīa wothe ūngītīgīana na mūtumia wake no nginya amūhe marūa ma kuonania nīmatīgīana nake.’ 32 No ngūmwīra atī mūndū ūrīa wothe ūtīgīnaga na mūtumia wake, o tiga nī ūndū wa ūtharia-rī, nīatūmaga atuīke mūtharia, na ūrīa wothe ūhīkagia mūtumia ūrīa ūtīgīnīte na mūthūuriwe, nī gūtharia atharagia. 33 “Nīngī, nīmūiguīte atī hīndī ya tene andū nīmerirwo atīrī, ‘Ndūkanehīte tūhū, no hīngagīria Mwathani mīhītwa īrīa wīhītīte.’ 34 No ngūmwīra atīrī: Mūtīkanehīte o na atīa; mūtīkanehīte na igūrū tondū nīkuo gītī kīa ūnene kīa Ngai; 35 kana mwīhīte na thī, nīgūkorwo nīkuo gītūrwa gīa kūigīrīra magūrū make; o na kana mwīhīte na Jerusalemu, nīgūkorwo nīrīo itūūra inene rīa Mūthamaki mūnene. 36 Na ndūkanehīte na mūtwe waku, nīgūkorwo ndūngīhota gūtūma rūcūirī o na rūmwe rwerūhe kana rūire. 37 Reke ‘īi’ yaku

ĩtuĩke 'ĩĩ', na 'Aca' yaku ĩtuĩke 'Aca'; ũndũ o wothē makĩria ma ũguo-rĩ, uumaga kũrĩ ũrĩa mũũru. **38** "Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene nĩ kwērĩro atĩrĩ: 'Riitho rĩrĩhagwo na riitho, narĩo igego rĩrĩhagwo na igego.' **39** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ: Mũtikanagiane na mũndũ ũrĩa mũũru. No rĩrĩ, mũndũ angĩkũgũtha rũthĩa rwa ũrĩo-rĩ, mũhũgũkĩrie rũu rũngĩ o naruo. **40** Na mũndũ angĩenda gũgũthitanga oe kanjũ yaku-rĩ, mũnengere o na igooti rĩaku. **41** Mũndũ angĩkũhatĩrĩria ũthĩĩ itĩna rĩmwe-rĩ, thĩĩ nake matĩina meerĩ. **42** Mũndũ ũrĩa ũngĩkũhooya kĩndũ, mũhe, na mũndũ ũrĩa ũngĩenda ũmũkombere kĩndũ, ndũkarege kũmũkombera. **43** "Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene nĩ kwērĩro atĩrĩ, 'Endaga mũndũ wa itũũra rĩaku, na ũthũũrage thũ yaku.' **44** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ: Endagai thũ cianyu, na mũhooyagĩre arĩa mamũnyariiraga, **45** nĩgeetha mũtuĩke ariũ a Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ. Atũmaga riũa rĩake rĩrathĩre arĩa oorũ na arĩa ega, na akoiria mbura kũrĩ arĩa athingu na kũrĩ arĩa matarĩ athingu. **46** Angĩkorwo mwendete o arĩa mamwendete-rĩ, mũgaakĩrĩhwo kĩ? Githĩ o na etia mbeeca cia igooti matiikaga o ũguo? **47** Na ningĩ angĩkorwo mũgeithagia o ariũ na aarĩ a Ithe wanyu-rĩ, mũgĩkĩrĩte arĩa angĩ na kĩ? Githĩ o na arĩa matetikĩtie Ngai matiikaga o ũguo? **48** Nĩ ũndũ ūcio-rĩ, tuikai aagĩrĩru kũna, o ta ũrĩa Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ arĩ mwagĩrĩru kũna.

6 "Mwĩmenyererei mũtigekage ciĩko cianyu cia ũthingu mbere ya andũ nĩguo mamuone. Mũngĩka ũguo-rĩ, mũtirĩ kiheo mũkaaheo nĩ Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ. **2** "Nĩ ũndũ ūcio, rĩrĩa ũkũheana kĩndũ kũrĩ arĩa abatari, ndũkae kwanĩrĩa ũrĩa ũreka na tũrumbeta, ta ũrĩa hinga ciikaga thunagogi-inĩ na njĩra-inĩ, nĩguo itĩagwo nĩ andũ. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, acio nĩmarĩkĩtie kwamũkĩra kiheo kĩaogĩothe. **3** No hĩndĩ rĩria ũkũheana kĩndũ kũrĩ arĩa abatari-rĩ, ndũkarege guoko gwaku kwa ũmotho kũmenye ũrĩa guoko gwaku kwa ũrĩo kũreeka, **4** nĩgeetha ũheani ūcio waku ũtuĩke wa hitho-inĩ. Nake Ithe wanyu, ũrĩa wonaga maũndũ marĩa mekagĩrwo hitho-inĩ, nĩakamũhe kiheo. **5** "Na

riĩria mũkũhooya-rĩ, mũtikanatuĩke ta hinga, nĩgũkorwo ciendaga kũhooya irũgamĩte thĩĩnĩ wa thunagogi na macemanĩrio ma njĩra nĩguo cionwo nĩ andũ. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, icio nĩĩrĩkĩtie kwamũkĩra mũcaara wacio wothē. **6** No hĩndĩ rĩria ũkũhooya, toonya nyũmba yaku, ũhinge mũrango na ũhooye Thoguo ũrĩa ũtoonekaga. Nake Thoguo ũrĩa wonaga maũndũ marĩa mekagĩrwo hitho-inĩ, nĩagakũhe mũcaara waku. **7** Na ningĩ hĩndĩ rĩria mũkũhooya-rĩ, tigagai kũhũhũtika ta andũ arĩa matetikĩtie Ngai, nĩgũkorwo meciiragia nĩ mekũiguuo nĩ ũndũ wa kũraihia mahooya. **8** Mũtigatuĩke tao, nĩgũkorwo Ithe wanyu nĩoĩ kĩrĩa kĩmũbatairie o na mũtanamũhooya. **9** "Nĩ ũndũ ūcio mwagĩrĩrwo nĩkũhooyaga atĩrĩ: "Ithe witũ ũrĩ igũrũ, rĩitwa rĩaku nĩrĩamũrwo, **10** ũthamaki waku nĩũũke, ũrĩa wendete Wee nĩwĩkagwo gũkũ thĩ ta ũrĩa wĩkagwo kũu igũrũ. **11** Tũhe ũmũthĩ irio ciitũ cia gũtũigana. **12** Na ũtũrekere mahĩtia maitũ, ta ũrĩa o na ithuĩ tũrekagĩra arĩa matũhĩtagĩria. **13** Na ndũgatũtware magerio-inĩ, no ũtũhonokagie kuuma kũrĩ ũrĩa mũũru.' **14** Nĩgũkorwo mũngĩrekera andũ hĩndĩ rĩria mamũhĩrĩria, o nake Ithe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ nĩarĩmũrekagĩra. **15** No mũngĩaga kũrekera andũ mehia mao-rĩ, o nake Ithe wanyu ndarĩmũrekagĩra mehia manyu. **16** "Ningĩ rĩrĩa mũkwĩhinga kũrĩa irio-rĩ, tigagai gũtukia mothiũ manyu ta ũrĩa hinga ciikaga, nĩgũkorwo nĩitukagia mothiũ macio nĩguo cionie andũ atĩ nĩciĩhingĩte kũrĩa irio. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, icio nĩĩrĩkĩtie kwamũkĩra mũcaara wacio wothē. **17** No rĩrĩa wĩhingĩte kũrĩa, wĩhakage maguta mũtwe na wĩthambage ũthiũ, **18** nĩguo andũ matikamenye atĩ nĩwĩhingĩte kũrĩa, tĩga o Thoguo ũrĩa ũtoonekaga amenye; nake Thoguo ũrĩa wonaga maũndũ marĩa mekagĩrwo hitho-inĩ, nĩagakũhe mũcaara. **19** "Tigagai kwĩgĩra mĩthiithũ gũkũ thĩ, kũrĩa indo irĩagwo nĩ memenyi na ikaroota, na kũrĩa aici mabunjaga makaiya. **20** No mwĩagagĩrei mĩthiithũ igũrũ, kũrĩa itangĩrĩio nĩ memenyi kana iroote, na kũrĩa aici matangĩbunja maiye. **21** Nĩgũkorwo kũrĩa mĩthiithũ yanyu irĩ, nokuo ngoro cianyu o nacio irĩkoragwo irĩ. **22** "Riitho nĩrĩo tawa wa

mwĩrĩ. Maitho maku mangĩkorwo marĩ mega, mwĩrĩ waku wothe nĩũrĩyũragwo nĩ ũtheri. 23 No rĩrĩ, maitho maku mangĩkorwo nĩ mathũku, mwĩrĩ waku wothe ũrĩyũragwo nĩ nduma. Naguo ũtheri ũrĩa ũrĩ thĩĩnĩ waku ũngĩkorwo nĩ nduma-rĩ, nduma ĩyo kaĩ nĩ nene-ĩ! 24 “Gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota gũtungatĩra aathani eerĩ. Nĩ ũndũ no athũũrĩre ũmwe, na ende ũcio ũngĩ; kana eheane harĩ ũmwe, na anyarare ũcio ũngĩ. Mũtingĩtungatĩra Ngai na mũtungatĩre mbeeca. 25 “Nĩ ũndũ ũcio ngũmwĩra atĩrĩ, tigagai gũtangĩkĩra mĩoyo yanyu, nĩ ũndũ wa kĩrĩa mũrĩrĩaga kana kĩrĩa mũrĩnyuuga; kana kĩrĩa mũrĩhumbaga mĩrĩ yanyu. Githĩ muoyo ndũrĩ bata gũkĩra irio, naguo mwĩrĩ ũkagĩa bata gũkĩra nguo? 26 Ta rorai nyoni cia rĩera-inĩ; itihaandaga, kana ikagetha, kana ikaiga magetha ikũmbĩ, no lthe wanyu ũrĩa ũrĩ Igũrũ nĩaciheaga irio. Githĩ inyuĩ mũtikĩrĩ a bata mũno gũkĩra icio? 27 Nũũ wanyu ũngĩhota kuongerera muoyo wake ithaa o na rĩmwe nĩ ũndũ wa gũwĩtanga? 28 “Na nĩ kĩĩ gĩtũmaga mwĩtange nĩ ũndũ wa nguo? Ta rorai itoka cia gĩthaka ũrĩa ikũraga. Itirutaga wĩra kana ikogotha ndigi, 29 no ngũmwĩra atĩrĩ, o na Solomoni arĩ na riiri wake wothe ndagemete ta kĩmwe gĩacio. 30 Angĩkorwo ũguo nĩguo Ngai ahumbaga nyeki ya gĩthaka ĩrĩa ĩrĩ ho ũmũthĩ na rũciũ ĩgaikio mwaki-inĩ-rĩ, githĩ inyuĩ ndarĩkĩmũhumbaga wega makĩria, inyuĩ mwĩtikĩtie o hanini? 31 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tigagai gũwĩtanga, mũkĩũria atĩrĩ: ‘Tũkũrĩa kĩĩ?’ kana ‘Tũkũnyua kĩĩ?’ kana ‘Tũkũhumba kĩĩ?’ 32 Nĩgũkorwo maũndũ maya mothe nĩmo macaragio nĩ andũ arĩa matetikĩtie Ngai. No lthe wanyu wa igũrũ nĩoĩ atĩ nĩmũbataragio nĩmo. 33 No ambai mũcarie ũthamaki wake na ũthingu wake, na maũndũ maya mangĩ mothe o namo nĩarĩmũheaga. 34 Nĩ ũndũ ũcio tigagai gũwĩtanga nĩ ũndũ wa rũciũ, nĩgũkorwo rũciũ nĩrũgetangĩkĩra ruo rwene. O mũthenya ũrĩ na mathĩĩna maguo ma kũũgana.

7 “Mũtigaciirithanagie nĩgeetha na inyuĩ mũtikanaciirithio. 2 Nĩgũkorwo o ta ũrĩa mũtuagĩra andũ arĩa angĩ ciira, noguo na inyuĩ mũgaatũrwo ciira, na gĩthimi kĩrĩa mũthimanagĩra nakĩo, no kĩo mũrĩthimagĩrwo

nakĩo. 3 “Nĩ kĩĩ gĩtũmaga wone kĩhuti kĩrĩa kĩrĩ riitho rĩa mũrũ wa thoguo, no ũkaaga kuona mũgogo ũrĩa ũrĩ riitho rĩaku wee mwene? 4 Wahota atĩa kwĩra mũrũ wa thoguo atĩrĩ, ‘Reke ngũrute kĩhuti kĩũ kĩrĩ riitho rĩaku,’ o rĩrĩa wee mwene ũrĩ na mũgogo riitho rĩaku? 5 Wee hinga ĩno, amba ũrute mũgogo ũcio ũrĩ riitho rĩaku, nĩguo wone wega na ũhote kũruta kĩhuti kĩrĩa kĩrĩ riitho rĩa mũrũ wa thoguo. 6 “Mũtikanaha magui kĩndũ kĩrĩa kĩamũre, na mũtikanakĩrie ngũrwe ruru cianyu. Mũngĩka ũguo-rĩ, ingĩrangĩrĩa ruru na magũrũ ma cio, icooke imũgarũrũke, imũtihangie. 7 “Hooyai na nĩmũkũheo; mathaa na nĩmũkuona; ringaringai mũrango na nĩmũkũhingũrĩrwo. 8 Nĩgũkorwo ũrĩa wothe ũhooyaga nĩaheagwo, na ũrĩa ũmaathaga nĩonaga, na ũrĩa ũringaringaga mũrango, nĩahingũragĩrwo. 9 “Na rĩrĩ, nũũ wanyu ũngĩtĩtio mũgate nĩ mwana wake amũhe ihiga? 10 Kana amwĩtie thamaki nake amũhe nyoka? 11 Angĩkorwo inyuĩ, o na mũrĩ oorũ, nĩmũũĩ kũhe ciana cianyu iheo njega-rĩ, githĩ lthe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ ndagakĩrĩrĩa kũhe iheo njega kũrĩ arĩa mamũhooyaga! 12 Nĩ ũndũ ũcio, maũndũ-inĩ mothe, ikagai andũ arĩa angĩ ũrĩa mũngĩenda mamwĩkage, nĩgũkorwo ũcio nĩguo Watho wa Musa na ũrutani wa Anabii. 13 “Toonyerai mũromo ũrĩa mũceke. Nĩgũkorwo mũromo nĩ mwariĩ na njĩra nĩ njariĩ ĩrĩa yerekeire rĩũrĩro, na andũ arĩa matoonyagĩra ho nĩ aingĩ. 14 No mũromo nĩ mũkunderu na njĩra nĩ njeke ĩrĩa ikinyaga muoyo-inĩ, na andũ arĩa mamĩonaga nĩ anini. 15 “Mwĩhũgagei anabii a maheeni. Mokaga kũrĩ inyuĩ mehumbĩte njũa cia ng’ondũ, no thĩĩnĩ wao nĩ njũũĩ ndĩani. 16 Nĩmũrĩmamenyaga na maciaro mao. Kaĩ thabibũ igĩtuuagwo mĩtĩ-inĩ ya mĩĩgua, kana ngũyũ igatuuu kuuma mahiũ-inĩ ma nyeki? 17 ũguo noguo, mũtĩ wothe mwega ũciaraga maciaro mega, no mũtĩ mũũru ũciaraga maciaro mooru. 18 Mũtĩ mwega ndũngĩciara maciaro mooru, naguo mũtĩ mũũru ndũngĩciara maciaro mega. 19 Mũtĩ o wothe ũtaciara maciaro mega nĩgũtemwo ũtemagwo ũgaikio mwaki-inĩ. 20 ũguo nĩguo mũrĩmamenyaga nĩ ũndũ wa maciaro mao. 21 “To mũndũ ũrĩa ũnjĩtaga,

‘Mwathani, Mwathani,’ ūgaatoonya ūthamaki wa igūrū, no nī ūrīa wīkaga ūrīa Baba ūrīa ūrī igūrū endaga. **22** Mūthenya ūcio aingī makanjīra atīrī, ‘Mwathani, Mwathani, githī tūtīarathaga maūndū na rītwa rīaku, na thīinī wa rītwa rīaku tūkaingata ndaimono na tūkaringa ciama nyingī?’ **23** Hīndī ūyo nīngameera wega atīrī, ‘Nīi ndirī hīndī ndaamūū o na rī. Eherai harī nīi, inyūi mwīkaga ūuru!’ **24** “Nī ūndū ūcio-rī, mūndū o wothē ūiguaga ciugo ici ciakwa na ageeka ūrīa ciugīte, ahaana ta mūndū mūūgī ūrīa wakire nyūmba yake igūrū rīa rwaro rwa ihiga. **25** Nayo mbura īkiura, na njūūī ikīiyūra, naruo rūhuho rūkīhurutana nacio ikīhūūra nyūmba ūyo na nditi, no nyūmba ūyo ndiagūire, tondū mūthingi wayo wakītwo igūrū rīa rwaro rwa ihiga. **26** No mūndū o wothē ūiguaga ciugo ici ciakwa na ndekaga ūrīa ciugīte ahaana ta mūndū mūkīngu ūrīa wakire nyūmba yake mūthanga igūrū. **27** Nayo mbura īkiura, njūūī ikīiyūra, naruo rūhuho rūkīhurutana nacio ikīhūūra nyūmba ūyo na nditi, nayo nyūmba ūyo ikīmomoka na kūgūa kūnene.” **28** Rīrīa Jesū aarīkirie kuuga maūndū macio, kīrīndī kīu gīkīgega nī ūndū wa ūrutani wake, **29** tondū aarutanaga ta mūndū warī na ūhoti, na ti ta ūrīa arutani ao a watho maarutanaga.

8 Hīndī īrīa aikūrūkire kuuma kīrīma-inī, ikundi nene cia andū ikīmuuma thuutha. **2** Na mūndū warī na mangū agīthīī harī we, agīturia maru mbere yake, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ūngīenda-rī, no ūūtherie.” **3** Nake Jesū agītambūrūkia guoko gwake, akīhutia mūndū ūcio, akīmwīra atīrī, “Nīngwenda. Therio!” O hīndī ūyo akīhonio mangū make. **4** Jesū agīcooka akīmwīra atīrī, “Menya ndūkeere mūndū o na ūrīkū. No thīi ūkeyonanie kūrī mūthīnjīri-Ngai, na ūrute kīheo kīrīa Musa aathanire gītūike ūira kūrī o.” **5** Na Jesū aarīkia gūtoonya Kaperinaumu, mūnene-wa-thigari-igana agītuka kūrī we, akīmūhooya ūteithio. **6** Akīmwīra atīrī, “Mwathani, ndungata yakwa īkomete mūciī īrūarīte mūrīmū wa gūkua ciīga na īrī na ruo rūingī mūno.” **7** Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Nīngūthīī kūmīhonīa.” **8** No mūnene ūcio wa thigari igana akīmūcookeria atīrī,

“Mwathani, nīi ndiagīrīre atī wee ūūke gwakwa. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nīkūhona. **9** Nīgūkorwo nīi mwene ndī mūndū wathagwo, na ndī na thigari njathaga. Ndeera ūmwe ‘Thīi,’ nīathīiaga, na ndeera ūngī atīrī, ‘Ūka,’ nīokaga. Na ningī ndeera ndungata yakwa atīrī, ‘Īka ūna,’ nīikaga.” **10** Rīrīa Jesū aiguire ūguo-rī, akīgega, akīra arīa maamumīte thuutha atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ndionete mūndū o na ūrīkū gūkū Isiraeli ūrī na wītīkio mūnene ūū. **11** Ngūmwīra atīrī, aingī nīmagooka kuuma mwena wa irathīro na wa ithūiro, na nīmagaikara iruga-inī hamwe na Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, ūthamaki-inī wa igūrū. **12** No arīa marī a ūthamaki ūcio nīmagaikio nja, kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.” **13** Nake Jesū agīcooka akīra mūnene ūcio wa thigari igana atīrī, “Thīi! Nīgūwikīrwo o ūguo wītīkītie.” Nayo ndungata yake ikīhonio o ithaa rīu. **14** Rīrīa Jesū aatoonyire nyūmba ya Petero, akīona atī nyina wa mūtumia wa Petero aarī mūrūaru mūrīmū wa kūhiūha mwīrī, agakoma gītanda-inī. **15** Akīmūhutia guoko, nake agītiga kūhiūha mwīrī, akīarahūka, akīambīrīria kūmūtungatīra. **16** Hwaī-inī ūcio, andū aingī arīa maarī na ndaimono makīrehwo kūrī we, nake akīingata maroho macio na kuuga o kiugo, na akīhonīa arīa othe maarī arūaru. **17** Ūhoro ūyū warī wa kūhingia ūrīa kwaarītio na kanua ka mūnabīī Isaia, rīrīa oigire atīrī: “We mwene nōire wonje witū, na akīeheria mīrimū iitū.” **18** Rīrīa Jesū oonire gīkundi kīa andū arīa maamūthiūrūkīrie, agīathana maringe mūrīmo ūrīa ūngī wa iria. **19** Hīndī ūyo mūrutani ūmwe wa watho agītuka harī we, akīmwīra atīrī, “Mūrutani, nīndīkūrūmagīrīra kūrīa guothe ūrīthīiaga.” **20** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mbwe nī irī marīma, na nyoni cia rīera-inī nī irī itara, no Mūrū wa Mūndū ndarī handū angūīgīrīra mūtwe wake.” **21** Nake mūrutwo ūngī akīmwīra atīrī, “Mwathani, reke nyambe thīi ngathike baba.” **22** Nowe Jesū akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra, na ūreke arīa akuū mathike akuū ao ene.” **23** Hīndī ūyo agītōonya gatarū, nao arutwo ake makīmūrūmīrīra. **24** Na rīrī, gūkīgīa kīhuhūkanio kīnene gīteerīgīrīrwo kūu iria-inī,

gīgītuma gatarū kende kūhubwo nī makūmbī ma maaī. No Jesū aarī toro. **25** Nao arutwo magīthiī, makīmūkīria, makīmwīra atīrī, “Mwathani, tūhonokie! Nītūkūūrīra maaī-inī!” **26** Nake agīcookia atīrī, “Inyuī mūrī a wītīkio mūnini, nī kī gīgītuma mwītīgīre ūguo?” Thuutha ūcio agīūkīra, agīkūūma rūhuho na makūmbī macio, nakuo gūkīhoorera biū. **27** Andū acio makīgega, makīūria atīrī, “Kaī mūdū ūyū akīrī ū atī o na rūhuho na makūmbī ma maaī nīmawathīkagīra?” **28** Rīrīa aakinyire rūgongo rwa būrūrī wa Agadari-rī, agītūngwo nī andū eerī maarī na ndaimono, moimīte mbīrīra-inī. Maarī na ūūru mūingī mūno, atī gūtīrī mūdū ūngīagerire njīra iyo. **29** Nao makīanīrīra, makīūria atīrī, “Ūrenda atīa na ithuī, wee Mūrū wa Ngai. Woka gūkū gūtūnyariira ihinda rīrīa rīamūre rītanakinya?” **30** Nī haarī na rūūru rūnene rwa ngūrwe rwarīithagio handū hataarī haraaya na hau maarī. **31** Nacio ndaimono igīthaiha Jesū, ikīmwīra atīrī, “Akorwo nīgūtūingata-rī, tūtūme kūrī rūūru rūūrīa rwa ngūrwe.” **32** Nake agīcīra atīrī, “Thiī!” Nī ūndū ūcio ikīuma, igītoonya ngūrwe, naruo rūūru ruothe rūgīkūrūka kiharūrūka-inī na ihenya, rūkīgūa iria thīinī, rūgīkūrūa maaī-inī. **33** Arīa maarīithagia ngūrwe icio makīūra, magīthiī itūūra-inī, makīheana maūdū macio mothe o na ūrīa gwēkīkīte kūrī andū arīa maarī na ndaimono. **34** Hīndī iyo itūūra rīothe rīkīumagara rīgātūnge Jesū. Na hīndī rīra maamuonire, makīmūthaitha oime rūgongo rwao.

9 Nake agītoonya gatarū, akīringa iria, agīkinya itūūra rīa kwao. **2** Andū amwe makīmūrehera mūdū warī na mūrīmū wa gūkua ciīga, akuūtīwo na kībarī. Rīrīa Jesū oonire wītīkio wao, akīra mūdū ūcio wakuīte ciīga atīrī, “Mūrīū, wīyūmīrīrie, nīwarekerwo mehīa maku.” **3** Nī ūndū wa ūguo, arutani amwe a watho makīira na ngoro atīrī, “Mūdū ūyū nīaruma Ngai!” **4** Jesū aamenya ūrīa meeciiragia, akīmooria atīrī, “Mūreciiria ūūru ngoro-inī cianyū nīkī?” **5** Nī ūndū ūrīkū mūhūthū: nī kwīra mūdū, ‘Nīwarekerwo mehīa maku,’ kana kūmwīra, ‘Ūkīra wītware?’ **6** No nīgeetha mūmenye atī

Mūrū wa Mūdū arī na ūhoti gūkū thī wa kūrekanīra mehīa-rī” Na o hīndī iyo akīra mūdū ūcio wakuīte ciīga atīrī, “Ūkīra, oya kībarī gīaku ūinūke mūciī.” **7** Nake mūdū ūcio agīūkīra, akīnūka mūciī. **8** Rīrīa kīrīndī kīu kīonire ūguo, gīkīmaka na gīkīgooca Ngai, ūrīa waheete andū ūhoti ta ūcio. **9** Na rīrīa Jesū oimaga kūu, akīona mūdū wetagwo Mathayo aikarīte harīa heetagīrio mbeeca cia igooti. Akīmwīra atīrī, “Nūmīrīra,” nake Mathayo agīūkīra, akīmūrūmīrīra. **10** Na rīrīa Jesū aarī kwa Mathayo mūciī makīrīa irio cia hwaī-inī, etia mbeeca cia igooti aingī na andū ehia magīūka kūrīanīra hamwe nake na arutwo ake. **11** Rīrīa Afarisai moonire ūguo, makīūria arutwo ake atīrī, “Mūrutani wanyu arīanagīra na etia mbeeca cia igooti na andū ehia nīkī?” **12** Jesū aigua ūguo, akīmeera atīrī, “Andū arīa agīma mūrī ti o mabataragio nī ndagītārī, no nī arīa arūaru. **13** No rīrī, thiī mūkeerute ūrīa ciugo ici ciugīte: ‘Kūiguanīra tha nīkuo nyendaga, no ti magongona.’ Nīgūkorwo nī ndiokire gūcaria arīa athingu, no ndokire nī ūndū wa arīa ehia.” **14** Hīndī iyo arutwo a Johana magīūka kūrī we makīmūūria atīrī, “Ithuī na Afarisai nītwhingaga kūrīa, no nī kī gītūmaga arutwo aku mage kwīhinga kūrīa irio?” **15** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ageni a mūhikanīa mangīhota atīa kūigua kīeha rīrīa mūhikanīa arī hamwe nao? Ihinda nīrīgakinya rīrīa mūhikanīa akeeherio kūrī o; hīndī iyo nīguo makeehinga kūrīa irio. **16** “Gūtīrī mūdū ūtumagīrīra nguo ngūrū kīraka kīa nguo njerū, nīgūkorwo kīraka kīu no kīguucie nguo iyo gītūme itarūke makīria. **17** Ningī andū matīkagīra ndibei ya mūhīhano mondo-inī ngūrū. Mangīka ūguo, mondo icio no itarūke, nayo ndibei īitīke, na mondo icio cia ndibei cianangīke o biū. No andū mekagīra ndibei ya mūhīhano mondo-inī njerū, nacio cīerī igaikara irī njega.” **18** Na rīrīa aaragia maūdū macio, hagīūka mūdū warī mūnene, akīmūtūrīra ndu, akīmwīra atīrī, “Mūrītu wakwa no hīndī aakua; no ūka ūkamūigīrīre guoko, na nīekūrīūka.” **19** Nake Jesū agīūkīra, agīthiī nake, arī na arutwo ake. **20** O hīndī iyo mūtumia watūire oiraga thakame mīaka ikūmi

na ĩĩĩrĩ agĩũka na thuutha wa Jesũ, akĩhutia gĩcũrĩ kĩa nguo yake. **21** Tondũ eĩĩraga atĩrĩ, “Ingĩhutia o nguo yake, no hone.” **22** Nake Jesũ akĩĩhũgũra, akĩmuona, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwarĩ ũyũ, wĩyũmĩĩrĩrie gwĩtikia gwaku nĩkuo gwatũma ũhone.” Nake mũtũmia ũcio akĩhonio o hĩndĩ ĩyo. **23** Na rĩrĩa Jesũ aatoonyire nyũmba ya mũnene ũcio, akĩona ahuhi mũtũrĩrũ na gĩkundi kĩa andũ kĩrĩa kianegenaga, **24** akĩmeera atĩrĩ, “Eherai. Mũĩrĩtũ ũyũ ti mũkuũ, nĩ gũkoma akomete.” Nao andũ acio makĩmũthekerera. **25** Thuutha wa andũ acio kuumio nja, agĩtoonya thĩĩnĩ, akĩnyiita mũĩrĩtũ ũcio guoko, nake agĩũkĩra. **26** Ũhoru ũcio ũkĩhunja bũrũri ũcio wothe. **27** Na rĩrĩa Jesũ oimire kũu, aathianga-rĩ, andũ eerĩ atumumu makĩmũrũmĩrĩra, makĩanagĩrĩra, makiugaga atĩrĩ, “Tũĩguĩre tha, wee Mũrũ wa Daudi!” **28** Na hĩndĩ ĩrĩa aatoonyire nyũmba, atumumu acio magĩũka kũrĩ we, nake akĩmooria atĩrĩ, “Nĩmwĩtikĩtie atĩ no hote gwĩka ũguo?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “ĩĩ-ni, Mwathani.” **29** Hĩndĩ ĩyo akĩmahutia maitho, akiuga atĩrĩ, “Mũroĩkwo o ũguo mwĩtikĩtie;” **30** namo maitho mao makĩhĩngũka magĩcooka kuona. Nake Jesũ akĩmakaania na hinya, akĩmeera atĩrĩ, “Mũtikareke mũndũ o na ũrĩkũ amenye ũhoru ũyũ.” **31** No-o makĩumagara na makĩhunja ũhoru wake bũrũri ũcio wothe. **32** Na hĩndĩ ĩrĩa moimaga hau, Jesũ akĩreherwo mũndũ warĩ na ndaimono, na ndaaragia. **33** Nayo ndaimono yaingatwo, mũndũ ũcio ũtaaragia, akĩaria. Kĩrĩndĩ gĩkĩgega, gĩkiuga atĩrĩ, “Ũndũ ta ũyũ ndũrĩ woneka Isiraeli.” **34** No Afarisai makiuga atĩrĩ, “Aingataga ndaimono na hinya wa mũnene wa ndaimono.” **35** Nake Jesũ agĩtũĩkania matũũra-inĩ mothe na mĩcĩĩ-inĩ yothē, akĩrutanaga thĩĩnĩ wa thunagogi ciao, akĩhunjagia Ũhoru-ũrĩa-Mwega wa ũthamaki, na akĩhonagia mĩrimũ na ndwari cia mĩthemba yothē. **36** Na rĩrĩa oonire ũrĩa kĩrĩndĩ kũ kĩaiganaga, agĩkũũra tha tondũ kĩarĩ gĩthĩĩniku na gĩkaaga ũteithio, ta ng’ondũ itarĩ na mũrĩithi. **37** Hĩndĩ ĩyo akĩĩra arutwo ake atĩrĩ, “Magetha nĩ maingĩ, no aruti a wĩra nĩ anini. **38** Nĩ ũndũ ũcio, hooyai Mwathani wa magetha atũme aruti wĩra mathĩĩ magetha-inĩ make.”

10 Nake Jesũ nĩetire arutwo ake ikũmi na eerĩ moke harĩ we, nake akĩmahe ũhoti wa kũingata ngoma thũku na kũhonia mĩrimũ yothē na ndwari ciothe. **2** Maya nĩmo marĩĩtwa ma arutwo acio ikũmi na eerĩ: Wa mbere nĩ Simoni (ũrĩa wĩtagwo Petero), na mũrũ wa nyina Anderea; na Jakubu mũrũ wa Zebedi, na mũrũ wa nyina Johana; **3** na Filipu, na Baritholomayo; na Toma, na Mathayo ũrĩa mwĩtia wa mbeeca cia igooti; na Jakubu mũrũ wa Alifayo, na Thadayo; **4** na Simoni ũrĩa Mũzelote, na Judasi Mũisikariota, ũrĩa wamũkunyanĩire. **5** Aya ikũmi na eerĩ nĩo Jesũ aatũmire na akĩmataara ũũ: “Mũtigathiĩ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ kana mũtoonye itũũra rĩa Asamaria. **6** Nĩ kaba mũthĩĩ kũrĩ ng’ondũ iria ciũrĩte cia Isiraeli. **7** Mwathĩĩ-rĩ, hunjagiai ndũmĩrĩrĩ ĩno: ‘Ũthamaki wa igũrũ nĩũkuhĩrĩrie.’ **8** Honagiai andũ arĩa arũaru, na mũrĩũkagie arĩa akuũ, na mũtheragie arĩa marĩ na mangũ, na mũĩngatage ndaimono. Mũheetwo tũhũ, heanagai tũhũ. **9** Mũtigekuuĩre thahabu, kana betha, kana gĩcango mĩcibi-inĩ yanyu; **10** O na ningĩ mũtigekuuĩre mũhuko rũgendo-inĩ, kana nguo igĩrĩ, kana iraatũ, kana mũtirima; nĩgũkorwo mũruti wa wĩra nĩabataire kũheo gĩa kũmũtũũria muoyo. **11** “Itũũra o rĩothē kana gatũũra karĩa mũngĩtoonya-rĩ, tuĩriai mũmenye mũndũ ũrĩa mwagĩrĩru kuo, mũikare gwake nginya rĩrĩa mũkoima kuo. **12** Mwatoonya mũcĩĩ ũcio-rĩ, geithagiai ene kuo. **13** Angĩkorwo mũcĩĩ ũcio nĩwagĩrĩre-rĩ, ũrathimeĩ na thayũ wanyu; angĩkorwo ndwagĩrĩre-rĩ, rekeĩ kĩrathimo kĩanyu kĩmũcookerere. **14** Mũndũ o wothe angĩrega kũmũnyiita ũgeni kana arege gũthikĩrĩria ciugo cianyu-rĩ, mũkiuma mũcĩĩ ũcio kana itũũra rĩu-rĩ, mũkaaribariba magũrũ manyu nĩguo rũkũngũ rũĩĩke. **15** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma ituĩro rĩa itũũra rĩu rĩgaakorwo rĩrĩ inene gũkĩra rĩa Sodomo na Gomora mũthenya ũrĩa wa ciira. **16** Atĩrĩrĩ ndamũtũma o ta ng’ondũ gatagatĩ ka njũũ. Nĩ ũndũ ũcio, gĩaĩ na ũũgĩ ta nyoka, na mwage ũũru ta ndutura. **17** “Mwĩmenyererei andũ; tondũ nĩmakamũneana ciama-inĩ, na mamũhũũre na iboko thunagogi-inĩ ciao. **18** Nĩ ũndũ wa ũhoru wakwa-rĩ, nĩmũgatwarwo mbere ya aathani na athamaki nĩgeetha mũtũike aira

kūrī o na kūrī andū-a-Ndūrīrī. **19** No rīrīa makaamūnyiita-rī, mūtikanetange nī ūndū wa ūrīa mūkoiga kana ūrīa mūgaacookia. Hīndī īyo nīmūkeerwo ūrīa mūkoiga, **20** nīgūkorwo ti inyuī mūgaakorwo mūkīaria, no nī Roho wa Ithe wanyu ūkaaria arī thīinī wanyu. **21** “Mūndū nīagakunyanīra mūrū wa nyina ooragwo, na ithe wa mūndū akunyanīre mwana wake; ciana nīkaremera aciari a cio na imoragithie. **22** Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa, no ūrīa ūgaakirīrīria nginya hīndī ya mūthia nīakahonoka. **23** Hīndī īrīa mwanyariirwo itūūra-inī rīmwe-rī, ūrīrai rīrīa rīngī. Ngūmwīra na ma atī, mūtigaakorwo mūthiite matūūra mothe ma Isiraeli, Mūrū wa Mūndū atookīte. **24** “Mūrutwo ti mūnene kūrī mūrutani wake, o na ndungata ti nene kūrī mūmīathi. **25** Nīkūiganīire mūrutwo aiganane na mūrutani wake, o na ndungata īiganane na mūmīathi. Angīkorwo mwene nyūmba nīetītīwo Beelizebuli-rī, githī andū a nyūmba yake matigetwo marītīwa mooru gūkīra riū! **26** “Nī ūndū ūcio-rī, mūtīkametīgīre. Gūtīrī ūndū mūhithanie ūtakagūrio, kana ūndū mūhithe ūtakamenyeka. **27** Ūrīa ngūmwīra nduma-inī-rī, wariei mūthenya barigici, na ūrīa warītīo na mīheehū matū-inī manyu-rī, wanīrīrei mūrī nyūmba-igūrū. **28** Mūtīgetīgīre arīa moragaga o mwīrī, no matingihota kūūraga ngoro. Nī kaba gwītīgīra Ūrīa ūngānanga ngoro na mwīrī kūu Jehanamu. (Geenna g1067) **29** Githī tūnyoni twīrī tūtiendagio thendi īmwe? No gūtīrī o na kamwe gatuo kangīgūa thī Ithe wanyu atetīkīrīte. **30** O na njuīrī cianyu cia mūtwe nīndare. **31** Nī ūndū ūcio mūtīgetīgīre; mūrī a bata gūkīra tūnyoni tūingī. **32** “Ūrīa wothē ūkaanyumbūra mbere ya andū, o na nī nīngamumbūra mbere ya Baba ūrīa ūrī kūu igūrū. **33** No ūrīa wothē ūkangaana mbere ya andū, na nī nīngamūkaana mbere ya Baba ūrīa ūrī igūrū. **34** “Mūtīgeciirīe atī njūkīte kūrēhe thayū gūkū thī. Ndiokire kūrēhe thayū, no ndookire kūrēhe rūhiū rwa njora. **35** Nīgūkorwo njūkīte gūtūma “mūndū okanīrīre na ithe, na mūrītū okanīrīre na nyina, nake mūtumia okanīrīre na nyaciawawe; **36** thū cia mūndū igaaakorwo irī andū a nyūmba yake kīūmbe.” **37**

“Ūrīa wothē wendete ithe kana nyina kūngīra ndagīrīire gūtūika wakwa; na ūrīa wothē wendete mūrīū kana mwarī kūngīra ndagīrīire gūtūika wakwa; **38** nake ūrīa wothē ūtagakuua mūtharaba wake wa kwambīrwo aanūmīrīre ndagīrīire gūtūika wakwa. **39** Ūrīa wothē ūgeragia gūtūūria muoyo wake nīakoorwo nīguo; no ūrīa wothē ūkoorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakaūtūūria. **40** “Mūndū ūrīa ūmwamūkagīra, nī nī amūkagīra. Nake ūrīa ūnyamūkagīra, amūkagīra ūrīa wandūmire. **41** Ūrīa wothē ūkaamūkīra mūnabii tondū nī mūnabii, nīakamūkīra kīheo kīrīa kīheagwo mūnabii, nake ūrīa wothē ūkaamūkīra mūndū mūthingu tondū nī mūthingu-rī, nīakamūkīra kīheo kīrīa kīheagwo mūndū mūthingu. **42** Nake ūrīa wothē ūheaga ūmwe wa aya anini o na gīkombe kīa maaī mahahu tondū nī mūrutwo wakwa-rī, ngūmwīra atīrī na ma, ndakaaga kūheo kīheo gīake.”

11 Na rīrī, Jesū aarīkia gwatha arutwo acio ake ikūmi na eerī-rī, akīuma kūu agīthī kūrutana na kūhunja matūūra-inī ma Galili. **2** Na rīrīa Johana aiguīre arī njeera maūndū marīa Kristū eekaga-rī, agītūma arutwo ake, **3** makamūūrie atīrī, “Wee nīwe warī ūūke, kana tweterere mūndū ūngī?” **4** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Cookai mūkeere Johana maūndū marīa mwaigua na marīa muona: **5** Atumumu nīmaroona, na arīa mathuaga nīmaretwara, na arīa marī na mangū nīmarahonio magathera, na arīa mataiguaga nī maraigua, na arīa akuū nīmarariūkio, na Ūhoro-ūrīa-Mwega nīūrahunjīrio arīa athīni. **6** Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūrīa ūtekūhīngwo arakare nī ūndū wakwa.” **7** Rīrīa arutwo a Johana moimaga hau, Jesū akīambīrīria kwarīria kīrīndī ūhoro wa Johana, akīmooria atīrī: “Mwathiite werū-inī kuona kī? Mwathiite kuona kamūrangi kainainagio nī rūhuho? **8** Akorwo ti ūguo-rī, mwathiite kuona kī? Hihi nī mūndū wehumbīte nguo njega? Aca, arīa mehumbaga nguo njega makoragwo thīinī wa nyūmba cia ūthamaki. **9** Mwangīthiite kuona kī? Hihi mwathiite kuona mūnabii? Īi, ngūmwīra atīrī, muonire mūndū ūkīrīte mūnabii. **10** Ūyū nīwe ūhoro wake

waandikitwo atiri: “Ningutuma mutumwo wakwa athi mbere yaku, agaguthondekere njira yaku.” 11 Ngumwira atiri na ma: Har andu aria manaciawo ni andu-a-nja, gutiri kuoneka mundu munene kukira Johana Mubatithania; no riri mundu uria munini muno uhamaki-ini wa iguru-ri, ni munene kumukira. 12 Kuuma matuku ma Johana Mubatithania gwata ru, uhamaki wa iguru nikuoretwo ukhatiriria gutheerema, nao andu aria mehatagiriria nio mawigwatagira na hinya. 13 Nigukorwo Anabii othe, hamwe na Watho wa Musa, nimatiire marathaga uhoru nginya hini ya Johana. 14 Na angikorwo no mwende kwamukira uhoru ucio-ri, ucio niwe Elija uria weritwo niagooka. 15 Uria uri na matu ma kugua niaigue. 16 “Riu-ri, ingigerekania ruciaro ruru na ki? Ruhaana ta ciana ciikarite ndunyū igitaga iria ingi, igaciira atiri: 17 “Twamuhuhire muturiru, mukiga kaina; o na twamuniire nyimbo cia macakaya, no mutiacakaire.” 18 Nigukorwo Johana ookire atekuria na atekunyua, nao andu makiuga atiri, ‘Ari na ndaimono.’ 19 Muru wa Mundu ookire akiriraga na akinyuuga, nao makiuga atiri, ‘Onei mundu mukoroku na muru, ni murata wa etia mbeeca cia igooti na “andū ehia”.’ No uugī wonekaga ni wa ma ni undu wa ciiko ciagua.” 20 Hini iyo Jesu akiambiriria gutetia matuura manene maria maaringirwo ciam ciam iria nyingi, tondū andu akuo matiigana kwirira, akiuga atiri, 21 “Inyu andu a Korazini, kai muri na haaro-! O na inyu andu a Bethsaida, kai muri na haaro-! Ni undu korwo ciam iria mwaririrwo nio ciaringirwo andu a Turo na Sidoni, mangieririre tene, mehumbite nguo cia makunia na mehurire muhu mitwe. 22 No ngumwira atiri, andu a Turo na Sidoni nimagakorwo mari muru muthenya ucio wa ciira kukira inyu. 23 Na inyu, andu a Kaperinaumu, nimukambarario nginya matuini? Aca, mukaaharurukio mukinye kura kuriku muno. Ciam iria mwaririrwo ingaringirwo Sodomu, nikungituiraga nginya umuthi. (Hades g86) 24 No ngumwira atiri na ma, Sodomu nigugakorwo muru muthenya ucio wa ciira kumukira.” 25 Hini iyo Jesu akiuga atiri, “Baba,

wee Mwathani wa iguru na thi, ningukugaatha tondū nūhithite andu aria oogī na mari na umenyo maundu maya, na ukamaguuriria tukenge. 26 Ii, Baba, nigukorwo uyū ni wendi waku. 27 “Ninengeretwo maundu mothe ni Baba. Gutiri mundu uui Muriu tiga Ithe, na gutiri mundu uui Ithe tiga Muriu, na aria Muriu, endaga kuguuriria. 28 “Ukai kuri ni, inyothe anogu na mukuuite mirigo miritu, na ningumuhurukia. 29 Oyai icooki riakwa mwigirire na mwirute na ni, nigukorwo ndi muhooreri na mwinyiiria ngoro-ini, nacio ngoro cianyu nikuhurukio. 30 Nigukorwo icooki riakwa ni ihuthu, na murigo wakwa ni muthuthu.”

12 Ihinda ru Jesu niatuikanirire migunda-ini ya ngano muthenya wa Thabatu, na arutwo ake maar ahutu, na makiambiriria gutua ngira cia ngano, magicirigitha, makiria ngano. 2 Riria Afarisai moonire uguo, makimwira atiri, “Ta rora! Arutwo aku nimareeka uria watho utetikiritie gwikwo muthenya wa Thabatu.” 3 Nake akimacookeria atiri, “Kai mutathomete uria Daudi eekire riria we na aria maar nake maar ahutu? 4 Aatoonyire nyumba ya Ngai, na ari hamwe na aria maar nake, makiria migate iria yamurirwo Ngai iria mateetikiritio kura ni watho, tiga no athinjiri-Ngai meetikiritio kumiria. 5 O na ningi kai muthomete Watho-ini ati muthenya wa Thabatu, athinjiri-Ngai aria mari thini wa hekaru nimathaahagia muthenya ucio na matituagwo ahitia? 6 Ngumwira atiri, umwe munene kukira hekaru ari haha. 7 Korwo nimwamenyete gitumi gia ciugo ici, atiri, ‘Kuguanira tha nikuo nyendaga, no ti magongona,’ mutingiatuirire andu mateehite mahitia. 8 Nigukorwo Muru wa Mundu niwe Mwathani wa muthenya wa Thabatu.” 9 Oima ku-ri, agithi agitoonya thunagogi yao, 10 na ni haar mundu wonjete guoko. Na tondū nimacaragia gitumi gia guthitangira Jesu-ri, makimuria atiri, “Watho niwitikiritie kuhonania muthenya wa Thabatu?” 11 Nake akimooria atiri, “Nuu wanyu ungikorwo na ng’ondū, nayo igwe irima muthenya wa Thabatu-ri, utangimiruta irima?

12 Kaī mündū atakīrī wa bata mūno gūkīra ng'ondul Nī ūndū ūcio watho nīwītīkīrītīe gwīka wega mūthenya wa Thabatū.” 13 Agīcooka akīira mündū ūcio atīrī, “Tambūrūkīa guoko gwaku.” Nake agītambūrūkīa guoko, nakuo gūgītūika kūgīma, o ta kūu kūngī. 14 No Afarisai makiūma nja, magīcookania ndundu ya ūrīa mangītūrāgīthia Jesū. 15 Nake Jesū aamenya ūhoro ūcio, akīehera kūu. Andū aingī makīmūrūmīrīra, nake akīhonia arūaru ao othe, 16 agīcooka akīmakaania atī matikoige we nīwe ū. 17 Ūndū ūyū nīguo wahingirie ūhoro ūrīa waarītio na kanua ka mūnabīi Isaia, rīrīa oigire atīrī: 18 “Ino nīyo ndungata yakwa īrīa ndīthuurīre, īrīa nyendete, na nīyo īkenāgia ngoro yakwa; nīngāmītīrīra Roho wakwa, nayo nīikamenyithia ndūrīrī ciira wa kīhooto. 19 Ndīgaatetania kana īgūūthūke; na gūtīrī mündū ūkaigua mūgambo wayo njīra-inī. 20 Ndīkoina kamūrangi kagondoku, kana īhorie rūtambī rūrīa rūgūtōoga, ngīnya rīrīa īgaatūma itua rīakwa rīhootane. 21 Thīinī wa rītīwa rīayo ndūrīrī nīikaagīa na kūrīgīrīro.” 22 Magīcooka makīmūrehera mündū warī na ndaimono, na aarī mūtumumu, na ndaaragia, nake Jesū akīmūhonia, akīhota kwaria na kuona. 23 Andū othe makīgega, makīūrania atīrī, “Ūyū no akorwo arī we Mūrū wa Daudi?” 24 No rīrīa Afarisai maaiguire ūguo, makiuga atīrī, “Mündū ūyū aingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli ūrīa mūnene wa ndaimono.” 25 Nake Jesū aamenya ūrīa meciiragia, akīmeera atīrī, “Ūthamaki o wothē ūngīgayūkana ūukanīrīre guo mwene no ūharagane, narīo itūūra o rīothe kana nyūmba īngīgayūkana ndīngītīhaanda. 26 Angīkorwo Shaitani nīwe ūingataga Shaitani-rī, nīagayūkanite we mwene. Ūthamaki wake ūngīkītīhaanda atīa? 27 Na angīkorwo nīi nyiingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli-rī, nao andū anyu maingataga ndaimono na hinya wa ū? Nī ūndū wa ūguo-rī, acio nīo makaamūtūira ciira. 28 No nīi ingīkorwo nyiingataga ndaimono na Roho wa Ngai-rī, ūthamaki wa Ngai nīūkinyīte kūrī inyuī. 29 “Nīngī-rī, mündū aahota atīa gūtoonya nyūmba ya mündū njamba na amūtunye indo ciake

ataambīte kuoha mündū ūcio njamba? Hīndī iyo no rīo angīhota kūmūtunya indo cia nyūmba yake. 30 “Mündū ūrīa ūtarī hamwe na nīi, ūcio nī thū yakwa, nake ūrīa ūtacookanagīrīria hamwe na nīi, ūcio nīkūhurunja ahurunjaga. 31 Nīngī ngūmwīra atī, rīthia o rīothe o na kūrūma Ngai, andū no marekerwo, no mündū ūrīa ūkaaruma Roho, ūcio ndakarekerwo. 32 Mündū o wothē ūrīa ūgacaambia Mūrū wa Mündū nīakarekerwo, no ūrīa wothē ūgaacambia Roho Mūtheru, ūcio ndakaarekerwo, ihinda rīrī tūrī kana ihinda rīrīa rīgooka. (aīōn g165) 33 “Agīriai mūtī na maciaro maguo nīmekwagīra, kana mūthūkie mūtī na mūthūkie maciaro maguo mooru, nīgūkorwo mūtī ūmenyekaga na maciaro maguo. 34 Inyuī rūciaro rūrū rwa ndūira, mwahota atīa kwaria maūndū mega, na mūrī oorū? Nīgūkorwo kanua kaaragia maūndū marīa maiyūrīte ngoro-inī. 35 Mündū mwega aaragia maūndū mega moimīte mūthiithū-inī wake mwega, nake mündū mūūru aaragia maūndū mooru moimīte mūthiithū-inī wake mūūru. 36 No ngūmwīra atīrī, mūthenya wa itua rīa ciira, andū nīmakaheana ūhoro wa ciugo ciothe cia tūhū iria manaaria. 37 Nīgūkorwo ciugo ciaku nīcio īgaatūma ūtuuo ndūrī na mahītia, na ciugo ciaku no cio īgaatūma ūtuuo mūhītia.” 38 Hīndī iyo Afarisai amwe na arutani a watho makīmwīra atīrī, “Mūrutani, tūkwenda ūtūringīre kīama.” 39 Nake akīmacookeria atīrī, “Rūciaro rwaganu na rwa ūtharia rūrenda rūringīrwo kīama! No gūtīrī kīama rūkūringīrwo tīga o kīama kīrīa kīa mūnabīi Jona. 40 Nī gūkorwo o ta ūrīa Jona aikarire matukū matatū, mūthenya na ūtukū, arī nda ya thamaki īrīa nene, ūguo noguo Mūrū wa Mündū agaikara matukū matatū, mūthenya na ūtukū, arī tīrī-inī. 41 Andū a Nīneve nīmakarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū marūtūire ciira; nīgūkorwo nīmeririre rīrīa maahunjīrio nī Jona, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Jona arī haha. 42 Mūthamaki mündū-wa nja wa mwena wa Gūthini nīakarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū arūtūire ciira; nīgūkorwo nīoimire ituri cia thī oke athikīrīrie ūūgī wa Solomoni, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Solomoni arī haha. 43 “Na rīrī, roho mūūru

woima thĩĩni wa mündũ, ũtuĩkanagĩria werũ-inĩ ũgĩcaria ũhurũko, na ũkaaga. **44** Hĩndĩ iyo ũkoiga atĩrĩ, ‘Nĩngũcoka nyũmba ĩria ndoimire.’ Na wacooka-rĩ, ũgakora nyũmba ĩyo ĩrĩ theri, ĩrĩ haate, ĩgathera na ĩgathondekwo wega. **45** Hĩndĩ ĩyo roho ũcio ũkagĩra maroho mangĩ mũgwanja mooru makĩria maguo mwene, magatoonya magaikara kũu. Naguo mũikarĩre wa mündũ ũcio ũgathũka gũkĩra wa mbere. ũguo nĩguo gũkahaana kũrĩ rũciarũ rũrũ rwaganu.” **46** O hĩndĩ iyo Jesũ aaragĩria andũ-rĩ, nyina na ariũ a nyina makĩrũgama nja makĩenda kwaria nake. **47** Nake mündũ ũmwe akĩmwĩra atĩrĩ, “Maitũguo na ariũ a maitũguo marũngĩ haha nja, makĩenda kwaria nawe.” **48** Nake Jesũ akĩmũcookeria akĩmũũria atĩrĩ, “Maitũ nũũ, na ariũ a maitũ nĩ a?” **49** Agĩcoka akĩorota arutwo ake, akiuga atĩrĩ, “Aya nĩo maitũ na ariũ a maitũ. **50** Nĩgũkorwo mündũ wotho wĩkaga ũria Baba ũria ũrĩ ĩgũrũ endaga, ũcio nĩwe mũrũ na mwari wa maitũ, na nĩ we maitũ.”

13 Mũthenya o ro ũcio-rĩ, Jesũ nĩoimire nyũmba agĩthĩ agĩkara thĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria. **2** Ikundi cia andũ aingĩ mũno ikĩũngana harĩa aarĩ nginya ĩgĩtũma atoonye gatarũ na agĩkara thĩ thĩĩnĩ wayo, nao andũ acio othe makĩrũgama hũgũrũrũ-inĩ cia iria. **3** Nake akĩmaruta maũndũ maingĩ na ngerekano, akĩmeera atĩrĩ: “Mũrĩmi nĩoimagarire akahure mbeũ ciake. **4** Na rĩria aahuraga mbeũ icio-rĩ, imwe ikĩgũa mũkĩra-inĩ wa njĩra, nacio nyoni ĩgĩũka ĩgĩcĩria. **5** Ingĩ ikĩgũa rũnyanjara-inĩ kũria gũtaarĩ na tĩĩri mũingĩ. Nacio ikĩmera o narua tondũ tĩĩri ndwarĩ mũriku. **6** Na hĩndĩ ĩria riũa rĩarire, rĩgĩcina mĩmera ĩyo, nayo ikĩũma tondũ ndĩarĩ na mĩri. **7** Na mbeũ ingĩ ikĩgũa mĩguu-inĩ, nayo mĩguu ĩgĩkũra, ĩgĩthararia mbeũ icio rĩria ciamerire. **8** Ingĩ nacio ikĩgũa tĩĩri-inĩ ũria mũnoru, ikĩgĩ na maciaro imwe ĩgĩciara maita igana, iria ingĩ ĩgĩciara maita mĩrongo ĩtandatũ, na iria ingĩ ĩgĩciara maita mĩrongo ĩtatũ ma iria cihaandirwo. **9** ũria ũrĩ na matũ ma kũigua, nĩague.” **10** Nao arutwo ake magĩũka kũrĩ we, makĩmũũria atĩrĩ, “Waragĩria andũ na ngerekano nĩkĩ?” **11** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Inyũ nĩmũheetwo ũmenyo wa kũmenya

hitho cia ũthamaki wa ĩgũrũ, no-o matiheetwo. **12** ũria wotho ũrĩ na indo nĩakoongererwo nyingĩ aingĩhie makĩria. Nake ũria wotho ũtarĩ, nĩagatuunywo o na kĩria arĩ nakĩo. **13** Gĩkĩ nĩkĩo gĩtũmaga ndĩmaarĩrie na ngerekano: “Nĩ ũndũ o na gũkorwo nĩmoonaga-rĩ, mationaga; o na gũkorwo nĩmaiguaga-rĩ, matiiguaga kana makamenya. **14** Nĩo makinyĩrwo nĩ ũhorũ ũria warathirwo nĩ mũnabii Isaia, rĩria oigire atĩrĩ: “Kũigua mũgũtũũra mũiguaga, no mũtikaamenya ũndũ; kuona mũgũtũũra muonaga, no mũtigakuũkirwo. **15** “Nĩgũkorwo ngoro cia andũ aya nĩ ngingitaru; matũ mao matiiguaga, na nĩmahingĩte maithe mao. Tondũ maahota kuona na maithe mao, na maigue na matũ mao, o na ngoro ciao ĩgĩ na ũmenyo, manjookerere, na nĩ ndĩmahonie.’ **16** No kũrathimwo nĩ maithe manyu tondũ nĩmoonaga, na matũ manyu tondũ nĩmaiguaga. **17** Tondũ ngũmwĩra atĩrĩ na ma, anabii na andũ aingĩ athingu nĩmerĩĩrie kuona maũndũ marĩa mũrona no-o matiamonire, na nĩmerĩĩrie kũigua maũndũ marĩa mũraigua no matiamaguire. **18** “Nĩ ũndũ ũcio, ta ĩguai ngĩtaarĩria ũhorũ wa ngerekano ĩyo ya mũhuri wa mbeũ: **19** Hĩndĩ ĩria mündũ o wotho aigua ndũmĩrĩri ya ũthamaki na akaaga kũmĩmenya-rĩ, hĩndĩ ĩyo ũria mũũru okaga akamũtunya kĩria kĩaande ngoro-inĩ yake. ĩno nĩyo mbeũ ĩria yahurirwo mũkĩra-inĩ wa njĩra. **20** ũria wamũkĩrĩre mbeũ ĩria yagũire rũnyanjara-inĩ nĩ mündũ ũria ũiguaga kiugo, na o rĩmwe agakĩamũkĩra arĩ na gĩkeno. **21** No tondũ ndarĩ mĩri-rĩ, aikaraga o kahinda kanini. Hĩndĩ ĩria thĩĩna woka, kana kwagĩa na kĩnyariirano nĩ ũndũ wa kiugo-rĩ, agagĩtiganĩria o narua. **22** Nake ũria wamũkagĩra mbeũ ĩria yagũire mĩguu-inĩ-rĩ, nĩ mündũ ũria ũiguaga kiugo, no mĩhang’o ya mũtũũrĩre ũyũ, na kũheenererio nĩ ũtonga, ĩgagĩthararia, ikagĩria kĩgĩ na maciaro. (aĩon g165) **23** No ũria wamũkĩrĩre mbeũ ĩria yagũire tĩĩri-inĩ ũria mũnoru-rĩ, nĩ mündũ ũria ũiguaga kiugo, na agakĩmenya. Nake agaciara maciaro, ũmwe akaruta maita igana, ũngĩ maita mĩrongo ĩtandatũ, na ũngĩ maita mĩrongo ĩtatũ ma mbeũ ĩria yahaandĩtwo.” **24** Nĩngĩ Jesũ akĩmahe

ngerekano ingi, akimeera atiri: “Uthamaki wa iguru uhaana ta mundu uria wahaandire mbeu njega mugunda wake. 25 No riria andu othe maakomete-ri, thu yake igiuka, ikihura itindii thini wa ngano, na igithiira. 26 Hinda iria ngano yamerire na igiciara-ri, hinda iyo itindii o nario rikionezana. 27 “Ndungata cia mwene mugunda igiuka kuri we, ikimwira atiri, ‘Mwathi witu, githi ndwahaandire mbeu njega mugunda waku? Ka itindii rikiumite ku?’ 28 “Agicookia atiri, ‘Ni mundu uri uthu na ni wekire uguo.’ “Ndungata icio ikimuria atiri, ‘Nikwenda tuthi, tukarimune?’ 29 “Nake agicookia atiri, ‘Aca, tondū mukimunya itindii ru, mwahota kurimunaniria na ngano. 30 Rekei ikuranire nginya hinda ya magetha. Hinda iyo-ri, ningeera agethi atiri: Ambai mumune itindii na mariohe itia, niguu ricinwo; mucooke mucookanirire ngano, mumige ikumbi riakwa.” 31 Nimaheire ngerekano ingi, akimeera atiri: “Uthamaki wa iguru utarii ta mbeu ya karatai, iria mundu oire akihaanda mugunda wake. 32 O na akorwo mbeu iyo niyo nini muno kuri mbeu ciothe-ri, riria yakura, ninenehaga kuri mimera iria ingi ya mugunda na igatuika muti, nacio nyoni cia riera-ini igooka igaaka itara honge-ini ciagu.” 33 Agicooka akimahe ngerekano o ingi, akimeera atiri: “Uthamaki wa iguru uhaana ta ndawa ya kumbia migate iria mundu-wa-nja oire na akimitukania na mutu muingi o nginya mutu ucio wotho ukimbio niyo.” 34 Jesu aaragiria kirindi maundu macio mothe na ngerekano na ndaamaragiria undu o na umwe atekuhithira ngerekano. 35 Niguu uhoru uria waaririo na kanua ka munabii uhinge riria oigire atiri: “Ngaatumura kanua gakwa njarie na ngerekano, ningaaria maundu maria matuire mari mahithe kuuma riria thi yombirwo.” 36 Hinda iyo agitiga kirindi, agitoonya nyumba. Arutwo ake magiuka kuri we, makimwira atiri, “Tutaaririe ngerekano ya itindii riria riar thini wa mugunda.” 37 Nake akimacookeria atiri, “Uria wahaandire mbeu njega ni Muru wa Mundu. 38 Mugunda ni thi, nayo mbeu njega nicio ciana cia uthamaki. Itindii ni ciana cia uria muru, 39 nayo thu iria irihaandaga ni uria muru. Magetha ni ithiriro ria mahinda maya, na agethi ni araka. (aiōn g165) 40 “Ni undu ucio o ta uria itindii rimunyagwo rigacinwo na mwaki-ri, uguo noguo gikahaana hinda ya ithiriro ria mahinda maya. (aiōn g165) 41 Muru wa Mundu niagatuma araka ake, na nimateheria maundu mothe maria marehaga mehia na andu aria othe mekaga uru uthamaki-ini wake. 42 Nimakamaikia thini wa icua ria mwaki, kura gugaakorwo kiriro na kuhagarania magego. 43 Hinda iyo aria athingu magaakenga ta riu thini wa uthamaki wa lthe wao. Uria uri na matu ni aigue. 44 “Uthamaki wa iguru uhaanaine na muthiithu wahithitwo mugunda. Na riria mundu aawoonire, akiuhitha ringi, na ni undu wa uria akenete, agithi akiendia indo ciothe iria ari nacio akigura mugunda ucio. 45 “Ningi uthamaki wa iguru uhaanaine na mwonjorithia wacaragia ruu njega. 46 Hinda iria oonire imwe ya thogora munene-ri, agithi akiendia indo ciake ciothe iria ari nacio, akimigura. 47 “O ringi, uthamaki wa iguru uhaanaine na neti iria yaikirio iria-ini, nayo igitega thamaki cia mithemba yotho. 48 Hinda iria yayurire, ategi acio a thamaki makimiguucia hugururu-ini cia iria. Hinda iyo magikara thi, magithuura thamaki iria njega, magiciika ikabu-ini, no iria njuru magicite. 49 Uguo niguu gugaakorwo hinda ya ithiriro ria mahinda maya. Araka nimagooka maamuranie aria aaganu kuuma kuri aria athingu, (aiōn g165) 50 na maikie aria aaganu icua-ini ria mwaki, kura gugaakorwo na kiriro na kuhagarania magego.” 51 Jesu akimooria atiri, “Nimwataukirwo ni maundu macio mothe?” Magicookia atiri, “Ii, nitwataukirwo.” 52 Akimeera atiri, “Ni undu ucio, murutani wa watho o wotho uria urutitwo uhoru wa uthamaki wa iguru-ri, ahaanaine na mwene nyumba uria urutaga muthiithu-ini wake indo iria njeru o na iria nguru.” 53 Nake Jesu aaria kuheana ngerekano icio-ri, akiuma ku. 54 Aakinya itura ria kwao-ri, akiambiria kurutana thunagogi-ini ciao, nao makigega. Makirania atiri, “Mundu uyuru arutite ku ugi uyuru na ciiko ici cia hinya? 55 Githi uyuru ti we muru wa mutharamara? Githi ruitwa ria nyina ti Mariamu, na githi ariu a nyina ti

Jakubu, na Jusufu, na Simoni, na Juda? **56** Na githĩ aarĩ a nyina othe tũtirĩ nao? Mũndũ ũyũ akĩrutĩte maũndũ maya mothe kũ?” **57** Nao makĩmũrega. No Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Kũndũ mũnabii ataheagwo gĩtĩio no itũũra-inĩ rĩake na gwake mũcĩi.” **58** Nake ndaaringire ciamana nyingĩ kũu, tondũ wa ũrĩa maagĩte gwtĩkia.

14 Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩyo, Mũthamaki Herode nĩaiguire ngumo ya Jesũ, **2** nake akĩra arĩa maamũtungataga atĩrĩ, “Ŭcio nĩ Johana Mũbatithania; nĩ ariũkite kuuma kũrĩ arĩa akuũ! Nĩkĩo arĩ na hinya mũnene ũguo wa kũringa ciamana.” **3** Na rĩrĩ, Herode nĩanyiitĩte Johana akamuoha, na akamũkia njeera nĩ ũndũ wa Herodia, ũrĩa warĩ mũtumia wa mũrũ wa nyina Filipu, **4** tondũ Johana nĩamwĩrĩte atĩrĩ: “Watho ndũgwĩtikĩrĩtie ũmũhikie.” **5** Herode nĩendaga kũũraga Johana, no nĩetigagĩra andũ, tondũ nĩmeetĩkite atĩ Johana aarĩ mũnabii. **6** Mũthenya wa gũkũngũira gũciarwo kwa Herode-rĩ, mwarĩ wa Herodia nĩainĩire andũ, na agĩkenia Herode mũno. **7** Nĩ ũndũ ũcio Herode akĩhĩta na mwĩhĩtwa atĩ nĩekũmũhe kĩria gĩothe angĩendire. **8** Nake mũĩritu ũcio aarĩkia gũtaarwo nĩ nyina, akiuga atĩrĩ, “He mũtwe wa Johana Mũbatithania o rĩu ũrĩ thĩinĩ wa kiuga.” **9** Mũthamaki nĩataangĩkire mũno, no nĩ ũndũ wa mwĩhĩtwa wake, na ageni arĩa maarĩ iruga-inĩ rĩake-rĩ, agĩathana atĩ mũĩritu ũcio aheo kĩria eetĩtie. **10** Nĩ ũndũ ũcio agĩtũmana kũu njeera na Johana akĩrengwo mũtwe. **11** Naguo mũtwe ũcio wake ũkĩrehwo na kiuga, ũkĩnengerwo mũĩritu ũcio, nake akĩũtwarĩra nyina. **12** Nao arutwo a Johana magĩthĩi makĩoya kĩimba gĩake, magĩgĩthika, magĩcooka magĩthĩi makĩira Jesũ. **13** Na rĩrĩa Jesũ aiguire ũhoru ũcio, akiuma kũu ahaicĩte gatarũ andũ matekũmenya, agĩthĩi handũ hataarĩ na andũ. Nakĩo kĩrĩndĩ kĩaigua ũguo-rĩ, gĩkiuma matũũra-inĩ gĩkĩmũrũmĩrĩra na magũrũ. **14** Rĩrĩa Jesũ oimire gatarũ na akĩona andũ aingĩ, akĩmaiguĩra tha, na akĩhonia arũaru ao. **15** Na gwakuhĩrĩria gũtuka-rĩ, arutwo ake magĩthĩi harĩ we, makĩmwĩra atĩrĩ, “Gũkũ nĩ kũndũ gũtarĩ mĩcĩi, na nĩkũratuka. Īra andũ aya mathĩi, nĩgeetha makegũrĩre irio tũtũũra-inĩ.” **16** Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Hatĩrĩ bata

wa mathĩi. Mahei gĩa kũria inyuĩ ene.” **17** Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Haha tũrĩ na mĩgate ĩtano tu na thamaki igĩrĩ.” **18** Akĩmeera atĩrĩ, “Ndeherai haha.” **19** Nake agĩathana andũ maikare thĩ nyeki-inĩ. Akĩoya mĩgate ĩyo ĩtano na thamaki icio igĩrĩ, akĩrora igũrũ, agĩcookia ngaatho, akĩenyũranga mĩgate ĩyo. Agĩcooka akĩmĩnengera arutwo, nao arutwo makĩhe andũ. **20** Othe makĩrĩa makĩhũũna, nao arutwo makĩũngania cienyũ iria ciatigarĩte makĩiyũria ciondo ikũmi na igĩrĩ. **21** Mũigana wa andũ arĩa maarĩire maarĩ ta arũme ngiri ithano, andũ-a-nja na ciana matatarĩtwo. **22** O hĩndĩ ĩyo Jesũ akĩra arutwo ake matoonye gatarũ, mathĩi mbere yake mũrĩmo ũrĩa ũngĩ wa iria mũira wa oigĩre kĩrĩndĩ ũhoru. **23** Thuutha wa kũmoigĩra ũhoru-rĩ, akĩambata kĩrĩma-inĩ arĩ wiki nĩguo akahooe. Na gũgĩtuka aarĩ o ho wiki, **24** no gatarũ nĩkarĩkite gũthĩi itĩina iraiharaihu kuuma thĩ nyũmũ, gakĩhũũragwo nĩ makũmbĩ ma maaĩ tondũ kerekeire na kũria rũhuho ruoimaga. **25** Na rĩrĩ, ta tha kenda cia ũtukũ-rĩ, Jesũ agĩthĩi kũrĩ o agereire maaĩ igũrũ. **26** Hĩndĩ ĩria arutwo maamuonire agĩthĩi agereire maaĩ igũrũ, makĩnyĩtwo nĩ guoya, makiuga atĩrĩ, “Īria nĩ ngoma,” na magĩkaya nĩ gwtĩgĩra. **27** No hĩndĩ o ĩyo Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ŭmĩrĩria! Nĩ nĩi. Tigai gwtĩgĩra.” **28** Petero akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, akorwo nĩwe-rĩ, njĩra njũke kũrĩ we ngereire maaĩ igũrũ.” **29** Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Ŭka.” Hĩndĩ ĩyo, Petero akiuma gatarũ, agĩthĩi agereire maaĩ igũrũ erekeire harĩ Jesũ. **30** No rĩrĩa oonire rũhuho, agĩtigĩra, na akĩambĩrĩria gũtoonyerera maaĩ-inĩ, agĩkaya, akiuga atĩrĩ, “Mwathani, honokia!” **31** O rĩmwe, Jesũ agĩtambũrũkia guoko, akĩmũnyĩta, akĩmwĩra atĩrĩ, “Wee kaĩ ũrĩ na wĩtikio mũnini-ĩ! Wagĩa na nganja nĩkĩ?” **32** Na hĩndĩ ĩria maahaicire gatarũ-rĩ, rũhuho rũgĩtiga kũhurutana. **33** Hĩndĩ ĩyo arĩa maarĩ thĩinĩ wa gatarũ makĩmũgooca, makiuga atĩrĩ, “Nĩ ma wee nĩwe Mũrũ wa Ngai.” **34** Na maarĩkia kũringa mũrĩmo ũrĩa ũngĩ, magĩkinya bũrũri wa Genesareti. **35** Na hĩndĩ ĩria andũ a kũu maamenyire atĩ nĩ Jesũ, makĩhunja ũhoru ng’ongo ciothe iria ciamarigĩcĩrie. Nao

makīmūrehera andū othe arīa maarī arūaru, 36 na makīmūthaitha areke arūaru mahutie gīcūrī kīa nguo yake, na arīa othe maamūhutirie makīhonio.

15 Na rīrī, thuutha ūcio Afarisai amwe na arutani a watho magīūka kūrī Jesū moimīte Jerusalemu, makīmūria atīrī, 2 “Nī kī gītūmaga arutwo aku mathūkie kīrīra gīa athuuri? Matiithambaga moko rīrīa mekūrīa iriol!” 3 Nake Jesū akīmooria atīrī, “Na inyuī mūthūkagia watho wa Ngai nī ūndū wa irīra cianyu nīkī? 4 Nīgūkorwo Ngai oigire atīrī, ‘Tīa thoguo na nyūkwā’ na ‘Mūndū wa kūrūma ithe kana nyina no nginya ooragwo.’ 5 No inyuī muugaga atī mūndū angīra ithe kana nyina atīrī, ‘Ūteithio ūrīa ingiagūteithia nague, nī kīheo kīamūrīre Ngai,’ 6 mūndū ūcio ndarī bata wa ‘gūtīa ithe’ nague. Nī ūndū ūcio mūgagītua kiugo kīa Ngai gīa tūhū nī ūndū wa kīrīra kīanyu. 7 Inyuī hīnga ici! Isaia nīamenyete wega hīndī irīa aarathire ūhoru wanyu, akiuga atīrī: 8 “Andū aya maaheaga gītīo na mīromo, no ngoro ciao irī kūrāya na nī. 9 Nao maahooyaga o tūhū; morutani marīa marutanaga no mawatho ma andū.” 10 Nake Jesū agīta kīrīndī kīu gīuke harī we, agīkīra atīrī, “Thikīrīrai na mūtaūkīrwo. 11 Kīrīa gītoonyaga na kanua ka mūndū ti kīo ‘kīmūthaahagia’, no kīrīa kiumaga kanua gake nīkīo ‘kīmūthaahagia.’” 12 Na hīndī iyo arutwo ake magīthī harī we, makīmūria atīrī, “Nīū atī Afarisai nīmararakarire rīrīa maraiguire ūhoru ūcio?” 13 Nake akīmacookeria atīrī, “Mūmera o wothē ūtaahandītwo nī Baba ūrīa ūrī igūrū nīūkamunywo na mīri. 14 Tiganai nao; acio nī atongoria atumumu. Mūtumumu angītongoria mūtumumu ūngī, eerī no kīgūa mangīgūa irima.” 15 Nake Petero akiuga atīrī, “Tūtaūrīre ngerekano iyo.” 16 Nake Jesū akīmooria atīrī, “O na inyuī mūtīrī mūrataūkīrwo o na rīu? 17 Kaī mūtōō atī kindū kīrīa gītoonyaga na kanua gīthiia nda, gīgacooka gīkoima mwīrī? 18 No maūndū marīa moimaga kanua moimaga ngoro-inī, na nīmo ‘mathaahagia’ mūndū. 19 Nī ūndū ngoro-inī nikuo kuumaga meciirīa mooru, na ūragani, na ūtharia, na ūhūūri maraya, na ūici, na kūiganīrīra igenyo, na njambanio. 20 Macio

nīmo maūndū marīa ‘mathaahagia’ mūndū; no kūrīa irio na moko matarī mathambie matingītūma mūndū agīe na ‘thaahu.’” 21 Ningī Jesū akiuma kūu, agīthīi ndeere-inī cia Turo na Sidoni. 22 Mūndū-wa-nja Mūkaanani woimīte gūkuhī na kūu agīūka kūrī we, akīmūkayagīra, akiugaga atīrī, “Mwathani, Mūrū wa Daudi, njigūra tha! Mūrītu wakwa nīarathīnīo mūno nī ndaimono.” 23 No Jesū ndarī ūndū o na ūmwe oigire. Nī ūndū ūcio arutwo ake magīthī kūrī we makīmūringīrīra, makīmwīra atīrī, “Mwīre athīi, tondū nīaratūrūmīrīra agīkayaga.” 24 Nake Jesū agīcookia atīrī, “Ndaatūmirwo o kūrī ng’ondū cia nyūmba ya Isiraeli iria ciūrīte tu.” 25 Nake mūndū-wa-nja ūcio agīūka, akīmūtūrīra ndu, akīmwīra atīrī, “Mwathani, ndeithia!” 26 Nake Jesū agīcookia atīrī, “Gūtiagīrīre kuoya mūgate wa ciana ūikīrie ngui.” 27 Nake mūndū-wa-nja ūcio akiuga atīrī, “Tī nīguo Mwathani; no o na ngui nīrīaga rūitiki rūrīa rūgūaga kuuma metha-inī ya mwene cio.” 28 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūtumia ūyū, wītīkio waku nī mūnene! Ihooya rīaku nīrīahingio.” Nake mwarī akīhonio ithaa o rīu. 29 Jesū akiuma kūu, agīthīi agereire hūgūrūrū-inī cia iria rīa Galili, agīcookia akīambata kīrīma-inī, agīkara thī. 30 Nakīo kīrīndī kīnene gīgūka kūrī we, gīkīmūrehera andū arīa maathuaga, na atumumu, na arīa maarī onju na arīa mataaragia, na angī aingī, makīmaiga magūrū-inī make; nake akīmahonia. 31 Nao andū makīgega rīrīa moonire arīa mataaragia makīaria, na arīa onju mahonetio, na arīa maathuaga magītīwara, na atumumu makīona. Nao makīgooca Ngai wa Isiraeli. 32 Nake Jesū agīta arutwo ake moke harī we, akīmeera atīrī, “Nīndīraiguīra andū aya tha tondū makoretwo hamwe na nīi mīthenya itatū, na matirī na kindū gīa kūrīa. Ndikwenda mathīi marī ahūtu, tondū maahota kūringīkīra njīra.” 33 Nao arutwo ake magīcookia atīrī, “Tūngīruta kū mīgate ya kūhūnīa kīrīndī ta gīkī, gūkū werū-inī?” 34 Nake Jesū akīmooria, atīrī, “Mūrī na mīgate iigana?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūrī na mīgate mūgwanja, na tūthamaki tūnini tūtārī tūingī.” 35 Nake akīra kīrīndī kīu gīkare thī. 36 Agīcookia akīoya mīgate iyo mūgwanja

na tūthamaki tūu, na aarikia gūcookia ngaathorī, akīmīenyūranga, akīmīnengera arutwo nao makīhe andū. **37** Othe makīrīa makīhūūna. Thuutha ūcio arutwo makīūngania cienyū iria ciatigarīte makīyūria ciondo mūgwanja. **38** Mūigana wa andū arīa maarīire maarī andū ngiri inya, andū-a-nja na ciana matatarītwo. **39** Jesū aarikia kuugīra kīrīndī ūhorō, agītōonya gatarū, agīthīi mwena wa Magadani.

16 Na rīrī, Afarisai na Asadukai magīūka kūrī Jesū, makīmūgeria na kūmwīra amaringīre kīama kiumīte igūrū makīone. **2** Nake akīmacookeria atīrī, “Hīndī irīa gwatuka, muugaga atīrī, ‘Kaī nīgūkaara-ī, tondū igūrū nī gūtune’. **3** Nīngī rūciinī muugaga atīrī, ‘Ūmūthī nīgūkūgīa kīhuhūkano, tondū igūrū nī gūtune na gūgathimba.’ Nīmūūī gūtaūra ūrīa igūrū rītariī, no mūtingīhota gūtaūra imenyithia cia mahinda maya tūrī. **4** Rūciaro rūrū rwaganu na rwa ūtharia rūūrāgia rūringīrwo kīama, no gūtīrī kīama rūkūringīrwo tiga kīama kīrīa kīa Jona.” Nake Jesū akīmatiga, agīthīīra. **5** Rīrīa maaringire iria, arutwo ake magīkorwo nīmariganīrwo nīgūkuua mīgate. **6** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei, na mwīhūgage ndawa ya kūimbīa mīgate ya Afarisai na Asadukai.” **7** Nao makīaranīria, makiuga atīrī, “Hihi nī tondū tūtīnoka na mīgate.” **8** Nake Jesū aamenya ūrīa meeranaga, akīmooria atīrī, “Inyuī a wītīkio mūnini, nī kīī kīratūma mwanarīrie ūhorō wa kwaga mīgate? **9** Kaī mūtārī mwataūkīrwo? Mūtingīrīrikana mīgate itano irīa yarīrwo nī andū ngiri ithano, na nī ciondo ciigana muonganirīe? **10** Kana mīgate mūgwanja irīa yarīrwo nī andū ngiri inya, na nī ciondo ciigana muonganirīe? **11** Nī kīī kīragiria mūmenye atī ndikwarāgia ūhorō wa mīgate? No mwīhūgagei ndawa iyo ya kūimbīa mīgate ya Afarisai na Asadukai.” **12** Hīndī iyo makīmenya atī ndaameeraga mehūūge nī ūndū wa ndawa ya kūimbīa mīgate, no nī memenyagīrīre ūrutani wa Afarisai na Asadukai. **13** Na rīrīa Jesū aakinyire rūgongo rwa Kaisarea-Filipi, nīorirīe arutwo ake atīrī, “Andū moigaga Mūrū wa Mūndū nūū?” **14** Nao makīmūcookeria atīrī, “Amwe moigaga atī nīwe

Johana Mūbatithania; angī makoiga nīwe Elija, o na angī makoiga nīwe Jeremia, kana ūmwe wa anabīi.” **15** Nake akīmooria atīrī, “Inyuī na inyuī muugaga atīa? Muugaga nīī nī nīī ū?” **16** Simoni Petero akīmūcookeria atīrī, “Wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai ūrīa wī muoyo.” **17** Nake Jesū akīmīwīra atīrī, “Kūrathimwo-rī, nīwe Simoni mūrū wa Jona, nīgūkorwo ndūguūrīrio ūndū ūyū nī mūndū, no nī Baba ūrīa ūrī igūrū. **18** Na nīī ngūkwīra atīrī, wee nīwe Petero, na igūrū rīa ihiga rīrī nīngaka kanitha wakwa, nacio ihingo cia kwa ngoma itikaūtōoria. (Hadēs g86) **19** Nīngakūnengera cabi cia ūthamaki wa igūrū; na kīrīa gīothe ūkooha gūkū thī nīgīkoohwo igūrū, na kīrīa gīothe ūkoohora gūkū thī, nīgīkoohorwo igūrū.” **20** Agīcooka agīkaania arutwo ake matikeere mūndū o na ūrīkū atī we nīwe Kristū. **21** Kuuma hīndī iyo Jesū akīambīrīria gūtaarīria arutwo ake atī no nginya athīī Jerusalem, na athīīnio mūno nī athuuri, na athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na atī no nginya ooragwo, na thuutha wa mīthenya itatū ariūke. **22** Nake Petero akīmūtware keheri-inī, akīmūkaania, akīmīwīra atīrī, “Mwathani, kūroaga gūtūika ūguo! Ūndū ūcio ndūkanagūkore!” **23** Nake Jesū akīhūgūrīra Petero, akīmīwīra atīrī, “Cooka thuutha wakwa, Shaitani! Wee wī mūhīnga harī nīī; wee ndwīciirāgia maūndū moimīte kūrī Ngai, tiga maūndū moimīte kūrī andū.” **24** Hīndī iyo Jesū akīra arutwo ake atīrī, “Mūndū o wothē ūngīenda kūnūmīrīra, no nginya eerege we mwene, oe mūtharaba wake aanūmīrīre. **25** Nīgūkorwo mūndū ūrīa wothē wendaga kūhonokia muoyo wake nīakoorwo nīguo; no ūrīa wothē ūkoorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakaūhonokia. **26** Nī ūndū-rī, mūndū angīūguna nakī o na angīūgwatīra thī yothē, na orwo nī muoyo wake? Kana nī kīī mūndū angīkūūrania muoyo wake nakīo? **27** Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū nīagooka na riiri wa Ithe hamwe na arāika ake, na hīndī iyo nīakahe o mūndū kīheo gīake kūringana na ciiko ciake. **28** Ngūmwīra atīrī na ma, amwe marūngīī haha matigacama gīkuū matonete Mūrū wa Mūndū agīūka na ūthamaki wake.”

17 Thuutha wa mīthenya itandatū, Jesū ikiuma kamwana kau, na gakihonio o hīndi nīathiire na Petero, na Jakubu, na mūrū iyo. **19** Nao arutwo magithi kūrī Jesū keheri-inī, makīmūria atīrī, “Tūremirwo nīkūngata ndaimono iyo nīkī?” **20** Nake akīmacookeria atīrī, “Nī tondū wītīkio wanyu nī mūnini. Ngūmwīra atīrī na ma, mūngīkorwo na wītīkio mūnini ta mbeu ya karatarī, no mūhote kwīra kīrīma gīkī atīrī, ‘Ehera haha, ūthiī haarīa’ na gīthiī. Gūtīrī ūndū ūkaamūrema.” (**21** No ndaimono mūthemba ūcio ndīngīngatīka na kīndū kīngī, tiga mahooya na kwīhinga kūrīa irio.”) **22** Hīndi īrīa macookanīrīre kūu Galili, akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mūndū nīegūkunya nīrwo aneanwo moko-inī ma andū. **23** Nīmakamūruga, na mūthenya wa itatū nīakariūkio.” Nao arutwo makīyūrwo nī kīeha. **24** Na rīrī, Jesū na arutwo ake maarīka gūkinya Kaperinaumu, arīa meetagia andū daraki igīrī cia igooti rīa hekarū magithi kūrī Petero, makīmūria atīrī, “Kaī mūrutani wanyu atarutaga igooti rīa hekarū?” **25** Nake akīmacookeria atīrī, “Īī, nīarutaga.” Rīrīa Petero aatoonyire nyūmba, Jesū akīmūhīta kwaria akīmūria atīrī, “Ūgwīcīria atīa, wee Simoni? Athamaki a thī-rī, metagia igooti kuuma kūrī a? Metagia ariū ao, kana metagia andū arīa angī?” **26** Nake Petero akīmūcookeria atīrī, “Nī kuuma kūrī andū arīa angī.” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nī ūndū ūcio ariū ao matirīhaga. **27** No nīguo tūtīkamarakarie-rī, thīī iria-inī ūkie ndwano kuo, na thamaki īrīa ūkūnyīta mbere, ūmītumūre kanua kayo, na nīūkuona mbeeca, daraki inya; cioe ūthiī ūrīhe igooti rīakwa na rīaku.”

18 Ihinda o rīu arutwo magīka kūrī Jesū, makīmūria atīrī, “Nūū mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū?” **2** Nake agīta kaana, agīkarūgamia gatagatī kao. **3** Agīcooka akiuga atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, tiga mūgarūrūkire mūtūke o ta twana, mūtīgatoonya ūthamaki wa igūrū. **4** Nī ūndū ūcio, ūrīa wothē wīnyīihagia ta kaana gaka nīwe mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū. **5** “Nake ūrīa wothē wamūkagīra kaana ta gaka thīinī wa rītwa rīakwa, nī nīi aamūkagīra. **6** No ūrīa wothē ūngīhītithia kamwe ga twana tūtū tūnjītīkītie keehie, nī kaba mūndū ūcio

aharūkio ihiga rīa gīthīi ngingo aikio iria-inī kūrīa kūrīku. **7** “Kaī gūkū thī kūrī na haaro-ī, nī ūndū wa maūndū marīa matūmaga andū mehīe! Maūndū ta macio no nginya moke, no mūndū ūrīa ūtūmaga moke kaī arī na haaro-ī! **8** Guoko gwaku kana kūgūrū gwaku kūngītūma wīhie-rī, gūtīnie ūgūte. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī wī gīthua kana wī kionje, gūkīra ūkorwo na moko meerī kana magūrū meerī na ūikio mwaki-inī wa tene na tene. (aiōnios g166) **9** Narīo riitho rīaku rīngītūma wīhie-rī, rīkūūre, ūrīte. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī na riitho rīmwe, gūkīra ūkorwo na maitho meerī na ūikio mwaki-inī wa kwa ngoma. (Geenna g1067) **10** “Menyererai mūtīkae kūnyarara o na kamwe ga twana tūtū tūnini. Nīgūkorwo ngūmwīra atīrī, araike a tuo nīmōnaga ūthiū wa Baba ūrīa ūrī igūrū, hīndī ciothe.” (**11** Nīgūkorwo Mūrū wa Mūndū ookire kūhonokia kīrīa kīorīte.) **12** “Rīu-rī, mūgwīciiria atīa? Mūndū angīkorwo arī na ng’ōndu igana rīmwe, na īmwe yacio yūre-rī, githī ndangītiga icio mīrongo kenda na kenda kūu irīma-inī, athī agacarie īyo yūrīte? **13** Na angīmīona-rī, ngūmwīra atīrī na ma, akenagīra ng’ōndu īyo īmwe īrorīte kūrī ūrīa akenagīra icio mīrongo kenda na kenda itaroorīte. **14** Ūguo noguo lthe wanyu ūrīa ūrī Igūrū atangīenda o na kamwe ga twana tūtū tūnini koore. **15** “Mūrū kana mwarī wa thoguo angīkūhītīria-rī, thī ūmuonie ihītīa rīake mūrī o inyuī eerī. Angīgūthikīrīria-rī, nīmwacookanwo nake. **16** No angīrega gūgūthikīrīria, oya mūndū ūngī ūmwe kana eerī mūthīi nao, nīguo ūndū o wothē ūrūgamagīrīrwo nī ūira wa andū eerī kana atatū. **17** Angīrega kūmathikīrīria-rī, īra kanitha ūndū ūcio; na angīkīrega gūthikīrīria o na kanitha-rī, mūtue o ta mūndū ūtetīkītie kana ta mwītīa wa mbeeca cia igootī. **18** “Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū o wothē mūkoooha gūkū thī, o na igūrū nīūkooowo, na ūrīa wothē mūkooohora gūkū thī, o na igūrū nīūkohorwo. **19** “O rīngī ngūmwīra atīrī, andū eerī anyu mangīgīuanīra gūkū thī ūndū o wothē ūrīa marahooya, nīmakahingīrio nī Baba ūrīa ūrī igūrū. **20** Nīgūkorwo harīa andū eerī kana atatū monganīte thīinī wa rīitwa rīakwa-rī, ngoragwo ndī ho gatagatī kao.”

21 Nīngī Petero agīuka harī Jesū, akīmūūria atīrī, “Mwathani, mūrū kana mwarī wa baba angīhītīria maita maigana ngīmūrekagīra? Hihi nī maita mūgwanja?” **22** Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkwīra atīrī, ti maita mūgwanja, no nī mīrongo mūgwanja, maita mūgwanja. **23** “Nī ūndū ūcio, ūthamaki wa igūrū ūhaananītīo na mūthamaki ūrīa wendaga kuonio mathabu ma mbeeca ciake nī ndungata ciake. **24** Aambīrīria kūrora mathabu-rī, mūndū warī na thīrī wake wa taranda ngiri ikūmi akīrehwo kūrī we. **25** Na tondū niaremetwo nī kūrīha-rī, mwathi wake agīathana atī mūndū ūcio, endio hamwe na mūtumia wake, na ciana ciake, na kīrīa gīothe aarī nakīo nīguo thīrī ūrīhīke. **26** “Ndungata īyo ikīgūithia mbere yake, ikīmūthaitha, ikīmūwīra atīrī, ‘Ngīrīrīria, na nīndīkūrīha thīrī wothē.’ **27** Nake mwathi ūcio wa ndungata īyo akīmīguīra tha, akīmīrekera thīrī ūcio akīreka īthī. **28** “No ndungata īyo yoima nja, īgīcemanīa na ndungata īngī yarutaga wīra nayo yarī na thīrī wayo wa dinari igana rīmwe. Ikīmīnyīta mūmero īmīte, ikīmīra na hinya atīrī, ‘Ndīha thīrī wakwa ūrīa ūrī nago!’ **29** “Ndungata īyo ikīgūithia thī, ikīmīthaitha, ikīmīra atīrī, ‘Ngīrīrīria, na nīndīkūrīha.’ **30** “Nowe akīrega. Handū ha ūguo, agīthīi ikīmīkithia njeera nginya rīrīa īkaarīha thīrī ūcio. **31** Rīrīa ndungata iria īngī cioonire ūrīa gwēkīka-rī, ikīgua ūūru mūno, igīthīi ikīra mwathi wacio ūrīa wothē gwēkīkīte. **32** “Nake mwathi wao agīta ndungata īyo, akīmīra atīrī, ‘Wee ndungata īno njaganu, ngūrekeire thīrī waku wothē tondū nīūūthaithire. **33** Githī nawe ndūkwagīrīrwo ūguire ndungata īrīa īngī tha o ta ūrīa nī ngūguīrīre tha?’ **34** Nī ūndū wa kūrakara, mwathi wayo akīmīneana kūrī anene a njeera nīguo ikaherithio o nginya rīrīa īkaarīha thīrī wothē. **35** “Ūguo nīguo Baba ūrīa ūrī igūrū ageeka o ūmwe wanyu, mūngīaga kūrēkera mūrū kana mwarī wa lthe wanyu na ma kuuma ngoro-inī cianyu.”

19 Na rīrī, Jesū aarīkia kūmeera maūndū macio-rī, akiuma Galilī, agīthīi rūgongo rwa Judea mūrīmo ūūrīa ūngī wa Rūūī rwa Jorodani. **2** Nao andū aīngī makīmūrūmīrīra, nake akīmahoneria kuo. **3** Na Afarisai amwe

magithi kūrī we nīguo mamūgerie. Makīmūuria atirī, “Watho nīwītikīrītīe mūdū atigane na mūtumia wake nī ūndū wa gītūmi o na kīrīkū?” **4** Nake akīmacookeria atirī, “Kaī mūtathomete, atī o kīambīrīria Mūūmbi ‘ombire mūdū-mūrūme na mūdū-wa-nja’, **5** na akiuga atirī, ‘Nī ūndū wa gītūmi kīu mūdū mūrūme nīagatigana na ithe na nyina, na anyiitane na mūtumia wake, nao eerī matuīke mwīrī ūmwe?’ **6** Na nī ūndū ūcio, acio ti andū eerī rīngī, no nī mūdū ūmwe. Nī ūndū ūcio, arīa Ngai anyiitithanītīe, mūdū ndakanamatigithanie.” **7** Nao makīmūuria atirī, “Nī kī gītūmire Musa aathane atī mūdū no ahe mūtumia wake marūa ma gūtigana nake, amūte?” **8** Nake Jesū akīmacookeria atirī, “Musa aamwītīkīrīrie mūtiganage na atumia anyu tondū wa ūmū wa ngoro cianyu. No gūtīarī ūguo kuuma kīambīrīria. **9** Ngūmwīra atirī, mūdū o wothē angītīgana na mūtumia wake, tiga amūteire nī ūndū wa ūtharia, nake ahikie mūtumia ūngī-rī, mūdū ūcio nīatharītīe.” **10** Nao arutwo makīmwīra atirī, “Angīkorwo ūguo nīguo kūrī gatagatī ka mūthuuri na mūtumia-rī, nī kaba kwaga kūhikania.” **11** Nake Jesū akīmacookeria atirī, “Tī mūdū o wothē ūngīhota gwītīkīra ūhoro ūyū, tiga no arīa maheetwo ūhoti ūcio. **12** Nīgūkorwo andū amwe maaciariro mahaana ta marī ahakūre; angī maahakūrīro nī andū; na angī makarega kūhikania nī ūndū wa ūthamaki wa igūrū. Mūdū ūrīa ūngīhota gwītīkīra ūndū ūyū, nīawītīkīre.” **13** Hīndī iyo Jesū akīreherwo twana nīguo atūigīrīre moko na atūhoore. No arutwo magīkūuma arīa maatūrehete. **14** Nowe Jesū akiuga atirī, “Rekei twana tūūke kūrī nī, tigai gūtūgīria, nīgūkorwo ūthamaki wa Igūrū nī wa arīa mahaana ta tuo.” **15** Aarīkia gūtūigīrīra moko, akiuma kūu. **16** Na rīrī, mūdū ūmwe nīokire kūrī Jesū, akīmūuria atirī, “Mūrutani, nī ūndū ūrīkū mwega ingīka nīgeetha ngīe na muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) **17** Nake Jesū akīmūcookeria atirī, “Ūkūnjūūria ūhoro wa ūndū ūrīa mwega nīkī? Kūrī o Ūmwe mwega. Ūngīenda gūtoonya muoyo-inī-rī, athikagīra maathani.” **18** Mūdū ūcio akīmūuria atirī, “Nī maathani marīkū?” Jesū akīmūcookeria

atirī, “Ndūkanoragane, na ndūkanatharanie, na ndūkanaiye, na ndūkanaigīrīre mūdū ūrīa ūngī kīgeenyo, **19** na tīa thoguo na nyūkwa,’ o na ‘endaga mūdū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīyendete wee mwene.” **20** Mwanake ūcio akiuga atirī, “Maūdū macio mothe ndūire ndīmarūmītīe, nī kī kīngī ndigairīe?” **21** Nake Jesū akīmūcookeria atirī, “Ūngīenda kwagīrīra kūna, thī wendie indo ciaku ūhe athīni mbeeca icio, na nīukagīa na mūthiithū igūrū. Ūcooke ūūke ūnūmīrīre.” **22** Rīrīa mwanake ūcio aigūire ūguo-rī, agīthī arī na kīeha, tondū aarī na ūtonga mūngī. **23** Nake Jesū akīra arutwo ake atirī, “Ngūmwīra atirī na ma, nī ūndū ūrī hīnya gītonga gūtoonya ūthamaki-inī wa igūrū. **24** O rīngī ngūmwīra atirī, nī ūhūthū ngamīra ihungurīre irima rīa cindano, gūkīra gītonga gūtoonya ūthamaki wa Ngai.” **25** Rīrīa arutwo maigūire ūguo-rī, makīmaka mūno, makīūrania atirī, “Rīu-rī, nū ūngīkīhonoka?” **26** Nake Jesū akīmarora akīmeera atirī, “Ūndū ūcio ndūngīhoteka nī andū, no maūdū mothe nīmahotekaga nī Ngai.” **27** Petero akīmūcookeria atirī, “Ithūi nītūtīgīte maūdū mothe, tūgakūrūmīrīra! Ithūi-rī, nī kī tūkaaheo?” **28** Nake Jesū akīmeera atirī, “Ngūmwīra atirī na ma, hīndī irīa Mūrū wa Mūdū agaikarīra gītī gīake kīa ūnene kīrī riiri, thīinī wa thī njerū, inyuī arīa mūnūmagīrīra nī inyuī mūgaikarīra itī ikūmi na igīrī cia ūnene, na nīmūgatuīra mīhīrīga irīa ikūmi na rīrī ya Isiraeli ciira. **29** Na ūrīa wothē ūtīgīte nyūmba, kana ariū a nyina, kana aarī a nyina, kana ithe, kana nyina, kana ciana, kana mīgūnda nī ūndū wakwa nīakamūkīra maita igana ma iria atīgīte, na agae muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **30** No rīrī, andū aingī arīa marī mbere nīo makaarīgīa thuutha, na aingī arīa marī thuutha nīo magaatongoria.

20 “Nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū ūhaana ta mūdū warī na gīthaka, ūrīa woimagarīre rūciinī tene akaandīke andū a kūruta wīra mīgūnda wake wa mīthabībū. **2** Na aarīkanīra nao atī nīekūmarīha dinari mūthenya ūcio, akīmatūma makarute wīra mīgūnda-inī wake wa mīthabībū. **3** “Ta thaa ithatū nīoimagarīre na akīona andū angī marūngī thoko-inī matarī

ündü meekaga. **4** Akímeera atĩrĩ, ‘O na inyuĩ-rĩ, thĩĩ mũkarute wĩra mũgũnda-inĩ wakwa wa mĩthabĩbũ, na nĩngũmũrĩha o kĩrĩa kĩagĩĩre.’ **5** Nĩ ündũ ücio magĩthĩĩ. “Nĩngĩ akiumagara rĩngĩ ta thaa thita, na thaa kenda agĩka o ũguo. **6** Na ta thaa ikũmi na ĩmwe, akiumagara na akĩona andũ angĩ marũngĩ o hau. Akĩmoooria atĩrĩ, ‘Nĩ kĩ gĩtũmĩte mĩtinde mũrũngĩ haha mũthenya mũgima mũtarĩ ündũ mũreka?’ **7** “Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, ‘Tondũ gũtirĩ mũndũ ũtwandĩkire.’ “Akímeera atĩrĩ, ‘O na inyuĩ thĩĩ mũkarute wĩra mũgũnda-inĩ wakwa wa mĩthabĩbũ.’ **8** “Gwatuka-rĩ, mwene mũgũnda ücio wa mĩthabĩbũ akĩra mũrũgamĩrĩ wa wĩra wake atĩrĩ, ‘Ita aruti a wĩra ũmarĩhe mũcaara, wambĩrĩrie na arĩa maandĩkirwo thuutha, ũrĩkie na arĩa maandĩkirwo mbere.’ **9** “Aruti a wĩra arĩa maandĩkitwo thaa ikũmi na ĩmwe moka, makĩrĩhwo dinari ĩmwe o mũndũ. **10** Nĩ ündũ ücio, rĩrĩa arĩa maandĩkitwo mbere mookire-rĩ, meeciĩrĩtie mekũrĩhwo makĩria. No rĩrĩ, o nao maarĩhirwo dinari ĩmwe o mũndũ. **11** Maarĩkia kũrĩhwo, makĩambĩrĩria kũnugunĩkĩra mwene mũgũnda. **12** Makiuga atĩrĩ, ‘Andũ arĩa marĩgirie kwandĩkwo-rĩ, marutire wĩra o ithaa rĩmwe, na wamaiganania na ithuĩ arĩa twatinda wĩra na mĩnoga na kũhĩa nĩ riũa.’ **13** “Nake agĩcookeria ũmwe wao atĩrĩ, ‘Mũrata wakwa, ndinagwĩka ũũru. Githĩ tũtirĩkanĩire atĩ ngũrĩhe dinari ĩmwe? **14** Kĩoe mũcaara waku ũthĩĩ. Nĩ nĩ ndenda kũrĩha mũndũ ücio wandĩkirwo thuutha o ta ũguo ndakũrĩha. **15** Githĩ ndĩrĩ na kihooto gĩa gwĩka ũrĩa ngwenda na mbeeca ciakwa? Kana ũraigua ũiru tondũ ndĩ mũtaana?’ **16** “Nĩ ündũ ücio arĩa marĩ thuutha, magaatũika a mbere, na arĩa marĩ mbere magaatũika a thuutha.” **17** Na rĩrĩa Jesũ aambataga Jerusalemu-rĩ, nĩetire arutwo ake arĩa ikũmi na eerĩ keheri-inĩ akímeera atĩrĩ, **18** “Twerekeire kwambata Jerusalemu, na kũu Mũrũ wa Mũndũ nĩagakunyanĩrwo aneanwo kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na arutani a watho. Nao nĩmakamũtuĩra kũũragwo **19** na nĩmakamũneana kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ anyũrũrio na ahũũrwo na kĩboko na mamwambe mũtĩ igũrũ. Na mũthenya wa gatātũ nĩakarĩkiol!”

20 Thuutha ücio, nyina wa ciana cia Zebedi nĩokire kũrĩ Jesũ arĩ na ariũ ake, agĩturia ndu, akĩmũthaita amũhingĩrie ündũ mũna. **21** Nake Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ ündũ ũrĩkũ ũkwenda?” Akĩmũcookeria atĩrĩ, “Itĩkĩra atĩ ũmwe wa aanake aya akwa eerĩ magaikara ũmwe mwena waku wa ũrĩo, na ücio ũngĩ mwena waku wa ũmotho ũthamaki-inĩ waku.” **22** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũtiũ ũrĩa mũrahooya. No mũhote kũnyuĩra gĩkombe kĩria ngũnyuĩra?” Nao magĩcookia atĩrĩ, “Īĩ, no tũhote.” **23** Nake Jesũ akímeera atĩrĩ, “Ti-itherũ nĩ mũkaanyuĩra gĩkombe giakwa, no gũikara mwena wakwa wa ũrĩo kana wa ũmotho ti nĩ heanaga. Itĩ icio ikaheo arĩa mathondekeirwo cio nĩ Baba.” **24** Rĩrĩa arutwo acio angĩ ikũmi maiguire ũhoro ücio, makĩrakarĩra arutwo acio eerĩ a nyina ũmwe. **25** Nake Jesũ akĩmeeta hamwe, akímeera atĩrĩ, “Nĩmũũ atĩ aathani a Ndũrĩrĩ nĩ metũũgagĩria igũrũ rĩa andũ ao, na anene ao nĩmamaathaga na hinya. **26** No rĩrĩ, gũtikanahaane ũguo gatagatĩ kanyu. Handũ ha ũguo, ũrĩa ũngĩenda gũtuĩka mũnene thĩĩnĩ wanyu-rĩ, nĩ atuĩke ndungata yanyu, **27** na ũrĩa ũngĩenda gũtuĩka wa mbere thĩĩnĩ wanyu nĩatuĩke ngombo yanyu, **28** o ta ũrĩa Mũrũ wa Mũndũ atookire gũtungatĩrwo, no ookire gũtungata, na arute muoyo wake ũtuĩke thogora wa gũkũura andũ aingĩ.” **29** Na rĩrĩa Jesũ na arutwo ake moimaga Jeriko-rĩ, andũ aingĩ makĩmũrũmĩrĩra. **30** Nao andũ eerĩ atumumu maikarĩte mũkĩra-inĩ wa njĩra, na rĩrĩa maiguire atĩ nĩ Jesũ wahitũkaga-rĩ, makĩanĩrĩra, makiuga atĩrĩ, “Mwathani, Mũrũ wa Daudi, tũiguire tha!” **31** Gĩkundi kũ kĩa andũ gĩkĩmakaania, gĩkĩmeera makire, no-o magĩkĩrĩrĩria kwanĩrĩra, makiugaga atĩrĩ, “Mwathani, Mũrũ wa Daudi, tũiguire tha!” **32** Nake Jesũ akĩrũgama, akĩmeeta. Akĩmoooria atĩrĩ, “Mũrenda ndĩmwĩkire atĩa?” **33** Makĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, tũrakũhooya o tũcooke kuona.” **34** Nake Jesũ akĩmaiguĩra tha, akĩmahutia maitho. Na kahinda o kau makĩambĩrĩria kuona, makĩmũrũmĩrĩra.

21 Na rĩrĩa maakuhĩrĩrie Jerusalemu, maakinya itũũra rĩa Bethifage kũu Kĩrima-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ-rĩ, Jesũ agĩtũma arutwo ake

eerī, 2 akīmeera atīrī, “Thiīi itūūra rīrīa rīrī mbere yanyu, na mwaingīra o ūguo nīmūgūkora ndigiri yohetwo, īrī na njaū yayo. Ciohorei mūndehere. 3 Na mūdū o na ūrīkū angīmūūria ūndū-rī, mwīrei atī Mwathani nīabatarītio nīcio, na nīegūcīcookīa o narua.” 4 Ūndū ūyū wekīkire nīgeetha ūrathi ūrīa waarītio na kanua ka mūnabīi ūhinge, rīrīa oigire atīrī: 5 “İrai Mwārī wa Zayuni atīrī, ‘Mūthamaki waku nīarooka kūrīwe, nī mūhooreri na akuūtīwo nī ndigiri, o njaū ya ndigiri.” 6 Nao arutwo magīthīi magīka o ūrīa Jesū aamerīte. 7 Makīrehe ndigiri na njaū yayo, na makīara nguo ciao igūrū rīayo, nake Jesū agīkuuo nīyo. 8 Na andū gīkundi kīnene mūno makīara nguo ciao njīra-inī, nao arīa angī magītua mathīgī ma mītī makīmaara njīra-inī. 9 Nacio ikundi cia andū arīa maamūtongoretie na arīa maamūrūmīrīre maanagīrīra makoiga atīrī, “Hosana, Mūrū wa Daudi!” “Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūrīa ūgūka na rītwa rīa Mwathani!” “Hosana igūrū, o igūrū mūno!” 10 Rīrīa Jesū aatoonyire Jerusalemu, andū a itūūra rīu inene rīothe makīambūrūrūka, makīūrania atīrī, “Ūyū nake nū?” 11 Nakīo kīrīndī kīu gīgīcookīa atīrī, “Ūyū nīwe Jesū ūrīa mūnabīi wa kuuma Nazarethi itūūra rīa Galīli.” 12 Nake Jesū agītōonya kūu hekarū-inī akīrutūrūra andū othe arīa maagūrāga na meendāgia indo kuo, akīng’aūrania metha cia arīa maakūūranāgia mbeeca, na akīng’aūrania itī cia arīa meendāgia ndutura. 13 Akīmeera atīrī, “Nī kwandīkītīwo atīrī, ‘Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya kūhooyagīrwo,’ no inyuī mūmītūite ‘ngurunga ya atunyani.” 14 Nao atumumu na cionje magīthīi kūrī we kūu hekarū-inī, nake akīmahonia. 15 No rīrīa athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho moonire maūdū ma magegania marīa eekaga, na maigua ūrīa ciana cīanagīrīra kūu hekarū-inī ikiugaga atīrī, “Hosana Mūrū wa Daudi,” makīrakara. 16 Makīmūūria atīrī, “Nīūraigua ūrīa ciana ici iroiga?” Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “İi, nīndīraigua. Kaī inyuī mūtathomete ūrīa ithe eendaga?” “Kūuma tūnua-inī twa twana na twa ngenge nītūtīmīte hoime ūgōoci?” 17 Agīcooka akīmātiga, akīuma itūūra rīu inene,

agīthīi Bethania, akīraara kuo. 18 Na rūcīinī tene, arī njīra agīcooka kūu itūūra inene, akīigua arī mūhūūtu. 19 Nake akīona mūkūyū mūkīra wa njīra, agīthīi harī guo, no ndaigana kuona kīndū thīinī wāguo tīga o mathangū. Nake akīwīra atīrī, “Ūroaga gūgaaciara maciaro rīngī!” O hīndī īyo mūtī ūcio ūkīhoha. (aiōn g165) 20 Rīrīa arutwo ake moonire ūguo makīgega, makīūrania atīrī, “Kaī mūkūyū ūyū wahooa narua atīa?” 21 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūngīkorwo na wītīkio na mūtīgathanganīe-rī, to ūguo mūkūyū ūyū wīkītīwo mūngīhota gwīka, no rīrī, o na no mūhote kwīra kīrīma gīkī atīrī, ‘Ūrokūūrūka ūkīo irīa-inī,’ na gwīkīke ūguo. 22 Maūdū mothe marīa mūrīhooyaga mwītīkītīe nīmūkaheo.” 23 Na rīrīa Jesū aatoonyire hekarū-inī-rī, athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a andū makīmūkora akīrutana, makīmūūria atīrī, “Ūreka maūdū maya na ūhoti ūrīkū? Na nū ūkūheete ūhoti ūcio?” 24 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “O na nī nīngūmūūria kīūria. Mwanjookeria-rī, nīngūmwīra njīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū. 25 Ūbatithio wa Johana-rī, woīmīte kū? Woīmīte igūrū-i, kana woīmīte kūrī andū?” Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīūrana atīrī, “Tūngiuga atī, ‘Woīmīte igūrū,’ egūtūūria atīrī, ‘Mwakīregire kūmwītīkia nīkī?’ 26 No tūngiuga atī, ‘Woīmīte kūrī andū,’ nītūgwītīgīra andū, nīgūkorwo othe nīmeetīkītīe atī Johana aarī mūnabīi.” 27 Nī ūndū ūcio magīcoookeria Jesū atīrī, “İthuī tūtītīū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “O na nī ndīkūmwīra njīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū. 28 “Na rīrī, mūgwīcīiria atīa? Nī kwarī na mūdū warī na arīu eerī. Agīthīi harī ūrīa wa mbere, akīmīwīra atīrī, ‘Mūrīū, thīi ūkarute wīra ūmūthī mūgūnda-inī wa mīthabībū.’ 29 “Nake agīcooka, akiuga, ‘Ndgīthīi,’ no thuutha akīīricūkwo, agīthīi. 30 “Nīngī mūthuuri ūcio agīthīi kūrī mūrīū ūcio ūngī akīmīwīra o ūguo. Nake agīcooka akiuga, ‘İi baba, nīngūthīi,’ no ndaathiire. 31 “Acio eerī-rī, nūū wekire ūrīa ithe eendaga?” Magīcooka atīrī, “Nī ūrīa wa mbere.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, etia mbeeca cia igōoti na maraya nīmaratoonya ūthamaki-inī wa Ngai

mbere yanyu. **32** Nīgūkorwo Johana ookire kūrī inyuī amwonie njīra ya ūthingu, no mūtiamwītīkie, no etia mbeeca cia igooti na maraya nīmamwītīkie. Na inyuī o na muona ūguo, mūtīgana kwīra mūmwītīkie. **33** “Ta thikīrīrai ngerekano ingī: Mündū warī mwene mūgūnda nīhaandire mūgūnda ūcio wake mīthabibū. Agīaka rūgiri rūgithiūrūrūkīria mūgūnda ūcio, akīenja kihihīro gīa thabibū o kūu thīnī, na agīaka nyūmba ndaaya na igūrū ya arangīri. Agīcooka agīkōmborithia mūgūnda ūcio wa mīthabibū kūrī arīmi na agīthī rūgendo. **34** Hīndī ya kūgetha yakuhīrīrīrī, agītūma ndungata ciake kūrī akombori acio nīguo ikanengerwo maciaro make. **35** “Akombori acio makīnyīta ndungata ciake; makīhūūra īmwe, na makīūruga rīra ingī, na ya gatātū makīmīhūūra na mahiga nyuguto. **36** Agīcooka akīmātūmīra ndungata ingī nyingī kūrī iria aatūmite mbere, nao akombori acio magīcīka o ro ūguo. **37** Mūthia-inī akīmātūmīra mūrūwe, akiuga atīrī, ‘Nīmagatīa mūrū wakwa.’ **38** “No rīrīa akombori acio moonire mūrū, makīrana atīrī, ‘Ūyū nīwe ūkaagaya mūgūnda ūyū. Ūkai tūmūūrage, twīyoere igai rīake.’ **39** Nī ūndū ūcio makīmūnyīta, makīmūikia nja ya mūgūnda ūcio wa mīthabibū, na makīmūūruga. **40** “Nī ūndū ūcio, rīrīa mwene mūgūnda ūcio wa mīthabibū agooka-rī, ageeka akombori acio atīa?” **41** Nao magīcookia atīrī, “Nīakaniina andū acio aaganu, na acooke akomborithie andū angī mūgūnda ūcio, arīa marīmūgayagīra maciaro hīndī ya magetha yakinya.” **42** Nake Jesū akīmooria atīrī, “Kaī mūtathomete thīnī wa Maandīko atī: “‘Ihiga rīrīa aaki maaregire nīrīo rītūikīte ihiga inene rīa koine; Mwathani nī we wīkīte ūndū ūcio, na nī wa magegania tūkīwona?” **43** “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, ūthamaki wa Ngai nīūkeetherio kūrī inyuī, ūheo andū angī arīa magaaciara magiaro maguo. **44** Mündū ūrīa ūkaagwīra ihiga rīrī nīagathuthika, no ūrīa ūkaagwīro nīrīo nīrīkamūthethera.” **45** Rīrīa athīnjīrī-Ngai arīa anene na Afarisai maaiguire ngerekano icio cia Jesū, makīmenya atī aaragia ūhorō wao. **46** Magīcaria ūrīa

mangīmūnyīta, no nīmetigagīra kīrīndī kīu, tondū andū nīmeetīkīte atī aarī mūnabīi.

22 Nake Jesū akīmaarīra rīngī na ngerekano, akīmeera atīrī, **2** “Ūthamaki wa igūrū ūhaanaine na mūthamaki warugire iruga nī ūndū wa ūhiki wa mūrīū. **3** Agīcooka agītūma ndungata ciake kūrī andū arīa meetītwo iruga-inī, ikameere moke, nao makīrega gūūka. **4** “Nīngī agītūma ndungata ingī agīcīra atīrī, ‘Irai acio metītwo atī nīndīkīte kūhaarīra iruga: Ndegwa ciakwa na ng’ombe iria noru nīrīkīte gūthīnjwo na maūndū mothe nīmahaarīre. Ūkai iruga-inī rīa ūhiki.’ **5** “No andū acio matiarūmbūrie ūhorō ūcio magīthīra, ūmwe agīthī mūgūnda wake, na ūrīa ūngī agīthī wonjoria-inī wake. **6** Acio angī magītharīkīra ndungata ciake, magīcīnyarīra na magīcīūruga. **7** Mūthamaki ūcio nīarakarīre mūno, agītūma mbūtū yake ikaniine oragani acio, na igīcina itūūra rīao inene. **8** “Hīndī īyo akīra ndungata ciake atīrī, ‘Iruga rīa ūhiki nīrīhaarīre no rīrī, arīa ndīretire-rī, matiraagīrīro nī gūūka. **9** Thīīi magomano-inī ma njīra mwīre mündū o wothē mūkuona oke iruga-inī rīa kīhikanio.’ **10** Nī ūndū ūcio ndungata icio ikiumagara, igīthī njīra-inī, igīcookanīrīra andū othe arīa ciahotire kuona, igīta arīa ega o na arīa oorū, nayo nyūmba ya kīhikanīrio ikīyūra ageni. **11** “No rīrīa mūthamaki aatoonīre nīguo one ageni-rī, akīona kuo mündū ūmwe ūtehumbīte nguo cia ūhiki. **12** Akīmūūria atīrī, ‘Mūrata wakwa, ūtoonyire atīa gūkū ūtarī na nguo cia kīhikanio?’ Mündū ūcio agīkira ki. **13** “Hīndī īyo mūthamaki ūcio akīra ndungata ciake atīrī, ‘Muohē moko na magūrū, mūmūikīe nja kūu nduma-inī, kūu nīkūo gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.’ **14** “Nīgūkorwo aingī nīmetītwo, no arīa athuure nī anini.” **15** Hīndī īyo Afarisai makīuma nja, magīthugunda ūrīa mangīmūtega na ciugo ciake. **16** Magītūma arutwo ao hamwe na Aherodia kūrī we. Magīthī makīmūwīra atīrī, “Mūrutani, nītūū atī wee wī mündū wa ma, na ūrutanaga ūhorō wa Ngai na ma. Wee ndwītīgagīra andū, tondū ndūrūmbūyagia ūrīa mahaana. **17** Rīu-rī, ta gītūwīre ūrīa ūgwīcīria. Nī kwagīrīre tūrutagīre

Kaisari igooti, kana aca?" 18 No Jesu, ni undu wa kumenya meciiria mao mooru, akimeera atiri, "Inyu hinga ici, murenda kungeria niki? 19 Nyoniai mbeeca iria ihuthagirwo ya kuriha igooti." Nao makimutwarira dinari, 20 nake akimooria atiri, "Mbica ino na ritwa riri ni cia u?" 21 Nao makimucokeria atiri, "Ni cia Kaisari." Agicooka akimeera atiri, "Rutagirai Kaisari kira kiri giake, na murutagire Ngai kira kiri giake." 22 Riria maiguire uguo-ri, makigega. Ni undu ucio magitigana nake, maguthiira. 23 Muthenya o ro ucio Asadukai, aria moigaga ati gutiri uhoro wa kuriuka, magiuka kuri Jesu makimwira atiri, 24 "Murutani, Musa aatwiri ati mundu angikua atari na ciana, muru wa nyina no nginya ahikie mutumia ucio wa ndigwa, niguo aciarire muru wa nyina ciana. 25 Na riri, kwar aana mugwanja a nyina umwe gatagati-ini gaitu. Nake uria mukuru akihikania na agikua, na tond ndaari na ciana, agitigira muru wa nyina mutumia. 26 Na gukihaana o uguo kuri muru wa nyina wa keeri, na wa gatatu, makirumanirira, magikua othe mugwanja. 27 Marigiriro-ri, mutumia ucio nake agikua. 28 Riu-ri, hinda ya kuriuka-ri, mutumia ucio agaakorwo ari wa u har acio mugwanja, tond othe nimamuhikitie?" 29 Nake Jesu akimacokeria atiri, "Inyu mhititie tond mutiui Maandiko o na kana hinya wa Ngai. 30 Hinda ya kuriuka andu matikahikania kana mahike; magatuika ta araka aria maru kuu iguru. 31 No ha uhoro wa kuriuka kwa aria aku-ri, ka mutathomete uria Ngai oigire atiri, 32 'Nii ni nii Ngai wa Iburahimu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu?' We ti Ngai wa aria aku, no ni Ngai wa aria maru muoyo." 33 Riria kirindi kuu kiguire uguo, gikigegio ni urutani wake. 34 Hinda iria Afarisai maiguire ati Jesu niahootete Asadukai, magicookanirira hamwe. 35 Umwe wao, wari njorua ya watho, akimugeria na kumuria kura giki: 36 "Murutani, ni riathani ririku inene thini wa Watho?" 37 Jesu akimucokeria atiri, "Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na meciiria maku mothe." 38 Riri niro riathani ria mbere na rira inene. 39 Naro ria

keeri no ta riu: 'Endaga mundu uria ung o ta uria wiyendete wee mwene.' 40 Watho wotho na urutani wa Anabii uhingitio ni maathani macio meeru." 41 Na hinda iyo Afarisai monganite hamwe-ri, Jesu akimooria atiri, 42 "Mwiciiragia atia uhoro wa Kristu? Muugaga ni muru wa u?" Nao makimucokeria atiri, "Ni muru wa Daudi." 43 Nake akimooria atiri, "Ni ki gagitumire Daudi akaria ari na Roho amwite 'Mwathani'? Nigukorwo oigire atiri, 44 "Mwathani eerire Mwathani wakwa atiri: 'Ikara guoko-ini gwakwa kwa urio, nginya ngaiga thu ciaku rungu rwa makinya maku.'" 45 Angikorwo Daudi amwita 'Mwathani-ri', angituika muriu wake atia?" 46 Gutiri mundu wahotire kumucokeria, na kuuma muthenya ucio gutiri mundu wacookire kugeria kumuria ciuria ingi.

23 Ningi Jesu akira ikundi cia andu o hamwe na arutwo ake atiri: 2 "Arutani a watho na Afarisai maikaragira git kia Musa. 3 Ni undu ucio, maathikagirei na mwikage uria wotho marimwira. No mutigekage uria mekaga, nigukorwo matikaga uria mahunja. 4 Mohaga mirigo mitu muno makamigirira ciande cia andu, no-o ene matiendaga o na kumihutia na kaara. 5 "Uria wotho mekaga, mekaga niguo monwo ni andu: Maaramagia tuthanduku turia meyohaga thiithi turi na maandiko thini, na makarahia ciohe cia ndigi cia nguo ciao, 6 na nimendete guikara handu ha gutio maruga-ini, na guikarira iti cia mbere thini wa thunagogi; 7 na nimendete kugeithio nduny-ini, na gwitwo ni andu 'Rabii'. 8 "No inyu mutikanetwo 'Rabii', nigukorwo Munene wanyu no umwe, na inyothe muri a ithe umwe. 9 Na mutikaneete mundu o na uriku guku thi 'baba', nigukorwo muri na Ithe o umwe, nake ari iguru. 10 O na mutikanetwo 'murutani', nigukorwo muri na 'Murutani' o umwe, nake niwe Kristu. 11 Uria munene thini wanyu niatukage ndungata wanyu. 12 Nigukorwo uria wotho witugagira niakanyihio, na uria wotho winyihagia niagatuugirio. 13 "Ka muru na haaro-i, inyu arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mushingagirira andu gutoonya uthamaki wa iguru, na inyu-ene

mütitoonyaga, o na mütirekaga arĩa marendaga
gũtoonya matoonye. (14 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-
ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici!
Mũtoonyagĩrĩa nyũmba cia atumia a ndigwa,
mũkamatunya indo ciao, na mũkahooyaga
mahooya maraihu ma kwĩonania. Nĩ ũndũ ũcio
nĩmũkaherithio makĩria ma andũ arĩa angĩ.)

15 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho
na Afarisai hinga ici! Mũtuĩkanagia bŭrŭrĩ
na mũkaringa irĩa mŭgĩcaria mündũ ũmwe
mũmũgarũre amŭrũmĩrĩre, na aamŭrũmĩrĩra
mũkamũtua mŭrũ wa Jehanamu maita meerĩ
manyu. (Geenna g1067) 16 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-
ĩ, inyuĩ atongoria atumumu! Muugaga atĩrĩ,
‘Mündũ o na ũrĩkũ angĩhĩta na hekarũ, ũcio
ti ũndũ; no mündũ angĩhĩta na thahabu ya
hekarũ-rĩ, ũcio nĩekuohwo nĩ mwĩhĩtwa wake.’
17 Inyuĩ atumumu aya akĩgu! Nĩ kĩ kĩnene?
Nĩ thahabu ĩyo, kana nĩ hekarũ ĩrĩa ĩtũmaga
thahabu ĩtuĩke nyamũre? 18 Ningĩ muugaga
atĩrĩ, ‘Mündũ o na ũrĩkũ angĩhĩta na kīgongona-
rĩ, ũcio ti ũndũ; no mündũ angĩhĩta na kĩheo
kĩrĩa kĩrĩ kīgongona-igŭrũ, ũcio nĩekuohwo nĩ
mwĩhĩtwa wake.’ 19 Inyuĩ andũ aya atumumu!
Nĩ kĩ kĩnene? Nĩ kĩheo kũ, kana nĩ kīgongona
kĩrĩa gĩtũmaga kĩheo kũ gĩtuĩke kĩamũre? 20 Nĩ
ũndũ ũcio, ũrĩa wĩhĩtaga na kīgongona, ehĩtaga
nakĩo na akehĩta na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ kīgongona-
igŭrũ. 21 Nake ũrĩa wĩhĩtaga na hekarũ, ehĩtaga
nayo na akehĩta na ũrĩa ũikaraga thĩĩnĩ wayo. 22
Nake ũrĩa wĩhĩtaga na igŭrũ, ehĩtaga na gĩtĩ kĩa
ũnene kĩa Ngai, na akehĩta na ũrĩa ũgũkaragĩra.
23 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho
na Afarisai, hinga ici! Mŭrutaga gĩcunjĩ gĩa
ikũmi kĩa nyeni; na nĩcio terere, na bitharĩ, na
thuu. No nĩmũtiganĩrie maũndũ marĩa ma bata
makĩria marĩa makonĩ watho na nĩmo kĩhooito,
na kũiguanĩra tha, na wĩhokeku. Maya-rĩ, nĩmo
mwagĩrĩrwo nĩ gwĩka mũtegũtiganĩria macio
mangĩ. 24 Inyuĩ atongoria aya atumumu! Inyuĩ
mũcungaga rŭmuru, no mũkameria ngamĩĩra.
25 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho
na Afarisai, hinga ici! Mũthambagia gĩkombe na
mbakũri mwena wa nja, no thĩĩnĩ-rĩ, kũiyũrĩte
ũkoroku na kwenda kwĩhũũnia. 26 Wee Mũfarisai
ũyũ mũtumumu! Amba ũthambie gĩkombe na

mbakũri mwena wa thĩĩnĩ, naguo mwena wa
nja o naguo nĩgũthera. 27 “Kaĩ mŭrĩ na haaro-
ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici!
Mũhaana mbĩrĩra hake mũnyũ mwerũ, iria
cionekega irĩ thaka mwena wa nja, no thĩĩnĩ
ciyũrĩte mahĩndĩ ma andũ akuũ, na gĩko kĩa
mĩthemba yothe. 28 No taguo andũ mamuonaga
mŭrĩ athingu mwena wa nja, no mwena wa thĩĩnĩ
mũiyũrwo nĩ ũhinga na waganu. 29 “Kaĩ mŭrĩ na
haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga
ici! Mwakagĩra anabii mbĩrĩra na mũkagemia
mbĩrĩra cia arĩa athingu. 30 Mũgacooka mũkoiga
atĩrĩ, ‘Tũngĩarĩ muoyo hĩndĩ ya maithe maitũ-
rĩ, tũtĩngĩagwatanĩire nao gũita thakame ya
anabii.’ 31 Nĩ ũndũ ũcio mũkaruta ũira wa atĩ
inyuĩ mŭrĩ njiaro cia arĩa mooragire anabii. 32
Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, kũiyũrĩrĩrie kĩgeri kĩa mehia
ma maithe manyu ma tene. 33 “Inyuĩ nyoka
ici! Inyuĩ ciana cia ndũira! Mũgaagĩtheema atĩa
gũtũrwo ciira wa gũikio Jehanamu? (Geenna
g1067) 34 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ngũmũtũmĩra anabii,
na andũ arĩa oogĩ, o na arutani. Amwe ao
nĩmũkamooraga na mwambe amwe ao mũtĩ-
igŭrũ, na arĩa angĩ mũmahũũre na iboko
thĩĩnĩ wa thunagogi cianyu na mũmaingate
kuuma itũũra rĩmwe nginya rĩrĩa rĩngĩ. 35 Na
nĩmũgagĩcookererwo nĩ thakame yothe ya andũ
arĩa athingu, ĩrĩa ĩrĩkĩtie gũitwo gũkũ thĩ, kuuma
thakame ya Habili ũrĩa warĩ mũthingu, nginya
thakame ya Zekaria mŭrũ wa Barakia, ũrĩa
mworagĩre gatagatĩ ka Handũ-harĩa-Hatheru
na kīgongona. 36 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, maũndũ
maya mothe nĩmagakinyĩra rŭciaroo rŭrũ. 37
“Wee Jerusalemu, Jerusalemu, wee ũragaga
anabii, na ũkahũũra arĩa matũmĩtwo kŭrĩ wee
na mahiga nyuguto, nĩ maita maingĩ atĩa
ndanenda gũcookanĩrĩria ciana ciaku hamwe, ta
ũrĩa ngũkũ ĩcookanagĩrĩria tũcui twayo rungu
rwa mathagu mayo, no ndũnjĩtikagĩria! 38
Atĩrĩrĩ, nyũmba yaku ĩtigĩtwo ĩkĩrĩte ihooru.
39 Ngũmwĩra atĩrĩ, kuuma rĩu mũtikanyona
rĩngĩ nginya rĩrĩa mũkoiga atĩrĩ, ‘Kũrathimwo nĩ
mündũ ũrĩa ũgũũka na rĩtwa rĩa Mwathani.”

24 Nake Jesũ akiuma hekarũ, na rĩrĩa aathiiaga
arutwo ake magĩũka kŭrĩ we nĩguo
mamuonie mĩako ya hekarũ. 2 Akĩmooria

atirī, “Nīmūkuona indo ici ciothe? Ngūmwīra atirī na ma, gūtirī ihiga o na rīmwe rīa maya rīgaakorwo rīrī igūrū wa rīrīa rīngī; mothe nīmakamomorwo.” **3** Na rīrīa Jesū aikarīte thī Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū-rī, arutwo ake magūka harī we hatarī andū angī, makīmūūria atirī, “Ta twīre, maūndū macio mageekika rī, na kīmenyithia gīa gūcooka gwaku na kīa mūthia wa mahinda maya nī kīrīkū?” (aiōn g165) **4** Nake Jesū akīmacookeria atirī, “Mwīmenyagīrīrei mūtikanahēnio nī mūndū o na ūrīkū. **5** Nīgūkorwo andū aingī nīmagooka na rīitwa rīakwa, makiugaga atirī, ‘Nīi nī nīi Kristū,’ na nī makaheenia andū aingī. **6** Nīmūkaigua ūhorō wa mbaara, na mūhuhu ūkonīi mbaara, no inyuī mūtikanamake. Maūndū ta macio no nginya mageekika, no ithirīro ti rīkinyu. **7** Rūrīrī nīrūgookīrīra rūrīa rūngī, na ūthamaki ūūkīrīre ūrīa ūngī. Nīgūkaagīa ng’aragu na ithubithia kūndū na kūndū. **8** Maūndū macio mothe nī kīambīrīria kīa ruo ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwō agīe mwana. **9** “Nīngī nīmūkaneanwo mūnyariirwo na mūūragwo, na mūmenwo nī ndūrīrī ciothe nī ūndū wakwa. **10** Hīndī ūyo-rī, andū aingī nīmagatiganīria wītikio na makunyananīre mūndū na ūrīa ūngī, na mamenane. **11** Na anabii aingī a maheeni nīmakoimīra na nīmakaheenia andū aingī. **12** Na tondū waganu nīūkaingīha mūno-rī, wendani wa andū aingī nīūkanyīiha, **13** no ūrīa ūgaakīrīrīria nginya hīndī ya ithirīro-rī, ūcio nīakahonoka. **14** Naguo ūhorō-ūyū-Mwega wa ūthamaki nīūkahunjio thī yothe ūtuīke ūira kūrī ndūrīrī ciothe, na thuutha ūcio ithirīro rīkinye. **15** “Nī ūndū ūcio rīrīa mūkoona ‘kīndū kīria kīrī thaahu na gīa kūrēhe ihooru’ kīrūgamīte Handū-harīa-Hatheru, o kīria kīarītio na kanua ka mūnabii Danieli (ūrīa ūrathoma nīamenye ūhorō ūcio), **16** hīndī ūyo arīa marī Judea nīmōrīre irīma-inī. **17** Mūndū ūrīa ūrī nyūmba yake igūrū ndakaharūrūke atī akarute kīndū kuuma nyūmba yake. **18** Nake ūrīa wī mūgūnda ndagacooke mūcīi kūgīira nguo ciake. **19** Kaī atumia arīa magaaakorwo na nda na arīa magaaakorwo makīongithia hīndī ūyo nīmagakorwo na thīina-ī! **20** Hooyai nīguo

gūthara kwanyu gūtikanakorwo kūrī hīndī ya heho kana mūthenya wa Thabatū. **21** Nīgūkorwo hīndī ūyo nīgūkagīa na mīnyamaro mīnene, itarī yoneka kuuma kīambīrīria gīa thī nginya rīu, na itakooneka rīngī. **22** Na tiga matukū macio makuhīhirio-rī, gūtīrī mūndū ūngīkaahonoka, no nī tondū wa andū arīa aamūre, matukū macio nīmagakuhīhio. **23** Hīndī ūyo mūndū o na ūrīkū angīkamwīra atirī, ‘Kristū arī na hahā!’ kana, ‘Arī harīa!’ Mūtikanetīkie ūhorō ūcio. **24** Nīgūkorwo Kristū a maheeni na anabii a maheeni nīmakeyumīria monanie morirū manene na maringe ciama, nīguo maheenie o na arīa aamūre, korwo no kūhoteke. **25** Na rīrī, inyuī ndaamūmenyithia ūhorō ūcio mbere ya hīndī ūyo. **26** “Nī ūndū ūcio mūndū o na ūrīkū angīkamwīra atirī, ‘Arī werū-inī,’ mūtikanathīi kuo; kana angīmīwīra, ‘Arī nyūmba thīinī,’ mūtikanetīkie ūhorō ūcio. **27** Nīgūkorwo o ta ūrīa rūheni ruumīte irathīro ruonekaga ithūiro-rī, ūguo noguo gūūka kwa Mūrū wa Mūndū gūgaakorwo kūhaana. **28** Harīa hothe harī kīimba, hau nīho nderi ciunganaga. **29** “Na rīrī, o rīmwe thuutha wa mīnyamaro ya matukū macio, “rīūa nīrīkagīa nduma, naguo mweri ūtīge kwara; nacio njata nīikaagīa kuuma igūrū, namo maahinya ma igūrū nīmakenyenyio.’ **30** “Hīndī ūyo kīmenyithia kīa Mūrū wa Mūndū nīgīkooneka kūu igūrū, na ndūrīrī ciothe cia thī nīgacakaya. Nīikoona Mūrū wa Mūndū agīūka arī igūrū rīa matu, na arī na hinya na riiri mūingī. **31** Nake nīagatūma araika ake na mūgambo mūnene wa karumbeta, nao nīmakoongania arīa ake aamūre moimīte mīena īna īria yumaga rūhuho, kuuma gīturi kīmwe kīa igūrū nginya kīria kīngī. **32** “Na rīrī, mwīrutei na mūkūyū: Rīria honge ciagu ciarīkia gūthundūka na ciaruta mathangū-rī, nīmūmenyaga atī hīndī ya rīua īrī hakuhi. **33** Ūguo noguo rīrīa mūkoona maūndū macio mothe, mūkaamenya atī ihinda rīrī hakuhi, rīrī o ta mūrango-inī. **34** Ngūmwīra atirī na ma, rūciaro rūrū rūtigaathira nginya maūndū macio mothe mahinge. **35** Igūrū na thī nīgathira, no ciugo ciakwa itigathira. **36** “Gūtīrī mūndū ūūi ūhorō wa mūthenya ūcio kana ithaa rīu, o na araika a

igürü matiüü, o na Mürüü ndooi, tiga no Ithe wiki. 37 O ta ūria gwatarii matukū-ini ma Nuhu, noguo gūkahaana hīndi ya gūka kwa Mūrū wa Mūdū. 38 Nīgūkorwo o ta ūria gwatarii matukū marīa maarī mbere ya kīguū, andū nīmarīiaga na makanyua, na nīmahikanagia na makahika, o nginya mūthenya ūria Nuhu aatoonyire thabina; 39 nao matiamenyire nginya rīria kīguū gīokire, gīkīmaniina othe. Ūguo noguo gūkahaana hīndi ya gūka kwa Mūrū wa Mūdū. 40 Hīndi iyo arūme eerī magaakorwo marī mūgūnda; ūmwe nīakoywo na ūria ūngī atigwo. 41 Andū-a-nja eerī magaakorwo magithīa hamwe; ūmwe nīakoywo na ūria ūngī atigwo. 42 “Nī ūndū ūcio, ikaragai mwīguite, tondū mūtiū mūthenya ūria Mwathani wanyu agooka. 43 No menyai atīrī, korwo mwene nyūmba nīamenyete thaa cia ūtukū iria mūici angūka, angīaikarire eiguite, nyūmba yake ituo. 44 Nī ūndū ūcio o na inyui no nginya mūikarage mwīhaarīrie, tondū Mūrū wa Mūdū agooka ithaa rīria mūtawirīgīrie. 45 “Nīngī-rī, ndungata ya kwīhokeka na njūgī nīrīkū, irīa mwathi wayo angīhokera kūroraga ndungata iria ingī cia nyūmba yake, na īciheage irio ihinda rīria rīagīrie? 46 Kaī nīugaakorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iyo, rīria mwathi wayo agooka akore īgūka o ūguo-ī! 47 Ngūmwīra atīrī na ma, nīakamīhokera indo ciake ciothe. 48 No rīrī, ndungata iyo īngīkorwo nī njaganu, na iire na ngoro atīrī, ‘Mwathi wakwa nīegūikara ihinda iraaya atacookete,’ 49 na īkīambīrīrie kūhūura ndungata iria ingī, na kūria na kūnyua hamwe na arīu. 50 Mwathi wa ndungata iyo agooka mūthenya ūria itawirīgīrie, na ithaa rīria itooi. 51 Nake nīakamīherithia mūno, na amīkie hamwe na andū arīa hinga, kūria gūgaakorwo na kīrīro na kūhagarania magego.

25 “Hīndi iyo-rī, ūthamaki wa igürü ūkaahaanano na airītu ikūmi arīa mooire matawa mao, makiumagara nīguo magatūnge mūhikania. 2 Atano ao maarī akīgu, na atano maarī oogī. 3 Acio akīgu nīmakuuire matawa mao, no matiakuuire maguta. 4 No rīrī, acio oogī, nīmakuuire maguta na cuba, o hamwe na matawa mao. 5 Na rīrī, Mūhikania nīaikarire angīgooka, na othe magīcūnga, magīkoma. 6 “Na

ūtukū gatagatī gūkianīrīrwo atīrī: ‘Mūhikania nī mūuku! Umai mūkamūtūnge!’ 7 “Hīndi iyo airītu othe magīūkīra, magīthondeka matawa mao. 8 Acio akīgu makīra acio oogī atīrī, ‘Tūgaīrei maguta manyu tondū; matawa maitū nīmarahora.’ 9 “No acio oogī makīmacookeria atīrī, ‘Aca, matingītūigana na mamūigane. Handū ha ūguo-rī, thīi kūrī arīa mendagia maguta mūkegūrie manyu.’ 10 “No rīria maarī njīra-inī magīthī kūgūra maguta-rī, mūhikania agīkinya. Airītu arīa mehaarīrie magītoonya kīhikanio-inī hamwe na mūhikania. Naguo mūrango ūkīhingwo. 11 “Thuutha ūcio airītu acio angī o nao magīūka. Makiuga atīrī, ‘Mwathani! Mwathani! Tūhingūrie mūrango!’ 12 “Nowe agīcookia atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, nī ndimūū.’ 13 “Nī ūndū ūcio-rī, mwīhūgagei, tondū mūtiū mūthenya kana thaa. 14 “Nīngī, ūthamaki wa igürü ūkaahaanano na mūdū wathīiaga rūgendo, nake agīta ndungata ciake, agīcihokera indo ciake. 15 Akīnengera īmwe yacio taranda ithano cia mbeeca, na ingī taranda igīrī, na irīa ingī taranda īmwe, o ndungata kūringana na ūhoti wayo. Agīcooka agīthī rūgendo. 16 Ndungata irīa yaneetwo taranda ithano igīthī o hīndi iyo, īkīonjorithia mbeeca ciayo, na īkīona uumithio wa taranda ingī ithano. 17 O nayo irīa yaheetwo taranda igīrī īkīonjorithia īkīona uumithio wa ingī igīrī. 18 No ndungata irīa yaheetwo taranda īmwe igīthī, īkīenja irima, īkīhitha mbeeca cia mwathi wayo. 19 “Thuutha wa ihinda iraaya, mwathi wa ndungata icio nīacookire na agīciita nīguo iheane ūhoru wa mathabu ma mbeeca ciake. 20 Ndungata irīa yaheetwo taranda ithano īkīrehe ingī ithano, īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, waheire taranda ithano. Atīrīrī, nīthūkūmite ingī ithano.’ 21 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Nīwīkite wega, wee ndungata īno njega na ya kwīhokeka! Nīūtuikite mwīhokeku harī indo nini; nīngūgūtua mūrori wa indo nīngī. Ūka ūtoonye gikeno-inī kīa mwathi waku!’ 22 “Ndungata irīa yaheetwo taranda igīrī o nayo igīūka. īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa waheire taranda igīrī! Atīrīrī, nīthūkūmite ingī igīrī.’ 23 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī,

‘Nīwīkīte wega, wee ndungata īno njega na ya kwīhoheka! Nīūtuikīte mwīhoheku harī indo nini; nī ngūgūtua mūrōri wa indo nyingī. Ūka ūtoonye gikeno-inī kīa Mwathi waku!’ 24 “Nayo ndungata īrīa yaheetwo taranda īmwe o nayo īgītuka. Īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, nī ndooī atī wee wī mūdū mwī, ūgethaga kūrīa ūtahandīte, na ūkongania kūrīa ūtaahandire mbeū. 25 Nī ūndū ūcio nīndetīgīrīre, ngīthīī ngīhitha taranda yaku thī. Atīrīrī, īno no īrīa yaku ndagūcookeria.’ 26 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Wee ndungata īno njaganu na ngūūtaru! Ūguo nī wooī atī ngethaga kūrīa itahaandīte, na ngongania kūrīa itaahurīte mbeū? 27 Gūkīrī ūguo-rī, wagīrīrwo nī kūga mbeeca ciakwa bengi, na ndacooka-rī, nīngīacookerio mbeeca ciakwa irī hamwe na uumithio wacio. 28 “Nī ūndū ūcio, mītunyei taranda īyo, mūmīnengere ūrīa ūrī na taranda ikūmi. 29 Nīgūkorwo mūdū o wothē ūrī na indo nīwe ūkoongererwo ingī nyingī na akīrīrīrio. Nake ūrīa ūtarī, o na kīrīa arī nakīo nīagatuunywo. 30 Oyai ndungata īyo ītarī bata mūmīkie nja kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.’ 31 “Hīndī īrīa Mūrū wa Mūdū agooka arī na riiri wake, na arāika othe marī hamwe nake, nīagaikarīra gītī gīake kīa ūnene na kīrī riiri wa īgūrū. 32 Ndūrīrī ciothe nīigacookanīrīrio mbere yake, nake nīakamūrania andū kuuma kūrī arīa angī, o ta ūrīa mūrīithi aamūranagia ng’ōndu na mbūri. 33 Nīakaiga ng’ōndu mwena wake wa ūrīo, na mbūri aciige mwena wake wa ūmotho. 34 “Ningī Mūthamaki nīakeera arīa marī mwena wake wa ūrīo atīrī, ‘Ūkai, inyuī mūrathimītwo nī Baba; oyai igai rīa ūthamaki ūrīa mwathondekeirwo kuuma rīrīa thī yombirwo. 35 Nīgūkorwo ndaarī mūhūūtu mūkīthe gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu mūkīthe gīa kūnyua, na ndaarī mūgeni mūkīnyīita ūgeni, 36 na ndaarī njaga mūkīthe nguo, na ndaarī mūrūaru na inyuī mūkīmenyerera, o na ndaarī njeera na mūgūka kūndora.’ 37 “Hīndī īyo arīa athingu nīmakamūcookeria mamūūrie atīrī, ‘Mwathani, nī rī twakuonire ūrī mūhūūtu tūgīkūhe gīa kūrīa, kana ūrī mūnyootu tūgīkūhe gīa kūnyua? 38 Na nī rī twakuonire

ūrī mūgeni tūgīkūnyīita ūgeni, kana ūrī njaga tūgīkūhe nguo? 39 O na nī rī twakuonire ūrī mūrūaru kana ūrī njeera na tūgīka gūkūrora?’ 40 “Nake Mūthamaki nīagacookia, ameere atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū wothē mwekīire ariū a Baba o na arīa anini mūno, nī nī mwekīire.’ 41 “Ningī nīakeera arīa marī mwena wake wa ūmotho atīrī, ‘Njeherera, inyuī mūrūmītwo, mūthīī mwaki-inī wa tene na tene ūrīa ūthondekeirwo mūcukani na arāika ake. (aiōnios g166) 42 Nīgūkorwo ndaarī mūhūūtu na mūtīaheire gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu na mūtīaheire gīa kūnyua, 43 na ndaarī mūgeni na mūtīanyīitire ūgeni, ndaarī njaga na mūtīaheire nguo, ndaarī mūrūaru na ndaarī njeera na mūtīokire kūnyona.’ 44 “Nao nīmagacookia, mamūūrie atīrī, ‘Mwathani, nī rī twakuonire ūrī mūhūūtu, kana ūrī mūnyootu, kana ūrī mūgeni, kana ūrī njaga, kana ūrī mūrūaru, o na kana ūrī njeera na tūtīagūteithirie?’ 45 “Nake nīakamacookeria atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, ūndū o wothē mūteekire ūmwe wa aya anini mūno, nī nī mūteekīre.’ 46 “Hīndī īyo nīmagathīī kūrīa andū maherithagio tene na tene, no arīa athingu mathīī muoyo-inī wa tene na tene.” (aiōnios g166)

26 Rīra Jesū aarīkirie kuuga maūdū macio mothe-rī, akīra arutwo ake atīrī, 2 “O ta ūrīa mūūī, Gīathī kīa Bathaka gītīgairie matukū meerī gīkinye, nake Mūrū wa Mūdū nīakaneanwo nīgeetha aambwo mūtī-īgūrū.” 3 Hīndī īyo athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a kīrīndī makīgomana kwa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, wetagwo Kaiafa, 4 nīguo maciire ūrīa mangīnyīitithia Jesū na njīra ya wara, na mamūūragithie. 5 No makiuga atīrī, “Tūtīngīmūnyīita hīndī ya Gīathī, nīguo andū matikarute haaro.” 6 Na rīrī, hīndī īmwe Jesū aarī Bethania, mūcīī wa mūdū wetagwo Simoni ūrīa warī na mūrīmū wa mangū, 7 na mūdū-wa-nja warī na cuba ya maguta ma goro mūno na manungi wega, agūtuka kūrī Jesū, akīmūtīrīria maguta mūtwe arī metha-inī akīrīa. 8 Rīrīa arutwo moonire ūguo, makīrakara, makīūrania atīrī, “Ūitangi ūyū nī waki? 9 Maguta macio manungi wega nīmangīendio goro na

mbeeca icio iheo athiini.” 10 Nake Jesu aamenya uguo, akimooria atiri, “Murathiniia mundu-wa-nja uyu niki? We nianjika undu mwea. 11 Aria athiini murikoragwo nao hinda ciothe, no ni-ri, mutirikoragwo na ni hinda ciothe. 12 Hinda iria aithiriie mwiri wakwa maguta macio manungi wega, eekire uguo nigeetha aathagathage uria ngaathikwo. 13 Ngumwira atiri na ma, kuria guothe Uhoru-uyu-Mwega ukaahunjio thini wa thi yothe-ri, undu ucio eeka niukeeragwo andu nigeetha aririkanagwo.” 14 Hinda iyo umwe wa acio ikumi na eeri, uria wetagwo Judasi Muisikariota, agithi kuri athinjiri-Ngai aria anene, 15 akimooria atiri, “Ni ki mukuhe ingimuneana kuri inyu?” Nao makimutarira icunji cia betha mirongo itatu, makimunengera. 16 Kuuma hinda iyo Judasi akambiriria gucaria mweke wa kumuneana. 17 Muthenya wa mbere wa kwambiriria kuria Migate iria itari Mikiere Ndawa ya Kumbia-ri, arutwo magithi kuri Jesu makimuuria atiri, “Ukwenda tukahaarie irio cia Bathaka ku?” 18 Nake akimacookeria atiri, “Thii ituura-ini kuri mundu muna mumwire atiri, ‘Murutani oiga atiri: Ihinda riakwa riria rituitwo riri hakuhi. Ngurira irio cia Bathaka nyumba gwaku turi na arutwo akwa.” 19 Ni undu ucio arutwo magiika o uria Jesu aamathite, na kahaaria irio cia Bathaka. 20 Gwakinya hwa-ini-ri, Jesu agikara metha-ini ya irio hamwe na arutwo ake acio ikumi na eeri. 21 Na riria maariga, akiuga atiri, “Ngumwira atiri na ma, umwe wanyu niekungunaniira.” 22 Nao makinyitwo ni kieha muno, makambiriria kumuuria o mundu atiri, “Mwathani, ti-itheru ni ni?” 23 Jesu akimacookeria atiri, “Uria waikaniria guoko na ni mbakuri-ini niwe uringunaniira. 24 Muru wa Mundu nieguthi o ta uria uhoru wake wandikitwo. No mundu uria ugukunaniira Muru wa Mundu ka ari na haaro-i! Ni kaba mundu ucio atangaciariwo.” 25 Hinda iyo Judasi, uria mumukunaniiri, akiuga atiri, “Rabii, ti-itheru ni ni?” Nake Jesu akimacookeria atiri, “Ii, niwe.” 26 Na riria maariga, Jesu akioya mugate, agicookia ngaatho, akiwenyuranga, akihe arutwo ake, akimeera atiri, “Oyai muri; uyu ni mwiri wakwa.” 27 Agicooka akioya gikombe, agicookia ngaatho, akimanengera, akimeera atiri, “Nyuanirai inyuothe. 28 Ino niyo thakame yakwa ya kirikaniro, iria iguitwo ni undu wa andu aingi ni undu wa kurekanirwo kwa mehia. 29 Ngumwira atiri, ndikunyua ringi ndibei ya maciaro ma muthabibu kuuma riu nginya muthenya uria ngaaminyuanira na inyuiri njeru uthamaki-ini wa Baba.” 30 Na maarikia kuma rwimbo-ri, makiumagara magithi Kirima-ini kia Mitamaiyu. 31 Ningi Jesu agicooka akimeera atiri, “Utuku wa umuthi inyuothe nimurindirika nigukorwo ni kwandikitwo atiri: “Nginginga muriithi, nacio ng’onducia ruuru ihurunjike.” 32 No ndariukio-ri, nngamutongoria guthi Galili.” 33 No Petero akimucookeria atiri, “O na aria ang’othe mangitirika, ni ndigagutirika.” 34 Nake Jesu akimucookeria atiri, “Ngukwira atiri na ma, umuthi, utuku o uyu nguku itanakuga, urikorwo ungaanite maita matatu.” 35 No Petero akiuga atiri, “O na angikorwo nigukua ndikuanira nawe, ni ndingigukaana.” Nao arutwo aria ang’othe makiuga o uguo. 36 Ningi Jesu agicooka agithi na arutwo ake handu heetagwo Gethisemane, akimeera atiri, “Ikarai haha, na ni thi haaria ngahooe.” 37 Agithi na Petero, na ariu aria eeri a Zebedi, nake akambiriria kugua kieha na guthinika ngoro. 38 Agicooka akimeera atiri, “Ngoro yakwa iri na kieha muno, o hakuhi gukua. Ikarai haha mwiguite hamwe na ni.” 39 Agithiathiia, agiturumithia uthi thi, akihooya, akiuga atiri, “Baba, kungihoteka-ri, njehereria gikombe giki. No ti uria ni ngwenda, no ni uria wee ukwenda.” 40 Hinda iyo agicooka kuri arutwo ake, agikora makomete, akiuria Petero atiri, “Mutingihota guikara ithaa rimwe mwiguite hamwe na ni? 41 Mwhugei na muhooe niguo mutikagwe magerio-ini. Ngoro niyenda, no mwiri nduri na hinya.” 42 Jesu agithi riita ria keeri, akihooya, akiuga atiri, “Baba, angikorwo gutingihoteka njehereria gikombe giki itakinyuiri-ri, wendi waku urohingio.” 43 Aacooka ringi akimakora makomete, tonduni mahititwo ni toro. 44 Ni undu ucio akimatiga, agithi, akihooya ringi

riita rīa gatatū, akiuga ciugo o ro icio. **45** Ningī agīcooka kūrī arutwo akīmooria atīrī, “O na rīu mūrī o toro mūhurūkīte? Atīrīrī, ihinda rī hakuhi, na Mūrū wa Mündū nīakunyanīrwo moko-inī ma andū ehia. **46** Ūkīrai, tūthi! Ūrīa ūkūngunyanīra nīarooka!” **47** O akīaragia-rī, Judasi, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī, agīkinya. Ookire na gīkundi kīnene kīa andū, marī na hiū cia njora na njūgūma, matūmītwo nī athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri a kīama. **48** Na rīrī, ūcio wamūkunyanīre nīamaheete kīmenyithia gīkī: “Ūrīa ndīmumunya, ūcio nīwe, mūnyīitei.” **49** Nake Judasi agīthī harī Jesū o rīmwe, akīmīwīra atīrī, “Rabii, ūrī mūhorō!” na akīmūmumunya. **50** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūrata wakwa, ika ūrīa ūkīre gwīka.” Nao andū acio makīmūguthūkīra, makīmūnyīita. **51** Na rīrī, mündū ūmwe wa arīa maarī na Jesū agīcomora rūhiū rwake rwa njora, agītīnia gūtū kwa ndungata ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. **52** Nake Jesū akīmīwīra atīrī, “Cookia rūhiū rwaku njora nīgūkorwo arīa othe macomoraga rūhiū makaaniinwo na rūhiū. **53** Kana ūgwīciiria ndingīhota kūhooya Baba, na o rīmwe andūmīre araika makīria ya mbūtū ikūmi na igīrī? **54** No rīrī, Maandīko mangīkīhinga atīa marīa moigīte atī ūndū ūyū no nginya ūhinge na njīra īno?” **55** Hīndī īyo Jesū akīūria kīrīndī kīu atīrī, “Kaī ndī mūtongoria wa akararia a watho, atī nīkīo muoka mūūnyīite mūrī na hiū cia njora na njūgūma? O mūthenya ndīrakoragwo hekarū-inī ngīrutana, na mūtingīnyīita. **56** No ūndū ūyū wothē wīkīkīte nīguo ūhorō ūrīa waandīkītvo nī anabii ūhinge.” Nao arutwo othe makīmūtiganīria, makīūra. **57** Nao acio maanyīitire Jesū makīmūtwarā gwa Kaifa, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, kūrīa arutani a watho na athuuri moonganīte. **58** Nowe Petero akīmūrūmīrīra arī haraaya, o nginya agīkinya nja ya kwa mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene. Agītoonya agīkarania na arangīri nīguo amenye ūrīa ūhorō ūgūthī. **59** Na rīrī, athīnjīri-Ngai arīa anene na Kīama kīrīa Kīnene gīothe nīmacarīrīrie ūira wa maheeni nīguo mamūūrāgithie. **60** No makīaga ūira ta ūcio, o na gūkorwo andū aingī nīmarutīte ūira wa

maheeni. Thuutha-inī andū eerī makīrūgama, **61** makiuga atīrī, “Mündū ūyū nīoigire atīrī, ‘No hote gūtharia hekarū ya Ngai, na ndīmīake rīngī na mīthenya ītatū.’” **62** Ningī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīrūgama, akīūra Jesū atīrī, “Kaī wee ūtarī na ūndū ūgūtūcookeria? Nī ūhorō ūrīkū ūyū ūrathitangīrwo?” **63** No Jesū agīkira ki. Mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene akīmīwīra atīrī, “Ndakwīhītithia na Ngai ūrīa wī muoyo: Twīre kana wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai.” **64** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ī, wee nīwoiga, no ngūmwīra atīrī, inyuī inyuothē nīmūkona Mūrū wa Mündū aikarīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ūrīa-ūrī-Hinya, agīuka arī igūrū rīa matu.” **65** Hīndī īyo mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene agītembūranga nguo ciake, akiuga atīrī, “Nīaruma Ngai! Tūgūkībatario nī aira angī aakī? Atīrīrī, inyuī nīmweiguīra akīruma Ngai. **66** Mūgwīciiria atīa?” Magīcookia atīrī, “Aagīrīrwo nī kūūrāgwo.” **67** Magīcooka makīmūtūira mata ūthiū, na makīmūhūira na ngundi. Angī makīmūhūira na hī, **68** makīmīwīra atīrī, “Wee Kristū, tūrathīre ūhorō ūtwīre, nūū wakūgūtha!” **69** Na rīrī, Petero aikarīte nja, nake mūirītu warī ndungata akīmūkora, akīmīwīra atīrī, “O nawe uuma hamwe na Jesū ūcio wa Galili.” **70** Nowe agīkaana ūhorō ūcio mbere yao othe, akiuga atīrī, “Nī ndiū ūrīa ūroiga.” **71** Ningī akiumagara, agīthī kīhingo-inī, harīa mūirītu ūngī aamuonire, akīra andū arīa maarī hau atīrī, “Mündū ūyū moima na Jesū wa Nazarethi.” **72** Agīkaana ūhorō ūcio o rīngī, na akīhīta, akiuga atīrī, “Nī ndiū mündū ūcio!” **73** Thuutha wa kahinda kanini, arīa maarūgamīte hau magīthī harī Petero, makīmīwīra atīrī, “Ti-itherū wee ūrī ūmwe wao, tondū mwarīrie waku nīūrakumbūra.” **74** Nake akīambīrīria kwīhīta, akiuga atīrī, “Nī mündū ūcio ndimū!” Kahinda o kau ngūkū īgīkūga. **75** Nake Petero akīrīrikana ūhorō ūrīa Jesū aamwīrīte atīrī, “Ngūkū ītanakūga, ūrīkorwo ūngaanīte maita matatū.” Akiuma nja, akīrīra mūno.

27 Na rīrī, rūciinī tene, athīnjīri-Ngai arīa anene othe na athuuri a andū makīguithania atī matūire Jesū kūūrāgwo.

2 Makĩmuoha na mĩnyororo; makĩmũruta kũu, makĩmũtware kũrĩ Pilato, ũrĩa warĩ barũthi. 3 Rĩrĩa Judasi, ũcio wamũkunyanĩire oonire atĩ Jesũ nĩatũrwo gũkua-rĩ, akĩrira na agĩcookeria athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri mbeeca icio cia betha mĩrongo itatũ. 4 Akiuga atĩrĩ, “Nĩnjĩthie, nĩgũkorwo nĩgunyanĩire thakame itarĩ na mahĩtia.” Nao makĩmũcookeria makĩmũria atĩrĩ, “Ŭcio ũkĩrĩ ũhoru witũ? Ŭcio nĩ ũhoru waku.” 5 Nĩ ũndũ ũcio Judasi agĩkania mbeeca icio thĩinĩ wa hekarũ, agũthĩra. Agĩcooka agĩthĩrĩ akĩĩta. 6 Athĩnjĩri-Ngai acio anene makĩoya mbeeca icio makiuga atĩrĩ, “Kũga mbeeca ici kĩgũna-inĩ nĩ kuuna watho, nĩgũkorwo nĩ mbeeca cia thakame.” 7 Nĩ ũndũ ũcio makĩguithania mahũthĩre mbeeca icio na kũgũra gĩthaka kĩrĩa kĩa mũũmbi nyũngũ gĩtuĩke gĩa gũthikagwo ageni. 8 Kĩu nĩkĩo gĩtũmaga gĩthaka kĩa gĩtũwo Gĩthaka gĩa Thakame nginya ũmũthĩ. 9 Hĩndĩ iyo nĩguo ũhoru ũrĩa waarĩtio nĩ Jeremia ũrĩa Mũnabii wahingire, rĩrĩa oigire atĩrĩ: “Nao nĩmoire icunjĩ icio mĩrongo itatũ cia betha, thogora ũrĩa andũ a Isiraeli maatuĩte wa kũmũgũra, 10 nao magĩcihũthĩra na kũgũra gĩthaka kĩa mũũmbi nyũngũ, o ta ũrĩa Mwathani aanjathire gwĩkwo.” 11 Na rĩrĩ, Jesũ akĩrũgama mbere ya barũthi, nake barũthi ũcio akĩmũria atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũthamaki wa Ayahudi?” Jesũ agĩcookia atĩrĩ. “Iĩ, wee nĩwoiga.” 12 No rĩrĩa aathitangirwo nĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri, ndarĩ ũndũ aacookirie. 13 Nĩ ũndũ ũcio Pilato akĩmũria atĩrĩ, “Kaĩ ũtarigua ũira wa maũndũ marĩa maragũthitangĩra?” 14 Nowe Jesũ ndaigana gũcookia ũndũ o na ũmwe wa macio; nake barũthi akĩgega mũno. 15 Na rĩrĩ, hĩndĩ ya Gĩathĩ kĩa Bathaka, barũthi ũcio nĩamenyerete kuohora mũndũ ũmwe wa arĩa oohe, o ũrĩa kĩrĩndĩ kĩngĩathuurire. 16 Hĩndĩ iyo nĩ maarĩ na mũndũ kĩmaramari wohetwo na woĩkaine mũno, wetagwo Baraba. 17 Nĩ ũndũ ũcio, hĩndĩ rĩa kĩrĩndĩ kĩagomanire, Pilato agĩkĩũria atĩrĩ, “Nũũ mũkwenda ndĩmuohorere; nĩ Baraba, kana nĩ Jesũ ũrĩa wĩtagwo Kristũ?” 18 Nĩgũkorwo we nĩamenyaga atĩ maatwarĩte Jesũ kũrĩ we nĩ ũndũ wa ũiru. 19 Na hĩndĩ iyo Pilato aikarĩre gĩtĩ gĩa ciira, mũtumia wake akĩmũtũmĩra mũndũ, akĩmwĩra atĩrĩ: “Ndũkae gwĩka mũndũ ũcio ũndũ tondũ ndarĩ na mahĩtia, nĩgũkorwo ũmũthĩ nĩthĩnĩtio nĩ kĩroto mũno nĩ ũndũ wake.” 20 No rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri makĩringĩrĩria kĩrĩndĩ gĩthie Baraba, nake Jesũ ooragwo. 21 Barũthi ũcio akĩmooria atĩrĩ, “Andũ aya eerĩ nĩ ũrĩkũ mũkwenda ndĩmuohorere?” Nao makiuga atĩrĩ, “Tũkwenda Baraba.” 22 Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Ngũgũka atĩa na Jesũ ũyũ wĩtagwo Kristũ?” 23 Nake Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩkĩ? Nĩ ngero rĩrĩkũ agerete?” Nao magĩkĩrĩria kwanĩrĩa, makiugaga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ-igũrũ!” 24 Rĩrĩa Pilato oonire atĩ matirai guithania, na akĩona atĩ nĩ ngũĩ yambagĩrĩria-rĩ, akĩoya maaĩ, agĩthamba moko hau mbere ya kĩrĩndĩ, akiuga atĩrĩ, “Nĩi ndikoorio thakame ya mũndũ ũyũ ũtarĩ na mahĩtia. Ŭcio nĩ ũhoru wanyul!” 25 Nao andũ acio othe magĩcookia atĩrĩ, “Thakame yake irĩtũcookerera hamwe na ciana ciitũ!” 26 Pilato akĩmohorera Baraba. No akĩhũũrithia Jesũ iboko, agĩcooka akĩmũneana akaambwo mũtĩ-igũrũ. 27 Nĩngĩ thigari cia barũthi cigĩtwara Jesũ thĩinĩ wa gĩkaro kĩa barũthi, nacio cigĩcookanĩrĩria mbũtũ yothie ya thigari, cikĩmũrigiicĩria. 28 Cikĩmũruta nguo ciale, cikĩmũhumba nguo ndune, 29 cigĩcooka cigĩtuma thũmbĩ ya mĩigua, cikĩmwĩkĩra mũtwe. Cikĩmũnengera kamũrangi guoko-inĩ gwake kwa ũrĩo, cikĩmũturĩria ndu, na cikĩmũnyũrũria, cikiuga atĩrĩ, “Wĩ mũhoru, mũthamaki wa Ayahudi!” 30 Cikĩmũtura mata, cikĩoya kamũrangi kau, na cikĩmũhũũra nako mũtwe. 31 Ciarĩkia kũmũnyũrũria, cikĩmũruta nguo iyo, na cikĩmũhumba nguo ciale mwene. Cigĩcooka cikĩmumagaria cikamwambe mũtĩ-igũrũ. 32 Na hĩndĩ rĩa moimagaraga-rĩ, magĩcemanĩa na mũndũ woimĩte Kurene, wetagwo Simoni, nacio thigari cikĩmũkuuithia mũtharaba ũcio na hinya. 33 Magĩthĩ, magĩkina handũ heetagwo Gologotha (ũguo nĩ kuuga Handũ hahaana ta Ihĩndĩ rĩa Mũtwe). 34 Nacio cikĩhe Jesũ ndibei anyue, itukanĩtio na kĩndũ kĩrũrũ ta maaĩ ma nyongo; no aamĩcama akĩrega kũmĩnyua. 35 Ciarĩkia kũmwamba mũtĩ-igũrũ, cikĩgayana nguo ciale na njĩra ya gũcicuukĩra

mīti. **36** Nacio cigiikara thī hau, cikimurangira. **37** Na hau igurū rīa mūtwe wake, nihandikitwo maundū marīa aathitangirwo, atiri: ŪYŪ NĪWE JESŪ, MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. **38** Na riri, atunyani eerī nīmambirwo mīti-igurū hamwe nake, ūmwe mwena wake wa ūrīo, na ūcio ūngī mwena wake wa ūmotho. **39** Nao andū arīa maahitukagira hau makamurumaga, makinagia mītwe yao, **40** makiugaga atiri, “Wee ūngiratharirie hekarū na ūcooke ūmiake na mīthenya itatū-rī, kīihonokie! Harūrūka uume mūtharaba-inī, aakorwo wee nīwe Mūrū wa Ngai!” **41** O ūndū ūmwe athinjiri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na athuuri o nao makimūnyūrīa. **42** Makiuga atiri, “Nīarahonokagia andū arīa angī, no ndangihota kwīhonokia we mwene! Nīwe Mūthamaki wa Isiraeli! Nīakiume rīu mūtharaba-inī, na ithuī nītūkūmwītīkia. **43** Nīehokete Ngai, nīakimūhonokie rīu aakorwo nīamwendete, nīgukorwo oigire atiri, ‘Nīi ndi Mūrū wa Ngai.’” **44** O na atunyani arīa maambanirio hamwe nake o nao makimūruma. **45** Na riri, kuuma thaa thita cia mūthenya nginya thaa kenda būrūri wothe ūkīgīa nduma. **46** Na ta thaa kenda Jesū akīgūthūka na mūgambo mūnene, akiuga atiri, “Eli, Eli, lama sabakithani?” (Ūguo nī kuuga, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, ūndiganirīe niki?”) **47** Nao andū amwe a arīa maarūngīi hau rīrīa maiguire ūguo, makiuga atiri, “Areeta Elija.” **48** Na o rīmwe, ūmwe wao agīteng’era akīoya thibūnji. Akīmītobokia thiki-inī, akīmīthecerera kamūrangi-inī, akihe Jesū anyue. **49** Arīa angī nao makiuga atiri, “Tiganai nake. Nītūkuona kana Elija nīegūka kūmūhonokia.” **50** Nake Jesū akīgūthūka rīngī na mūgambo mūnene, agītuikana. **51** Na riri, ihinda o rīu gītambaya kīa hekarū gīgātūkana icunjī igīrī kuuma igurū nginya thī. Nayo thī īgīthingitha, nacio ndwaro cia mahiga īgītūkana. **52** Mbīrīra nacio ikīhingūka, nao andū aingī arīa atheru arīa maarīkītīe gūkua makīrīūka, **53** makiuma thīinī wa mbīrīra. Na thuutha wa kūrīūka kwa Jesū, magīthīi itūūra rīu inene itheru, na makiumīrīra andū aingī. **54** Rīrīa mūnene-wa-thigari-igana na arīa maari

nake makīrangīra Jesū moonire gīthingithia na maundū mothe marīa meekīkire-rī, makīnyitwo nī guoya, makīanīrīra, makiuga atiri, “Ti-itherū mūdū ūyū oima Mūrū wa Ngai!” **55** Na nī haarī andū-a-nja aingī meeroragīra marī o haraaya. Maarūmīrīre Jesū kuuma Galilī nīguo mamūtungatagīre. **56** Thīinī wao haarī Mariamu Mūmagidali, na Mariamu ūrīa nyina wa Jakubu na Jose, na nyina wa ariū a Zebedi. **57** Na hwaī-inī wakinya-rī, mūdū warī gītonga wa kuuma Arimathea, wetagwo Jusufu, ūrīa watuikīte mūrutwo wa Jesū agīūka. **58** Nake agīthīi kūrī Pilato, na akīhooya aheo mwīrī wa Jesū, nake Pilato agīathana anengerwo mwīrī ūcio. **59** Jusufu akīoya mwīrī ūcio, akīwoha na taama mūtheru wa gatani, **60** akīūga thīinī wa mbīrīra yake njerū rīrīa eenjithītie rwaro-inī rwa ihiga. Akīgaragara ihiga inene mūromo-inī wa mbīrīra iyo, na agīthīira. **61** Mariamu Mūmagidali na Mariamu ūcio ūngī maikarīte hau mang’etheire mbīrīra. **62** Na mūthenya ūyū ūngī ūrīa ūrūmagīrīra Mūthenya wa Ihaarīra, athinjiri-Ngai arīa anene na Afarisai magīthīi kwa Pilato. **63** Makīmīra atiri, “Mwathi witū, nītūkūririkana atī rīrīa mūheenanīa ūcio aarī muoyo. nīoigire atiri, ‘Thuutha wa matukū matatū nīngariūka.’ **64** Nī ūndū ūcio ruta watho nīguo mbīrīra iyo īrangīrwo nginya mūthenya wa gatātū. Kwaga ūguo, arutwo ake maahota gūthīi maiye mwīrī ūcio macooke meere andū atī nīariūkītio kuuma kūrī arīa akuū. Maheeni macio maahota gūtuika mooru gūkīra marīa ma mbere.” **65** Nake Pilato akīmacookeria atiri, “Oyai arangīri, mūthīi mūrangīre mbīrīra iyo wega o ta ūrīa mūngīhota.” **66** Nī ūndū ūcio magīthīi, makīhinga ihiga rīa mbīrīra iyo biū, na makīrīkīra rūrī rwa mūhūra, na makīga arangīri ho.

28 Thuutha wa Thabatū, gwatua gūkīa mūthenya wa mbere wa kiumia, Mariamu Mūmagidali na Mariamu ūcio ūngī magīthīi kūrora mbīrīra. **2** Na riri, nī kwagīre na gīthingithia kīnene, nīgukorwo mūrīka wa Mwathani nīakūrūkire oimīte igurū na agīthīi mbīrīra-inī, akīgaragara ihiga akīrīeheria na akīrīkarīra. **3** Oonekaga ahaana ta rūheni, na

nguo ciake cierũhĩte o ta ira. **4** Nao arangĩri
 acio makĩmwĩtigĩra mũno nginya makĩinaina
 makĩhaana, ta andũ akuũ. **5** Nake mũraika
 ũcio akĩira andũ-a-nja acio atĩrĩ, “Inyuĩ-rĩ, tigai
 gwĩtigĩra, nĩgũkorwo nĩnjũũ atĩ nĩ Jesũ ũrĩa
 ũraambirwo mũtĩ-igũrũ mũracaria. **6** Ndarĩ
 haha, nĩariũkĩte, o ta ũrĩa oigire. Ũkai muone
 harĩa arakomete. **7** Na rĩrĩ, thĩĩ narua mũkeere
 arutwo ake atĩrĩ, ‘Nĩariũkĩte akoima kũrĩ arĩa
 akuũ, na nĩegũthĩĩ Galili mbere yanyu. Kũu nĩkuo
 mũrĩmuona.’ Ririkanai ũguo ndaamwĩra.” **8** Nĩ
 ũndũ ũcio, andũ-a-nja acio makĩuma mbĩrĩra-inĩ
 mahiũhĩte marĩ na guoya, no ningĩ maiyũrĩtwo
 nĩ gikeno, makĩhanyũka makeere arutwo ake
 ũhoru ũcio. **9** Na o rĩmwe Jesũ agĩtũngana nao,
 akĩmeera atĩrĩ, “Nĩndamũgeithia.” Nao magĩthĩĩ
 harĩ we, makĩmũnyĩta nyarĩrĩ, makĩmũhooya.
10 Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Tigai gwĩtigĩra.
 Thĩĩ mũkeere ariũ na aarĩ a Baba mathĩĩ Galili;
 kũu nĩkuo marĩnyona.” **11** Na rĩrĩa andũ-a-
 nja acio maathĩiaga-rĩ, arangĩri amwe a arĩa
 maarangĩrĩte mbĩrĩra magĩtoonya itũũra inene
 na makĩira athĩnjĩri-Ngai arĩa anene maũndũ
 mothe marĩa mekikĩte. **12** Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa
 anene magĩcemanía na athuuri, magĩthugunda
 ũrĩa megwĩka; makĩhe thigari icio mbeeca
 nyingĩ, **13** magĩciĩra atĩrĩ, “Inyuĩ mũkuuga
 atĩrĩ, ‘Arutwo ake marookire ũtukũ maramũiya
 twĩ toro.’ **14** Ũhoru ũyũ ũngĩkinyĩra barũthi,
 nĩtũkamũiguithia, na tũmũgitĩre mũtikone
 ũũru.” **15** Nĩ ũndũ ũcio thigari ikĩoya mbeeca
 icio, igũka o ta ũrĩa cierĩtwo. Naguo ũhoru
 ũcio ũkĩhunjio kũrĩ Ayahudi, na nĩũhunjagio
 o nginya ũmũthĩ. **16** Hĩndĩ ĩyo arutwo arĩa
 ikũmi na ũmwe magĩthĩĩ Galili, kĩrĩma-inĩ kĩrĩa
 Jesũ aamerĩte mathĩĩ. **17** Na rĩrĩa maamuonire-
 rĩ, makĩmũhooya, no amwe maarĩ na nganja.
18 Nake Jesũ agĩthĩĩ kũrĩ o akĩmeera atĩrĩ,
 “Nĩheetwo ũhoti wothe igũrũ na gũkũ thĩ. **19**
 Nĩ ũndũ ũcio thĩĩ mũgatũme andũ a ndũrĩrĩ
 ciothe matũike arutwo akwa, mũkĩmabatithagia
 thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Ithe na rĩa Mũriũ na rĩa
 Roho Mũtheru, **20** na mũkĩmarutaga gwathĩkĩra
 maũndũ marĩa mothe ndĩmwathĩte. Na ti-itherũ
 ndĩ hamwe na inyuĩ hĩndĩ ciothe, o nginya
 mũthia wa mahinda maya.” (aiōn g165)

Mariko

1 Kĩambĩrĩria kĩa Ūhoror-ũria-Mwega ũkonĩĩ Jesũ Kristũ Mũrũ wa Ngai. **2** O ta ũria kwandikĩtwo ibuku-inĩ rĩa Isaia ũria mũnabii atĩrĩ: “Nĩngũtũma mūtũmwo wakwa athĩĩ mbere yaku, ũria ũgũgũthondekera njĩra yaku.” **3** “Kũrĩ mũgambo wa mũndũ ũkwanĩrĩra werũ-inĩ akoiga atĩrĩ, ‘Haarĩriai njĩra ya Mwathani, rũngariai njĩra ciake.’” **4** Nĩ ũndũ ũcio Johana ookire akĩhunjabia, na akĩbatithanagĩria werũ-inĩ. Aahunjabia atĩ andũ merire, nĩguo marekerwo mehia mao, nĩgeetha mabatithio. **5** Nao andũ othe a bũrũri wa Judea na andũ othe a Jerusalemu magĩthĩĩ kũrĩ we. Moimbũraga mehia mao, nake akamabatithĩria rũũ-inĩ rwa Jorodani. **6** Johana ehumbaga nguo ciathondeketwo na guoya wa ngamĩria, na nĩehotoraga mũcibi wa rũũa njohero, na aarĩaga ngigĩ na ũũkĩ wa gĩthaka. **7** Nayo ndũmĩrĩri yake yarĩ ño: “Thuutha wakwa nĩgũgũka mũndũ ũngĩ ũrĩ na hinya kũngĩra, ũria nĩ itagĩrĩire kũinamĩria njohore ndigi cia iraatũ ciake. **8** Nĩ ndĩmũbatithagia na maaĩ, nowe arĩmũbatithagia na Roho Mũtheru.” **9** Na rĩrĩ, ihinda o rĩu Jesũ agĩũka oimĩte Nazarethi kũu Galili, na akĩbatithio nĩ Johana rũũ-inĩ rwa Jorodani. **10** Na rĩria Jesũ oimĩraga maaĩ-inĩ akĩona igũrũ rĩahingũka, nake Roho Mũtheru akĩmũkũrũkĩra ahaana ta ndutura. **11** Mũgambo ũkiuma igũrũ ũkiuga atĩrĩ, “We nĩwe Mũrũ wakwa ũria nyendete, na nĩngenaga mũno nĩwe.” **12** Na o rĩmwe Roho akĩmuoya akĩmũtwara werũ-inĩ, **13** na agĩkara kũu werũ-inĩ matukũ mĩrongo ña, akĩgeragio nĩ Shaitani. Nake aikaranagia na nyamũ cia gĩthaka, nao araike makamũtungatagĩra. **14** Thuutha wa Johana gũikio njeera, Jesũ agĩthĩĩ Galili akĩhunjabia Ūhoror-ũria-Mwega wa Ngai, **15** akiuga atĩrĩ, “Ihinda nĩikinyu, nague ũthamaki wa Ngai nĩũkuhĩrĩrie. Mwĩreire mwĩtikie Ūhoror-ũria-Mwega!” **16** Na rĩria Jesũ aathiagĩra hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa rĩa Galili, nĩonire Simoni na mũrũ wa nyina Anderea magĩkia neti ciao iria-inĩ, nĩgũkorwo maarĩ ategi a thamaki. **17** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ūkai, mũnũmĩrĩre,

na nĩngamũtua ategi a andũ.” **18** O rĩmwe magĩtiganĩria neti ciao makĩmũrũmĩrĩra. **19** Na aathiathia hanini, akĩona Jakubu mũrũ wa Zebedi hamwe na mũrũ wa nyina Johana marĩ gatarũ-inĩ makĩhaarĩria neti ciao. **20** O rĩmwe akĩmeeta, nao magĩtiga ithe wao Zebedi gatarũ-inĩ hamwe na aruti ake a wĩra na makĩmũrũmĩrĩra. **21** Nao magĩthĩĩ Kaperinaumu, na rĩria mũthenya wa Thabatũ wakinyire, Jesũ agĩtoonya thunagogi na akĩambĩrĩria kũrutana. **22** Na andũ makĩgegio nĩ ũrutani wake, nĩgũkorwo aamarutaga ta mũndũ warĩ na ũhoti, no ti ta arutani a watho. **23** Na rĩrĩ, hĩndĩ o ĩyo kũu thunagogi yao, nĩ kwarĩ na mũndũ warĩ na ngoma thũku, nake akĩanĩrĩra, akiuga atĩrĩ, **24** “Ūrenda atĩa na ithuĩ, wee Jesũ wa Nazarethi? Ūũkĩte gũtũniina? Nĩnjũũĩ wee nĩwe ũ! Wee nĩwe Ūria-Mũtheru-wa-Ngai.” **25** Nake Jesũ akĩmũkũma na hinya, akiuga atĩrĩ, “Kira na uume thĩĩnĩ wake!” **26** Ngoma ĩyo thũku ikĩmũthukathuka na hinya na ikũma thĩĩnĩ wake ĩgĩkayaga. **27** Andũ acio othe makĩgega mũno nginya makĩũrania atĩrĩ, “Ūndũ ũyũ nĩ ũrĩkũ? Ūyũ nĩ ũrutani mwerũ, wĩ na ũhoti! Nĩ araatha o na ngoma thũku na ikamwathĩkĩra.” **28** Nayo ngumo yake ikĩhunja na ihenya bũrũri wothe wa Galili. **29** Na maarĩkia kuuma thunagogi, magĩthĩĩ na Jakubu na Johana mũciĩ gwa Simoni na Anderea. **30** Na rĩrĩ, nyina wa mũtumia wa Simoni aarĩ gĩtanda-inĩ arĩ mũrũaru mũrimũ wa kũhiũha mwĩrĩ, nao makĩra Jesũ ũhoror wake. **31** Nĩ ũndũ ũcio Jesũ agĩthĩĩ harĩa aarĩ, akĩmũnyiita guoko akĩmũũkĩria. Mũrimũ ũcio wa kũhiũha mwĩrĩ ũkĩmũtiga na akĩambĩrĩria kũmatungatĩra. **32** Hwaĩ-inĩ ũcio thuutha wa rĩũa gũthũa, andũ makĩrehera Jesũ andũ arĩa othe maarĩ arũaru na arĩa maarĩ na ndaimono. **33** Nao andũ a itũũra othe makĩũngana hau mũrango-inĩ wa nyũmba, **34** nake Jesũ akĩhonĩa andũ aingĩ arĩa maarĩ na mĩrimũ mĩthemba mĩingĩ. Nĩngĩ akĩingata ndaimono nyingĩ, no ndetĩkĩrĩrie ndaimono ciarie tondũ nĩciamũũ. **35** Rũciĩnĩ kĩroko tene kũrĩ o na nduma, Jesũ agĩũkĩra akiuma nyũmba agĩthĩĩ handũ keheri-inĩ, akĩhoera ho. **36** Nake Simoni na arĩa maarĩ na magĩthĩĩ kũmwetha, **37** na rĩria maamuonire,

makianirira, makimwira atiri: "Andu othe niwe maracaria!" **38** Jesu akimacookeria atiri, "Rekei tuume guku tuthii kundu kungi, matuura-ini maria me hakuhi, niguu hunjie o nakuo. Tondū nikio ndokire." **39** Ni undu ucio agithiururuka Galili guothe akihunjagia thunagogi-ini ciao na akiingataga ndaimono. **40** Na mundu umwe waru na mangū agūka kuru we na akimuthaitha aturitie maru, akimwira atiri, "Ungienda-ri, no utherie." **41** Nake Jesu akiringwo ni tha nyingi, agitamburukia guoko gwake akihutia mundu ucio. Akimwira atiri, "Ni ngwenda. Therio." **42** Na o hinda iyo mundu ucio agithirwo ni mangū, akihonio. **43** Nake Jesu akimukaania na hinya na akimwira athii, **44** ningi akimwira atiri, "Menya ndukeere mundu o na uriku uhoru uyū. No thii ukeyonanie kuru muthinjiri-Ngai, na urute magongona maria Musa aathanite ni undu wa gutherio gwaku, utuika uira kuru o." **45** No handu ha uguo agithii, akiambiriria kwaria na kumemerekia uhoru ucio. Ni undu ucio Jesu ndacookire kuhota gutoonya ituura thini akonagwo ni andu, no aikaraga na nja kundu gutaar andu. No andu no mookaga kuru we moimite kundu guothe.

2 Matuku manini maathira, Jesu agicooka Kaperinaumu ringi, nao andu makigua ati noka muci. **2** Ni undu ucio andu aingi makungana nginya hakiaga handu ha guikarwo, o na nginya nja ya murango, nake akimahunjiria uhoru. **3** Nihookire andu, makimurehera mundu waruarite murimu wa guka ciiga, akuuitwo ni andu ana. **4** Na tondū matingiahotire kumukinyia haria Jesu aari ni undu wa uingi wa andu-ri, magitharuria nyumba iguru wa hau Jesu aari na maarikia kuhatharia, makiharurukia mundu ucio wakuite ciiga ari kibarini kiu aakomeire. **5** Riria Jesu oonire witikio wao, akira mundu ucio wakuite ciiga atiri, "Muriu, niwarekerwo mehia maku." **6** Na riri, arutani amwe a watho maaru ho, nao makityuria na ngoro atiri, **7** "Mundu uyū ekwaria uguo niki? Ni araruma Ngai! Nuu ūngi ūngihota kurekanira mehia tiga Ngai wiki?" **8** O rimwe Jesu akimenya thini na roho wake ati uguo niguu meciiragia ngoro-ini ciao, nake akimooria atiri, "Ni kii

gigutuma mwiciirie maundu macio ngoro-ini cianyu? **9** Ni undu uriku muthuthu: kwira mundu uyū ukuite ciiga atiri, 'Ni warekerwo mehia maku,' kana kumwira atiri, 'Ukira woe kibar giaku witware?' **10** No nigeetha mumenye ati Muru wa Mundu ari na uhoti guku thi wa kurekanira mehia-ri" Akira mundu ucio wakuite ciiga atiri, **11** "Ndakwira atiri, ukira, oya kibar giaku uinuke muci." **12** Nake agukira, akioya kibar giake, aguthira andu othe mamwiroreire. Undu ucio ugutuma andu othe magege, nao makigooa Ngai, makiuga atiri, "Ka tutiri tuona undu ta uyū-!" **13** O ringi Jesu noimagarire agithii hugururi-ini cia iria; nakio kirindi kinene giguka kuru we, nake akiambiriria gukuruta uhoru. **14** Na hinda iria aahitukaga, akiona Lawi muru wa Alufayo aikarite haria heetagrio mbeeca cia igooti. Jesu akimwira atiri, "Numirira," nake Lawi agukira akimurumirira. **15** Na riria Jesu aarriaga irio cia hwai-ini nyumba kwa Lawi, etia mbeeca cia igooti aingi na ehia nimarianiire nake na arutwo ake, tondū maaru aingi nimamurumiriire. **16** Riria arutani a watho aria maaru Afarisai moonire akirianiira na andu ehia na etia mbeeca cia igooti, makuria arutwo ake atiri, "Arianagira na etia mbeeca cia igooti na ehia niki?" **17** Nake Jesu aigua uguo akimeera atiri, "Andu aria agima miri ti o mabataragio ni ndagitaru, no ni aria aruaru. Ndiokire gwita andu aria athingu, no ni aria ehia." **18** Na riri, arutwo a Johana na Afarisai nimehingite kuria irio. Andu amwe maguka makuria Jesu atiri, "Niki gutumaga arutwo a Johana na arutwo a Afarisai mehinge kuria irio, no arutwo aku matihingaga?" **19** Nake Jesu akimacookeria atiri, "Ageni a muhikania mangihinga kuria irio atia riria ari hamwe nao? Matingihinga riria riothe mari hamwe nake. **20** No ihinda nirgakinya riria muhikania akeeherio kuuma kuru o, na hinda iyo nimatehinga kuria irio." **21** "Gutiri mundu wikagira nguo nguru kiraka kieru. Angika uguo, kiraka kiu kieru no kiguucie nguo iyo nguru, nakio gutime hau hataruku haturike makiria. **22** Ningi gutiri mundu wikiraga ndibei ya muhihano mondo-ini nguru. Angika

ũguo, ndibei iyo no itarũre mondo icio, nayo ndibei iyo iitike, nacio mondo ithũke. No rĩrĩ, ndibei ya mũhahano iĩkĩragwo thĩĩnĩ wa mondo njerũ.” **23** Na mũthenya ũmwe warĩ wa Thabatũrĩ, Jesũ nĩatuĩkaniĩrie mĩgũnda-inĩ ya ngano. Na rĩrĩa aathiiaga arĩ hamwe na arutwo ake, arutwo makĩambĩrĩa gũtua ngira cia ngano. **24** Nao Afarisai makĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora, nĩ kĩĩ kĩratũma arutwo aku meke ũrĩa watho ũtetĩkĩritie mũthenya wa Thabatũ?” **25** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Kaĩ mũtarĩ mwathoma ũrĩa Daudi we mwene na arĩa maarĩ nake meekire rĩrĩa maarĩ ahũtu na makabatario nĩ gĩa kũria? **26** Aatoonyire nyũmba ya Ngai rĩrĩa Abiatharu aarĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene, akĩrĩa mĩgate ĩrĩa yamũrĩrwo Ngai, o ĩrĩa yetĩkĩrĩtio kũrĩagwo nĩ athĩnjĩri-Ngai oiki. Na agĩcooka akihe arĩa maarĩ nake ĩmwe yayo.” **27** Ningĩ akĩmeera atĩrĩ, “Mũthenya wa Thabatũ wekĩrĩrwo ho nĩ ũndũ wa mũndũ, no mũndũ ndombirwo nĩ ũndũ wa Thabatũ. **28** Nĩ ũndũ ũcio, Mũrũ wa Mũndũ nĩ Mwathani o na wa mũthenya wa Thabatũ.”

3 Ningĩ nĩatoonyire thunagogĩ rĩngĩ, na thĩĩnĩ nĩ kwari na mũndũ wonjete guoko. **2** Andũ amwe ao nĩmacaragia ũndũ mangĩthitangĩra Jesũ, nĩ ũndũ ũcio makĩmũrora mũno mone kana nĩekũhonia mũndũ ũcio mũthenya wa Thabatũ. **3** Nake Jesũ akĩĩra mũndũ ũcio warĩ mwonju guoko atĩrĩ, “Rũgama haha mbere ya andũ othe.” **4** Ningĩ Jesũ akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũrĩkũ mwĩtikĩrie nĩ watho mũthenya wa Thabatũ; nĩ gwĩka wega kana nĩ gwĩka ũũru, nĩ kũhonokia muoyo kana nĩ kũũraga?” No-o magĩkira ki. **5** Akĩmarora arakaire, na aiguĩte ũũru nĩ ũndũ wa ũremi wa ngoro ciao, akĩĩra mũndũ ũcio atĩrĩ, “Tambũrũkia guoko gwaku.” Nake agĩgũtambũrũkia, nakuo guoko gũkĩhona biũ. **6** Hĩndĩ iyo Afarisai makĩumagara na makĩambĩrĩa gũthugunda me hamwe na Aherodia ũrĩa mangĩũraga Jesũ. **7** Nake Jesũ na arutwo ake makĩuma kũu magĩthĩĩ iria-inĩ, nakĩo gĩkundi kĩnene kĩa andũ kuuma Galilĩ gĩkĩmũrũmĩrĩra. **8** Na rĩrĩa maiguire ũrĩa wothe eekaga, andũ aingĩ magĩũka kũrĩ we moimĩte Judea, na Jerusalemu na Idumea o na

mũrĩmo ũrĩa ũngĩ wa Jorodani, o na kuuma kũrĩa gwakuhĩrĩrie Turo na Sidoni. **9** Na tondũ wa gĩkundi kũu, akĩĩra arutwo ake mamũhaarĩrĩrie gatarũ nĩguo gĩkundi kũu gĩtĩge kũmũhatika. **10** Nĩgũkorwo nĩahonetie andũ aingĩ, nĩ ũndũ ũcio arĩa maarĩ na mĩrimũ nĩmatindĩkanaga nĩguo mamũhutie. **11** Na rĩrĩa rĩothe ngoma thũku ciamuonaga, cieguĩthagia thĩ mbere yake, igakaya ikiugaga atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrũ wa Ngai.” **12** Nowe agĩcikaania na hinya mũno itikoige we nĩwe ũ. **13** Jesũ agĩcooka akĩambata kĩrĩma-inĩ na agĩta arĩa eyendeire, nao magĩũka harĩ we. **14** Akĩamũra ikũmi na eerĩ, akĩmatua atũmwo, nĩgeetha makoragwo nake, na nĩguo amatũmage makahunjie, **15** na magĩe na ũhoti wa kũingata ndaimono. **16** Andũ acio ikũmi na eerĩ aathuurire nĩ Simoni (ũrĩa aatuire Petero); **17** na Jakubu wa Zebedi na mũrũ wa nyina Johana (nao acio akĩmatua Boanerigesĩ, ũguo nĩ kuuga Ariũ a Marurumĩ); **18** na Anderea, na Filipu na Baritholomayo, na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo na Thadayo, na Simoni ũrĩa Mũzelote **19** na Judasi Mũsikariota, ũrĩa wamũkunyanĩire. **20** Ningĩ Jesũ agĩtoonya nyũmba, na o rĩngĩ kĩrĩndĩ gĩkĩũngana o nginya we na arutwo ake makĩremwo nĩ kũrĩa irio. **21** Rĩrĩa andũ ao maiguire ũhoru ũcio, magĩthĩĩ kũmũnyĩta, nĩgũkorwo moigire atĩrĩ, “Nĩagũrũkĩte.” **22** Nao arutani a watho arĩa maikũrũkĩte kuuma Jerusalemu makiuga atĩrĩ, “Aiyũrĩtwo nĩ Beelizebuli! Araingata ndaimono na hinya wa mũnene wa ndaimono.” **23** Nĩ ũndũ ũcio Jesũ akĩmeeta, na akĩmarĩria na ngerekano, akĩmeera atĩrĩ: “Shaitani angĩhota atĩa kũingata Shaitani? **24** Ũthamaki ũngĩamũkana guo mwene, ũthamaki ũcio ndũngĩtũra. **25** Nyũmba ĩngĩamũkana na andũ ayo mokaĩrĩre, nyũmba iyo ndũngĩtũra. **26** Nake Shaitani angĩyũkĩrĩra we mwene na aamũkane-rĩ, ndangĩtũra; nĩ gũthira egũthira. **27** Na gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota gũtoonya nyũmba ya mũndũ njamba na amũtunye indo ciake, tiga ambire kuoha mũndũ ũcio njamba. Hĩndĩ iyo no rĩo angĩhota kũmũtunya indo cia nyũmba yake. **28** Ndamwĩra atĩrĩ na ma, andũ nĩmakarekerwo mehĩa mao mothe o na irumi ciao ciothe iria

magaakorwo marumite Ngai nacio. **29** No ūria wothē ūkaaruma Roho Mūtheru ndarī hīndī akarekerwo, nīehītie rīhīa rīa gūtūūra tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) **30** Oigire ūguo tondū moigaga atīrī, “Arī na ngoma thūku.” **31** Hīndī īyo, nyina wa Jesū na ariū a nyina na Jesū magītūka. Makīrūgama nja, magītūma mūdū atoonye akamwīte. **32** Nakīo gikundi kīa andū nīgīaikarīte thī hau kīmūrigiicīrie, nao makīmwīra atīrī, “Maitūguo na ariū a maitūguo marī nja magīgūcaria.” **33** Nake akīmooria atīrī, “Maitū na ariū a maitū nī a?” **34** Agīcooka akīrora arīa maikarīte mamūrigiicīrie, akīmeera atīrī, “Maitū na ariū a maitū nī aya! **35** Ūria wothē wīkaga maūdū marīa Ngai endaga, ūcio nīwe mūrū wa maitū, na mwarī wa maitū, o na maitū.”

4 Nake Jesū akīambīrīria kūrutana o rīngī arī kūu hūgūrūrū-inī cia iria. Na rīrī, gikundi kīa andū kīrīa kīonganīte gīkamūrigiicīria kīarī kīnene nginya gīgītūma atoonye gatarū-inī, agīkara thīnī wako kūu iria-inī; nao andū acio angī othe magīkara hūgūrūrū-inī cia iria. **2** Na akīmaruta maūdū maingī na ngerekano, na akīrutana akīmeera atīrī, **3** “Ta thikīrīriai! Mūrīmi ūmwe nīoimagarire akahure mbeū ciake. **4** Na rīrīa aahuraga mbeū icio, imwe ikīgūa mūkīra-inī wa njīra, nacio nyoni igītūka igīcīria. **5** Iria ingī ikīgūa rūnyanjara-inī kūrīa gūtaarī na tīrī mūingī. Nacio ikīmera narua tondū tīrī ndwarī mūrīku. **6** No rīrīa rīūa rīaarire rīgīcina mīmera īyo, nayo ikīuma tondū ndīarī na mīrī. **7** Mbeū iria ingī ikīgūa mīigua-inī, nayo mīigua īgīkūra, īgīthararia mbeū icio ikīaga gūciara. **8** Ingī nacio ikīgūa tīrī-inī mūnoru. Ikīmera, īgīkūra na īgīciara maciaro, imwe ikiumia maita mīrongo ītatū, ingī maita mīrongo ītandatū, o na ingī maita igana.” **9** Jesū agīcooka akiuga atīrī, “Ūria ūrī na matū ma kūigua, nīakīgue.” **10** Na rīrīa aarī wiki, arutwo arīa ikūmi na eerī, o na arīa angī maarī hamwe nake, makīmūūria ūhoru wa ngerekano icio. **11** Nake akīmeera atīrī, “Inyuī nīmūheetwo ūmenyo wa kūmenya hitho cia ūthamaki wa Ngai. No arīa marī na kūu nja maaragīrio maūdū mothe na ngerekano **12** nīgeetha, “matūūre maroraga

no makaaga kuona, na matūūre maiguaga na matimenye ūndū; nīguo hīhi matikae kūgarūrūka marekerwo mehīa ma!” **13** Ningī Jesū akīmooria atīrī, “Kaī mūtanataūkīrwo nī ngerekano īyo? Mūngīkīmenya atīa ngerekano iria ingī? **14** Mūrīmi ahuraga kiugo kīa Ngai. **15** Andū amwe matarīī ta mbeū iria ciagūire njīra-inī harīa ūhoru ūhuragwo. Acio nī arīa maiguaga ūhoru, na maarīkia kūigua-rī, Shaitani agooka akeheria ūhoru ūcio wahaandwo thīnī wao. **16** Angī nao matarīī ta mbeū iria ciagūire rūnyanjara-inī. Acio nī arīa maiguaga ūhoru na o rīmwe makawamūkīra na gīkeno. **17** No tondū matirī na mīrī-rī, maikaraga o kahinda kanini. Hīndī īrīa thīnīa woka kana maanyariirwo nī ūndū wa ūhoru wa Ngai, magūūaga o narua. **18** Angī nao matarīī ta mbeū iria ciagūire mīigua-inī. Acio nī arīa maiguaga ūhoru, **19** no mīhang’o ya maūdū ma mūtūūrīre ūyū, na kūheenererio nī ūtonga, na merīrīria ma maūdū mangī, magathararia ūhoru ūcio, magatūma wage maciaro. (aiōn g165) **20** Angī matarīī ta mbeū iria ciagūire tīrī-inī ūrīa mūnoru. Acio nī arīa maiguaga ūhoru, makawītīkīra, na magaciara maciaro, amwe maita mīrongo ītatū, na angī maita mīrongo ītandatū, o na angī maita igana ma kīrīa kīahaandirwo.” **21** Jesū agīcooka akīmooria atīrī, “No anga tawa wakagio ūgacooka ūgakunikīrio na irebe, kana ūkaigwo rungu rwa ūrīrī? Handū ha ūguo githī ndūigagīrīrwo handū igūrū? **22** Nīgūkorwo kīrīa gīothe kīrī hitho-inī nīgīkaguūrio, nakīo kīrīa gīothe kīhithītwo nīgīkareehwo ūtheri-inī. **23** Akorwo mūdū arī na matū ma kūigua, nīakīgue.” **24** Agīthīī na mbere, akīmeera atīrī, “Menyagīrīrai wega ūrīa mūiguaga. Gīthimi kīrīa mūthīmanagīra nakīo, no kīo mūrīthīmagīrwo nakīo, na nīmūrīkīragīrīrio. **25** Ūria wothē wī na indo nīakongererwo nyingī; na ūrīa wothē ūtarī nīagatuunywo o na kīrīa arī nakīo.” **26** Jesū agīcooka akiuga atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ūtarīī ta mūdū ūrīa ūhaandaga mbeū tīrī-inī. **27** Akomaga ūtukū na agokīra mūthenya, nacio mbeū ikamera na igakūra, nowe ndamenyaga ūrīa ikūruga. **28** Tīrī guo mwene nīguo ūtūmaga

iciare. Ciambaga kūruta nguha igacooka ikaruta igira, na thuutha ūcio igira thīinī hakagīa na hīndī irīa njiganu. **29** Na maciaro macio maarīkia kūūma, mūrīmi ūcio akoya rūhiū rwa igetha, akagetha tondū hīndī ya magetha nī yakinya.” **30** Agīcooka akiuga atīrī, “Tūngīhaanania ūthamaki wa Ngai na kī? Kana nī ngerekano īrīkū tūngīheana ūhoru wago nayo? **31** Ūhaana ta mbeū ya karatarī, arī yo mbeū īrīa nini mūno mūhaandaga tīrī-inī. **32** No yahaandworī, ikūruga īgatuīka mūmera mūnene gūkīra mīmera īrīa īngī yothe ya mūgūnda, na ūkagīa na honge nene ngīnya nyoni cia rīera-inī igooka igaaka itara na ikahurūka kīruru-inī kīaguo.” **33** Jesū nīamaheaga ūhoru na ngerekano ingī nyingī ta icio o ta ūrīa mangīahotire kūigua. **34** Gūtīrī ūndū aameeraga atekwaria na ngerekano. No rīrīa maarī na arutwo ake oiki, nīamataragīria maūndū mothe. **35** Na mūthenya o ūcio gwakinya hwaī-inī-rī, akīria arutwo ake atīrī, “Nītūringei tūthīī mūrīmo ūūrīa ūngī.” **36** Na maarīkia gūtiga gīkundi kīa andū na thuutha, makīhaica gatarū-inī o harīa Jesū aarī. Na nī kwarī na tūtārū tūngī twatwanire hamwe nake. **37** Na rīrī, kūu iria-inī gūkīgīa na kīhuhūkano kīnene, namo makūmbī ma maaī magītoonya gatarū thīinī, o ngīnya gakienda kūrīra. **38** Jesū aarī toro akomeire muto mūthia-inī wa gatarū. Nao arutwo makīmūkīria makīmūria atīrī, “Mūrutani, kaī wee ūtaramaka tūkīūrīa maaī-inī?” **39** Nake Jesū agīūkīra, agīkaania rūhuho na akīria makūmbī macio ma iria atīrī, “Kira! Na ūhoorere!” Naruo rūhuho rūgītiga kūhurutana, gūkīhoorera biū. **40** Jesū akīūra arutwo ake atīrī, “Nī kī gītūmīte mūmake ūguo? O na rīu mūtīrī mūrētikīa?” **41** Nao magītīgīra mūno na makīūrania atīrī, “Kaī mūndū ūyū akīrī ūū? Tondū o na rūhuho na makūmbī ma iria nīiramwathīkīra!”

5 Jesū na arutwo ake magīkinya mūrīmo ūūrīa ūngī wa iria, magīthīī būrūri wa Agerasi. **2** Na Jesū aarīkia kuuma gatarū-inī, agītūngwo nī mūndū warī na ngoma thūku oimīte mbīrīra-inī. **3** Mūndū ūcio aatūūruga kūu mbīrīra-inī, na gūtīrī mūndū ūngīahotire kūmuoha na kīndū, o na mūnyororo. **4** Nīgūkorwo nīohagwo

kaingī na mūnyororo moko na magūrū, no akamītuanga icunjī na akoinanga igera iria ciamuohaga magūrū. Na gūtīrī mūndū warī na hinya wa kūmūhoorera. **5** Aatūūruga akayaga ūtukū na mūthenya, kūu mbīrīra-inī na irīma-inī agītēmangaga na mahiga. **6** Rīrīa oonire Jesū arī o haraaya akīhanyūka, akīgūithia thī mbere yake. **7** Akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Ūrenda atīa na nī, wee Jesū, Mūrū wa Ngai-Ūrīa-Ūrī-Igūrū-Mūno? Ndagūthaitha na Ngai ndūkaanyariire!” **8** Nīgūkorwo Jesū aamwīrīte atīrī, “Wee ngoma īno thūku uma thīinī wa mūndū ūyū!” **9** Jesū agīcooka akīmūria atīrī, “Wītagwo atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Njītagwo Legioni, nīgūkorwo tūrī aingī.” **10** Nake agīkīrīria gūthaitha Jesū mūno ndagacingate ciume būrūri ūcio. **11** Na rīrī, haarī na rūūru rūnene rwa ngūrwe rwarīaga harūrūka-inī cia kīrīma kīarī hakuhī na hau. **12** Ndaimono icio igīthaitha Jesū, ikīmwīra atīrī, “Twītīkīrie tūthīī kūrī ngūrwe iria, tūtoonye thīinī wacio.” **13** Nake agīcītīkīria. Nacio ndaimono icio ikīuma igīthīī igītoonya thīinī wa ngūrwe. Rūūru rūu ruothe rwa mūigana wa ngūrwe ngiri igīrī, rūkīharūrūka kīhurūrūka-inī na ihenya rūgītoonya iria-inī, rūkīūrīra. **14** Arīa maarīithagia ngūrwe icio makīūra, magīthīī kūheana ūhoru ūcio itūūra-inī na mīgūnda-inī, nao andū magīūka kuona ūrīa gwēkīkīte. **15** Na rīrīa mookire harī Jesū, makīona mūndū ūrīa warī na Legioni ya ndaimono aikarīte thī hau, ehumbīte nguo na arī na meciiria mega; nao magītīgīra. **16** Andū arīa moonete ūndū ūcio ūgīkwo makīria andū acio angī maūndū marīa mekīkire kūrī mūndū ūcio waiyūrītwo nī ndaimono, o na makīmahe ūhoru wa ngūrwe. **17** Nao andū acio makīambīrīria gūthaitha Jesū oime būrūri ūcio wao. **18** Rīrīa Jesū aatoonyaga gatarū, mūndū ūcio warūtītwo ndaimono agīthaitha Jesū etīkīre mathīī nake. **19** No Jesū akīmūgīria, akīmwīra atīrī, “Inūka mūciī kūrī andū anyu, ūmeere ūrīa wothe Mwathani agwīkīire, o na ūrīa akūiguūrīire tha.” **20** Nī ūndū ūcio, mūndū ūcio agīthīī akīambīrīria kūheana ūhoru kūu Dekapoli wa maūndū marīa mothe Jesū aamwīkīire. Nao

andū othe makigega. **21** Nake Jesū aarikia kuringa ringi na gataru na aakinya murimo uria ũngi wa iria, kirindi kiingi gikiungana harī we o hau aarī hūgūrūrū-inī cia iria. **22** Na hīndi o iyo mūnene ūmwe wa thunagogi wetagwo Jairū agiuka hau. Oona Jesū, akiŕgũithia thī magūrū-inī make **23** akimũthaita muno, akimwira atiri, “Kairitu gakwa gakerie gūkua. Ndagũthaita ũuke, ũgakaigiri moko nigeetha kahone, gatũre muoyo.” **24** Nĩ undũ ūcio Jesũ agithii nake. Nakio kirindi kinene gikimurumira, na gikamuhatikaga na miena yothe. **25** Na riri, hau nĩ haarĩ na mutumia watũre oiraga thakame miaka ikũmi na iri. **26** Nĩathĩnikite muno agithondekwo nĩ mandagitarĩ aingi, na akahũthira kiria gĩothe aakoretwo nakio, no handũ ha kũhona aakiragiriia o kwihirwo. **27** Riria aigwire ūhoru wa Jesũ, agiuka na thuutha wake gatagati-inĩ ga kirindi, akhutia nguo yake, **28** tondũ eeciiririe atiri, “Ingihutia nguo ciake, no hone.” **29** O rĩmwe agitiga kuura, na akiigua nĩhererio thĩna mwiri-inĩ wake. **30** Nake Jesũ o rĩmwe akiigua atĩ hinya niwoima harĩ we. Akiũgũrira kirindi kiu akiuria atiri, “Nũ ūcio wahutia nguo ciakwa?” **31** Nao arutwo ake makimucokeria atiri, “Woria ‘Nũ wahutia?’ ũkionaga uria andũ aya marakũhatika?” **32** No Jesũ akĩroranga one nũ wamũhutitie. **33** Nake mutumia ūcio, aamenya uria eekitwo, agiuka, akiŕgũithia magūrū-inĩ make akiinainaga nĩ guoya, akimũhe ūhoru wothē uria watarii. **34** Nake Jesũ akimwira atiri, “Mwarĩ ũyũ, witikio waku nĩguo watũma ūhone; thĩ na thayũ na ūhone murimũ waku.” **35** O hĩndi iyo Jesũ akĩaragia-rĩ, hagiuka andũ moimite kwa Jairũ uria warĩ mūnene wa thunagogi, makimwira atiri, “Mwarĩguo niakua. Ūgũgithĩnia murutani ringi niki?” **36** Nake Jesũ akiaga gũthikiriria ũguo moigaga, akiira mūnene ūcio wa thunagogi atiri, “Wee itikia na ndũgetigire.” **37** Jesũ ndetikiririe mūdũ o na ũrikũ amũrũmirĩ, o tĩga Petero na Jakubu na Johana mūrũ wa nyina na Jakubu. **38** Na maakinya muciĩ kwa mūnene ūcio wa thunagogi, Jesũ akiona andũ magagaite makiriraga na makiugagiriria. **39** Agĩtoonya thĩnĩ akimeera atiri, “Kiagago giki

gĩothe na kiriro nĩ cia kĩ? Mwana ti mũkuũ, no nĩ gũkoma akomete.” **40** Nao makimũthekerera. Na thuutha wa kũmoimia nja othe, akioya ithe na nyina wa mwana na arutwo arĩa aarĩ nao magĩtoonya harĩa mwana ūcio aarĩ. **41** Akĩnyiita mwana guoko, akimwira atiri, “Talitha kumi!” (naguo wataũrwo nĩ ta kuuga, “Kairitu gaka, ndakwira atiri, ũkira!”) **42** O rĩmwe kairitu kau gagiũkĩra, gakiambiriria gũthii (nako kaarĩ na ũkũrũ wa miaka ikũmi na iri). Nao mona ũguo makigega muno. **43** Nake akimakaania muno matikareke mūdũ o na ũrikũ amenye ūhoru ūcio, na akimeera makahe kindũ gĩa kũria.

6 Thuutha ūcio Jesũ akiuma kũ agithii itũura rĩa, arĩ hamwe na arutwo ake. **2** Mũthenya wa Thabatũ wakinya, Jesũ akiambiriria kũruta andũ ūhoru arĩ thĩnĩ wa thunagogi, na andũ aingi arĩa maamũguire makigega. Nao makĩũrania atiri, “Mūdũ ũyũ aarutire maūdũ maya kũ? Nĩ ũũgĩ wa mũthemba ũrikũ ũyũ aheetwo, atĩ o na nĩaringaga ciama! **3** Githĩ ũyũ ti urĩa bundi wa mbaũ? Githĩ ũyũ ti mūrũ wa Mariamu, o we mūrũ wa nyina na Jakubu na Jusufu na Judasi na Simoni. Na aarĩ a nyina githĩ matiri gũkũ hamwe na ithui?” Nao makimũrakarira. **4** Jesũ akimeera atiri, “Kūdũ mũnabii ataheagwo gĩtĩno no itũura-inĩ riake, na kwa andũ a nyũmba yao, na gwake muciĩ.” **5** Nake Jesũ ndaahotire kuringa ciama kũu, o tĩga atĩ nĩagĩrĩre andũ mataari aingi moko arĩa maarĩ arũaru nao makihona. **6** Nake akigega nĩ undũ wa urĩa maagite witikio. Jesũ agĩcooka agithii akĩrutanaga itũura gwa itũura. **7** Agĩcooka agĩta arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, akimatũma mathii eerĩ eerĩ na akimahe ūhoti wa kũingata ngoma thũku. **8** Na akimeera atiri, “Mũtigekũũre kindũ o nakĩ rũgendo-inĩ tĩga o mũtirima; na mũtigakũue mũgate, kana mondo, kana mbeeca ibeeti-inĩ cianyu. **9** Ikĩrai iraatũ no mũtigakũue nguo cia kũgarũrira. **10** Riria rĩothe mwatoonya nyũmba, ikarai kuo nginya riria mũkoima itũura riu. **11** Na kũria andũ matakamũnyiita ũgeni kana marege kũmũthikiriria-rĩ, mũkiuma kuo mũkaaribariba magūrũ manyu rũkũngũ rũitike, rũtũike ũira wa kũmatũira ciira.” **12** Nao

makiumagara magithii makihunjagia ati andu merire. **13** Ningi makiingata ndaimono nyingi na magithiria andu aingi aria maaru aruaru maguta nao makihona. **14** Muthamaki Herode niaiguire uhoro ucio, nigukorwo riitwa ria Jesu niriagite igweta muno. Andu amwe moigaga atiri, "Johana Mubatithania nariukite kuuma kuri aria akuu, na niko ari na hinya munene uguo wa kuringa ciamu." **15** Angi nao makoiga atiri, "Uyu ni Elija." Angi nao makoiga atiri, "Uyu ni munabii ta umwe wa aria a tene." **16** Nowe Herode riria aiguire uhoro ucio, akiuga atiri, "Johana, mundu uria ndatinithirie mutwe-ri, nariukite kuuma kuri aria akuu!" **17** Nigukorwo, Herode we mwene nianyiitithie Johana na akamukithia njeera. Eekite uguo ni undu wa Herodia, uria wari mutumia wa muru wa nyina Filipu, nigukorwo Herode namuhikithie. **18** Nake Johana niera Herode atiri, "Nduri na rutha kuhikia mutumia wa muru wa maituguo." **19** Ni undu ucio Herodia agituma Johana uthu na akienda kumuhagithia. No ndangahotire gwika uguo, **20** nigukorwo Herode nietigirite Johana na akamugitagira, tonduni oti ati aari mundu muthingu na mutheru. Herode niathikagiria Johana, no niatangikaga muno amugua; no niendaga muno kumuthikiria. **21** Na riri, muthenya umwe Herodia niaguire na mweke. Herode niarugithirie iruga inene ria kuririkana muthenya wa guciarwo gwake, nake agita anene aria maamuteithagia na atongoria ake a mbutu cia ita, na andu aria maaru igweta kuu Galili. **22** Na riria mwaru wa Herodia aatoonyire kuu maaru na akiina-ri, agikenia Herode na ageni ake aria meetitwo iruga riu. Muthamaki akiura muritu ucio atiri, "Hooya o kiria giothe ungenda na ningukuhe." **23** Akiihita, akimwira atiri, "Kiria giothe ungihooa ningukuhe, o na angikorwo ni nuthu ya uthamaki wakwa." **24** Muritu ucio agithii akuria nyina atiri, "Ni ki ngwitia?" Nyina akimucokeria atiri, "Itia mutwe wa Johana Mubatithania." **25** O rimwe muritu ucio akihiuha, agitoonya he muthamaki, akimwira atiri, "Ngwenda uhu o riu mutwe wa Johana Mubatithania uri thini wa kiuga." **26** Muthamaki akiuga kieha muno, no tonduni wa mwihitwa

wake na ni undu wa ageni ake, ndangiregire gwika uguo oritio. **27** Ni undu ucio agituma muthigari umwe wa aria maamurangagira, o hndi iyo akimwatha athii arehe mutwe wa Johana. Mundu ucio agithii njeera agitina Johana mutwe **28** akirehe na kiuga, akengerera muritu ucio, nake akunengera nyina. **29** Nao arutwo a Johana maigua uhoro ucio, magiuka, makioya mwiri wake, magithii, makuthika. **30** Atumwo nimagomanire haru Jesu, makimwira maundu maria mothe meekite, na maria maarutite andu. **31** Na tonduni wa uria andu aingi mookaga magithiiga-ri, matingahotire kuona o na hndi ya kuria irio, nake Jesu akimeera atiri, "Ukai inyu oiki, tuthii handu hataru inegene, tukahuruke." **32** Ni undu ucio makiingira gataru mari oiki, magithii handu hataru andu. **33** Nao andu aingi aria maamonire magithii, makimamenya, magiteng'era na maguru moimite matuura-ini mothe, magikinya mbere yao. **34** Na riria Jesu oimire gataru, akiona andu aingi, akimaiguira tha, tonduni maataru ta ng'onduni itaru na muriithi. Ni undu ucio akiambiria kumaruta maundu maingi. **35** Na gwatua gutuka, arutwo ake magithii kuri we, makimwira atiri, "Guku ni weru-ini na riu gukiri gutuka. **36** Ira andu aya mathii niguu makinye migunda-ini na matuura-ini maria me hakuhi makeguri kindu gia kuria." **37** Nowe akimacokeria akimeera atiri, "Mahee kindu gia kuria ari inyu." Nao makimuria atiri, "Urenda tuthii tukagure migate ya dinari magana meeru tumahe marie?" **38** Nake akimooria atiri, "Muri na migate igana? Thii mure." Hndi iria maarorire makimwira atiri, "Haru na migate itano, na thamaki igiri." **39** Nake Jesu agiathana andu othe makare thi ikundi ikundi kuu nyeki-ini iria yari ho nduru. **40** Ni undu ucio magiikara thi mari ikundi cia andu igana na cia andu mirongo itano. **41** Nake akioya migate iyo itano na thamaki icio igiri, akirora na iguru, agicookia ngaatho na akienyuranga migate iyo. Agicooka akiminengera arutwo ake mahe andu. Ningi akioya thamaki icio igiri akimagayania othe. **42** Nao othe makiria makihuna, **43** nao arutwo makiungania cienyu cia migate na cia thamaki

iria ciatigarite makiiyuria ciondo ikumi na igiri. 44 Muihana wa arume aria othe maarire irio icio maarĩ ngiri ithano. 45 Na hĩndĩ o iyo Jesũ akĩira arutwo ake matoonye gatarũ mathiige mbere yake makinye Bethisaida, mũira wa oigire kĩrĩndĩ ũhoro. 46 Thuutha wa kũmoigĩra ũhoro, akĩambata kĩrĩma-inĩ agĩthĩ kũhooya. 47 Na gũgĩkinya hwaĩ-inĩ, gatarũ kaarĩ gatagati ka iria, nake Jesũ aarĩ thĩ nyũmũ arĩ wiki. 48 Nake akiona arutwo makĩgũmĩra gũtwara gatarũ, tondũ rũhuho rwerekeire na kũria moimaga. Na rĩrĩ, ta thaa kenda cia ũtukũ, Jesũ agĩthĩ kũrĩ o agereire maaĩ igũrũ. Nake aarĩ o hakuhi kũmahitũka, 49 no-o mamuona agereire maaĩ igũrũ magĩciiria nĩ ngoma moonaga. Magĩkaya 50 tondũ othe nĩmamuonire na magĩtigĩra mũno. O hĩndĩ iyo Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ũmĩrĩriai! Nĩ nĩ. Tigai gwĩtigĩra.” 51 Agĩcoka agĩtoonya gatarũ kau maarĩ, naruo rũhuho rũgĩtuika. Nao makĩgega mũno, 52 tondũ matiaatũkĩrwo nĩ ũhoro wa mĩgate iyo; ngoro ciao ciarĩ o nyũmũ. 53 Na maarĩkia kũringa mũrĩmo ũria ũngĩ, magĩkinya Genesareti, makĩoha gatarũ kao hũgũrũrũ-inĩ cia iria. 54 Maarĩkia kuuma gatarũ-inĩ, o rĩmwe andũ makĩmenya Jesũ. 55 Magĩtuĩkania bũrũri-inĩ ũcio wotho magakuuaga andũ aria maarĩ arũaru na ibarĩ, makĩmatwaraga kũria guothe maiguaga atĩ nĩkuo arĩ. 56 Na kũria guothe aathiiaga, mĩciĩ-inĩ, na tũtũra-inĩ o na kana mĩgũnda-inĩ, o maigaga aria arũaru ndũnyũ-inĩ, na makamũthaitha ametikirie naarĩ mahutie gĩcũrĩ kĩa nguo yake, na aria othe maamũhutirie makĩhona.

7 Na rĩrĩ, Afarisai na arutani amwe a watho aria moimite Jerusalemu makĩungana hari Jesũ na 2 makĩona arutwo ake amwe makĩria irio na moko maarĩ na thaahu, ũguo nĩ ta kuuga, matethambite moko. 3 (Afarisai na Ayahudi othe matirĩaga irio matethambite moko mao wega kũringana na kĩrĩra gĩa athuuri. 4 Rĩria moima ndũnyũ matingĩria matambite gwĩthamba. Na nĩ marũmagia irĩra ingĩ, ta gũthambia ikombe, na nyũngũ o na mbirika). 5 Nĩ ũndũ ũcio Afarisai na Arutani a watho makĩuria Jesũ atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmaga arutwo aku mage gĩtũura kũringana na irĩra cia athuuri, na makarĩaga

irio na moko marĩ na thaahu?” 6 Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Isaia aaririe ma rĩria aarathire ũhoro wanyu, inyuĩ hinga ici; o ta ũria kwandikĩtwo atĩrĩ: “Andũ aya maaheaga gĩtĩio na mĩromo, no ngoro ciao ikoragwo irĩ kũraya na nĩ. 7 Nao maahooyaga o tũhũ; morutani maria marutanaga no mawatho ma andũ.’ 8 Mũtiganĩrie maathani ma Ngai, mũkarũmia irĩra cia andũ.” 9 Agĩcoka akĩmeera atĩrĩ, “Tĩtherũ nĩmũgĩte na njĩra njega ya gũtiganĩria maathani ma Ngai atĩ nĩguo mũrũmie irĩra cianyu ene! 10 Nĩgũkorwo Musa oigire atĩrĩ, ‘Tĩia thoguo na nyũkwa,’ na, ‘Ūria wotho ũkaaruma ithe kana nyina no nginya ooragwo.’ 11 No inyuĩ muugaga atĩ mũndũ angĩra ithe kana nyina atĩrĩ, ‘Kĩria ingĩagũteithia nakĩo nĩ Korubani’ (ũguo nĩ kuuga, nĩ kĩheo kĩamũrĩre Ngai), 12 na mũticookaga kũmwĩtikĩria ekĩre ithe kana nyina ũndũ. 13 Nĩ ũndũ ũcio mũkaagithia kiugo kĩa Ngai kiene na ũndũ wa kĩrĩra kĩanyu kĩria mũthiiga mũgĩtiganagĩra. Na nĩmwikaga maũndũ maingĩ ta macio.” 14 O rĩngĩ Jesũ agĩta kĩrĩndĩ hari we agĩkĩra atĩrĩ, “Inyuĩ andũ aya othe, thikĩrĩriai na mũigũe. 15 Gũtirĩ kindũ kĩrĩ nja ya mũndũ kĩngĩmũgwatia ‘thaahu’ nĩ ũndũ wa gĩtoonya thĩĩnĩ wake. No rĩrĩ, kĩria kiumaga thĩĩnĩ wa mũndũ nĩkĩo kĩmũgwatagia ‘thaahu.’” 16 (Aakorwo mũndũ arĩ na matũ ma kũigua, nĩakĩigũe). 17 Thuutha wa gũtigana na kĩrĩndĩ na gĩtoonya nyũmba, arutwo ake makĩmũuria ũhoro wa ngerekano iyo. 18 Nake Jesũ akĩmooria atĩrĩ, “O na inyuĩ mũtirĩ mũrataũkĩrwo o na rĩu? Kaĩ mũtooi atĩ gũtirĩ kindũ gĩtoonyaga thĩĩnĩ wa mũndũ kuuma na nja kĩngĩmũgwatia thaahu? 19 Nĩgũkorwo gĩtoonyaga ngoro-inĩ yake, no gĩtoonyaga nda yake gĩgacooka gĩkoima mwĩrĩ-inĩ wake.” (Akiuga ũguo-rĩ, Jesũ nĩgũtua aatuaga atĩ irio ciothe itirĩ thaahu). 20 Agĩthĩ na mbere na kwaria, akiuga atĩrĩ, “Kĩria kiumaga thĩĩnĩ wa mũndũ nĩkĩo kĩmũgwatagia thaahu. 21 Nĩgũkorwo ngoro-inĩ cia andũ nĩkuo kuumaga meciiria mooru, ũhũuri maraya, na ũici, na ũragani, na ũtharia, 22 na ũkoroku, na rĩmena, na maheeni, na ũura-thoni, na ũiru, na njambanio, na mwĩtĩio, o na ũirimũ. 23 Maũru maya mothe moimaga thĩĩnĩ wa mũndũ na

makamūgwatia thaahu.” 24 Nake Jesū akiuma kūu agithiī gūkuhī na Turo. Agītoonya nyūmba īmwe na ndeendaga mūdū o na ūrīkū amenye atī arī kūu; no ndangīahotire kwīhitha. 25 Na rīrī, mūtumia warī na kairītu kaarī na ngoma thūku rīrīa aiguire ūhoro wake, agīuka akīgūithia thī magūrū-inī make. 26 Mūtumia ūcio aarī Mūyunani, waciārīrwo Foinike ya Suriata. Nake agīthaitha Jesū aingate ngoma iyo thūku yume thīinī wa kairītu gake. 27 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Reke ciana ciambe irīe ihūūne, nīgūkorwo ti wega kuoya mīgate ya ciana na kūmīkīria ngui.” 28 Nake mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, “Noguo Mwathani, no o na ngui irī rungu rwa metha nī irīāga rūitiki rūrīa rūitagwo nī ciana.” 29 Jesū agīcooka akīmwīra atīrī, “Nī ūndū wa ūguo wacookia-rī, wīthiire; ndaimono nīyoima thīinī wa mwarīguo.” 30 Mūtumia ūcio akīinūka mūciī agīkora kaana gake gakomete ūrīrī-inī na ndaimono irīkītie gūthiī. 31 Ningī Jesū akiuma kūu gūkuhī na Turo agītuīkanīria Sidoni, agīkūrūka nginya iria-inī rīa Galili, agītoonya būrūri wa Dekapoli. 32 Arī kūu andū amwe makīmūrehere mūdū ūtaiguaga na ūtaaragia, makīmūthaitha amūgīrīre guoko. 33 Na thuutha wa kūmūtware handū keheri-inī, haraaya na kīrīndī, Jesū agītoonya ciara ciake matū ma mūdū ūcio. Agīcooka agītua mata na akīhutia rūrīmī rwa mūdū ūcio namo. 34 Akīrora na igūrū, akīhūmūka na hinya, akīmwīra atīrī, “Efatha!” (ūguo nī kuuga, “Hingūka!”). 35 Aarīkia kuuga ūguo matū ma mūdū ūcio makīhingūka na rūrīmī rwake rūkīregera akīambīrīria kwaria o wega. 36 Nake Jesū akīmaatha matikeere mūdū o na ūrīkū. No ūrīa akīragīrīria kūmakaania, noguo makīragīrīria kwaria mūno ūhoro ūcio. 37 Nao andū makīgega mūno makīria, makiuga atīrī, “Nīekīte maūdū mothe wega. O na agatūmaga andū arīa mataiguaga maigue na arīa mataaragia maarie.”

8 Na rīrī, matukū-inī macio kīrīndī kīngī gīkūngana rīngī. Na tondū gītīarī na kīndū gīa kūrīa-rī, Jesū agīita arutwo ake moke harī we, akīmeera atīrī, 2 “Nīndīraiguīra andū aya tha Nīgūkorwo makoretwo hamwe na nīi rūu

mīthenya itatū na matirī na kīndū gīa kūrīa. 3 Ingīmeera mainūke mahūūtiī mekūringīkīra njīra, tondū amwe ao moimīte kūrāya.” 4 Nao arutwo makīmūcookeria atīrī, “Mūdū angīruta irio cia kūmahūūnia kū gūkū werū-inī ūyū?” 5 Jesū akīmooria atīrī, “Mūrī na mīgate īigana?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūrī na mīgate mūgwanja.” 6 Akīra kīrīndī gīkare thī. Nake akīoya mīgate iyo mūgwanja, na aarīkia gūcooka ngaatho akīenyūranga mīgate iyo, akīmīnengera arutwo ake mahe andū, nao magīka o ūguo. 7 O na nī maarī na tūthamaki tūnini tūtārī tūingī; agīcooka ngaatho nī ūndū watuo, na akīra arutwo magāire andū. 8 Nao makīria makīhūūna. Thuutha ūcio arutwo makīūngania cienyū iria ciatigarīte, ikīiyūra ciondo mūgwanja. 9 Andū arūme arīa maarīre maarī ta ngiri inya. Na aarīkia kūmeera mathiī, 10 agītoonya gatarū me na arutwo ake, magīthiī būrūri wa Dalumanutha. 11 Nao Afarisai magīuka na makīambīrīria kūrīa Jesū ciūrīa. Makīmwīra aringe kīama kuuma igūrū no nīkūmūgeria maamūgeragia. 12 Nake akīhūmūka ihūmūka inene, akīūrīa atīrī, “Nīkī gīgūtūma rūciaro rūrū rūūrīe rūringīrwo kīama? Ngūmwīra atīrī na ma gūtīrī kīama rūkūringīrwo.” 13 Agīcooka akīmatiga, agītoonya gatarū akīringa mūrīmo ūrīa ūngī. 14 Na rīrī, arutwo nīmariganīrwo nī gūkuua mīgate, tīga o mūgate ūmwe marī naguo gatarū-inī. 15 Nake Jesū akīmataara akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei. Mwīhūgagei ndawa ya kūimbīa mīgate ya Afarisai na ya Herode.” 16 Nao makīaranīria ūhoro ūcio mūdū na ūrīa ūngī, makīrāna atīrī, “Aratwīra ūguo tondū tūtīrī na mīgate.” 17 Jesū aamenya ūrīa meeranaga akīmooria atīrī, “Nī kī kīratūma mwaranīrie ūhoro wa kwaga mīgate? Nginya rūu mūtīrī mūrātākīrwo o na kana mūkamenya? Nī kūūmia mūūmītie ngoro cianyu? 18 Anga mūrī na maitho na mūtīonaga, na mūrī na matū na mūtīiguaga? Kāi mūtārārīrikana? 19 Rīrīa ndenyūrangiire andū arīa ngiri ithano mīgate rīra itano-rī, nī ciondo ciigana muonganīrie ciyūrīte cienyū cia mīgate?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Ciarī ciondo ikūmi na igīrī.” 20 “Na

rĩria ndenyũrangũire andũ arĩa ngiri inya mĩgate ĩria mũgwanja-rĩ, nĩ ciondo ciigana muonganirie ciyũrite cienyũ cia mĩgate?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Ciarĩ ciondo mũgwanja.” 21 Akĩmooria atĩrĩ, “Kaĩ mũtarĩ mũrataũkĩrwo nĩ ũhoro nginya rĩu?” 22 Na maakinya Bethisaida, andũ amwe makĩmũrehera mũndũ warĩ mĩtumumu, na magĩthaitha Jesũ amũhutie. 23 Akĩnyĩita mũndũ ũcio mĩtumumu guoko, akĩmuumia na nja ya itũũra. Na aarĩkia kũmũtũira mata maitho na kũmũigĩrĩra moko, Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ kĩndũ ũroona?” 24 Nake agĩtiira maitho, akiuga atĩrĩ, “Nĩndĩrona andũ; no ngoona mahaana ta mĩtĩ magĩthĩ.” 25 O rĩngĩ Jesũ akĩgĩrĩra mũndũ ũcio moko maitho. Hĩndĩ ĩyo maitho make makĩhingũka, agĩcooka kuona na akĩona indo ciothe wega. 26 Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Inũka, na ndũgatoonye itũũra-inĩ.” 27 Jesũ na arutwo ake magĩthĩ na mbere o nginya tũtũũra-inĩ tũria twarigiĩcĩrie Kaisarea-Filipi. Na me njĩra-inĩ akĩmooria atĩrĩ, “Andũ moigaga nĩ nĩ nĩ ũ?” 28 Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Amwe moigaga wee nĩwe Johana Mũbatithania; angĩ makoiga wee nĩwe Elija; o na angĩ moigaga wee ũrĩ ũmwe wa anabii.” 29 Nake akĩmooria atĩrĩ, “Inyũĩ na inyũĩ muugaga atĩa? Muugaga nĩ nĩ nĩ ũ?” Petero akĩmũcookeria atĩrĩ, “Wee nĩwe Kristũ.” 30 Nake Jesũ akĩmakaaania matikeere mũndũ o na ũrĩkũ ũhoro wake. 31 Nĩngĩ Jesũ akĩambĩrĩria kũmaruta atĩ Mũrũ wa Mũndũ no nginya one mathĩina maingĩ na aregwo nĩ athuuri, na athĩnjĩri-Ngai arĩa anene o na arutani a watho, na atĩ no nginya ooragwo, na thuutha wa mĩthenya ĩtatũ ariũke. 32 Aaririe ũhoro ũcio atekũhitha, nake Petero akĩmũtwara keheri-inĩ, akĩambĩrĩria kũmũkaania. 33 No Jesũ akĩhũgũra akĩrora arutwo ake, na agĩkũũma Petero, akiuga atĩrĩ, “Cooka thuutha wakwa, Shaitani! Wee ndwĩciiragia maũndũ moimĩte kũrĩ Ngai, tĩga o maũndũ marĩa moimĩte kũrĩ andũ.” 34 Agĩcooka agĩta kĩrĩndĩ hamwe na arutwo ake moke harĩ we, akĩmeera atĩrĩ, “Mũndũ o wotho ũngĩenda kũnũmĩrĩra, no nginya eerege we mwene, na akuue mũtharaba wake anũmĩrĩre. 35 Nĩgũkorwo ũrĩa wotho wendaga kũhonokia muoyo wake

nĩ kũũrwo akoorwo nĩguo, no ũrĩa wotho ũkoorwo nĩ muoyo wake nĩ ũndũ wakwa na nĩ ũndũ wa Ũhoro-ũrĩa-Mwega, nĩakaũhonokia. 36 Mũndũ angĩguna nakĩ angĩgwatĩra thĩ yotho, no orwo nĩ muoyo wake? 37 Kana nĩ kĩ mũndũ angĩkũũrania na muoyo wake? 38 Mũndũ o wotho ũngĩconoka nĩ ũndũ wakwa na aconoke nĩ ũndũ wa ciugo ciakwa hĩndĩ ĩno ya rũciaro rũrũ rwa ũtharia na rwa mehia, o nake Mũrũ wa Mũndũ nĩakamũconokera rĩria agaacooka arĩ na riiri wa Ithe, arĩ na arĩa atheru.”

9 Jesũ agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, amwe marũngĩi haha matigacama gĩkuũ matonete ũthamaki wa Ngai ũgĩũka wĩ na hinya!” 2 Thuutha wa mĩthenya ĩtandatũ, Jesũ nĩmathiire na Petero na Jakubu na Johana, akĩmatwara kĩrĩma-inĩ kĩaaya, marĩ oiki. Na rĩrĩ, arĩ hau mbere yao akĩgarũrũka ũrĩa aahaanaga. 3 Nguo ciake ikĩerũha cua; gũtirĩ mũndũ gũkũ thĩ ũngĩahotire gũcithambia cierũhe ũguo. 4 Na marĩ o hau makĩumĩrĩrwo nĩ Elija na Musa, makĩaranĩria na Jesũ. 5 Nake Petero akĩra Jesũ atĩrĩ, “Rabii, nĩtwagĩrĩrwo nĩ gũikara gũkũ. Reke twake ithũnũ ithatũ, kĩmwe gĩaku, na kĩmwe kĩa Musa, na kĩmwe kĩa Elija.” 6 (Petero oigire ũguo tondũ nĩarigĩtwo nĩ ũrĩa ekuuga, nĩ tondũ wa ũrĩa maamakĩte.) 7 Nĩngĩ hagĩũka itu, rĩkĩmahumbĩra, na mũgambo ũkiuma itu-inĩ rĩu, ũkiuga atĩrĩ, “Ũyũ nĩwe Mũrũ wakwa, ũrĩa nyendete. Mũiguagei!” 8 Na kahinda o kau makĩhũgũra, no mationire mũndũ ũngĩ arĩ hamwe nao, tĩga o Jesũ. 9 Na rĩria maikũrũkaga kuuma kĩrĩma-inĩ, Jesũ akĩmaatha matikeere mũndũ o na ũrĩkũ ũrĩa monete, nginya rĩria Mũrũ wa Mũndũ agaakorwo ariũkĩte akoima kũrĩ arĩa akuũ. 10 Nao magĩkira na ũhoro ũcio, no makooranagia o ene atĩrĩ, “kũriũka kuuma kũrĩ akuũ nĩ kuuga atĩa.” 11 Nao makĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmaga arutani a watho moige atĩ Elija no nginya ambe ooke?” 12 Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Ti-itherũ Elija no nginya ambe ooke ahaarĩre maũndũ mothe. Nĩngĩ nĩ kĩ gĩgĩtũmĩte kwandĩkwo atĩ Mũrũ wa Mũndũ no nginya athĩnĩke mũno na aregwo nĩ andũ? 13 No ngũmwĩra atĩrĩ, Elija nĩarĩkĩtie gũũka na andũ makamwĩka o ũrĩa wotho meendaga kũmwĩka,

o ta ūria ūhoro wake wandikītwo.” 14 Na rīria maakinyire harī arutwo arīa angī, makīona kīrīndī kīnene kīmarigicīirie, na arutani a watho magīkarania nao. 15 Na rīria andū othe moonire Jesū, makīgega mūno magīteng’era makamūgeithie. 16 Nake akīmooria atīrī, “Nī kī mūrakararanīria nao?” 17 Mündū ūmwe warī kīrīndī-inī kīu akīmūcookeria atīrī, “Mūrutani, ngūkūreheire mūrū wakwa, ūkoragwo arī na ngoma thūku na ndaaragia. 18 Hīndī rīria yothē yamūnyiita, īmūtungumanagia thī na akarutaga mūhūyū na kanua, akahagarania magego na akomagara. Njūūirīe arutwo aku maingate ngoma īyo thūku, no matinahota.” 19 Jesū akīmacookeria atīrī, “Inyūī rūciaro rūrū rūtetikagia, nī nginya rī ngūikarania na inyūī? Ngūmūkirīrīria nginya rī? Ndeherai kamwana kau.” 20 Nī ūndū ūcio magīgatwarīra Jesū. Rīria ngoma īyo thūku yoonire Jesū, īgīgathiorania o rīmwe. Gagītungumana thī, gakīgaragara, gakīrutaga mūhūyū na kanua. 21 Nake Jesū akīūria ithe wa kamwana kau atīrī, “Nī hīndī īigana atīa gakoretwo kahaana ūguo?” Nake agīcookia atīrī, “Nī kuuma arī o kaana. 22 Na maita maingī yanagaikia mwaki-inī o na maaī-inī īkoorage. No akorwo nī harī ūndū ūngīka, tūiguire tha ūtūteithie.” 23 Jesū akīmūria atīrī, “Atī ‘korwo ndahota’? Maūndū mothe nīmahotekaga kūrī mündū ūria wītīkītīe.” 24 O rīmwe ithe wa kamwana kau akīanīrīra, akiuga atīrī, “Nīndetikia, ndeithia harīa njagīte gwītīkia.” 25 Rīria Jesū oonire atī kīrīndī nīgīateng’erete gīuke hau, agīkūma ngoma īyo thūku. Akīmīra atīrī, “Wee ngoma īno thūku ūtaiguaga na ūtaaragia, nīndagwatha uume thīinī wa kamwana gaka, na ndūkanacooke gūtoonya thīinī wako rīngī.” 26 Ngoma īyo thūku īgīkayūrūrūka, īgīgathiorania na hinya, na ikiuma. Kamwana kau gakīhaana ta karī gakuū, o nginya andū aingī makiuga atīrī, “Nī gakuū.” 27 No Jesū agīkanyīita guoko, agīgokīria, nako gakīrūgama. 28 Thuutha wa Jesū gūtoonya nyūmba, arutwo ake makīmūūrīria keheri-inī atīrī, “Nī kī gītūmire ithuī tūremwo nī kūingata ngoma īyo?” 29 Nake akīmacookeria atīrī, “Ngoma ya mūthemba ta ūcio ndīngiuma

na njīra īngī tīga o ya mahooya (o na kwīima irio).” (Nī harī maandīko mangī matakoragwo na ūhoro ūyū wa kwīima irio). 30 Nao makiuma kūu magītuikanīria būrūri wa Galili, na Jesū ndeendaga mündū o na ūrīkū amenye kūrīa marī, 31 tondū nīarutaga arutwo ake. Nake akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mündū nīgūkunyaīrwo aneanwo moko-inī ma andū, nao nīmakamūūraga, no thuutha wa mīthenya ītatū nīakariūka.” 32 No matiigana gūtaūkīrwo nī ūria oigaga, na magītīgīra kūmūūria ūhoro ūcio. 33 Nao magīkīnya Kaperinaumu. Na rīria aarī nyūmba thīinī akīmooria atīrī, “Mūgūkararanagīria kī tūrī njīra-inī?” 34 No-o magīkira tondū marī njīra-inī nīmakararanagia makīūranagia nūū mūnene kūrī arīa angī. 35 Na aikara thī, Jesū agīta arutwo arīa ikūmi na eerī akīmeera atīrī, “Ūria wothē ūngīenda gūtūika wa mbere, no nginya akorwo arī wa thuutha wa arīa angī na atūike ndungata ya andū othe.” 36 Nake akīrehe kaana agīkarūgamia gatagatī kao. Na aarīkia gūkaiyūkia moko-inī make, akīmeera atīrī, 37 “Ūria wothē ūngīamūkīra kaana kamwe ta gaka thīinī wa rītīwa rīakwa, nī nīi aamūkagīra; na ūria ūngīnyamūkīra nīi to nīi aamūkagīra, no nīamūkagīra ūria wandūmire.” 38 Johana akīmwīra atīrī, “Mūrutani, nītūronire mündū akīingata ndaimono thīinī wa rītīwa rīaku tūramwīra atige, tondū ti ūmwe witū.” 39 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūtīkamūgīrie! Gūtīrī mündū ūngīringa kīama thīinī wa rītīwa rīakwa na thuutha ūcio ahote gūcōoka kwaria ūūru wakwa, 40 Nīgūkorwo ūria ūtarī ūthū na ithuī nī ūmwe witū. 41 Ngūmwīra atīrī na ma, mündū o wothē ūria ūkaamūhe gīkombe kīa maaī thīinī wa rītīwa rīakwa nī ūndū mūrī a Kristū, ndarī hīndī akoorwo nī igai rīake.” 42 “Na mündū ūria wothē ūgaatūma kamwe ga twana tūtū tūnjītīkītīe kehie, wega nī mündū ūcio ohererwo ihiga rīa gīthīi ngingo na aikio thīinī wa iria. 43 Guoko gwaku kūngītūma wīhie, gūtīnie. Nī kaba ūtoonye muoyo-inī wī kīonje, 44 gūkīra ūthīi Jehanamu kūrīa kūrī mwaki ūtahoraga ūrī na moko meerī. (Geenna g1067) 45 Nakuo kūgūrū gwaku kūngītūma wīhie, gūtīnie. Nī

kaba ūtoonye muoyo-inĩ ūrĩ gĩthua, gũkĩra ūikio Jehanamu ūrĩ na magūrũ meerĩ. (Geenna g1067) 46 Kũu kīgũnyũ kĩrĩa kĩmarĩaga gĩtikuaga, naguo mwaki ūrĩa ūmacinaga ndũhoraga. 47 Na riitho rĩaku rĩngĩtũma wĩhie, rikũũre. Nĩ kaba ūtoonye ūthamaki-inĩ wa Ngai ūrĩ na riitho rĩmwe gũkĩra ūikio Jehanamu ūrĩ na maitho meerĩ, (Geenna g1067) 48 kũu “kīgũnyũ kĩrĩa kĩmarĩaga gĩtikuaga, naguo mwaki ūrĩa ūmacinaga ndũhoraga.” 49 Mũndũ o wotho agekĩrwo mũcamo wa cumbĩ nĩ mwaki, (na igongona o rĩothe rĩkĩrwo mũcamo na cumbĩ). 50 “Cumbĩ nĩ mwega, no cumbĩ ūngĩkorwo nĩũthirĩte mũcamo waguo-rĩ, ūngĩcooka gũcamithio ta cumbĩ na kĩ? Tuĩkai cumbĩ, na mũikaranagie na thayũ.”

10 Jesũ agĩcooka akiuma kũu agĩthiĩ bũrũri wa Judea na mũrĩmo ūrĩa ūngĩ wa Jorodani. O rĩngĩ andũ ikundi magĩũka kũrĩ we, nake akĩmaruta ūhoru o ta ūrĩa aamenyerete gwĩka. 2 Na Afarisai amwe magĩũka kũrĩ we makienda kũmũgeria, makĩmũũria atĩrĩ, “Watho nĩwĩtikĩrĩtie mũndũ atigane na mũtumia wake?” 3 Nake agĩcookia ūhoru, akĩmooria atĩrĩ, “Musa aamwathire mwĩkage atĩa?” 4 Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Musa nĩetĩkagĩria mũndũ aandĩkĩre mũtumia wake marũa ma gũtigana nake, amũte.” 5 Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Musa aamwandĩkĩre watho ūcio tondũ wa ūrĩa muomĩtie ngoro cianyũ. 6 No kuuma o kĩambĩrĩria, Ngai ‘ombire mũndũ mũrũme na mũndũ-wa-nja’. 7 ‘Gĩkĩ nĩkĩo gĩtũmaga mũndũ mũrũme atige ithe na nyina na anyiitane na mũtumia wake, 8 nao eerĩ magatuĩka mwĩrĩ ūmwe.’ Nĩ ūndũ ūcio, acio ti andũ eerĩ rĩngĩ, no nĩ mũndũ ūmwe. 9 Nĩ ūndũ ūcio, arĩa Ngai anyiitithanĩtie, mũndũ ndakanamatigithanie.” 10 Na maatoonya nyũmba thiĩnĩ, arutwo makĩũria Jesũ ūhoru ūcio o rĩngĩ. 11 Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũndũ o wotho angĩtigana na mũtumia wake acooke ahikie mũtumia ūngĩ, mũndũ ūcio nĩ atharĩtie. 12 Nake mũtumia angĩtigana na mũthuuiriwe, ahikĩre mũndũ mũrũme ūngĩ, o nake nĩ atharĩtie.” 13 Nao andũ makĩrehera Jesũ twana tũnini nĩguo atũhutie, no arutwo ake makĩmakaania. 14 Rĩrĩa Jesũ oonire ūguo, akĩrakara, akĩmeera

atĩrĩ, “Rekei twana tũu tũũke kũrĩ nĩ, tigai gũtũgĩria, nĩgũkorwo ūthamaki wa Ngai nĩ wa arĩa matariĩ ta tuo. 15 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, ūrĩa wotho ūtakamũkĩra ūthamaki wa Ngai ta kaana ndakaũtoonya o na atĩa.” 16 Nake akĩoya twana tũu, agĩtũgĩrĩra moko, agĩtũrathima. 17 Na rĩrĩa Jesũ oimagaraga, mũndũ ūmwe nĩateng’erire harĩ we, agĩturia ndu mbere yake, akĩmũũria atĩrĩ, “Mũrutani mwega, ingĩka atĩa nĩguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) 18 Nake Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Ūkũnjita mwega nĩkĩ? Gũtirĩ o na ūmwe mwega, tiga o Ngai we wiki. 19 Wee nĩ ūũĩ ūrĩa maathani moigĩte: ‘Ndũkanoragane, na ndũkanatharanie, na ndũkanaiye, na ndũkanaigĩrĩre mũndũ ūrĩa ūngĩ kĩgeenyũ, na ndũkanaheenanie, na tĩĩa thoguo na nyũkwa.” 20 Nake akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, macio mothe ndũire ndĩmarũmĩtie kuuma ndĩ mũnini.” 21 Nake Jesũ amũrora, akĩmwenda, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ ūndũ ūmwe ūtigairie: Thiĩ wendie indo ciaku ciothe iria ūrĩ nacio ūhe athiĩni mbeeca icio, na nĩũkagĩa na mũthithũ igũrũ. Ūcooke ūũke, ūnũmirĩre.” 22 Mwanake ūcio agĩtukia gĩthiithi. Agĩthiĩ arĩ na kĩeha, tondũ aarĩ na ūtonga mũingĩ. 23 Nake Jesũ akĩhũgũra, akĩra arutwo ake atĩrĩ, “Kaĩ nĩ ūndũ wĩ hinya gĩtonga gũtoonya ūthamaki-inĩ wa Ngai-ĩ” 24 Nao arutwo makĩgega maigua ciugo ciake. No Jesũ akiuga o rĩngĩ atĩrĩ, “Ciana, kaĩ nĩ ūndũ wĩ hinya gũtoonya ūthamaki-inĩ wa Ngai-ĩ! 25 Nĩ ūhũthũ ngamĩra kũhungura irima rĩa cindano gũkĩra gĩtonga gũtoonya ūthamaki-inĩ wa Ngai.” 26 Arutwo ake magĩkĩrĩrĩa kũgega, makĩũrania atĩrĩ, “Nũũ ūngĩkĩhonoka?” 27 Nake Jesũ akĩmarora, akĩmeera atĩrĩ, “Harĩ mũndũ ūndũ ūyũ ndũngĩhoteka, no harĩ Ngai tiguu; maũndũ mothe nĩ mahotekaga nĩ Ngai.” 28 Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ithui tũtigite maũndũ mothe tũgakũrũmirĩra!” 29 Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, gũtirĩ mũndũ ūtigite mũciĩ kana ariũ a nyina, kana aarĩ a nyina, kana nyina, kana ithe, kana ciana, o na kana ithaka nĩ ūndũ wakwa, na nĩ ūndũ wa Ūhoru-ũrĩa-Mwega, 30 ūtakaho ūtonga maita igana matukũ maya tũrĩ, na aho maita igana ma nyũmba, na ariũ a nyina, na

aarī a nyina, na manyina, na ciana o na ithaka, na hamwe na macio, mīnyamaro. Na ihinda rīrīa rīgooka aheo muoyo wa tene na tene. (aiōn g165, aiōnios g166) **31** No rīrī, andū aingī arīa marī mbere nīmagatuika a thuutha, na a thuutha matuika a mbere.” **32** Na rīrīa maarī njīra-inī makīambata merekeire Jerusalemu, Jesū amatongoretie, arutwo ake nīmagegire, nao arīa maamarūmīrīre magītīgīra. O rīngī Jesū agītware arutwo arīa ikūmi na eerī keheri-inī, akīambīrīria kūmeera maūndū marīa maakirie kūmūkora. **33** Akīmeera atīrī, “Nītūkwbata tūthīī Jerusalemu, nake Mūrū wa Mūndū nēgūkunanīrwo kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na kūrī arutani a watho. Nao mamūtuire kūrīragwo na mamūneane kūrī andū-a-Ndūrīrī, **34** nao mamūnyūrīre na mamūtuire mata, na mamūhūire iboko o na mamūūrage. No thuutha wa mīthenya itatū nīakariūka.” **35** Na rīrī, Jakubu na Johana, ariū a Zebedi, magīka kūrī Jesū. Makīmwīra atīrī, “Mūrutani, tūkwenda ūtwikire o ūrīa tūgūkūhooya.” **36** Nake akīmooria atīrī, “Mūkwenda ndīmwikire atīa?” **37** Nao makīmūcookeria atīrī, “Ūtwītikīrie tūgaikara ūmwe guoko-inī gwaku kwa ūrīo na ūrīa ūngī guoko-inī gwaku kwa ūmotho riiri-inī waku.” **38** Jesū akīmacookeria atīrī, “Mūtiūī kīrīa mūrahooya. Mwahota kūnyuīra gīkombe kīrīa nīī ngūnyuīra, kana mūbatithio na ūbatithio ūrīa ngūbatithio nago?” **39** Nao magīcookia atīrī, “īī no tūhote.” Jesū akīmeera atīrī, “Gīkombe kīrīa ngūnyuīra nī mūkaanyuīra, o na mūbatithio na ūbatithio ūrīa ngūbatithio nago. **40** No ha ūhorō wa gūikara guoko-inī gwakwa kwa ūrīo kana kwa ūmotho ti nīī heanaga. Itī icio ikaaheo arīa mathondekeirwo cio.” **41** Rīrīa arutwo acio angī ikūmi maiguire ūhorō ūcio, makīrakarīra Jakubu na Johana. **42** Nake Jesū akīmeeta hamwe akīmeera atīrī, “Nī mūūī atī andū arīa matuuagwo aathani a andū-a-Ndūrīrī nīmetūūgagīria igūrū rīao, nao anene ao nīmamaathaga. **43** No rīrī, inyūī mūtitarī ūguo. Handū ha ūguo, ūrīa wothē ūngīenda gūtuika mūnene thīīnī wanyu no ngīnya atuika ndungata yanyu, **44** nake ūrīa wothē ūkwenda gūtuika wa mbere thīīnī wanyu,

no ngīnya atuika ngombo ya andū othe. **45** Nīgūkorwo o na Mūrū wa Mūndū ndookire gūtungatīrwo, no ookire gūtungata na arute muoyo wake nīguo arihe thogora wa gūkūūra andū aingī.” **46** Nao magīkinya Jeriko. Na rīrīa Jesū na arutwo ake, hamwe na kīrīndī kīnene moimaga itūūra-inī rīu, mūndū warī mūtumumu wetagwo Baritimayo (ūguo nī kuuga mūrū wa Timayo), aikarīte thī mūkīra-inī wa njīra akīhooya thendi. **47** Na rīrīa aigūire atī nī Jesū wa Nazarethi, akīambīrīria kwanīrīra akiugaga atīrī, “Jesū, Mūrū wa Daudi, njiguīra tha!” **48** Andū aingī makīmūkaania, makīmwīra akire, nowe agīkīrīrīria kwanīrīra, akiugaga atīrī, “Mūrū wa Daudi, njiguīra tha!” **49** Nake Jesū akīrūgama, akiuga atīrī, “Mwītei.” Nī ūndū ūcio magīta mūndū ūcio warī mūtumumu, makīmwīra atīrī, “Wīyūmīrīrie! Rūgama! Nīaragwīta.” **50** Agīteania nguo yake ya igūrū, agīūkīra na ihenya agīthīī harī Jesū. **51** Jesū akīmūūria atīrī, “Ūkwenda ngwīkire atīa?” Nake mūndū ūcio warī mūtumumu akīmūcookeria atīrī, “Mūrutani, ngwenda o njooke kuona.” **52** Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Wīthīire, wītīkio waku nīguo watūma ūhone.” O rīmwe akīambīrīria kuona, nake akīrūmīrīra Jesū.

11 Na rīrī, maakuhīrīria itūūra rīa Jerusalemu, maakinya matūūra ma Bethifage na Bethania hau Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū-rī, Jesū agītūma arutwo ake eerī, 2 akīmeera atīrī, “Thīīī itūūra rīrīa rīrī mbere yanyu, na mwatoonya o ūguo, nīmūkuona njaū ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndīrī yakuaa mūndū. Mīohorei mūmīrehe. **3** Na mūngīūrio nī mūndū atīrī, ‘Mūreka ūguo nīkī?’ Mwīrei atīrī, ‘Mwathani nīabatarītio nīyo na nīekūmīcookia haha o narua.’” **4** Nao magīthīī magīkora njaū ya ndigiri yohetwo mūromo-inī handū nja, hakuhī na njīra. Na rīrīa maamīohoraga-rī, **5** andū arīa maarūngīī ho makīmooria atīrī, “Mūrohora njaū īyo nīkī?” **6** Nao makīmacookeria o ūrīa Jesū aamerīte, nao andū acio makīmetīkīria mathīī nayo. **7** Rīrīa maatwarīire Jesū njaū īyo, makīmītandika nguo ciao nake Jesū agīkuuo nīyo. **8** Andū aingī makīara nguo ciao njīra-inī, nao arīa angī makīara mathīgī marīa maatuīte

migunda-ini. 9 Andũ arĩa maatongoretie na arĩa maamumite thuutha makianirira makiuga atiri, “Hosana!” “Kurathimwo-ri, ni uria ugũka na ritwa ria Mwathani!” 10 “Kurathimwo-ri, ni uthamaki uria ugũka, uria wa ithe witũ Daudi!” “Hosana igũrũ o igũrũ!” 11 Nake Jesũ aatoonya Jerusalemu, agithii hekarũ-ini. Na aarikia kwirorangira maũndũ mothe, akiumagara agithii Bethania hamwe na arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, tondũ kwarĩ hwaĩ-ini. 12 Mũthenya uyũ ũngĩ riria moimaga Bethania, Jesũ akiigua ahitiĩ. 13 Nake akiona mũkũyũ warĩ haraaya ũrĩ na mathangũ maruru agithii kũrora kana warĩ na ngũyũ. Aakinya harĩ guo, agikora ndwarĩ na ngũyũ tiga o mathangũ, tondũ ndiarĩ hĩndĩ ya mĩkũyũ gũciara. 14 Nake akiĩra mũkũyũ ũcio atiri, “Mũndũ ndakanarĩ maciaro maku nginya tene.” Nao arutwo ake makĩigua akiuga ũguo. (aiŋn g165) 15 Na maakinya Jerusalemu, Jesũ agĩtoonya hekarũ thĩni, akiambiriria kũrutũrũra arĩa maagũraga, na arĩa meendanagiria kuo. Aking’aurania metha cia arĩa maakũuranagia mbeeca, o na iti cia arĩa meendagia ndutura, 16 na ndangietikirie mũndũ o na ũrikũ ahitũkirie kindũ gĩa kwendia kũu nja cia hekarũ. 17 Na riria aamarutaga, akĩmooria atiri, “Githi ũhoru ndwandikĩtwo atiri, “Nyũmba yakwa iġeetagwo nyũmba ya mahooya ya kũhooyagĩrwo ni ndũrĩrĩ ciothe”? No inyui mũmĩtũite ‘ngurunga ya atunyani.” 18 Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na arutani a watho maigua ũguo, makĩambiriria gũcaria urĩa mangĩmũũraga, ni ũndũ nĩmamwĩtigĩra, tondũ kĩrĩndĩ gĩothe nĩkĩagegetio ni ũrutani wake. 19 Gwakinya hwaĩ-ini, Jesũ na arutwo ake makiuma itũũra rĩu. 20 Rũciini, makĩhitũka makiona mũkũyũ urĩa Jesũ aarumĩte ũmĩte wothe nginya mĩri. 21 Petero akĩrĩrikana ũhoru wa mũkũyũ ũcio, akiĩra Jesũ atiri, “Rabii, ta rora! Mũkũyũ urĩa ũrarumire-ri, niũũmĩtel!” 22 Nake Jesũ akĩmacookeria, akĩmeera atiri, “Itĩkiai Ngai. 23 Ngũmwĩra atiri na ma, mũndũ angĩkeera kĩrĩma gĩkĩ atiri, “Thii, wiikie iria-ini,” na ndagathanganie ngoro-ini yake, no etikie ati urĩa oiga niũgwĩkĩra-ri, nĩagekĩrwo ũndũ ũcio. 24 Nĩ ũndũ ũcio ngũmwĩra atiri, urĩa wothe

mũrĩhooyaga mũheo, itĩkagiai ati ni mũrĩkĩtie kũwamũkĩra, naguo niũritũikaga wanyu. 25 Na riria mwarũgama mũhooe, mũrekanagĩre angĩkorwo mũrĩ ũthũ na mũndũ, nĩgeetha ithe wanyu urĩa ũrĩ igũrũ o nake amũrekaagĩre mehia manyu.” (26 No mũngĩkorwo mũtirekanagĩra mehia, nake ithe wanyu urĩa ũrĩ igũrũ ndarĩmũrekaagĩra mehia manyu.) 27 Magĩkina o rĩngĩ Jerusalemu, na riria Jesũ aaceeraga kũu nja cia hekarũ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na arutani a watho, o na athuuri magĩũka kũrĩ we. 28 Makĩmũũria atiri, “Wikaga maũndũ maya na ũhoti ũrikũ? Na nũũ wakũheire ũhoti wa gwĩka maũndũ maya?” 29 Nake Jesũ akĩmacookeria atiri, “Nĩngũmũũria kũria kĩmwe. Mwanjookeria, na nĩ nĩngũmwĩra njikaga maũndũ maya na ũhoti ũrikũ. 30 Ūbatithio wa Johana-ri, woimire igũrũ kana kũrĩ andũ? Njookeriai!” 31 Makĩaranĩria o ene ũhoru ũcio, makĩĩrana atiri, “Tũngiuga ati, ‘Woimire igũrũ’, egũtũũria atiri, ‘Mwakĩregire kũmwĩtikia nĩkĩ?’ 32 No tũngiuga atiri, ‘Woimire kũrĩ andũ’” (Nĩmetigagĩra andũ, tondũ andũ othe moofi kũna ati Johana aarĩ mũnabii.) 33 Nĩ ũndũ ũcio magĩcookeria Jesũ atiri, “Ithui tũtũũ.” Nake Jesũ akĩmeera atiri, “O na nĩ ndikũmwĩra njikaga maũndũ maya na ũhoti ũrikũ.”

12 Nake akiambiriria kũmahe ũhoru na ngerekano, akĩmeera atiri, “Mũndũ ũmwe nĩahaandire mũgũnda wake mĩthabibũ. Agĩaka rũgiri rũgĩthiũrũrũkĩria mũgũnda ũcio, na akĩenja irima rĩa kũhihĩra thabibũ, na agĩaka nyũmba ndaaya na igũrũ ya arangĩri. Agĩcooka agĩkomborithia mũgũnda ũcio kũrĩ arĩmi angĩ, na agĩthii rũgendo. 2 Na rĩri, hĩndĩ ya mageetha yakinya-ri, agĩtũma ndungata yake kũrĩ akombori acio igĩire maciaro mamwe ma mũgũnda ũcio wa mĩthabibũ. 3 Nao makĩmĩnyiita makĩmĩhũũra, na makĩmĩingata itarĩ na kindũ. 4 Agĩcooka akĩmatũmĩra ndungata ingĩ; nao magĩtiĩhia ndungata iyo mĩtwe na makĩmĩka maũndũ ma thoni. 5 Na o rĩngĩ agĩtũma ndungata ingĩ, nayo makĩmũũraga. Nĩatũmire ndungata ingĩ nyingĩ, imwe ciacio magĩcihũũra, na iria ingĩ magĩciũũraga. 6 “Mũndũ ũcio ndaarĩ na mũndũ ũngĩ watigaire

wa gütüma, tige o müriü wake üria eendete müganja watigire ciana. Thuutha wao othe, müno. Akimütüma thuutha wa acio ang' othe, mütumia ücio o nake agikua. 23 Riu-rĩ, hĩndĩ akiuga atĩrĩ, 'Nĩmegütĩia mürũ wakwa.' 7 ya kũriũka mütumia ücio agaakorwo arĩ wa ü, "No akombori acio makĩirana atĩrĩ, 'Üyũ nĩwe nĩgũkorwo othe müganja nĩmamũhikĩtie?" 24 Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, "Nĩmũhĩtĩtie tondũ mütiũ Maandĩko kana hinya wa Ngai? 25 Rĩria akuũ makaariũka, matikahikania kana mahike; magaatuũka ta arĩa arĩa marĩ kũu igũrũ. 26 Naguo ha ũhoro wa akuũ kũriũka-rĩ, kaĩ mũtathomete ibuku-inĩ rĩa Musa, ũhoro ũkonĩ kĩhinga kĩria kĩaĩaga, na ũria Ngai aamwĩrire atĩrĩ, "Nĩ nĩ nĩ Ngai wa Iburahĩmu na Ngai wa Isaaka, o na Ngai wa Jakubu?" 27 We ti Ngai wa arĩa akuũ, no nĩ wa arĩa marĩ muoyo. Inyuĩ mũhĩtĩtie müno." 28 Na rĩrĩ, mũrutani ũmwe wa watho nĩokire akĩigua makĩaria. Aamenya atĩ Jesũ nĩamacookeirie icookio rĩega-rĩ, akĩmũria atĩrĩ, "Harĩ maathani marĩa mangĩ mothe-rĩ, nĩ rĩrĩkũ rĩa bata müno?" 29 Jesũ agĩcookia atĩrĩ, "Rĩathani rĩria rĩa bata müno nĩ rĩrĩ: 'Thikĩrĩria, inyuĩ Isiraeli, Mwathani Ngai witũ, Mwathani nĩ ũmwe. 30 Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wotho, na meciiria maku mothe, na hinya waku wotho.' 31 Narĩo rĩa keerĩ nĩ rĩrĩ: 'Endaga mündũ ũria ũngĩ o ta ũria wiendete wee mwene.' Gũtirĩ rĩathani rĩngĩ inene kũrĩ macio." 32 Nake mündũ ücio agĩcookia atĩrĩ, "Mũrutani, ti-itherũ nĩwoiga wega atĩ Ngai nĩ ũmwe na gũtirĩ ũngĩ tige we! 33 Nĩngĩ ũmwende na ngoro yaku yothe, o na ũmenyo waku wotho, o na hinya waku wotho; o nakuo kwenda mündũ ũria ũngĩ o ta ũria wiendete wee mwene, ücio nĩ ündũ ũrĩ bata gũkĩra maruta mothe ma njino na magongona." 34 Rĩria Jesũ oonire nĩacookia wega, akĩmwĩra atĩrĩ, "Wee-rĩ, ndũrĩ haraaya na ũthamaki wa Ngai." Na kuuma hĩndĩ iyo gũtirĩ mündũ wacookire kũmĩrĩria kũmũria ciũria ingĩ. 35 Na rĩrĩ, Jesũ akĩrutana nja-inĩ cia hekarũ akĩmooria atĩrĩ, "Nĩ kĩ gĩtũmaga arutani a watho moige atĩ Kristũ nĩ mürũ wa Daudi? 36 Daudi we mwene, akĩaria arĩ na Roho Mũtheru, oigire atĩrĩ: "'Mwathani eerire Mwathani wakwa atĩrĩ: "ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo nginya ngaiga thũ ciaku rungu rwa makinya maku.'" 37 Daudi ũhoro wa ma nĩ atĩ, gũtirĩ o na ũmwe wa acio we mwene aramwĩta 'Mwathani.' Angĩgĩtuika

mūrūwe atīa?” Na nī haarī na gīkundi kīnene kīa andū kīamūthikagīrīria gīkenete. **38** Ningī Jesū akīrutana, akiuga atīrī, “Mwīmenyagīrīrei arutani a watho. Mendete gūthīi mehumbīte nguo iria ndaaya na kūgeithagio nī andū othe rīrīa mekūgera ndūnyū-inī, **39** na makenda gūikaragīra itī iria cia bata thunagogi-inī, na gūikara handū ha andū arīa atīku maruga-inī. **40** Na no-o matoonyagīrīra nyūmba cia atumia a ndigwa makamatunya indo ciao, na nīguo meyonanie, makahooya mahooya maraihu. Andū ta acio nī makaaherithio mūno makīria.” **41** Jesū agīkara thī ang’etheire harīa heekagīrwo maruta, akīrorera ūrīa gīkundi kīu kīahothaga. Andū aingī itonga makīhotha mbeeca nyingī. **42** No mūtumia ūmwe wa ndigwa warī mūthīini agīūka akīhotha tūthendi twīrī tūnini mūno twa gīcango tūrīa twarī mūigana wa mbeeca īmwe. **43** Jesū agīta arutwo ake harī we, akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūtumia ūyū wa ndigwa mūthīini nīekīra mbeeca nyingī kīgīina-inī gūkīra andū arīa angī othe. **44** Acio angī othe maheana kūringana na ūngī wa ūtonga wao, no mūtumia ūyū aheana kīrīa gīothe oima nakīo, o na arī mūthīini-rī, aheana mūthithū wake wothe.”

13 Na rīrīa Jesū oimaga hekarū-inī, ūmwe wa arutwo ake akīmwīra atīrī, “Mūrutani, ta rora! Mahiga maya kāi nī manene-ī! Kāi nyūmba ici nī thaka-ī!” **2** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīūrona nyūmba ici nene ūū? Gūtīrī ihiga o na rīmwe rīa maya rīgaakorwo rīrī igūrū wa rīrīa rīngī; mothe nīmakamomorwo.” **3** Rīrīa Jesū aikarīte thī kīrīma-inī kīa Mītamaiyū ang’etheire hekarū-rī, Petero na Jakubu na Johana na Anderea makīmūūria marī keheri-inī atīrī, **4** “Ta twīre, maūndū macio mageekīka rī? Na kīmenyithia atī maūndū macio marī hakuhi gwīkīka nī kīrīkū?” **5** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mwīmenyagīrīrei mūtikanahēenio nī mūndū o na ūrīkū. **6** Andū aingī nī magooka na rīitwa rīakwa makiugaga atīrī, ‘Nīi nī nīi Kristū,’ na nīmakahēenia andū aingī. **7** Rīrīa mūkaigua mbaara na mūhuhu wa mbaara mūtikanamake. Maūndū ta macio no nginya mekīke, no rīrī, ithīrīro ti rīkinyu. **8** Rūrīrī nīrūgookīrīra rūrīa

rūrīgī, na ūthamaki ūūkīrīre ūthamaki ūrīa ūngī. Nīgūkaagīa na ithingithia kūndū na kūndū, o na kūgīe ng’aragu. Maūndū maya nī kīambīrīria kīa ruo ta rwa mūndū-wa-nja akīrūmwō. **9** “No inyuī-rī, ikaragai mwīguīte. Nīmūkaneanwo kūrī cīama cīa athuuri na mūhūūrwo iboko thīinī wa thunagogi. Nīmūkarūgama mbere ya aathani na athamaki nī ūndū wakwa, mūtūike aira akwa kūrī o. **10** Naguo Ūhorō-ūrīa-Mwega no nginya wambe ūhunjo kūrī ndūrīrī ciothe. **11** Rīrīa rīothe mūkaanyitwo mūtwarwo mūgaciirithio, mūtikanetange mūgīciirīa ūrīa mūkoiga. Inyuī mūkoiga o ūrīa mūkaahotithio hīndī īyo, nīgūkorwo ti inyuī mūgaakorwo mūkīaria, no nī Roho mūtheru. **12** “Mūndū nīagakunyanīra mūrū wa nyina ooragwo, na ithe wa mūndū akunyanīre mwana wake, o na cīana nīikaremera aciari a cio na imoragithie. **13** Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa, no ūrīa ūgaakīrīrīria nginya hīndī ya mūthia nīakahonoka. **14** “Rīrīa mūkoona kīrīa kīrī thaahu na gīa kūrehe ihooru kīarūgama harīa gītāgīrīrwo nī kūrūgama-rī, (ūrīa ūrathoma nīamenye ūhorō ūcio), hīndī īyo arīa marī Judea nīmoorīre irīma-inī. **15** Mūndū ūrīa wothe ūgaakorwo arī nyūmba yake igūrū ndakanaharūrūke kana atoonye kūruta kīndū nyūmba. **16** Nake mūndū ūrīa ūgaakorwo arī mūgūnda ndagacooke mūciī kūgīra nguo ciake. **17** Kāi atumia arīa magaakorwo marī na nda na arīa magaakorwo makīongithia hīndī īyo nīmagakorwo marī na haaro-ī! **18** Hooyagai Ngai atī maūndū macio matikanakinye hīndī ya heho, **19** nī ūndū matukū macio gūgaakorwo na mīnyamaro itarī yoneka īngī tayo kuuma kīambīrīria rīrīa Ngai ombire thī nginya rīu, na gūtīkoneka īngī tayo. **20** Tiga Mwathani anyihanyihirie matukū macio, gūtīrī mūndū ūngīgatigara. No tondū wa andū ake arīa aamūre, matukū macio nīmagakuhīhio. **21** Hīndī īyo mūndū o na ūrīkū angīkamwīra atīrī, ‘Kristū arī haha!’ kana amwīre atīrī, ‘Kristū arī haarīa!’ mūtikanetīkie ūhorō ūcio. **22** Nīgūkorwo Kristū a maheeni na anabii a maheeni nīmakeyumīria monanie morīrū na maringe cīama nīguo mahītithie andū arīa

aamũre, korwo no kũhoteke. **23** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ikaragai mwĩguĩte tondũ nĩndamwĩra maũndũ mothe mbere ya ihinda rĩtanakinya. **24** “No ihinda-inĩ rĩu, thuutha wa maũndũ macio ma mĩnyamaro, “rĩũa nĩrĩkagĩa nduma, nague mweri ndũkaara; **25** njata nacio nĩikaagũa kuuma igũrũ, namo maahinya ma igũrũ nĩmakenyenyo.’ **26** “Hĩndĩ ĩyo andũ nĩ makooona Mũrũ wa Mũndũ agĩũka arĩ thĩinĩ wa matu, arĩ na hinya mũingĩ mũno o na riiri. **27** Nake nĩagatũma araka ake macookanĩrĩrie andũ ake arĩa aamũre kuuma mĩena ĩna ĩria yumaga rũhuho, o na kuuma ituri ciothe cia thĩ na cia igũrũ. **28** “Na rĩrĩ, mwĩrutei na mũkũyũ: Rĩrĩa honge ciaguo ciarĩkia gũthundũra na ciaruta mathangũ-rĩ, nĩmũmenyaga atĩ hĩndĩ ya rĩũa ĩrĩ hakuhi. **29** Ũguo noguo, rĩrĩa mũkooona maũndũ macio magĩkĩka mũkaamenya ihinda rĩrĩ hakuhi, rĩrĩ o mũromo-inĩ. **30** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, rũciarĩ rũrũ rũtigaathira nginya maũndũ macio mothe makaahingio. **31** Igũrũ na thĩ nĩigathira, no ciugo ciakwa itigathira. **32** “Gũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ ũũĩ ũhorĩ wa mũthenya ũcio kana ithaa rĩu, o na araka a igũrũ matiũũ, o na Mũriũ ndooĩ, tĩga lthe wiki! **33** Ikaragai mwĩguĩte! Ikaragai mwĩhũgĩte! Mũtiũĩ rĩrĩa ihinda rĩu rĩgaakinya. **34** Gũkahaana ta mũndũ ũgũthĩĩ rũgendo ũria atigaga egaĩra ndungata ciake irorage mũciĩ, o ndungata akamĩhe wĩra wayo, na agatiga atha mũikaria wa mũrango o nake aikarage ehũũgĩte. **35** “Nĩ ũndũ ũcio, ikaragai mwĩguĩte tondũ mũtiũĩ rĩrĩa mwene mũciĩ agacooka, kana agooka hwaĩ-inĩ, kana ũtukũ gatagatĩ, kana ngũkũ ikĩgamba, o na kana gũgĩthererũka. **36** O rĩrĩa angĩũka-rĩ, mũtikanareke amũkore mwĩrigĩtwo. **37** Ũguo ngũmwĩra, noguo ngwĩra andũ othe, atĩrĩ, ‘Ikaragai mwĩguĩte’.”

14 Na rĩrĩ, gwatigaire o mĩthenya ĩrĩ nĩguo kũgĩe na Gĩathĩ kĩa Bathaka na kĩa Mĩgate ĩtarĩ Mũkĩre Ndawa ya Kũmbia, nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na arutani a watho nĩmacaragĩa ũria mangĩnyĩitithia Jesũ na njĩra ya wara nĩguo mamũũrage. **2** Makiuga atĩrĩ, “No tũtingĩmũnyiita hĩndĩ ya Gĩathĩ, tondũ andũ mahota kũruta haaro.” **3** Na rĩrĩa arĩ itũũra-

ĩnĩ rĩa Bethania kwa mũndũ wetagwo Simoni ũria warĩ na mangũ, aikarĩte metha-inĩ akĩria irio-rĩ, nĩhookire mũndũ-wa-nja arĩ na cuba ya maguta ma goro mũno na manungi wega. Akĩũraga cuba ĩyo na akĩmũitĩrĩria maguta macio mũtwe. **4** Andũ amwe arĩa maarĩ kuo makiũgua ũũru, makiũrania atĩrĩ, “Maguta maya maitangwo ũguo nĩkĩ? **5** Maguta macio nĩmangĩendio mbeeca ikĩrite mũcara wa mũndũ wa mwaka mũgĩma nacio mbeeca ĩcio iheo athĩĩni.” Magĩkũũma mũndũ-wa-nja ũcio marĩ na ũũru. **6** Nowe Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Tiganai nake, mũramũtanga nĩkĩ? Nĩanjika ũndũ mwega mũno. **7** Athĩĩni marĩkoragwo na inyuĩ hĩndĩ ciothe na no mũmateithie hĩndĩ ĩria yothe mũngĩenda. No nĩ mũtirĩkoragwo na nĩ hĩndĩ ciothe. **8** Anjika o ũria angĩahota. Aitĩrĩria mwĩrĩ wakwa maguta o mbere nĩ ũndũ wa kũhaarĩria gũthikwo gwakwa. **9** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, kũria guothe Ũhorĩ-ũyũ-Mwega ũkaahunjagio thĩinĩ wa thĩ, ũguo eka nĩũkeeragwo andũ nĩgeetha arirĩkanagwo.” **10** Hĩndĩ ĩyo Judasi Mũisikariota, ũmwe wa arĩa ikũmi na eerĩ, agĩthĩĩ kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene agakunyanĩre Jesũ kũrĩ o. **11** Nao magĩkena mũno maigua ũguo na makĩmwĩra nĩmekũmũhe mbeeca. Nĩ ũndũ ũcio Judasi agĩcaria mweke wa kũmũneana kũrĩ o. **12** Mũthenya wa mbere wa Gĩathĩ kĩa Mĩgate ĩtarĩ Mũkĩre Ndawa ya Kũmbia, o ũria wathĩnjagwo gatũrũme ka Bathaka-rĩ, arutwo a Jesũ makĩmũũria atĩrĩ, “Ũkwenda tũthĩĩ kũ tũkahaarĩrie nĩguo ũkarĩire irio cia Bathaka kuo?” **13** Nĩ ũndũ ũcio agĩtũma arutwo ake eerĩ akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ mũtoonye itũũra, na nĩ mũgũcemanĩ na mũndũ ũkuuĩte ndigithũ ya maaĩ. Mũrũmĩrĩrei. **14** Kũria egũtoonya mwĩre mwene nyũmba ĩyo atĩrĩ, ‘Mũrutani arooria atĩrĩ, nyũmba yakwa ya ageni ĩrĩ ha, harĩa ingĩrĩira irio cia Bathaka na arutwo akwa?’ **15** Nake nĩekũmuonia nyũmba nene ya igũrũ ikĩrĩtwo indo na ĩgathondekwo wega. Haarĩriai irio cia Bathaka iitũ kuo.” **16** Arutwo acio makĩumagara, magĩtoonya itũũra, magĩkora maũndũ mahaana o ta ũria Jesũ aamerĩte. Nĩ ũndũ ũcio makĩhaarĩria irio cia Bathaka. **17** Na gwakinya hwaĩ-inĩ, Jesũ agĩkinya kuo marĩ na

arutwo arĩa ikũmi na eerĩ. **18** Maikarĩthe metha-
inĩ makĩrĩa akĩmeera atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ
na ma, ũmwe wanyu nĩekũngunyanĩra, ũmwe
wa arĩa mararĩĩanĩra na nĩ.” **19** Makĩnyitwo
nĩ kĩaha mũno, na o ũmwe akamũũria atĩrĩ,
“Ti-itherũ hihi nĩ nĩ?” **20** Jesũ akĩmacookeria
akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ ũmwe wanyu inyuĩ ikũmi
na eerĩ, ũrĩa ũgũtobokanĩria mũgate mbakũri-
inĩ hamwe na nĩ. **21** Mũrũ wa Mũndũ egũthiĩ
o ta ũrĩa ũhoro wake wandikĩtwo. No mũndũ
ũrĩa ũgaakunyanĩra Mũrũ wa Mũndũ kaĩ arĩ na
haaro-ĩ! Nĩ kaba mũndũ ũcio atangĩaciariwo.”
22 Ningĩ o makĩrĩĩaga-rĩ, Jesũ akĩoya mũgate,
agĩcookia ngaatho, agĩcooka akĩwenyũranga,
akihe arutwo ake, akiuga atĩrĩ, “Oyai; ũyũ nĩguo
mwĩrĩ wakwa.” **23** Agĩcooka akĩoya gikombe,
agĩcookia ngaatho akĩmanengera, nao othe
magĩkinyũra. **24** Akĩmeera atĩrĩ, “Ĩno nĩyo
thakame yakwa ya kĩrĩkanĩro, ĩrĩa ĩtĩtwo nĩ
ũndũ wa andũ aingĩ. **25** Ngũmwĩra atĩrĩ na
ma, ndikũnyua rĩngĩ ndibei ya maciaro ma
mũthabibũ, nginya mũthenya ũrĩa ngaamĩnyua
ĩrĩ njerũ ũthamaki-inĩ wa Ngai.” **26** Na maarĩkia
kũina rwĩmbo, makiumagara magĩthiĩ kĩrĩma-
inĩ kĩa Mĩtamaĩyũ. **27** Nake Jesũ akĩmeera
atĩrĩ, “Inyuĩ inyuothe nĩmũrĩndirika, nĩgũkorwo
nĩ kwandikĩtwo atĩrĩ: “Nĩngaringa mũrĩithi,
nacio ng’ondũ ihurunjũke.” **28** No ndaariũka,
nĩngamũtongoria gũthiĩ Galilĩ.” **29** Petero
akĩmwĩra atĩrĩ, “O na othe mangĩgũtirika, nĩ
ndingĩgũtirika.” **30** Nake Jesũ akĩmũcookeria,
akĩmwĩra atĩrĩ, “Ngũkwĩra atĩrĩ na ma, ũmũthĩ, o
ũtukũ ũyũ, ngũkũ ĩtanakũga keerĩ, nĩũrĩngaana
maita matatũ.” **31** No Petero akĩaria ahinyĩrĩrie,
akiuga atĩrĩ, “O na angĩkorwo ndĩrĩkuanĩra
nawe, nĩ ndingĩgũkaana!” O na acio angĩ othe
makiuga o ũguo. **32** Nao magĩkinya handũ
heetagwo Gethisemane, nake Jesũ akĩra arutwo
ake atĩrĩ, “Ikarai haha thiĩ ngahooe.” **33** Akĩoya
Petero na Jakubu na Johana agĩthiĩ nao, na
o hĩndĩ ĩyo akĩnyitwo nĩ kĩaha kĩnene na
agĩthiĩnĩka mũno. **34** Akĩmeera atĩrĩ, “Ngoro
yakwa nĩĩraigua kĩaha mũno o ta ingĩkua, ikarai
haha na mwĩhũge.” **35** Na aathiathia hanini,
akĩgũithia thĩ, akĩhooya atĩ korwo kwahoteka,
ihinda rĩu rĩmweherere. **36** Akiuga atĩrĩ, “Abba,

Baba, maũndũ mothe nĩmahotekaga nĩwe.
Njehereria gĩkombe gĩkĩ. No ti ũrĩa ngwenda
nĩ, no nĩ ũrĩa wee ũkwenda.” **37** Ningĩ agĩcooka
harĩ arutwo ake akĩmakora makomete. Akĩũria
Petero atĩrĩ, “Simoni, kaĩ ũkomete? Ndũngĩhota
gũikara ithaa rĩmwe wĩguĩte? **38** Mwĩhũgagei na
mũhooyage nĩgeetha mũtikagwe magerio-inĩ.
Ngoro nĩyenda, no mwĩrĩ ndũrĩ na hinya.” **39** O
rĩngĩ agĩthiĩ akĩhooya o ũguo. **40** Na acooka rĩngĩ
harĩ, agĩkora makomete tondũ nĩmahĩtĩtwo nĩ
toro. Nao makĩrigwo nĩ ũrĩa mangĩmwĩra. **41**
Ningĩ agĩũka ihinda rĩa gatatũ akĩmooria atĩrĩ,
“O na rĩu mũrĩ o toro, o mũhurũkĩte? Kinyiai
hau! Ithaa nĩrĩakinya. Atĩrĩrĩ, Mũrũ wa Mũndũ
nĩakunyanĩrwo akaneanwo moko-inĩ ma andũ
ehia. **42** Ũkĩrai, tũthiĩ! Ũrĩa ũkũngunyanĩra
nĩarooka.” **43** O akĩaragia-rĩ, Judasi, ũmwe wa
arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, agĩkinya. Ookire
arĩ na gĩkundi kĩnene kĩa andũ marĩ na hiũ
cia njora na njũgũma, matũmĩtwo nĩ athĩnjĩri-
ma. Ngai arĩa anene, na arutani a watho na athuuri.
44 Judasi ũcio wamũkunyanĩre nĩamaheete
kĩmenyithia akameera atĩrĩ, “Ũrĩa ndĩmumunya
nĩwe; mũmũnyĩte na mũmũtware arangĩrwo.”
45 Judasi o rĩmwe agĩthiĩ harĩ Jesũ, akĩmwĩra atĩrĩ,
“Rabii!” na akĩmũmumunya. **46** Nao andũ acio
makĩguthũkĩra Jesũ makĩmũnyĩta. **47** Na ũmwe
wa arĩa maarũngĩ hakuhi agĩcomora rūhiũ
rwake rwa njora agĩtinia gũtũ kwa ndungata
ya mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene. **48** Nake Jesũ
akĩmooria atĩrĩ, “Kaĩ ndĩ mũtongoria wa akararia
a watho atĩ nĩkĩo muoka kũũnyĩta mũrĩ na
hiũ cia njora na njũgũma? **49** Ndĩratũũraga
na inyuĩ hekarũ-inĩ ngĩrutanaga mũthenya o
mũthenya na mũtingĩnyĩta. No rĩrĩ, Maandĩko
no nginya mahiinge.” **50** Hĩndĩ ĩyo arutwo ake
othe makĩmũtiganĩria, makĩũra. **51** Na mwanake
ũmwe ũteehumbĩte kindũ tiga taama wa gatani
akĩrũmĩrĩa Jesũ. Na rĩrĩa maamũnyĩtire, **52**
agĩtiga taama wake nao, akĩũra e njaga. **53** Nao
andũ acio magĩtwara Jesũ kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai
ũrĩa mũnene, nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene othe,
na athuuri na arutani a watho makĩgomana
hamwe. **54** Petero akĩmũrũmĩrĩa arĩ haraaya
o nginya agĩkinya nja ya mũciĩ wa mũthĩnjĩri-
Ngai ũcio mũnene. Agĩkarania na thigari kũu

agĩota mwaki. **55** Na rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, o na Kĩama kũu gĩothe, magĩcaria ũira wa kũuragithia Jesũ, no mationire. **56** Na andũ aingĩ nĩmarutire ũira wa maheeni, no ũira wao ũkiaga kũiguana. **57** Gũgĩcooka gũkĩrũgama andũ amwe, nao makĩruta ũira wa maheeni makiuga atĩrĩ, **58** “Nĩtwaiguire akiuga atĩrĩ, ‘Nĩngatharia hekarũ ĩno yakĩtwo nĩ andũ, na njake ĩngĩ ĩtakĩtwo nĩ mũndũ na ihinda rĩa mĩthenya ĩtatũ.” **59** No o na moiga ũguo, ũira wao ũkiaga kũiguana. **60** Hĩndĩ ĩyo mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene akĩrũgama gatagatĩ kao, akĩũria Jesũ atĩrĩ, “Kaĩ wee ũtarĩ na ũndũ ũngĩcookia? Nĩ ũhoro ũrĩkũ ũyũ ũrathitangwo nago?” **61** No Jesũ agĩkira ki, na ndacookie ũndũ. O rĩngĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene akĩmũũria atĩrĩ, “Wee nĩwe Kristũ, Mũrũ wa Ũrĩa Mũrathime?” **62** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ĩĩ nĩ nĩ. Na nĩmũkona Mũrũ wa Mũndũ aikarĩte guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ũrĩa-ũrĩ-Hinya, na agĩũka arĩ igũrũ rĩa matu.” **63** Mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene agĩtembũranga nguo ciake. Akĩũria atĩrĩ, “Tũgũkĩbatario nĩ aira angĩ a kĩ? **64** Nĩmweiguĩra akĩruma Ngai. Mũgĩwĩciiria atĩa?” Nao othe makĩmũtuĩra atĩ aagĩrĩrwo nĩ kũuragwo. **65** Hĩndĩ ĩyo amwe makĩambĩrĩria kũmũtuĩra mata, na makĩmũhumbĩra ũthiũ, makĩmũringa na ngundi makĩmwĩraga atĩrĩ, “Ta kĩrathe ũhoro.” Nacio thigari ikĩmuoya, ikĩmũhũũra. **66** Na hĩndĩ ĩyo Petero aikarĩte o hau nja-rĩ, ũmwe wa ndungata cia airĩtu cia mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene akĩgerera ho. **67** Rĩrĩa oonire Petero agĩota mwaki, akĩmũrora wega. “Akĩmwĩra atĩrĩ, ‘O nawe uuma hamwe na Jesũ ũcio wa Nazarethi.’” **68** Nowe Petero agĩkaana ũhoro ũcio, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndiũĩ ũhoro ũcio, o na ndiramenya nĩ atĩa ũroĩga,” na akĩumagara agĩthiĩ itoonire-inĩ. **69** Na rĩrĩa ndungata ĩyo ya mũirĩtu yamuonire ho, o rĩngĩ ĩkĩĩra arĩa maarũngĩĩ ho atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ nĩ ũmwe wao.” **70** No Petero agĩkaana ũhoro ũcio rĩngĩ. Thuutha wa kahinda kanini, arĩa maarũgamĩte hakuhĩ makĩĩra Petero atĩrĩ, “Tĩtherũ ũrĩ ũmwe wao, nĩ ũndũ wĩ Mũgalili.” **71** Nake akĩambĩrĩria kwĩhĩta akiugaga atĩrĩ, “Nĩĩ ndiũĩ mũndũ ũyũ mũraaria ũhoro wake.” **72** O

hĩndĩ ĩyo ngũkũ ĩgĩkũga hĩndĩ ya keerĩ. Nake Petero akĩrĩrikana ũhoro ũrĩa Jesũ aamwĩrĩte atĩrĩ, “Ngũkũ ĩtanakũga keerĩ nĩũrĩngaana maita matatũ.” Nake akĩambĩrĩria kũrĩra.

15 Na rĩrĩ, rũciĩnĩ tene, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri, na arutani a watho, na Kĩama gĩothe magĩtua ũrĩa megwĩka. Makĩohia Jesũ, makĩmũtwara, makĩmũneana kũrĩ Pilato. **2** Nake Pilato akĩmũũria atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũthamaki wa Ayahudi?” Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ĩĩ, ũguo woiga nĩguo.” **3** Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene makĩmũthitangĩra maũndũ maingĩ. **4** Nĩ ũndũ ũcio Pilato akĩmũũria o rĩngĩ atĩrĩ, “Kaĩ wee ũtarĩ na ũndũ ũgũcookia? Ta rora maũndũ marĩa mothe maragũthitangĩra.” **5** No Jesũ ndaigana gũcookia ũndũ, nake Pilato akĩgega. **6** Na rĩrĩ, kwarĩ mũtugo hĩndĩ ya Iruga rĩu rĩa Bathaka, Pilato nĩamohoragĩra mwohwo ũmwe, o ũrĩa andũ mangĩetirie. **7** Na nĩ kwarĩ mũndũ ũmwe wetagwo Baraba woohetwo hamwe na arĩa maambĩrĩrie ngũĩ ya gũũkĩrĩra thirikari na makoora andũ thĩĩnĩ wa mbũkĩrĩra ĩyo. **8** Nakĩo kĩrĩndĩ kĩnene gĩgĩthiĩ harĩ Pilato, gĩkĩmũũria eeki o ũrĩa aamenyerete gwĩka. **9** Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ mũkwenda ndĩmuohorere mũthamaki wa Ayahudi?” **10** Nĩgũkorwo nĩamenyaga atĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene maaneanĩte Jesũ kũrĩ we nĩ ũndũ wa ũiru. **11** No rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene makĩringĩrĩria kĩrĩndĩ kũu kũire Pilato ohore Baraba handũ ha Jesũ. **12** Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Mũgũkienda njĩke atĩa na mũndũ ũyũ mwĩtaga mũthamaki wa Ayahudi?” **13** Nao makĩanĩrĩra, makiuga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ igũrũ!” **14** Nake Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩkĩ? Nĩ ngero ĩrĩkũ agerete?” No-o magĩkĩrĩrĩria kwanĩrĩra, makiugaga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ igũrũ!” **15** Na tondũ niendaga gũkenia kĩrĩndĩ kũu, Pilato akĩmohorera Baraba. Akĩhũurithia Jesũ iboko, agĩcooka akĩmũneana akambwo mũtĩ igũrũ. **16** Nacio thigari igĩtwara Jesũ gĩkaro-inĩ kĩa barũthi (na nĩkĩo gĩetagwo Puratoria); igĩcookanĩrĩria mbũtũ yotha ya thigari. **17** Ikĩmũhumba nguo ndaaya ya rangi wa ndathi, igĩcooka igĩtuma thũmbĩ ya mũigua, ikĩmwĩkĩra mũtwe. **18**

Ikĩambĩrĩria kũmũnyũrũria, ikĩmwĩraga atĩrĩ, “Ũkĩrĩ mũhoru, wee mũthamaki wa Ayahudi?” atĩrĩ, “Ta thikĩrĩria agĩta Elija.” **36** Mũndũ **19** Ikĩmũhũũra na rũthanju mũtwe maita maingĩ ikĩmũtuagĩra mata. Ikĩgũithia thĩ mbere yake, ikĩmũturagĩria ndu ta ikĩmũhooya. **20** Na ciarĩkia kũmũnyũrũria-rĩ, ikĩmũruta nguo ĩyo ndaaya ya rangi wa ndathi, ikĩmũhumba nguo ciake mwene. Igĩcooka ikĩmuumagaria ikamwambe mũtĩ igũrũ. **21** Na marĩ njĩra thigari ikĩnyĩita mũndũ wahitũkaga akiuma mĩgũnda-inĩ, wetagwo Simoni wa kuuma Kurene, ithe wa Alekisandro na Rufusi, na ikĩmũkuuithia mũtharaba wa Jesũ na hinya. **22** Igĩgĩkinyia Jesũ handũ harĩa heetagwo Gologotha (ũguo nĩ kuuga Handũ hahaana ta ihĩndĩ rĩa Mũtwe). **23** Ningĩ igĩcooka ikĩmũhe ndibei ĩtukanĩtio na manemane, nake Jesũ akĩrega kũmĩnyua. **24** Igĩkĩmwamba mũtĩ igũrũ. Ikĩgayana nguo ciake, na ũndũ wa gũciucukĩra mĩtĩ nĩguo imenye o ĩrĩa mũndũ egũkuua. **25** Kwarĩ thaa ithatũ cia rũciinĩ rĩrĩa ciamwambire mũtĩ igũrũ. **26** Ũndũ ũria aathitangĩrwo wandikitwo atĩrĩ, “Ũyũ nĩwe MŪTHAMAKI WA AYAHUDI.” **27** Ningĩ ikĩamba atunyani eerĩ hamwe nake, ũmwe mwena wake wa ũrĩo, nake ũcio ũngĩ mwena wake wa ũmotho. **28** (Namo Maandiko makĩhingio marĩa moigaga atĩrĩ, “Aataraniĩrio na andũ arĩa aagarari watho.”) **29** Andũ arĩa maahitũkagĩra hau nĩmamũrumaga makĩinagia mĩtwe yao, makoiga atĩrĩ, “Hi! Wee ũngĩratharirie hekarũ na ũmĩake na mĩthenya ĩtatũ-rĩ, **30** harũrũka uume mũtharaba-inĩ ũcio, wĩhonokie!” **31** O ũndũ ũmwe athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na arutani a watho nĩmamũnyũrũragia, makerana atĩrĩ, “Nĩarahonokagia arĩa angĩ, no ndangĩhota kwĩhonokia we mwene. **32** Kristũ ũyũ, Mũthamaki wa Isiraeli-rĩ, ta nĩakĩharũrũke rĩu oime mũtharaba-inĩ, nĩguo tuone twitĩkie.” O nao arĩa maambanĩrio hamwe nake, makĩmũruma. **33** Na rĩrĩ, thaa thita cia mũthenya ciakinya, bũrũri wothe ũkĩgĩa nduma nginya thaa kenda. **34** Na thaa kenda Jesũ akĩgũthũka na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Eloi, Eloi, lama sabakithani?” naguo ũguo nĩ kuuga atĩrĩ, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, wandiganĩria nĩkĩ?” **35** Rĩrĩa andũ amwe

a arĩa marũngĩi hau maiguire ũguo, makiuga atĩrĩ, “Ta thikĩrĩria agĩta Elija.” **36** Mũndũ ũmwe agĩteng’era, agĩtobokia thibũnji thiki-inĩ akĩmĩthecerera kamũrangi-inĩ akĩhe Jesũ anyue. Akiuga atĩrĩ, “Tiganai nake. Rekei tuone kana Elija nĩegũũka kũmũcuurũria mũtharaba-inĩ.” **37** Nake Jesũ agĩkaya aanĩrĩire, agĩtuĩkana. **38** Nakĩo gĩtambaya kĩa hekarũ gĩgĩatũkana icunjĩ igĩrĩ kuuma igũrũ nginya thĩ. **39** Na rĩrĩa mũnene-wa-thigari-igana, ũria warũngĩi hau mang’ethanĩire, aiguire ũria akaya na akĩona ũria akua, akiuga atĩrĩ, “Ti-itherũ mũndũ ũyũ oima Mũrũ wa Ngai!” **40** Nĩ haarĩ na atumia meesoragĩra marĩ haraaya. ũmwe wao aarĩ Mariamu Mũmagidali, na Mariamu nyina wa Jakubu ũria warĩ Mũnini na wa Jose, na Salome. **41** Rĩrĩa aarĩ Galili, atumia aya nĩo maamũrumagĩrĩra na makamũtungatagĩra. Ningĩ hau nĩ haarĩ na atumia angĩ aingĩ arĩa mookĩte nake Jerusalemu. **42** Na tondũ kwarĩ Mũthenya wa Kwĩhaarĩa (nĩguo mũthenya ũria wĩ mbere ya Thabatũ), gwakuhĩrĩria hwaĩ-inĩ-rĩ, **43** Jusufu wa Arimathea, mũndũ warĩ igweta mũno Kĩama-inĩ gĩa athuuri, na we mwene nĩeetagĩrĩra ũthamaki wa Ngai, agĩthĩi kũrĩ Pilato na ũcamba, akihooya etĩkĩrio akuue mwĩrĩ wa Jesũ. **44** Nake Pilato akĩgega aigua atĩ Jesũ nĩarikĩtie gũkua. Agĩta mũthigari ũria mũnene-wa-thigari-igana, akĩmũũria kana Jesũ nĩarikĩtie gũkua. **45** Rĩrĩa aamenyithirio nĩ mũnene ũcio wa thigari igana atĩ nĩguo kwarĩ, agĩtikĩria Jusufu akuue mwĩrĩ ũcio. **46** Nĩ ũndũ ũcio Jusufu akĩgũra taama wa gatani, agĩcuurũria mwĩrĩ ũcio. Akiũkũnja na taama ũcio wa gatani, agĩthĩi akĩũiga thĩinĩ wa mbĩrĩra yenjetwo rwaro-inĩ rwa ihiga. Agĩcooka akĩgaragara ihiga rĩkĩhinga mũromo wa mbĩrĩra ĩyo. **47** Nake Mariamu Mũmagidali na Mariamu ũria nyina wa Jose makĩona harĩa aigirwo.

16 Na rĩrĩ, Thabatũ yathira, Mariamu Mũmagidali, na Mariamu nyina wa Jakubu, na Salome makĩgũra indo nungi wega nĩgeetha mathĩi makahake mwĩrĩ wa Jesũ. **2** Mũthenya wa mbere wa kiumia, rũciinĩ tene thuutha wa rĩũa kũratha, marĩ njĩra magĩthĩi mbĩrĩra-inĩ, **3** nĩmoranagia atĩrĩ, “Nũũ ũgũtũgaragarĩria

ihiga rîehere müromo-inĩ wa mbîrîra?” 4 kûndũ guothe, nake Mwathani akîrutithania No rîrîa maatiirire maitho, makîona ihiga wîra nao, na agekîraga ûhoro wake hinya na rîu nîrîagaragarîtio rîkehera, nîgûkorwo rîarî ûndũ wa ciama iria ciatwaranaga na ûhoro inene mûno. 5 Na rîrîa maatoonyaga mbîrîra-ûcio.

thîinĩ, makîona mwanake wehumbîte nguo njerũ ndaaya aikarîte thî mwena wao wa ûrîo, nao makîmaka. 6 Nake akîmeera atîrî, “Tigai kûmaka. Mûracaria Jesũ ûrîa wa Nazarethi, ûrîa ûrambirwo mûtî igûrũ. Nîariûkîte! Ndarî haha. Onei harîa maramûigîte. 7 No thîii mwîre arutwo ake o na Petero atîrî, ‘Nîekûmûtongoria gûthîi Galili. Kûu nîkuo mûkaamuona, o ta ûrîa aamwîrîre’.” 8 Atumia acio makiuma hau mbîrîra-inĩ makîinainaga na magegete. Matîrî mûndũ meerire ûndũ, tondũ nîmetigagîra. 9

(note: The most reliable and earliest manuscripts do not include

Mark 16:9-20.) Mûthenya wa mbere wa kiumia rûciinĩ tene Jesũ ariûka-rî, aambire kuumîrîra Mariamu Mûmagidali ûrîa aarutîte ndaimono mûgwanja. 10 Nake Mariamu agîthîi akîira arîa maatûire na Jesũ, akîmakora magîcakaya na makîrîra. 11 Nao maigua atî Jesũ nîariûkîte, na atî Mariamu nîamuonete, makîrega gwîtikia. 12 Thuutha ûcio Jesũ akiumîrîra andũ angî eerî ao, ahaana ûndũ ûngî, rîrîa maathiiaga mîgûnda-inĩ. 13 Andũ acio makîhûndûka, magîthîi makîira arutwo arîa angî; no-o nao makîrega kûmetikia. 14 Thuutha ûcio Jesũ akiumîrîra arutwo arîa ikûmi na ûmwe makîrîa irio; akîmatetia nî ûndũ wa kwaga gwîtikia na nî ûndũ wa ûmũ wa ngoro ciao, nî ûndũ wa kûrega gwîtikia arîa maamuonete thuutha wa kûriûka gwake. 15 Akîmeera atîrî, “Thîii thî yothe mûkahunjîrie andũ othe Ûhoro-ûrîa-Mwega. 16 Na mûndũ o wothe ûgetikia na abatithio nîakahonoka, no ûrîa wothe ûtagetikia nîagatuîrwo ciira. 17 Nacio ciama ici nî igatwaranaga na arîa metîkîtie: Nîmakaingata ndaimono thîinĩ wa rîitwa rîakwa; na nîmakaaria na thiomî njerũ; 18 na nîmakanyîita nyoka na moko mao; na rîrîa makaanyua thumu, ndûkamathûkia o na hanini; nîmakaigagîrîra andũ arîa arûaru moko, nao mahone.” 19 Mwathani Jesũ aarîkia kûmaarîria ûhoro ûcio, agîtwarwo igûrũ na agîikara thî guoko-inĩ kwa ûrîo kwa Ngai. 20 Nao arutwo magîcooka makiumagara na makîhunja ûhoro

Luka

1 Andũ aingĩ nĩmarĩkĩtie kwandĩka ũhoru wa maũndũ marĩa mahingĩtio gatagatĩ-inĩ gaitũ, **2** o ta ũrĩa twaheirwo ũhoru wamo nĩ arĩa meyoneire maũndũ macio kuuma o kĩambĩrĩria marĩ aira na ndungata cia ũhoru ũcio. **3** Nĩ ũndũ ũcio, tondũ nĩ mwene nĩndũĩrĩtie maũndũ macio mothe wega kuuma kĩambĩrĩria-rĩ, ngakĩona arĩ wega o na nĩ ngwandĩkĩre mĩtaratara mwega wa maũndũ macio, wee mĩnene mĩgaathe Theofilo, **4** nĩgeetha ũmenye na ma maũndũ marĩa warutirwo. **5** Na rĩrĩ, hĩndĩ rĩrĩa Herode aarĩ mũthamaki wa Judea, nĩ kwarĩ mũthĩnjĩri-Ngai wetagwo Zakaria, warĩ wa gĩkundi kĩa athĩnjĩri-Ngai kĩa Abija; mĩtumia wake eetagwo Elizabethi na aarĩ wa rūciaro rwa Harũni. **6** O eerĩ maarĩ arũngĩrĩru maitho-inĩ ma Ngai, na nĩmathikagĩra maathani ma Mwathani na mawatho mothe matarĩ na ũcuuke. **7** Nao matiarĩ na twana tondũ Elizabethi aarĩ thaata; na eerĩ maarĩ akũrũ mũno. **8** Na rĩrĩ, mũthenya ũmwe Zakaria nĩarutaga wĩra wa mũthĩnjĩri-Ngai arĩ mbere ya Ngai, tondũ rĩarĩ ihinda rĩa gĩkundi gĩake gĩtungata-rĩ, **9** nĩathuurirwo na njĩra ya gĩcuukĩrwo mĩtĩ, kũringana na mĩtugo wa ũthĩnjĩri-Ngai, athĩ thĩnĩ wa hekarũ ya Mwathani agacine ũbumba. **10** Na rĩrĩa ihinda rĩa gĩcina ũbumba rĩakinyire, kĩrĩndĩ gĩothe kĩrĩa kionganĩte nĩ ũndũ wa kũhooya, nĩ kĩahooyagĩra na kũu njia. **11** Hĩndĩ iyo mũraika wa Mwathani akiumĩrĩra Zakaria, na akĩrũgama mwena wa ũrĩro wa kĩgongona kĩrĩa gĩa gĩcinĩra ũbumba. **12** Rĩrĩa Zakaria aamuonire, akihahũka na akĩiyũrwo nĩ guoya. **13** No mũraika ũcio akĩmwĩra atĩrĩ: “Zakaria, tiga gwĩtigĩra; mahooya maku nĩmaiguĩtwo. Mĩtumia waku Elizabethi nĩagagũciarĩra mwana wa kahĩ, nawe nĩũkamũtua Johana. **14** Nĩũgakena na ũcanjamũke, nĩ ũndũ wake na andũ aingĩ nĩmagakenio nĩgũciarwo gwake, **15** nĩgũkorwo nĩagatuĩka mũndũ mĩnene maitho-inĩ ma Mwathani. Ndarĩ hĩndĩ akaanyua ndibei o na kana kindũ o kĩngĩ kĩgagatu kĩngĩtũma mũndũ arĩro, na nĩakaiyũrwo nĩ Roho Mũtheru kuuma o gũciarwo gwake. **16** Nake nĩakagarũra andũ

aingĩ a Isiraeli macookerere Mwathani Ngai wao. **17** Na nĩagathĩĩ mbere ya Mwathani arĩ na roho na hinya wa Elija, nĩguo agarũre ngoro cia maithe mendane na ciana ciao, nao arĩa aremi amagarũre magĩe na ũũgĩ wa andũ arĩa athingu, nĩgeetha ahaarĩrie andũ mahote gweterera Mwathani.” **18** Zakaria akĩũria mũraika ũcio atĩrĩ, “Ingĩmenya ma ya ũhoru ũcio atĩa? Nĩ ndĩ mũthuari mũkũrũ o na mĩtumia wakwa arĩ na mĩaka mĩingĩ.” **19** Mũraika ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ nĩ nĩ Gaburieli, ũrĩa ũrũgamaga mbere ya Ngai, na nĩ gĩtũmwo ndũmĩtwo ngwarĩrie na ngwĩre ũhoru ũyũ mwega. **20** Na rĩu nĩũgũkira ũremwo nĩ kwaria nginya mũthenya ũrĩa ũndũ ũcio ũkaahinga, tondũ ndũnetikia ciugo ciakwa, o icio ikaahinga ihinda rĩrĩa rĩagĩrĩre rĩakinya.” **21** Hĩndĩ iyo yothe, andũ nĩmetereire Zakaria na makarigagwo nĩ kĩrĩa gĩatũmĩte aikare mũno ũguo thĩnĩ wa hekarũ. **22** Rĩrĩa oimire, ndaigana kũhota kũmaarĩria; magĩkĩmenya atĩ nĩonete kĩoneki arĩ thĩnĩ wa hekarũ, nĩgũkorwo no kũmaheneria aamahenagĩria na guoko, agĩkara o ũguo atekũhota kwaria. **23** Rĩrĩa ihinda rĩake rĩa gĩtungata rĩathirire-rĩ, akĩnũka gwake mũciĩ. **24** Thuutha ũcio Elizabethi mĩtumia wake akĩgĩa nda, na handũ ha mĩeri itano agĩkara ehithĩte. **25** Akiuga atĩrĩ, “Nĩ Mwathani ũnjikĩre ũũ. Matukũ-inĩ maya nĩanjikĩte wega na akanjehereria thoni cia kũmenwo nĩ andũ.” **26** Naguo mweri wa itandatũ wa Elizabethi gũkorwo arĩ na nda-rĩ, Ngai nĩatũmire mũraika Gaburieli athĩ Nazarethi itũũra rĩarĩ kũu Galili, **27** akĩmũtũma kũrĩ mũirĩtu gathirange worĩtio nĩ mũndũ wetagwo Jusufu, wa rūciaro rwa Daudi. Mũirĩtu ũcio gathirange eetagwo Mariamu. **28** Mũraika ũcio akĩmuumĩrĩra, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩndakũgeithia, wee ũrathimĩtwo mũno! Mwathani arĩ hamwe nawe.” **29** Nake Mariamu agĩthĩnĩka mũno nĩ ũndũ ũcio, na akĩgega akĩrigwo nĩ ũhoru wa ngeithi icio. **30** Nowe mũraika ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Mariamu tiga gwĩtigĩra, nĩgũkorwo nĩũkinyĩrwo nĩ wega wa Ngai. **31** Nawe nĩũkũgĩa nda na nĩũgaaciara mwana wa kahĩ, nawe nĩũkamũtua Jesũ. **32** Nake nĩagatuĩka mĩnene na ageetagwo Mũrũ-wa-Ũrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno. Mwathani Ngai

nīakamūhe gīti kīa ūnene kīrīa gīa ithe Daudi,
33 nake nīagathamakīra nyūmba ya Jakubu
 nginya tene; ūthamaki wake ndūgaathira o na
 rī.” (aiōn g165) **34** Mariamu akīūria mūraika ūcio
 atīrī, “Ūndū ūyū ūngīhoteka atīa, kuona atī
 ndī o mūrītu gathirange?” **35** Nake mūraika
 ūcio akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Roho
 Mūtheru nīagooka igūrū rīaku naguo hinya wa
 ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīūgakūhumbīra, nī ūndū
 ūcio mwana ūrīa ūgaaciawo nī mūtheru na
 ageetagwo Mūrū wa Ngai. **36** O na Elizabethi,
 ūrīa wa mbarī cianyu, o nake nīekūgīa kaana
 arī mūkūrū, o ūcio weragwo atī nī thaata,
 atī nīgūkorwo rīu arī na nda ya mīeri itandatū.
37 Nīgūkorwo gūtīrī ūndū ūngīrema Ngai.”
38 Nake Mariamu akīmūcookeria atīrī, “Nī
 ndī ndungata ya Mwathani. Ndīrogīkwo o ta
 ūguo woiga.” Hīndī īyo mūraika akīmūtiga
 agīthīi. **39** Matukū-inī o ro macio, Mariamu
 akīhaariia, agīthīi ahiūhīte nginya itūūra
 rīarī būrūri ūrīa ūrī irīma wa Judea, **40**
 agītoonya mūcīi gwa Zakaria, na akīgeithia
 Elizabethi. **41** Rīrīa Elizabethi aiguiire ngeithi
 cia Mariamu-rī, kaana gake gakīambarara karī
 nda yake, nake Elizabethi akīyūrwo nī Roho
 Mūtheru. **42** Akīanīrīra na mūgambo mūnene,
 akiuga atīrī, “Wee wī mūrathime gatagatī
 ka atumia othe, nako kaana karīa ūgaaciara
 nīkarathime! **43** No nī kīi gītūmīte njikwo wega
 ūū, atī nyina wa Mwathani wakwa no ooke
 kūnjeerera? **44** Ndaigua mūgambo wa ngeithi
 ciaku wakinya matū-inī makwa, nako kaana
 karīa karī nda yakwa kambarara nī ūndū wa
 gūkena. **45** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūcio
 wītīkītīe atī maūdū marīa Mwathani amwīrite
 nīmakahingio!” **46** Nake Mariamu akiuga atīrī:
 “Ngoro yakwa nīragooa Mwathani, **47** naguo
 roho wakwa nīurakenera Ngai Mūhonokia
 wakwa, **48** nīgūkorwo nīarīkanīte kwīnyīhia
 kwa ndungata yake. Kuuma rīu njiarwa ciothe
 irīnjitaga mūrathime, **49** nīgūkorwo Ūcio ūrī
 Hinya nīanjīkīire maūdū manene, narīo rīitwa
 rīake nī rītheru. **50** Tha ciake nīkinyagīra arīa
 mamwītīgagīra, kuuma njiarwa nginya njiarwa.
51 Nīekīte maūdū ma hinya na guoko gwake;
 na arīa etīi aharaganagia meciiria ma ngoro

ciao. **52** Nīaharūrūkītīe aathani kuuma itī-inī
 ciao cia ūnene, no agatūūgīria arīa menyīhagia.
53 Nīahūūnītīe arīa ahūtū na maūdū mega, no
 arīa itonga akamaingata matarī na kīndū. **54**
 Nīateithītīe Isiraeli ndungata yake, akarīrikana
 ūhorō wake wa kūiguanīra tha, **55** o ta ūrīa eerire
 maithe maitū, atī nīakaiguīra Iburahīmu hamwe
 na njiaro ciake tha, nginya tene.” (aiōn g165) **56**
 Nake Mariamu agīkara na Elizabethi ta mīeri
 itatū, agīcooka akīinūka kwao. **57** Na rīrī, ihinda
 rīa Elizabethi rīakinya rīa gūciara, agīciara kahīi.
58 Andū a itūūra rīake na a mbarī ciao makīgua
 atī Mwathani nīakīrīrīrie kūmūiguīra tha, nao
 magīkena hamwe nake. **59** Mūthenya wa īnana
 wakinya, magīūka nīguo maruithie kaana kau,
 nao meendaga gūgatua Zakaria o ta ūrīa ithe
 eetagwo, **60** no nyina akīaria, akiuga atīrī, “Aca!
 Gegwītwo Johana.” **61** Nao andū makīmīra
 atīrī, “Gūtīrī mūdū wa mbarī cianyu wīttagwo
 rītīwa rīu!” **62** Nao makīūria ithe ūrīa angīenda
 gatuuō na ūndū wa kūmūheneria na moko.
63 Akīmeetia kahengere ga kwandīkwo, nake
 akīandīka atīrī, “Rītīwa rīako nī Johana.” Naguo
 ūndū ūcio ūkīgegīa andū othe. **64** O hīndī
 īyo akīhingūka kanua, naruo rūrīmī rwake
 rūkīregera, akīambīrīria kwaria, akīgooca Ngai.
65 Nao andū othe a itūūra makīyūrwo nī guoya,
 makaaragia ūhorō wa maūdū macio mothe,
 namo makīhunja būrūri-inī ūcio wothe wa
 irīma wa Judea. **66** Nao arīa othe maiguiire
 ūhorō ūcio makīgegīo nīguo makīūria atīrī,
 “Kaī kaana gaka gagaatuīka ū? Nīgūkorwo
 guoko kwa Mwathani kwarī hamwe nako.” **67**
 Nake ithe Zakaria akīyūrwo nī Roho Mūtheru,
 akīratha ūhorō, akiuga atīrī, **68** “Mwathani
 Ngai wa Isiraeli arogooocwo, tondū nīokīte na
 agakūūra andū ake. **69** Nīatwambarārīrie rūhīa
 rwa ūhonokio thīinī wa nyūmba ya Daudi,
 ndungata yake **70** (o ta ūrīa aarītīe matukū
 ma tene na tūnua twa anabīi ake atheru),
 (aiōn g165) **71** rwa gūtūhonokia kuuma kūrī thū
 ciitū, na kuuma kūrī guoko kwa arīa othe
 matūmenaga, **72** nīguo aigūire maithe maitū
 tha, na arīrikane kīrīkanīro gīake gītheru, **73** o
 mwīhītwa ūrīa eehītīire ithe witū Iburahīmu:
74 atī nīagatūhonokia kuuma guoko-inī gwa thū

ciitū, na atūhotithie kūmūtungatagīra tūtārī na guoya, **75** tūrī atheru na athingu mbere yake matukū-inī maitū mothe. **76** “O nawe, kaana gakwa, nīūgetagwo mūnabii wa Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno; nīgūkorwo nīūgaathiiaga mbere ya Mwathani nīguo ūmūthondekagīre njīra ciake, **77** na ūmenyithie andū ake ūhoru wa ūhonokio nī ūndū wa kūrakerwo mehia mao, **78** na tondū wa tha nyingī cia Ngai witū, tha icio nīgatūma rīūa rītūrathīre kuuma igūrū, **79** nīgeetha rīarīre arīa matūūruga nduma-inī, o na arīa matūūruga kūruru-inī gīa gīkuū, nīguo rītongorie magūrū maitū njīra-inī ya thayū.” **80** Nako kaana kau gagīkūra, na gagīgīa hinya roho-inī wako; nake agītūūra werū-inī nginya hīndī īrīa eyumīrie kūrī andū a Isiraeli.

2 Na rīrī, matukū-inī macio, Kaisari Augusito nīarutire watho atī andū othe a mabūrūri mothe marīa maathanagwo nī Aroma matarwo. **2** (Rīrī nīrīo rīarī itarana rīa mbere rīrīa rīataranirwo hīndī īrīa Kuirinio aarī barūthi wa Suriata.) **3** Nao andū magīthīi kwīyandikithia o mūdū itūūra-inī rīake mwene. **4** Nī ūndū ūcio Jusufu o nake akīambata kuuma itūūra rīa Nazarethi kūu Galili, agīthīi Judea, agīkinya Bethlehemu itūūra rīa Daudi, tondū we aarī wa nyūmba o na wa mbarī ya Daudi. **5** Nake aathiire kuo nīgeetha makeyandikithie marī na Mariamu, mūirītu ūrīa endaga kūhikia, nake aarī mūrītū. **6** Na hīndī īrīa maarī o kūu, ihinda rīa mwana gūciarwo rīgikinya, **7** Nake Mariamu akirīgithatha kaana ga kahī. Agīkooha na taama, agīgakomia thīinī wa mūharatī tondū nīmagīte handū ha kūraara thīinī wa nyūmba ya ageni. **8** Na kūu būrūri ūcio, nī kwarī arīithi maikaraga mīgūnda-inī, maikarītie mahiū mao ūtukū. **9** Mūraika wa Mwathani akīmōimīrīa, naguo riiri wa Mwathani ūkīmathera hau maarī, nao makīnyiitwo nī guoya. **10** No mūraika ūcio akīmeera atīrī, “Tigai gwītīgīra. Ndamūrehera ūhoru mwega na wa gīkeno kīnene, ūrīa ūgaatuika wa andū othe. **11** Ūmūthī itūūra-inī rīa Daudi, nīmūciarīrwo mūhonokia; nake nīwe Kristū ūrīa Mwathani. **12** Na rīrī, kīrīa kīrīmūmenyithia ūhoru ūcio nī gīki: Nīmūriona gakege koheetwo na taama gakometio thīinī

wa mūharatī.” **13** Na o rīmwe hakiumīra gīkundi kīnene kīa arāika a igūrū hamwe na mūraika ūcio, makīgooca Ngai, makiuga atīrī, **14** “Ngai arokumio kūu igūrū mūno, naguo thayū ūrogīa gūkū thī kūrī andū arīa akenagīra.” **15** Na rīrīa arāika acio maamatigire magīcooka igūrū-rī, arīithi acio makīrāna atīrī, “Nītūthīi Bethlehemu tūkoone ūndū ūcio wīkīkīte, ūcio Mwathani aatūhe ūhoru waguo.” **16** Nī ūndū ūcio magīthīi mahiūhīte, magīkora Mariamu na Jusufu o na gakege kau gakometio thīinī wa mūharatī. **17** Na maarīkia gūkoona, makīmēmerēkia ūhoru ūrīa maheetwo ūkonīi kaana kau, **18** nao arīa othe maūguire makīgegio mūno nī maūdū marīa arīithi acio maameeraga. **19** Nowe Mariamu akīga maūdū macio mothe ngoro-inī yake, na agīkara akīmeciiragia. **20** Nao arīithi acio makīhūdūka, magīkumagia na makīgoocaga Ngai nī ūndū wa maūdū macio mothe maigūite na makooona, o ta ūrīa meerītīwo. **21** Mūthenya wa kanana wakinya, rīrīa ihinda rīako rīa kūrūa rīakinyire-rī, kaana kau gagītūuo Jesū, rītīwa rīrīa mūraika aakaheete mbere ya nyina kūgīa nda yako. **22** Na rīrī, rīrīa ihinda rīao rīa gūtherio rīakinyire kūringana na Watho wa Musa-rī, Jusufu na Mariamu magīgātīwara Jerusalemu nīguo magakaneane harī Mwathani **23** (o ta ūrīa kwandikītwo Watho-inī wa Mwathani atīrī, “Irigithathi rīothe rīa kahī nī rīrīamūrāgīrwo Mwathani”), **24** na marute igongona kūringana na ūrīa Watho wa Mwathani uugīte: “Nī ndirahūgī igīrī kana tūtutuura twīrī.” **25** Na rīrī, nī kwarī mūdū kūu Jerusalemu wetagwo Simeoni, warī mūthingu na mwītīgīrī Ngai. Nake aatūire etereire kūhonokio kwa Isiraeli, nake Roho Mūtheru aarī hamwe nake. **26** Niaguūrīrio nī Roho Mūtheru atī ndagakua atoneete Kristū ūrīa wa Mwathani. **27** Nake agītōonya thīinī wa hekarū atongoretio nī Roho. Na rīrīa aciari a kaana kau ti Jesū, maagatwarire hekarū thīinī nīguo mahingie ūrīa mūtugo wa watho watūite-rī, **28** Simeoni agīkaiyūkīa moko-inī make na akīgooca Ngai, akiuga atīrī: **29** “Mwathani Mwene-Hinya, rīu rekereria ndungata yaku ithīi na thayū, o ta ūrīa wanjīrīre. **30** Nīgūkorwo

maitho makwa nīmonete ūhonokio waku, **31** ūrīa ūhaariirie mbere ya andū othe, **32** ūrī ūtheri wa kūguūrīria andū-a-Ndūrīrī, o na riiri kūrī andū aku a Isiraeli.” **33** Nake ithe na nyina makigega mūno nī ūndū wa maūndū marīa maaririo igūrū rīako. **34** Simeoni agīcooka akīmarathima akīra Mariamu, nyina wa kaana kau atīrī, “Kaana gaka nī gatuītwo ga kūgūithia na gūūkīria andū aingī thīinī wa Isiraeli, na gatuīke kimenyithia kīrīa kīrīmenagīrīrio, **35** nīgeetha meciiria ma ngoro nyingī maguūrio. O na ngoro yaku o nayo nīgatheecwo na rūhiū rwa njora.” **36** Ningī nī kwarī na mūtumia mūnabii, wetagwo Anna mwarī wa Fanueli, wa mūhīrīga wa Asheri. Mūtumia ūcio aarī mūkūrū mūno; aikarire na mūthuuriwe mīaka mūgwanja kuuma ahika, **37** agīcooka agīkara arī wa ndigwa na hīndī ūyo aarī na mīaka mīrongo īnana na īna. Nake ndoimaga hekarū-inī, no aatūire kuo ahooyaga Ngai ūtukū na mūthenya, na akehiingaga kūrīa irio na akahooyaga. **38** Hīndī o ūyo agīūka harīo, agīcookeria Ngai ngaatho, na akīaria ūhoru wa kaana kau kūrī arīa othe meetagīrīra kuona gūkūrwo kwa Jerusalemu. **39** Rīrīa Jusufu na Mariamu maarīkirie gwīka maūndū marīa mothe maathanītwo nī watho wa Mwathani-rī, magīcooka Galili, makīinūka itūūra rīao kūu Nazarethi. **40** Nako kaana kau gagikūra, gakīgīa na hinya; gakīiyūrwo nī ūūgī, nague wega wa Ngai warī hamwe nako. **41** Mwaka o mwaka aciari ake nīmathiia Jerusalemu nī ūndū wa Gīathī kīa Bathaka. **42** Jesū aakinyia mīaka ikūmi na īrīrī, makīambata nake magīthī Gīathī-inī kīu kūringana na mūtugo. **43** Na Gīathī kīu gīathira, rīrīa aciari ake mainūkaga-rī, kamwana kau ti Jesū, gagītigwo na thuutha kūu Jerusalemu, no matiamenyire. **44** Nao magīthī rūgendo rwa mūthenya mūgima, magīciiragia atī aarī gikundi-inī kīao. Thuutha ūcio makīambīrīria kūmūcaria kūrī andū a mbarī yao o na kūrī arata. **45** Hīndī īrīa mamwaagire, magīcooka Jerusalemu makamūcarie. **46** Thuutha wa mīthenya itatū makīmūkora hekarū-inī aikarīte gatagatī ka arutani, amathikīrīrie na akīmooragia ciūria. **47** Ūrīa wothe waiguaga akīaria nīagegagio nī

ūmenyo wake na ūrīa aacookagia. **48** Rīrīa aciari ake maamuonire, makigega. Nyina akīmūūria atīrī, “Mūrīū, ūgūtīwika ūguo nīkī? Nī na thoguo nī tūgūcarītie tūrī na kīeha mūno.” **49** Nake Jesū akīmooria atīrī, “Nī kīi gītūmīte mūnjarie? Kāi mūtōō atī njagītīrwo gūkorwo ndī nyūmba-inī ya Baba?” **50** No-o matiataūkīrwo nī ūrīa aameeraga. **51** Nake agīcooka hamwe nao nginya Nazarethi, na nīamathīkagīra. No nyina nīaigaga maūndū macio mothe ngoro-inī yake. **52** Nake Jesū agīkūra, akīūhīgaga, na akīnēnehaga, akīendagwo nī Ngai, o na andū.

3 Na rīrī, mwaka wa ikūmi na ītano wa ūthamaki wa Tiberio Kaisari, hīndī īrīa Pontio Pilato aarī barūthi wa Judea, nake Herode aathanaga Galili, na Filipu mūrū wa ithe aathanaga Iturea na Tarokoniti, nake Lusania agaathana Abilene, **2** hīndī ūyo Anasi na Kaiafa maarī athīnjīri-Ngai arīa anene, ūhoru wa Ngai nīwakinyīre Johana mūrū wa Zakaria arī werū-inī. **3** Nake agīthī būrūri wothe ūrīa warī hakuhi na Rūūi rwa Jorodani, akīhunjagia atī andū merire nīguo marekerwo mehia mao nīgeetha mabatithio. **4** O ta ūrīa kwandīkitwo ibuku-inī rīa mūnabii Isaia atīrī: “Nī mūgambo wa mūndū ūkwanīrīra werū-inī, akoiga atīrī, ‘Haarīriai njīra ya Mwathani, rūngariai tūcīra twake. **5** Mīkuru yothe nīgathikwo, nacio irīma ciothe na tūrīma nīkaaraganio. Njīra iria njogomu nīkarūngario, nacio njīra iria itarī njaraganu nīkaaraganio. **6** Nao andū othe nīmakona ūhonokio wa Ngai.”” **7** Andū aingī nīmathiire kūrī Johana akamabatithie, nake akīmeera atīrī, “Inyuī rūciaro rūrū rwa ndūira! Nūū ūmūtaarīte mūūrīre marakara marīa makirīi gūūka? **8** Ciarai maciaro maringaine na kwīrira. Na mūtīkambīrīrie kwīra na ngoro cianyu atīrī, ‘Ithe witū nī Iburahīmu,’ Nīgūkorwo ngūmwīra atīrī, Ngai no atūme mahiga maya matūike ciana cia Iburahīmu. **9** Ithanwa nīrīgītītwo itina-inī cia mītī, na mūtī o wothe ūtaciiraga maciaro mega ūrītemagwo ūgaikio mwaki-inī.” **10** Nao andū acio makīmūūria atīrī, “Tūkīagītīrwo nī gwīka atīa?” **11** Nake Johana akīmacookeria atīrī, “Mūndū ūrīa ūrī na nguogītīrī nīagaire ūrīa ūtarī, nake ūrīa ūrī na irio

níeke o ta ũguo.” 12 Nao etia mbeeca cia igooti o nao magĩũka mabatithio, makĩmũuria atĩrĩ, “Mũrutani, twagĩrĩrwo nĩ gwĩkaga atĩa?” 13 Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũtigetagie mbeeca makĩria ya ũria mwathĩtwo mwĩtagie.” 14 Nacio thigari ikĩmũuria atĩrĩ, “Na ithuĩ-rĩ, twagĩrĩrwo nĩ gwĩkaga atĩa?” Nake agĩcicookeria atĩrĩ, “Mũtigatunyage andũ mbeeca na mũtikamaigagĩre igenyo; na ningĩ iganagwoi nĩ mũaara wanyu.” 15 Na rĩrĩ, andũ nĩmaikaraga metereire marĩ na mwĩhoko, na othe magecũũranagia ngoro-inĩ ciao kana hihi Johana ahota gũkorwo nĩwe Kristũ. 16 Nowe Johana akĩmacookeria akĩmeera othe atĩrĩ, “Nĩĩ-rĩ, ndĩmũbatithagia na maaĩ. No nĩ kũrĩ mũndũ ũgũũka ũrĩ na hinya kũngĩra, ũria nĩ itagĩrĩre kuohora ndigi cia iraatũ ciake. We akaamũbatithagia na Roho Mũtheru o na mwaki. 17 Gĩtarũrũ gĩake akĩnyĩitĩte na guoko nĩguo atherie kĩhuhĩro gĩake, na acookanĩrĩre ngano amĩkie ikũmbĩ riake, no nĩagacina mahuti na mwaki ũtangĩhoreka.” 18 Johana nĩataarire andũ na ciugo nyingĩ na akamahunjabĩria Ũhor-ũria-Mwega. 19 Na rĩrĩ, rĩria Johana aatetirie Herode ũria warĩ mũthamaki tondũ wa kũhikia Herodia, mũtumia wa mũrũ wa ithe na nĩ ũndũ wa maũndũ marĩa mangĩ mothe mooru eekĩte, 20 Herode nĩongereire ũndũ ũngĩ mũũru makĩria; naguo nĩ wa kũnyĩitithia Johana na kũmuohithia njeera. 21 Hĩndĩ irĩa andũ othe maarĩkirie kũbatithio, o nake Jesũ nĩabatithirio. Na rĩria aahooyaga, Igũrũ rĩkĩhingũka, 22 nake Roho Mũtheru agĩkũrũka akĩũmba igũrũ riake arĩ na mwĩrĩ wahaanaga ta wa ndutura. Naguo mũgambo ũkiuma Igũrũ ũkiuga atĩrĩ, “Wee nĩwe mũrũ wakwa ũria nyendete; na nĩngenaga mũno nĩwe.” 23 Na rĩrĩ, Jesũ akĩambĩrĩria ũtungata wake aarĩ na ũkũrũ wa mĩaka ta mĩrongo itatũ. Nao andũ meeciiragia atĩ aarĩ mũrũ wa Jusufu, mũrũ wa Heli, 24 mũrũ wa Mathati, mũrũ wa Lawi, mũrũ wa Meliki, mũrũ wa Janai, mũrũ wa Jusufu, 25 mũrũ wa Matathia, mũrũ wa Amosi, mũrũ wa Nahumu, mũrũ wa Esili, mũrũ wa Nagai, 26 mũrũ wa Maathi, mũrũ wa Matathia, mũrũ wa Semeini, mũrũ wa Joseki, mũrũ wa Joda, 27 mũrũ wa Joanani, mũrũ wa Resa, mũrũ

wa Zerubabeli, mũrũ wa Shelathieli, mũrũ wa Neri, 28 mũrũ wa Meliki, mũrũ wa Adi, mũrũ wa Kosamu, mũrũ wa Elimadami, mũrũ wa Eri, 29 mũrũ wa Joshua, mũrũ wa Eliezeri, mũrũ wa Jorimu, mũrũ wa Mathati, mũrũ wa Lawi, 30 mũrũ wa Simeoni, mũrũ wa Juda, mũrũ wa Jusufu, mũrũ wa Jonamu, mũrũ wa Eliakimu, 31 mũrũ wa Melea, mũrũ wa Mena, mũrũ wa Matatha, mũrũ wa Nathani, mũrũ wa Daudi, 32 mũrũ wa Jesii, mũrũ wa Obedi, mũrũ wa Boazu, mũrũ wa Salimoni, mũrũ wa Nahashoni, 33 mũrũ wa Aminadabu, mũrũ wa Aruni, mũrũ wa Hezironi, mũrũ wa Perezu, mũrũ wa Juda, 34 mũrũ wa Jakubu, mũrũ wa Isaaka, mũrũ wa Iburahĩmu, mũrũ wa Tera, mũrũ wa Nahoru, 35 mũrũ wa Serugu, mũrũ wa Reu, mũrũ wa Pelegu, mũrũ wa Eberi, mũrũ wa Shela, 36 mũrũ wa Kainani, mũrũ wa Arafakasadi, mũrũ wa Shemu, mũrũ wa Nuhu, mũrũ wa Lameku, 37 mũrũ wa Methusela, mũrũ wa Enoku, mũrũ wa Jaredi, mũrũ wa Mahalaleli, mũrũ wa Kenani, 38 mũrũ wa Enoshu, mũrũ wa Sethi, mũrũ wa Adamu, mũrũ wa Ngai.

4 Nake Jesũ akiuma kũu Jorodani aiyũrĩtwo nĩ Roho Mũtheru, agĩtwarwo nĩ Roho werũ-inĩ, 2 kũria aagereirio nĩ mũcukani matukũ mĩrongo ĩna. Ndaarĩaga kindũ matukũ-inĩ macio, namo maathira agĩkorwo arĩ mũhũũtu. 3 Nake mũcukani akĩmwĩra atĩrĩ, “Angĩkorwo wee nĩwe Mũrũ wa Ngai, ĩra ihiga rĩrĩ rĩtuĩke mũgate.” 4 Nake Jesũ akĩmĩcookeria atĩrĩ, “Nĩ kwandikĩtwo atĩrĩ: ‘To mũgate wiki ũngĩtũũria mũndũ muoyo.’” 5 Ningĩ mũcukani akĩmũtwara handũ hatũũgĩru mũno, na gwa kahinda kanini mũno akĩmuonia mothamaki mothe ma gũkũ thĩ. 6 Agĩcooka akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩngũkũhe wathani wa kũu guothe na riiri wakuo wothe, nĩgũkorwo nĩiheapĩtwo kũrĩ nĩ, na no ndĩciheane kũrĩ mũndũ o wothe ũria ingĩenda kũhe. 7 Nĩ ũndũ ũcio ũngĩnyinamĩria ũhooe, mothe megũtuĩka maku.” 8 Jesũ akĩmũcookeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ kwandikĩtwo atĩrĩ: ‘Hooyaga Mwathani Ngai waku na ũmũtungatagĩre o we wiki.’” 9 Nake mũcukani akĩmũtwara Jerusalemu, na akĩmũrũgamia gathũrũmũndũ-inĩ ka hekarũ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Angĩkorwo wee nĩwe Mũrũ

wa Ngai, wīgūithie thī kuuma haha. 10 kūrī o na ūmwe wao, tiga kūrī mūtumia wa Nīgūkorwo nī kwandikītwo atīrī: “Nīagaatha araika ake nī ūndū waku makūmenyerere wega; 11 ningī nīmagakwanīrīria na moko mao, nīgeetha ndūkaringwo kūgūrū nī ihiga.” 12 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Maandīko moigīte atīrī: ‘Ndūkanagerie Mwathani Ngai waku.’” 13 Rīrīa mūcukani aarīkirie kūmūgeria na njīra ciothe-rī, akīmūtiga nginya ihinda rīrīa rīagīrīre rīkoneka. 14 Nake Jesū agīcooka Galilī arī na hinya wa Roho, nayo ngumo yake ikīhunja kūu būrūrī ūcio wothē. 15 Nake nīarutanaga thunagogī-inī ciao, nao andū othe makīmūkumia. 16 Na rīrī, nīathiire Nazarethi, kūrīa aareireirwo, na agītoonya thunagogī mūthenya wa Thabatū, o ta ūrīa aamenyerete gwīka. Nake akīrūgama na igūrū athome Maandīko. 17 Akīnengerwo ibuku rīa gīkūnjo rīa mūnabii Isaia. Akīrīkūnjūra, akīona harīa handikītwo atīrī: 18 “Roho wa Mwathani arī igūrū rīakwa, nī ūndū nīanjitīrīrie maguta nīguo hunjagīrie arīa athīni Ūhoro-ūrīa-Mwega. Nīandūmite thīi nyanīrīre kuohorwo kwa arīa moheetwo, na atī arīa atumumu nīmegūcooka kuona, na njohorithie arīa mahinyīrīrio, 19 ningī nyanīrīre mwaka wa gwītīkīrīka wa Mwathani.” 20 Agīcooka agīkūnja ibuku rīu rīa gīkūnjo, agīcookeria mūmenyereri wa thunagogī, agīikara thī. Nao andū arīa othe maarī thunagogī makīmūrora. 21 Nake akīambīrīria kwaria, akīmeera atīrī, “Ūmūthī maandīko maya nī mahingio mūkīnguagīra.” 22 Nao andū othe makīmūgaatha na makīgegīo mūno nī ciugo njega irīa cioimaga kanua gake. Makīūrānia atīrī, “Githī ūyū ti mūrū wa Jusufu?” 23 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Tī-itherū nī mūkūnjīra thimo īrīa yugaga atīrī, ‘Ndagītārī, wīihonie wee mwene! Maūdū marīa tūiguīte atī nī wekire kūu Kaperinaumu meeke gūkū itūūra-inī rīaku.” 24 Agīthī na mbere kuuga atīrī, “Ngūmwīra na ma, gūtīrī mūnabii wītīkagīrwo itūūra-inī rīake. 25 Ngūmwīra atīrī na ma, nī kwarī atumia aingī a ndigwa Isiraēli matukū-inī ma Elīja, rīrīa igūrū rīarī ihinge mīaka itatū na nuthu, na ng’aragu nene ikīyūrā būrūrī wothē. 26 No Elīja ndaigana gūtūmwo kūrī o na ūmwe wao, tiga kūrī mūtumia wa ndigwa ūrīa watūire itūūra rīa Zarefathu kūu būrūrī wa Sidoni. 27 Ningī nī kwarī andū aingī maarī na mangū thīinī wa Isiraēli ihinda rīa Elisha ūrīa mūnabii, no gūtīrī mūdū o na ūmwe wao wahonirio tiga Naamani ūrīa Mūsuriata.” 28 Andū othe arīa maarī thīinī wa thunagogī nīmarakarire mūno rīrīa maiguire ūguo. 29 Magīūkīra makīmūrūtūrū kuuma itūūra-inī rīu, makīmūtware rwere-inī rwa karīma harīa itūūra rīu rīakītwo, nīguo mamūikie na kūu kīharūrūka-inī. 30 Nowe Jesū akīgerera gatagatī-inī ka andū, agīthīra. 31 Agīcooka agīkūrūka, agīthī Kaperinaumu, itūūra rīarī Galilī, na mūthenya wa Thabatū akīambīrīria kūruta andū. 32 Nao andū makīgega nī ūndū wa ūrutani wake, tondū ndūmīrīri yake yarī ya wathani. 33 Na rīrī, kūu thīinī wa thunagogī nī kwarī na mūdū warī na ndaimono, nīyo ngoma thūku. Nake akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, 34 “Hī! Ūrenda atīa na ithuī, wee Jesū wa Nazarethi? Ūūkīte gūtūniina? Ningūū, we nīwe ūrīa Mūtheru wa Ngai!” 35 Nake Jesū akīmīkūma, akīmīra atīrī, “Kira, na uume thīinī wake!” Nayo ndaimono iyo ikīgūithia mūdū ūcio thī hau mbere yao othe, ikīuma na ndīamūtīhirie. 36 Nao andū othe makīgega makīūrānia atīrī, “Kaī ūrutani ūyū ūhaana atīa? Araatha ngoma thūku arī na wathani na hinya, nacio ikoima!” 37 Nayo ngumo yake ikīhunja kūrīa guothe kwariganītie na kūu. 38 Nake Jesū akīuma thunagogī, agīthī mūciī gwa Simoni. Na rīrī, nyīna wa mūtumia wa Simoni aarī mūrūaru mūrīmū wa kūhiūha mwīrī mūno, nao magīthaitha Jesū nī ūndū wake. 39 Nī ūndū ūcio, akīnamīrīra harī we, na agīatha mūrīmū ūcio uume mwīrī wake, naguō ūkīuma. Nake mūtumia ūcio agīūkīra o rīmwe na akīambīrīria kūmatungatīra. 40 Na rīrīa rīua rīathūaga, andū makīrehera Jesū andū arīa othe maarī na mīrimū ngūrāni, nake akīmaigīrīra moko o mūdū o mūdū, akīmahonia. 41 O na ningī ndaimono ikīuma andū aingī, ikīanagīrīra atīrī, “Wee nīwe Mūrū wa Ngai!” Nowe agīcikaania na agīcigīria ciarie, tondū nīcioī atī nīwe Kristū. 42 Na gwakīa-rī, Jesū akīumagara agīthī kūdū gūtaarī andū.

Nao andũ makĩmũcaria, na rĩrĩa maakinyire harĩa aarĩ, makĩgeria kũmũgĩrĩrĩa ndakoime kũu amatige. **43** Nowe akĩmeera atĩrĩ, “No nginya hunjie Ūhoro-ũrĩa-Mwega wa ūthamaki wa Ngai matũũra-inĩ marĩa mangĩ o namo, nĩ ūndũ nĩkĩo ndaatũmirwo.” **44** Nake agĩthiĩ na mbere na kũhunja thiĩnĩ wa thunagogi cia Judea.

5 Na rĩrĩ, mũthenya ūmwe Jesũ arũngĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria rĩa Genesareti, nakĩo kĩrĩndĩ kĩa andũ aingĩ nĩkĩahatikanaga kĩmũkuhĩrĩrie nĩguo gĩthikĩrĩrie ūhoro wa Ngai, **2** nake akĩona tũtarũ twĩrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria rĩu, tũtigĩtwo ho nĩ ategi a thamaki, arĩa maathambagia neti ciao cia gũtega. **3** Agĩtoonya gatarũ kamwe, nako kaarĩ ga Simoni, akĩmũthaitha agatoonyatoonyie maaĩ-inĩ, kehere hũgũrũrũ-inĩ. Agĩcooka agĩkara thĩ, akiambĩrĩria kũruta andũ ūhoro arĩ gatarũ-inĩ kau. **4** Na aarĩkia kwaria, akĩira Simoni atĩrĩ, “Twaru gatarũ haarĩa hariku, mũkũrũkie neti maaĩ-inĩ, mũtege thamaki.” **5** Nake Simoni akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathi witũ, tũrutĩte wĩra mũritũ ūtukũ wotho, na tũtinanyĩta kĩndũ o na kĩ. No tondũ nĩwoiga ūguo-rĩ, nĩngũikũrũkia neti.” **6** Maarĩkia gwĩka ūguo, makĩnyĩta thamaki nyingĩ mũno, nginya neti ciao ikĩambĩrĩria gũtuĩka. **7** Nĩ ūndũ ūcio makĩheneria arĩa maarutithanagia wĩra nao, arĩa maarĩ gatarũ kau kangĩ moke mamateithie, nao magĩũka makĩyũria tũtarũ twerĩ ki, o nginya tũkiambĩrĩria gũtoonyerera maaĩ-inĩ. **8** Hĩndĩ rĩa Simoni Petero onire ūguo, akĩgũithia maru-inĩ ma Jesũ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Njeherera Mwathani; nĩĩ ndĩ mũndũ mwĩhial!” **9** Nĩgũkorwo we na arĩa othe maarĩ nao nĩmagegire mũno nĩ ūndũ wa thamaki iria maanyĩtĩte, **10** o na Jakubu na Johana, ariũ a Zebedi, arĩa maarutithanagia wĩra na Simoni nĩmagegire. Nake Jesũ akĩira Simoni atĩrĩ, “Tiga gwĩtigĩra; kuuma rĩu ūrĩtegaga andũ.” **11** Nĩ ūndũ ūcio makĩumĩria tũtarũ twao hũgũrũrũ-inĩ cia iria, magĩtiga indo ciao ciothe, makĩmũrũmĩrĩra. **12** Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩmwe rĩrĩa Jesũ aarĩ itũũra-inĩ rĩmwe-rĩ, nĩguokire mũndũ waiyũrĩtwo nĩ mangũ mwĩrĩ wotho. Na rĩrĩa onire Jesũ, akĩgũithia, agĩturumithia

ũthiũ wake thĩ, akĩmũthaitha, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, ūngĩenda-rĩ, no ūũtherie.” **13** Jesũ agĩtambũrũkia guoko gwake, akĩhutia mũndũ ūcio, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ĩĩ, nĩngwenda. Therio!” Na o hĩndĩ ĩyo akĩhonio mangũ. **14** Jesũ agĩcooka akĩmũkaania, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũkeere mũndũ o na ū, no thĩ, ūkeyonanie kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai, na ūrute magongona marĩa Musa aathanire nĩ ūndũ wa gũtherio gwaku, arĩ ūira kũrĩ o.” **15** Na rĩrĩ, ngumo yake ĩgĩkĩrĩrĩa kũhunja makĩria, o nginya kĩrĩndĩ kĩngĩ ma kĩa andũ gĩgĩũka kũmũthikĩrĩria na kũhonio mĩrimũ yao. **16** No Jesũ nĩheheragĩra andũ, agathĩĩ kũndũ gũtarĩ andũ kũhoera Ngai kuo. **17** Mũthenya ūmwe nĩ kũrutana aarutanaga, nao Afarisai na arutani a watho arĩa mookĩte kuuma matũũra mothe ma Galili, na Judea, na Jerusalemu, maikarĩte thĩ hau. Naguo hinya wa Ngai wa kũhonania warĩ hamwe na Jesũ. **18** Na rĩrĩ, nĩhookire andũ makuuĩte mũndũ na kĩbarĩ, warũarĩte mũrimũ wa gũkua ciĩga, nao makĩgeria kũmũtoonyia nyũmba mamũge harĩ Jesũ. **19** Na rĩrĩa maagire njĩra ya gwĩka ūguo nĩ ūndũ wa ūingĩ wa andũ, makĩhaica nyũmba-igũrũ magĩtharia maturubarĩ, makĩmũikũrũkĩria mwanya-inĩ ūcio o arĩ kĩbarĩ-inĩ, nginya gatagatĩ-inĩ ka andũ acio makĩmũiga o hau Jesũ aarĩ. **20** Rĩrĩa Jesũ onire wĩtikio wao, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrata, nĩwarekerwo mehia maku.” **21** Nao Afarisai na arutani a watho makĩambĩrĩria gwĩciiria ngoro-inĩ ciao, makiuga atĩrĩ, “Kaĩ mũndũ ūyũ arĩ ū, ūkũruma Ngai? Nũũ ūngĩhota kũrekanĩra mehia, tiga Ngai we wiki?” **22** Nowe Jesũ nĩamenyaga ūria meeciiragia na akĩmooria atĩrĩ, “Mũreeciiria maũndũ macio ngoro-inĩ cianyu nĩkĩ? **23** Nĩ ūndũ ūrĩkũ mũhũthũ; nĩ kwĩra mũndũ, ‘Nĩwarekerwo mehia maku,’ kana nĩ kũmwĩra, ‘Ūkĩra wĩtware?’ **24** No nĩgeetha mũmenye atĩ Mũrũ wa Mũndũ arĩ na ūhoti gũkũ thĩ wa kũrekanĩra mehia-rĩ” Akĩira mũndũ ūcio wakuĩte ciĩga atĩrĩ, “Ndakwĩra atĩrĩ, ūkĩra, oya kĩbarĩ gĩaku, ūinũke.” **25** O hau hau akĩrũgama mbere yao, akĩoya kĩbarĩ kĩrĩa akomeire, na akĩinũka mũciĩ akĩgoocaga Ngai. **26** Nao andũ othe nĩmagegire na magĩkumia Ngai. Makĩyũrwo nĩ guoya, makiuga atĩrĩ,

“Ūmūthī nītuonete maündū tūtārī tuona.” 27 Thuutha wa ūguo, Jesū akiumagara na akiona mündū warī mwītia wa mbeeca cia igooti wetagwo Lawi aikarīte harīa heetagīrio mbeeca cia igooti. Jesū akīmūwīra atīrī, “Nūmīrīra.” 28 Nake Lawi agīūkīra, agītiga indo ciake ciothe, akīmūrūmīrīra. 29 Lawi agīcooka akīrugithīria Jesū iruga inene gwake mūciī, na gīkundi kīnene kīa etia mbeeca cia igooti o na andū angī nīmārīanagīra nao. 30 No Afarisai na arutani a watho arīa maarī a gīkundi kīao magītetia arutwo ake makīmooria atīrī, “Mūrīanagīra na mūkanyuuanīra na etia mbeeca cia igooti na andū ehia nīkī?” 31 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Andū arīa agima mīrī tio mabataragio nī ndagītārī, no nī arīa arūaru. 32 Nīi ndiokire gwīta andū arīa athingu, no nī arīa ehia, nīguo merire.” 33 Nao makīmūwīra atīrī, “Arutwo a Johana nī meehingaga kūrīa irio kaingī kaingī makahooya, o nao arutwo a Afarisai nīmekaga o ūguo, no aku marīaga na makanyua hīndī ciothe.” 34 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “No mwīre ageni a mūhikania mehinge kūrīa rīrīa e hamwe nao? 35 No rīrī, ihinda nīrīgakinya rīrīa mūhikania akeetherio kuuma kūrī o; matukū-inī macio-rī, nī makeehinga kūrīa irio.” 36 Ningī Jesū akīmahe ūhorō na ngerekano īno, akīmeera atīrī, “Gūtīrī mündū ūngītīnia kīraka kuuma harī nguo njerū, agīkīre nguo ngūrū. Angīka ūguo, angīkorwo atarūrīte nguo njerū, nakīo kīraka kīu kīa nguo īyo njerū kīage kwagīrīra nguo īyo ngūrū. 37 Ningī gūtīrī mündū wīkagīra ndibei ya mūhīhano mondo-inī ngūrū. Angīka ūguo, ndibei īyo ya mūhīhano no ītarūre mondo icio, ndibei īyo īitike, nacio mondo icio itarūkange. 38 Aca, ti ta ūguo, ndibei ya mūhīhano no ngīnya īkīrwo mondo-inī njerū. 39 O na gūtīrī mündū thuutha wa kūnyua ndibei ngūrū ūcookaga kwenda ndibei īyo ya mūhīhano, nī ūndū oigaga atīrī, ‘īrīa ngūrū nīyo njega.”

6 Mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū akīgerera mīgūnda-inī ya ngano, nao arutwo ake makīambīrīria gūtua ngira imwe cia ngano, magīcirigitha na moko, makīrīa ngano. 2 Afarisai amwe makīmooria atīrī, “Nī kī kīratūma mwīke ūrīa gūtetikīrītio nī watho mūthenya

wa Thabatū?” 3 Jesū akīmacookeria atīrī, “Kāi mūtathomete ūrīa Daudi eekire, rīrīa we na arīa maarī nake maarī ahūtū? 4 Aatoonyire Nyūmba ya Ngai, akīoya na akīrīa mīgate īrīa yamūrīrwo Ngai, īrīa ateetikīrītio kūrīa nī watho tiga no athīnjīri-Ngai meetikīrītio kūmīrīa, na agīcooka akīhe arīa maarī nake īmwe yayo.” 5 Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mündū nīwe Mwathani wa Thabatū.” 6 Na rīrī, mūthenya ūngī wa Thabatū nīathiire thunagogi-inī, akīrutana, nakuo nī kwarī na mündū warī mwonju guoko gwake kwa ūrīo. 7 Nao Afarisai na arutani a watho nīmacaragia ūndū mangīthitangīra Jesū, nī ūndū ūcio makīmūrora mūno, mone kana nīekūhonania mūthenya wa Thabatū. 8 Nowe Jesū, tondū nīamenyaga ūrīa meeciiragia, akīrīa mündū ūcio wonjete guoko atīrī, “Ūkīra ūrūgame mbere ya andū othe.” Nī ūndū ūcio agīūkīra akīrūgama hau. 9 Jesū agīcooka akīmeera atīrī, “Ngūmūūria atīrī, nī ūndū ūrīkū mwītīkīrie nī watho mūthenya wa Thabatū: nī gwīka wega kana nī gwīka ūūru, nī kūhonokia muoyo kana nī kūūniina?” 10 Akīhūgūra, akīmarora othe, agīcooka akīrīa mündū ūcio atīrī, “Tambūrūkia guoko gwaku.” Nake agīka o ro ūguo; nakuo guoko gwake gūkīhonio biū. 11 Nao makīrakara mūno, makīambīrīria kūūrania ūrīa mangīka Jesū. 12 Mūthenya ūmwe Jesū nīoimagarire agīthīī kīrīma-inī akahoee, akīraara akīhooya Ngai ūtukū wothē. 13 Gwakīa-rī, agīita arutwo ake moke harī we, agīthuura andū ikūmi na eerī ao, akīmatua atūmwō, nao nī: 14 Simoni (ūrīa aatuiire Petero), na Anderea mūrū wa nyīna, na Jakubu, na Johana, na Filipu, na Baritholomayo, 15 na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo, na Simoni ūrīa wetagwo Zelote, 16 na Judasi wa Jakubu, na Judasi Mūisikariota ūrīa wamūkunyanīire. 17 Nake Jesū agīkūrūka hamwe nao, makīrūgama handū haarī haraganu. Gikundi kīnene kīa arutwo ake kīarī ho, o na andū aingī mūno kuuma Judea guothe, na Jerusalemu, o na kuuma ndeere-inī cia Turo na Sidoni, 18 nao mookīte nīguo mamūigie na mahonio mīrimū yao. Nao arīa maanyamaragio nī ngoma thūku makīhonio, 19 nao andū othe makīgeria

kūmūhutia, tondū hinya nīwoimaga thīinī wake na ūkamahonia othe. **20** Nake akīrora arutwo ake, akiuga atīrī: “Kūrathimwo-rī, nī inyuī athīinī, nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai nī wanyu. **21** Kūrathimwo-rī, nī inyuī mūhūūtaga rīu, nīgūkorwo nīmūkahūūnio. Kūrathimwo-rī, nī inyuī mūrarīra rīu, nīgūkorwo nīmūgatheka. **22** Kūrathimwo-rī, nī inyuī hīndī īrīa andū mekūmūmena, na meyamūre kūrī inyuī, na mamūrume, na mathūkīrīrie rīutwa rīanyu, nī ūndū wa Mūrū wa Mūdū. **23** “Mūthenya ūcio nīmūgakena na mūrūgarūge, tondū mūcaara wanyu nī mūingī Igūrū. Nīgūkorwo ūguo noguo maithe mao meekire anabii. **24** “No rīrī, kāi mūrī na haaro inyuī itonga-ī, nīgūkorwo nīmūrīkītie kwamūkīra kūnyamarūrwo kwanyu. **25** Kāi mūrī na haaro inyuī arīa mūhūūnī rīu-ī, nīgūkorwo nīmūkahūūta. Kāi mūrī na haaro arīa mūratheka rīu-ī, nīgūkorwo nīmūgacakaya na mūrīre. **26** Kāi mūrī na haaro inyuī hīndī īrīa andū othe mekūmūgaathīrīria-ī, nīgūkorwo ūguo noguo maithe mao meekaga anabii a maheeni. **27** “No ngūmwīra atīrī inyuī arīa mūthīkīrīrie: endagai thū cianyu, na mwīkage wega arīa mamūthūire, **28** na ningī mūrathimage arīa mamūrumaga, na mūhooyagīre arīa mamwīkaga ūūru. **29** Na rīrī, mūdū angīkūgūtha rūthīa rūmwe, mūhūgūkīrie rūu rūngī o naruo. Na mūdū angīgūtunya igooti rīaku, ndūkamūgirie kuoya o na kanjū yaku. **30** Mūdū o wothē angīkūhooya kīndū mūhe, na mūdū o wothē angīoya kīndū gīaku, ndūkamwītie. **31** Īkagai andū arīa angī o ūrīa mūngīenda mamwīkage. **32** “Rīu-rī, angīkorwo mwendete o arīa mamwendete-rī, mwakīīguna na kī? O na ‘ehia’ nīmendaga arīa mamendete. **33** Na mūngīkorwo mwīkage wega o arīa mamwīkage wega-rī, mwakīīguna na kī? Nīgūkorwo ehia o nao nīmekaga o ūguo. **34** Na ningī mūngīkorwo mūkombithagia o arīa mwīhokete nīmakamūrīha-rī, mwakīīguna na kī? O na ehia nīmakombagīra ehia arīa angī, mehokete nīmakarīhwo ciothe. **35** No rīrī, endagai thū cianyu, na mūciikage wega, o na mūkombithagie mūtekwīhoka gūcookerio kīndū. Hīndī īyo irīhi rīanyu nīrīkaneneha,

na inyuī nīmūgatuīka ariū a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, nīgūkorwo we nīaiguagīra arīa matarī ngaatho tha o na arīa aaganu. **36** Iguanagīrai tha, o ta ūrīa Ithe wanyu aiguanagīra tha. **37** “Mūtigaciirithanagie nīgeetha na inyuī mūtikanaciirithio. Mūtigatuanagīre, nīgeetha na inyuī mūtikanatuīrwo. Rekanagīrai, na inyuī nīmūkarekerwo. **38** Heanagai, na inyuī nīmūrīheagwo na gīthimi kīega, gīkindīrītwo, kīinainītio na gīgaitīkīrīra, nīkīo mūgaitīrītwo nakīo nguo-inī. Nīgūkorwo gīthimi kīrīa mūthimanagīra nakīo, no kīo mūrīthimagīrwo nakīo.” **39** Agīcooka akīmahe ngerekano īno, akīmooria atīrī, “Mūtumumu no atongorie mūtumumu ūrīa ūngī? Githī eerī to magūe irima? **40** Mūrutwo ti mūnene kūrī mūmūruti, no ūrīa wothē mūrute wega, no atuīke ta mūmūruti. **41** “Nī kī gīgūtūma wone kīhuti kīrīa kīrī riitho rīa mūrū wa thoguo, no ūkaaga kūrūmbūiya mūgogo ūrīa ūrī riitho rīaku we mwene? **42** Wahota atīa kwīra mūrū wa thoguo atīrī, ‘Mūrū wa baba, reke ngūrute kīhuti kīu kīrī riitho rīaku,’ o rīrīa wee wagīte kuona mūgogo ūrīa ūrī naguo riitho rīaku? Wee hinga īno, amba ūrute mūgogo ūcio ūrī naguo riitho, nīguo wone wega ūhote kūruta kīhuti kīrīa kīrī riitho rīa mūrū wa thoguo. **43** “Gūtīrī mūtī mwega ūciaraga maciaro mooru, kana mūtī mūūru ūgaciara maciaro mega. **44** O mūtī ūmenyekaga na maciaro maguo mwene. Andū matituaga ngūyū kuuma mītī-inī ya mīigua, o na kana magatua thabībū kuuma cong’e-inī. **45** Mūdū ūrīa mwega aragia maūdū mega kuuma mūthiithū-inī wa ngoro yake, nake mūdū ūrīa mūūru aragia maūdū mooru kuuma mūthiithū-inī wa ngoro yake. Nīgūkorwo kanua gake kaaragia o maūdū marīa maiyūrīte ngoro yake. **46** “Atīrīrī, mūnjītaga ‘Mwathani, Mwathani,’ nīkī, na mūtīkaga ūrīa ndīmwīraga? **47** Nīngūmuonia ūrīa mūdū ūrīa ūūkaga kūrī nīī, na akaigua ciugo ciakwa, na ageeka ūrīa ciugīte ahaana. **48** Ahaana ta mūdū waakaga nyūmba, ūrīa wenjire mūthingī, akīūrikia na akīwamba igūrū rīa ihiga. Hīndī īrīa kwagīre mūiyūro wa maaī, kīguū gīgīgūtha nyūmba īyo na nditi, no gītiamīenyenyirīe, tondū nīyaakītwo

wega. 49 No mündü ūria ūiguaga ciugo ciakwa, na ndekaga ūria ciugite, ahaana ta mündü ūria waakire nyumba itari na muthingi. Na riria kiguu kiaguthire nyumba iyo, ikimomoka, naguo mwanangiko wayo wari munene.”

7 Nake Jesu aarikia kwaria maundu macio mothe andu makimuguaga, agitoonya Kaperinaumu. 2 No kuu ni kwari na ndungata ya munene-wa-thigari-igana, iria mumathi eendete muno, nayo yari ndwaru hakuhi gukua. 3 Nake munene ucio wa thigari igana aigua uhoro wa Jesu, agituma athuuri a Ayahudi kuri we makamurie oke ahonie ndungata yake. 4 Nao maakinya kuri Jesu, makimuthaitha magwathirie muno, makimwira atiri, “Mundu uyū niagiriirwo gwiko ugo niwe, 5 tondū niendete ruri rwi na niatwakiire thunagogi.” 6 Ni undu ucio Jesu agithi nao. Na mari hakuhi gukinya mucii, munene ucio wa thigari igana akimutumira arata makamwira atiri, “Mwathani, tika gwithinia tondū ndiagiriire wee uke gwakwa mucii. 7 O na nokio itanona njagiriire guka kuri we. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nikuhona. 8 Nigukorwo ni mwene ndi mundu wathagwo, na ndi na thigari njathaga. Ndeera umwe ‘Thii,’ niathiaga, na ndeera ungā atiri, ‘Ūka,’ niokaga. Na ningi ndeera ndungata yakwa atiri, ‘Ika una,’ nikaga.” 9 Riria Jesu aiguiere ugo, akigega, akihugukira kirindi kiria kiamurumiriire, agikira atiri, “Ngumwira atiri, ndionete mundu uri na witikio munene uu Isiraeli guothe!” 10 Nao andu aria maatumitwo magicooka mucii magikora ngombo iyo iri honu. 11 Ihinda inini riathira, Jesu agithii ituura rietagwo Naini, nao arutwo ake na andu gikundi kinene magithii nake. 12 Na riria akuhiriire kihingo gia ituura riu, mundu wakuite niarutagwo kuo na aari mwana wa mumwe, nake nyina aari mutumia wa ndigwa. Nao andu aingi a ituura riu mari hamwe nake. 13 Riria Mwathani onire mutumia ucio, akimuguira tha, akimwira atiri, “Tika kurira.” 14 Agicooka agithii, akihutia ithanduku, nao aria maarikuuite makirugama. Agicooka akiuga atiri, “Mwanake, ndakwira atiri, ukiral!” 15 Mundu ucio wakuite agukira, akambiriria

kwaria, nake Jesu akimunengerana kuri nyina. 16 Andu othe makiiyurwo ni guoya na makigooa Ngai, makiuga atiri, “Munabii munene niokite gatagati gaitu. Ngai niokite guteithia andu ake.” 17 Nayo ngumo ya Jesu ikihunja Judea guothe o na bururi uria waguthiururukiiire. 18 Nao arutwo a Johana nimamuheire uhoro wa maundu macio mothe. Nake Johana agita arutwo ake eeri, 19 akimatuma kuri Mwathani makamurie atiri, “Wee niwe uria weritwo niagooka kana tweterere mundu ungā?” 20 Nao arutwo acio maakinya kuri Jesu makimwira atiri, “Johana Mubathithania aatutuma kuri we tukurie atiri, ‘Wee niwe uria weritwo niagooka kana tweterere mundu ungā?’” 21 Ihinda-ini o riu Jesu akihonia andu aingi aria mari na mirimu, na ndwari, na akiingata ngoma thuku o na agituma andu aingi aria mari atumumu macooke kuona. 22 Ni undu ucio agicookeria aria maatumitwo atiri, “Cookai mukeere Johana maundu maria muonete na mukaigua: ati atumumu ni marona, na ithua niiretwara, na aria mari na mangi ni marahonio, na andu aria mataiguaga nimarigua, na aria akuu nimarariukio, na Uhoro-uria-Mwega niurahunjirio aria athiini. 23 Kurathimwo ni mundu uria utarahingwo ni undu wakwa.” 24 Andu acio maatumitwo ni Johana moima hari Jesu, Jesu akiambiriria kwariria andu aingi uhoro wa Johana, akimooria atiri, “Ni ki mwathiite kuona weru-ini? Hihi mwathiite kuona kamurangi kainainagio ni ruhuho? 25 Angikorwo ti guo-ri, mwathiite kuona ki? Hihi ni mundu wihumbite nguo njega? Aca, aria mehumbaga nguo cia goro na magekenia na miago ya thi maikaraga nyumba cia uthamaki. 26 Mwaagithiite kuona ki? Hihi mwathiite kuona munabii? Ii, ngumwira atiri, muonire mundu ukirite munabii. 27 Uyū niwe uria uhoro wake wandikitwo atiri: “Ningatuma mutumwo wakwa athi mbere yaku, nake niagaguthondekera njira.” 28 Ngumwira atiri, hari andu aria manaciurwo ni atumia-ri, gutiri o na umwe munene gukira Johana; no mundu uria munini muno uthamaki-ini wa Ngai, ni munene kumukira.” 29 (Andu othe, o na etia

mbeeca cia igooti, rĩria maiguire ciugo cia Jesũ, magĩtikĩra atĩ njĩra ya Ngai nĩ ya ma, tondũ maabatithĩtio nĩ Johana. **30** No Afarisai na arutani a watho makĩregana na ũrĩa Ngai endaga meke, tondũ o matiabatithĩtio nĩ Johana.) **31** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Andũ a rũciaro rũrũ ingĩmagerekania na kĩ? Matariĩ ta kĩ? **32** Matariĩ ta ciana ciikarĩte ndũnyũ igĩta iria ingĩ, igaciĩra atĩrĩ: “Twamũhuhĩre mĩtũrĩrũ, mũkiaga kũina; twamũiniire rwĩmbo rwa macakaya, no mĩtiarĩre.” **33** Nĩgũkorwo Johana Mũbatithania ookire atekũria na atekũnyua ndibei, na inyui mũkiuga atĩrĩ, ‘Arĩ na ndaimono.’ **34** Mũrũ wa Mũndũ ookire akĩrĩaga na akĩnyuuga, na inyui mũkiuga atĩrĩ, ‘Onei mũndũ mũkoroku na mũrĩũ, mũrata wa etia mbeeca cia igooti na “ehia”.’ **35** No ũũgĩ nĩũmenyekaga nĩ wa kĩhooto nĩ ciana ciaguo ciothe.” **36** Na rĩrĩ, Mũfarisai ũmwe nĩetire Jesũ gwake makarĩanĩre irio cia hwaĩ-inĩ nake, nĩ ũndũ ũcio Jesũ agĩthĩ nyũmba ya Mũfarisai ũcio, agĩkara metha-inĩ. **37** Rĩrĩa mũndũ-wa-nja watũũrĩte mĩtũũrĩre wa mehia itũũra-inĩ rĩu aamenyire atĩ Jesũ nĩararĩa irio nyũmba ya Mũfarisai ũcio-rĩ, agĩũka na cuba wa maguta manungi wega, **38** na akĩrũgama thuutha wake, o hau magũrũ-inĩ make, akĩrĩraga, na akĩambĩrĩria kũmũlũgĩa nyarĩrĩ na maithori make. Agĩcooka akĩmũgĩria nyarĩrĩ na njuĩrĩ yake, agĩcimumunya, na agĩciitĩrĩria maguta manungi wega. **39** Rĩrĩa Mũfarisai ũrĩa wamwĩtĩte onire ũndũ ũcio, akĩira na ngoro atĩrĩ, “Korwo mũndũ ũyũ nĩ mũnabii, nĩangĩamenya ũrĩa ũramũhutia nĩ mũndũ-wa-nja wa mũthemba ũrĩkũ, na atĩ nĩ mwĩhia.” **40** Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Simoni, ndĩ na ũndũ wa gũkwĩra.” Nake akiuga atĩrĩ, “Mũrutani, njĩra.” **41** “Kũrĩ andũ eerĩ maarĩ na thĩirĩ wa mũndũ wakombithanagia mbeeca. Ũmwe aarĩ na thĩirĩ wa dinari magana matano, na ũrĩa ũngĩ dinari mĩrongo itano. **42** Na rĩrĩ, gũtĩrĩ o na ũmwe wao warĩ na mbeeca cia kũmũrĩha, nĩ ũndũ ũcio marĩ o eerĩ akĩmarekera thĩirĩ ũcio. Rĩu-rĩ, acio eerĩ nũũ ũngĩmwenda makĩria?” **43** Simoni akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ngwĩciiria nĩ ũrĩa warekeirwo thĩirĩ ũrĩa mũnene.” Jesũ akiuga atĩrĩ, “Nĩwatua wega.” **44** Agĩcooka akĩthũgũrĩra mũndũ-wa-nja ũcio,

akĩira Simoni atĩrĩ, “Nĩũkuona mũndũ-wa-nja ũyũ? Njũkire nyũmba gwaku, no ndũnaahe maaĩ ma gwithamba nyarĩrĩ, no nĩanjihũgia nyarĩrĩ na maithori make, na acigiria na njuĩrĩ yake. **45** Wee-rĩ, ndũnaamumunya, no mũndũ-wa-nja ũyũ, kuuma rĩrĩa ndonyire ndarĩ aratigithĩria kũmumunya nyarĩrĩ ciakwa. **46** Wee-rĩ, ndũnanjitĩrĩria maguta mĩtwe, no ũyũ nĩanjitĩrĩrie maguta manungi wega nyarĩrĩ. **47** Nĩ ũndũ ũcio ngũkwĩra atĩrĩ, nĩarekeirwo mehia make maingĩ. Nĩgũkorwo nĩendanĩte mũno. No ũrĩa ũrekeirwo mehia manini, endanaga o hanini.” **48** Jesũ agĩcooka akĩira mũndũ-wa-nja ũcio atĩrĩ, “Nĩwarekerwo mehia maku.” **49** Ageni arĩa angĩ makĩambĩrĩria kwĩrana atĩrĩ, “Kaĩ ũyũ akĩrĩ ũ, ũrarekanĩra o na mehia?” **50** Jesũ akĩira mũndũ-wa-nja ũcio atĩrĩ, “Gwĩtikia gwaku nĩ gwakũhonokia; thĩĩ na thayũ.”

8 Na rĩrĩ, thuutha wa ũguo, Jesũ agĩthĩ matũũra-inĩ o na tũtũũra-inĩ akĩhunjagia ũhoru-ũrĩa-Mwega wa ũthamaki wa Ngai. Arutwo ake arĩa ikũmi na eerĩ maarĩ hamwe nake, **2** o na atumia amwe a arĩa maarutĩtwo ngoma thũku na arĩa maahonetio mĩrimũ: nao nĩ Mariamu (ũrĩa wetagwo Mũmagidali), nĩwe warutĩtwo ndaimono mũgwanja; **3** na Joana mĩtumia wa Husa, ũrĩa warĩ mũrori wa indo cia Herode; na Susana; na angĩ aingĩ. Atumia aya nĩmamũtungatagĩra na indo ciao ene. **4** Andũ aingĩ nĩmathiire na mbere kũngana harĩ Jesũ moimĩte matũũra-inĩ, na rĩrĩa andũ maingĩhire mũno akĩmahe ũhoru na ngerekano, akĩmeera atĩrĩ, **5** Mũrĩmi nĩoimagarire akahure mbeũ ciake. Na rĩrĩa aahuraga mbeũ icio, imwe ikĩgũa mũkĩra-inĩ wa njĩra; ikĩrangĩrĩrio na magũrũ, nacio nyoni cia rĩera-inĩ igĩũka igĩcĩria. **6** Ingĩ ikĩgũa rũnyanjara-inĩ, na rĩrĩa ciamerire, mĩmera iyo ikĩhooha tondũ wa kwaga ũũgũ. **7** Nacio mbeũ ingĩ ikĩgũa mĩigua-inĩ, nayo mĩigua igĩkũranĩra nacio na igĩcithararia. **8** Mbeũ ingĩ nacio ikĩgũa tĩĩri-inĩ mũnoru. Igĩkũra, igĩciara maita igana ma iria ciahandĩtwo. Aarĩkia kuuga ũguo, akĩanĩrĩra, akiuga atĩrĩ, “Ũrĩa ũrĩ na matũ ma kũigua, nĩaigue.” **9** Nao arutwo ake makĩmũũria ũrĩa ngerekano iyo yoiyaga. **10** Akĩmeera atĩrĩ, “Inyui nĩmũheetwo ũmenyo wa

kūmenya hitho cia ūthamaki wa Ngai, no arīa angī ndīmaaragīria na ngerekano, nīgeetha, “maarora, makaaga kuona; na maigua, makaaga gūtaūkīrwo.” **11** “Ngerekano iyo yugīte atīrī: Mbeū icio nī ūhoro wa Ngai. **12** Mbeū iria ciagūire mūkīra-inī wa njīra nī andū arīa maiguaga ūhoro wa Ngai, nake mūcukani agooka akeheria ūhoro ūcio ngoro-inī ciao, nīguo matigetīkie mahonoke. **13** Nacio iria ciagūire rūnyanjara-inī nī andū arīa maiguaga ūhoro wa Ngai, na makawamūkīra na gīkeno, no makaaga mīri. Metīkagia o gwa kahinda kanini, no magerio moka makaūtiganīria. **14** Mbeū iria ciagūire mīigua-inī nī andū arīa maiguaga ūhoro, no o magīthiia-rī, magatharario nī mīhang’o, na ūtonga, na mīago, nao makaaga gūkūra. **15** No rīrī, mbeū iria ciagūire tīiri-inī ūria mūnoru nī andū arīa maiguaga ūhoro marī na ngoro ya ma na njega, makaūtūūria, na nī ūndū wa gūkīrīrīria, magaciaraaga maciaro. **16** “Na rīrī, gūtīrī mūdū ūgwatagia tawa akaūkunikīria na irebe, kana akaūiga rungu rwa ūrīrī. No aūigaga handū igūrū, nīguo andū arīa megūtoonya nyūmba mathererwo nī ūtheri. **17** Nīgūkorwo gūtīrī ūndū mūhithe ūtakagūrio, na gūtīrī ūndū ūrī hitho-inī ūtakamenyeka kana ūtakanikwo ūtheri-inī. **18** Nī ūndū ūcio mwīmenyagīrīrei ūria mūthikagīrīria. Ūria wothe ūrī na indo nīakongererwo nyingī; na ūria wothe ūtarī nīagatuunywo o na kīria arī nakīo.” **19** Na rīrī, nyina wa Jesū na ariū a nyina na Jesū magīuka kūmuona, no matingīahotire gūthīi hakuhi nake nī ūndū wa andū kūingīha. **20** Mūdū ūmwe akīmwīra atīrī, “Maitūguo na ariū a maitūguo marūgamīte nja makienda gūkuona.” **21** Nake akīmūcookeria atīrī, “Maitū na ariū a maitū nī arīa maiguaga ūhoro wa Ngai na makaūhingia.” **22** Mūthenya ūmwe Jesū nīerire arutwo ake atīrī, “Nītūringei tūthīi mūrīmo ūria ūngī wa iria.” Nī ūndū ūcio magītoonya gatarū magīthīi. **23** Na rīrīa maathīia Jesū akīhitwo nī toro. Na rīrī, kuu iria-inī nī kwagīre na kīhuhūkanio kīnene, nako gatarū kau kaarī hakuhi kūūrīra maaī-inī, na magīkorwo marī ūgwati-inī mūnene. **24** Nao arutwo magīthīi makīmūūkīria, makīmwīra atīrī “Mwathani! Mwathani! Nītūkūrīra maaī-inī!”

Nake Jesū agīūkīra agīkaania rūhuho na maaī macio maahūūranaga; namo makūmbī macio ma maaī makīnyihanyīiha na gūkīhoorera. **25** Akīūria arutwo ake atīrī, “Wītīkio wanyu ūrī ha?” Nao makīiyūrwo nī guoya na makīgega, makīūrania atīrī, “Kaī mūdū ūyū arī ū? Aathaga huho o na maaī, nacio ikamwathīkīra.” **26** Makīringa mūrīmo ūria ūngī wa iria, magīkinya rūgongo rwa Agerasi rūria rūng’ethanīire na Galili. **27** Jesū aarīkia kuuma gatarū, aakinya thī agītūngwo nī mūdū warī na ndaimono oimīte itūūra-inī. Mūdū ūcio nīakarīte ihinda inene ategwīkīra nguo kana agatūūra nyūmba, no aatūūruga mbīrīra-inī. **28** Rīria mūdū ūcio onire Jesū, agīkaya na akīgūithia magūrū-inī make, akīanīrīra na mūgambo mūnene akīmūūria atīrī, “Ūrenda atīa na nīi, wee Jesū, Mūrū wa Ngai-Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno? Ndagūthaita, ndūkaanyariire!” **29** Nīgūkorwo Jesū nīathīte ngoma iyo thūku yume thīinī wa mūdū ūcio. Nīyamūnyīitaga kaingī, na o na gūtūika nīoohagwo moko na magūrū na mīnyororo, na akarangīrwo-rī, nīatuangaga mīnyororo iyo yamuohaga, na ndaimono iyo īgatūma athīi kūdū gūtārī andū. **30** Jesū akīmūūria atīrī, “Wītagwo atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Legioni,” nīgūkorwo aarī na ndaimono nyingī. **31** Nacio ndaimono igīkīrīrīria gūthaita Jesū ndagaciathe ithīi Irima-rīria-Rītārī-Gīturi. (Abyssos g12) **32** Na rīrī, nī haarī na rūūru rūnene rwa ngūrwe rwarīithagio harūrūka-inī cia kīrīma kīarī hakuhi na hau. Ndaimono icio igīthaita Jesū aciītīkīrie itoonye thīinī wacio, nake agīciītīkīria. **33** Ndaimono cioima thīinī wa mūdū ūcio, igīthīi igītoonya ngūrwe, naruo rūūru rūū rūkīharūrūka kihurūrūka kīu na ihenya, rūkīgūa iria-inī, rūkūrīra kuo. **34** Rīria andū arīa maarīithagia ngūrwe icio moonire ūria gwekīka, makīūra, magīthīi kūheana ūhoro ūcio itūūra-inī na mīgūnda-inī, **35** nao andū makīumagara makone ūndū ūcio wekīkīte. Rīria maakinyire harī Jesū na makīona mūdū ūcio woimītwo nī ndaimono aikarīte magūrū-inī ma Jesū, arī na nguo na arī na meciiria mega, magītīgīra mūno. **36** Andū arīa meyoneire ūndū ūcio makīra andū

acio angĩ ũrĩa mündũ ũcio warĩ na ndaimono aahonetio. **37** Nao andũ othe a rūgongo rūu rwa Agerasi magĩthaitha Jesũ oime kũu kwao amatige, nĩgũkorwo nĩmanyiitĩtwo nĩ guoya. Nĩ ũndũ ũcio Jesũ agĩtoonya gatarũ agĩthiĩ. **38** Nake mündũ ũcio warutĩtwo ndaimono akĩmũthaitha mathiĩ nake, no Jesũ akĩmwatha athiĩ, akĩmwĩra atĩrĩ, **39** “Cooke mũciĩ ũkoige ũrĩa wothe Ngai agwĩkĩire.” Nĩ ũndũ ũcio mündũ ũcio agĩthiĩ akĩĩra andũ othe a itũũra ũrĩa Jesũ aamwĩkĩire. **40** Na rĩrĩ, Jesũ aacooka kuuma mũrĩmo ũũrĩa ũngĩ wa iria, andũ aingĩ nĩmamwamũkĩrĩre tondũ nĩmamwetereire. **41** Hĩndĩ iyo mündũ wetagwo Jairũ warĩ mũnene wa thunagogi agĩũka, akĩgũũthia magũrũ-inĩ ma Jesũ, akĩmũthaitha athiĩ gwake, **42** nĩ ũndũ mũĩrĩtu wake wa mũmwe warĩ wa ta mĩaka ikũmi na tĩrĩ aarĩ hakuhĩ gũkua. Na Jesũ arĩ njĩra-inĩ agĩthiĩ-rĩ, andũ nĩmamũhatikaga. **43** Gatagatĩ-inĩ ka andũ acio nĩ haarĩ na mũtumia ũmwe watũire oiraga thakame mĩaka ikũmi na tĩrĩ, na gũtirĩ mündũ ũngĩamũhonirie. **44** Mũtumia ũcio agĩũka na thuutha wa Jesũ, akĩhutia gĩcũrĩ kĩa nguo yake, na o rĩmwe agĩtiga kuura. **45** Nake Jesũ akĩũria atĩrĩ, “Nũũ ũcio wahutia?” Rĩrĩa othe maakaanire, Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, andũ nĩmagũthiũrũrũkĩirĩ na magakũhatika.” **46** Nowe Jesũ akiuga atĩrĩ, “Nĩ harĩ mündũ waahutia, tondũ nĩndaigua hinya woima thĩĩnĩ wakwa.” **47** Nake mũtumia ũcio, ona atĩ ndangĩhota kwĩhitha, agĩũka akĩĩnainaga, akĩgũũthia magũrũ-inĩ make. Arĩ hau mbere ya andũ othe akĩheana gĩtũmi kĩrĩa gĩatũmĩte amũhutie na ũrĩa aahonirio o ro rĩmwe. **48** Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwarĩ ũyũ, gwĩtikia gwaku nĩkuo gwatũma ũhone. Thĩĩ na thayũ.” **49** Na o hĩndĩ iyo Jesũ akĩaragia, hagĩkinya mündũ woimĩte mũciĩ kwa Jairũ ũrĩa mũnene wa thunagogi, akiuga atĩrĩ, “Mwarĩguo nĩarĩkĩtie gũkua, tĩa gũthĩĩnia Mũrutani.” **50** Jesũ aigua ũguo, akĩĩra Jairũ atĩrĩ, “Tĩa gwĩtigĩra, wee itĩkia tu, na nĩekũhona.” **51** Rĩrĩa aakinyire kwa Jairũ, ndaarekire mündũ o na ũmwe atoonye hamwe nake, tĩa o Petero, na Jakubu, na Johana, na ithe na nyina a mwana ũcio. **52** Hĩndĩ iyo andũ othe no kũrĩra maarĩraga magĩcakayaga

nĩ ũndũ wa mwana ũcio. Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Tĩgai kũrĩra, ti mũkuũ, nĩ gũkoma akomete.” **53** Nao makĩmũthekerera, tondũ nĩmooĩ atĩ aarĩ mũkuũ. **54** Nowe Jesũ akĩnyĩta mwana ũcio guoko, akiuga atĩrĩ, “Mwana wakwa, ũkĩra!” **55** Na hĩndĩ o iyo agĩcookererwo nĩ muoyo wake, na o rĩmwe akĩrũgama. Jesũ agĩcooka akĩmeera mahe mwana ũcio kĩndũ gĩa kũrĩa. **56** Nao aciari ake makĩgega mũno, nowe akĩmaatha matikeere mündũ o na ũ ũndũ ũcio wekĩkĩte.

9 Na rĩrĩ, Jesũ aarĩkia gwĩta arutwo arĩa ikũmi na eerĩ hamwe, nĩamaheire hinya na ũhoti wa kũingata ndaimono ciothe na kũhonia mĩrimũ, **2** na akĩmatũma mathiĩ makahunje ũhoru wa ũthamaki wa Ngai na mahonagie andũ arĩa arũaru. **3** Nake akĩmeera atĩrĩ, “Mũtigakuue kĩndũ o nakĩ kĩa rūgendo; mũtigakuue mũtirima, kana mũhuko, kana irio, kana mbeeca o na kana nguo tĩa o iria mwĩhumbĩte. **4** Nyũmba rĩra yothe mũrĩtoonyaga ikaragai kuo nginya rĩrĩa mũkoima itũũra rĩu. **5** Andũ mangĩkaarega kũmũnyĩta ũgeni-rĩ, mũkaaribariba magũrũ manyu rũkũngũ rũitike mũkiuma itũũra rĩao arĩ ũira wa kũmatũira ciira.” **6** Nĩ ũndũ ũcio makiumagara magĩthiĩ kuuma gatũũra kamwe nginya karĩa kangĩ makĩhunjagia ũhoru-ũrĩa-Mwega na makĩhonagia andũ kũrĩa guothe maathiiaga. **7** Na rĩrĩ, rĩrĩa Herode ũrĩa mũthamaki aigũire ũhoru wa maũndũ mothe marĩa maathiiaga na mbere, nĩataangĩkire ngoro mũno tondũ andũ amwe moigaga atĩ Johana nĩariũkĩte kuuma kũrĩ arĩa akuũ, **8** na angĩ makoiga atĩ Elija nĩonekanĩte, o na angĩ makoiga atĩ mũnabii ũmwe wa arĩa a tene nĩariũkĩte. **9** No Herode akiuga atĩrĩ, “Johana nĩndamũrengithirie mũtwe. ũyũ ndĩraigua ũhoru wake-rĩ, nĩwe ũ?” Nake akĩĩrĩrĩria kũmuona. **10** Nao atũmwo maacooka, makĩĩra Jesũ maũndũ marĩa mekĩte. Nake akĩehera kuo, agĩthiĩ nao itũũra rĩetagwo Bethisaida, **11** no andũ aingĩ makĩmenya ũhoru ũcio na makĩmũrũmĩrĩra. Nake akĩmaamũkĩra na akĩmahe ũhoru wa ũthamaki wa Ngai, na akĩhonia arĩa maabatarĩtio nĩ kũhonio. **12** Hwaĩ-inĩ arutwo arĩa ikũmi na eerĩ magĩũka kũrĩ we makĩmwĩra atĩrĩ, “Ingata andũ aya nĩguo

mathiĩ mīcīĩ ĩrĩa ĩrĩ hakuhiĩ o na mīgũnda-inĩ mathamaki mageethe irio na gwa gũkoma, tondũ haha tũrĩ wa Ngai.” 28 Mĩthenya ta ĩnana thuutha wa Jesũ kwaria ũhoro ũyũ nĩathiire na Petero, na Johana na Jakubu akĩambata nao kĩrĩma igũrũ makahooe. 29 Na rĩrĩa ahooyaga, mũhaanĩre wa ũthiũ wake ũkĩgarũrũka, nacio nguo ciae ikĩerũha igĩkenga o ta rūheni. 30 Na rĩrĩ, andũ eerĩ, nĩo Musa na Elija, 31 makiumĩrĩa Jesũ marĩ na riiri mũnene makĩaria nake. Maaragia ũhoro wa gũkua gwake, kũrĩa aakirie kũhingia akinya Jerusalemu. 32 Petero hamwe na arĩa maarĩ nake nĩmahĩtĩtwo nĩ toro, na rĩrĩa mookĩrĩre, makĩona riiri wake na andũ acio eerĩ maarũngĩĩ hamwe nake. 33 Na rĩrĩa andũ acio maatiganaga na Jesũ, Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, nĩ wega tũikare gũkũ. Reke twake ithũnũ ithatũ, kĩmwe gĩaku, na kĩmwe kĩa Musa, na kĩmwe kĩa Elija.” (Nowe ndaamenyaga ũrĩa oigaga.) 34 Na o akĩaragia-rĩ, itu rĩkiumĩra na rĩkĩmahumbĩra, nao magĩtigĩra mũno nĩ kũhumbĩrwo nĩ itu rĩu. 35 Mũgambo ũkiuma itu-inĩ rĩu, ũkiuga atĩrĩ, “Ŭyũ nĩwe Mũrũ wakwa, ũrĩa ndĩithuuriire; mũiguagei.” 36 Thuutha wa mũgambo ũcio kũiguĩka, makĩona atĩ Jesũ aarĩ wiki. Nao arutwo magĩkira ki na ũhoro ũcio, gũtirĩ mũndũ o na ũmwe meerire matukũ-inĩ macio maũndũ marĩa moonete. 37 Mũthenya ũyũ ũngĩ, maikũrũka kuuma kĩrĩma-inĩ, Jesũ agĩtũngwo nĩ andũ aingĩ. 38 Na rĩrĩ, mũndũ warĩ gatagatĩ-inĩ ka andũ acio akĩanĩrĩa, akiuga atĩrĩ, “Mũrutani, ndagũthaitha ũrore mũriũ wakwa, nĩgũkorwo nĩ mwana wakwa wa mũmwe. 39 na ngoma thũku nĩmũnyiitaga na agakaya o rĩmwe; ningĩ ikamũrũnda na ikamũthiorania, ĩgatũma arute mũhũyũ na kanua. Ndĩmũrekagia o na hanini, na nĩramwananga. 40 Ndĩrathaithe arutwo aku maingate ngoma ĩyo, no mararemwo.” 41 Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Rũciaro rũrũ rũtetikagia na rũremi, nĩ nginya rĩ ngũikara hamwe na inyuĩ, na ngũmũkirĩrĩa nginya rĩ? Rehe mũrũguo haha.” 42 Rĩrĩa kamwana kau gaathiiaga harĩ Jesũ, ndaimono ĩyo ĩgĩgatungumania thĩ, na ĩgĩgathiorania. No Jesũ agĩkũũma roho ũcio mũũru, akĩhonia kamwana kau, agĩgacookeria ithe. 43 Nao Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, amwe a aya marũngĩĩ othe makĩgegio nĩ ũnene wa Ngai. Hĩndĩ

irĩa andũ othe maagegetio nĩ ũrĩa wothe Jesũ eekĩte, akĩra arutwo ake atĩrĩ, **44** “Thikĩrĩrai wega ũrĩa ngũmwĩra: Mũrũ wa Mũndũ nĩegũkunyaĩrwo aneanwo moko-inĩ ma andũ.” **45** No-o matiamenyire ũguo nĩ kuuga atĩa. Nĩmahithĩtwo ũhoro ũcio, nĩ ũndũ ũcio makĩaga kũũmenya, na magĩtigĩra kũmũria ũhoro ũcio. **46** Na gũkĩgĩa na ngarari gatagatĩ ka arutwo makĩũrania nũ wao ũngĩtuĩka mũnene kũrĩ arĩa angĩ. **47** Nake Jesũ, tondũ nĩamenyaga meciiria mao, akĩoya kaana kanini agĩkarũgamia hakuĩ nake. **48** Agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Ūrĩa wothe wamũkagĩra kaana gaka thĩĩnĩ wa rĩĩtwa rĩakwa, nĩ nĩ aamũkagĩra; na ũrĩa ũnyamũkagĩra ti nĩ aamũkagĩra, no nĩ ũrĩa wandũmire. Nĩgũkorwo ũrĩa mũnini gatagatĩ-inĩ kanyu inyuothe, ũcio nĩwe mũnene kũmũkĩra.” **49** Nake Johana akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathi, nĩtũronire mũndũ akĩngata ndaimono na rĩĩtwa rĩaku, na ithuĩ tũrageria kũmũgĩria tondũ ti ũmwe witũ.” **50** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Mũtikamũgĩrie, nĩgũkorwo ũrĩa ũtarĩ ũthũ na inyuĩ, ũcio nĩ ũmwe wanyu.” **51** Na rĩrĩ, kahinda gake gaakuhĩrĩria ga kwambata matu-inĩ, Jesũ nĩatũire itua rĩa gũthĩĩ Jerusalemu. **52** Nake agĩtũma andũ mathĩĩ mbere yake kũhaarĩria maũndũ nĩ ũndũ wake, magĩthĩĩ magĩtoonya gatũura kamwe ga Samaria; **53** no andũ a kũu matiamũnyĩitiire ũgeni, tondũ aathĩiiga Jerusalemu. **54** Rĩrĩa arutwo ake, Jakubu na Johana monire ũguo makĩũria atĩrĩ, “Mwathani, nĩũkwenda twĩtie mwaki uume igũrũ ũmaniine?” **55** Nowe Jesũ akĩhũgũra akĩmakaania, **56** nao magĩthĩĩ gatũura kangĩ. **57** Rĩrĩa maathĩiiga na njĩra, mũndũ ũmwe akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩndĩkũrũmagĩrĩra kũria guothe ũrĩthĩiiga.” **58** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mbwe nĩ irĩ marima na nyoni cia rĩera-inĩ nĩ irĩ itara, no rĩrĩ, Mũrũ wa Mũndũ ndarĩ handũ angĩgĩrĩra mũtwe wake.” **59** Akĩra mũndũ ũngĩ atĩrĩ, “Nũmĩrĩra.” No mũndũ ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, reke nyambe thĩĩ ngathike baba.” **60** Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Reke arĩa akuũ mathikage akuũ ao ene, no wee thĩĩ ũkahunje ũhoro wa ũthamaki wa Ngai.” **61** Na mũndũ ũngĩ akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, nĩ

nĩngũkũrũmĩrĩra, no reke nyambe thĩĩ ngoĩgĩre andũ aitũ ũhoro.” **62** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Gũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ ũnyĩitaga mũraũ na guoko gwake na agacooka kũrora na thuutha wagĩrĩre gũtungata ũthamaki-inĩ wa Ngai.”

10 Thuutha wa ũguo Mwathani agĩthuura andũ angĩ mĩrongo mũgwanja na eerĩ, akĩmatũma eerĩ eerĩ, mathĩĩ mbere yake matũura-inĩ mothe na kũndũ kũria we aakirie gũthĩĩ. **2** Akĩmeera atĩrĩ, “Magetha nĩ maingĩ, no aruti a wĩra nĩ anini. Nĩ ũndũ ũcio, thaithai Mwathani wa magetha atũme aruti wĩra mathĩĩ magetha-inĩ make. **3** Thĩĩ! Ndamũtũma ta tũgondũ gatagatĩ-inĩ ka njũũ. **4** Mũtigakuue kĩbeti, kana mũhuko, o na kana iraatũ; na mũtikageithie mũndũ o na ũrĩkũ njĩra-inĩ. **5** “Nyũmba o yothĩ irĩa mũrĩtoonyaga-rĩ, ambagai kuuga atĩrĩ, ‘Thayũ ũrogĩa nyũmba ĩno.’ **6** Na kũngĩkorwo nĩ kũrĩ mũndũ mwendi thayũ kuo, thayũ ũcio wanyu nĩũrĩkaraga nake; na kũngĩkorwo gũtirĩ, thayũ ũcio wanyu nĩ ũrĩmũcookagĩrĩra. **7** Ikarai nyũmba ĩyo, mũrĩage na mũkanyua kĩrĩa gĩothe marĩmũheaga, nĩgũkorwo mũruti wĩra nĩagĩrĩrwo kũheagwo mũcaara wake. Mutikoimage nyũmba ĩmwe mũgathĩĩ irĩa ĩngĩ. **8** “Mũngĩgatoonya itũura mũnyĩitwo ũgeni-rĩ, rĩĩagai o kĩrĩa mũngĩheo. **9** Honagai arĩa arũaru kuo, na mũmeerage atĩrĩ, ‘Ūthamaki wa Ngai nĩũmũkuhĩrĩrie.’ **10** No mũngĩgatoonya itũura o rĩothe mwage kũnyĩitwo ũgeni-rĩ, umagarai, mũthĩĩ njĩra-inĩ ciarĩo muuge atĩrĩ, **11** ‘Nĩtwaribariba o na rũkũngũ rwa itũura rĩanyu rũrĩa rwĩnyĩitĩrĩre magũrũ maitũ, rũmũcookerere. No rĩrĩ, menyai wega ũũ: ũthamaki wa Ngai nĩũmũkuhĩrĩrie.’ **12** Ngũmwĩra atĩrĩ, Sodomu nĩgũgakirĩrĩrio mũthenya ũcio gũkĩra itũura rĩu. **13** “Inyuĩ andũ a Korazini, kaĩ mũrĩ na haaro-ĩ! O na inyuĩ andũ a Bethisaida, kaĩ mũrĩ na haaro-ĩ! Tondũ korwo ciamĩ irĩa mwarĩngĩrwo nĩcio ciarĩngĩrwo andũ a Turo na Sidoni, mangĩerĩre tene mehumbe nguo cia makũnia na mehurĩre mũhu. **14** No andũ a Turo na Sidoni nĩmagakorwo marĩ murũ mũthenya ũcio wa ciira gũkĩra inyuĩ. **15** Na inyuĩ, andũ a Kaperinaumu, mũũĩ atĩ nĩmũgatũũgĩrio nginya matu-inĩ? Aca, mũkaaharũrũkio mũkinye

kūrīa kūrīku mūno. (Hadēs g86) 16 “Mündū Jesū atīrī, “Nake mündū wa itūūra nūū?” 30 Nake ūrīa ūmūthikagīrīria inyuī nī nī athikagīrīria, Jesū akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Nī kwarī na na ūrīa ūmūregaga nī nī aregaga, na ūrīa mündū ūmwe waikūrūkaga oimīte Jerusalemu ūrīndegaga nī ūrīa wandūmire arīiregaga.” arorete Jeriko, na akīnyiitwo nī atunyani. Nao 17 Nao andū acio mīrongo mūgwanja na eerī makīmūruta nguo, makīmūhūūra, magīcooka magīcooka makenete, makiuga atīrī, “Mwathani, magīthīī, makīmūtiga arī hakuhī gūkua. 31 o na ndaimono nīratwathīkagīra thīnī wa Mūthīnjīri-Ngai ūmwe nīagereire njīra īyo, na rīitwa rīaku.” 18 Nake akīmacookeria atīrī, rīrīa onire mündū ūcio, akīhītūkīra mūkīra- inī ūrīa ūngī wa njīra. 32 Ūguo noguo Mūlawīi eekire, hīndī rīra aakinyire hau, o nake, amuona akīhītūkīra mūkīra ūūrīa ūngī wa njīra. 33 No rīrī, Mūsamaria ūmwe warī rūgendo-inī nīakinyire harīa mündū ūcio aarī, amuona akīmūguīra tha. 34 Agīthīī harī we, akīmuoha ironda, na akīmūtīrīria maguta na ndibei. Agīcooka akīmuoya, akīmūhaicia igūrū rīa ndigiri yake, akīmūtware nyūmba ya ageni, akīmūmenyerera. 35 Kwarooka gūkīa Mūsamaria ūcio akīruta dinari igīrī, agīcinengera mwene nyūmba īyo ya ageni, akīmwīra atīrī, ‘Mūmenyagīrīre, na ndacooka nīngagūcookeria kīrīa kīngī ūgaakorwo ūhūthīrīte.’ 36 “Ūgwīcīria nī mündū ūrīkū wa acio atatū watūkīre mündū wa itūūra harī mündū ūcio wanyīitwo nī atunyani?” 37 Nake mūrutani ūcio wa watho akīmūcookeria atīrī, “Nī ūrīa wamūguīrīre tha.” Jesū akīmwīra atīrī, “Thīī ūgeeke o ta ūguo.” 38 Na rīrī, Jesū na arutwo ake marī njīra-inī magīthīī, nīatoonyire gatūūra kamwe kūrīa aanyīitwo ūgeni mūcīī kwa mūtumia wetagwo Maritha. 39 Maritha aarī na mwarī wa nyīna wetagwo Mariamu, nake aikarīte magūrū-inī ma Mwathani athikīrīrie ūrīa oigaga. 40 Nowe Maritha nīarī na mīhang’o nī ūndū wa maūndū marīa mothe magīrīrie kūhaarīrio. Agīūka harī Jesū, akīmūria atīrī, “Mwathani, kaī ūtarona ūrīa mwarī wa maitū andekereire wīra? Mwīre oke andeithīe!” 41 Nake Mwathani akīmūcookeria atīrī, “Maritha, Maritha, nīūtangīkīte, na ūgethīnīa na maūndū maingī, 42 no nī harī ūndū ūmwe tu ūbataranīte. Mariamu nīethuurīre ūndū ūrīa mwega makīria, naguo ūndū ūcio ndangītunywo.”

11 Na rīrī, mūthenya ūmwe Jesū aarī handū akīhooya. Rīrīa aarīkirie kūhooya, mūrutwo ūmwe wake akīmwīra atīrī, “Mwathani, tūrute kūhooya o ta ūrīa Johana aarutire arutwo ake.”

2 Nake Jesu akimeera atiri, "Riria mukuhooa, Angikorwo Shaitani niagayukaniite akeyukirira ugagai atiri: "Ithe witu (uri Iguru), riitwa we mwene-ri, uthamaki wake ungikithaanda riaku niriamurwo, uthamaki waku niuuke. atia? Ndoiga uguo tondū mūroiga ati ni (Uria wendete niwikagwo guku thi, o ta uria gwikagwo ku iguru.) 3 Tuheage o muthenya 19 Ningi angikorwo ni nyingataga ndaimono na hinya wa Beelizebuli. irio ciitu cia gutuigana. 4 Na uturekere mehia maingataga ndaimono na hinya wa u? Ni undu maitu, o ta uria o na ithu turekagira aria othe ucio-ri, acio nio makaamutura ciira. 20 Na riri, matwihagiria. Na ndugatutware magerio-ini ingikorwo nyingataga ndaimono na hinya wa (no kuhonokia utuhonokagie uru-ini)." 5 kiara kia Ngai-ri, uthamaki wa Ngai niukite Agicooka akimeera atiri, "Mundu umwe wanyu kuri inyu. 21 "Riria mundu njamba oya indo angikorwo ari na murata nake athi gwake ciake ciothe cia mbaara, arangire nyumba yake utuku gatagati amwire atiri, 'Murata wakwa, he mwene, indo ciake ciikaraga iri ngitire. 22 migate itatu, 6 nigukorwo ndi na murata wakwa No riri, mundu ungi uri na hinya kumukira wanjeerera, na ndiri na kindu gia kumuhe angimutharikira amutoorie, niamutunyaga indo arie.' 7 "Nake mundu ucio uri nyumba thini ciake cia mbaara iria ehokete, na akagaira kuminga murango na turi toro hamwe na ciana andu indo iria akoragwo atahite. 23 "Mundu ciakwa. Ndingitha gukura nguhe migate.' 8 uria utari hamwe na ni, ucio ni thu yakwa, Ngumwira atiri, o na angikorwo ndangukura na uria utacookanagiriira hamwe na ni, ucio amuhe migate iyo ni undu wa urata-ri, no ni ni kuhurunga ahurunjaga. 24 "Na riri, hndi undu wa uria amuringiriire-ri, mundu ucio iria ngoma thuku yoima thini wa mundu, nigungukira amuhe kiria giothe abatairio niko." ituikanagiria weru-ini igicaria uhuriko na 9 "Ni undu ucio ngumwira atiri: Hooyai na ikawaga. Hndi iyo ikoiga atiri, 'Ningicooka nimukuheo; mathaa na nimukuona; ringaringai nyumba iria ndoimire.' 25 Na yacooka igakora murango na nimukuhingurirwo. 10 Nigukorwo nyumba iyo iri haate, igathondekwo wega. 26 uria wothe uhooyaga niaheagwo; na uria Hndi iyo ngoma iyo thuku ikagira ngoma umaathaga nionaga; na uria ingiraringaga ingi mugwanja thuku makiria mayo, igatonya, murango niahinguragirwo. 11 "Ni muciari uriku igaikara kuo. Naguo muiarire wa mundu thini wanyu ungutio thamaki ni mwana wake, ucio ugathuka gukira wa mbere." 27 Riria nake amuhe nyoka? 12 Kana eetio itumbi amuhe Jesu aaragia maundu maya-ri, mundu-wa kang'auru? 13 Angikorwo inyu, o na muri nja wari gatagati-ini ga kirindi akianirira na oor, nimumi kuche ciana cianyu iheo njega-ri, mugambo munene, akiuga atiri, "Kurathimwo Ithe wanyu uria uri Iguru githi ndarikiragiriira ni maituguo uria waguciarire na agikuongithia." 28 Nake Jesu agicooka atiri, "Kurathimwo ni aria maiguaga kiugo kia Ngai na magagithikira." 29 Na riria kirindi kia andu kiongererekire-ri, Jesu akiuga atiri, "Ruru ni ruciaro rwaganu. Rurugia ruringirwo kama, no gutiri kama rukaringirwo tiga o kiria kiarungirwo Jona. 30 Nigukorwo o ta uria Jona aari kimenyithia kuri andu a Nineve, uguo noguo Muri wa Mundu egukorwo ari kimenyithia kuri ruciaro ruru. 31 niamenyire uria meciariga, nake akimeera atiri: Mutumia-muthamaki uria wa mwena wa Guthini "Uthamaki o wothe ungigayukana ukanirire niakarugama hndi ya ciira hamwe na andu a guo mwene no uharagane, nayo nyumba ruciaro ruru arutire ciira, nigukorwo oimire ingigayukana yukanirire yo nyene no igwe. 18 ituri cia thi oke athikiriire uugi wa Solomoni,

na rīu ūmwe mūnene gūkīra Solomoni arī “O na inyuī arutani a Watho kaī mūrī na haha. 32 Andū a Nineve nīmakarūgama hīndī ya ciira hamwe na rūciaro rūrū marūtuire ciira; nīgūkorwo nīmeririre maahunjīirio nī Jona, na rīu ūmwe mūnene gūkīra Jona arī haha. 33 “Gūtīrī mūdū ūgwatagia tawa agacooka akaūiga handū ūtangīoneka kana akaūiga rungu rwa irebe, no aūigaga handū igūrū nīguo arīa megūtoonya nyūmba mathererwo nī ūtheri. 34 Riitho riaku nīrīo tawa wa mwīrī waku. Rīrīa maitho maku marī mega, mwīrī waku wothe o nāguo ūkoragwo ūiyūrīte ūtheri. No rīrīa matarī mega-rī, mwīrī waku o nāguo ūkoragwo ūiyūrīte nduma. 35 Hakīrī ūguo-rī, menyerera ūtheri ūrīa ūrī thīinī waku ndūgatuīke nduma. 36 Nī ūndū ūcio-rī, mwīrī waku wothe ūngīyūrwo nī ūtheri, na ndūrī handū harī nduma, nīūrītheragīrwo nī ūtheri biū, o ta ūrīa ūtheri wa tawa ūkūmūrīkagīra.” 37 Hīndī īrīa Jesū aarīkirie kwaria, Mūfarisai ūmwe akīmūnyiita ūgeni gwake makarīanīre; nī ūndū ūcio agīthīi, agīkara metha-inī. 38 No Mūfarisai ūcio ona ūguo akīgega nī ūndū Jesū ndaambire gwithamba moko atanarīa irio. 39 Nake Mwathani akīmwīra atīrī, “Inyuī Afarisai mūthambagia gīkombe na thaani mwena wa na igūrū, no thīinī wanyu mūiyūrītwo nī ūkoroku na waganu. 40 Inyuī irimū ici! Githī ūrīa wombire mwena wa na nja to we wombire mwena wa na thīinī? 41 No rīrī, heagai athīinī kīrīa kīrī thīinī wa thaani, na hīndī īyo indo ciothe nīgūtūika theru harī inyuī.” 42 “Kaī mūrī na haaro inyuī Afarisai-ī! Tondū mūrutagīra Ngai gīcunjī gīa ikūmi gīa terere, na togotīa na nyeni cīa mīthemba yothe no mūkaaga kūrūmbūiya kīhooto na wendani wa Ngai. Mwaagīrīrwo nī gwīkaga maūdū macio mūtegūtiganīria macio mangī ma mbere. 43 “Kaī mūrī na haaro inyuī Afarisai-ī! Tondū mwendaga gūkarīra itī irīa cīa mbere thunagogi-inī na mūgeithagio mūrī ndūnyū-inī. 44 “Kaī mūrī na haaro-ī, tondū mūtariī ta mbīrīra itarī rūūrī irīa andū mageragīra igūrū rīacio matekūmenya.” 45 Mūrutani ūmwe wa Watho akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Mūrutani, rīrīa ūkwaria maūdū macio-rī, nīūrātūruma o na ithuī.” 46 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī,

“O na inyuī arutani a Watho kaī mūrī na haaro-ī! Tondū mūkuuithagia andū mīrigo mīrītū īrīa matangīhota gūkuua, na inyuī ene mūtingīmihutia o na kaara kamwe mūmateithie. 47 “Kaī mūrī na haaro-ī! Tondū mwakagīra anabii mbīrīra, o arīa mooragīrwo nī maithe manyu ma tene. 48 Nī ūndū ūcio mūgakīruta ūira atī nīmwtīkanītie na ūrīa maithe manyu meekire; atī nīo mooragire anabii, na inyuī mūkamaakīra mbīrīra. 49 Tondū wa ūguo ūūgī wa Ngai uugīte atīrī, ‘Nīngamatūmīra anabii na atūmwo, moorage amwe ao na manyariire arīa angī.’ 50 Nī ūndū ūcio rūciaro rūrū nīrūgaciirithīrio thakame ya anabii othe īrīa yanaitwo kuuma o kīambīrīria gīa thī, 51 kuuma thakame ya Habili nginya thakame ya Zekaria ūrīa woragīrwo gatagatī-inī ga kīgongona na handū harīa hatheru. Ī nīguo, ngūmwīra atīrī, rūciaro rūrū nīrūkaherithīrio thakame īyo. 52 “Kaī mūrī na haaro inyuī arutani a watho-ī! Tondū nīmweheretie kīhingūro kīa ūmenyo. Inyuī ene mūtiigana gūtoonya, na arīa marenda gūtoonya mūkamagīria.” 53 Jesū aarīkia kuuma kūu, Afarisai na arutani a watho makīambīrīria kūmūkararia marī na ūūru mūno na kūmūūgita na kūmūūria ciūria nīguo aarie maūdū maingī, 54 makīgeria kūmūtega maigue kana nī harī ūndū mūūrū angīaria.

12 O hīndī īyo, rīrīa kīrīndī kīa andū ngiri nyingī kīonganīte hamwe, nginya makarangana-rī, Jesū akīamba kwarīria arutwo ake, akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei ndawa ya kūmbia mīgate ya Afarisai, na nīyo ūhinga. 2 Gūtīrī ūndū mūhithanie ūtakagūūrīo, o na kana ūndū mūhithe ūtakamenyeka. 3 Maūdū marīa mwarīrie nduma-inī, makaiguu mūthenya barigici, na ūrīa wothe mwanahehanīrīra matū-inī mūrī tūnyūmba twa thīinī, nīūkanīrīrwo kuuma nyūmba igūrū. 4 “Ngūmwīra atīrī arata akwa, tigagai gwītīgīra arīa mooragaga mwīrī na thuutha ūcio gūtīrī ūndū mangīhota gwīka. 5 No nī ngūmuonia ūrīa inyuī mwaagīrīrwo nī gwītīgīra: Mwītīgagīrei ūrīa ūngīūraga mwīrī na thuutha wa ūguo arī na ūhoti wa gūikia mūdū Jehanamu. Ngūmwīra atīrī na ma, mwītīgagīrei ūcio. (Geenna g1067) 6 Githī tūnyoni

tütano tütindagio tūthendi twīrī? No rīrī, mūrī yanyu. 23 Muoyo-rī, ūrī bata gūkīra gūtīrī o na kamwe gatuo Ngai ariganagīrwo irio, nague mwīrī ūrī bata gūkīra nguo. 24 Ta nīko. 7 No ti-itherū, o na njuīrī cianyu cia mūtwe nī ndare. Tigagai gwītīgīra, inyuī mūrī a bata gūkīra tūnyoni tūingī. 8 “Ngūmwīra atīrī, ūrīa wothē ūkanyumbūra mbere ya andū, o nake Mūrū wa Mūdū nīakamumbūra mbere ya araika a Ngai. 9 No ūrīa ūkangaana mbere ya andū ūcio nīagakaanwo mbere ya araika a Ngai. 10 Nake mūdū o wothē ūrīa ūgaacambia Mūrū wa Mūdū nīakarekerwo, no ūrīa wothē ūkaruma Roho Mūtheru ndakarekerwo. 11 “Rīrīa mūgaatwarwo mbere ya thunagogi, na mbere ya aathani na anene mūciirithiorī, mūtikanetange na ūrīa mūgacookia kana ūrīa mūkoiga, 12 nīgūkorwo hīndī īyo Roho Mūtheru nīakamūruta ūrīa mwagīrīrwo nī kuuga.” 13 Mūdū ūmwe warī gatagatī-inī ka andū acio akīmwīra atīrī, “Mūrutani, īra mūrū wa maitū tūgayane nake igai rīitū.” 14 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūdū ūyū, nū ūndūite wa kūmūtuithania ciira kana wa kūmūgayania indo cianyu?” 15 Agīcooka akīmeera atīrī, “Mwīmenyerere! Mūtigakorokere maūdū; nīgūkorwo muoyo wa mūdū ndūthimagwo na mūigana wa indo iria arī nacio.” 16 Agīcooka akīmahe ūhorō na ngerekano, akīmeera atīrī, “Mūgūnda wa mūdū ūmwe gītonga nīwaciarire mūno. 17 Nake akīyūria na ngoro yake atīrī, ‘Ngwīka atīa? Ndirī na handū ha kūiga magetha makwa.’ 18 “Agīcooka akiuga atīrī, ‘Nīndamenya ūrīa ngwīka. Ngūtharia makūmbī makwa, njake mangī manene kūrī mo, njige magetha makwa mothe na indo ciakwa ciothe kuo. 19 Njooke njūire ngoro yakwa atīrī, “Ūrī na indo nyingī njega wīgīire cia gūkūigana mīaka mīingī. Wīhuurūkīre, ūrīe na ūnyue, na ūcanjamūke.” 20 “No Ngai akīmwīra atīrī, ‘Wee kīrimū gīkī! Ūtukū ūyū wa ūmūthī nīgūwītio muoyo waku. Indo icio wīgīire-rī, igaatuika cia ū’ 21 “Ūguo nīguo gūgaatuika harī mūdū o wothē ūrīa wīgagīra mīthithū, no akaaga gwītongia na ūhorō wa Ngai.” 22 Jesū agīcooka akīira arutwo ake atīrī, “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, mūtigetangage nī ūndū wa mīoyo yanyu nī ūndū wa kīrīa mūrīrīaga, kana kīrīa mūrīhumbaga

25 Nū ūmwe wanyu ūngīhota kuongerera muoyo wake ithaa o na rīmwe nī ūndū wa gwītanga? 26 Rīu-rī, angīkorwo mūtīngīhota gwīka ūndū mūnini ūguo-rī, mūgītangīkaga na maūdū macio mangī nīkī?” 27 Ta mwīcūranie ūrīa itoka ikūruga. Itirutaga wīra kana ikogotha ndigi. No ngūmwīra atīrī, o na Solomoni arī na rīiri wake wothē, ndaagemete ta kīmwe gīacio. 28 Angīkorwo ūguo nīguo Ngai ahumbaga nyeki ya gīthaka, īrīa īrī ho ūmūthī na rūciū igaikio mwaki-inī-rī, githī inyuī ndarīkīmūhumbaga makīria, inyuī mwītīkītīe o hanini! 29 Tigagai gūthīnīka ngoro-inī cianyu nī ūndū wa kīrīa mūrīrīaga kana mūrīnyuuga; mūtīgatangīkage nī ūndū wa ūguo. 30 Nīgūkorwo maūdū maya mothe nīmo andū a gūkū thī arīa matetīkītīe Ngai macaranagia namo, no lthe wanyu nīoi atī nīmūbatarītio nīmo. 31 No rīrī, caragai ūthamaki wake, na maūdū maya mangī mothe nīmūrīheagwo o namo. 32 “Tigagai gwītīgīra, inyuī rūuru rūrū rūnini, nīgūkorwo lthe wanyu nīonete arī wega kūmūhe ūthamaki ūcio. 33 Endiai indo iria mūrī nacio mūcooke mūteithie athīini. Mwīthondekereie ibeeti cia mbeeca iria itangītarūka, na mwīgīire na kīgīina igūrū kīrīa gītangīthira, kūrīa gūtari mūici ūngīkūhīrīria na gūtīrī memenyi cia gūkīananga 34 Nīgūkorwo o kūrīa mīthīithū wanyu īrī, nokuo ngoro cianyu o nacio irīkoragwo irī. 35 “Ikaragai mwīhotorete, mwīhaarīirie gūtungata, na mūige matawa manyu magīakanaga, 36 o ta andū metereire mwathi wao acooke kuuma iruga-inī rīa kīhikanio, nīguo rīrīa agaacooka, aaringaringa mūrango mamūhingūrīre o narua. 37 Nīgūkorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iria mwathi wacio agaakora ciīgūite rīrīa agacooka. Ngūmwīra atīrī na ma, nīakehotora acitungatīre, aciikarie metha-inī, na acooke acirehere irio irīe. 38 Nīgūkorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iria mwathi wacio

agaakora cihaariirie, o na angigooka utukū gatagati kana thaa kenda gūgikīa. **39** No rīrī, menyai ūu: Korwo mwene nyumba nīamenyete ithaa rīrīa mūici egūūka-rī, ndangīarekire nyumba yake ituuo. **40** O na inyuī no nginya mūikarage mwīhaariirie, tondū Mūrū wa Mūdū agooka ithaa rīrīa mūtāmwrīgīrīre.” **41** Petero akīmūria atīrī, “Mwathani, nī ithuī ūrahe ūhoro na ngerekano īno kana ūreera mūdū o wothe?” **42** Nake Mwathani agīcookia akīmūria atīrī, “Ndungata ya kwīhokwo na njūgī, o īria mwathi wayo angīhokera kūrōraga ndungata ciake, na īciheage irio hīndī īria yagīrīre, nīrīkū? **43** Nīūgakorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata īyo, īria mwathi wayo agooka akore īgīlka ūguo. **44** Ngūmwīra atīrī na ma, nīakamīhokera indo ciake ciothe. **45** No rīrī, ī ndungata īyo īngīra na ngoro yayo atīrī, ‘Mwathi wakwa ndaracooka narua,’ nayo yambīrīrie kūhūūra ndungata cia arūme na cia andū-a-nja, na kūrīa na kūnyua na kūrīo-rī, **46** Mwathi wa ndungata īyo agooka mūthenya ūrīa ītamwrīgīrīre o na ithaa rīrīa itooī, nake nīakamīherithia mūno, na amītuire ciira ta wa andū arīa matarī ehokeku. **47** “Ndungata īria īmenyaga ūrīa mwathi wayo endaga na ndīhaaraagīria kana īgeeka ūrīa Mwathi wayo endaga, īkaahūrwo mahūūra maingī. **48** No īria itooī na nīkaga maūdū marīa magīrīrie kūherithanīrio, īkaahūrwo mahūūra matarī maingī. Ūrīa wothe ūheetwo indo nyingī, ageetio indo nyingī; nake ūrīa wīhokeirwo nyingī makīria nīageetio nyingī makīria. **49** “Njūkīte kūrehe mwaki gūkū thī, naarī korwo mwaki ūcio nīwambīrīrie gwakana! **50** No ndī na ūbatithio ndīrībatithio naguo, no kaī nīngūthīnīka mūno ūngīgaakinya-ī! **51** Mūgwīciiria ndokire kūrehe thayū gūkū thī? Ngūmwīra atīrī, ūguo tiguu, ndookire kūrehe nyamūkano. **52** Kuuma rīu gūthīi na mbere, andū atano a mūciī ūmwe marīkoragwo magayūkanīte, atatū magookīrīra eerī, nao eerī magookīrīra atatū. **53** Nao marīkoragwo magayūkanīte ūū, ithe agookīrīra mūrīū nake mūrīū agookīrīra ithe, nyina agookīrīra mwarī nake mwarī agookīrīra nyina, nyaciarawe agookīrīra mūtumia wa mūrīū nake mūtumia

wa mūrīū agookīrīra nyaciarawe.” **54** Jesū akīra kīrīndī kīu atīrī, “Hīndī īria muona itu rīkīambata riumīte ithūiro, o rīmwe muugaga atīrī, ‘Nīgūkuura mbura,’ na gūkoira. **55** Hīndī īria rūhuho rwahurutana riumīte gūthini muugaga atīrī, ‘Nīgūkūgīa na ūrugarī,’ na gūkagīa. **56** Inyuī hinga ici! Nīmūūi wega gūkūūrana ūrīa igūrū na thī gūtariī. Mūkīremagwo nīgūkūūrana ūhoro wa mahinda maya tūrī nīkī? **57** “Mwagaga gwītuira inyuī ene ūrīa kwagīrīre nīkī? **58** Na rīrī, rīrīa mūrathiī na thū yaku kūrī mūciirithania-rī, geria mūno wīgūithanie nayo mūrī o njīra-inī, ndigagūkururie īgūtware kūrī mūciirithania, nake mūciirithania akūneane kūrī mūnene, nake mūnene ūcio agūikie njeera. **59** Ngūkwīra atīrī, ndūkoima kuo ūtarīhite thiirī wothe, hatarī gathendi ūgūtigia.”

13 Na rīrī, nī kwarī na andū amwe maarī ho hīndī īyo, arīa meerire Jesū ūhoro wa andū a Galili arīa mooragītuo nī Pilato makīruta magongona, nayo thakame yao īgitukana na ya nyamū cia magongona mao. **2** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Anga mūgwīciiria atī andū acio maanyariirwo ūguo tondū acio maarī ehia gūkīra andū acio angī othe a Galili? **3** Ngūmwīra atīrī, aca! No rīrī, mwaga kwīrira, o na inyuī inyuothe mūkaniinwo o tao. **4** Kana andū arīa ikūmi na anana, arīa magwīrīrwo nī nyūmba īria ndaaya kūu itūūra rīa Siloamu ikīmooraga-rī, anga mūgwīciiria atī maarī na mahītia maingī gūkīra andū arīa angī othe maatūūruga kūu Jerusalemu? **5** Ngūmwīra atīrī, aca! No rīrī, mwaga kwīrira, o na inyuī inyuothe mūkaaniinwo o tao.” **6** Agīcookia akīmaariia na ngerekano, akiuga atīrī, “Mūdū ūmwe aarī na mūkūyū wahandītuo thīnī wa mūgūnda wake wa mīthabibū, nake agīthīi gūcaria maciaro mūtī-inī ūcio, no ndaigana kuona ngūyū o na īmwe. **7** Nī ūndū ūcio, akīra mūruti wa wīra wa mūgūnda ūcio wa mīthabibū atīrī, ‘Rīu nī mīaka itatū njūkaga gūcaria maciaro mūkūyū-inī, ūyū na ndirī ndoona ngūyū o na īmwe. Ūteme! Ūthūkagīria mūgūnda nīkī?” **8** “No mūdū ūcio akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, ‘Mwathi ūyū, nītūreke ūikare mwaka ūngī ūmwe, ndīūrīmire na ndīwīkire thumu. **9**

Naguo ūngīciara hīndī īyo, nī wega! No ūngīgiaga gūciara, no ūtemwo.” **10** Na rīrī, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū nikūrutana aarutanaga thīinī wa thunagogi īmwe, **11** nakuo gūgīkorwo nī kwarī na mūtumia wonjetio nī ngoma thūku mīaka ikūmi na īnana. Atūire ainamīriire atekūhota gwītiira o na hanini. **12** Hīndī īrīa Jesū aamuonire, akīmwīta, akīmwīra atīrī, “Mūtumia ūyū nīwohorwo kuuma kūrī wonje waku.” **13** Agīcooka akīmūigīrīra moko, na kahinda o kau agītiira, na akīgooa Ngai. **14** Nake mūnene wa thunagogi akīrakara mūno nī ūndū wa Jesū kūhonania mūthenya wa Thabatū. Nake akīra andū atīrī, “He na mīthenya ītandatū ya kūruta wīra. Nī ūndū ūcio, ūkagai kūhonio mīthenya īyo, no ti mūthenya wa Thabatū.” **15** Nowe Mwathani akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Inyuī hinga ici! Githī o mūdū wanyu ndohoraga ndegwa yake kana ndigiri yake yume kiugū mūthenya wa Thabatū, amītware īthī īkanyue maaī? **16** Nake mūtumia ūyū mwarī wa Iburahīmu, ūrīa ūtūire ohetwo nī Shaitani mīaka ikūmi na īnana; ndakīagīrīrwo nī kuohorwo o na kūrī mūthenya wa Thabatū?” **17** Rīrīa oigire ūguo, thū ciake ciothe igīconoka, no kīrīndī kīu kīa andū gīgīkena nī ūndū wa maūdū ma magegania marīa eekaga. **18** Ningī Jesū akīūria atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ūhaanaine na kī? Na ngūūgerekania na kī? **19** Ūhaana ta mbeū ya karatarī īrīa mūdū oire akihaanda mūgūnda wake. Igīkūra īgītuika mūtī, nacio nyoni cia rīera-inī igīūka igīaka itara honge-inī ciaguo.” **20** Ningī akīūria atīrī, “Ingīgerekania ūthamaki wa Ngai na kī? **21** Ūhaana ta ndawa ya kūmbia mīgate īrīa mūdū-wa-nja ooire na akīmītukania na mūtu mūingī, o nginya wothe ūkīimba.” **22** Nake Jesū agīthī ahītūkiire matūūra-inī na tūtūūra-inī akīrutanaga erekeire Jerusalemu. **23** Nake mūdū ūmwe akīmūria atīrī, “Mwathani anga no andū anini tu makahonokio?” Nake akīmeera atīrī, **24** “Geragiai na hinya gūtoonera mūrango ūrīa mūceke; tondū ngūmwīra atīrī, andū aingī nī makaageria gūtoonya, no matikahota. **25** Rīrīa mwene nyūmba agaakorwo okīrīte na ahinge mūrango-rī, mūkaarūgama hau nja

mūkīringaringaga mūrango mūkīmūthaitaga, mūkoiga atīrī, ‘Mwathi witū, tūhingūrīre mūrango.’ “Nake nīakamūcookeria amwīre atīrī, ‘Nī ndimūū o na ndiū kūrīa muumīte.’ **26** “Hīndī īyo nīmūkoiga atīrī, ‘Nītwarīanagīra na tūkanyuuanīra nawe, o na nīwarutanaga njīra-inī cia matūūra maitū.’ **27** “Nowe nīakamacookeria atīrī, ‘Nī ndimūū, o na ndiū kūrīa muumīte. Njehererai, inyuī inyuothe mwikaga ūrū!’ **28** “Kūu nīgūkagīa na kīrīro, na kūhagarania magego, rīrīa mūkoona Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, na anabii othe marī ūthamaki-inī wa Ngai, no inyuī mūkorwo mūikītio nja. **29** Nao andū nīmagooka kuuma mwena wa irathīro, na wa ithūiro, na wa gathigathini, na wa gūthini, maikare thī iruga-inī kūu ūthamaki-inī wa Ngai. **30** No ti-itherū, nī kūrī andū marī thuutha magaatuika a mbere, na nī kūrī a mbere magaatuika a thuutha.” **31** O hīndī īyo Afarisai amwe magīūka kūrī Jesū makīmwīra atīrī, “Uma gūkū ūthī kūdū kūngī. Herode nīarendā gūkūūragithia.” **32** Nake agīcookia atīrī, “Thīi mūkeere mbwe īyo atīrī, ‘Ūmūthī na rūciū ngūkorwo ngīngata ndaimono na ngīhonā andū, na mūthenya wa ītatū ndīkie wīra wakwa.’ **33** O na kūrī ūguo, ūmūthī na rūciū o na oke no nginya ngorwo ngīthī o na mbere, nīgūkorwo ti-itherū gūtīrī mūnabii ūngīkūra nja ya Jerusalemu! **34** “Atīrīrī, wee Jerusalemu, Jerusalemu, wee ūragaga anabii, na ūkahūura na mahiga nyuguto arīa matūmītwo kūrī we, nī maita maingī atīa ndanenda gūcookanīrīria ciana ciaku hamwe o ta ūrīa ngūkū īcookanagīrīria tūcui twayo mathagu-inī mayo, no ndūnjītikagīria! **35** Atīrīrī, nyūmba yaku īyūrīte ihooru. Ngūmwīra atīrī, mūtīkanyona rīngī o nginya rīrīa mūkoiga atīrī, ‘Kūrathimwo nī mūdū ūrīa ūgūūka na rītwa rīa Mwathani.”

14 Na rīrī, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū nīathiire kūrīa irio nyūmba ya mūnene ūmwe wa Afarisai, nao andū maikarīte mamūrorete mūno. **2** Na hau mbere yake nī haarī na mūdū warūarīte mūrīmū wa kūimba mwīrī. **3** Jesū akīūria Afarisai na arutani a watho atīrī, “Watho nīwītīkīrītīe kūhonania

mūthenya wa Thabatū, kana ndwītīkīritie?” 4 no nginya thiī ngawone. Thiī ūmwīre andekere.’
 No-o magikira ki. Nake akīnyīita mūdū ūcio, 19 “Ūrīa ūngī akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīragūrīre
 akīmūhonia na akīmwīra athīī. 5 Agīcooka ndegwa ikūmi cia kūrīma, na nīndīrathīī
 akīmoorīa atīrī, “Nūū wanyu ūngīaga kūruta gūcīgerīa. Thiī ūmwīre andekere.’ 20 “Nake ūngī
 mūrīū irīma, kana ndegwa yake īgwīte irīma akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīrahikanīrīe, nī ūndū
 rīa maaī mūthenya wa Thabatū?” 6 Nao ūcio ndīihota gūūka.’ 21 “Ndungata īyo īgīthīī,
 makīaga ūndū wa kūmūcookerīa. 7 Rīrīa ikīmenyithīa mwathi wayo ūhorō ūcio. Hīndī īyo
 Jesū oonīre ūrīa agenī maathuuraga itī irīa mwene mūcīī akīrakara na agīatha ndungata īyo
 ciaīkaragīrwo nī agenī a gūtīō maīkarīre cio- akīmīra atīrī, ‘Umagara narua ūthīī njīra-inī irīa
 rī, akīmahe ngerekano īno, akiuga atīrī: 8 nene, o na tūcīra-inī twa itūūra, ūrehe athīīnī,
 “Mūdū angīgwīta iruga-inī rīa kīhikanīo-rī, na cionje, na arīa atumumu, o na ithua.’ 22
 ndūgaīkarīre itī irīa ciīgīrwo agenī a gūtīō, “Nayo ndungata īyo īkiuga atīrī, ‘Mwathi wakwa,
 tondū no hakorwo mūdū ūngī mūtīīe gūgūkīra ūrīa wathanīre nīwīkītwo, na no hatīgaire
 wītītwo nī mwene iruga. 9 Kūngīkīhaana ūguo- handū.’ 23 “Hīndī īyo Mwathi wayo akīra
 rī, mwene iruga ūrīa ūmwītīte inyuī eerī ndungata īyo atīrī, ‘Umagara ūthīī rīu njīra-
 no ooke, akwīre atīrī, ‘Eherera mūdū ūyū inī na ndeere-inī cia mīgūnda, ūkarīngīrīrīe
 gītī kīu.’ Hīndī īyo, nīūgaīkara thuutha biū andū moke nīgeetha nyūmba yakwa īyūre. 24
 ūconokete. 10 No hīndī rīa ūngītwo-rī, īkaragīra Ngūmwīra atīrī, gūtīrī mūdū o na ūmwe wa
 itī cia thuutha, nīgeetha ūrīa ūgwītīte ooka, acio metītwo ūgaacama iruga rīakwa.” 25 Na
 akwīre atīrī, ‘Mūrata wakwa, thiī ūgaīkare rīrī, andū aīngī nīmatwaranīre na Jesū, nake
 harīa mbere.’ Hīndī īyo nīūkaheo gītīō maitho- akīmāhūgūkīra, akīmeera atīrī, 26 “Mūdū o
 inī ma agenī arīa angī othe. 11 Nīgūkorwo wothē angīūka kūrī nī na aage gūthūūra ithe na
 mūdū ūrīa wothē wītūgagīrīa nīakanyīhīo, nyīna, na mūtumīa wake, na cīana cīake, na arīū
 na ūrīa wothē wīnyīhīagia nīagatūūgīrīo.” 12 a nyīna, na aarī a nyīna, o na muoyo wake we
 Jesū agīcooka akīra mūdū ūcio wamwītīte mwene-rī, ndangīhota gūtuīka mūrutwo wakwa.
 atīrī, “Waruga iruga rīa mūthenya kana rīa 27 Nake mūdū o wothē ūtegwīkuuīra mūtī
 hwaī-inī-rī, ndūgetage o arata aku kana arīū a wake wa kwambīrwo anūmīrīre, ndangīhota
 thoguo, kana andū anyu, o na kana andū arīa gūtuīka mūrutwo wakwa. 28 “Atīrīrī, mūdū
 atongu a itūūra rīanyu; ūngīka ūguo-rī, nao ūmwe wanyu angīenda gwaka nyūmba ndaaya
 nīmagagwīta na nī ūndū ūcio makūrīhe ūguo na īgūrū-rī, githī ndangīamba gūīkara thī
 ūmekīte. 13 No hīndī rīa waruga iruga ītaga atare thogora nīguo one kana wīra na mbeeca
 athīīnī, na cionje, na ithua, na atumumu, 14 cia kūmīrīkia? 29 Nīgūkorwo angīremwo nī
 nawe nīūkarathīmwo. O na gūtuīka matīngīhota kūmīrīkia thuutha wa gwaka mūthingī, andū
 gūkūrīha, nīūkarīhwo hīndī rīa andū arīa arīa othe marīmīonaga nīmarīmūthekagīrīra,
 athīngu makaarīūkīo.” 15 Na rīrīa mūdū 30 makoīga atīrī, ‘Mūdū ūyū aambīrīrīe
 ūmwe wa arīa maīkarīte metha-inī hamwe nake gwaka nyūmba akīremwo nī kūmīrīkia.’ 31
 aīguire ūguo, akīra Jesū atīrī, “Kūrathīmwo- “Kana mūthamakī angīkorwo akīrīī gūthīī
 rī, nī mūdū ūrīa ūkaarīa irīo iruga-inī rīa kūrūa mbaara na mūthamakī ūngī-rī, githī
 ūthamakī wa Ngai.” 16 Nake Jesū akīmūcookerīa ndangīamba gūīkara thī ecūūranīe kana ahota
 atīrī, “Mūdū ūmwe nīahaarīrīe iruga īnene kūrūa arī na andū ngīrī ikūmi na mūthamakī ūrīa
 na agīta agenī aīngī. 17 Nacio thaa cia kūrīa ūroka kūmūkīrīra arī na andū ngīrī mīrongo
 ciakīnya, agītūma ndungata yake īkeere andū īrīrī? 32 Angīona atī ndangīhota kūmūtoorīa,
 arīa meetītwo atīrī, ‘Ūkai, nīgūkorwo maūdū angītūmīra mūthamakī ūcio ūngī andū arī o
 mothe nīmahaarīrīe.’ 18 “Nao othe, o mūdū kūrāya mathīī makamūūrīe kūgīe na thayū. 33
 akīambīrīrīa kūheana ciīgwatīo. Wa mbere Ūguo noguo, mūdū o wothē wanyu angīaga
 akiuga atīrī, ‘No hīndī ndīragūrīre mīgūnda na kūrēkia īndo ciothe irīa arī nacio, ndangītūika

mūrutwo wakwa. 34 “Na rīrī, cumbī nī mwega, no cumbī ūngīkorwo nīūthirīte mūcamo waguorī, ūngīcooka gūcamithio ta cumbī na kī? 35 Cumbī ūcio ndūrī bata gūitwo tīrī-inī o na kana gūitwo kīara-inī, nīgūteeo ūteagwo. “Ūrīa ūrī na matū ma kūigua, nīakīgue.”

15 Na rīrī, etia mbeeca cia igooti na “ehia” othe nīmoonganaga harī we nīguo mamūigue. 2 No Afarisai na arutani a watho magīteta makiuga atīrī, “Mündū ūyū nīamūkagīra ehia na akarīanīra nao.” 3 Nī ūndū ūcio Jesū akīmahe ngerekano īno akīmeera atīrī: 4 “Mündū ūmwe wanyu angīkorwo na ng’ondū igana rīmwe, na īmwe yacio yūre-rī, githī ndatigaga icio mīrongo kenda na kenda kūu werū-inī, athīi agacarie īyo īmwe yūrīte, ngīnya amīone? 5 Na aarīkia kūmīona, akamīgīrīra ciande ciake akenete, 6 akainūka mūciī. Agacooka ageeta arata ake na andū a itūūra hamwe, akameera atīrī, ‘Ūkai tūkenanīre nī ūndū nīnyonete ng’ondū yakwa īrīa īrorīte.’ 7 Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo kūgīaga gīkeno kīnene igūrū nī ūndū wa mündū ūmwe mwīhia wīrīrīte, gūkīra ūrīa gūkenagwo nī ūndū wa andū mīrongo kenda na kenda athingu arīa matabatarītio nī kwīrira. 8 “Kana mūtumia angīkorwo arī na icunjī ikūmi cia betha, īmwe yacio yūre-rī, githī ndagwatagia tawa, akahaata nyūmba yothe, na akamīcaria na kīyo o ngīnya amīone? 9 Na amīona-rī, ageeta arata ake o na andū a itūūra hamwe, akameera atīrī, ‘Ūkai tūkenanīre tondū nīnyonete mbeeca yakwa īrīa īrorīte.’ 10 Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo gūkoragwo na gīkeno harī araika a Ngai nī ūndū wa mwīhia ūmwe wīrīrīte.” 11 Jesū agīthīi na mbere akīmeera atīrī, “Nī kwarī na mündū ūmwe warī na ariū eerī. 12 Ūrīa mūnini akīra ithe atīrī, ‘Baba ngāira igai rīrīa rīngīgatuika riakwa.’ Nī ūndū ūcio ithe akīmagayania indo ciake. 13 “Na matukū manini mathira, mūrīū ūcio mūnini agīcookanīrīra indo ciake ciothe, akiumagara agīthīi būrūrī warī kūraya, na arī kūu agītanga indo ciake na mūtūūrīre wa ūmaramari. 14 Nake aarīkia kūhūthīra indo ciake ciothe, gūkīgīa na ng’aragu nene kūu būrūrī ūcio wothe, nake akīambīrīra gūthīnīka. 15 Nī ūndū ūcio agīthīi

kūūra wīra kūrī mündū ūmwe wa būrūrī ūcio, nake akīmūtware akarīithagie ngūrwe gīthaka-inī gīake. 16 Nīeriragīria kwīhūūnia na makoro marīa maarītagwo nī ngūrwe icio tondū gūtīrī mündū wamūheaga kīndū gīa kūrīa. 17 “Na rīrīa ecookerire, akiuga atīrī, ‘Nī ndungata ciigana atīa cia baba irī na irio cia gūciigana o na igatigara, na nīi nguagīre gūkū nī ng’aragu! 18 Nīngūūkīra thīi kūrī baba ngamwīre atīrī: Baba, nīnjīhīrie Ngai na ngakwīhīria. 19 Ndiagīrīrwo nīgūcooka gwītagwo mūrūguo rīngī; ndua ta ndungata īmwe yaku.’ 20 Nī ūndū ūcio agīūkīra, agīthīi kūrī ithe. “No arī o haraaya, ithe akīmuona, nake akīringwo nī tha nī ūndū wake; agīteng’era kūrī mūrūwe, akīmūhībīria na akīmūmumunya. 21 “Nake mūrīū akīmwīra atīrī, ‘Baba, nīnjīhīrie Ngai o na ngakwīhīria. Ndiagīrīrwo nīgūcooka gwītagwo mūrūguo rīngī.’ 22 “No ithe akīra ndungata ciake atīrī, ‘Thīi narua mūrehe nguo īrīa njega mūno mūmūhumbe, na mūmwīkīre gīcūhī kīara, na iraatū magūrū. 23 Nīngī mūrehe njaū ya gīcegū īrīa noru mūmīthīnje. Mūreke tūgīe na iruga na tūkūngūire. 24 Nīgūkorwo mūrīū ūyū wakwa ararī mūkuū na nīariūkīte; nīarorīte na rīu nīonekete.’ Nī ūndū ūcio makīambīrīria gūkūngūira. 25 “Na rīrī, hīndī īyo mūrīū ūrīa mūkūrū aarī mūgūnda. Na rīrīa aakuhīrīrie mūciī akīinūka-rī, akīigua gūkīinwo nyīmbo na ndūhiū. 26 Nī ūndū ūcio mūrīū ūcio agīita ndungata īmwe ya mūciī, akīmīūra gītūmi kīa maūndū macio. 27 Nayo ndungata īyo ikīmwīra atīrī, ‘Mūrū wa maitūguo nīokīte, nake thoguo nīamūthīnjīre njaū ya gīcegū īrīa noru, tondū nīamūcookereire arī mwega na arī mūgīma.’ 28 “Mūrū wa nyina ūcio mūkūrū akīrakara na akīrega gūtoonya nyūmba. Nī ūndū ūcio ithe akīuma nja, akīmūthaitha atoonye thīinī. 29 No akīra ithe atīrī, ‘Ta thīkīrīria! Ndūire ngūrutagīra wīra mīaka īyo yothe, na ndirī ndarega gūgwathīkīra. No rīrī, ndūrī waahe o na koori nīguo tūkūngūire na arata akwa. 30 No rīrīa mūrūguo ūyū ūitangīte indo ciaku na maraya ainūka, ūkamūthīnjīra njaū ya gīcegū īrīa noru!’ 31 “Ithe akīmwīra atīrī, ‘Mūrū wakwa, wee tūtūūraga nawe hīndī ciothe, na indo ciothe

iria ndī nacio nī ciaku. 32 No nītwagīrīrwo gūkūngūira na gūcanjamūka, tondū mūrū wa maitūguo ūyū ararī mūkuū na rīu nīariūkīte; nīarorīte na rīu nīonekete.”

16 Nake Jesū akīira arutwo ake atīrī: “Nī kwarī na mūdū ūmwe warī gītonga, nake nī aarī na mūrōri wa indo ciake mūrōri ūcio nīathitangirwo kūrī gītonga kīu atī nīaitangaga indo ciake. 2 Nī ūndū ūcio agīta mūrōri ūcio wa indo, akīmwīra atīrī, ‘Ūhorō ūcio ndīraigua ūgūkonī nī ūrīkū? Heana ūhorō wa ithabu rīa ūrūgamīrīri waku, tondū ndūgūcooka kūndorera indo ciakwa rīngī.’ 3 “Nake mūrōri wa indo ūcio akīyūria na ngoro atīrī, ‘Ngwīka atīa rīu? Mwathi wakwa nīekūndigithia wīra. Ndirī na hinya mūiganu wa kūrīma, na nīngūconoka kūhooya. 4 Rīu nīndamenya ūria ngwīka nīgeetha rīria ngaatigithio wīra gūkū, andū makaanyamūkagīra kwao mīcīi.’ 5 “Nī ūndū ūcio agīta mūdū o wothē warī na thīirī wa mwathi wake. Akīūria mūdū wa mbere atīrī, ‘Wee ūrī na thīirī ūigana atīa wa mwathi wakwa?’ 6 “Nake akīmūcookeria atīrī, ‘Ndī na thīirī wa marebe magana meerī ma maguta ma mītamaiyū.’ “Mūrōri ūcio akīmwīra atīrī, ‘Oya marūa maku ma thīirī ūikare thī narua wandīke atī ūrī na thīirī wa marebe igana rīmwe.’ 7 “Agīcooka akīūria mūdū wa keerī atīrī, ‘Na we ūrī na thīirī ūigana atīa?’ “Nake akīmūcookeria atīrī, ‘Ndī na thīirī wa makūnia igana rīmwe ma ngano.’ “Mūrōri ūcio akīmwīra atīrī, ‘Oya marūa maku ma thīirī wandīke ūrī na thīirī wa makūnia mīrongo īnana.’ 8 “Mwathi ūcio nīagathīrīrie mūrūgamīrīri ūcio wa indo ciake ūtaarī mwīhokeku nī ūndū wa kūgīa na ūgī. Nīgūkorwo andū a gūkū thī nī oogī na maūdū mao gūkīra andū a ūtheri. (aiōn g165) 9 Ngūmwīra atīrī, hūthagīrai ūtonga wa gūkū thī na gūthondeka ūrata na andū, nīguo rīria ūtonga ūcio ūgaathira, mūkaamūkirwo ciikaro-inī iria cia tene na tene. (aiōnios g166) 10 “Mūdū ūria wothē ūngīhokerwo indo nini no ehokerwo o na indo nyingī, na ūria wothē ūtangīhokeka na indo nini o na nyingī ndangīhokerwo. 11 Nī ūndū ūcio mūngīkorwo mūtārī ehokeku na ūtonga wa gūkū thī-rī, nū ūngīmīhokera

ūtonga ūria wa ma? 12 Ningī mūngīkorwo mūtārī ehokeku na indo cia andū arīa angī-rī, nū ūngīmūhe indo cianyu ene? 13 “Gūtīrī ndungata īngīhota gūtungatīra aathani eerī. Nī ūndū no īthūūrire ūmwe yende ūcio ūngī, kana īiheane harī ūmwe, īnyarare ūcio ūngī. Mūtingītungatīra Ngai na mūtungatīre mbeeca.” 14 Nao Afarisai, arīa meendete mbeeca, rīria maiguire maūdū macio mothe, makīambīrīria gūtemba Jesū. 15 Nake akīmeera atīrī, “Inyuī mwītūuaga ega maitho-inī ma andū, no Ngai nīoi ngoro cianyu, nīgūkorwo ūndū ūria ūtuagwo wa bata mūno harī andū, nīguo ūrī magigī maitho-inī ma Ngai. 16 “Ūhorō wa Watho na ūrutani wa Anabii watūire ūhunjagio nginya hīndī ya Johana ūria Mūbatithania. Kuuma hīndī īyo, Ūhorō-ūria-Mwega wa ūthamaki-wa-Ngai nī ūhunjagio, na mūdū o wothē nīehatagīrīria aūtoonye. 17 Nī ūhūthū igūrū na thī gūthira, gūkīra gaturumo karīa kanini mūno ka Watho keherio watho-inī. 18 “Mūdū ūria wothē ūngītigana na mūtumia acooke ahikie mūtumia ūngī, ūcio nīatharītie, nake mūdū mūrūme ūria ūngīhikia mūtumia ūtiganīte na mūthuuri-we, nīatharītie.” 19 “Nī kwarī mūdū warī gītonga wehumbaga nguo cia rangī wa ndathi na cia mūthemba wa gatani īria njega, nake nīeekenagia o mūthenya. 20 Na rīrī, kihingo-inī gīake nīhaigagwo mūdū wahooyaga thendi wetagwo Lazaro, waiyūrītwo nī ironda mwīrī, 21 nake nīeeriragīria kūrīa rūitiki rūria rwagūūaga kuuma metha-inī ya gītonga kīu. O na ngui nacio nīciokaga na igacūna ironda ciake. 22 “Ihinda nīriakinyire mūhooi thendi ūcio agīkua, nao arāika makīmūkuua makīmūtware harī Iburahīmu. Gītonga kīu o nakīo nīgīakuire na gīgīthikwo. 23 Kīrī kūu icua-inī, kīna ruo rūnene, gīgītiira maitho, gīkīona Iburahīmu arī haraaya, na Lazaro arī hau nake. (Hadēs g86) 24 Nī ūndū ūcio gītonga gīkīmwīta gīkīmwīra atīrī, ‘Iburahīmu, Baba, njiguīra tha, ūtūme Lazaro atobokie mūthia wa kīara gīake maaī-inī ooke aahehie rūrīmī, tondū ndī na ruo rūnene gūkū mwaki-inī ūyū.’ 25 “Nowe Iburahīmu akīmūcookeria atīrī, ‘Mūrū wakwa, ririkana rīria watūire muoyo woonaga o maūdū mega, hīndī

iyi Lazaro nake oonaga o maündu mooru, no riu we nĩmũnyamarũre, nawe ũrĩ ruo-inĩ. **26** Hamwe na ũguo-rĩ, gatagatĩ gaitũ nawe harĩ na mũkuru mũriku mũno wĩkĩrĩtwo, nĩguo arĩa mangĩenda kuuma gũkũ tũrĩ moke kũrĩ we matikaahote, o na gũtirĩ mũndũ ũngũma kũu akĩre ooke gũkũ tũrĩ.’ **27** “Nakĩo gĩtonga kũu gĩgĩcookia atĩrĩ, ‘Ndagĩgũthaitha, baba, ũtũme Lazaro kũrĩ andũ a nyũmba ya baba, **28** nĩgũkorwo ndĩ na ariũ a baba atano. Reke athĩĩ akamahe ũhoru, nĩguo matikanooke gũkũ kũrĩ na ruo rũnene ũũ.’ **29** “Iburahĩmu akĩmũcookeria atĩrĩ, ‘Marĩ na Musa na Anabii; nĩmamathikĩrĩrie.’ **30** “Nakĩo gĩtonga gĩkĩmwĩra atĩrĩ, ‘Iburahĩmu, baba, acio ti aiganu; mũndũ angĩthĩĩ kũrĩ o oimĩte kũrĩ arĩa akuũ, no merire.’ **31** “Agĩkĩmũcookeria atĩrĩ, ‘Angĩkorwo matingĩigua Musa na Anabii, o na mũndũ angĩrũka kuuma kũrĩ arĩa akuũ matingĩmũigua.”

17 Nake Jesũ akĩĩra arutwo ake atĩrĩ, “Maũndũ marĩa matũmaga andũ mehie no nginya moke, no mũndũ ũrĩa ũtũmaga maũndũ macio moke kaĩ arĩ na haaro-ĩ! **2** Nĩ kaba mũndũ ta ũcio ohererwo ihiga rĩa gĩthĩĩ ngingo aikio iria-inĩ, gũkĩra atũme kamwe ga twana tũtũ tũnini keehie. **3** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ikaragai mwĩguĩte. “Mũrũ wa thoguo kana mwarĩ wa thoguo angĩĩhia, mũkaanie, na angĩĩrira-rĩ, mũrekere. **4** Angĩkwĩhĩria maita mũgwanja o mũthenya ũmwe, na maita macio mothe mũgwanja agooka harĩ we agakwĩra atĩrĩ, ‘Nĩndahera,’ nĩ wega ũmũrekere.” **5** Nao atũmwao makĩĩra Mwathani atĩrĩ, “Tuongerere wĩtikio!” **6** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũngĩkorwo na wĩtikio o mũnini ta kabegũ ga karatarĩ-rĩ, mwera mũkũyũ ũyũ atĩrĩ, ‘Kũũrũka, ũkehaande iria-inĩ,’ naguo no ũmwathĩkĩre. **7** “Nĩ mũndũ ũrĩkũ wanyu ũngĩkorwo arĩ na ndungata ya kũmũrĩmĩra na mũraũ kana ya kũmũrĩithĩria ng’ondũ, na ndungata iyo yoimĩra mũgũnda amũire atĩrĩ, ‘Ūka ũikare thĩ ũrĩe?’ **8** Githĩ to amũirire atĩrĩ, ‘Thondekera irio cia hwaĩ-inĩ, na wĩhaarĩrie ũnjikarie ngĩrĩa na ngĩnyua; na thuutha ũcio no ũrĩe na ũnyue?’ **9** Ningĩ no agĩcookerie ndungata iyo ngaatho nĩ gwĩka ũrĩa ĩrĩtwo ĩike? **10** Ūguo noguo o na inyũĩ, rĩrĩa

mweka ũrĩa wothe mwĩrĩtwo mwĩke, ugagai atĩrĩ, ‘Tũrĩ o ndungata itarĩ kĩene; twaruta o wĩra witũ tu.” **11** Na rĩrĩ, Jesũ arĩ rũgendo-inĩ rwa gũthĩĩ Jerusalemu nĩagereire mũhaka-inĩ wa Samaria na Galili. **12** Na rĩrĩa aatoonyaga gatũũra kamwe, agĩtũngwo nĩ andũ ikũmi maarĩ na mũrimũ wa mangũ. Makĩrũgama o haraaya, **13** makĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, makiuga atĩrĩ, “Jesũ, Mwathi witũ, tũiguĩre tha!” **14** Hĩndĩ rĩa aamoonire, akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ mũkeyonanie kũrĩ athĩnjĩri-Ngai.” Na rĩrĩa maathĩiaga-rĩ, magĩtherio. **15** Rĩrĩa ũmwe wao onire nĩahonio, akĩhũndũka akĩgooca Ngai na mũgambo mũnene, **16** Akĩgũũthia thĩ magũrũ-inĩ ma Jesũ, akĩmũcookeria ngaatho. Mũndũ ũcio aarĩ Mũsamaria. **17** Jesũ akĩũria atĩrĩ, “Githĩ othe ikũmi matiatherio? Acio angĩ kenda marĩ ha? **18** Gũtirĩ o na ũmwe ũngĩcooka kũhe Ngai ũgooci tiga o mũgeni ũyũ?” **19** Agĩcooka akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūkĩra wĩthĩire; gwĩtikia gwaku nĩkuo gwatũma ũhone.” **20** Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩmwe Afarisai nĩmoririe Jesũ rĩrĩa ũthamaki wa Ngai ũgooka. Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Ūthamaki wa Ngai ndũukaga na imenyithia iria mũngĩrũrora, **21** kana andũ moige atĩrĩ, ‘Ūrĩ haha,’ kana ‘Ūrĩ harĩa,’ tondũ ũthamaki wa Ngai ũrĩ thĩĩnĩ wanyu.” **22** Agĩcooka akĩĩra arutwo ake atĩrĩ, “Ihinda nĩrĩroka rĩrĩa mũkeriragĩria kuona mũthenya ũmwe wa Mũrũ wa Mũndũ, no mũtikawona. **23** Andũ nĩmakamwĩra atĩrĩ, ‘Arĩ harĩa!’ kana ‘Arĩ haha!’ Mũtikanateng’ere mũmarũmĩrĩre. **24** O ta ũrĩa rũheni rũhenũkaga rũkamũrika matu kuuma mũthia ũmwe nginya ũrĩa ũngĩ, no taguo gũũka kwa Mũrũ wa Mũndũ gũkahaana mũthenya ũcio wake. **25** No rĩrĩ, no nginya ambe one mathĩĩna maingĩ na aregwo nĩ andũ a rũciarũ rũrũ. **26** “O ta ũrĩa gwatarĩĩ matukũ-inĩ ma Nuhu, noguo gũkaahaana matukũ-inĩ ma Mũrũ wa Mũndũ. **27** Andũ acio maakorirwo makĩrĩa, na makĩnyua, na makĩhikania, na makĩhikio, o nginya mũthenya ũrĩa Nuhu aatoonyire thabina. Hĩndĩ iyo kĩguũ kĩnene gĩgĩũka gĩkĩmaniina othe. **28** “Ningĩ ũguo noguo gwatarĩĩ matukũ-inĩ ma Loti. Andũ acio maakorirwo makĩrĩa na makĩnyua, na makĩgũra na makĩendia, na makĩhaanda na magĩaka

nyumba. **29** No muthenya uria Loti oimire Sodomu, mwaki na ubiriti ikiura ta mbura kuuma iguru, ikimaniina othe. **30** “Uguo noguo gūkahaana muthenya uria Muru wa Mundu akaaguuranirio. **31** Muthenya ucio, mundu o wotho ugaakorwo ari nyumba iguru, na indo ciake iri nyumba thini, ndakanaharuruke gucigira. Ningi o na mundu uria ugaakorwo ari mugunda ndakanahunduke agire kindu. **32** Ta ririkanai mutumia wa Loti! **33** Mundu uria wotho ugeragia guturia muoyo wake niakorwo nigu, nake uria wotho uragwo ni muoyo wake niakautilia. **34** Ngumwira atiri, utuku ucio andu eeri nimagakorwo makomete uriri umwe, nake umwe wao akuu, na uria ung atigwo. **35** Atumia eeri nimagakorwo magithia hamwe; umwe wao akuu, na uria ung atigwo. **36** (Ningi arume eeri nimagakorwo makiruta wira hamwe, umwe wao akuu, uria ung atigwo.)” **37** Nao makimuria atiri, “Kuu ni ku Mwathani?” Nake akimacookeria atiri, “Nderi ciunganaga haria hotho haru kumba.”

18 Nake Jesu akihe arutwo ake ngerekano ya kumaruta ati nimagirirwo nikuhoyaga hinda ciothe mategukua ngoro. **2** Akimeera atiri: “Itura-ini rimwe ni kwaru na mutuaniri ciira uteetigagira Ngai kana agatia andu. **3** Na itura-ini ru ni kwaru mutumia umwe wa ndigwa wathiaa kuri we kainingi akamwira atiri, ‘Ndihiria haru thu ciakwa.’ **4** “No mutuaniri ciira ucio akirega kumuteithia kwa ihinda. No marigiririo akira na ngoro atiri, ‘O na gutuika nditigirite Ngai kana ngatia andu-ri, **5** no tondu wa uria mutumia uy u ndigwa atiindaga agithinia, ningutigirira ciira wake niwatuuo na kihooto nigu atige kunogagia na gutindaga agika!” **6** Nake Mwathani akiuga atiri, “Nimwaigua uria mutuaniri ciira ucio utari kihooto oigire? **7** Githi o nake Ngai ndagatua ciira na kihooto wa aria ake ethurire, o aria mamukayagira muthenya na utuku? No aage kumateithia na ihenya? **8** Ngumwira atiri, agaatigirira ati nimacirirwo na kihooto, o na ningi na ihenya. O na kuri uguo-ri, riria Muru wa Mundu agooka-ri, niagakora andu metikitie guku thi?” **9** Ningi Jesu akariria

andu amwe aria meihokaga o ene, magetuaga athingu na makahuthagia andu aria ang othe, akimahe ngerekano, akimeera atiri: **10** “Andu eeri nimambatire hekaru-ini kuhoyu. Umwe aari Mufarisai na ucio ung aari mwitia wa mbeeca cia igooti. **11** Mufarisai ucio akirugama akithooera we mwene, akiuga atiri, ‘Ngai, nindagucookeria ngaatho nigukorwo ndihaana ta andu aria ang, aria atunyani, na aria mekaga uru, na itharia, o na kana ta mwitia uy u wa mbeeca cia igooti. **12** Nindihingaga kuria irio maita meeru o kiumia, na ngaruta gicunji gia ikumi kia indo ciothe iria nyonaga.’ **13** “No riri, mwitia wa mbeeca cia igooti ucio akirugama o haraaya; na ndaigana gutiira maito make na iguru, no ni kwigutha eeguthaga githuri enyihitie, akoiga atiri, ‘Ngai, njiguira tha, ni mundu mwihia.’ **14** “Ngumwira atiri, mwitia mbeeca cia igooti niainukire atutwo muthingu mbere ya Ngai gukira ucio ung. Nigukorwo uria wotho witugagira niakanyihio nake uria winyihagia niagatugirio.” **15** Na riri, andu nao nimarehagira Jesu twana nigu atuhutie. Arutwo ake mona uguo, makimakaania. **16** Nowe Jesu agita twana tuu haru we, akiuga atiri, “Rekei twana tuu tuuke kuri ni, tigai gutugiria, nigukorwo uthamaki wa Ngai ni wa aria matari ta tuo. **17** Ngumwira atiri na ma, uria wotho utakamukira uthamaki wa Ngai ta kaana ndakautoonya.” **18** Munene umwe akimuria atiri, “Murutani mwega, ingika atia nigu ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiônios g166) **19** Nake Jesu akimuria atiri, “Ukunjita mwega niki? Gutiri o na umwe mwega tiga Ngai we wiki. **20** We nui uria maathani moigite, ‘Ndukanatharanie, na ndukanoragane, na ndukanaiye, na ndukanaigirire mundu uria ung kigenyo, na tia thoguo na nyukwa.” **21** Nake akimucookeria atiri, “Maathani macio mothe nduire ndimarumitie kuuma ndi o munini.” **22** Jesu aigua uguo, akimwira atiri, “Haru undu umwe utigaritie gwika. Thi wendie kiria giothe uri nakio uhe athini mbeeca icio, na nukigia na muthiithu iguru. Ucooke uuke unumirire.” **23** Riria munene ucio aiguire uguo, akigua kieha muno, tond uari mutongu muno.

24 Jesu akimwira, akiuga atiri, “Ka ni hinya andu ari atongu gutoonya uthamaki-ini wa Ngai-! 25 Ni uhuthu ngamira ihungurire irima ria cindano, gukira gitonga gutoonya uthamaki-ini wa Ngai.” 26 Nao ari maiguire uhoru ucio makuria atiri, “Nuu ungikihota kuhonoka?” 27 Jesu akimacookeria atiri, “Maundu mara matahotekaga ni andu nimahotekaga ni Ngai.” 28 Nake Petero akimwira atiri, “Ithu tutigite maundu maitu mothe tugakurumira!” 29 Jesu akimeera, “Ngumwira atiri na ma, gutiri mundu utigite mucii wake, kana mutumia wake, kana ari u nyina, kana aciari ake, o na kana ciana ciake, ni undu wa uthamaki wa Ngai, 30 utakaheo maita maingi ma kiria atigite ihinda-ini riri tiri, na ihinda riria rigooka aheo muoyo wa tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Na riri, Jesu agitwara arutwo ake ari ikumi na eeri handu keheri-ini akimeera atiri, “Nitukwambata tuthi Jerusalemu, na maundu mothe mara maandikirwo ni anabii makoni Muri wa Mundu no nginya mahingio. 32 Nake niakaneeano kuri andu-a-Nduri. Nao ni makaamunuria, na mamurume, na mamutuire mata, na mamuhure iboko, o na mamurage. 33 Naguo muthenya wa gatatu niakaria.” 34 Nao arutwo ake makiaga kumenya undu o na umwe wa macio. Nimahithitwo uhoru ucio na matiamenyire ura aameeraga. 35 Nake Jesu akuhirira Jeriko, mundu wari mutumumu niakarite mukira-ini wa njira akihooya mbeeca. 36 Riria aiguire andu aingi makihituka, akuria ura gwekikaga. 37 Andu makimwira atiri, “Ni Jesu wa Nazarethi urahituka.” 38 Nake akianira, akiuga atiri, “Jesu, muru wa Daudi, njiguira tha.” 39 Ari maatongoretie makimukaania makimwira akire, nowe agikirira kwanira akiugaga atiri, “Muru wa Daudi, njiguira tha!” 40 Nake Jesu akirugama, agiathana, mundu ucio atwarwo haru we. 41 Riria aakuhiririe, Jesu akimuria atiri, “Ukwenda ngwikire atia?” Nake akimacookeria atiri, “Mwathani, ngwenda njooke kuona.” 42 Jesu akimwira atiri, “Cooka kuona, gwitikia gwaku nikuo gwatuma uhone.” 43 O rimwe akiambirira kuona, nake akirumira

Jesu, akigocaga Ngai. Riria andu othe moonire uguo, o nao makigocaga Ngai.

19 Na riri, Jesu niatoonyire Jeriko, akihituka kuo. 2 Nakuo kuu Jeriko ni kwaru mundu wetagwo Zakayo; wari munene wa etia mbeeca cia igooti na aari gitonga. 3 Niendaga kuona Jesu aari u, no ndangahotire kumuona ni undu wa uingi wa andu, na tondū aari mundu mukhi. 4 Ni undu ucio akihanyuka mbere yao, akihaica mukuyu nigu amuone, nigukorwo Jesu aageragira njira iyo. 5 Nake Jesu akinya hau, agitiira maitho na iguru, akimwira atiri, “Zakayo, haruruka narua, tondū umuthi no nginya thi gwaku mucii.” 6 Ni undu ucio akiharuruka narua, akimuniya ugeni akenete. 7 Nao andu moona uguo makiambirira kunuguna, makiuga atiri, “Mundu uyū aathi gūceera kwa mundu mwihia.” 8 Nowe Zakayo akirugama, akira Mwathani atiri, “Mwathani, riu ninguheana nuthu ya indo ciakwa kuri athini, na hangikorwo haru mundu o na uriku ndunyite kindu, ningumuriha kindu kiu maita mana.” 9 Nake Jesu akimwira atiri, “Umuthi uhonokio niukinyite nyumba ino, tondū mundu uyū o nake ni muru wa Iburahimu. 10 Nigukorwo Muri wa Mundu ookire gucaria na kuhonokia kiria kiurite.” 11 Na o mathikiriie maundu macio, agithi na mbere kumahe uhoru na ngerekano, tondū niakuhiririe Jerusalemu, na andu acio meciiragia ati uthamaki wa Ngai wari o hakuhi gukina. 12 Akimeera atiri: “Mundu umwe wari igweta niathire bururi wa kuraya agatuo muthamaki, na thuutha wa uguo acooke. 13 Ni undu ucio agita ndungata ciake ikumi, agiche mina ikumi, agiciira atiri, ‘Onjorithagiai mbeeca ici nginya riria ngacooka.’ 14 “No andu a bururi wake nimamuthuire, nao magituma andu mamuume thuutha makoige atiri, ‘Tutikwenda mundu uyū atuike muthamaki witu.’ 15 “Na riri, riria aacookire arikitie gutuo muthamaki, agitumanira ndungata iria aaneete mbeeca, nigu amenye uumithio ura cionete. 16 “Ndungata ya mbere igituka, ikimwira atiri, ‘Mwathi, mina yaku nyumithitie mina ingi ikumi.’ 17 “Nake Mwathi wayo akimacookeria atiri, ‘Niwikite wega, wee ndungata yakwa

njega! Na tondū wa kwīhokeka na ūndū mūnini ūguo, tuika mūrōri wa matūūra manene ikūmi.’

18 “Nayo ndungata ya keerī īgīūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyumithīte mina ingī ithano.’”

19 “Nake mwathi wayo akīmūira atīrī, ‘Tuika mūrōri wa matūūra manene matano.’”

20 “Nayo, ndungata ya gatātū īgīūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mina yaku nīyo īno; ndaamīohire na gītambaya ngīmihitha.”

21 Nīndagwītīgīrīre, tondū ūrī mūdū mūuru. Nīwoyaga kīrīa ūtarūtīre wīra, na ūkagetha kīrīa ūtahandīte.’

22 “Nake mwathi wayo akīmīcookeria atīrī, ‘Wee ndungata īno njaganu! Ngūgūtūira ciira kūrīngana na ciugo ciaku. Githī nīwoō atī ndī mūuru, na atī njoyaga kīrīa itarūtīre wīra na ngagetha kīrīa itahaandīte?”

23 Wakīagire kūiga mbeeca ciakwa bengi nikī, nīgeetha rīrīa ngaacooka ndīcioye irī na uumithio?”

24 “Agīcooka akīira arīa maarūgamīte hau atīrī, ‘Mūtunyei mina īyo arī nayo, mūmīnengere ūrīa ūrī na mina ikūmi.’”

25 “Makīmwīra atīrī, ‘Mwathi, githī ndarī na mina ikūmi!’”

26 “Nake akīmācookeria atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī, mūdū ūrīa wothē ūrī na kīndū, nīakongererwo ingī nyingī, no ūrīa ūtarī na kīndū, o na kīrīa arī nakīo nīagatuunywo.”

27 No rīrī, andū acio marī ūthū na nī, o acio mateendaga ndūike mūthamaki wao-rī, marehei, mūmooragīre o haha ndī.”

28 Nake Jesū aarīkia kuuga ūguo, agīthīi na mbere kwambata erekeire Jerusalemu.

29 Aakuhīrīria Bethifage na Bethania, o kūu Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū, agītūma arutwo ake eerī, akīmeera atīrī,

30 “Thīī itūūra rīrīa rīrī mbere yanyu, na mūgītoonya, nīmūkuona njaū ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndīrī yakuua mūdū; mīohorei mūmīrehe.”

31 Mūdū angīmūūria atīrī, ‘Nī kī kīratūma mūmīohore?’

Mwīrei atīrī, ‘Mwathani nīabatarītio nīyo.”

32 Nao acio maatūmirwo magīthī, magīkora maūdū matarīi o ta ūrīa Jesū aamerīte.”

33 Na rīrīa moohoraga njaū īyo, eene yo makīmooria atīrī, “Mūroohora njaū īyo nīkī?”

34 Nao magīcooka atīrī, “Mwathani nīabatarītio nīyo.”

35 Makīmītwārīa Jesū, magīcooka makīīgīrīa nguo ciao igūrū rīa njaū īyo, na magīkarīria Jesū igūrū rīayo.

36 Na rīrīa aathiiga, andū

makīara nguo ciao njīra-inī.

37 Rīrīa aakinyire hakuhī na njīra īrīa īikūrūkagīra Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū, gīkundi gīothe kīa arutwo gīkīambīrīria kūgooca Ngai, andū makīanīrīra makenete nī ūndū wa ciama iria ciothe moonete makiuga atīrī:

38 “Kūrathimwo-rī, nī mūthamaki ūrīa ūgūka na rītwa rīa Mwathani!”

“Thayū ūrogīa kūu igūrū, naguo riiri ūgīe kūu igūrū mūno!”

39 Afarisai amwe maarī gīkundi-inī kīu makīra Jesū atīrī, “Mūrutani, kaania arutwo aku!”

40 Nowe akīmācookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī, aya maangīkīra, mahiga no maanīrīre.”

41 Na rīrīa aakuhīrīrie itūūra rīu inene rīa Jerusalemu, aarīona akīrīra nī ūndū warīo,

42 akiuga atīrī, “Naarī korwo ūmūthī wee mwene nīkūmenyete kīrīa kīngīkūrehere thayū! No rīu, ūhoro ūcio nīūhithītwo maitho maku.”

43 Hīndī nīgākīnya rīrīa thū ciaku igaaka ihumbu cia tīri ikūrīgīcīrie, na ikūhingīrīrie na mīena yothē.

44 Nīgagūtungumania thī, wee hamwe na ciana ciaku iria irī kūu thīinī waku. Matigatiga ihiga o na rīmwe rīrī igūrū wa rīrīa rīngī, tondū ndūigana gūkūūrana ihinda rīrīa Ngai ookire gūgūceerera.”

45 Agīcooka agītoonya hekarū thīinī, na akīambīrīria kūrūtūrūra andū arīa meendagīria indo kuo.

46 Akīmeera atīrī, “Nī kwandīkitwo atīrī, ‘Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya kūhooyagīrwo’ no inyuī mūmītuīte ‘ngurunga ya atunyani.”

47 Na o mūthenya, nīarutanaga kūu thīinī wa hekarū. No athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na atongoria arīa maarī gatagatī ka andū nīmageragia kūmūūraga.

48 No matingīonire njīra ya kūmūūraga, tondū andū othe nīmaikaraga mathikīrīrie ciugo ciake.

20 Na rīrī, mūthenya ūmwe akīruta andū kūu hekarū-inī na akīhunjagīa Ūhoro-ūrīa-Mwega-rī, athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, hamwe na athuuri magīūka kūrī we.

2 Makīmūūria atīrī, “Twīre wīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū. Nūu wakūheire ūhoti ūcio?”

3 Nake akīmācookeria atīrī, “O na nī nīngūmūūria kīūria.”

4 Ta njīrai, ūbatithio wa Johana-rī, woimīte igūrū kana woimire kūrī andū?”

5 Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīrana atīrī, “Tūngiuga atī ‘Woimīte igūrū’

egütũuria atĩrĩ, ‘Mwakĩregire kũmwĩtikia nĩkĩ?’ 6 Ningĩ tuoiga atĩ ‘Woimĩte kũrĩ andũ’, andũ othe nĩmegütũhũura na mahiga nyuguto, nĩ andũ nĩmetikĩtie atĩ Johana aarĩ mũnabii.” 7 “Mũrutani, nĩtũũĩ wee waragia na ũkarutana Nĩ andũ ũcio magĩcookeria Jesũ atĩrĩ, “Ithui tũtiũĩ woimĩte kũ.” 8 Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “O na nĩ ndikũmwĩra njikaga maundũ maya na ũhoti ũrĩkũ.” 9 Agĩcooka akĩhe andũ ũhoru na ngerekano akĩmeera atĩrĩ, “Mundũ ũmwe nĩahaandire mũgũnda wake mĩthabibũ, na akiũkomborithia arĩmi angĩ, agĩcooka agĩthĩi kũndũ kũraya na agĩkara kuo ihinda iraaya. 10 Na rĩrĩ, hĩndĩ ya magetha yakinyarĩ, agĩtũma ndungata yake kũrĩ akombori acio nĩgeetha mamĩnengere maciaro mamwe ma mũgũnda ũcio wa mĩthabibũ. No akombori acio makĩmĩhũura na makĩmĩingata ĩtarĩ na kĩndũ. 11 Agĩcooka agĩtũma ndungata ĩngĩ, ĩyo o nayo makĩmĩhũura makĩmĩconorithia na makĩmĩingata ĩtarĩ na kĩndũ. 12 O rĩngĩ agĩtũma ndungata ya gatatũ, nao makĩmĩtihangia na makĩmĩingata. 13 “Nake mwene mũgũnda ũcio wa mĩthabibũ akĩyũria atĩrĩ, ‘Ngwĩka atĩa? Ngũtũma mũrũ wakwa, ũria nyendete; hihi mahota kũmũhe gĩtĩo’. 14 “No rĩria akombori acio maamuonire, makĩarĩrĩria ũhoru ũcio. Makĩirana atĩrĩ, ‘Ūyũ nĩwe ũkaagaya mũgũnda ũyũ. Nĩtũmũuragei nĩguo igai rĩake rĩtuĩke rĩitũ.’ 15 Nĩ andũ ũcio makĩmũruta nja ya mũgũnda ũcio wa mĩthabibũ, makĩmũruga. “Rĩu-rĩ, mwene mũgũnda ũcio wa mĩthabibũ-rĩ, akaameka atĩa? 16 Agooka oorage akombori acio, acooke ahe andũ angĩ mũgũnda ũcio.” Rĩria andũ maiguire ũguo, makiuga atĩrĩ, “Kũroaga gũtuĩka ũguo!” 17 Jesũ akĩmarora, akĩmooria atĩrĩ, “Maandĩko marĩa mandikĩtwo atĩrĩ: “‘Ihiga rĩria aaki maaregire, nĩrĩo rĩtuĩkĩte ihiga inene rĩa koine’, ũguo nĩ kuuga atĩa? 18 Mundũ ũria wothe ũkaagwĩra ihiga rĩu, nĩrikamuunanga, no ũria rĩkaagwĩra nĩrikamũhehenja.” 19 Arutani a watho na athĩnjĩri-Ngai arĩa anene magĩcaria ũria mangĩmũnyitithia o na ihenya tondũ nĩmamenyire aaheanire ngerekano ĩyo akĩaria ũhoru wao. No nĩmetigagĩra andũ. 20 O makĩmũtũragia-rĩ, makĩmũtũmĩra andũ a kũmũthigaana metuĩte andũ ega. Nao magĩthĩi nĩgeetha mamũnyĩte akiuga andũ mũuru, nĩguo mamũneane moko-inĩ ma wathani wa barũthi. 21 Nĩ andũ ũcio athigaani acio makĩmũuria atĩrĩ, “Mũrutani, nĩtũũĩ wee waragia na ũkarutana maundũ marĩa magĩrĩre, na atĩ ndũtiagĩra andũ maũthĩ, no wee ũrutanaga ũhoru wa Ngai na ma, ũria kwagĩrĩre. 22 Atĩrĩrĩ, nĩtwagĩrĩrwo nĩ kũrutĩra Kaisari igooti kana ca?” 23 Nowe Jesũ akĩona ũhinga ũria maarĩ nago akĩmeera atĩrĩ, 24 “Ta nyoniai mbeeca cianyu. Mbica ĩno na rĩitwa rĩrĩ nĩ cia ũ?” 25 Makĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ cia Kaisari.” Akĩmeera atĩrĩ, “Kĩrutagĩrei Kaisari kĩria kĩrĩ gĩake, na mũrutagĩre Ngai kĩria kĩrĩ gĩake.” 26 Nao makĩaga andũ wa kũmũnyĩta nago harĩ maundũ marĩa aaririe arĩ mbere ya andũ. Na tondũ wa ũria maagegĩrio nĩ ũria aamacookeirie ũhoru-rĩ, magikira ki. 27 Na rĩrĩ, andũ amwe a Asadukai, arĩa moigaga atĩ gũtirĩ ũhoru wa kũriũka, magĩũka kũrĩ Jesũ, makĩmũuria atĩrĩ, 28 “Mũrutani, Musa aatwandĩkĩre atĩ mũrũ wa nyina na mundũ angĩkua atige mũtumia atarĩ na ciana-rĩ, mundũ ũcio no nginya ahikie mũtumia ũcio watigwo nĩguo aciarĩre mũrũ wa nyina ciana. 29 Na rĩrĩ, kwarĩ aanake mũgwanja a nyina ũmwe. Wa mbere akĩhikania na agĩkua, agĩtiga mũtumia atarĩ na ciana. 30 Nake wa keerĩ, 31 na wa gatatũ makĩmũhikia, na makĩrũmanĩrĩra ũguo nginya wa mũgwanja; othe magĩkua, makĩmũtiga atarĩ na ciana. 32 Marigĩrĩrio-inĩ, mũtumia ũcio o nake agĩkua. 33 Rĩu-rĩ, hĩndĩ ya kũriũka agaakorwo arĩ mũtumia wa ũ harĩ acio mũgwanja, nĩgũkorwo othe nĩmamũhikĩtie?” 34 Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Andũ a ihinda rĩrĩrĩ nĩo mahikaga na makahikania. (aiĩn g165) 35 No rĩrĩ, arĩa magaatuuo aagĩrĩru a gũkinya ihinda rĩu o na gũkinyanĩrio ihinda rĩa kũriũka kwa arĩa akuũ-rĩ, acio matikahikanagia o na kana mahikanagie. (aiĩn g165) 36 Andũ acio matigacooka gũkua; nĩgũkorwo makahaana ta araiika. Andũ acio magakorwo marĩ ciana cia Ngai, nĩgũkorwo nĩ ciana cia ũhoru ũcio wa kũriũka. 37 Nago ũhoru wa atĩ andũ arĩa akuũ nĩmariũkagio-rĩ, Musa o nake nĩawonanirie harĩa haarĩ kĩhinga kĩria gĩakanaga mwaki na gĩthĩhe, rĩria eetire Mwathani ‘Ngai wa

Iburahimu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu.’ 38 We ti Ngai wa ariaku, no ni wa ariamar muoyo, nigukorwo hari we andu othe ariamar muoyo matuuragio niwe.” 39 Nao andu amwe a arutani a watho makimwira atiri, “Murutani, niwoiga wega!” 40 Na gutiri mundu o na umwe wagherie kumuuria ciuria ingi. 41 Jesu agicooka akimooria atiri, “Andu moigaga Kristu ni muru wa Daudi ni undu wa ki? 42 Daudi we mwene noigite ibuku-ini ria Thaburi atiri: “Mwathani nierire Mwathani wakwa atiri: “Ikara guoko-ini gwakwa kwa urio, 43 nginya ngaatuma thu ciaku ituike gaturwa ka makinya maku.”” 44 Atiriri, Daudi aamwitire ‘Mwathani’. Angigicooka gutuika muru wake atia?” 45 O andu acio othe mathikiriire, Jesu akira arutwo ake atiri, 46 “Mwimenyererei arutani a watho. O mendaga guthi mehubite nguo ndaaya, na makenda kugeithagio ndunyuni, na guikaragira iti iria cia bata thunagogi-ini, o na guikara handu ha andu ari atiku maruga-ini. 47 No nio matoonyagira atumia a ndigwa makamatunya nyumba ciao, na nguo meyonanie, makahooya mahooya maraihu. Andu ta acio nimakaherithio muno makiria.”

21 Na riri, aatiira maithe, Jesu akiona itonga igikira mihothi yao haria heekagirwo kigina kia hekaru. 2 Agicooka akiona mutumia muthini, wari wa ndigwa, agikira tuthendi twiri o ho thini. 3 Akiuga atiri, “Ngumwira atiri na ma, mutumia uy muthini wa ndigwa niahotha mbeeca nyingi gikira andu ari ang othe. 4 Andu acio ang othe maheana kuringana na utonga wao; no mutumia uy o na ari muthini, ahotha kiria giothe oima nakio gia kumuturia.” 5 Na riri, arutwo amwe ake nimaragia uhoru wa hekaru, uria yagemetio na mahiga mathaka na iheo iria ciarutirwo Ngai. No Jesu akiuga atiri, 6 “Ha uhoru wa miako ino muronari, hinda niroka riria gutagakorwo ihiga riri iguru wa riria ringi; mothe nimakamomorwo.” 7 Nao makimuria atiri, “Murutani, ni ri maundu macio magekika? Na kimenyithia kia ati mar hakuhi gwika ni kiriku?” 8 Nake akimacookeria atiri, “Mwimenyagirirei mutikanaheenio. Nigukorwo andu aingi

nimagooka na riitwa riakwa makiugaga atiri, ‘Ni ni We,’ na ningi mamwira atiri, ‘Ihinda nirikuhiriire.’ Mutikanamarumire. 9 Riria mukaigua uhoru wa mbaara na wa ngu, mutikanetigire. Maundu macio no nginya mekike mbere, no guo ti kuuga ithiriro nikinyu.” 10 Agicooka akimeera atiri, “Ruriri nirugookirira riria ringi, na uthamaki ukirire uria ung. 11 Nigukaagia na ithubithia nene muno, na ng’aragu, na mirimu miru kundu na kundu, na maundu ma kumakania na imenyithia nene kuuma iguru. 12 “No maundu macio mothe matanakinya-ri, nimumanyiitwo, na munyariirwo na muneanwo thunagogi-ini na njeera o na mutwarwo mbere ya athamaki na aathani. Maundu macio mothe mugeekwo ni undu wa riitwa riakwa. 13 Undu uy ugakorwo uri mweke wanyu wa kumarutira uria. 14 No riri, mutikanatangike mugiciiria o mbere, uria mugeeciiririra. 15 Nigukorwo ningamuhe ciugo na ugi iria thu cianyu itakahota gwiirira kana gukararia. 16 Nimumakunyanirwo o na ni aciari anyu, na ari muciaranirwo nao, na andu a mbari cianyu, o na arata, na nimakooragithia amwe anyu. 17 Andu othe nimakamumena ni undu wakwa. 18 No riri, gutiri rucuri o na rumwe rwa mutwe wanyu rucoora. 19 Kumirira kwanyu nikuogaaatuma muhonokie mioyo yanyu. 20 “Riria mukoona Jerusalemu kuringicirio ni thigari cia mbaara, hinda iyo mukaamenya ati kuniinwo kwaro kuri hakuhi. 21 Hinda iyo ari mar Judea nimoire irima-ini, na ari mar thini wa itura ru inene nimoime kuo, nao ari mar ng’ongo-ini matikaritoonye. 22 Nigukorwo ihinda ru niro rigakorwo riri ria kuherithanio, nguo maundu maria mothe mandikitwo mahingio. 23 Kai atumia ari magakorwo mar na nda, na ari magakorwo makiongithia twana matuku macio nimagathinika-i! Nigukorwo bururi uy nukagia na kinyariiriko kinene na mang’uri ma gukirira andu aya. 24 Nimakooragwo na ruhiu rwa njora, o na matahwo matwarwo mabururi mothe ma thi. Itura ria Jerusalemu nirikarangiririo ni andu-a-Nduriri o nginya mahinda ma andu-a-Nduriri mahingio. 25

“Na nīgūkagīa imenyithia thīinī wa riūa na mweri-inī na njata-inī. Nakuo gūkū thī, ndūriri nīikaigua ruo na igegio nī mūrurumo wa iria na makūmbī ma maaī makihūurana. 26 Andū nīmakaringika nī ūndū wa kūmaka, na guoya wa maūndū marīa magooka thī, nīgūkorwo maahinya ma igūrū nīmakenyenyio. 27 Hīndī iyo nīmakona Mūrū wa Mūndū agīuka arī thīinī wa itu arī na hinya na riiri mūingī. 28 Hīndī irīa maūndū macio makaambīrīria gwīkika-rī, mūkaarūgama mūtiire mītwe yanyu na igūrū, nīgūkorwo hīndī yanyu ya gūkūrwo nīikuhīrīrie.” 29 Nīngī akīmahe ngerekano īno: “Ta rorai mūti wa mūkūyū na mīti iyo īngī yothe. 30 Rīrīa yathundūra mathangū, mūmīonaga na mūkamenya atī ihinda rīa riūa rīrī hakuhī. 31 Ūguo noguo hīndī irīa mūkoono maūndū macio mothe magīkika, mūkaamenya o wega atī ūthamaki wa Ngai nīikuhīrīrie. 32 “Ngūmwīra atīrī na ma, rūciaro rūrū rūtigathira maūndū macio mothe matahingītio. 33 Igūrū na thī nīgathira, no ciugo ciakwa itigathira. 34 “Mwīmenyererei, ngoro cianyu itikanakorwo itahītvo nī ndīa, na ūrīu na metanga ma muoyo ūyū, naguo mūthenya ūcio ūmūkorere ta mūtego o rīrīa mūtangīgereria. 35 Nīgūkorwo ūndū ūyū ūgaakorerera andū arīa othe matūūruga thī-īno. 36 Ikaragai mwīguīte hīndī ciothe, na mūhooyage nīguo mūkaahota kūūrīra maūndū marīa makirīi gwīkika, na nīguo mūkaahota kūrūgama mbere ya Mūrū wa Mūndū.” 37 Na o mūthenya Jesū nīarutanaga hekarū-inī, na hwaī-inī agathīi gūkoma kīrīma-inī kīrīa gīttagwo Kīrīma kīa Mītamaiyū. 38 Nao andū othe nīmathiaga hekarū-inī rūciinī tene kūmūthikīrīria.

22 Na rīrī, Gīathī kīa Mīgate irīa ītekīrītvo Ndawa ya Kūimbīa, kīrīa gīttagwo Bathaka, nīgīakuhīrīrie, 2 nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho nīmacaragia ūrīa mangīūragithia Jesū, nīgūkorwo nīmetigagīra mūingī wa andū. 3 Hīndī iyo Shaitani agītoonya thīinī wa Judasi ūrīa Mūisikariota, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī. 4 Nake Judasi agīthīi kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na kūrī anene a arangīri a hekarū makarīkanīre ūrīa

angīkunyānīra Jesū. 5 Nao magīkena na magītīkīra kūmūhe mbeeca. 6 Nake agītīkīra, na akīambīrīria gūcaria mweke wa kūneana Jesū kūrī o rīrīa hatarī na andū. 7 Naguo mūthenya wa kūrīa Mīgate irīa ītekīrītvo Ndawa ya Kūimbīa ūgīkinya, rīrīa gatūrūme ka Bathaka kaarutagwo igongona. 8 Jesū agītūma Petero na Johana, akīmeera atīrī, “Thīii mūgatūhaarīrie irio cia Bathaka, tūrīe.” 9 Nao makīmūūria atīrī, “Ūkwenda tūgacihaarīrie kū?” 10 Akīmacookeria atīrī, “Mūgītoonya itūūra-inī inene-rī, nīmūgūcemanīa na mūndū ūkuuite ndigithū īrī na maaī. Mūmūrūmīrīre o nginya nyūmba irīa egītoonya. 11 Mwatoonya mwīre mūndū ūrīa mwene nyūmba iyo atīrī, ‘Mūrutani aroria atīrī: Nyūmba ya ageni īrī ha, harīa ingīrīra Bathaka na arutwo akwa?’ 12 Nake nīekūmuonia nyūmba nene ya igūrū īrī na indo kuo. Haarīriai irio cia Bathaka kuo.” 13 Nao magīthīi, magīkora maūndū matarīi o ta ūrīa Jesū aamerīte. Nī ūndū ūcio makīhaarīria irio cia Bathaka. 14 Rīrīa ihinda rīakinyire, Jesū na atūmwō ake magītīkara metha-inī. 15 Nake akīmeera atīrī, “Nīngoretwo ndīrīrīrie mūno kūrīanīra Bathaka īno na inyui itananyariirwo. 16 Nī ūndū ngūmwīra atīrī, ndikamīrīa rīngī nginya rīrīa īgaakinyanīrio ūthamaki-inī wa Ngai.” 17 Jesū agīcooka akīoya gīkombe, agīcookeria Ngai ngaatho, akīmeera atīrī, “Oyai, mūnyuanīre. 18 Nīgūkorwo ngūmwīra atī kuuma rīu ndikanyua rīngī ndibei ya maciaro ma mīthabībū, o nginya rīrīa ūthamaki wa Ngai ūgooka.” 19 Agīcooka akīoya mūgate, na aarīkia gūcookeria Ngai ngaatho, akīwenyūranga akīmahe akīmeera atīrī, “Ūyū nīguo mwīrī wakwa ūrīa ūheanītvo nī ūndū wanyu, ikagai ūū nīguo mūndirikanage.” 20 Maarīkia kūrīa agīka o ūguo, akīoya gīkombe, akīmeera atīrī, “Gīkombe gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa kīerū thīinī wa thakame yakwa irīa īgūtvo nī ūndū wanyu. 21 No rīrī, guoko kwa ūrīa ūrīngunyanīra kūrī hamwe na nīi metha-inī īno. 22 Mūrū wa Mūndū nīegwīkwo o ta ūrīa gūtuitvo, no mūndū ūrīa ūkūmūkunyānīra kaī arī na haaro-īl” 23 Nao makīambīrīria kūūrīana gatagatī-inī kao nī ūrīkū wao ūngīka

ũguo. 24 Ningĩ nĩmagĩre na ngarari makĩũrania nũũ gatagatĩ-inĩ kao ũngĩtuuo mũnene. 25 Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Athamaki a andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩmenenehagia igũrũ rĩa andũ ao; nao acio maathanaga nĩo meĩtaga Ateithania. 26 No inyuĩ mĩtiagĩrĩrwo nĩkũhaana ũguo. Handũ ha ũguo, ũrĩa mũnene gatagatĩ-inĩ kanyu agĩrĩrwo kũhaana ta ũrĩa mũnini mũno, nake ũrĩa wathanaga atũike ta ũrĩa ũtungataga. 27 Nĩ ũndũ-rĩ, nũũ mũnene, nĩ ũrĩa ũkaraga metha-inĩ kũrĩa kana nĩ ũrĩa ũramũtungata? Githĩ ti ũrĩa ũkaraga metha-inĩ? No nĩ ndũire na inyuĩ, haana ta ũrĩa ũmũtungatagĩra. 28 Inyuĩ nĩ inyuĩ mũkoretwo mũrĩ hamwe na nĩ hĩndĩ ya magerio makwa. 29 Na o ta ũrĩa Baba aheete ũthamaki, o na nĩ nĩndamũhe ũthamaki, 30 nĩguo mũkarĩĩagĩra na mũkanyuuagĩra metha-inĩ yakwa ũthamaki-inĩ wakwa, na ningĩ mũkarĩire itĩ-cia-ũnene, mũtuagĩre mĩhĩrĩga rĩa ikũmi na rĩrĩ ya Isiraeli ciira. 31 “Simoni, Simoni, atĩrĩ, Shaitani nĩahoete rũtha nĩguo agũthũngũthie o ta ũrĩa ngano ithũngũthagio. 32 No wee, Simoni nĩngũhooire nĩgeetha wĩtkio waku ndũgathire. Na warĩkia kũnjokerera, ũmagĩrĩrie ariũ na aarĩ a thoguo.” 33 Nowe agĩcookia atĩrĩ, “Mwathani, nĩndĩhaarĩrie gũikio njeera o na gũkuanĩra hamwe nawe.” 34 Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Petero, ngũkwĩra atĩrĩ, ũmũthĩ ngũkũ itanakũga, nĩũrĩngaana maita matatũ uuge atĩ ndũnjũũ.” 35 Jesũ agĩcookia akĩmooria atĩrĩ, “Rĩrĩa ndamũtũmire mũtarĩ na kabeti, kana mũhuko, o na kana iraatũ-rĩ, nĩ harĩ kĩndũ mwagire?” Nao magĩcookia atĩrĩ, “Gũtirĩ kĩndũ twagire.” 36 Nake akĩmeera atĩrĩ, “Rĩu akorwo ũrĩ na kabeti kana mũhuko-rĩ, kuua; na akorwo ndũrĩ na rũhiũ rwa njora-rĩ, endia nguo yaku ya igũrũ, ũrũgũre. 37 Na ngũmwĩra atĩrĩ, ũhoru ũrĩa wandĩkitwo atĩ, ‘Niataranĩrio hamwe na arĩa aagarari watho’ no nginya ũhinge harĩ nĩ. Nĩgũkorwo maũndũ marĩa maandĩkitwo igũrũ riakwa nĩ hĩndĩ marahinga.” 38 Nao arutwo makĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, ta rora haha tũrĩ na hiũ cia njora igĩrĩ.” Nake akĩmeera atĩrĩ, “Icio nĩ njiganu.” 39 Nake Jesũ akiumagara agĩthĩ Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaĩyũ o ta ũrĩa amenyerete gwĩkaga, nao arutwo ake makĩmũrũmĩrĩra.

Na aakinya ho akĩmeera atĩrĩ, “Hooyai mũtikagwe magerio-inĩ.” 41 Akĩehera ho, agĩthĩ ta itĩna rĩa harĩa mũndũ angĩhota gũikia ihiga, agĩturia ndu akĩhooya, 42 akiuga atĩrĩ, “Baba, ũngĩenda-rĩ, njehereria gĩkombe gĩkĩ; no ti ũrĩa nĩ ngwenda, no nĩ ũrĩa wee ũkwenda.” 43 Na mũraika akĩmuumĩrĩra oimĩte igũrũ, akĩmuongerera hinya. 44 Nake agĩkĩrĩrĩra kũhooya, arĩ na ruo rũnene ngoro-inĩ, nayo thithino yake yahaanaga ta matata manene ma thakame magĩtaata thĩ. 45 Aatiga kũhooya, agĩcookia harĩ arutwo, akĩmakora makomete, moorĩtwo nĩ hinya nĩ kĩa. 46 Akĩmooria atĩrĩ, “Mũkomete nĩkĩ? Ũkĩrai mũhooe nĩgeetha mũtikagwe magerio-inĩ.” 47 O hĩndĩ iyo aragia, hagĩũka gĩkundi kĩa andũ, nake mũndũ ũrĩa wetagwo Judasi, ũmwe wa arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, nĩwe wamatongoretie. Agĩkuhĩrĩra Jesũ amũmumunye, 48 nowe Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Judasi, ũgũkunyaĩra Mũrũ wa Mũndũ na kũmũmumunya?” 49 Hĩndĩ rĩa arũmĩrĩra a Jesũ monire ũrĩa kwerekeire gwĩkĩka, makĩmũũria atĩrĩ, “Mwathani, tũmahũire na hiũ ciitũ cia njora?” 50 Nake ũmwe wao agĩtinia gũtũ kwa ũrĩo kwa ndungata ya mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene. 51 Nowe Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Ũhoru ũcio nĩũkinye hau!” Agĩcookia akĩhutia gũtũ kwa mũndũ ũcio, akĩmũhonia. 52 Ningĩ Jesũ akĩũria athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na anene a arangĩri a hekarũ, o na athuuri, arĩa mookĩte kũmũnyiita atĩrĩ, “Kaĩ ndĩ mũtongoria wa akararia a watho, atĩ nĩkĩo muoka kũũnyiita mũrĩ na hiũ cia njora na njũgũma? 53 Ndiratũũraga na inyuĩ hekarũ-inĩ o mũthenya, na mũtirĩ mwageria kũnyiita. No rĩrĩ, rĩrĩ nĩrĩo ithaa rĩanyu, ithaa rĩrĩa wathani wa nduma ũraathana.” 54 Hĩndĩ iyo makĩmũnyiita, makĩmũruta hau makĩmũtware kwa mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene, nake Petero akĩmũrũmĩrĩra arĩ o haraaya. 55 Nao maarĩkia gwakia mwaki o nja gatagatĩ na gũikara thĩ hamwe, Petero nake agĩkara thĩ hamwe nao. 56 Ndungata ĩmwe ya mũirĩtu ĩkĩmuona na ũtheri wa mwaki aikarĩte hau, ĩkĩmũrora wega, ĩkiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ oima hamwe nake.” 57 Nowe agĩkaana ũhoru ũcio, akiuga atĩrĩ, “Mũirĩtu ũyũ, nĩ ndimũũ.” 58 Thuutha

wa kahinda kanini mündü üngi akimuona, akiuga atiri, “O nawe uri umwe wao.” Petero akimucokeria atiri, “Mündü üyü, ni ndiri wao!” 59 Thuutha wa ithaa rimwe, mündü üngi akiuga agwatiirie atiri, “Hatiri nganja mündü üyü moima hamwe nake, nigukorwo o nake ni Mugalili.” 60 Petero agicookia atiri, “Mündü üyü, ni ndiuri uria uroiga!” Na hindi o iyo oigaga üguo, nguku igikuga. 61 Mwathani akihugura akirora Petero. Nake Petero akirikana uria Mwathani aamwiriite ati, “Umuthi nguku itanakuga nuringaana maita matatu.” 62 Nake agithi nja, akirira ari na ruo ruingi. 63 Andu ari maarangiriite Jesu makimbiriria kumunyuria makimuhuraga. 64 Makimuoha maitho na gitambaya makimwira atiri, “Toiga nuu wakugutha.” 65 Na nimamwiriite maundu mangi maingi ma kumuruma. 66 Rucini gwakia, kama gia athuuri ari atongoria a andu, hamwe na athinjiri-Ngai ari anene, na arutani a watho, gicemanina, nake Jesu akirehwo mbere yao. 67 Makimwira atiri, “Akorwo niwe Kristu, twire.” Nake Jesu akimacokeria atiri, “Ingimwira, mutinginjitika, 68 na ingimuria kura, mutinginjokeria. 69 No kuuma ruu, Muru wa Mündu arikoragwo aikarite guoko-ini kwa urio kwa Ngai uria Mwene-Hinya.” 70 Othe makimuria atiri, “Wee ukiri Muru wa Ngai?” Nake Jesu akimacokeria atiri, “Nimwamenya ni kuuga ati ni ni we.” 71 Makuria atiri, “Tugukienda ura üngi waki? Nitweiguira uhoru kuuma kanua gake mwene.”

23 Hindi iyo kungano kiu gothe gikukira, gikimutwara kuri Pilato. 2 Nakio gikimbiriria kumuthitanga gikiuga atiri, “Nitonete mündü üyü akihithia ruri rwi. Nihararagia uhoru wa kurutira Kaisari igooti na agetuaga ati niwe Kristu, na ni muthamaki.” 3 Ni undu ücio Pilato akimuria atiri, “Wee niwe muthamaki wa Ayahudi?” Nake Jesu akimucokeria atiri, “Ii, üguo woiga niguo.” 4 Nake Pilato akira athinjiri-Ngai ari anene na andu acio ang atiri, “Ndikuona undu ingithitangira mündü üyü.” 5 Nao magithi na mbere kuuga magwatiirie atiri, “Niatumite andu mookanire Judea guothe ni undu wa urutani

wake. Aambiriie Galili na niokite nginya o guku.” 6 Pilato aigua üguo, akuria kana mündü ücio ni wa kuuma Galili. 7 Riria aamenyire ati Jesu aari wa bururi uria wathanagwo ni Herode, akiuga atwarwo kuri Herode, uria wakoretwo ari Jerusalemu ihinda-ini ruu. 8 Riria Herode onire Jesu, niakenire muno, tondü kwa ihinda iraaya nakoretwo akienda kumuona. Kuringana na uria aiguite uhoru wake, aari na mwihoko wa kumuona akiringa ciama. 9 Akuria Jesu ciuria nyingi, nowe Jesu ndaigana kumucokeria o na kime. 10 Nao athinjiri-Ngai ari anene na arutani a watho maarugamite hau, makimuthitanga magwatiirie muno. 11 Nake Herode na thigari ciake makimuthekerera na makimunyuria. Makimumba nguo yari thaka, na makimucookia kuri Pilato. 12 Nao Herode na Pilato magituma urata muthenya ücio, tondü mbere iyo maaturiite mari üthu. 13 Pilato agita athinjiri-Ngai ari anene, na aathani, na andu hamwe, 14 akimeera atiri, “Mundeheire mündü üyü ati ni mündü uhitithagia andu. Na ni ndaturia uhoru wake muri ho, no ndiri undu muru ndoona wa maundu maria mumuthitangire. 15 O nake Herode ndanamuona ari na mahitia, nigukorwo namucookia kuri ithu; ni undu ücio, ndari undu ekite wa gutuma ooragwo. 16 Ni undu ücio ngumuhurithia, njooke ndimurekererie.” (17 Nigukorwo, kwar mutugo amohore mündü umwe hindi iyo ya Iruga.) 18 No andu acio makianira na mugambo umwe, makiuga atiri, “Twehererie mündü üyü! Tuohore Baraba!” (19 Baraba aikio njeera ni undu wa kurutithia ngu itura-ini ruu inene, na ni undu wa kuringana.) 20 Nake Pilato, tondü nieendaga kurekererie Jesu, akimaaria o ringi. 21 No-o magithi na mbere kwanira, makiugaga atiri, “Mwambe muti-iguru! Mwambe muti-iguru!” 22 Nake akimooria riita ria gatatu atiri, “Niki? Ni uru uriku mündü üyü eekite? Ndonete gitumi gia gutuma ooragwo. Ni undu ücio ngumuhurithia, njooke ndimuohore.” 23 No-o makianira mategutigithiria makiugaga aambwo muti-iguru, nayo mugambo iyo yao ikihootana. 24 Ni undu ücio Pilato agitua

nīekūmahingiria o ūguo moorītie. **25** Akiohora mūdū ūcio waikītio njeera nī ūndū wa kūrutithia ngūi na kūuragana, o ūcio moigīte mohorerwo, nake Pilato akīneana Jesū ekwo kūringana na ūria mendaga. **26** Na rīria thigari cioimagaragia Jesū, ikīnyiita mūdū woimaga mīgūnda-inī wetagwo Simoni wa kuuma Kurene. Nacio ikīmūgīrira mūtharaba wa Jesū aukuue na amuume thuutha. **27** Andū gīkundi kīnene makīmūrūmīrira, hamwe na atumia maagirikaga na makarira muno. **28** Nake Jesū akīhūgūra na kūrī o, akīmeera atīrī, “Inyuī aarī a Jerusalem, tigai kūdīrira; mwīrīrīrei inyuī ene na ciana cianyu. **29** Nīgūkorwo kūrī hīndī īgooka rīria mūkoigaga atīrī, ‘Kūrathimwo-rī, nī atumia arīa thaata, na nda iria itarī ciaciara, o na nyondo iria itarī ciongwo!’ **30** Hīndī īyo “nīmakeera irīma atīrī, ‘Tūgwīreil!’ o na macooke meere tūrīma atīrī, ‘Tūhumbīreil!’” **31** Nī ūndū-rī, andū mangīkorwo nīmareeka maūdū maya rīria mūtī ūrī mūgū-rī, gūgakīhaana atīa woma?” **32** Na rīrī, andū angī eerī ageri ngero, o nao nīmatwarirwo hamwe nake makooragwo. **33** Rīria maakinyire karīma-inī handū heetagwo Ihīndī-rīa-Mūtwe, makīmwamba ho hamwe na ageri ngero acio, ūmwe mwena wake wa ūrīo, na ūria ūngī mwena wake wa ūmotho. **34** Nake Jesū akiuga atīrī, “Baba mohere, nīgūkorwo matiūi ūria mareeka.” Nao magīcuukīra nguo ciake mītī, magīcigayana. **35** Nao andū nīmarūgamīte hau makīmwīrorera: Nao anene nīmamūnyūrūragia makoiga atīrī, “Nīarahonokagia andū arīa angī, nīehonokie aakorwo nīwe Kristū wa Ngai, ūria wake Mūthuure.” **36** Thigari o nacio igīūka, ikīmūnyūrūria. Ikīmūkundia thiki, **37** ikīmwīra atīrī, “Akorwo nīwe Mūthamaki wa Ayahudi, wīhonokie.” **38** Na nī haarī maandiko maandikītwo igūrū rīake atīrī: ŪYŪ NĪWE MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. **39** Ūmwe wa ageri ngero acio maambanīirio nake akīmūruma, akīmwīra atīrī, “Githī wee tiwe Kristū? Wīhonokie, na ūtūhonokie!” **40** No mūgeri ngero ūcio ūngī akīmūkaania, akīmūūria atīrī, “Ndūngītīgīra Ngai, kuona atī ūtūīrīrwo o ūria atuīrīrwo? **41** Ithuī tūherithītio na

kīhoo, nīgūkorwo tūraherithīrio ūria twīkite. No rīrī, mūdū ūyū ndarī ūndū mūūru ekīte.” **42** Agīcooka akīra Jesū atīrī, “Itikīra gūkandirikana rīria ūgooka ūthamaki-inī waku.” **43** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkwīra na ma, ūmūthī nīūrīkorwo hamwe na nī ikenero.” **44** Na rīrī, kwarī ta thaa thita cia mūthenya, naguo būrūri wothe ūkīgīa nduma nginya thaa kenda, **45** tondū rīa nīrīatigire kwara. Nakio gītambaya kīa hekarū gīgīatūkana maita meerī. **46** Nake Jesū akīanīrira na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Baba, roho wakwa ndaūiga moko-inī maku.” Aarīkia kuuga ūguo, agītūikana. **47** Rīria mūnene wa gīkundi gīa thigari igana oonire ūria gwekīka, akīgooa Ngai, akiuga atīrī, “Ti-itheru ūyū oima mūdū mūthingu.” **48** Rīria andū arīa othe maarūgamīte hau kwīrorera moonire ūria gwekīka, makīinūka methikīire, na makīhūūraga ithūri nī kīeha. **49** No arīa othe maamūūi, o hamwe na atumia arīa maamūrūmīrīre kuuma Galili, makīrūgama o haraaya, meroreire maūdū macio. **50** Na rīrī, nī haarī na mūdū wetagwo Jusufu, mūthuuri wa Kīama, na aarī mūdū mwega na mūrūngīrūru, **51** nake ndetikanītie na ūguo maatuīte na mageeka. Oimīte itūūra rīa Arimathea, būrūri wa Judea, na nīetagīrira ūthamaki wa Ngai. **52** Nake agīthī kūrī Pilato, akīhooya etikīrio akuue mwīrī wa Jesū. **53** Nake agīcuurūria mwīrī wa Jesū mūtharaba-inī, akīūkūnja na taama wa gatani, agīcooka akīūiga thīinī wa mbīrīra yenjetwo rwaro-inī rwa ihiga, nayo ndiakoretwo tīgīt two mūdū. **54** Na mūthenya ūcio warī wa Ihaarīria, nayo Thabatū yarī hakuhi kwambīrīria. **55** Nao atumia arīa moimīte na Jesū Galili makīrūmīrira Jusufu, makīona mbīrīra na makīona ūria mwīrī wake waigirwo ho. **56** Magīcooka makīinūka, makīhaarīria mahuti manungi wega na maguta manungi wega. No rīrī, mūthenya wa Thabatū makīhurūka kūringana na ūria gwanthānītwo.

24 Na rīrī, mūthenya wa kwambīrīria kiumia, rūciinī tene, atumia magīthīi mbīrīra-inī makuuīte indo nungi wega iria maathondekete. **2** Nao magīkora ihiga rīgaragarītio rīkeherio mūromo-inī wa mbīrīra, **3** no rīria maatoonyire, matiigana gūkora mwīrī wa Mwathani Jesū. **4** Na

rĩria maagegete nĩ ũhoro ũcio, makiumĩrĩrwo o rĩmwe nĩ arũme eerĩ mehumbĩte nguo njerũ ciakengaga mũno, makĩrũgama hakuhĩ nao. 5 Nao atumia acio metigĩrĩte mũno, makĩnamĩrĩra, magĩturumithia mothiũ mao thĩ, no arũme acio makĩmooria atĩrĩ, “Mũracaria ũrĩa ũrĩ muoyo kũrĩ arĩa akuũ nĩkĩ? 6 Ndarĩ haha; nĩariũkĩte! Ririkanai ũrĩa aamwĩre hĩndĩ rĩa aarĩ na inyuĩ Galilĩ atĩ: 7 ‘Mũrũ wa Mũndũ no nginya aneanwo moko-inĩ ma andũ ehia, aambwo mũtĩ-igũrũ, na mũthenya wa gatatu ariũke.’” 8 Hĩndĩ iyo makĩririkana ciugo ciake. 9 Na rĩrĩ, maacooka kuuma mbĩrĩra-inĩ, makĩhe arutwo arĩa ikũmi na ũmwe na arĩa angĩ othe ũhoro ũcio. 10 Mariamu Mũmagidali, na Joana, na Mariamu nyina wa Jakubu, na atumia arĩa angĩ maarĩ nao, nĩo meerire atũmwo ũhoro ũcio. 11 No-o matiigana gwiĩtikia atumia acio, tondũ ũhoro ũcio wahaanaga ta ũrimũ kũrĩ o. 12 No rĩrĩ, Petero agĩũkĩra, agĩteng’era mbĩrĩra-inĩ. Na ainamĩrĩra akĩona mataama ma gatani maigĩtwo thĩ marĩ moiki, agĩthiĩra agegearĩte nĩ ũndũ wa ũguo gwekĩkĩte. 13 Na rĩrĩ, mũthenya o ro ũcio arutwo eerĩ a Jesũ maarĩ rũgendo-inĩ magĩthiĩ itũũra rĩetagwo Emau, rĩarĩ ta kilomita ikũmi kuuma Jerusalemu. 14 Nao nĩmaragia ũhoro wa maũndũ marĩa mothe meekĩkĩte. 15 Na rĩrĩa maathiiaga makĩaragia ũhoro ũcio, Jesũ akĩmoimĩrĩra, agĩtwarana nao; 16 no matiigana kũrekwo mamũmenye. 17 Nake akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ ũhoro ũrĩkũ ũcio mũrathĩĩ mũkĩaragia?” Nao makĩrũgama matukĩte mothiũ. 18 Ũmwe wao, wetagwo Kileopa akĩmũũria atĩrĩ, “Wee kaĩ ũrĩ mũgeni Jerusalemu ũtamenyete maũndũ marĩa mekĩkĩte kuo matukũ-inĩ maya?” 19 Nake akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ maũndũ marĩkũ?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ũhoro wa Jesũ wa Nazarethi, ũrĩa ũraarĩ mũnabii ũrĩ na ũhoti wa ciugo iria araaragia na ciiko iria areekaga arĩ mbere ya Ngai o na mbere ya andũ othe. 20 Athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na aathani aitũ maramũneanire atuĩrwo kũũragwo, na maramwambithia mũtĩ-igũrũ. 21 No ithuĩ-rĩ, tũrehokaga atĩ ũcio nĩwe ũgũkũũra andũ Isiraelli. Makĩria ma ũguo, rĩu nĩ mũthenya wa itatũ kuuma maũndũ maya

mothe mekĩka. 22 Hamwe na ũguo atumia amwe aitũ nĩmatũmakirie mũno tondũ megũthiĩte mbĩrĩra-inĩ rũciĩnĩ tene, 23 no matinona mwĩrĩ wake. Mokire matwĩra atĩ nĩmonire kĩoneki kĩa araike, arĩa mameerire atĩ arĩ muoyo. 24 Nao amwe a thiritũ iitũ nĩmathiire mbĩrĩra-inĩ, na makora o ũguo atumia acio mekuugĩte, no rĩrĩ, we mwene matinamuona.” 25 Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Inyuĩ andũ aya mwagĩte ũũgĩ na mũthiũhaga gwiĩtikia maũndũ mothe marĩa anabii moigĩte! 26 Githĩ to mũhaka Kristũ ambe anyariirwo na acooke atoonye riiri-inĩ wake?” 27 Jesũ akĩmataarĩria ũhoro wothe ũrĩa waarĩtio Maandiko-inĩ ũmũkonĩ, ambĩriire na maandiko ma Musa na ma Anabii othe. 28 Na maakuhĩrĩria itũũra rĩrĩa maathiiaga, Jesũ agĩtua taarĩ kũhĩtũka arahĩtũka. 29 No makĩmũringĩrĩria na hinya, makĩmwĩra atĩrĩ, “Raarĩrĩa gũkũ na ithuĩ, nĩkũratuka na gũkiriĩ kũgĩa nduma.” Nĩ ũndũ ũcio agĩtoonya aikaranie nao. 30 Rĩrĩa aikarire metha-inĩ hamwe nao, akĩoya mũgate, agĩcookia ngaatho, akĩwenyũranga, akĩmahe. 31 Hĩndĩ iyo makĩhingũka maitho, makĩmũmenya, nake akĩbũria, makĩaga kũmuona rĩngĩ. 32 Nao makĩũrania atĩrĩ, “Githĩ ngoro ciitũ itiikũhihiaga hĩndĩ rĩa ekwaragia na ithuĩ njĩra-inĩ, na agĩtũtaarĩria ũrĩa Maandiko moigĩte?” 33 Nao magĩũkĩra o hĩndĩ iyo magĩcooka Jerusalemu. Kũu magĩkora arutwo arĩa ikũmi na ũmwe, hamwe na arĩa maarĩ nao monganĩte, 34 makiugaga atĩrĩ, “Nĩ ma! Mwathani nĩariũkĩte na nĩoimĩrĩre Simoni.” 35 Hĩndĩ iyo acio eerĩ makĩmeera maũndũ marĩa meekĩkĩte marĩ njĩra-inĩ, na ũrĩa maamenyire Jesũ hĩndĩ rĩa eenyũrĩre mũgate. 36 O makĩaragia ũhoro ũcio, Jesũ akĩrũgama gatagatĩ kao akĩmeera atĩrĩ, “Thayũ ũrogĩa na inyuĩ.” 37 Nao makĩhahũka na makĩmaka, magĩciĩria atĩ nĩ ngoma moonaga. 38 Nake akĩmooria atĩrĩ, “Mũratangĩka nĩkĩ, na nĩ kĩĩ gĩgũtũma mũgĩte na nganja meciĩria-inĩ manyu? 39 Ta rorai moko makwa na nyarĩrĩ ciakwa. Nĩ nĩ mwene! Huutiai muone; roho ndũrĩ nyama na mahĩndĩ, ta ũrĩa mũrona ndĩ nacio.” 40 Aarĩkia kuuga ũguo, akĩmoonia moko make na nyarĩrĩ ciake. 41 Nao magĩkorwo matarĩ maretĩkia nĩ ũndũ wa ũrĩa makenete

na makagega. Nake akĩmooria atĩrĩ, “Mũrĩ na kĩndũ gĩa kũrĩa?” **42** Nao makĩmũnengera gĩcunjĩ gĩa thamaki hĩu. **43** Nake agĩkĩoya, akĩrĩa makĩĩonagĩra. **44** Akĩmeera atĩrĩ, “Ũũ nĩguo ndamwĩrire hĩndĩ ĩrĩa ndaarĩ na inyuĩ atĩ: Maũndũ mothe marĩa mandikĩtwo ũhoro wakwa Watho-inĩ wa Musa, na Maandĩko-inĩ ma Anabii, na Thaburi, no nginya mahingio.” **45** Hĩndĩ ĩyo akĩhingũra meciiria mao nĩguo mamenye Maandĩko. **46** Akĩmeera atĩrĩ, “Ũũ nĩguo kwandikĩtwo: Kristũ nĩakanyariirwo na ariũkio kuuma kũrĩ arĩa akuũ mũthenya wa gatatũ, **47** nago ũhoro wa kwĩrira na kũrekerwo kwa mehia ũkaahunjĩrio ndũrĩrĩ ciothe thĩinĩ wa rĩitwa rĩake, wambĩrĩirie Jerusalemu. **48** Inyuĩ mũrĩ aira a maũndũ macio. **49** Na rĩrĩ, nĩngũmũtũmĩra kĩrĩa Baba eranĩire; no ikarai thĩinĩ wa itũũra rĩrĩ inene nginya rĩrĩa mũkaaheo hinya kuuma Igũrũ.” **50** Agĩcooka akĩmatongoria kuuma kũu magĩthiĩ magĩkinya hakuĩ na Bethania; akĩoya moko na igũrũ, akĩmarathima. **51** Na o akĩmarathimaga, akĩmatiga, akĩiyũkio akĩambata igũrũ. **52** Nao makĩmũgooca na magĩcooka Jerusalemu makenete mũno. **53** Nao nĩmaikaraga hekarũ-inĩ mahinda mothe makĩgoocaga Ngai.

Johana

1 Kĩambĩrĩria-inĩ Ūhoro aarĩ o kuo, nake Ūhoro aatũũrĩte na Ngai, na Ūhoro aarĩ Ngai. **2** We aatũũrĩte na Ngai kuuma o kĩambĩrĩria. **3** Indo ciothe ciombirwo na ūndũ wake; gũtirĩ kindũ kĩa iria ciombirwo kĩagũire atarĩ ho. **4** Thĩĩnĩ wake kwarĩ muoyo, naguo muoyo ūcio nĩguo warĩ ūtheri wa andũ. **5** Ūtheri ūcio nĩũtheraga nduma-inĩ, nayo nduma ndũigana kũũhoota. **6** Nĩguokire mũndũ watũmitwo nĩ Ngai; eetagwo Johana. **7** We okire arĩ mũira oimbũre ūhoro ūkonĩĩ ūtheri ūcio, nĩgeetha andũ othe metĩkie nĩ ūndũ wake. **8** We mwene tiwe warĩ ūtheri ūcio, no okire arĩ o ta mũira tu nĩgeetha oimbũre ūhoro wa ūtheri ūcio. **9** Ūtheri ūcio wa ma, ūrĩa ūtheragĩra o mũndũ o wothe, nĩwokaga thĩ. **10** We Ūhoro aarĩ gũkũ thĩ, no o na gũtuĩka thĩ yombirwo na ūndũ wake-rĩ, andũ a thĩ matiigana kũmũmenya. **11** Okire gwake mwene, no andũ ake mwene matiigana kũmwĩtikĩra. **12** No andũ arĩa othe maamwĩtikĩrĩre, o acio metikirie rĩitwa rĩake, nĩamahotithirie gũtuĩka ciana cia Ngai **13** ciana itaciarĩtwo nĩ thakame, kana igaciarwo nĩ kwenda kwa mwĩrĩ kana kwenda kwa mũndũ, no iciarĩtwo nĩ kwenda kwa Ngai. **14** We Kiugo agĩtuĩka mũndũ na agĩtũũrĩria na ithuĩ. Nĩtuonete riiri wake, riiri wa Mũrũ wake wa Mũmwe, ūrĩa woimire kũrĩ Ithe aiyũrĩtwo nĩ ūtugi na ūhoro wa ma. **15** Johana nĩoimbũraga ūhoro wake. Aanagĩrĩra akoiga atĩrĩ, “Ūyũ nĩwe ūrĩa ndaaragia ūhoro wake ngiuga atĩrĩ, ‘Ūrĩa ūgũũka thuutha wakwa nĩ mũnene kũngĩra, tondũ aarĩ mbere yakwa.’” **16** Na kuuma ūiyũrĩrĩru wa ūtugi wake-rĩ, ithuothe nĩtwamũkĩrĩte irathimo nyingĩ mũno. **17** Tondũ watho wokire na Musa, no ūtugi na ūhoro ūrĩa wa ma ciokire na Jesũ Kristũ. **18** Gũtirĩ mũndũ o na ūrĩkũ ūrĩ ona Ngai, o tiga Mũrũ wake wa Mũmwe ūrĩa ūikarĩte hamwe na Ithe, na nĩwe ūtũmĩte amenyeke. **19** Na rĩrĩ, ūyũ nĩguo ūira wa Johana hĩndĩ rĩria Ayahudi a Jerusalemu maamũtũmĩre athĩnjĩri-Ngai na Alawii makamũũrie we aarĩ ū. **20** We ndaagire kuumbũra, no oimbũrĩre atekũhitha, akiuga atĩrĩ, “Nĩ ti nĩ Kristũ.”

21 Nao makĩmũũria atĩrĩ, “Wee ūkĩrĩ ū? Wee nĩwe Elija?” Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Aca, ti nĩ.” Ningĩ makĩmũũria atĩrĩ, “Nĩwe Mũnabii ūrĩa?” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Aca.” **22** Mũthia-inĩ makĩmũũria atĩrĩ, “Wee ūkĩrĩ ū? Tũhe macookio nĩguo tũcookerie arĩa matũtũmire. Ūkuuga atĩa ha ūhoro waku mwene?” **23** Johana akĩmacookeria na ciugo iria ciarĩtio nĩ mũnabii Isaia, akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ ndĩ mũgambo wa mũndũ ūranĩrĩra werũ-inĩ akoiga atĩrĩ, ‘Rũngariai njĩra ya Mwathani.’” **24** Na rĩrĩ, Afarisai amwe arĩa maatũmitwo **25** makĩmũũria atĩrĩ, “Angĩkorwo we tiwe Kristũ, na tiwe Elija, o na kana Mũnabii ūrĩa-rĩ, ūkĩbatithanagia nĩkĩ?” **26** Nake Johana akĩmacookeria atĩrĩ, “Nĩ ndĩmũbatithanagia na maaĩ. No gatagatĩ-inĩ kanyu nĩ harĩ na ūmwe mũtooĩ. **27** Ūcio nĩwe ūgũũka thuutha wakwa, o we ūrĩa itaagĩrĩre kuohora ndigi cia iraatũ ciake.” **28** Maũndũ maya mothe mekĩkire itũũra-inĩ rĩa Bethania, mũrĩmo wa Rũũ rwa Jorodani, kũrĩa Johana aabatithanagĩria. **29** Mũthenya ūyũ ūngĩ, Johana akĩona Jesũ agĩũka na kũrĩ we, akiuga atĩrĩ, “Onei! Gatũrũme ka Ngai karĩa keheragia mehia ma kĩrĩndĩ! **30** Ūyũ nĩwe ndaaragia ūhoro wake rĩrĩa ndoigire atĩrĩ, ‘Mũndũ ūrĩa ūgũũka thuutha wakwa nĩ mũnene kũrĩ nĩ tondũ we aarĩ kuo mbere yakwa.’” **31** Nĩ mwene ndiamũũĩ, no ndokire ngĩbatithanagia na maaĩ nĩgeetha aguũrĩrio andũ a Isiraeli.” **32** Ningĩ Johana akĩheana ūira ūyũ: “Nĩndonire Roho agĩkũrũka kuuma igũrũ atarĩ ta ndutura, agĩkara igũrũ rĩake. **33** Nĩ ndingĩamũmenyire, tiga ūrĩa wandũmire mbatithanagie na maaĩ aanjĩrĩre atĩrĩ, ‘Mũndũ ūrĩa ūkoona Roho agĩkũrũkĩra na aikare igũrũ rĩake-rĩ, ūcio nĩwe ūkaabatithanagia na Roho Mũtheru.’” **34** Nĩ nĩnyonete ūguo na ngoimbũra atĩ ūyũ nĩwe Mũrũ wa Ngai.” **35** Ningĩ mũthenya ūyũ ūngĩ, Johana agĩkorwo arĩ kũu o rĩngĩ marĩ na arutwo ake eerĩ. **36** Na rĩrĩa onire Jesũ akĩhĩtũka, akiuga atĩrĩ, “Onei! Gatũrũme ka Ngai!” **37** Hĩndĩ rĩria arutwo acio eerĩ maiguire oiga ūguo, makĩrũmĩrĩra Jesũ. **38** Jesũ ehũgũra akĩmoona mamũmĩte thuutha, akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ atĩa mũrenda?” Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Rabii” (ũguo

nĩ kuuga Mũrutani), “ũikaraga kũ?” **39** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Ũkai na nĩmũkuona.” Nĩ ũndũ ũcio magĩthĩĩ makĩona kũrĩa aikaraga, na magĩikara nake mũthenya ũcio. Na kwarĩ ta thaa ikũmi. **40** Na rĩrĩ, ũmwe wa arutwo acio eerĩ arĩa maiguĩte ũrĩa Johana oigĩte na makĩrũmĩrĩra Jesũ aarĩ Anderea, mũrũ wa nyina na Simoni Petero. **41** Ũndũ wa mbere ũrĩa Anderea eekire nĩgũcaria mũrũ wa nyina Simoni, na kũmwĩra atĩrĩ, “Nĩtuonete Mesia” (nĩwe Kristũ). **42** Nake akĩmũtwara kũrĩ Jesũ. Nake Jesũ akĩmũrora, na akiuga atĩrĩ, “Wee nĩwe Simoni mũrũ wa Johana. Ũgũcoka gwĩtwo Kefa” (na rĩo rĩgĩtaũrwo nĩ kuuga Petero). **43** Mũthenya ũyũ ũngĩ Jesũ agĩtua itua rĩa gũthĩĩ Galili. Agĩkora Filipu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nũmĩrĩra.” **44** Filipu, o ta Petero na Anderea, aarĩ wa itũũra rĩa Bethisaida. **45** Filipu agĩkora Nathanieli, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩtuonete mũndũ ũrĩa Musa aandĩkire ũhoru wake Ibuku-inĩ rĩa Watho, na nowe anabii maandĩkire ũhoru wake, nake nĩwe Jesũ wa Nazarethi, mũrũ wa Jusufu.” **46** Nake Nathanieli akĩmũũria atĩrĩ, “Kũrĩ kindũ kĩega kĩngiuma Nazarethi?” Nake Filipu akĩmũcokeria atĩrĩ, “Ũka ũkoone.” **47** Hĩndĩ rĩa Jesũ onire Nathanieli agĩũka kũrĩ we, akiaria ũhoru wake, akiuga atĩrĩ, “Onei Mũisraeli kũna ũtarĩ ũhinga.” **48** Nake Nathanieli akĩmũũria atĩrĩ, “Ũnjũũ atĩa?” Jesũ akĩmũcokeria atĩrĩ, “Nĩngũkuonete o na rĩrĩa uuma rungu rwa mũkũyũ, Filipu atanagwĩta.” **49** Hĩndĩ iyo Nathanieli akiuga atĩrĩ, “Rabii, wee nĩwe Mũrũ wa Ngai; wee nĩwe Mũthamaki wa Isiraeli.” **50** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Wetikia tondũ nĩndakwĩra atĩ nĩnguonire ũrĩ rungu rwa mũkũyũ. Nĩũkuona maũndũ manene kũrĩ macio.” **51** Nĩngĩ akĩmeera atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, nĩmũkona igũrũ rĩhingũkĩte na araiika a Ngai makĩambata na magĩkũrũka, harĩ Mũrũ wa Mũndũ.”

2 Na rĩrĩ, mũthenya wa gatatũ nĩ kwagĩire na kihikaniao kũu Kana ya Galili. Nyina wa Jesũ aarĩ kuo, **2** nake Jesũ na arutwo ake o nao nĩmetĩtwo kihikaniao-inĩ kũu. **3** Rĩrĩa ndibei yathirire, nyina wa Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Matĩrĩ na ndibei ĩngĩ.” **4** Nake Jesũ akĩmũcokeria atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, ndĩ na ũhoru ũrĩkũ

nawe? Ihinda rĩakwa rĩtirĩ rĩrakinya.” **5** Nake nyina akĩĩra ndungata atĩrĩ, “Ĩkai ũrĩa wothe ekũmwĩra.” **6** Hau hakuhĩ nao nĩ haarĩ na ndigithũ ithathatũ cia maaĩ ciathondeketwo na ihiga, mũthemba ũrĩa wahũthagĩrwo nĩ Ayahudi magongona-inĩ mao ma gwĩtheria, na o ĩmwe yaiyũragio nĩ ngeereni kuuma mĩrongo tĩrĩ nginya mĩrongo ĩtatũ. **7** Nake Jesũ akĩĩra ndungata icio atĩrĩ, “Iyũriai ndigithũ maaĩ”; nacio ikĩyũria riita. **8** Agĩcoka agĩĩra atĩrĩ, “Rĩu tahiai ĩmwe mũtwarĩre mũtabania wa iruga.” Nacio igĩka o ũguo, **9** nake mũtabania wa iruga agĩcama maaĩ macio maagarũritwo magatuĩka ndibei. Ndaamenyaga kũrĩa yomĩte, o na gũtuika ndungata iria ciatahĩte maaĩ nĩciamenyaga. Hĩndĩ iyo agĩta mũhikania keheri-inĩ **10** akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũndũ aambaga kũruta ndibei rĩa njega, na ageni maarĩkia kũnyua mũno, agacooka akaruta rĩa ĩtarĩ njega; no wee ũkũigĩte rĩa njega nginya rĩu.” **11** Kũu nĩkĩo kĩa kĩa mbere kĩa Jesũ aaringire, na aakĩringĩre kũu Kana ya Galili. Akĩonania riiri wake, nao arutwo ake makĩmwĩtikia. **12** Thuutha ũcio agĩkũrũka Kaperinaumu, marĩ na nyina, na ariũ a nyina, o na arutwo ake. Magĩikara kuo matukũ manini. **13** Rĩrĩa Bathaka ya Ayahudi yakuhĩrĩrie-rĩ, Jesũ akĩambata, agĩthĩĩ Jerusalemu. **14** Kũu hekarũ-inĩ nĩakorire andũ makĩendia ng’ombe, na ng’ondũ, na ndutura, o na angĩ maikarĩte metha-inĩ magĩceenjia mbeeca. **15** Nĩ ũndũ ũcio agĩthondeka mũcarica wa mĩkanda, na akĩmarutũrũra othe kuuma hekarũ-inĩ, hamwe na ng’ondũ, na ng’ombe; akĩhurunja mbeeca cia arĩa maacenjagia mbeeca na akĩng’aurania metha ciao. **16** Nao arĩa meendagia ndutura akĩmeera atĩrĩ, “Eheriai ici gũkũ! Mwahota atĩa gũtua nyũmba ya Baba ndũnyũ!” **17** Nao arutwo ake makĩrĩrikana nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ, “Kĩyo kĩa ndĩ nakĩo kĩa nyũmba yaku nĩkĩo gĩkaandĩa.” **18** Hĩndĩ iyo Ayahudi makĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ kĩa kĩrĩkũ ũngĩtũringĩra gĩa gũtuonia ũhoti ũrĩa ũrĩ naguo wa gwĩka maũndũ macio mothe?” **19** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Thariiai hekarũ ĩno, na nĩngũmĩaka rĩngĩ na mĩthenya ĩtatũ.” **20** Nao Ayahudi magĩcookia atĩrĩ, “Hekarũ ĩno

yakirwo na mīaka mīrongo ina na itandatū, nawe ūkūmīaka na mīthenya itatū?” 21 No rīrī, hekarū īrīa aaragia ūhoro wayo nī mwīrī wake. 22 Na thuutha wake kūrīūkio kuuma kūrī arīa akuū-rī, arutwo ake makīrīrikana ūrīa oigīte. Nao magīitīkia Maandīko, o na ciugo icio Jesū aarītie. 23 Na rīrī, hīndī īrīa aarī Jerusalemu hīndī ya Giathī kīa Bathaka, andū aingī makīona cīama irīa aaringaga, nao magīitīkia rīitwa rīake. 24 No Jesū ndaigana kūmeihokera, nīgūkorwo nīooī andū othe. 25 Ndaabataragio nī ūira wa mūdū, ūkonīī mūdū ūrīa ūngī, nīgūkorwo nīamenyaga kīrīa kīrī thīinī wa mūdū.

3 Na rīrī, kwarī na mūdū wa Afarisai wetagwo Nikodemo, warī wa kīama kīrīa gīathanaga kīa Ayahudi. 2 Nīokire kūrī Jesū ūtukū, akīmwīra atīrī, “Rabii, nītūūī we ūrī mūrutani uumīte kūrī Ngai. Nīgūkorwo gūtīrī mūdū ūngīhota kūrīnga cīama irīa ūringaga Ngai atarī hamwe nake.” 3 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ngūkwīra atīrī na ma, gūtīrī mūdū ūngīona ūthamaki wa Ngai atangīciarwo rīngī.” 4 Nake Nikodemo akīmūūria atīrī, “Mūdū angīciarwo atīa arī mūkūrū? Ti-itherū ndangīhota gūtoonya nda ya nyina hīndī ya keerī nīguo aciarwol!” 5 Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ngūkwīra atīrī na ma, gūtīrī mūdū ūngītoonya ūthamaki-inī wa Ngai atangīciarwo na maaī na Roho. 6 Mwīrī ūciaraga mwīrī, no Roho aciaraga roho. 7 Ndūkagegio nī ūguo ndoiga atī, ‘No nginya ūciarwo rīngī.’ 8 Rūhuho rūhurutanaga na kūrīa rūngīenda. Ūiguaga rūkīhurutana, no ndūmenyaga kūrīa rumīte kana kūrīa rūrorete. Ūguo noguo gūtārī harī mūdū ūrīa wothē ūciarītwo nī Roho.” 9 Nake Nikodemo akīmūūria atīrī, “Ūndū ūcio ūngīhoteka atīa?” 10 Nake Jesū akīmūūria atīrī, “Wee ūrī mūrutani wa Isiraeli na ndūrataūkīrwo nī maūdū maya? 11 Ngūkwīra atīrī na ma, twaragia ūrīa tūūī, na tūkoimbūra ūrīa tuonete, no inyuī, mūtīitīkagīra ūira witū. 12 Ndakwīra maūdū ma gūkū thī, waga gwtītkīa; ūngītīkia atīa ingīkwīra maūdū ma na igūrū? 13 Gūtīrī mūdū ūrī wathīī igūrū tīga ūrīa woīmire igūrū, na nīwe Mūrū wa Mūdū.” 14 Na o ta ūrīa Musa aambararīrie nyoka ya gīcango werū-inī, ūguo no taguo Mūrū wa Mūdū akaambarario, 15

nīguo ūrīa wothē ūmwīhokete agīe na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 16 “Nīgūkorwo Ngai nīndire kīrīndī, akīruta Mūrū wake wa mūmwē, nīgeetha mūdū o wothē ūmwītīkītīe ndakoore, no agīe na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 17 Nīgūkorwo Ngai ndaatūmire Mūrūwe gūkū thī aciirithie kīrīndī, no nīguo kīrīndī kīhonoke nī ūndū wake. 18 Ūrīa wothē ūmwītīkītīe ti wa gūciirithio, no ūrīa wothē ūtamwītīkītīe ūcio nīarīkītīe gūtūrwo ciira, nīgūkorwo ndehokete rīitwa rīa Mūrū wa Ngai wa mūmwē. 19 Rīrī nīrīo itūiro: Ūtheri nīwokire gūkū thī, no andū makienda nduma gūkīra ūtheri, nī ūndū ciiko ciao ciarī njūru. 20 Mūdū o wothē wīkaga ūūru nīathūire ūtheri, na ndangiumīra ūtheri-inī nī gwtīgīra ciiko ciake itikoimbūke. 21 No mūdū ūrīa wothē wīkaga maūdū ma ma nīoimagīra ūtheri-inī, nīguo kuonekane kūna atī ūguo ekīte nī Ngai ūmūhotithīte.” 22 Thuutha wa ūguo, Jesū na arutwo ake nīmoimagarīrie magīthīī būrūrī wa Judea, kūrīa aikarangīrie nao, na akabatithanagia. 23 O nake Johana nīabatithanagīria Aionī gūkuhī na Salimu, nīgūkorwo kūu nī kwarī maaī maingī, nao andū nīmookaga kuo kaingī kaingī mabatithio. 24 (Hīndī iyo Johana ndaakoretwo aikītio njeera.) 25 Nī kwagīire na ngararī gatagatī-inī ka arutwo amwe a Johana na Mūyahudi ūmwe ūhoro-inī wa mītugo yao ya gwtīheria. 26 Magīuka kūrī Johana makīmwīra atīrī, “Rabii, mūdū ūrīa mūrāarī nake mūrīmo ūrīa ūngī wa Jorodani, ūrīa wee warutire ūira ūmūkonīī-rī, nīarabatithania, nao andū othe nīmarathīī kūrī we.” 27 Ūhoro-inī ūcio Johana agīcookīa atīrī, “Mūdū ndarī ūndū angāmūkīra o tīga ūrīa aheetwo kuuma igūrū. 28 Inyuī ene no mūheane ūira muuge atī nīndoigīrie atīrī, ‘Nīī ti nīī Kristū, no ndūmītwo njūke mbere yake.’ 29 Mūhiki nī wa mūhikania. No rīrī, mūrata wa mūhikania ūrīa ūmūrūgamīrīrie nīamūthikagīrīria, na akaiyūrwo nī gīkeno rīrīa aigua mūgambo wa mūhikania. Gīkeno ta kīu nīkīo ndī na kīo, na rīu nīgīkinyanīru. 30 We no nginya akīrīrīrie kūnenēha, na nīī ngīrīrīrie kūnyīiha. 31 “Ūrīa uumīte igūrū nī mūnene kūrī andū othe; nake ūrīa uumīte thī nī wa gūkū thī, na maūdū marīa aragia no ma gūkū

thī. Ūria uumite igūrū arī igūrū rīa andū arīa angī othe. **32** We oimbūruga maundū marīa onete na akaigua no gūtīrī mūdū o na ūmwe wītīkagīra ūira wake. **33** Mūdū ūria wītīkīrīte ūira ūcio nīahūūrīte mūhūūri atī Ngai nī wa ma. **34** Nīgūkorwo ūria Ngai atūmīte aragia ciugo cia Ngai nī ūndū Ngai aheanaga Roho hatarī gīthimi. **35** Ithe nīendete Mūriū na nī aigīte indo ciothe moko-inī make. **36** Ūria wothē wītīkītīe Mūriū, arī na muoyo wa tene na tene, no ūria wothē ūregete Mūriū ndakona muoyo, nīgūkorwo egūtūūra arakarīrwo nī Ngai.” (aiōnios g166)

4 Afarisai nīmaiguire atī Jesū nīagīyaga na arutwo aingī gūkīra Johana na akamabatithia, **2** o na gūtūika, ti Jesū wabatithanagia, no nī arutwo ake. **3** Hīndī īria Mwathani aamenyire ūhorō ūcio, akiuma Judea na agīcooka Galili o rīngī. **4** Na rīrī, no nginya angīatuikanīrie būrūri wa Samaria. **5** Nī ūndū ūcio, agīkinya itūūra rīarī Samaria rīetagwo Sukaru, hakuhi na gīthaka kīria Jakubu aaheete mūriū Jusufu. **6** Nakīo gīthima kīa Jakubu nīkuo kīarī, nake Jesū, tondū wa kūnoga nī rūgendo, agīkara thī hau gīthima-inī. Na kwārī ta thaa thita. **7** Na rīria mūtumia ūmwe Mūsamaria okire gūtaha maaī-rī, Jesū akīmūūria atīrī, “No ūuhe maaī ma kūnyua?” **8** (Hīndī īyo arutwo ake nīmathiite kūgūra irio itūūra-inī.) **9** Nake mūtumia ūcio Mūsamaria akīmwīra atīrī, “Wee ūrī Mūyahudi na nīī ndī mūtumia Mūsamaria. Ūngīkīhihooya gīa kūnyua atīa?” (Nīgūkorwo Ayahudi matīrī ngwatanīro na Asamaria.) **10** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Korwo nīūūī kīheo kīa Ngai na ūkamenya nūū ūrakūhooya maaī ma kūnyua, wee nīwe ūngāmūhooya nake nīangīakūhe maaī ma muoyo.” **11** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, ndūrī na kindū gīa gūtaha maaī nakīo, na gīthima gīkī nī kīriku. Ūngīkīruta kū maaī macio ma muoyo? **12** Anga ūkīrī mūnene gūkīra ithe witū Jakubu ūria watūheire gīthima gīkī, na we mwene aatūūrīte anyuuaga maaī kuuma kīo o hamwe na ariū ake na ndūūru ciake cia mbūri na cia ng’ombe?” **13** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mūdū o wothē ūnyuuaga maaī maya nīanyootaga rīngī, **14**

no ūria wothē ūkūnyua maaī marīa ngaamūhe ndarī hīndī akaanyoota. Ti-itherū, maaī marīa ngūmūhe megūtūika gīthima kīa maaī thīinī wake, gītherūkage muoyo wa tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) **15** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, he maaī macio nīguo ndikananyooto rīngī, na ndige gūūkaga haha gūtaha maaī.” **16** Nake akīmwīra atīrī, “Thīī wīte mūthuuriguo mūūke nake.” **17** Nake mūtumia ūcio akīmūcookeria atīrī, “Nīī ndirī na mūthuuri.” Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Nī waria ma rīria woiga atī ndūrī na mūthuuri. **18** Ūhorō wa ma nī atī ūkoretwo ūrī na athuuri atano, na mūdū mūrūme ūria ūrī nake rīu ti mūthuuriguo. Ūguo woiga nī ūhorō wa ma.” **19** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, nīndīrona atī wee ūrī mūnabii. **20** Maithe maitū maahooyagīra Ngai kīrīma-inī gīkī, no inyūī Ayahudi muugaga atī Jerusalemu nokuo kūdū kūrīa twagīrīrwo nīkūhooyagīra Ngai.” **21** Nake Jesū akiuga atīrī, “Mūtumia ūyū, nītīkia, kūrī ihinda rīroka rīria mūtakaahooyagīra Baba kīrīma-inī gīkī o na kana Jerusalemu. **22** Inyūī Asamaria mūhooyaga kīria mūtōōī; no ithuī tūhooyaga kīria tūūī, nīgūkorwo ūhonokio uumite kūrī Ayahudi. **23** No ihinda nīrīroka na rīu nīrīkinyu, rīria arīa mahooyaga na ma makaahooyaga Baba na roho, na mamūhooyage na ma, nīgūkorwo nī andū ta acio Baba acaragia a kūmūhooyaga. **24** Ngai nī roho, nao arīa mamūhooyaga no nginya mamūhooyage na roho, na mamūhooyage na ma.” **25** Nake mūtumia ūcio akīmwīra atīrī, “Nīnjūūī atī Mesia” (ūria wītagwo Kristū) “nīarooka. Hīndī īria agooka nīagatūtaarīria maūdū mothe.” **26** Nake Jesū akiuga atīrī, “Nīī ndīrakwarīria nī nīī we.” **27** O ihinda-inī rīu arutwo ake magītūka, na makīgega maakora akīaranīria na mūtumia. No gūtīrī o na ūmwe worīrie atīrī, “Nī kīī ūrenda?” kana akīūria, “Ūraaranīria nake nīkī?” **28** O hīndī īyo mūtumia ūcio agītiga ndigithū yake ya maaī, agīcooka itūūra-inī, akīira andū atīrī, **29** “Ūkai, mūkone mūdū wanjīira maūdū marīa mothe ndaaneka. Ūcio no akorwo nīwe Kristū?” **30** Nao makīuma kūu itūūra-inī, magīthīī harīa Jesū aarī. **31** Mūira wa makinye, arutwo ake

makīmuringīrīria makīmwīra atīrī, “Rabii, rīa irio.” 32 Nowe akīmeera atīrī, “Ndī na irio cia kūrīa, iria mūtārī ūndū wacio mūū.” 33 Nao arutwo ake makīūrania atīrī, “Kaī hihi harī mūdū ūmūreheire irio?” 34 Nake Jesū akiuga atīrī, “Irio ciakwa nī gwīka wendi wa ūrīa wandūmire na kūrīkia wīra wake. 35 Githī mūtiugaga atī, ‘Nī mīeri īna itigarīte magetha makinye?’ Ngūmwīra atīrī, hingūrai maitho manyu muone mīgūnda! Magetha nīmakinyu. 36 O na rīu mūgethi nīagūāga na mūcaara wake, o na nīagethaga magetha ma muoyo wa tene na tene, nīgeetha mūhaandi na mūgethi makenanīre hamwe. (aiōnios g166) 37 Amu nī ūhoro wa ma ūrīa uugaga atī, ‘Ūmwe ahaandaga, nake ūngī akagetha.’ 38 Nīi ndaamūtūmire mūkagethe kīrīa mūtārūtīre wīra. Angī nīo marutīte wīra mūrītū, na inyuī mūkagetha uumithio wa wīra wao.” 39 Nao Asamaria aingī kuuma itūūra rīu makīmwtīkia nī ūndū wa ūira wa mūtumia ūcio, tondū nīameerire atīrī, “Nīanjīrīre maūdū marīa mothe ndaneeka.” 40 Nī ūndū ūcio, hīndī īrīa Asamaria mokire kūrī Jesū, makīmuringīrīria aikaranie nao, nake agīkara mīthenya īrī. 41 Na tondū wa ciugo ciake, andū angī aingī magītīkia. 42 Magīkīra mūtumia ūcio atīrī, “Ithuī tūtīretīkia no ūndū wa ūrīa ūratwīrīre; rīu nītūgūrīre ithuī ene na tūkamenya atī mūdū ūyū ti-itherū nīwe Mūhonokia wa kīrīndī.” 43 Thuutha wa mīthenya īyo īrī, akiumagara agīthī Galili. 44 (Amu Jesū we mwene nīoigīte atī mūnabii ndatīagwo būrīri-inī wake mwene.) 45 Rīrīa aakinyire Galili, andū a Galili makīmūnyīta ūgeni. Nīmonete ūrīa wothē ekīte Jerusalemu hīndī ya Gīathī gīa Bathaka, nīgūkorwo o nao maarī kuo. 46 O rīngī agīceera Kana ya Galili, kūrīa aagarūrīte maaī magatuīka ndibei. Na kūu Kaperinaumu nī kwarī na mūdū ūmwe mūnene warī na mūrīū mūrūaru. 47 Rīrīa mūdū ūcio aagūire atī Jesū nīoimīte Judea agooka Galili, agīthī kūrī we, akīmūthaitha athīī akahonie mūrīū, ūrīa warī hakuī gūkua. 48 Jesū akīmwīra atīrī, “Inyuī mūtangīona ciama na morirū, mūtingītīkia.” 49 Nake mūnene ūcio akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, nītūkūrīke mwana wakwa atanakua.” 50

Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Inūka. Mūrūguo nīekūhona.” Mūdū ūcio agītīkia ūguo Jesū aamwīrīre, na akiinūka. 51 Naarī njīra akiinūka, ndungata ciake ikīmūtūnga na ndūmīrīrī atī mūrūwe arī o muoyo. 52 Rīrīa aamoorīre nī ta thaa ciigana mūrīū aambīrīrīre kūigua wega, makīmwīra atīrī, “Ira thaa mūgwanja nīguo araahonire.” 53 Nake ithe akīmenya atī thaa icio nocio Jesū aramwīrīte atīrī, “Mūrūguo nīekūhona.” Nī ūndū ūcio we na nyūmba yake yothē magītīkia. 54 Gīkī nīkīo kīarī kīama gīa keerī kīrīa Jesū aaringire kūu Galili, oimīte Judea.

5 Thuutha wa maūdū macio Jesū nīambatire Jerusalemu tondū nī kwarī na gīathī kīa Ayahudi. 2 Na rīrī, kūu Jerusalemu hakuī na Kīhingo-kīa-Ng’ondū nī kwarī na karia geetagwo na Kīhibirania Bethesida, nako gaathiūrūrūkīrio nī ithaku ithano ciarī ngite. 3 Kūu nīkuo gwakomagwo nī ikundi nene cia andū arīa maarī arūaru, ta atumumu, na cionje, na arīa maakuīte ciīga (meetereire maaī moinjugwo. 4 Nīgūkorwo nī kūrī hīndī mūrīaika wa Mwathani aikūrūkaga akoinjuga maaī karia-inī kau; na mūdū wa mbere kūrīka kuo maaī moinjugwo, nīahonagio mūrīmū o wothē ūrīa aarī nago.) 5 Na hau nī haarī mūdū ūmwe watūūrīte arī mūrūaru mīaka mīrongo itatū na īnana. 6 Hīndī īrīa Jesū aamuonire akomete hau, na akīmenya atī atūūrīte ūguo ihinda iraaya, akīmūria atīrī, “Nīūkwenā kūhonio?” 7 Nake mūdū ūcio warūarīte akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, ndirī na mūdū wa kūdīkia thīinī wa karia rīrīa maaī moinjugwo. Ngīgeria gūtoboka thīinī-rī, mūdū ūngī agatoboka mbere yakwa.” 8 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ūkīra, oya kībarī gīaku, wītware!” 9 Na o rīmwe mūdū ūcio akīhona, akīoya kībarī gīake, na agītwarā. Na rīrī, mūthenya ūcio gwēkīkire ūguo warī wa Thabatū, 10 na nī ūndū ūcio Ayahudi makīra mūdū ūcio wahonetio atīrī, “Ūmūthī nī mūthenya wa Thabatū; watho ndūgwītīkīrītīe ūkuue kībarī gīaku.” 11 Nowe akīmacookeria atīrī, “Mūdū ūrīa ūūhonirīe anjīrīre atīrī, ‘Oya kībarī gīaku, wītware.’” 12 Nī ūndū ūcio makīmūria atīrī, “Mūdū ūcio ūkwīrīre woe

kibarī wītware nūu?” 13 Mündū ūcio wahonetio ndaamenyaga nūu wamūhonetie, tondū Jesū aakoretwo orīre kīrīndī-inī kīrīa kīarī hau. 14 Thuutha ūcio Jesū akīmūkora hekarū-inī, akīmwīra atīrī, “One, rīu nūuhonete. Ndūgacooke kwīhia ndūkae gūkorwo nī ūndū mūūru kūrī ūcio.” 15 Nake mündū ūcio agīthīī na akīra Ayahudi atī Jesū nīwe wamūhonetie. 16 Nī ūndū ūcio, Ayahudi makīnyariira Jesū, tondū ekīte maīndū macio mūthenya wa Thabatū. 17 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Baba atūūrīte o arī wīra-inī wake ngīnya rīu, na o na nīī no ndīraruta wīra.” 18 Nī ūndū wa gītūmi kīu, Ayahudi magīkīrīrīria kūgeria kūmūūraga; nīgūkorwo to mūthenya wa Thabatū aathūkagia, no o na ngīnya nīetaga Ngai ithe wake mwene, na ūguo akeiganania na Ngai. 19 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, Mūriū ndarī ūndū angīka we mwene, tīga o ūrīa onaga Ithe agīka, nīgūkorwo maīndū marīa Ithe ekaga no mo Mūriū o nake ekaga. 20 Nīgūkorwo Ithe nīendete Mūriū, na nīamuonagia maīndū mothe marīa ekaga, īī, na nīakamuonia maīndū manene o na gūkīra maya, nīgeetha o na inyuī mūgege. 21 O ta ūrīa Ithe ariūkagia andū arīa akuū akamahe muoyo, noguo o nake Mūriū aheaga muoyo o ūrīa angīenda kūhe. 22 Na ningī-rī, ithe ndarī mündū atuagīra ciira, no ehokeire Mūriū ūtuanīri wothe wa ciira, 23 nīgeetha andū othe matīāge Mūriū o ta ūrīa matīāga Ithe. Ūrīa ūtatīāga Mūriū ndatīāga Ithe ūrīa wamūtūmire. 24 “Ngūmwīra atīrī na ma, ūrīa wothe ūiguaga kiugo gīakwa na agetikīa ūrīa wandūmire, arī na muoyo wa tene na tene; na tī wa gūciirithio nīarīkītie kuuma gīkuū-inī agatoonya muoyo-inī. (aiōnios g166) 25 Ngūmwīra atīrī na ma, kūrī ihinda rīrooka, na rīu nīikinyu rīrīa akuū makaigua mūgambo wa Mūrū wa Ngai, nao arīa makaūigua nī magaatūra muoyo. 26 Nīgūkorwo o ta ūrīa Ithe arī na muoyo thīinī wake mwene, no taguo ahotithītie Mūriū kūgīa na muoyo thīinī wake mwene. 27 Na nīamūheete ūhoti wa gūtuanīra ciira nī tondū nī Mūrū wa Mündū. 28 “Mūtīkagegio nī ūhorō ūcio, nīgūkorwo ihinda nīrīroka rīrīa andū arīa othe marī mbīrīra-inī makaigua mūgambo wake

29 na moime kuo, arīa mekīte wega mariūke nīguo matūūre muoyo, nao arīa mekīte ūūru mariūke nīguo matuīrwo ciira. 30 Ndirī ūndū ingīhota gwīka nīī mwene; nduanagīra ciira kūringana na ūrīa njiguaga, na itua rīakwa nī rīa kīhoto, nīgūkorwo ndicaragia gwīkenia nīī mwene, tīga gūkenia ūrīa wandūmire. 31 “Ingīheana ūira ūngonīī nīī mwene-rī, ūira ūcio wakwa ndūngītūika wa ma. 32 Nī kūrī na ūngī ūrīa uumbūraga ūhorō wakwa, na nīnjūū atī ūira wake igūrū rīakwa nī wa ma. 33 “Inyuī nīmwatūmanire kūrī Johana, nake nīaheanire ūira wa ma. 34 Tī atī nīnjītīkagīra ūira wa mündū; no nīndīūgwetaga nīgeetha mūhonokio. 35 Johana aarī tawa ūrīa wakanire na ūkīmūrika, na inyuī mūgīthuura gūkenera ūtheri wake kwa ihinda. 36 “Nīī ndī na ūira mūnene gūkīra ūcio wa Johana. Nīgūkorwo wīra ūrīa Baba aaeete ndīkie, na noguo ndīraruta, nīguo uumbūraga atī Baba nīwe ūndūmīte. 37 Nake Baba ūrīa wandūmire nīaheanīte ūira ūngonīī we mwene. Inyuī mūtīrī mwaigua mūgambo wake kana mūkona ūrīa atarīī, 38 o na kiugo gīake gītītūūraga thīinī wanyu, tondū mūtīitīkītie ūrīa aatūmire. 39 Inyuī mūtūiragia Maandīko tondū mwīciiragia atī na ūndū wamo nīmwigwatīire muoyo wa tene na tene. Maandīko macio nīmo moimbūraga ūhorō ūrīa ūngonīī, (aiōnios g166) 40 no nīmūregaga gūka kūrī nīī mūgīe na muoyo. 41 “Nīī ndīitīkagīra ūgooci kuuma kūrī andū, 42 no inyuī nīndīmūū. Ngamenya atī inyuī mūtīrī na wendo wa Ngai ngoro-inī cianyu. 43 Njūkīte thīinī wa rītwa rīa Baba na mūtīnjītīkagīra; no mündū ūngī angīka na rītwa rīake mwene, nīmūkūmwītīkīra. 44 Mūngītīkīa atīa angīkorwo mwītīkagīra ūgooci kuuma kūrī andū arīa angī, no mūtīcaragia ūgooci ūrīa uumaga kūrī Ngai o ūcio ūmwe? 45 “No mūtīgeciirie atī nīngamūthitanga mbere ya Baba. Musa ūrīa inyuī mwīhokeete nīwe mūmūthitangi. 46 Korwo nīmwtīkītīe Musa-rī, no mūnjītīkie, nīgūkorwo nī ūhorō wakwa aandīkire. 47 No kuona atī mūtīitīkītīe ūrīa aandīkire-rī, mūngīgītīkīa atīa ūrīa njugaga?”

6 Thuutha wa maīndū macio, Jesū akīringa mūrīmo ūrīa ūngī wa Iria rīa Galili (na norīo

rūtagwo Iria rīa Tiberia), 2 nakio kīrindī kīnene kīa andū gikimūrūmīrīra tondū nīkioneete ciama iria aaringīre andū arīa maarī arūaru. 3 Nake Jesū akīambata kīrīma-inī, agīikara thī marī hamwe na arutwo ake. 4 Nakio Gīathī gīa Bathaka ya Ayahudi nīgīakuhīrīrie. 5 Rīrīa Jesū aarorire akiona kīrindī kīnene gīgīuka kūrī we, akīūria Filipu atīrī, “Tūkūgūra mīgate kū andū aya marīe?” 6 Oririe ūguo nīguo amūgerie, nīgūkorwo we nīoo ūrīa egwīka. 7 Nake Filipu akīmūcookeria atīrī, “Mūcara wa mīeri īnana ndūngīgūra mīgate ya kūigana nīguo o mūdū arūme kenūyū!” 8 Nake mūrutwo ūngī wake wetagwo Anderea, mūrū wa nyina na Simoni Petero, akiuga atīrī, 9 “Haha harī kahīī karī na mīgate ītano ya mūtu wa cairi na thamakī igīrī nini, no ingīkīgana atīa andū marī aingī ūū?” 10 Nake Jesū akiuga atīrī, “īraai andū maikare thī.” Hau maarī haarī na nyeki nyingī, nao arūme magīikara thī, na maarī ta arūme ngiri ithano. 11 Jesū agīcooka akīoya mīgate īyo, agīcookia ngaatho na akīgāira arīa maikarīte thī kūringana na mūigana ūrīa o mūdū angīendire. Agīcooka agīika o ūguo na thamakī. 12 Rīrīa othe maarīire na makīhūūna, akīra arutwo ake atīrī, “Ūnganiai cienūyū iria ciatigara. Mūtikareke kindū o na kīrīkū kīūrīre.” 13 Nī ūndū ūcio magīciūngania, makīyūria ikabū ikūmi na igīrī na icunjī cia mīgate īrīa ītano ya cairi, iria ciatigirio nī andū acio maarīkia kūrīa. 14 Thuutha wa andū kuona ciama iria Jesū aaringīte, makīambīrīria kuuga atīrī, “Ti-itherū ūyū nīwe mūnabīī ūrīa ūgooka gūkū thī.” 15 Nake Jesū akīmenya atī nīmendaga mamūtue mūthamakī wao na hinya, nī ūndū ūcio akīmeherera o rīngī, akīambata kīrīma-inī arī wiki. 16 Rīrīa gwakinyire hwaī-inī arutwo ake magīikūrūka nginya iria-inī, 17 magītoonya marikabu, makīringa iria marorete Kaperinaumu. Hīndī īyo kwarī nduma, na Jesū ndaathiite kūrī o. 18 Nī kwarī na makūmbī ma maaī tondū wa rūhuho rūnene rūrīa rwahurutanaga. 19 Na hīndī īrīa maatwarithītie marikabu ta kilomita ithano kana ithathatū, makiona Jesū agīuka kūrī marikabu-inī agereire maaī igūrū; nao makīmaka. 20 Nowe akīmeera atīrī, “Nī nī; tigai gwītīgīra.” 21 Magītīgīra

atoonye thīinī wa marikabu, na kahinda o kau marikabu igikinya hūgūrūrū-inī cia kūrīa maathiaga. 22 Mūthenya ūcio ūngī, kīrindī kīrīa kīarī mūrīmo ūūrīa ūngī wa iria gikīmenya atī no marikabu īmwe yarī ho, na atī Jesū ndaamīngīrīte hamwe na arutwo ake no maathiite marī oiki. 23 No ningī gūgīuka marikabu ingī ciumīte Tiberia ikīrīgama hakuhi na harīa andū maarīrīire mīgate thuutha wa Mwathani gūcookeria Ngai ngaatho. 24 Na rīrīa kīrindī kīamenyire atī Jesū kana arutwo ake gūtīrī warī ho, gīkīngīra marikabu icio, gīgīthīī Kaperinaumu gūcaria Jesū. 25 Rīrīa maamūkorire mūrīmo ūūrīa ūngī wa iria makīmūria atīrī, “Rabīī, ūkinyire gūkū rī?” 26 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, inyūī mūtiranjarīa nī ūndū wa ciama iria mūronire, no nī ūndū nīmūrarīire mīgate mūrahūūna. 27 Tigagai gūtāngīkīra irio iria ithūkaga, no mwītāngageī nī ūndū wa irio iria cia gūtūra nginya muoyo-inī wa tene na tene, iria Mūrū wa Mūdū akaamūhe. Ūcio nīwe Ngai Ithe ahūūrīte mūhūūrī wa gwītīgīrīka.” (aiōnios g166) 28 Magīcooka makīmūria atīrī, “Twagīrīrwo nī gwīka atīa nīgeetha tūrutage mawīra marīa Ngai endaga?” 29 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Wīra wa Ngai nī ūyū: nī mwītīkie ūrīa we atūmīte.” 30 Nī ūndū ūcio makīmūria atīrī, “Nī ciama irīkū ūgūtūringīra tuone nīguo tūgwītīkie? Ūgwīka atīa? 31 Maithe maitū ma tene maarīaga mana kūu werū-inī; o ta ūrīa kwandīkītwo atīrī: ‘Aamaheire mīgate kuuma igūrū marīe.’” 32 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, ti Musa wamūheire mūgate kuuma igūrū, no nī Baba ūmūheaga mūgate ūrīa wa ma kuuma igūrū. 33 Nīgūkorwo mūgate wa Ngai nī ūrīa ūikūrūkaga kuuma igūrū akahe kīrindī gīa thī muoyo wa tene na tene.” 34 Nao makīmūria atīrī, “Mūthuuri ūyū, kuuma rūu tūheage mūgate ūcio.” 35 Nake Jesū akiuga atīrī, “Nīī nī nīī mūgate wa muoyo. Mūdū ūrīa ūūkaga kūrī nīī ndakahūūta o na rī, na ūrīa ūnjītīkītīe ndakanyoota o na rī. 36 No rīrī, o ta ūrīa ndīmwrīte, nīmūnyonete, no mūtīrī mūretīkia. 37 Arīa othe Baba ahee nīmārīūkaga kūrī nīī,

na ūria wothē ūgooka kūrī nī ndikamūingata o na rī. **38** Nīgūkorwo ndiikūrūkīte kuuma igūrū njūke gwīka wendi wakwa nī mwene, no njūkīte gwīka wendi wa ūria wandūmire. **39** Naguo ūyū nīgūo wendi wa ūria wandūmire, atī ndigaate o na ūmwe wa arīa othe aaheete, no ngaamariūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria. **40** Nīgūkorwo wendi wa Baba nī atī ūria wothē wonete Mūrīū na akamwītīkīa nīakagīa na muoyo wa tene na tene, na nīngamūrīūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria.” (aiōnios g166) **41** Ayahudi maigua ūguo makīambīrīria kūng’ong’ora nī ūndū wake tondū nōigīte atīrī, “Nīi nī nīi mūgate ūria waikūrūkīre kuuma igūrū.” **42** (aiōn g165) **59** Maūndū macio aamaarīre rīrīa Makiuga atīrī, “Gīthī ūyū ti Jesū mūrū wa Jusufu, ūria ithe na nyina tūū? Rīu angīhota atīa kuuga atī, ‘Nīi ndaikūrūkīre kuuma igūrū?’” **43** Nake Jesū akīmeera atīrī, “Tigai kūng’ong’ora gatagatī-inī kanyu. **44** Gūtīrī mūdū ūngīūka kūrī nī ataguucīrīrio nī Baba ūria wandūmire, na nīi nīngamūrīūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria. **45** Nī kwandīkītwo maandīko-inī ma Anabīi atīrī, ‘Nao othe makaarutwo ūhorō nī Ngai.’ Nake ūria wothē ūthīkagīrīria Baba na akeeruta ūhorō kuuma kūrī we, nīokaga kūrī nīi. **46** Gūtīrī mūdū ūrī ona Baba, tīga o ūria uumīte kūrī Ngai; we wīkī nowe wonete Baba. **47** Ngūmwīra atīrī na ma, mūdū ūria wītīkītīe arī na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **48** Nīi nī nīi mūgate wa muoyo. **49** Maithe manyu ma tene maarīāga mana marī werū-inī, na no maakuire. **50** No ūyū nīgūo mūgate ūria ūikūrūkīte kuuma igūrū, ūria mūdū angīrīa na ndakue. **51** Nīi nī nīi mūgate ūria ūrī muoyo ūria waikūrūkīre kuuma igūrū. Mūdū o wothē ūngīrīa mūgate ūyū, nīagatūūra tene na tene. Mūgate ūyū nī mwīrī wakwa ūria ngūheana nī ūndū wa muoyo wa andū a gūkū thī.” (aiōn g165) **52** Hīndī īyo nao Ayahudi makīambīrīria gūkararania mūno o ene, makoorania atīrī, “Mūdū ūyū angīhota atīa gūtūhe mwīrī wake tūrīe?” **53** Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, mūtangīrīa mwīrī wa Mūrū wa Mūdū na mūnyue thakame yake, mūtīrī na muoyo thīnī wanyu. **54** Ūria wothē ūrīāga mwīrī wakwa na akanyua thakame yakwa arī na muoyo wa

tene na tene, na nīngamūrīūkīa mūthenya wa kūrīgīrīria. (aiōnios g166) **55** Nīgūkorwo mwīrī wakwa nī irio kūna, nayo thakame yakwa nī kīndū gīa kūnyua kūna. **56** Ūria wothē ūrīāga mwīrī wakwa na akanyua thakame yakwa aikaraga thīnī wakwa na nīi ngaikara thīnī wake. **57** O ta ūria Baba mūtūūra muoyo aandūmire na o ta ūria na nīi ndūūrāga muoyo nī ūndū wa Baba, noguo mūdū ūria ūndīāga agaātūūra muoyo nī ūndū wakwa. **58** Ūyū nīgūo mūgate ūria waikūrūkīre kuuma igūrū. Maithe manyu maarīre mana na nīmakuire, no ūria ūrīāga mūgate ūyū egūtūūra tene na tene.” (aiōn g165) **59** Maūndū macio aamaarīre rīrīa aarutanaga thunagōgi-inī kūu Kaperinaumu. **60** Arutwo ake aingī maigua ūguo makiuga atīrī, “Ūyū nī ūrutani mūrītū mūno, nūū ūngīhota kūwītīkīra?” **61** Jesū amenya atī arutwo ake nīmang’ong’oraga nī ūndū wa ūhorō ūcio akīmeera atīrī, “Kaī ūhorō ūcio wamūrakarīa? **62** Ī mūngīkīona Mūrū wa Mūdū akīambata igūrū kūrīa aarī mbere! **63** Roho aheanaga muoyo; mwīrī ndūrī kīene. Ciugo iria ndamwarīria nī roho na nīcio muoyo. **64** No nī kūrī amwe anyu matarī maretīkīa.” Nīgūkorwo kuuma o kīambīrīria Jesū nīooī arīa matetīkītīe, na ūria ūkaamūkunyanīra. **65** Agīthī na mbere, akiuga atīrī, “Nīkīo ndamwīrīre atī gūtīrī mūdū ūngīhota gūūka kūrī nī atahotithītīo nī Baba.” **66** Kuuma hīndī īyo, arutwo ake aingī makīhūdūka, na matīacookīre kūmūrūmīrīra. **67** Jesū akīūra arīa ikūmi na eerī atīrī, “O na inyūī kaī mūrēnda gūthīi?” **68** Nake Simoni Petero akīmūcookerīa, atīrī, “Mwathani, tūngīthīi kūrī ū? Wee nīwe ūrī na ciugo cia muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **69** Nītītītītītīe na tūkamenya atī wee nīwe ūria Mūtheru wa Ngai.” **70** Hīndī īyo Jesū akīmacookeria akīmeera atīrī, “Gīthī ti nīi ndīmūthuurīte mūrī ikūmi na eerī? No ūmwe wanyu nī ndaimono!” **71** (Aaragīa ūhorō wa Judasi mūrū wa Simoni Isikariota, tondū o na aakorwo aarī ūmwe wa acio ikūmi na eerī, nīwe warī amūkunyanīre thuutha ūcio.)

7 Thuutha ūcio, Jesū nīaceerangīre Galīlī, nī ūndū ndendaga gūthīi Judea tondū Ayahudi akuo nīmamūcaragīa mamūūrāge. **2** No hīndī

iria Giathi gia Ithunu kia Ayahudi giakuhiriire-
 ri, 3 ariu a nyina na Jesu makimwira atiri, “Ni-
 wagiriirwo uume guku uthii Judea, nigu-
 arutwo aku mone ciana iria uringaga. 4 Gutiri
 mundu wendaga kumenyeka ni andu uhithaga
 uria areeka. Na tondū niureeka maundu maya-
 ri, wionanie kuri kirindi.” 5 Nigukorwo o na ariu
 a nyina matiamwitikie. 6 Ni undu ucio, Jesu
 akimeera atiri, “Ihinda riakwa riria riagiriire
 ritiri rirakinya; no hari inyu ihinda o riothe
 niriagiriire. 7 Andu a guku thi matingimuthura,
 no nii nimathuire tondū ninyumburaga ati uria
 mekaga ni uuru. 8 Inyu thi Giathi-ini. Nii
 ndikwamba kwambata Giathi-ini kiu, nigukorwo
 ihinda riakwa riria riagiriiru ritiri rirakinya.” 9
 Na aarika kuuga ugo, agikara kuu Galili. 10
 No riri, thuutha wa ariu a nyina guthii Giathi-
 ini kiu, o nake agicooka agithi, no ndaathire
 akimenyekaga, no aathire na hitho. 11 Na
 riri, kuu Giathi-ini-ri, Ayahudi nimamucaragia,
 makiruanagia atiri, “Mundu ucio ari ha?” 12
 Kuu muingi-ini guothe andu nimaragia na
 miheehu uhoro wake. Amwe makoiga atiri,
 “Mundu ucio ni mundu mwega.” Nao aria ang-
 makoiga atiri, “Aca, mundu ucio niaheenagia
 andu.” 13 No gutiri mundu ungiririe uhoro
 wake akiguagwo ni undu wa gwigira Ayahudi.
 14 Giathi giakinya gatagati-ri, Jesu akimbata
 agithi nja-ini cia hekaru, akimbiriria kurutana.
 15 Nao Ayahudi makigega, makirania atiri,
 “Mundu uyū aamenyeire maundu maya ku,
 na ndathomete?” 16 Nake Jesu akimacookeria
 atiri, “Urutani uria ndutanaga ti wakwa nii
 mwene. Uumaga kuri uria wandumire. 17
 Mundu o woth angienda gwika wendi wa
 Ngai, ucio niarimenyaga kana urutani wakwa
 uumaga kuri Ngai, kana njaragia uhoro wakwa
 mwene. 18 Mundu uria waragia uhoro wake
 we mwene eekaga ugo nigeetha egoocithie
 we mwene, no uria urutaga wira nigeetha
 agoocithie uria umutumite ni mundu wa ma;
 gutiri undu wa maheeni umukoni. 19 Githi
 Musa ndamuheire watho? No gutiri o na
 umwe wanyu umenyagiriira watho. Murageria
 kunjiraga niki?” 20 Naguo muingi wa andu
 ukimucookeria atiri, “Wee uri na ndaimono.

Nuu urageria gukuraga?” 21 Nake Jesu
 akimeera atiri, “Ndaaringire kama kimwe,
 na inyu inyuothe mukigega. 22 No riri,
 tondū Musa niamuheire uhoro wa kurua (o
 na gutuika uhoro ucio ndwoimire kuri Musa,
 no woiite kuri maithe manyu ma tene-ri),
 inyu ni muruithagia mwana muthenya wa
 Thabatū. 23 Riu angikorwo mwana no aruithio
 muthenya wa Thabatū nigeetha watho wa
 Musa ndugathaahio-ri, murakindakarira niki
 nikuhonia mundu muthenya wa Thabatū? 24
 Tigai gutuanagira ciira na uria mundu atari,
 tuanagira ciira na kihooto.” 25 Tondū ucio andu
 amwe a kuu Jerusalemu makimbiriria kuirania
 atiri, “Githi uyū tiwe mundu uria marageria
 kuiraga? 26 Na riu araaria atekwihitha, na
 matiri undu maramwira. Kai anene mamenyete
 kuna ati uyū niwe Kristu? 27 No ithu nitūūi kuria
 mundu uyū oimite; riria Kristu agooka, gutiri
 mundu ukaamenya kuria agaakorwo oimite.” 28
 Tondū ucio Jesu, o akirutanaga kuu hekaru-ini,
 akianirira, akiuga atiri; “Ii nigu, nimunjūūi, na
 mukamenya kuria nyumite. Ndiukite guku ni
 undu wakwa nii mwene, no uria wandumire ni
 wa ma. Inyu mutimūūi, 29 no nii nindimūūi,
 tondū nyumite kuri we, na niwe wandumire.”
 30 Maigua ugo makigeria kumunyiita, no
 gutiri o na umwe wamuhutirie, tondū ihinda
 riake ritari ikinyu. 31 O na kuri o ugo,
 andu aingi makimwitikia. Makiuga atiri, “Hindi
 iria Kristu agooka-ri, niakaringa ciana nyingi
 gukira mundu uyū?” 32 Afarisai makigua andu
 makiheehana maundu ta macio mamukoni. Nao
 athinjiri-Ngai aria anene na Afarisai magituma
 thigari cia hekaru ikamunyiite. 33 Nake Jesu
 akiuga atiri, “Nii ngukorwo na inyu o ihinda
 inini, njooke thi kuri uria wandumire. 34
 Inyu mukaanjaria, no mutikanyona; na kuria
 ngaakorwo, mutikahota gukinya.” 35 Ayahudi
 makirana atiri, “Mundu uyū ni ku arenda
 guthi, kuu tutangihota kumuona? Hihi eguthi
 kuria andu aitū matūruga mahurunjūkite
 gatagati ka Ayunani, akarute Ayunani uhoro?
 36 Ni atia ekwendaga kuuga, riria oigire
 ati, ‘Mukaanjaria no mutikanyona’ na ‘kuria
 ngaakorwo mutikahota gukinya?’” 37 Muthenya

wa mūthia, na ūria warī mūnene wa Gīathi kīu-rī, Jesū akīrūgama, akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Mūndū ūria ūnyootī-rī, nīoke harī nī anyue. 38 Ūria wothē ūnjītikītie, thīinī wake nīkūriumaga nījūī cia maaī marī muoyo, o ta ūria Maandīko moigīte.” 39 Akīaria ūguo aaragia ūhorō wa Roho, ūria arīa maamwītīkītie makaheo thuutha-inī. Amu hīndī īyo Roho ndaaheanītīwo, nīgūkorwo Jesū ndaagocithītīo. 40 Hīndī īria andū maiguire ciugo ciake, amwe makiuga atīrī, “Ti-itherū mūndū ūyū nī we Mūnabī ūria.” 41 Arīa angī makiuga atīrī, “Ūyū nīwe Kristū.” Nao angī makīūria atīrī, “Kwahoteka atīa Kristū oime Galilī? 42 Gīthī Maandīko matiugīte atī Kristū akoima rūciaro-inī rwa Daudi, na oime Bethlehemu itūūra rīria Daudi aatūūrāga?” 43 Nī ūndū ūcio gūkīgīa na nyamūkano gatagatī-inī ka andū acio nī ūndū wa Jesū. 44 Amwe nīmendaga kūmūnyīita, no gūtīrī o na ūmwe wamūhutīrie. 45 Marīgīrīrio-inī arangīrī a hekarū magīcooka kūrī athīnjīrī-Ngai arīa anene na Afarisai, nao makīmoorīa atīrī, “Mwaga kūmūrehe nīkī?” 46 Arangīrī acio magīcookīa atīrī, “Gūtīrī mūndū o na ūmwe ūrī warīa ta ūria mūndū ūcio aragia.” 47 Nao Afarisai makīmoorīa atīrī, “Mūroiga atī o na inyuī nīamūheenētie? 48 Nī kūrī mūnene o na ūmwe kana Mūfarisai ūmwītīkītie? 49 Aca! No gīkundi gīkī kīa andū matoōi watho-rī, nīkīnyīite nī kīrumi.” 50 Nikodemo, ūria wathīite kūrī Jesū mbere īyo na aarī ūmwe wa gīkundi kīao, akīūria atīrī, 51 “Watho witū nīūtuagīra mūndū ciira ataambīte gūthīkīrīrio nīguo akamenyeka ūria ekīte?” 52 Nao makīmūūria atīrī, “O nawe kaī uumīte Galilī? Tuīria ūhorō, na nīūkūmenya atī mūnabī ndangiuma Galilī.” 53 (O mūndū akīinūka gwake mūcīī.

8 No rīrī, Jesū agīthīī Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū. 2 Na rūciinī tene akīroka o rīngī kūu nja cia hekarū, kūrīa andū othe maamūrigīicīrie. Nake agīkara thī kūmaruta. 3 Arutani a watho hamwe na Afarisai makīrehe mūtumia wanyīitītwo agītharia. Makīmūrūgamia hau mbere ya gīkundi, 4 na makīra Jesū atīrī, “Mūrutani, mūtumia ūyū aanyīitwo agītharia. 5

Thīinī wa watho-rī, Musa aatwathire tūhūūrage atumia ta aya na mahiga nyuguto. Rīu we ūkuuga atīa?” 6 Maahūthagīra kīūria gīkī kīrī ta mūtego, nīgeetha magīe na ūndū wa kūmūthitangīra. No Jesū akīinamīrīra, na akīambīrīria kwandīka thī na kīara gīake. 7 Na rīria maathiire na mbere kūmūūria ūhorō ūcio, akīinamūka, akīmeera atīrī, “Angīkorwo harī na ūmwe wanyu ūtarī ehia-rī, nīatuīke wa mbere kūmūkīria ihiga.” 8 Agīcooka akīinamīrīra rīngī, akīandīka thī na kīara. 9 Rīria maiguire ūguo, makīambīrīria kwehera hau ūmwe kwa ūmwe, maambīrīrie na arīa akūrū, ngīnya hagītīgara o Jesū na mūtumia ūcio arūngīi o hau. 10 Jesū akīinamūka, akīmūūria atīrī, “Mūtumia ūyū, agūthitangi marī ha? Hatīrī o na ūmwe wao wagūtūūra?” 11 Nake akīmūcookerīa atīrī, “Mūthuari ūyū, gūtīrī o na ūmwe.” Nake Jesū akiuga atīrī, “O na nīī ndīgūgūtūūra. Thīī, na ndūkanacooke kwīhia.” 12 Rīria Jesū aarīrie andū rīngī, akiuga atīrī, “Nīī nī nīī ūtheri wa thī. Ūria wothē ūnūmagīrīra ndarī hīndī arīthiiga na nduma, no arīgīaga na ūtheri wa muoyo.” 13 Nao Afarisai makīmūkararia, makīmūwīra atīrī, “We ūraheana ūira waku wee mwene; ūira waku ti wa ma.” 14 Nake Jesū agīcookīa atīrī, “O na ingīruta ūira wakwa nīī mwene-rī, ūira wakwa nī wa ma, nīgūkorwo nīnjūūī kūrīa ndoimire o na kūrīa ndīrathīī. No inyuī mūtīūī kūrīa nyumīte kana kūrīa ndīrathīī. 15 Inyuī mūtuanagīra ciira na ūmūndū; nīī ndīrī mūndū nduagīra ciira. 16 No o na ingītuanīra ciira-rī, itua rīakwa nīrīagīrīrie, nīgūkorwo ndituanagīra ndī nyiki. No nīī ndī na Baba, ūria wandūmire. 17 Thīinī wa watho wanyu nī kwandīkītīwo atī ūira wa andū eerī nī wa ma. 18 Nīī ndīraruta ūira wakwa mwene; nake mūira wakwa ūcio ūngī nī Baba ūria wandūmire.” 19 Ningī makīmūūria atīrī, “Thoguo arī kū?” Nake Jesū akīmacookerīa atīrī, “Inyuī mūtīnjūūī, o na Baba mūtīmūūī. Korwo nīmūnjūūī, o na Baba nīmūngīmūūī.” 20 Nake aaragia ciugo icio akīrutana hekarū-inī hakuhi na harīa mūhothi warutagīrwo. No gūtīrī mūndū wamūnyīitire nī tondū ihinda rīake rītiarī ikinyu. 21 O rīngī Jesū akīmeera atīrī, “Nīngwīthīira, na inyuī

nīmūkanjaria no mūgaakua mūrī o mehia-inī manyu. Kūrīa ngūthīi inyuī mūtingihota gūūka.” 22 Ūhoru ūcio ūgītūma Ayahudi morie atīrī, “Kaī ekwīyūruga? Hihi nikīo aroiga atī, ‘Kūrīa ngūthīi mūtingihota gūūka?’” 23 Nowe akīmeera atīrī, “Inyuī mūrī a gūkū thī, nīi nyumīte Igūrū. 24 Inyuī mūrī a thī-īno; no nīi ndirī wa thī-īno. Ndamwīrire atī mūgaakua mūrī o mehia-inī manyu; mūngīrega gwītīkia ūrīa njugaga atī nīi nī nī we, ti-itherū mūgaakua mūrī o mehia-inī manyu.” 25 Nao makīmūūria atīrī, “Wee nīwe ū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīi nī nīi o ūrīa ndūūrīte ndīmwīraga kuuma o kīambīrīria. 26 Ndī na maūdū maingī ingiuga ma kūmūciirithia namo. No ūrīa wandūmire nī mwīhokeku, naguo ūrīa njiguīte kuuma kūrī we nīguo njīrīaga kīrīndī.” 27 Nao matiigana kūmenya atī aameeraga ūhoru wa Ithe. 28 Nī ūndū ūcio Jesū akīmeera atīrī, “Mwarīkia kwambararia Mūrū wa Mūdū-rī, nīguo mūkamenya ūrīa njugaga atī nīi nī nīi we, na atī gūtīrī ūndū njikaga ndūrīte, no njaragia o ūrīa Baba andutīte. 29 Nake ūrīa wandūmire arī hamwe na nīi; ndandigīte ndī nyiki, nīgūkorwo hīndī ciothe njikaga maūdū o marīa mamūkenagia.” 30 O akīaragia-rī, andū aingī makīmwītīkia. 31 Nake Jesū akīra Ayahudi arīa maamwītīkītie atīrī, “Mūngīrūmia ūrutani wakwa-rī, mūrī arutwo akwa kūna. 32 Nī mūkaamenya ūhoru wa ma, naguo ūhoru ūcio wa ma nī ūkaamūkūūra.” 33 Nao makīmūcookeria makīmwīra atīrī, “Ithuī tūrī a rūciaro rwa Iburahīmu, na tūtīrī twatuīka ngombo cia mūdū o na ū. Ūngīkiuga atīa atī nītūgakūūrwo?” 34 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ngūmwīra atīrī o ma, mūdū o wothe wīhagia nī ngombo ya mehia. 35 No rīrī, ngombo tī ya gūtūūra mūciī nginya tene no mūrīū wa mwene mūciī nī wa gūtūūra mūciī nginya tene. (aiōn g165) 36 Nī ūndū ūcio Mūrū wa Ngai angīkamūkūūra-rī, nīmūgakūūrwo kūna. 37 Nīnjūūī mūrī a rūciaro rwa Iburahīmu, no nīmwīharīrie kūnjūruga, tondū ūhoru wakwa ndūrī na ūikaro thīinī wanyu. 38 Nīi ndīramwīra maūdū marīa nyonete harī Baba, na inyuī mwīkaga maūdū marīa mūiguīte kuuma kūrī ithe wanyu.” 39 Nao makīmūcookeria atīrī,

“Iburahīmu nīwe ithe witū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūngīrī ciana cia Iburahīmu-rī, nī mūngīkaga maūdū marīa Iburahīmu eekaga. 40 Ūrīa kūrī nī atī, inyuī nīmūtuīte itua rīa kūnjūruga, o nīi mūdū ūrīa ūmūheete ūhoru ūrīa wa ma, o ūrīa ndaiguire kuuma kūrī Ngai. Ūguo tiguu Iburahīmu eekaga. 41 Inyuī mūreka maūdū marīa ithe wanyu ekaga.” Nao makīmūkararia makīmwīra atīrī, “Ithuī tūtīrī ciana ciumanīte na ūtharia. Ithuī tūrī na Baba ūmwe tu, na nīwe Ngai.” 42 Jesū akīmeera atīrī, “Ngai angīrī Ithe wanyu-rī, no mūnyende, nīgūkorwo ndoimire kūrī Ngai, na rīu ndī gūkū. Tī nīi mwene ndītūmīte, no nīwe wandūmire. 43 Mūruga gūtaūkīrwo nī ūrīa ndīroiga nīkī? Tondū mūtīrahota kūmenya ūhoru ūrīa ndīraria. 44 Inyuī mūrī ciana cia ithe wanyu, Mūcukani, na mwendaga kūhingia merīrīria ma ithe wanyu. We aarī mūūrāgani kuuma o kīambīrīria. Ndathingataga ūhoru wa ma, nīgūkorwo gūtīrī ūhoru wa ma thīinī wake. Rīrīa ekūheenania, aaragia rūthiomi rwake, tondū we nī mūheenania, na nīwe ithe wa maheeni. 45 No tondū njaragia ūhoru wa ma-rī, mūtīnjītīkagia. 46 Nī kūrī mūdū ūmwe wanyu ūngīonania atī ndī mwīhia? Angīkorwo ndīraria ūhoru wa ma-rī, mūregaga kūnjītīkia nīkī? 47 Ūrīa ūrī wa Ngai nīaiguaga ūrīa Ngai oigaga. Kīrīa kīgīragia mūmūigue nī tondū mūtīrī a Ngai.” 48 Nao Ayahudi makīmūcookeria atīrī, “Githī tūtīrī na kīhooto gīa kuuga atī wee ūrī Mūsamaria na ūrī na ndaimono?” 49 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīi ndirī na ndaimono, no nīndīte Baba, na inyuī mūtīndīte. 50 Ndīrecarīria ūgooci wakwa nīi mwene, no nī harī na ūmwe ūrīa ūucaragia, na nīwe mūtuanīri ciira. 51 Ngūmwīra atīrī na ma, mūdū o wothe angīrūmia kiugo gīakwa, ndarī hīndī akona gīkuū.” (aiōn g165) 52 Ayahudi maigua ūguo, makīgūthūka makīmwīra atīrī, “Rīu nītamenya atī ūrī na ndaimono. Iburahīmu nīakuire o na anabii magīkua, no wee ūroiga atī mūdū o wothe angīrūmia kiugo gīaku, ndagacama gīkuū. (aiōn g165) 53 Wee ūkīrī mūnene gūkīra ithe witū Iburahīmu? We nīakuire o na anabii magīkua. Kaī ūreciiria we ūrī ū?” 54 Nake Jesū

akimacookeria atirī, “Ingīgooca-rī, kwīgooca gwakwa nī gwa tūhū. Baba, ūrīa muugaga atī nīwe Ngai wanyu nīwe ūngocithagia. 55 O na gūtuika mūtīmūūī, nīī nīndīmūūī. Ingiuga atī ndīmūūī, ingītuika wa maheeni ta inyuī, no nīndīmūūī na nīnūmītie kiugo gīake. 56 Ithe wanyu Iburahīmu nīakenaga atī nīakona mūthenya wakwa; na nīawonire na agīcanjamūka.” 57 Nao Ayahudi makīmwīra atirī, “Wee o na ndūkinyītie mīaka mīrongo ītano, na ūkoiga atī nīwonete Iburahīmu!” 58 Nake Jesū akimacookeria atirī, “Ngūmwīra atirī na ma, Iburahīmu atanaciarwo, Nīī ndūire!” 59 Maigua ūguo makīoya mahiga mamūhūūre namo nyuguto, no Jesū akīhitha, akiuma kūu hekarū-inī.

9 Na rīrīa aathiiaga na njīra-rī, akīona mūdū waciarītwo arī mūtumumu. 2 Nao arutwo ake makīmūūria atirī, “Rabii, nūū wehirie, nī mūdū ūyū kana nī aciari ake, nīgeetha aciarwo arī mūtumumu?” 3 Nake Jesū akiuga atirī, “Ti mūdū ūyū kana aciari ake mehirie. No ūndū ūyū wekīkire nīgeetha wīra wa Ngai wonanio mūtūūrīre-inī wake. 4 Rīrīa rīothe arī mūthenya-rī, no nginya tūrute wīra wa ūrīa wandūmire. Ūtukū nīūrooka rīrīa gūtārī mūdū ūngīhota kūruta wīra. 5 Rīrīa ndī gūkū thī, nī nīī ūtheri wa thī.” 6 Na aarīkia kuuga ūguo, agītua mata thī, akīringia ndoro na mata macio, na akīmīhaka mūdū ūcio maitho. 7 Akīmwīra atirī, “Thīī ūgethambe Karia-inī ga Siloamu” (narīo rīitwa Siloamu nī kuuga Gūtūmwō). Nī ūndū ūcio mūdū ūcio agīthī na agīthamba, na agīka mūcīī akīonaga. 8 Nao andū a itūūra rīake na arīa maamuonete mbere īyo akīhooya ūteithio makīūrania atirī, “Githī mūdū ūyū ti ūrīa ūraikaraga thī ahooyage ūteithio?” 9 Andū amwe makiuga atī aarī we. Nao arīa angī makiuga atirī, “Aca, no kūhaana amūhaana.” Nowe agīkīrīrīa kuuga atirī, “Nī nīī mūdū ūcio.” 10 Nao makīmūūria atirī, “Maitho maku makīhingūkire atīa?” 11 Nake akimacookeria atirī, “Mūdū ūrīa metaga Jesū nīwe ūringirie ndoro aahaka maitho, anjīra thīī ngeethambe Karia-inī ga Siloamu. Nī ūndū ūcio ndathīī na ndeethamba, na ndahota kuona.”

12 Nao makīmūūria atirī, “Mūdū ūcio arī ha?” Nake akīmeera atirī, “Nīī ndiūūī.” 13 Nao magītware mūdū ūcio warī mūtumumu kūrī Afarisai. 14 Na rīrī, mūthenya ūcio Jesū aaringirie ndoro na akīhingūra maitho ma mūdū ūcio warī wa Thabatū. 15 Nī ūndū ūcio Afarisai o nao makīmūūria ūrīa aahotete kuona. Nake mūdū ūcio akimacookeria atirī, “Aahakire ndoro maitho, na nīī ndeethamba na rīu nīndīrona.” 16 Nao Afarisai amwe makiuga atirī, “Mūdū ūyū ndoimīte kūrī Ngai, nīgūkorwo ndamenyagīrīra Thabatū.” No arīa angī makīūria atirī, “Mūdū mwīhia ahota atīa kūrīnga ciama ta ici?” Nī ūndū ūcio makīamūkana. 17 Mūthia-inī Afarisai acio makīhūgūkīra mūdū ūcio warī mūtumumu, makīmūūria atirī, “Wee ūkuuga atīa ha ūhorō wake? Nīwe araahingūrire maitho.” Nake mūdū ūcio agīcookia atirī, “Nī mūnabii.” 18 O na kūrī ūguo Ayahudi matiigana gwītīkia ūhorō wa mūdū ūcio atī aarī mūtumumu na atī nīacookete kuona, nginya rīrīa maatūmanīire aciari ake. 19 Makīmooria atirī, “Ūyū nī mwana wanyu? Ūyū nīwe mūroiga aaciariwo arī mūtumumu? Rīu ahotete atīa kuona?” 20 Nao aciari ake magīcookia atirī, “Ithuī tūūī nī mwana witū na tūūī aaciariwo arī mūtumumu. 21 No ūrīa ahotete kuona, kana ūrīa ūmūhingūrire maitho make, ithuī tūtiūī. Mūūriei nī mūgima, nīekwīyarīrīra.” 22 Aciari ake moigire ūguo nī ūndū wa gwītīgīra Ayahudi, nīgūkorwo Ayahudi nīmarīkitie gūtua atī mūdū o wothē ūngiuga atī Jesū nīwe Kristū nīegūikio nja ya thunagogi. 23 Nīkīo aciari ake moigire atirī, “Nī mūgima; mūūriei.” 24 Magītā mūdū ūcio warī mūtumumu hīndī ya keerī. Makīmwīra atirī, “Goocithia Ngai. Nītūūī mūdū ūyū nī mwīhia.” 25 Nake agīcookia atirī, “Nīī ndiūūī kana nī mwīhia kana ti mwīhia. No njūūī ūndū ūyū ūmwe; ndīraarī mūtumumu na rīu nīndīrona!” 26 Nīngī makīmūūria atirī, “Agwīkire atīa? Akūhingūrire maitho atīa?” 27 Nake akimacookeria atirī, “Nīndamwīra ūhorō o rīu na inyuī mūtīnathīkīrīra. Mūrenda kūigua rīngī nīkī? O na inyuī nīmūkwenda gūtūika arutwo ake?” 28 Nao makīmūrūma, makīmwīra atirī, “Wee ūrī mūrutwo wa mūdū ūyū! Ithuī

tūrī arutwo a Musa! **29** Ithuī nītūūī atī Ngai nīarīrie Musa, no ha ūhorō wa mūdū ūyūrī, tūtūūī o na kūrīa oimīte.” **30** Nake mūdū ūcio akīmacookeria atīrī, “Kaī ūcio nī ūrūrī-ī! Inyūī mūtūūī kūrīa oimīte, na nīwe ūhingūrīre maitho. **31** Nītūūī atī Ngai ndathikagīrīria andū ehia. Athikagīrīria mūdū ūrīa ūrī na ūngai na ūrīa wīkaga wendi wake. **32** Gūtīrī mūdū ūrī waigua ūhorō wa mūdū ūhingūrītwo maitho aciarīttwo arī mūtumumu. (aīōn g165) **33** Korwo mūdū ūyū ndoimīte kūrī Ngai ndarī ūndū angīhota gwīka.” **34** Igūrū rīa ūhorō ūcio magīcookia atīrī, “Wee waciarīrwo ūrī na mehīa. Ūngīkīgeria atīa gūtūruta!” Nao makīmūikania na kūu nja. **35** Jesū nīaiguire atī nīmaikītie mūdū ūcio nja, na rīrīa aamuonire akīmūūria atīrī, “Wee nīwītīkītie Mūrū wa Mūdū?” **36** Nake mūdū ūcio akīmūūria atīrī, “Mūthuuri ūyū, ūcio nīwe ū? Njīra, nīgeetha ndīmūtīkie.” **37** Nake Jesū akiuga atīrī, “Rīu nīūmuonete; nīwe ūyū ūraaria nawe.” **38** Nake mūdū ūcio akiuga atīrī, “Mwathani, nīndetīkia,” na akīmūthathaiya. **39** Ningī Jesū akiuga atīrī, “Njūkīte gūkū thī nī ūndū wa gūtuanīra ciira, nīgeetha arīa atumumu mahote kuona, nao arīa monaga matuīke atumumu.” **40** Afarisai amwe arīa maarī nake makīigua akiuga ūguo, nao makīmūūria atīrī, “Atī atīa? O na ithuī tūrī atumumu?” **41** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Mūngīrī atumumu-rī, mūtīngīrī na mehīa; no rīu tondū muugaga atī nīmuonaga-rī, mūgūikara o na wīhia wanyu.”

10 “Ngūmwīra atīrī na ma, mūdū ūrīa ūtatoonyaga gīcegū kīa ng’ondū agereire kīhingo-inī, no akahaicīra handū hangī-rī, ūcio nī mūici na nī mūtunyani. **2** Mūdū ūrīa ūtoonyaga na kīhingo nīwe mūrīithi wa ng’ondū ciake. **3** Mūrāngīrī nīamūhingūrāgīra kīhingo, nacio ng’ondū nīithikagīrīria mūgambo wake. Eetaga ng’ondū ciake na marītwa, na agaciumagaria. **4** Aarīkia kuumia iria irī ciake ciothe-rī, acitongoragia, nacio ng’ondū ciake ikamūrūmīrīra, tondū nīciūū mūgambo wake. **5** No itirī hīndī ingīrūmīrīra mūgeni; ūrīa kūrī nī atī nīikūmūūrīra, tondū itīūū mūgambo wa mūgeni.” **6** Jesū aahūthīrīre ngerekano īyo, no

matīigana gūtaūkīrwo nī ūrīa aameeraga. **7** Nī ūndū ūcio Jesū akiuga o rīngī atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, Nīī nī nīī kīhingo kīa ng’ondū. **8** Arīa othe mookire mbere yakwa maarī aici na atunyani, no ng’ondū itīigana kūmathikīrīria. **9** Nīī nī nīī kīhingo; ūrīa wothē ūtoonyagīra harī nīī nīakahonoka. Agaatoonyaga na akoima, na onage gīa kūrīa. **10** Mūici okaga tu nīgeetha aiyē, na orage, na anange; nīī njūkīte nīguo magīe na muoyo, na magīe naguo kūna. **11** “Nīī nī nīī mūrīithi ūrīa mwega. Mūrīithi ūrīa mwega arutaga muoyo wake nī ūndū wa ng’ondū. **12** Mūrīithi wa mūcaara tiwe mūrīithi ūrīa mwene ng’ondū. Nī ūndū ūcio rīrīa ona njūūī īgīūka, atiganagīria ng’ondū, akoora. Hīndī īyo nayo njūūī īgatharīkīra rūuru, īkarūhurunja. **13** Mūdū ūcio oraga tondū we nī wa kwandīkwo, na ndarūmbūyanagia na ūhorō wa ng’ondū. **14** “Nīī nī nīī mūrīithi ūrīa mwega; nīnjūūī ng’ondū ciakwa, nacio ng’ondū ciakwa nīcinjūūī, **15** o ta ūrīa Baba anjūūī, na nīī ngamenya Baba, na nīndutīte muoyo wakwa nī ūndū wa ng’ondū. **16** Ndī na ng’ondū ingī iria itarī cia gīcegū gīkī. No ngīnya o nacio ndīcīrehe. O nacio nīīgathikīrīria mūgambo wakwa, na gūgaakorwo na rūuru rūmwē, na mūrīithi ūmwē. **17** Gītūmi kīa Baba kūnyenda nī ūndū nīndutīte muoyo wakwa nīgeetha njooke ndīwoe rīngī. **18** Gūtīrī mūdū ūngīndunya guo, no nīī ngūūruta na kwīyendera. Ndī na ūhoti wa kūūruta, o na ūhoti wa kūwoya rīngī. Watho ūyū ndaamūkīrīre kuuma kūrī Baba.” **19** Maigua ciugo icio, Ayahudi makīamūkana o rīngī. **20** Aingī ao makiuga atīrī, “Mūdū ūyū arī na ndaimono na akagūrūka. Mūkūmūthikīrīria nīkī?” **21** No angī makiuga atīrī, “Īno ti mīario ya mūdū ūrī na ndaimono. Ndaimono no īhingūre maitho ma mūtumumu?” **22** Ningī gūkīgīa na Giathī gīa Kwamūrwo kūu Jerusalemu. Kwarī kīmera kīa heho, **23** nake Jesū aarī hekarū-inī agīceraceera gīthaku-inī gīa Solomonī. **24** Nao Ayahudi makīmūrigīicīria makīmūwīra atīrī, “Ūgūtūūra ūtūīgīte na nganja ngīnya rī? Angīkorwo nīwe Kristū-rī, twīre ūtekūhitha.” **25** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Nīndīmūwīrite, no mūtīitīkagia. Cīama iria ningaga na rītwa rīa

Baba nīcinjaragīrīria, 26 no inyuī mūtītīkagia tondū mūtīrī ng'ondū ciakwa. 27 Ng'ondū ciakwa nīithikagīrīria mūgambo wakwa; nīndīciūi, nācio nīcinūmagīrīria. 28 Nīndīciheaga muoyo wa tene na tene, na gūtīrī hīndī ikoora; gūtīrī mūdū o na ūmwe ūngīcigutha kuuma moko-inī makwa. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 Baba ūrīa waheire cio, nī mūnene kūrī othe; gūtīrī mūdū ūngīcigutha kuuma moko-inī ma Baba. 30 Nīi na Baba tūrī ūmwe." 31 O rīngī Ayahudi makīoya mahiga nīguo mamūhūire namo nyuguto, 32 nake Jesū akīmeera atīrī, "Nīndīmuonetie ciama nyingī nene kuuma kūrī Baba. Nī kīama kīrīkū gīacio mūrenda kūhūrīra na mahiga nyuguto?" 33 Nao Ayahudi makīmūcookeria atīrī, "Tūtīrakūhūrīra na mahiga nyuguto nī ūndū wa o na kīmwe gīacio, no nī ūndū wa kūrūma Ngai, tondū wītūite Ngai na wee ūrī o mūdū." 34 Nake Jesū akīmācookeria atīrī, "Githī gūtīandīkītwo Watho-inī wanyu atīrī, 'Ndoigire inyuī mūrī ngai'? 35 Angīkorwo aametire 'ngai', o acio kiugo kīa Ngai gōkire kūrī o, (na Maandīko matheru matīngīaga kūhingio) 36 ī mūdū ūrīa Baba aamūrīre arī wake kūna na akīmūtūma gūkū thī, ūhoro wake nī atīa? Mūrāgūthitanga nīkī atī nīndaruma Ngai tondū nīndoiga, 'Ndī Mūrū wa Ngai'? 37 Ingīaga gwīka ūrīa Baba ekaga mūtīkanjītīkie. 38 No o na ingīka ūrīa ekaga-rī, o na gūtūika mūtīnjītīkītie, itīkīai ciama icio, nīguo mūmenye na mūtāukīrwo atī Baba arī thīinī wakwa, na nīi ndī thīinī wa Baba." 39 Na o rīngī makīgeria kūmūnyīita, nowe akīihonokia kuuma moko-inī mao. 40 Ningī Jesū agīcooka mūrīmo ūūrīa ūngī wa Jorodani, harīa Johana aabatīthanagīria matukū-inī ma mbere. Agīkara kūu, 41 nao andū aingī magīūka kūrī we. Nao makiuga atīrī, "O na gūtūika Johana ndarī kīama aaringire, ūhoro ūrīa wothē Johana oigire ūkonīi mūdū ūyū warī wa ma." 42 Na andū aingī a kūu magītīkia Jesū.

11 Na rīrī, kwarī na mūdū wetagwo Lazaro, nake aarī mūrūaru. Aarī wa Bethania, itūūra rīa Mariamu na mwarī wa nyina Maritha. 2 Mariamu ūyū nowe waitīrīrie Mwathani maguta manungi wega na akīmūgīria nyarīrī na njuīrī yake, na aarī mwarī wa nyina na

Lazaro ūcio warī mūrūaru. 3 Nī ūndū ūcio aarī acio a nyina magītūmanīra Jesū akeerwo atīrī, "Mwathani, ūrīa wendete nīmūrūaru." 4 Rīrīa Jesū aigūire ūhoro ūcio, akiuga atīrī, "Ndwarī īno ndīkūrīkīrīra na gīkuū. Aca, nī ya kūgoocithia Ngai, nīgeetha Mūrū wa Ngai agoocithio nīyo." 5 Jesū nīendete Maritha na mwarī wa nyina, o na Lazaro. 6 No o na thuutha wa kūigua atī Lazaro aarī mūrūaru-rī, aikarīre kūu aarī mīthenya īngī īrī. 7 Agīcooka akīra arutwo ake atīrī, "Nītūcookei Judea." 8 Nao makīmūrīra atīrī, "No rīrī Rābīi, o rīu ica ikuhī Ayahudi marageragia gūkūhūrīra na mahiga nyuguto, na rīu ūrenda gūcooka kuo?" 9 Nake Jesū akīmācookeria atīrī, "Githī mūthenya ti wa mathaa ikūmi na meerī? Mūdū ūrīa ūthīiaga mūthenya ndangīhīngwo, nīgūkorwo onaga na ūtheri wa gūkū thī. 10 Ahīngagwo rīrīa egūthīi ūtukū, nī ūndū ndarī na ūtheri." 11 Aarīkia kuuga ūguo, agīcooka akīmeera atīrī, "Mūrata witū Lazaro nīakomete; no nīngūthīi kūu ngamūūkīrie." 12 Arutwo ake makīmūcookeria atīrī, "Mwathani, akorwo nī gūkoma akomete-rī, nīekūhona." 13 Jesū aaragia ūhoro wa gīkuū gīake, no arutwo ake meciiragia aaragia ūhoro wa toro wa ndūire. 14 Nī ūndū ūcio akīmeera na njīra īgūtaūka, atīrī, "Lazaro nīmūkuū, 15 no nī ūndū wanyu nīngenete nīgūkorwo ndiraarī kuo, nīgeetha mwītīkie. No rīrī, nītūthīi kūrī we." 16 Nake Toma (ūrīa wetagwo Wa-mahatha) akīra arutwo arīa angī atīrī, "Nītūthīi o na ithuī, tūgakanīre nake." 17 Jesū aakinya-rī, agīkora Lazaro nīaniinīte mīthenya īna thīinī wa mbīrīra. 18 Na rīrī, itūūra rīa Bethania rītīakinyītīe kilomita ithatū kuuma Jerusalemu, 19 nao Ayahudi aingī nīmōkīte kūu kwa Maritha na Mariamu kūmomīrīria nī ūndū wa gūkūrwo nī mūrū wa nyina wao. 20 Rīrīa Maritha aigūire atī Jesū nīarooka, akīuma, agīthīi kūmūtūnga, no Mariamu agīkara kūu mūciī. 21 Maritha akīra Jesū atīrī, "Mwathani ūngīraarī gūkū-rī, mūrū wa maitū ndangīrakuire. 22 No rīrī, nīnjūū atī o na rīu Ngai nīegūkūhe o kīrīa gīothe ūngīhooya." 23 Nake Jesū akīmūrīra atīrī, "Mūrū wa maitūguo nīekūrīūka." Nake Maritha akīmūcookeria atīrī, 24 "Nīnjūū nīakarīūka hīndī ya irīūkīro mūthenya wa mūthia." 25 Nake

Jesū akīmŵira atīrī, “Nīi nī nīi kūrīuka na nī nīi muoyo. Nake ūrīa wothe ūnjītīkītīe, o na aakua, nīagatūūra muoyo; 26 nake ūrīa wothe ūtūūrāga muoyo na nīanjītīkītīe, ndarī hīndī agaakua. Wee nīwītīkītīe ūguo?” (aiōn g165) 27 Nake Maritha akīmŵira atīrī, “Īi Mwathani, nīnjītīkītīe atī wee nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai, ūrīa wīrītŵo nīagooka gūkū thī.” 28 Nake aarīkia kuuga ūguo, agīcooka agīthīi agīta mwarī wa nyina Mariamu keheri-inī, akīmŵira atīrī, “Mūrutani arī gūkū na nīarakūūra.” 29 Rīrīa Mariamu aigūire ūguo, akīrūgama na ihenya agīthīi kūrī we. 30 Na hīndī iyo Jesū ndaakoretŵo atoonyetē itūūra, no aarī o harīa Maritha aamūtūngīte. 31 Rīrīa Ayahudi acio maarī na Mariamu kūu nyūmba makīmūmīrīria monire ūrīa okīra na ihenya oimīte nja, makīmūrūmīrīria, magīciirīa atī aathīiaga mbīrīra-inī akarīrīre ho. 32 Hīndī īrīa Mariamu aakinyire harīa Jesū aarī na akīmuona, akīgūa thī magūrū-inī make, akīmŵira atīrī, “Mwathani, ūngīraarī gūkū, mūrū wa maitū ndangīrakuire.” 33 Hīndī īrīa Jesū aamuonire akīrīra, na Ayahudi arīa mokīte hamwe nake o nao makīrīra-rī, agīcaaya mūno roho-inī thīinī na agītangīka ngoro. 34 Akīmooria atīrī, “Mūmūgīte ha?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Mwathani, ūka wone.” 35 Jesū akīrīra. 36 Nao Ayahudi makiuga atīrī, “Onei ūrīa aramwendete!” 37 No amwe ao makīūrania atīrī, “Mündū ūyū ūrahingūrire mūtumumu maitho-rī, ndangīrahotire kūgīria akue?” 38 Nake Jesū, o rīngī acaaite mūno, agīthīi mbīrīra-inī. Mbīrīra iyo yarī ngurunga na yahingītŵo na ihiga. 39 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Eheriai ihiga.” No Maritha, mwarī wa nyina na mündū ūcio wakuīte, akīmŵira atīrī, “Mwathani, rīu nīmūnūngu nī ūndū nīaniinīte mīthenya īna ho.” 40 Nake Jesū akīmŵira atīrī, “Gīthī ndīkwīre atī wetīkia nīūkuona riiri wa Ngai?” 41 Nī ūndū ūcio makīeheria ihiga. Jesū agīcooka agītiira maitho, akiuga atīrī, “Baba, nīndagūcookeria ngaatho nī ūndū nīunjiguaga. 42 Nīnjūū atī nīunjiguaga hīndī ciothe, no ndoiga ūguo nī ūndū wa andū aya marūgamīte haha, nīguo metīkie atī nīwe wandūmire.” 43 Jesū aarīkia kuuga ūguo, akīanīrīra na mūgambo

mūnene, akiuga atīrī, “Lazaro, uma!” 44 Nake mündū ūcio warī mūkuū akiuma, ohetŵo na ndaamī cia gatani moko na magūrū, na akarigīcīrio taama ūthiū. Jesū akīmeera atīrī, “Muohorei mataama macio ma mbīrīra, mūreke athīi.” 45 Nī ūndū ūcio Ayahudi aingī arīa mokīte gūceerera Mariamu, moona ūrīa Jesū eekire, makīmŵītīkia. 46 No amwe ao magīthīi kūrī Afarisai, makīmeera ūrīa Jesū ekīte. 47 Hīndī iyo athīnjīri-Ngai arīa anene hamwe na Afarisai magīta Kīama. Makīūrania atīrī, “Nī kīi tūreka? Onei ūrīa mündū ūyū araringa cīama nyingī. 48 Twareka athīi na mbere ūguo, andū othe nīmekūmwītīkia, nao Aroma moke meyoere hekarū iitū, o na rūrīrī rwitū.” 49 Hīndī iyo ūmwe wao wetagŵo Kaiāfa, ūrīa warī mūthīnjīri-Ngai mūnene mwaka ūcio, akiuga atīrī, “Inyūi mūtīrī ūndū mūūi o na atīa! 50 Inyūi mūtīūi atī nī kaba mündū ūmwe akue nī ūndū wa kīrīndī, handū ha rūrīrī ruothe rūthire.” 51 Ūndū ūcio ndaarīrie etaarīte we mwene, no aarahire ūguo arī ta mūthīnjīri-Ngai mūnene wa mwaka ūcio, atī Jesū nīagakuīra rūrīrī rwa Ayahudi, 52 na to rūrīrī rūu rŵiki, no o na nīngī akue nī ūndū wa cīana cia Ngai irīa cīahurunjūkīte, nīgeetha acicookanīrīrie atūme itūike kīndū kīmwē. 53 nī ūndū ūcio kuuma mūthenya ūcio magīciirīra kūmūūrāga. 54 Nī ūndū ūcio Jesū ndaacookire gūthīi akīionīthanāgia kūrī Ayahudi. Handū ha ūguo, akīehera agīthīi kūndū kwarī hakuhī na werū, gatūūra geetagŵo Efīraimu, agīkara kuo na arutŵo ake. 55 Na rīrīa Bathaka ya Ayahudi yakuhīrīrie, andū aingī makīambata kuuma matūūra-inī, magīthīi Jerusalemu nī ūndū wa igongona rīa gŵītheria Bathaka ītanakīnya. 56 Andū acio magīkara magīcarāgia Jesū, na rīrīa maarūngīi nja ya hekarū, makīūrania atīrī, “Mūgŵīciirīa atīa? Kaī hihi ategūūka Gīathī-inī?” 57 No athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai nīmarutīte watho atī mündū o wothe ūngīamenyire harīa Jesū aarī, amarehere ūhorō nīgeetha mamūnyīte.

12 Mīthenya ītandatū mbere ya Gīathī kīa Bathaka gūkīnya, Jesū agīthīi Bethania, kūrīa Lazaro ūrīa aarīūkītīe aatūūrāga. 2 Nī kwarugirŵo irio cia hwaī-inī nī ūndū wa

Jesū. Maritha nīwe watungataga, nake Lazaro aarī ūmwe wa arīa maikarīte metha-inī na Jesū. **3** Nake Mariamu akīoya cuba ya maguta manungi wega na ma goro mūno, akīhaka Jesū magūrū, agīcooka akīmūgīria na njuirī yake. Nayo nyūmba ikīyūra mūtaraiko mwege wa maguta macio. **4** No mūrutwo ūmwe wa Jesū wetagwo Judasi Isikariota, ūrīa wacookire kūmukunyanīra, akīregana na ūndū ūcio, akiuga atirī, **5** “Nikī kiragirie maguta macio mendio na mbeeca icio iheo athiini? Nīmaraiganite mūcaara wa mwaka mūgima.” **6** Ndoigire ūguo nī ūndū wa gūcaira athiini, no oigire ūguo nī ūndū aarī mūici, tondū nīwe wakuuaga mūhuko wa mbeeca, na nīaiyaga imwe akahūthīra we mwene. **7** Nake Jesū agīcooka atirī, “Tiganai nake, araigite maguta macio nī ūndū wa mūthenya ūrīa ngaathikwo. **8** Athiini mūrī nao hīndī ciothe, no nī mūtirikoragwo na nī hīndī ciothe.” **9** Ihinda-inī o rīu gīkundi kīnene kīa Ayahudi gīkimenya atī Jesū aarī kūu na gīgūka, na gitiokire nī ūndū wa Jesū tu, no ningī nīgeetha kīone o na Lazaro ūcio aariūktie kuuma kūrī arīa akuū. **10** Nī ūndū ūcio athīnjīri-Ngai arīa anene magithugunda kūrūaga Lazaro o nake, **11** nīgūkorwo nī ūndū wake Ayahudi aingī nīmathiia kūrī Jesū na makamwītīkia. **12** Mūthenya ūcio ūngī andū aingī arīa mokite nī ūndū wa Gīathī kīu makīigua atī Jesū aarī njīra-inī agīthīi Jerusalemu. **13** Magīkuua mikīndū, magīthīi namo kūmūtūnga, makīanagīrīra atirī, “Hosanal” “Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūrīa ūgūka na rītwa rīa Mwathanī!” “Kūrathimwo-rī, nī Mūthamaki wa Isiraēli!” **14** Nake Jesū akīona njaū ya ndigiri, akīmīkarīra, o ta ūrīa kwandīkitwo atirī, **15** “Tiga gwītīgīra, wee Mwārī wa Zayuni; ta rora, mūthamaki waku nīarooka, aikarīire njaū ya ndigiri.” **16** Arutwo ake matiambīte gūtaūkīrwo nī gītūmi kīa maūdū macio. No Jesū aarīkia kūgoocithio nīguo maataūkīrwo atī maūdū macio maandīkitwo nī ūndū wake, na atī ūguo noguo maamwīkite. **17** Nakīo gīkundi kīa andū kīrīa kīarī nake rīrīa eetire Lazaro oime mbīrīra-inī na akīmūrīūkia kuuma kūrī arīa akuū gīgīthīi na mbere kūmemerekia ūhorō

ūcio. **18** Andū aingī magīūka gūtūnga Jesū nī ūndū nīmaiguite atī nīaringite kīama kīu. **19** Nī ūndū ūcio Afarisai makīirana atirī, “Ta kīonei tūtīrī ūndū tūreeka. Onei ūrīa andū othe mamūrūmīrīre!” **20** Na rīrī, nī kwarī na Ayunani gatagatī-inī ka arīa maathiite gūthathaiya Ngai Gīathī-inī kīu. **21** Nao magīūka kūrī Filipu, ūrīa woimīte itūūra rīa Bethisaida kūu Galili, marī na ihooya, makīmīwīra atirī, “Mūthuuri ūyū, no twende kuona Jesū.” **22** Nake Filipu agīthīi akīira Anderea ūhorō ūcio, nao eerī magīthīi makīira Jesū. **23** Nake Jesū akīmacookeria atirī, “Ihinda nīrīkinyu Mūrū wa Mūdū agoocithio. **24** Ngūmwīra atirī na ma, tiga hīndī ya ngano yambire kūgūa tīiri-inī ikue-rī, itūūruga īrī iiki. No īngīkua, nīciaraga maciaro maingī. **25** Mūdū ūrīa wendete muoyo wake nīakoorwo nīguo, na mūdū ūrīa ūthūire muoyo wake arī gūkū thī, nīakaūtūūria nginya muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **26** ūrīa wothe ūndungatagīra no nginya anūmīrīre, nīgeetha harīa ndī o nayo ndungata yakwa īgaakorwo ho. ūrīa ūndungatagīra-rī, nake Baba nīarīmūtīīaga. **27** “Rīu ngoro yakwa nīratangīka, na nī ngūkiuga atīa? Njuge, ‘Baba honokia harī ihinda rīrī?’ Aca, gītūmi gīkī nīkīo gītūmite nginyie ihinda rīrī. **28** Baba, goocithia rītwa rīaku!” Hīndī īyo mūgambo ūkīuma igūrū ūkiuga atirī, “Nīndīrīgoocithīte na no ngūrīgoocithia o rīngī.” **29** Nakīo gīkundi kīa andū kīrīa kīarī ho na gīkīigua ūguo, gīkiuga atī mūgambo ūcio nīwarurumaga; nao arīa angī makiuga atī nī mūrīaika wamwārīria. **30** Nake Jesū akīmeera atirī, “Mūgambo ūcio ndūnaaria nī ūndū wakwa, no waria nī ūndū wanyu. **31** Hīndī nī nginyu thī īno itūrwo ciira; nake mūnene wa thī īno nīekūingatwo. **32** No nī ndaarīkia kūhaicio igūrū kuuma thī, nīngaguucīrīra andū othe harī nī.” **33** Oigire ūguo nīgeetha onanie gīkuū kīrīa agaakua. **34** Gīkundi kīu gīkiuga atirī, “Nītūiguite kuuma Watho-inī atī Kristū egūtūūra tene na tene, nī ūndū ūcio-rī, nī atīa ūguo woiga atī ‘Mūrū wa Mūdū no nginya ahaicio igūrū?’ Ūcio ‘Mūrū wa Mūdū’ nūū?” (aiōn g165) **35** Nake Jesū akīmeera atirī, “Nīmūgīkorwo na ūtheri ihinda rīngī inini. Thiagai rīrīa mūrī

na ūtheri, nduma itanamūtumanīra. Mündū ūrīa ūthiia na nduma ndamenyaga kūrīa arathiī. **36** Mwīhokagei ūtheri hīndī īrīa mūrī naguo, nīgeetha mūtūike ciana cia ūtheri.” Naake Jesū aarīkia kwaria, akīmehitha, agīthīra. **37** O na thuutha wa Jesū kūrīnga ciama icio ciothe makōnaga-rī, matiigana kūmwītīkia. **38** Ūndū ūcio warī wa kūhingia kiugo kīa Isaia ūrīa mūnabī kīrīa kūrīragia atīrī: “Mwathani, nūū wītīkītīe ūhorō witū, nakuo guoko kwa Mwathani kūguūrīro ū?” **39** Nī ūndū ūcio matingētīkīrie, nī tondū Isaia nīoigīte handū hangī atīrī: **40** “Nīamatuīte atumumu, na akoomia ngorō ciao, nīgeetha matikoone na maitho mao, kana mataūkīrwo ngorō-inī ciao, o na kana magarūrūke, na nīi ndīmahonie.” **41** Isaia oigire ūguo nī ūndū nīooneete riiri wa Jesū, na akīaria ūhorō wake. **42** No o na gūtariī o ūguo, aingī o na gatagatī ka atongoria a Ayahudi nīmamwītīkīrie. No nī ūndū wa Afarisai, matingōimburire wītīkio wao nī gwītīgīra matikaingatwo thunagogi; **43** nīgūkorwo nīmendete kūgocwo nī andū gūkīra kūgocwo nī Ngai. **44** Jesū agīcooka akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Mündū ūrīa ūnjītīkītīe, to nīi nyiki etīkītīe, no etīkītīe o na ūrīa wandūmire. **45** Hīndī īrīa mündū ūcio andora, onaga ūrīa wandūmire. **46** Nīi njūkīte gūkū thī ndī ūtheri, nīgeetha gūtīkagīe o na ūmwe ūnjītīkītīe ūngīkara nduma-inī. **47** “Ha ūhorō wa mündū ūrīa ūiguaga ūhorō wakwa no akaaga kūūhingia, ndikūmūtūira ciira; nīgūkorwo ndiokire gūtūira andū a thī ciira, no ndokire kūmahonokia. **48** Mūtuanīri ciira arī ho, harī mündū ūrīa ūndegaga na akaaga gwītīkīra ciugo ciakwa; kiugo kīu ndaarīrie nīkīo gīkaamūtūira ciira mūthenya wa mūthia. **49** Nīgūkorwo ndiarīrie ndīrīte nīi mwene, no Baba ūrīa wandūmire nīwe wanjathire ūrīa ingiuga, na ūrīa ingīaria. **50** Nīnjūū atī rīathani rīake rīkinyagia mündū muoyo-inī wa tene na tene. Nī ūndū ūcio ūhorō ūrīa wothē njaragia no ūrīa Baba anjīrīte njarie.” (aiōnios g166)

13 Na rīrī, gwatīgītīe o hanini Gīathī kīa Bathaka gīkinye. Jesū nīamenyete atī ihinda rīake rīa kuuma gūkū thī athīi kūrī Ithe

nīriakinyīte. Na tondū nīendete arīa maarī ake gūkū thī, akīmoonīa ūrīa aamendete nginya kīrīkīrīro. **2** Na rīrīa maarīaga irio cia hwaī-inī, Mūcukani nīarīkītīe gwīkīra ngorō-inī ya Judasi Isikariota, mūrū wa Simoni, meciiria ma gūkūnyanīra Jesū, **3** Jesū nīamenyete atī Ithe nīamūheete ūhoti wa maūndū mothe, na atī oimīte kūrī Ngai, na acookaga kūrī o Ngai; **4** nī ūndū ūcio Jesū agīkīra, akīuma hau maarīagīra, akīruta nguo yake ya igūrū, akīoya taurū, akīioha njohero. **5** Thuutha wa ūguo, agītīrīra maaī kīraī-inī na akīambīrīra gūthambia arutwo ake nyarīrī, akīmagiragia na taurū īyo eyohete njohero. **6** Na aakinya harī Simoni Petero, Petero akīmūria atīrī, “Hī, Mwathani, wee nīwe ūgūthambia nyarīrī?” **7** Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ndūngīmenya ūrīa ndīreka rīu, no thuutha-inī nīūrīmenya.” **8** Petero akīmūria atīrī, “Aca, wee ndūrī hīndī ūngīthambia nyarīrī ciakwa.” Jesū akīmūcookeria atīrī, “Itangīgūthambia, ndūngīgīa ngwatanīro na nīi.” (aiōn g165) **9** Simoni Petero akīmūcookeria atīrī, “Mwathani, ndūgaathambie o nyarīrī ciiki, no gūthambie moko o na mūtwe!” **10** Jesū akīmūcookeria atīrī, “Mündū wīthambīte mwīrī abatairio nī gwīthamba o nyarīrī ciiki; mwīrī wake wothē nī mūtheru. Na inyuī mūrī atheru, o na gūtūika ti inyuothē.” **11** Nīgūkorwo nīamenyete ūrīa ūkaamūkūnyanīra, na nīkīo oigire atī ti othe maarī atheru. **12** Aarīkia kūmathambia nyarīrī, akīhumba nguo yake ya igūrū, na agīcooka harīa aikarīte. Akīmooria atīrī, “Nīmwataūkīrwo nī ūguo ndamwika? **13** Mūnjītaga ‘Mūrutani’ na ‘Mwathani’, na ūguo nīguo kūrī, nīgūkorwo ūguo nīguo ndī. **14** Na rīrī, kuona atī Nīi, Mwathani na Mūrutani wanyu, nīdamūthambia nyarīrī-rī, o na inyuī nīmwaģīrīrwo mūthambanagie nyarīrī mündū na ūrīa ūngī. **15** Nīndamuonia kīonereria nīguo mwīkage o ta ūguo ndamwīka. **16** Ngūmwīra atīrī na ma, gūtīrī ndungata nene gūkīra mwathi wayo, kana mūtūmwo agakīra ūrīa ūmūtūmīte. **17** Kuona atī rīu nīmūmenyete maūndū maya, nīmūrīrathimagwo mwameka. **18** “Ndiraaria ūhorō wanyu inyuothē; nīnjūū arīa thuurīte. No ūhorō ūyū nī wa kūhingia maandīko

maría moigite atiri, ‘O uria tūriānagira irio nake nīangarūrūkite.’ **19** “Ndīramwira maundū maya riu matanekika, nigeetha hīndi iria marikika mūrīnjitika atī nī nī we. **20** Ngūmwira atiri na ma, uria wothe wamukagira mūdū uria ndūmite nī nī mwene aamukagira; na uria wothe ūnyamukagira, aamukagira uria wandūmire.” **21** Jesū aarika kuuga ūguo, agītangika ngoro na akiumbura atiri, “Ngūmwira atiri na ma, ūmwe wanyu nīekūngunyanira.” **22** Nao arutwo ake makīambirira kūrorana marigītwo nūū gatagati-ini kao aaragia ūhorō wake. **23** Ūmwe wao, mūrutwo uria Jesū endete, aikarite thī etiiranitie na Jesū. **24** Nake Simoni Petero akīheneria mūrutwo ūcio, akīmwira atiri, “Ta mūurie araaria ūhorō wa ū.” **25** Nake mūrutwo ūcio, agītīirania na Jesū na akīmūuria atiri, “Mwathani, ūcio nūū ūraaria ūhorō wake?” **26** Jesū agīcookia atiri, “Nī ūria ngūhe kienyū giki kia mūgate ndaarika gūgītobokia thubu-ini.” Na aarika gūtobokia kienyū kia mūgate thubu-ini, agikihe Judasi Isikariota mūrū wa Simoni. **27** Judasi aarika kūrīa mūgate ūcio, Mūcukani akīmūingira. Nake Jesū akīmwira atiri, “Ūria ūkirī gwika-rī, ika narua.” **28** No gūtiri o na ūmwe warī metha-ini wataūkīrwo nī gītūmi kia Jesū kūmwira ūguo. **29** Na tondū Judasi nīwe waigaga mbeeca-rī, amwe magīciiria Jesū aamwīraga agūre kīria kīabataranitie nī ūndū wa Gīathi, kana aheane kīndū nī ūndū wa arīa athīni. **30** Nake Judasi aarika kwamūkīra mūgate ūcio, akiuma nja. Na kwari ūtukū. **31** Na Judasi aarika gūthi, Jesū akiuga atiri, “Rīu Mūrū wa Mūdū nīagoocithitio, nake Ngai nīagoocithitio arī thīini wake. **32** Angīkorwo Ngai nīagoocithitio thīini wake, Ngai nīekūgoocithia Mūriū arī thīini wake mwene, na amūgoocithie o narua. **33** “Ciana ciakwa, ngūkorwo na inyuī o gwa kahinda kanini. Nīmukanjaria, na o ta ūria ndeerire Ayahudi, no taguo ngūmwira: Kūrīa ndīrathīi, inyuī mūtingihota gūūka. **34** “Ngūmūhe rīathani rīerū: Endanagai mūdū na ūria ūngī. O ta ūria ndīmwendete, o na inyuī no nginya mwendanage mūdū na ūria ūngī. **35** Ūndū ūyū

nīguo ūrīmenyithagia andū othe atī mūrī arutwo akwa, mūngīendana mūdū na ūria ūngī.” **36** Simoni Petero akīmūuria atiri, “Mwathani nī kū ūgūthi?” Nake Jesū akīmūcookeria atiri, “Kūrīa ngūthi, mūtingihota kūnūmīra riu, no nīmūrīnūmīra thuutha-ini.” **37** Petero akīmūuria atiri, “Mwathani nī kī kīngīgiria ngūrūmīre riu? Nī nīngūruta muoyo wakwa nī ūndū waku.” **38** Nake Jesū akīmūcookeria atiri, “Atī no ūrute muoyo waku nī ūndū wakwa? Ngūkwira atiri na ma, ngūkū itanakūga, nīūrīngaana maita matatū!

14 “Mūtīgatāngike ngoro, mwīhokei Ngai; o na nī mūnjīhoke. **2** Thīini wa nyūmba ya Baba kūrī na ciikaro nyingi; gūtangīrī ūguo ingīrī kūmwira. Nīngūthi kuo kūmūthondekera handū. **3** Na ndathīi na ndamūthondekera handū-rī, nīngacooka ndīmūgīre nigeetha o na inyuī mūkoragwo harī ndī. **4** Njira ya kūrīa ndīrathīi inyuī nīmūmīū. **5** Nake Toma akīmwira atiri, “Mwathani, ithuī tūtīū kūrīa ūgūthi, nī ūndū ūcio-rī, njira tūngīkīmīmenya atīa?” **6** Nake Jesū akīmūcookeria atiri, “Nī nī nī njira, na nī nī ūhorō ūria wa ma, na nī nī muoyo. Gūtiri mūdū ūkinyaga kūrī Baba atagereire harī nī. **7** Korwo nīmūūmenyete kūna, no mūmenye Baba o nake. Kuuma riu, nīmūmū na nī mūmuonete!” **8** Filipu akīmwira atiri, “Mwathani, tuonie Baba na ithuī nītūkiiganira.” **9** Nake Jesū akīmūcookeria atiri, “Filipu, ndūrī wamenya o na thuutha wa gūkorwo na inyuī ihinda iraihu ūguo? Mūdū ūria wothe ūnyonete nīonete Baba. Ūngīkiuga atīa atī, “Tuonie Baba?” **10** Kai ūtetikītie atī nī ndī thīini wa Baba, na atī Baba arī thīini wakwa? Ciugo iria ndīmwīraga ti ciakwa nī mwene; no Baba ūria ūtūūraga thīini wakwa, nīwe ūraruta wira wake. **11** Njītikiai rīrīa nguuga atī ndī thīini wa Baba, nake Baba arī thīini wakwa; kana mūgītīkie nī ūndū wa ūira wa ciama iria ningaga. **12** Ngūmwira atiri na ma, mūdū ūria wothe ūnjītikītie, nīarīkaga maundū marīa njīkaga. Na nīageeka o na maundū manene kūrī macio, tondū ndīrathīi kūrī Baba. **13** Na ūria wothe mūkahooya, nīngawīka thīini wa rītwa riakwa, nigeetha Mūriū arehere Baba riiri. **14**

Mwahooya ūndū o wothē thīinī wa rīitwa rīakwa, nīndīrīwīkaga. **15** “Angīkorwo nīmūnyendete, nīmūrīathīkagīra ūrīa ndīmwithīte. **16** Na nīi nīngahooya Baba, nake nīakamūhe Mūteithia ūngī aikarage na inyuī nginya tene, (aiōn **g165**) **17** nake nīwe Roho ūrīa wa ma. Nao andū a gūkū thī matingīmwithīkīra tondū matimuonaga na matimūū. No inyuī nīmūmūi nīgūkorwo atūūranagia na inyuī, na aikaraga thīinī wanyu. **18** Ndikūmūtiga ta ciana cia ngoriai, nīngūūka kūrī inyuī. **19** Thuutha wa ihinda inyinyi, thī ndīgūcooka kūnyona, no inyuī nīmūrīnyonaga. Tondū nīndūūraga muoyo, o na inyuī nīmūgūtūūra muoyo. **20** Mūthenya ūcio nīmūkamenya atī nīi ndī thīinī wa Baba, na inyuī mūrī thīinī wakwa, na nīi ndī thīinī wanyu. **21** Ūrīa wothē ūguaga maathani makwa na akamaathīkīra, ūcio nīwe ūnyendete. Nake ūcio ūnyendete nīarīendagwo nī Baba, o na nīi nīndīmwendaga na ndīonithanagie kūrī we.” **22** Nake Judasi (no ti Isikariota) akiuga atīrī, “No rīrī Mwathani, nī kīi gīgūtūma wīonithanie kūrī ithuī na ti kūrī andū a gūkū thī?” **23** Nake Jesū agīcookia atīrī, “Mūdū o wothē ūnyendete nīarīathīkagīra ūrutani wakwa. Baba nake nīarīmwendaga, na nītūrīūkaga kūrī we tūtūūranagie nake. **24** Ūrīa ūtanyendete ndathīkagīra ūrutani wakwa. Ciugo icio mūiguaga ti ciakwa nīi mwene; nī cia Baba ūrīa wandūmire. **25** “Maūdū maya mothe ndamwarīria tūrī o na inyuī. **26** No rīrī, we Mūteithia, na nīwe Roho Mūtheru, ūrīa Baba agaātūma thīinī wa rīitwa rīakwa, nīakamūruta maūdū mothe na amūrīrīkanie ūrīa wothē ndīmwithīte. **27** Thayū nīguo ngūmūtīgīra; thayū wakwa nīguo ndaamūhe. Ndikūmūhe thayū ta ūrīa ūheanagwo nī andū a gūkū thī. Mūtīgatangīke ngoro kana mwītīgīre. **28** “Inyuī nīmwaiguire ngiuga atīrī, ‘Nīngūthīi na nīngacooka njūke kūrī inyuī rīngī.’ Angīkorwo nīmūnyendete-rī, no mūkene tondū ndīrathīi kūrī Baba, nīgūkorwo Baba nī mūnene kūrī nīi. **29** Ndamwīra maūdū macio o rīu matanekīka nīgeetha rīrīa magekīka mūgeetīkia. **30** Ndikūmwarīria ūhorō ūyū ihinda iraaya, nīgūkorwo mūnene wa gūkū thī nīarooka. We

ndarī na hinya wa kūnjatha, **31** no andū a gūkū thī no nginya mamenye atī nīnyendete Baba, na atī njikaga o ūrīa Baba anjathīte. “Ūkai rīu; nītūthīi.

15 “Nīi nī nīi mūthabībū ūrīa wa ma nake Baba nīwe mūrīmīri. **2** Rūhonge o ruothe rūrī thīinī wakwa rūtaciara nīarūtemaga akarweheria. Naruo rūhonge o ruothe rūrīa rūciara nīarūceehaga nīguo rūciare maciaro maingī makīria. **3** Inyuī o na rīu mūrī atheru nī ūndū wa ūhorō ūrīa ndīmūheete. **4** Ikaragai thīinī wakwa na nīi nīndīrīkaraga thīinī wanyu. Gūtīrī rūhonge rūngīciara maciaro rūrī rwiki; no nginya rūikare thīinī wa mūthabībū. O na inyuī mūtingīciara maciaro mūtangīkara thīinī wakwa. **5** “Nī nīi mūthabībū, na inyuī mūrī honge. Mūdū angīkara thīinī wakwa na nīi njikare thīinī wake, nīarīciara maciaro maingī; tondū mūtārī hamwe na nīi mūtīrī ūndū mūngīhota gwīka. **6** Mūdū o wothē angīaga gūkara thīinī wakwa-rī, atārīi o ta rūhonge rūrīa rūteagwo rūkooma; honge icio nīkūnganio ciūnganagio, igaikio mwaki-inī ikahīa. **7** Mūngīkara thīinī wakwa, nacio ciugo ciakwa ciikare thīinī wanyu, hooyai o kīrīa gīothe mūngīenda, na nīmūkūheo kīo. **8** Ūndū ūrīa ūngīgoocithia Baba nī atī, mūciarage maciaro maingī nīguo mwīonanie mūrī arutwo akwa. **9** “O ta ūrīa Baba anyendete, ūguo noguo na nīi ndīmwendete. Rīu-rī, ikaragai o wendo-inī wakwa. **10** Mūngīathīkīra maathani makwa-rī, nīmūrīkaraga wendo-inī wakwa o ta ūrīa nīi njathīkīire maathani ma Baba na ngaikara wendo-inī wake. **11** Ndamwīra maūdū macio nīguo gīkeno gīakwa kīgīe thīinī wanyu, nakīo gīkeno kīanyu gīkinyanīre. **12** Rīathani rīakwa nī rīrīrī: Endanagai inyuī ene, o ta ūrīa nīi ndīmwendete. **13** Gūtīrī mūdū ūrī wendo mūnene kūrī ūyū, atī mūdū no arute muoyo wake nī ūndū wa arata ake. **14** Inyuī mūrī arata akwa, mūngīka ūrīa ndīmwithīte. **15** Ndigūcooka kūmwīta ndungata, tondū ndungata ndīmenyaga ūrīa mūmīathi areeka; no inyuī ndīmwithīte arata nīgūkorwo maūdū marīa mothe ndīrutīte kuuma kūrī Baba nīndīmūmenyithīte. **16** Ti

inyuĩ mwathuurire, no nĩ nĩ ndamũthuurire, na ngĩmwamũra mũthĩĩ mũgaciare maciaro, namo maciaro macio matũũre. Nake Baba nĩakamũhe kĩrĩa gĩothe mũkahooya thĩĩnĩ wa rĩĩtwa rĩakwa. 17 Rĩĩrĩ nĩrĩo rĩathani rĩakwa: Endanagai. 18 “Andũ a thĩ mangĩmũthũũra, menyai atĩ nĩ nĩ maambire gũthũũra. 19 Korwo mũrĩ a gũkũ thĩ, andũ a thĩ no mamwende ta mũrĩ ao. No rĩrĩ, inyuĩ mũtirĩ a gũkũ thĩ, no nĩndĩmũthuurĩte kuuma kũrĩ andũ a thĩ. Nĩkĩo andũ a thĩ mamũthũire. 20 Ririkanai ũhoro ũrĩa ndamwĩrĩre atĩrĩ, ‘Gũtirĩ ndungata nene gũkĩra mũmĩathi.’ Angĩkorwo nĩ nĩmanyariĩre, o na inyuĩ nĩmakamũnyarira. Angĩkorwo nĩmathĩkĩire ũrutani wakwa o na wanyu nĩmakawathĩkĩra. 21 Nao makaamwĩka ũguo nĩ undũ wa rĩĩtwa rĩakwa, nĩgũkorwo matiũũ ũrĩa wandũmire. 22 “Korwo ndiokire ngĩmahe ũhoro, matingĩamenyire nĩ ehia. No rĩu matĩrĩ na kĩĩgwatio nĩ undũ wa mehia mao. 23 Mũndũ ũrĩa ũũthũũrĩte, nĩathũũire Baba o nake. 24 Korwo ndĩkĩte gatagatĩ-inĩ kao maũndũ marĩa matarĩ mekwo nĩ mũndũ ũngĩ matingĩamenyire nĩ ehia. No rĩu nĩmonete ciama ici, no no maathũire na magathũũra Baba. 25 No nĩgeetha kũhingio ũrĩa kwandĩkĩtwo Watho-inĩ wao atĩrĩ, ‘Nĩmathũũrĩre hatarĩ gĩtũmi.’ 26 “Hĩndĩ rĩrĩa Mũteithia agooka, ũrĩa ngaamũtũmĩra kuuma kũrĩ Baba, na nĩwe Roho wa ma ũrĩa uumaga kũrĩ Baba, we nĩakaheana ũira wakwa. 27 Na o na inyuĩ no ngĩnya mũkaaruta ũira, tondũ mũtũũrĩte na nĩ kuuma o kĩambĩrĩria.

16 “Ndamwĩra maũndũ macio mothe nĩgeetha mũtikanae gũtiganĩria wĩtikio. 2 Nĩmakamũingata thunagogĩ-inĩ; na ũhoro wa ma nĩ atĩ, kũrĩ hĩndĩ ĩgũũka rĩrĩa mũndũ o wotho ũkaamũũraga ageciĩragia atĩ nĩ Ngai aratungatĩra. 3 Mageekaga maũndũ macio nĩ undũ matimenyete Baba o na kana makaamenya. 4 Ndamwĩra maũndũ macio nĩgeetha hĩndĩ ĩyo yakinya mũkaaririkana atĩ nĩndamwĩrĩte. Ndiamwĩrĩre maũndũ macio kĩambĩrĩria-inĩ tondũ ndaarĩ hamwe na inyuĩ. 5 “Rĩu nĩngũthĩrĩ kũrĩ ũrĩa wandũmire. No gũtirĩ o na ũmwe wanyu ũranjũũria atĩrĩ, ‘Ūrathĩrĩ kũ?’ 6 Mwaiyũrwo nĩ kĩa nĩ tondũ

nĩndamwĩra maũndũ macio. 7 No ngũmwĩra atĩrĩ na ma, nĩ kwagĩrĩre nĩ thĩrĩ nĩ undũ wanyu. Tondũ ndaaga gũthĩrĩ, Mũteithia ndagooka kũrĩ inyuĩ. No ndaathĩrĩ, nĩngamũtũma oke kũrĩ inyuĩ. 8 Nake oka, nĩakaiguithia andũ a gũkũ thĩ ũrĩa mahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa mehia, na ũhoro-inĩ wa ũthingu, o na ũhoro-inĩ wa ciira: 9 Nĩmahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa mehia, nĩgũkorwo andũ matĩnjĩtĩkĩtie; 10 nĩmahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa ũthingu, nĩgũkorwo ndĩrathĩrĩ kũrĩ Baba kũrĩa mũtangĩcooka kũnyona; 11 na nĩmahĩtĩtie ũhoro-inĩ wa ciira tondũ mũnene wa gũkũ thĩ nĩarĩkĩtie gũtũirwo ciira. 12 “Ndĩ na maũndũ mangĩ maingĩ ma kũmwĩra, makĩria ya marĩa mũngĩhota kũũmĩrĩria rĩu. 13 No rĩrĩ, Roho Mũtheru ũcio wa ma oka, nĩakamũtongoria ũhoro-inĩ ũrĩa wa ma wotho. Ndakaaragia ũhoro wake mwene; akaaragia ũhoro wa maũndũ marĩa aigũite, nĩngĩ nĩakamwĩra ũhoro wa maũndũ marĩa magooka thuutha. 14 Nĩakangoocithia nĩgũkorwo nĩakamũmenyithia ũhoro wakwa ũrĩa arutĩte kuuma kũrĩ nĩ. 15 Maũndũ mothe ma Baba nĩ makwa. Nĩkĩo ndamwĩra atĩ Roho nĩakamũmenyithia ũhoro wakwa ũrĩa arutĩte kuuma kũrĩ nĩ, mũũmenye. 16 “Thuutha wa kahinda kanini mũtikũnyona rĩngĩ na nĩngĩ thuutha wa kahinda kanini nĩmũkũnyona.” 17 Amwe a arutwo ake makĩũrania atĩrĩ, “Arenda kuuga atĩa rĩrĩa aroiga atĩ, ‘Thuutha wa kahinda kanini mũtikũnyona rĩngĩ na nĩngĩ atĩ thuutha wa kahinda kanini nĩmũkũnyona’, nĩngĩ atĩ ‘Tondũ ndĩrathĩrĩ kũrĩ Baba?’” 18 Magĩthĩrĩ na mbere kũũrania atĩrĩ, “Arenda kuuga atĩa rĩrĩa aroiga atĩ, ‘Kahinda kanini?’ Ithũrĩ tũtiramenya ũrĩa aroiga.” 19 Nake Jesũ akĩona atĩ nĩmendaga kũmũũria ũhoro ũcio, nĩ undũ ũcio akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ kũũrania mũrorania ũrĩa ngwendaga kuuga rĩrĩa njugire atĩ ‘Thuutha wa kahinda kanini mũtikũnyona rĩngĩ, na nĩngĩ thuutha wa kahinda kanini nĩmũkũnyona?’ 20 Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mũkaarĩra na mũcaka rĩrĩa andũ a thĩ marakena. Inyuĩ mũkanyĩitwo nĩ kĩa, no kĩa, kĩa, kĩa nĩngĩkagarũrũka gĩtũike gĩkeno. 21 Mũndũ-wa-nja agĩciara nĩakoragwo na ruo tondũ hĩndĩ yake nĩ nginyu; no aarĩkia gũciara

kaana, akariganirwo nĩ ruo nĩ ūndũ wa gũkena nĩgũkorwo kaana nĩ gaaciirwo gũkũ thĩ. **22** O na inyuĩ noguo: Rĩu nĩ ihinda rĩanyu rĩa kĩa, no nĩngamuona rĩngĩ na nĩmũgakena, na gũtirĩ mũndũ o na ūmwe ūkaamũtunya gĩkeno kĩu. **23** Mũthenya ūcio wakinya mũtigacooka kũnjũria ūndũ o na ūrĩkũ. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, Baba nĩakamũhe kĩa gĩothe mũkaahooya thĩnĩ wa rĩitwa rĩakwa. **24** Nginyagia rĩu mũtirĩ mwahooya ūndũ thĩnĩ wa rĩitwa rĩakwa. Hooyai na nĩmũkũheo, nĩguo gĩkeno kĩanyu gĩkinyanĩre. **25** “O na gũtuĩka ngoretwo ngĩaria na ngerekano-rĩ, hĩndĩ nĩiroka rĩrĩa itagacooka kũmwarĩria na njĩra iyo, no ngaamwĩraga ūhoru wa Baba itekũhithĩrĩa. **26** Mũthenya ūcio nĩmũkaahooyaga thĩnĩ wa rĩitwa rĩakwa. Ndiroiga atĩ nĩngahooyaga Baba ithenya rĩanyu. **27** No rĩrĩ, Baba we mwene nĩamwendete, nĩgũkorwo inyuĩ nĩmũnyendete, na nĩmwĩtikĩtie atĩ ndoimire kũrĩ Ngai. **28** Nĩ ndoimire kũrĩ Baba, ngĩuka gũkũ thĩ; na rĩu nĩnguuma gũkũ thĩ, njooke kũrĩ Baba.” **29** Hĩndĩ iyo arutwo a Jesũ makiuga atĩrĩ, “Rĩu nĩurātũhe ūhoru wega, ūtekwarĩa na ngerekano. **30** Rĩu nĩtwamenya atĩ wee nĩũũ maũndũ mothe, na atĩ o na ndũbataire mũndũ o na ūrĩkũ akũurie ciũria. Ūhoru ūcio nĩwatũma twĩtikie atĩ woimĩte kũrĩ Ngai.” **31** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Rĩu nĩmwetĩkia! **32** No hĩndĩ nĩiroka, na nĩnginyu, rĩrĩa mũkahurunjũka, o mũndũ athĩ gwake mũciĩ. Mũkaandiga ndĩ nyiki, no ndirĩ nyiki, nĩgũkorwo Baba arĩ hamwe na nĩ. **33** “Ndamwĩra maũndũ macio nĩgeetha mũgĩe na thayũ thĩnĩ wakwa. Gũkũ thĩ nĩmũrĩonaga thĩna. No ūmĩrĩria! Nĩ nĩndooretie thĩ.”

17 Jesũ aarĩkia kuuga maũndũ macio, agĩtiira maitho akĩrora na igũrũ, akĩhooya, akiuga atĩrĩ: “Baba hĩndĩ nĩ nginyu. Gooicithia Mũrũguo, nĩguo nake Mũrũguo akũgocithie. **2** Nĩgũkorwo nĩmũheete ūhoti wa gwatha andũ othe, nĩguo arĩa othe ūmũheete amahe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **3** Na rĩu ūyũ nĩguo muoyo wa tene na tene: Atĩ makũmenye, o Wee Ngai ūrĩa wa ma, na mamenye Jesũ Kristũ, ūrĩa ūtũmĩte. (aiōnios g166) **4** Nĩngũgocithĩtie gũkũ thĩ na ūndũ wa kũrĩkia wĩra ūrĩa waheire ndute. **5** Na

riũ Baba, ngoocithia ndĩ mbere yaku na riiri ūrĩa ndaari naguo hamwe nawe o mbere thĩ itaanagia. **6** “Nĩnguũrĩrie andũ arĩa waheire gũkũ thĩ rĩitwa rĩaku. Acio maarĩ aku; nawe ūkĩhe o, nao nĩmathĩkĩire kiugo gĩaku. **7** Na rĩu nĩmamenyete atĩ indo iria ciothe ūheete ciumĩte kũrĩ wee. **8** Nĩgũkorwo nĩndamaheire ciugo iria waheire, nao magĩciĩtikĩra. Nĩmamenyire hatarĩ nganja atĩ ndoimire kũrĩ wee, na magĩtikia atĩ wee nĩwe wandũmire. **9** Acio nĩo ndĩrahoera. Ndirahoera andũ a gũkũ thĩ, no ndĩrahoera arĩa ūuheete, nĩgũkorwo nĩ aku. **10** Kĩrĩa gĩothe ndĩ nakĩo nĩ giaku, na kĩa gĩothe ūrĩ nakĩo nĩ giakwa. Naguo ūgocĩ nĩũũkĩte kũrĩ nĩ nĩ ūndũ wao. **11** Ndigũikara gũkũ thĩ rĩngĩ, no-o marĩ o gũkũ thĩ, na nĩ ndĩroka kũrĩ wee. Baba Mũtheru, magitĩre na ūhoti wa rĩitwa rĩaku, rĩitwa rĩrĩa waheire, nĩgeetha matũike ūmwe o ta ūrĩa ithuĩ tũrĩ ūmwe. **12** Rĩrĩa ndĩraarĩ nao, nĩndĩramagitagĩra na ngamamenyerera na rĩitwa rĩu waheire. Gũtirĩ o na ūmwe ūũrite o tĩga ūrĩa wathĩrĩrwo kwanangwo nĩguo Maandĩko mahingio. **13** “Rĩu ndĩroka kũrĩ wee, no maũndũ maya ndĩroiga ndĩ o gũkũ thĩ, nĩguo maiyũrwo nĩ gĩkeno giakwa kĩrĩ gĩkinyanĩru kũna thĩnĩ wao. **14** Nĩndĩmaheete kiugo gĩaku, nao andũ a gũkũ thĩ makamathũũra, nĩgũkorwo o ti a gũkũ thĩ rĩngĩ, o ta ūrĩa nĩ itarĩ wa gũkũ thĩ. **15** Ihooya rĩakwa ti ūmarute gũkũ thĩ, no nĩ atĩ ūmagitagĩre kuuma kũrĩ ūrĩa mũũru. **16** O ti a gũkũ thĩ, o ta ūrĩa o na nĩ itarĩ wakuo. **17** Maamũre, ūmatherie na ūhoru ūrĩa wa ma; ūhoru waku nĩguo ūhoru wa ma. **18** O ta ūrĩa wandũmire gũkũ thĩ, na nĩ noguo ndamatũma kũrĩ andũ a gũkũ thĩ. **19** Ndiĩtheretie nĩ ūndũ wao, nĩguo o nao matherio kũna nĩ ūhoru ūrĩa wa ma. **20** “Nĩngĩ to aya oiki ndĩrahoera. Ndirahoera o na arĩa angĩ makaanjĩtikia nĩ ūndũ wa ndũmĩrĩri ya aya, **21** nĩguo othe matũike ūmwe Baba, o ta ūrĩa we ūrĩ thĩnĩ wakwa na nĩ ndĩ thĩnĩ waku. O nao marogĩ thĩnĩ witũ nĩgeetha andũ a gũkũ thĩ metikie atĩ nĩwe ūndũmĩte. **22** Nĩndĩmaheete riiri ūrĩa waheire, nĩguo matũike ūmwe o ta ūrĩa ithuĩ tũrĩ ūmwe, **23** nĩ ndĩ thĩnĩ wao, nawe ūrĩ thĩnĩ wakwa. Marotuĩka ūmwe kũna, nĩgeetha

andū a gūkū thī mamenye atī nīwe wandūmire, na atī nīūmendete o ta ūrīa ūnyendete. **24** “Baba, ngwenda arīa ūūheete makorwo na nīī harīa ndī na mone riiri wakwa, riiri ūrīa ūūheete nī ūndū nīwanyendete thī itanombwo. **25** “Baba Mūthingu, o na gūtuika andū a gūkū thī matikūū-rī, nīī nīngūūī, nao nī moī atī nīwe ūndūmīte. **26** Nīngūmenyithanīte kūrī o, na nīngūkīrīrīria gūkūmenyithania, nīgeetha wendani ūrīa ūnyendete nague ūikarage thīinī wao na nīguo o na nīī mwene ngoragwo thīinī wao.”

18 Jesū aarīkia kūhooya, agīthīī arī na arutwo ake, makīringa mūkuru wa Karūūī ga Kidironi. Mūrīmo ūcio ūngī nī haarī na mūgūnda wa mītamaiyū, agītoonya ho na arutwo ake. **2** Na rīrī, Judasi, ūrīa wamūkunyaīre, nīoōī handū hau, nī ūndū Jesū nīacemanagīria ho kaingī na arutwo ake. **3** Nī ūndū ūcio Judasi agīthīī hau mūgūnda-inī ūcio, atongoretie mbūtū ya thigari na anene amwe kuuma kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na Afarisai. Nao nīmakuuīte icinga, na matawa, na indo cia mbaara. **4** Nake Jesū nī ūndū nīamenyaga maūndū marīa mothe maakirie kūmūkora-rī, akiumīra akīmooria atīrī, “Nūū mūracarīa?” **5** Nao makīmūcookerīa atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethi.” Nake Jesū akīmacookerīa atīrī, “Nīī nī nīī we.” (Nake Judasi ūcio wamūkunyaīre aarūngīī hau hamwe nao.) **6** Rīrīa Jesū aameerire atīrī, “Nīī nī nīī we,” magīcooka na thuutha makīgūa thī. **7** O rīngī Jesū akīmooria atīrī, “Nūū mūracarīa?” Nao makīmūcookerīa atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethi.” **8** Jesū akīmacookerīa atīrī, “Ndamwīra atī nī nīī we. Akorwo nī nīī mūracarīa-rī, rekei andū aya mathīī.” **9** Gwekīkire ūguo nīgeetha ūhorō ūrīa aarītie ūhinge, rīrīa oigire atīrī, “Andū arīa waheire gūtīrī o na ūmwe wao ndeete.” **10** Hīndī īyo Simoni Petero, tondū aarī na rūhiū rwa njora, akīrūcomora na agītinia gūtū kwa ūrīo kwa ndungata ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. (Ndungata īyo yetagwo Maliku.) **11** Nake Jesū agīatha Petero atīrī, “Cookīa rūhiū rwaku rwa njora! Gīkombe kīrīa Baba aaheete-rī, nīngwaga gūkīnyuīra?” **12** Nayo mbūtū īyo ya thigari na

mūnene wayo, hamwe na anene acio a Ayahudi makīnyiita Jesū. Makīmuoha na **13** makīamba kūmūtware kwa Anasi, ūrīa warī mūthoniwe wa Kaiafa, ūrīa warī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene mwaka ūcio. **14** Kaiafa nīwe wataarīte Ayahudi atī no gūkorwo arī wega mūndū ūmwe akuīre andū othe. **15** Simoni Petero marī na mūrutwo ūngī makīrūmīrīra Jesū. Na tondū mūrutwo ūcio nīoōī nī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, agītwarana na Jesū kūu nja ya mūthīnjīri-Ngai ūcio mūnene. **16** No Petero agītigwo etereire hau nja ya kīhingo. Nake mūrutwo ūcio ūngī, woīo nī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, agīcooka, akīaria na mūrītu ūrīa warī kīhingo-inī agītoonyia Petero. **17** Nake mūrītu ūcio warī kīhingo-inī akīūria Petero atīrī, “Kaī wee ūrī ūmwe wa arutwo a mūndū ūyū?” Nake agīcooka agīkiuga atīrī, “Aca, ndirī ūmwe wao.” **18** Na rīrī, ndungata na thigari ciarūgamīte irigīciīrie mwaki ūrīa ciakītie ikīwota, tondū kwarī na heho. Petero o nake aarūgamīte hamwe nao agīota mwaki. **19** Ihinda-inī o rīu, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene oragia Jesū ūhorō wa arutwo ake na ūhorō wa ūrutani wake. **20** Nake Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Nīī njariīrie andū othe a thī itarī ūndū ngūhitha, na ngarutana hīndī ciothe thunagogi-inī o na hekarū-inī, kūrīa Ayahudi othe macemanagia. Ndirī ūndū njaragia na hitho. **21** Ūranjūria ūguo nīkī? Ūria arīa mananjigua ngīaria. Ti-itherū nīmoī ūrīa ndanoiga.” **22** Rīrīa Jesū oigire ūguo, ūmwe wa thigari iria ciarī hau akīmūgūtha rūhī, akīmūūria atīrī, “Ūguo nīguo ūgūcookerīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene?” **23** Nake Jesū akīmūwīra atīrī, “Angīkorwo nīndoiga ūūru-rī, heana ūira wa ūūru ūcio. No angīkorwo ndaaria ūhorō wa ma-rī, wangūthīra kī?” **24** Nake Anasi akīmūneana atwarwo arī o muohe kūrī Kaiafa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. **25** O hīndī īyo Simoni Petero arūgamīte agīota mwaki, akīūrio atīrī, “Kaī wee ūrī ūmwe wa arutwo a mūndū ūyū?” Nake agīkaana, akiuga atīrī, “Aca, ndirī ūmwe wao!” **26** Ndungata īmwe ya mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, na yarī ya mbarī ya mūndū ūrīa Petero aatinītie gūtū, ikīmūūria atīrī, “Na githī nīī ndirakuonire

mūrī nake hau mūgūnda-inī wa mītamaiyū?”
27 O rīngī Petero agīkaana, na o hīndī īyo ngūkū īgīkūga. **28** Ningī Ayahudi makīruta Jesū gwa Kaiāfa makīmūtware gīkaro-inī kīa Barūthi wa Kīroma. Hīndī īyo kwarī rūciinī tene, na nīgeetha matikagwatwo nī thaahu, Ayahudi matiatonyire gīkaro kīu; nī ūndū nīmendaga mahote kūrīa gīathī kīa Bathaka. **29** Nī ūndū ūcio Pilato akiuma akīmākora kūu nja akīmooria atīrī, “Mūndū ūyū mūramūthitangīra kī?” **30** Nao makīmūcookeria atīrī, “Atangīrī muuni watho-rī, tūtingīmūrehe kūrī we.” **31** Nake Pilato akīmeera atīrī, “Kīmuoei inyuī ene mūkamūciirithie kūringana na watho wanyu.” Nao Ayahudi makīregana na ūhorō ūcio, makiuga atīrī, “Ithuī tūtīrī na rūūtha rwa kūrāga mūndū o na ū.” **32** Maūndū maya mekikire nīgeetha ciugo iria Jesū aarītie akīonania mūthemba wa gīkuū kīrīa agaakua ihingio. **33** Pilato agīcooka agītōonya gīkaro kīu kīa Barūthi, agītā Jesū akīmūūria atīrī, “Wee nīwe mūthamaki wa Ayahudi?” **34** Nake Jesū akīmūūria atīrī, “Ūcio nī woni waku, kana nī andū makwīrite ūhorō wakwa?” **35** Nake Pilato akīmūcookeria atīrī, “Nī ndīkīrī Mūyahudi? Andū anyu na athīnjīri-Ngai arīa anene nīo makūneanīte kūrī nī. Nī atīa wīkīte?” **36** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ūthamaki wakwa ti wa gūkū thī. Korwo nī ūguo-rī, ndungata ciakwa nicingīndūīrīre ndikanyitwo nī Ayahudi. No ūthamaki wakwa nī wa kuuma kūndū kūngī.” **37** Nake Pilato akīmūcookeria atīrī, “nī ūndū wa ūguo-rī, wee ūkīrī Mūthamaki!” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nīwaria ma kuuga atī nī ndī Mūthamaki. Ma nī atīrī, gītūmi gīkī nīkīo gīatūmire njiarwo, na nīkīo ndokire gūkū thī atī nyumbūrage ūhorō ūrīa wa ma. Mūndū o wothē ūrī mwena wa ūhorō wa ma nīathikagīrīria.” **38** Nake Pilato akīmūūria atīrī, “Ūhorō wa ma nī ūrīkū?” Aarīkia kūūria ūguo akiuma nja o rīngī agīthī kūrī Ayahudi akīmeera atīrī, “Ndirona gītūmi gīa kūmūthitangīra. **39** No ningī nī mūtugo wanyu hīndī ya Bathaka ndīmūohorere mūndū ūmwe. Nīmūkwenda ndīmūohorere ‘mūthamaki wa Ayahudi?’” **40** Nao makīānīrīra, magīcookia atīrī, “Aca,

tūtīkwenda ūcio! Tuohorere Baraba!” Na rīrī, Baraba ūcio aarī mūtunyani.

19 Hīndī īyo Pilato akīoya Jesū, akīmūhūirithia iboko. **2** Nacio thigari igītuma thūmbī ya mīguā, ikīmwikīra mūtwe, na ikīmūhumba kanjū ya rangi wa ndathi, **3** igathiiaa harī we o ihinda kwa ihinda, ikāmūnyūrūragia ikiugaga atīrī, “Ngeithi, mūthamaki wa Ayahudi!” Nacio ikāmūgūthaga ūthiū na hī. **4** O rīngī Pilato akiuma nja, akīra Ayahudi atīrī, “Ta onei ngūmūruta nja ndīmūrehe kūrī inyuī, nīguo mūmenye atī nī ndionete ūndū o na ūrīkū angīthitangīrwo.” **5** Rīrīa Jesū oimire nja ekīrite thūmbī īyo ya mīguā na ehumbīte kanjū īyo ya rangi wa ndathi-rī, Pilato akīmeera atīrī, “Mūndū nī ūyū!” **6** Rīrīa athīnjīri-Ngai arīa anene o na atongoria a Ayahudi maamuonire, makīānīrīra makiuga atīrī, “Mwambithie mūtī-igūrū! Mwambithie mūtī-igūrū!” No Pilato akīmācookeria atīrī, “Muoei mūmwambe mūtī igūrū arī inyuī. Ha ūhorō wakwa, ndirona ūndū o na ūrīkū angīthitangīrwo.” **7** Nao Ayahudi makiuga magwatīrie atīrī, “Ithuī nītūrī watho; na kūringana na watho ūcio no nginya akue, tondū nīetuīte Mūrū wa Ngai.” **8** Rīrīa Pilato aigūire ūguo, agītīgīra mūno makīria, **9** agīcooka thīinī wa nyūmba īyo ya ūthamaki. Ningī akīūria Jesū atīrī, “Wee-rī, uumīte kū?” Nowe Jesū ndaigana kūmūcookeria. **10** Pilato akīmūūria atīrī, “Kaī ūkūrega kūnjarīria? Kaī ūtooi ndī na ūhoti wa gūkuohorithia, kana wa gūkwambithia mūtī igūrū?” **11** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Wee ndūngīrī na ūhoti igūrū rīakwa korwo ndūheetwo guo kuuma igūrū. Nī ūndū ūcio ūrīa ūūneanire kūrīwe nīwe ūrī na mehīa marīa manene.” **12** Kuuma hīndī īyo, Pilato akīgeria kuohora Jesū, no Ayahudi magīthī na mbere kwanīrīra atīrī, “Ūngīrekereria mūndū ūyū, wee ndūrī mūrata wa Kaisari. Mūndū o wothē wītuga mūthamaki nīamenete Kaisari.” **13** Rīrīa Pilato aigūire ūguo-rī, akiumia Jesū nja, na agīkarīra gītī kīa mūtuanīri ciira handū hoīkaine ta “Harīa-haare-Mahiga” (na heetagwo na Kīhibirania Gabatha). **14** Kwarī mūthenya wa lhaarīria rīa Kiumia gīa

Giathi kĩa Bathaka; na kwarĩ ta thaa thita. Nake ũcio atĩrĩ, “Ũcio maitũguo.” Kuuma hĩndĩ iyo Pilato akĩra Ayahudi atĩrĩ, “Ũyũ mũthamaki wanyu.” 15 No-o makĩanĩrĩra, makiuga atĩrĩ, gĩtũũra mũcĩĩ kwa mũrutwo ũcio. 28 Thuutha “Mweherie! Mweherie! Mwambithie mĩtĩ-igũrũ!” Nake Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nyambithie Mũthamaki wanyu?” Nao athĩnjĩri-Ngai “Nĩnyootĩ.” 29 Hau nĩ haarĩ na cuba yarĩ na arĩa anene magĩcookia atĩrĩ, “Ithuĩ tũtirĩ mũthamaki ũngĩ tĩga Kaisari.” 16 Mũthia-inĩ Pilato akĩmũneana kũrĩ o nĩguo akambwo mĩtĩ-igũrũ. Nacio thigari ikĩnyiita Jesũ. 17 Na ekuuĩre mũtharaba wake agĩthĩĩ nginya harĩa heetagwo “Ha Ihĩndĩ rĩa Mũtwe” (na no ho hetagwo na Kĩhibirania, Gologotha.) 18 Hau nĩho maamwambire, na hamwe nake makĩamba andũ angĩ eerĩ, ũmwe mwena ũmwe na ũcio ũngĩ mwena ũcio ũngĩ; nake Jesũ arĩ gatagatĩ. 19 Nake Pilato akĩandikithia kĩaũ na gĩkĩhũũrĩro mũtharaba-inĩ. Nakĩo kĩandikĩtwo atĩrĩ, JESŪ WA NAZARETHI, MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. 20 Nao Ayahudi aingĩ magĩthoma maandĩko macio, nĩgũkorwo handũ harĩa Jesũ aambĩrwo haarĩ hakuhĩ na itũũra rĩu inene, nakĩo kĩaũ kĩu kĩandikĩtwo na Kĩhibirania, na Kĩlatini, na Kĩyunani. 21 Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene a Ayahudi makĩra Pilato atĩrĩ, “Tĩga kwandĩka ‘Mũthamaki wa Ayahudi’, no andĩka atĩ mũndũ ũyũ nĩ kuuga oigire atĩ nĩwe mũthamaki wa Ayahudi.” 22 Nake Pilato akĩmacookeria atĩrĩ, “Ūguo ndandĩka nĩndandĩka.” 23 Rĩrĩa thigari ciarĩkirie kwamba Jesũ, ikĩoya nguo ciake, igĩcigayania maita mana, o mũndũ yake, no kanjũ yatigarire. Nguo iyo ndĩarĩ na rĩtumo, yatumĩtwo kuuma igũrũ nginya thĩ irĩ o taama ũmwe. 24 Nacio ikĩrana atĩrĩ, “Nĩtũtĩgei kũmĩtarũra; rekei tũmĩcuukĩre mĩtĩ nĩguo tũmenye ũrĩa ũgũthĩĩ nayo.” Gwekĩkire ũguo nĩguo Maandĩko mahinge marĩa moigĩte atĩrĩ, “Maagayanire nguo ciakwa, na magĩcuukĩra kanjũ yakwa mĩtĩ.” Ūguo nĩguo thigari ciekiere. 25 Hakuhĩ na mũtharaba wa Jesũ nĩho nyina aarũgamĩte, na mwarĩ wa nyina na nyina, na Mariamu mĩtumia wa Kĩliopa, na Mariamu Mũmagidali. 26 Rĩrĩa Jesũ onire nyina na mũrutwo ũrĩa endete marũngĩ hakuhĩ nake, akĩra nyina atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, ũcio mũrũguo,” 27 agĩcookia akĩra mũrutwo ũcio atĩrĩ, “Ūcio maitũguo.” Kuuma hĩndĩ iyo mũrutwo ũcio akĩoya nyina wa Jesũ, agĩthĩĩ gĩtũũra mũcĩĩ kwa mũrutwo ũcio. 28 Thuutha ũcio, Jesũ amenya atĩ maũndũ mothe nĩmathira, na nĩguo Maandĩko mahinge, akiuga atĩrĩ, “Nĩnyootĩ.” 29 Hau nĩ haarĩ na cuba yarĩ na thĩki, nĩ ũndũ ũcio thigari igĩtobokia thibũnji ho, igĩcookia igĩthecerera thibũnji iyo rũthanju-inĩ rwa mũthobi, ikĩmĩtwarĩrĩra kanua-inĩ ka Jesũ. 30 Hĩndĩ irĩa Jesũ aamĩkundire, akiuga atĩrĩ, “Ūhoru nĩwathira.” Na oiga ũguo, akĩinamia mĩtwe, agĩtuĩkana. 31 Na rĩrĩ, kwarĩ mũthenya wa Ihaarĩra wa Ayahudi, nĩguo marokere Thabatũ ya mwanya. Na tondũ Ayahudi matiendaga mĩĩrĩ iyo itigwo mĩtharaba-inĩ hĩndĩ ya Thabatũ, makĩũria Pilato aathane atĩ andũ acio maambĩtwo moinwo magũrũ, na mĩĩrĩ yao icuurĩrio. 32 Nĩ ũndũ ũcio thigari igĩthĩĩ ikiuna magũrũ ma mũndũ wa mbere ũrĩa mambanĩrio na Jesũ na igĩcookia ikiuna ma ũcio ũngĩ. 33 No rĩrĩa maakinyire harĩ Jesũ na makĩona atĩ nĩarĩkie gũkua, makĩaga kuuna magũrũ make. 34 Handũ ha ũguo-rĩ, mũthigari ũmwe agĩtheeca Jesũ mbaru na itimũ, na o rĩmwe hakiura thakame na maaĩ. 35 Nake mũndũ ũrĩa wonire maũndũ macio nĩarutĩte ũira, nague ũira wake nĩ wa ma. We nĩooĩ atĩ aaragia ũhoru wa ma, na oimbũraga nĩgeetha o na inyuĩ mwĩtikie. 36 Namo maũndũ macio meekĩkire nĩgeetha Maandĩko mahinge marĩa moigĩte atĩrĩ, “Gũtirĩ ihĩndĩ o na rĩmwe rĩake rikoinwo.” 37 O na ningĩ no harĩ Maandĩko mangĩ moigĩte atĩrĩ, “Makeerorera mũndũ ũrĩa maathecĩre.” 38 Thuutha ũcio, Jusufu wa Arimathea akĩhooya Pilato mwĩrĩ wa Jesũ. Na rĩrĩ, Jusufu aarĩ mũrutwo wa Jesũ, no amũrũmagĩrĩra na hito tondũ wa gwĩtigĩra Ayahudi. Nake Pilato akĩmũhe rũtha, nake agĩthĩĩ agĩkuua mwĩrĩ ũcio. 39 Maathiire na Nikodemo, ũrĩa wathiĩte kũrĩ Jesũ ũtukũ. Nikodemo agĩtwara mĩtũkanio wa manemane na thubiri ingĩkinya o ta ratiri mĩrongo mũgwanja na ithano. 40 Nao eerĩ makĩoya mwĩrĩ wa Jesũ, makĩwoha na mataama ma gatani hamwe na mĩtũkanio iyo mĩnungi wega, kũringana na mĩtũgo ya Ayahudi ya gũthikana. 41 Hau Jesũ aambĩrwo nĩ haarĩ

na mūgūnda, na thīinī wa mūgūnda ūcio nī kwarī na mbīrīra njerū, īrīa itakoretwo īigītvo mwīrī wa mūndū o na ūmwe. **42** Tondū kwarī mūthenya wa lhaarīria wa Ayahudi nīguo marokere Thabatū, na ningī nī ūndū mbīrīra īyo yarī o hakuhi-rī, makīga Jesū ho.

20 Na rīrī, mūthenya wa mbere wa kwambīrīria kiumia rūciinī tene, kūrī o na nduma, Mariamu Mūmagidali nīathiire mbīrīra-inī na akīona ihiga rīrīa rīarī mūromo-inī rīrī rīherie. **2** Nī ūndū ūcio agīthīi ateng’erete kūrī Simoni Petero na mūrutwo ūrīa ūngī, ūrīa Jesū endete, akīmeera atīrī, “Nīmarutīte Mwathani mbīrīra-inī, na tūtīū harīa mamūigīte!” **3** Nī ūndū ūcio Petero na mūrutwo ūcio ūngī makiumagara marorete mbīrīra-inī. **4** Marī o eerī magīteng’era, no mūrutwo ūcio ūngī agīkīria Petero ihenya, agīkinya mbīrīra-inī mbere. **5** Akīinamīrīra, na akīrora thīinī, akīona mataama ma gatani marī maige thī, no ndaatoonyire. **6** Nake Simoni Petero, ūrīa warī thuutha wake, agīkinya na agītoonya mbīrīra thīinī. Akīona mataama ma gatani maigītvo hau, **7** o hamwe na gītambaya kīrīa Jesū ohetwo mūtwe agīthikwo. Nakīo gīakūnjītvo gīkaigwo kīrī giiki, gītari hamwe na mataama macio ma gatani. **8** Thuutha ūcio mūrutwo ūcio ūngī, ūrīa wakinyīte mbīrīra-inī mbere, o nake agītoonya thīinī. Akīona na agīitīkia. **9** (Nīgūkorwo nginyagia hīndī īyo matiakoretwo mataūkīrwo nī Maandīko atī Jesū nīarī ariūke kuuma kūrī arīa akuū.) **10** Arutwo acio magīcooka makīinūka kwao, **11** no Mariamu akīrūgama hau nja ya mbīrīra akīrīraga. O akīrīraga-rī, akīinamīrīra, akīrora mbīrīra thīinī, **12** akīona araika eerī marī na nguo njerū, maikarīte thī harīa mwīrī wa Jesū waigītvo, ūmwe agaikara mūtwe-inī nake ūcio ūngī agaikara magūrū-inī. **13** Nao makīmūria atīrī, “Mūtumia ūyū, nī kī kīrakūrīria?” Nake akīmacookeria atīrī, “Nī ūndū nīmeheretie Mwathani wakwa mbīrīra-inī, na ndiū harīa mamūigīte.” **14** O hīndī īyo akīhūgūra, akīona Jesū arūgamīte hau, no ndaigana kūmenya atī aarī Jesū. **15** Nake Jesū akīmūria atīrī, “Mūtumia ūyū, nī kī kīrakūrīria? Nūū ūracaria?” Mariamu agīiciiria atī ūcio aarī mūrīmi wa mūgūnda,

akīmwīra atīrī, “Mūthuuri ūyū, akorwo nīwe ūmweheretie njīra harīa ūmūigīte nīguo thīi ngamuoe.” **16** Nake Jesū akīmwīra, “Mariamul!” Nake akīhūgūra akīmwtīka na Kīhibirania atīrī, “Raboni!” (naguo nī kuuga Mūrutani). **17** Jesū akīmwīra atīrī, “Ndūkae kūnyiita, nī ūndū ndirī ndīrambata thīi kūrī Baba! No rīrī, thīi kūrī arutwo akwa, ūmeere atīrī, ‘Nīndīracooka thīi kūrī Baba, na nowe lthe wanyu, njooke kūrī Ngai wakwa, na nowe Ngai wanyu.’” **18** Mariamu Mūmagidali agīthīi kūrī arutwo, akīmatwarīra ūhoru, akīmeera atīrī, “Nīnyonete Mwathani!” Na akīmeera atī nīwe wamwīrite maūndū macio. **19** Hwaī-inī wa mūthenya o ūcio wa mbere wa kwambīrīria kiumia, rīrīa arutwo maarī hamwe, na mīrango īrī mīhinge nī ūndū wa gwītīgīra Ayahudi, Jesū agīūka akīrūgama gatagatī-inī kao, akīmeera atīrī, “Gīai na thayū!” **20** Aarīkia kuuga ūguo akīmoonīa moko make na mbaru ciake. Nao arutwo makīiyūrwo nī gīkeno nī ūndū wa kuona Mwathani. **21** Na o rīngī Jesū akīmeera atīrī, “Gīai na thayū! O ta ūrīa Baba aandūmire, noguo o na nī ndamūtūma.” **22** Na oiga ūguo, akīmahuhihīria mīhūmū yake, akīmeera atīrī, “Amūkīrai Roho Mūtheru. **23** Arīa othe mwarekera mehīa mao, nīmarīrekagīrwo, na arīa othe mūtārīrekagīra, matīrīrekagīrwo.” **24** Na rīrī, Toma (ūrīa wetagwo Wa-mahatha), ūmwe wa arīa ikūmi na eerī, ndaarī hamwe na arutwo rīrīa Jesū okire. **25** Tondū ūcio arutwo arīa angī makīmwīra atīrī, “Nītuonete Mwathani.” Nowe akīmeera atīrī, “Itoonete irema cia mīcumarī moko-inī make, na ndoonyie kīara gīakwa hau irema-inī cia mīcumarī, na njooke ndoonyie guoko mbaru-inī ciake, ndingūtīkia ūhoru ūcio.” **26** Thuutha wa kiumia kīmwe, arutwo ake maarī kūu nyūmba rīngī, na Toma aarī hamwe nao. O na gūtūika mīrango yarī mīhinge-rī, Jesū agīūka, akīrūgama gatagatī-inī kao, akiuga atīrī, “Gīai na thayū!” **27** Agīcooka akīira Toma atīrī, “Toonyia kīara gīaku haha; rora moko makwa. Tambūrūkia guoko gwaku ūgūkie mbaru-inī ciakwa. Tiga kūgīa na nganja, itīkia.” **28** Nake Toma akīmwīra atīrī, “Mwathani wakwa na Ngai wakwa!” **29** Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Wetīkia tondū nīwanyona.

Kūrathimwo nī arīa metīkagia matonete.” 30 Jesū nīaringire cīama ingī nyingī akīonagwo nī arutwo ake, iria itaandikītwo Ibuku-inī rīrī. 31 No rīrī, ici ciandikītwo nīgeetha mwītīkie atī Jesū nīwe Kristū, Mūrū wa Ngai, na atī na ūndū wa gwītīkia mūgīe na muoyo thīinī wa rītwa rīake.

21 Thuutha ūcio Jesū nīacookire akiumīrīra arutwo ake iria-inī rīa Tiberia. Ū nīguo kwahaanire: 2 Simoni Petero, na Toma (ūrīa wetagwo Wa-mahatha), na Nathanieli wa kuuma Kana ya Galilī, na ariū a Zebedi, o na arutwo angī eerī maarī hamwe. 3 Simoni Petero akīmeera atīrī, “Nīi ndathīi gūtega thamaki.” Nao makīmūcookeria atīrī, “Tūgūthīi nawe.” Nī ūndū ūcio makiumagara, magītoonya marikabu, no ūtukū ūcio matirī kīndū maagwatirīe. 4 Rūciinī tene, Jesū akīrūgama hūgūrūrū-inī cia iria, no arutwo matiamenyaga atī nī Jesū. 5 Nake akīmeeta akīmooria atīrī, “Arata akwa, nīmūgwatītīe thamaki?” Nao magīcookia makiuga atīrī, “Aca.” 6 Nake akīmeera atīrī, “Ikīai wabu mwena wa ūrīo wa marikabu na nīmūkūgwatia.” Rīrīa meekire ūguo, makīremwo nī kūguucia wabu ūcio nī ūrīa thamaki icio ciarī nyingī. 7 Nake mūrutwo ūrīa Jesū eendete akīra Petero atīrī, “Nī Mwathani!” Na rīrīa Simoni Petero aiguire mūrutwo ūcio aamwīra atī, “Nī Mwathani”, akīoha nguo yake ya igūrū (tondū nīamīrutīte), na akīrūga maaī-inī. 8 Nao arutwo acio angī makīmūrūmīrīra na marikabu maguucītīe wabu ūiyūrītīe thamaki tondū matiarī haraaya, maarī ta itīina rīa makinya igana rīmwe kuuma hūgūrūrū-inī. 9 Maarīkia kuumīria marikabu, makīona mwaki wa makara wakītīo hau, na thamaki irī njīkīre riiko, na mūgate. 10 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Rehei thamaki imwe cia iria mwagwatia.” 11 Nake Simoni Petero akīhaica marikabu akīguucia wabu ūcio nginya hūgūrūrū-inī. Naguo waiyūrītīe thamaki iria nene, 153, no o na irī nyingī ūguo, wabu ūcio ndwatuīkire. 12 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Ūkai mwīgagūre.” Hatirī o na ūmwe wa arutwo acio wamūūrīrie atīrī, “Nīwe ū?” Nīmamenyire atī nī Mwathani. 13 Nake Jesū agīthīi, akīoya mūgate akīmahe,

agīcooka akīmahe thamaki o nacio. 14 Rīrī nīrīo rīarī ihinda rīa gatātū rīa Jesū kuumīrīra arutwo ake thuutha wa kūrīuka kuuma kūrī arīa akuū. 15 Nao maarīkia kūrīa, Jesū akīūria Simoni Petero atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, na ma ti-itherū nīūnyendete gūkīra aya?” Nake agīcookia atīrī, “Ū Mwathani, wee nīūū atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmūwīra atīrī, “Heaga tūgōndu twakwa gīa kūrīa.” 16 Nīngī Jesū akīmūūria atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, ti-itherū nīūnyendete?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Ū Mwathani, wee nīūū atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmūwīra atīrī, “Rīithagia ng’ōndu ciakwa.” 17 Agīcooka akīmūūria hīndī ya gatātū atīrī, “Simoni mūrū wa Jona, nīūnyendete?” Nake Petero akīigua ūūru ngoro nī ūndū wa ūrīa Jesū aamūūrīrie hīndī ya gatātū atīrī, “Nīūnyendete?” Nake akīmūwīra atīrī, “Mwathani, wee nīūū maūndū mothe; wee nīūū atī nīngwendete.” Nake Jesū akīmūwīra atīrī, “Heaga ng’ōndu ciakwa gīa kūrīa.” 18 “Ngūkwīra atīrī na ma, rīrīa warī mwīthī nīwehumbaga nguo, ūgathīi kūrīa ūkwenda; no rīrīa ūgaakūra, nīūgatambūrūkia moko, nake mūndū ūngī nīagakūhumba nguo, acooke agūtware kūrīa ūtekwenda gūthīi.” 19 Jesū oigire ūguo nīgeetha onanie gīkuū kīrīa Petero agaakua, agoocithie Ngai. Agīcooka akīmūwīra atīrī, “Nūmīrīra!” 20 Nake Petero eehūgūra akīona mūrutwo ūrīa Jesū endete amarūmīrīrie. (Ūcio nī ūrīa wetiranītīe na Jesū rīrīa marīaga irio cia hwaī-inī, na nowe wamūūrītīe atīrī, “Mwathani, nūū ūcio ūgūgūkunyanīra?”) 21 Na rīrīa Petero aamuonire-rī, akīūria atīrī, “Mwathani, nake mūndū ūyū ūhorō wake nī atīa?” 22 Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ingīenda atūūre muoyo nginya rīrīa ngacooka-rī, ūcio ūkīrī ūhorō waku? Wee no nginya ūnūmīrīre.” 23 Nī ūndū wa ūguo-rī, mūhuhu ūkīlunja thīinī wa ariū na aarī a lthe witū gūkīrwo atī mūrutwo ūcio ndagakua. No Jesū ndoigīte atī ndagakua; ūrīa oigīte no atī, “Ingīenda atūūre muoyo nginya rīrīa ngacooka-rī, ūcio ūkīrī ūhorō waku?” 24 Mūrutwo ūcio nīwe ūrī na ūira wa maūndū maya mothe, na nowe ūmaandikīte. Na ithuī nīūū atī ūira wake nī wa ma. 25 Jesū nīekire maūndū mangī maingī.

Korwo mothe nĩmandikirwo-rĩ, ngwĩgereria atĩ
o na thĩ yothe ndĩngĩĩganĩra mabuku marĩa
mangĩandikwo.

Atũmwo

1 Thĩĩĩ wa ibuku rĩakwa rĩa mbere, wee Theofilo-rĩ, nĩndakwandikiire maũndũ mothe marĩa Jesũ aambĩriire gwĩka na kũrutana **2** nginya mũthenya ũria oirwo agĩtarwo igũrũ thuutha wa kũhe atũmwo arĩa aathuurĩte mawatho na ũndũ wa Roho Mũtheru. **3** Thuutha wa kũnyariĩrĩka gwake, akĩĩonania kũrĩ andũ acio na akiheana imenyithia nyingĩ cia kuonania atĩ aarĩ muoyo. Nĩamoimĩĩĩre ihinda rĩa mũthenya mĩrongo ĩna, na akĩaria ũhoru ũkonĩĩ ũthamaki wa Ngai. **4** Hĩndĩ ĩmwe, rĩrĩa aarĩĩanagĩra nao, nĩamathire, akĩĩmeera atĩrĩ: “Mũtikoime Jerusalemu, no etererai kĩheo kĩrĩa Ithe witũ eeranĩĩre, o kĩrĩa inyuĩ mwanaigua ngĩaria ũhoru wakĩo. **5** Nĩgũkorwo Johana aabatithanagia na maaĩ, no inyuĩ mũrĩbatithio na Roho Mũtheru mũthenya mĩngĩ ĩtaanathira.” **6** Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa maagomanire hamwe makĩmũũria atĩrĩ, “Mwathani, ihinda rĩrĩ nĩrĩo ũgũcookeria andũ a Isiraeli ũthamaki wao?” **7** Nake akĩĩmeera atĩrĩ: “Tĩ ũhoru wanyu kũmenya ciathĩ o na kana mahinda marĩa Ithe witũ atuĩte na ũhoti wake mwene. **8** No nĩmũrĩheo hinya rĩrĩa Roho Mũtheru arĩũka igũrũ rĩanyu; na inyuĩ nĩmũgatuĩka aira akwa thĩĩĩ wa Jerusalemu, na Judea guothe, na Samaria, na nginya ituri ciothe cia thĩ.” **9** Aarĩkia kuuga ũguo, akĩoywo na igũrũ o meroreire, nario itu rikĩmũhumbĩra magĩtiga kũmuona rĩngĩ. **10** O hĩndĩ ĩyo maikarĩte macũthĩĩriire mũno akĩambata matu-inĩ-rĩ, o rĩmwe andũ eerĩ mehumbĩte nguo njerũ makĩrũgama o hau maarĩ. **11** Makĩmooria atĩrĩ, “Andũ aya a Galili, mũrũgamĩte haha mũcũthĩĩriire igũrũ nĩkĩ? Jesũ o ro ũcio, ũria weherio harĩ inyuĩ aatwarwo igũrũ-rĩ, agaacooka o ro ũguo mwamuona agĩthĩĩ.” **12** Hĩndĩ ĩyo magĩcooka Jerusalemu moimĩte Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaĩyũ, mũigana wa rũgendo rũrĩa rũngĩathiirwo mũthenya wa Thabatũ kuuma itũũra inene. **13** Rĩrĩa maakinyire, makĩambata nyũmba ya igũrũ ĩrĩa maikaraga. Nao andũ arĩa maarĩ ho maarĩ Petero, na Johana, na Jakubu na Anderea; Filipu na Toma, na Baritholomayo na Mathayo; Jakubu

mũrũ wa Alufayo, na Simoni Mũzelote, na Judasi mũrũ wa Jakubu. **14** Othe makĩnyĩitanĩra hamwe, makĩrũmanĩrĩria kũhooya, hamwe na atumia, na Mariamu nyina wa Jesũ, o na ariũ a nyina na Jesũ. **15** Na rĩrĩ, matukũ-inĩ macio Petero akĩrũgama gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa meetĩkĩtie (gĩkundi kĩa andũ ta igana rĩa mĩrongo ĩrĩ), **16** akiuga atĩrĩ, “Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, Maandiko no nginya mangĩahingire marĩa Roho Mũtheru aarĩre tene na kanua ka Daudi ũhoru ũkonĩĩ Judasi, ũria watongoririe andũ arĩa maanyĩĩtĩre Jesũ. **17** Aarĩ ũmwe witũ na nĩagwatanagĩra na ithuĩ ũtungata-inĩ ũyũ.” **18** (Judasi nĩagũriire gĩthaka na kĩheo kĩrĩa aamũkĩrĩre nĩ ũndũ wa waganu wake. Nake akĩgũa gĩthaka-inĩ kũu na mũnduru, nayo nda yake ĩgĩtathũka, namo mara mothe makiuma. **19** Andũ othe a kũu Jerusalemu makĩĩgua ũhoru ũcio, na nĩ ũndũ ũcio magĩĩta gĩthaka kũu na rũthiomi rwao Ekiladama, ũguo nĩ kuuga, Gĩthaka kĩa Thakame.) **20** “Nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo Ibuku-inĩ rĩa Thaburi atĩrĩ, “Mũcĩĩ wake ũrokira ihoorũ; kũroaga mũndũ wa gũtũũra kuo,’ nĩngĩ gũkaandikwo atĩrĩ, “Ŭtongoria wake ũrooywo nĩ mũndũ ũngĩ.” **21** Nĩ ũndũ ũcio nĩ kwagĩrĩire gũthuurwo mũndũ ũmwe kuuma kũrĩ andũ arĩa makoretwo marĩ hamwe na ithuĩ ihinda rĩothe rĩrĩa Mwathani Jesũ aaceeraga na ithuĩ, **22** kwambĩrĩria hĩndĩ ya ũbatithio wa Johana nginya hĩndĩ ĩrĩa Jesũ oirwo akĩambata akĩehera harĩ ithuĩ. Nĩgũkorwo mũndũ ũmwe wa aya no nginya atuĩke mũira hamwe na ithuĩ ũhoru-inĩ wa kũrĩũka gwake.” **23** Nĩ ũndũ ũcio makĩrũgamia andũ eerĩ, Jusufu ũria wetagwo Barasaba (na no oĩkaine ta Jusito), na Mathia. **24** Magĩcooka makĩhooya makiuga atĩrĩ, “Mwathani, wee nĩũũĩ ngoro ya mũndũ wothĩ. Tuonie nũũ wa aya eerĩ ũthuurĩte **25** nĩguo oe ũtungata ũyũ wa gũtuĩka mũtũmwo, ũria Judasi aatigire nĩguo athĩĩ kũrĩa kũrĩ gwake.” **26** Magĩcooka magĩcuuka mĩtĩ, nagueo mũtĩ ũkĩgwĩra Mathia; nĩ ũndũ ũcio akĩongererwo harĩ atũmwo acio ikũmi na ũmwe.

2 Hĩndĩ ĩrĩa mũthenya wa Bendegothito wakinyire-rĩ, acio othe magĩkorwo maarĩ handũ hamwe. **2** Na o rĩmwe mũgambo ta wa rũhuho rũnene rũkũhurutana na hinya

ügüka kuuma igürü, üküyüra nyumba yotho iria maaikarite. **3** Makiona kindu giatarii ta ninimbi cia mwaki iria ciagayukanite igikara iguru ria mundu o mundu. **4** Othe makiiyurio Roho Mutheru na makiambiria kwaria na thiomi ingi o ta uria Roho aamahotithirie. **5** Na riri, kuu Jerusalemu ni gwaikaraga Ayahudi etigiri Ngai kuuma nduriri-ini ciothe cia thi. **6** Riria maiguire mugambo ucio, gikundi kia andu gigicookanirira kigegete, tondü o mundu aamaiguaga makiaia na rüthiomi rwake kiumbe. **7** Nao makigege muno, makiiurania atiri, "Githi andu aya othe maraaria ti andu a Galili? **8** Ni ki kiratuma mundu o mundu witu amaique makiaia na rüthiomi rwa kuria aaciarirwo? **9** Andu a Parithi, na a Media, na a Elamu; o na andu aria matuuraga Mesopotamia, na Judea, na Kapadokia, na Ponto, na Asia, **10** na Firigia, na Pamufilia, na Misiri, na miena ya Libia iria iri gukuhi na Kurene, na ageni a kuuma Roma, **11** (Ayahudi hamwe na andu aria meegarurite magatuika Ayahudi); na andu a Kirete, na a Arabia, tumaigua makiaia na thiomi ciitu uhoro wa magegania ma Ngai!" **12** Mamakite na makagega makiiurania atiri, "Uu ni kuuga atia?" **13** Amwe ao, o na kuri uguo, nimamathirikirie, makiuga atiri, "Aya nikurito maritwo ni ndibei." **14** Hindi iyo Petero akirugama hamwe na aria ikumi na umwe, akianirira na akiariria gikundi kiu kia andu akimeera atiri, "Inyui andu aitü Ayahudi o na inyui inyuothe mutuuraga Jerusalemu, rekei ndimutaaririe uhoro üyü; thikiririai wega uria nguuga. **15** Andu aya ti aritu, ta uria müreciiria. Riu ni thaa ithatu tu cia rüciini! **16** Aca gutitarii ta uguo, uhoro üyü niguo waritio ni munabii Joeli, akiuga atiri: **17** "Ngai ekuuga atiri, matuku-ini ma kuringiria ningaitiriria andu othe Roho wakwa. Ariu na aari anyu nimakarathaga mohoro, Aanake anyu nimakonaga cioneki, nao athuuri anyu marootage irooto. **18** O na ningi ningaitiriria ndungata ciakwa cia arume na cia andu-a-nja Roho wakwa matuku-ini macio, nacio niikarathaga mohoro. **19** Ningonania moriru kuu iguru matu-ini, na nyonanie ciamu giku thi, cia thakame, na cia mwaki, na cia ndogo ikwambata.

20 Riria nirikagarurwo rituika nduma, naguo mweri utuika ta thakame, mbere ya muthenya ucio munene wa Mwathani uria uri riiri gükinya. **21** Na nigugakinya atiri, ati mundu wotho ügaakaira ritwa ria Mwathani niakahonokio.' **22** "Inyui andu aya a Isiraeli, thikiririai uhoro üyü: Jesu wa Nazarethi aari mundu waheanitwo ni Ngai kuri inyui na undu wa ciamu, na moriru, na cionereria, iria Ngai aaringire gatagati-ini kanyu agereire hari we, o ta uria inyui ene müüi. **23** Mundu üyü aaneanirwo moko-ini manyu, kuringana na uria Ngai aatuite na uria aamenyete o mbere; na inyui, müteithiriio ni andu aria aaganu, mukimuuraga na njira ya kumwambithia mutharaba-ini. **24** No Ngai akimuriukia kuuma kuri aria akuu, akimuohora ruo-ini rwa gikuu, tondü gütingiahotekire atüre anyiitwo niko. **25** Tondü Daudi oigire atiri uhoro wake: "Nindonaga Mwathani ari mbere yakwa hindi ciothe. Tondü ari guoko-ini gwakwa kwa urio-ri, ndingienyenyeke. **26** Ni undu ucio ngoro yakwa ninjanjamuku, naruo rurimi rwakwa rugakena; o naguo mwiri wakwa niügütüra uri na mwiho, **27** tondü ndükandiganiria mbirira-ini, o na kana ureke uria waku Mutheru abuthe. (Hadēs 986) **28** Niümenyithitie njira cia muoyo; niükanjiyuria gikeno ndi haria uri. **29** "Ariu na aari a Ithe witu, no ndimwire ndi na ümüriru ati ithe witu Daudi niakuire na agithikwo, na mbirira yake iri o giku nginya ümüthi üyü. **30** Nowe aari munabii na niamenyete ati Ngai niamwirire na mwihtwa ati niagaikariria umwe wa rüciaro rwake giti giake kia unene. **31** Ni undu niamenyete uhoro ucio mbere, niaririe uhoro wa kuriuka gwa Kristu, ati ndaatiganiriio mbirira-ini, o na kana mwiri wake ükibutha. (Hadēs 986) **32** Ngai niariukitie Jesu ucio, na ithui ithuothe türü aira a uhoro ucio. **33** Kuona ati niatüügiritio guoko-ini kwa urio kwa Ngai, na niamukirire kiraniro kia Roho Mutheru kuuma kuri Ithe, nake niatütiriire Roho ta uria mirona riu na mukaigua. **34** Nigukorwo Daudi ndaambatire agithi iguru, no noigire atiri, "Mwathani neerire Mwathani wakwa atiri: "Ikara guoko-ini gwakwa kwa urio, **35** o nginya riria ngaatua thu ciaku gaturwa ka

makinya maku.” 36 “Nĩ ũndũ ũcio andũ othe a Isiraeli nĩmamenye atĩrĩ: Ngai nĩ atuĩte Jesũ, o ũcio mwambire, Mwathani na Kristũ.” 37 Rĩrĩa andũ maiguire ũhoro ũcio, ũkĩmatheeca ngoro, makĩũria Petero na atũmwo acio angĩ atĩrĩ, “Ariũ a Baba, twagĩrĩrwo nĩ gwĩka atĩa?” 38 Nake Petero akĩmacookeria atĩrĩ, “Mwĩrĩrei na mũbatithio mũndũ o mũndũ thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ Kristũ, nĩguo mũrekerwo mehia manyu. Na inyuĩ nĩ mũkwamũkĩra kĩheo kĩa Roho Mũtheru. 39 Kĩĩranĩro gĩkĩ nĩ kĩanyu na ciana cianyu, na andũ arĩa othe marĩ kũraya, na andũ arĩa othe Mwathani Ngai witũ ageeta moke harĩ we.” 40 Akĩmataara na ciugo ingĩ nyingĩ, akĩmakaanagia; na akĩmathaitha, akĩmeera atĩrĩ, “Mwĩhonokiei kuuma kũrĩ rũciarũ rũrũ ruogomu.” 41 Andũ arĩa meetĩkĩrĩre ndũmĩrĩri yake makĩbatithio, na mũthenya ũcio makĩongerereka andũ ta ngĩri ithatũ. 42 Nao nĩmerutĩire kũgwatĩria ũrutani wa atũmwo, na ngwatanĩro-inĩ, na ũhoro-inĩ wa kwenyũrana mũgate, na kũhooya. 43 Andũ othe makĩiyũrwo nĩ guoya, nao atũmwo magĩka morĩrũ maingĩ, na makĩringa ciam. 44 Andũ arĩa othe meetĩkitie maarĩ hamwe, na nĩmagwatanagĩra indo ciothe. 45 Makĩendia ithaka ciao na indo ciao, makaheaga mũndũ o wotho kũringana na bata wake. 46 O mũthenya nĩmagomanaga hekarũ-inĩ. Nĩmenyũraga mũgate marĩ mĩciĩ-inĩ yao, na makarĩĩanĩra marĩ na gĩkeno, na marĩ na ngoro theru, 47 makagoocaga Ngai, na magetĩkĩrĩka kũrĩ andũ othe. Nake Mwathani nĩongagĩrĩra thiritũ-inĩ yao andũ arĩa maahonokaga o mũthenya.

3 Mũthenya ũmwe Petero na Johana nĩmambatire magĩthĩĩ hekarũ-inĩ ihinda rĩa mahooya, na kwarĩ thaa kenda cia mũthenya. 2 Na rĩrĩ, mũndũ waciariĩtwo arĩ mwonju nĩakuuagwo agatwarwo kĩhingo-inĩ kĩa hekarũ kĩrĩa gĩetagwo Gĩthaka, akaigwo ho o mũthenya nĩguo ahooe mbeeca kũrĩ andũ arĩa maatoonyaga hekarũ. 3 Na rĩrĩa onire Petero na Johana marĩ hakuhiĩ gũtoonya-rĩ, akĩmahooya mbeeca. 4 Nao Petero na Johana makĩmũkũũrĩra maithe. Hĩndĩ iyo Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta tũrore!” 5 Nĩ ũndũ ũcio mũndũ ũcio akĩmarora,

erĩgĩrĩire atĩ nĩmekũmũhe kĩndũ. 6 Petero agĩcooka akĩmwĩra atĩrĩ, “Betha na thahabu ndĩrĩ nacio, no kĩrĩa ndĩ nakĩo nĩkĩo ngũkũhe. Thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ Kristũ wa Nazarethi, ũkĩra wĩtware.” 7 Akĩmũnyiita guoko gwake kwa ũrĩo, akĩmũrũgamia na igũrũ, na o hĩndĩ iyo magũrũ na thũng’wa cia mũndũ ũcio ikĩgĩa na hinya. 8 Nake akĩrũga na igũrũ, akĩambĩrĩria gwĩtwara. Agĩcooka agĩthĩĩ nao hekarũ-inĩ, etwarĩte na magũrũ, akĩrũgarũgaga na akĩgoocaga Ngai. 9 Rĩrĩa andũ othe monire agĩtwara na magũrũ akĩgoocaga Ngai, 10 makĩmenya atĩ nĩ mũndũ ũrĩa watũũraga aikarĩte kĩhingo-inĩ kĩa hekarũ kĩrĩa gĩetagwo Gĩthaka akihooya mbeeca. Nao makĩgega mamakĩte nĩkuona ũrĩa kwahanĩkite harĩ mũndũ ũcio. 11 Mũndũ ũcio watũũrĩte ahooyaga mbeeca-rĩ, o enyĩitĩrĩire Petero na Johana, andũ othe makĩgega na magĩũka mateng’erete nginya hau maarĩ, naho heetagwo Gĩthaku gĩa Solomoni. 12 Rĩrĩa Petero onire ũguo, akĩmeera atĩrĩ, “Andũ aya a Isiraeli, ũndũ ũyũ ũramũgegĩa nĩkĩ? Mũratũrora atĩa taarĩ hinya witũ kana ũthingu witũ watũma mũndũ ũyũ etware na magũrũ?” 13 Ngai wa Iburahĩmu, na Isaaka na Jakubu, o we Ngai wa maithe maitũ, nĩagoocithĩtie ndungata yake Jesũ. Inyuĩ nĩmwamũneanire ooragwo, na mũkĩmũkaana mbere ya Pilato, o na gũtuĩka nĩatuĩte itua rĩa kũmũrekereria. 14 Mwakaanire ũrĩa Mũtheru na Mũthingu mũkiuga muohorerwo mũũragani. 15 Mworagire ũrĩa mũheani wa muoyo, no Ngai nĩamũriũkirie kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Ithũĩ tũrĩ aira a ũhoro ũcio. 16 Nĩ ũndũ wa wĩtikio thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ, mũndũ ũyũ mũrona na mũũĩ, nĩagĩte na hinya. Nĩ rĩitwa rĩa Jesũ na wĩtikio ũrĩa uumanaga nake watũma mũndũ ũyũ ahone o ta ũrĩa inyuothe mũreyonera. 17 “Na rĩrĩ, ariũ a Ithe witũ, nĩnjũũĩ atĩ mwekire ũguo nĩ ũndũ wa kũrigwo, o ta ũrĩa atongoria anyu o nao meekire. 18 No rĩrĩ, ũguo nĩguo Ngai aahingirie ũrĩa aarĩtie o mbere na tũnua twa anabii othe, akiuga atĩ Kristũ wake nĩakanyariĩrĩka. 19 Nĩ ũndũ ũcio mwĩrĩrei na mũgarũrũke kũrĩ Ngai, nĩgeetha mehia manyu meherio, nĩguo mũgĩe na mahinda ma kũrumũkio moimĩte kũrĩ Mwathani, na 20 nĩguo atũme Kristũ, o we ũrĩa wamũrĩtwo nĩ

ündü wanyu, nake nîwe Jesü. **21** We no nginya aikare igürü o nginya ihinda rikinye rîa Ngai rîa gûcookereria maündü mothe, o ta ūrîa eranîire o tene na tûnua twa anabii aake atheru. (aiōn **g165**) **22** Nîgûkorwo Musa oigire atîrî, ‘Mwathani Ngai wanyu nîakamwarahûrîra mûnabii o ta nîi kuuma kûrî andü anyu. Na no nginya mûgaathikîrîria ūrîa wothe akaamwîra. **23** Na rîrî, mündü o wothe ūrîa ūtakamûthikîrîria, nîakeherio biû kuuma kûrî andü ao.’ **24** “Ti-itherü, anabii othe kuuma hîndî ya Samûeli, arîa manaaria, nî maaririe ūhoru wa matukû maya. **25** Na inyuî mûrî ariû a anabii, na a kîrîkanîro kîrîa Ngai aarîkanîire na maithe manyu. Eerire lburahîmu atîrî, ‘Na nî ūndü wa rûciaro rwaku, andü othe a thî nîmakarathimwo.’ **26** Rîrîa Ngai aariûkirie ndungata yake, aambire kûmîtûma kûrî inyuî nîgeetha amûrathime na ūndü wa kûgarûra o ūmwe wanyu kuuma kûrî mîtûûrîre yanyu ya waganu.”

4 Nao athînjîri-Ngai, na mûnene wa arangîri a hekarû, o na Asadukai magîthîi harî Petero na Johana rîrîa maaragîria andü. **2** Nîmaiguîte ūûru mûno tondü atûmwo nîmarutaga andü na makahunjia ūhoru wa kûriûka kuuma kûrî arîa akuû thîinî wa Jesü. **3** Makînyiita Petero na Johana, na tondü kwarî hwaî-inî, makîmaikia njeera nginya mûthenya ūyû ūngî warûmîrîre. **4** No rîrî, andü aingî arîa maiguire ndûmîrîri îyo nîmetikirie, naguo mûigana wa arûme ūkîongerereka magîkinya ta 5,000. **5** Mûthenya ūyû ūngî, aathani ao na athuuri, na arutani a watho makîgomana kûu Jerusalemu. **6** Nake Anasi, mûthînjîri-Ngai ūrîa mûnene, aarî ho, marî na Kaiafa, na Johana, na Alekisandero, na andü arîa angî maarî a nyûmba ya mûthînjîri-Ngai ūrîa mûnene. **7** Magîathana atî Petero na Johana mareehwo mbere yao, na makîambîrîria kûmooria ciûria. Makîmooria atîrî, “Mûrahotire gwîka ūndü ūcio na hinya ūrîkû, kana na rîitwa rîrîkû?” **8** Nake Petero, aiyûrîtwo nî Roho Mûtheru, akîmeera atîrî, “Inyuî aathani na athuuri a andü! **9** Angîkorwo twîtîtwo ūmûthî nîgeetha tûtaarîrie ūhoru wa gîko kîega kîrîa gûkîrwo mündü ūcio ūratûûrîte arî mwonju, na tûûrio ūrîa arahonirio-rî, **10** kîmenyei inyuî, o

na andü othe a Isiraeli atîrî: Mündü ūyû arûngîi mbere yanyu arî mûhonu nî ūndü wa rîitwa rîa Jesü Kristü wa Nazarethi, ūrîa mwambithirie, nake Ngai akîmûriûkia kuuma kûrî arîa akuû. **11** We nîwe “ihiga rîrîa inyuî aaki mwaregire, na nîrîo rîtuikite ihiga rîrîa inene rîa koine.’ **12** Naguo ūhonokio ndûngîoneka harî mündü ūngî o wothe, nî ūndü gûtîrî rîitwa rîngî gûkû thî rîheanîtwo kûrî andü rîngîtûhonokia.” **13** Rîrîa monire ūûmîrîru wa Petero na Johana, na makîmenya atî matiarî athomu, na atî maarî andü o ūguo-rî, makîgega na makîmenya atî andü acio maakoreetwo marî na Jesü. **14** No rîrî, mona mündü ūcio wahonetio arûgamîte hamwe nao-rî, matingîahotire kuuga ūndü. **15** Nî ūndü ūcio makîmaatha mehere Kîama-inî, nao athuuri magîciira marî oiki. **16** Makîûrania atîrî, “Andü aya tûkûmeeka atîa? Andü othe arîa matûûrîaga Jerusalemu nîmooî atî nîmaringîte kîama kînene na tûtingîhota gûkaana ūhoru wakîo. **17** No nîguo tûgirie ūndü ūyû gûthîi na mbere makîria gatagatî-inî ka andü-rî, no nginya tûkaanie andü aya kwarîria mündü o na ūrîkû na rîitwa rîu.” **18** Magîcooka makîmeeta thîinî rîngî na makîmaatha atî matikaarie kana marutane o na atîa na rîitwa rîa Jesü. **19** No Petero na Johana makîmacookeria atîrî, “Tuai ciira inyuî ene kana nî kwagîrîre maithe-inî ma Ngai tûmwathîkîre inyuî gûkîra gwathîkîra Ngai. **20** Nîgûkorwo tûtingîhota gûtiga kwaria ūrîa tuonete na tûkaigua.” **21** Na thuutha wa kûmakaania, maamehîire mûno, makîmarekereria mathîi. Matingîahotire gûtua ūrîa mangîamaherithirie, tondü andü othe nîmagooocaga Ngai nî ūndü wa ūrîa gwekîkîte. **22** Nîgûkorwo mündü ūcio wahonetio na njîra ya kîama aarî na ūkûrû wa makîria ma mîaka mîrongo îna. **23** Na rîrîa Petero na Johana maarekereirio, magîthîi kûrî andü a thiritû yao, na makîmeera ūrîa wothe athînjîri-Ngai arîa anene na athuuri maameerîte. **24** Rîrîa maiguire ūhoru ūcio, makîanîrîra marî ngoro îmwê makîhooya Ngai, makiuga atîrî, “Mwathani Jehova, nîwe wombire igürû na thî na iria, o na indo ciothe iria irî kuo. **25** Nawe nîwaririe na ūndü wa Roho Mûtheru na kanua ka ndungata yaku, o we ithe witû

Daudi, ūkiuga atirī: “Nī kī gītūmaga ndūrīrī irakare mūno, na andū mathugunde mibango ya tūhū? **26** Athamaki a thī nīmatuīte itua, na aathani magacookania ndundu, nīguo mokirīre Mwathani, na mokirīre Ūrīa wake Mūitirīrie Maguta.’ **27** Ti-itherū, Herode na Pontio Pilato nīmoonganire hamwe na andū-a-Ndūrīrī, na andū a Isiraēli, itūūra-inī rīrī inene nīguo mathugunde ūrīa megūūkīrīra Jesū ndungata yaku theru, o irīa wee waitirīrie maguta. **28** O mekire ūrīa hinya waku na wendi waku watuīte o mbere atī nīguo gūgaatuīka. **29** Na rīrī, Mwathani, kīone ūrīa matwīhīire, na ūkīhotithie ndungata ciaku kwaria kiugo gīaku irī na ūmīrīru mūingī. **30** Tambūrūkia guoko gwaku ūhonanie, na ūringe ciama na morirū na ūndū wa rītwa rīa Jesū, ndungata yaku theru.” **31** Nao maarīkia kūhooya, handū hau moonganīte hagīthingitha. Nao othe makīyūrwo nī Roho Mūtheru, makīaria kiugo kīa Ngai marī na ūcamba. **32** Nao andū arīa othe meetikītie maarī na ngoro īmwe na meciiria o mamwe. Gūtīarī mūndū woigaga atī kīndū o na kīrīkū kīa indo ciake nī gīake we mwene, no maahūthagīra indo ciothe iria maarī nacio hamwe. **33** Nao atūmwō, marī na hinya mūingī, magīthīi na mbere kūheana ūira wa kūrīuka kwa Mwathani Jesū, na wega mūingī wa Ngai warī igūrū rīao. **34** Gūtīarī andū maagaga kīndū gatagatī-inī kao. Nīgūkorwo ihinda kwa ihinda andū arīa maarī na ithaka kana nyūmba nīmaciendagia, makarehe mbeeca icio mendetie, **35** magaciiga magūrū-inī ma atūmwō, nacio ikagaīrwo mūndū o mūndū kūringana na bata wake. **36** Jusufu, Mūlawī wa kuuma Kuporo, ūrīa atūmwō meetaga Baranaba (ūguo nī kuuga Mūrū wa Ūmanīrīria), **37** niēndirie gīthaka gīake na akīrehe mbeeca icio, agīciiga magūrū-inī ma atūmwō.

5 Na rīrī, mūndū wetagwo Anania, marī hamwe na mūtumia wake Safira o nao nīmendirie gīcunjī gīa gīthaka kīao. **2** Anania agītīgīria mbeeca imwe, no icio ingī agīcīrehe na agīciiga magūrū-inī ma atūmwō, nake mūtumia wake Safira agīkorwo nīoo ūhorō ūcio wega. **3** Nowe Petero akīmūria atirī, “Anania, nī kīi ngoro yaku īiyūrītwo nī Shaitani ūguo,

agatūma ūheenie Roho Mūtheru, na ūgetīgīria mbeeca imwe cia iria wendetie gīthaka? **4** Rīrīa ūtarakīendetie-rī, gīthī gītīrarī gīaku? Na thuutha wa gūkiēndia-rī, gīthī mbeeca itirakīrī o ciaku wīke nacio o ūrīa ūkwenda? Ūreciirīrie gwīka ūguo nīkī? Ti andū ūheenietie, no nī Ngai.” **5** Rīrīa Anania aigūire ūguo-rī, akīgīa thī na agīkua. Nao andū arīa othe maigūire ūrīa kwahaana makīyūrwo nī guoya. **6** Nao aanake magīūka, makīoha mwīrī wake na cuka, makīuumia nja na makīūthika. **7** Thuutha wa ta mathaa matatū-rī, mūtumia wake agītoonya atekūmenya ūrīa gwēkīkīte. **8** Petero akīmūria atirī, “Ta njīra atirī, ici nīcio mbeeca iria wee na Anania mūrendirie gīthaka?” Nake mūtumia ūcio agīcookia atirī, “Īi, nīcio tūrendirie.” **9** Petero akīmūria atirī, “Nī kī gītūmīte mūrīkanīre mūgerie Roho wa Mwathani? Atirīrī, magūrū ma andū arīa maathika mūthuurīguo marī mūromo-inī, nīmegūkuumia nja o nawe.” **10** O kahinda kau akīgīa thī magūrū-inī make, agīkua. Nao aanake magītoonya, makīmūkora akuīte, makīmuoya, magīthīi, makīmūthika hakuhī na mūthuuriwe. **11** Naguo kanitha wothe, hamwe na andū arīa othe maigūire maūndū macio makīnyītwo nī guoya mūnene. **12** Na rīrī, atūmwō nīmarīngire ciama nyingī, na makīonania morirū gatagatī-inī ka andū. Nao andū arīa othe metikītie nīmagomanaga hamwe Gīthaku-inī gīa Solomoni. **13** Gūtīrī mūndū wacookire kūgeria gwīturanīra nao, o na gūtūika andū nīmamaheete gītīio mūno. **14** O na kūrī ūguo-rī, arūme na andū-a-nja aingī nīmetīkīrie Mwathani, naguo mūigana wao ūkīongerereka. **15** Nī ūndū wa ūguo, andū nīmareehaga andū arīa arūaru njīra-inī, makamakomeria itanda na ibarī, nīguo naarī amwe ao mahutio nī kīiruru gīa Petero. **16** Ningī andū aingī nīmonganaga hamwe moimīte matūūra-inī marīa maathiūrūrūkīrie Jerusalemu, makareehaga andū ao arīa arūaru, na arīa manyariiragwo nī ngoma thūku, nao othe makahonio. **17** Na rīrī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na andū arīa othe maakoragwo nake, arīa maarī a thiritū ya Asadukai,

makīyūrwo nī ūiru. **18** Makīnyiita atūmwo, makīmaikia njeera irīa ya mūingī. **19** No ūtukūrī, mūraika wa Mwathani akīhingūra mīrango ya njeera, na akīmoimia nja. **20** Akīmeera atīrī, “Thīī mūrūgame hekarū-inī, mwīre andū ūhorō wothē wa muoyo ūyū mwerū.” **21** Na rīrī, ruoro rūgītema magītoonya hekarū-inī, na makīambīrīria kūruta andū o ta ūrīa meerītwo. Rīrīa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene na andū arīa maakoragwo nake maakinyire-rī, magīcookanīrīria Kīama, kīungano gīa athuuri othe a Isiraeli, na magītūmana njeera atūmwo magīrwo. **22** No rīrīa thigari ciakinyire njeera-rī, itiamakorire kuo. Nī ūndū ūcio, magīcookia ūhorō makīmeera atīrī, **23** “Twakora mīrango ya njeera īrī mīhinge wega, nao arangīri marūgamīte mīrango-inī; no twamīhingūra, tūtīnakora mūndū kūu thīīnī.” **24** Rīrīa mūnene wa arangīri a hekarū na athīnjīri-Ngai arīa anene maiguire ūhorō ūcio makīmaka na makīrigwo nī ūrīa gūgūikara. **25** Hīndī īyo hagītuka mūndū, akiuga atīrī, “Ta rorai! Andū arīa mūraikirie njeera marūgamīte hekarū-inī makīruta andū.” **26** Maigua ūguo, mūnene wa arangīri a hekarū agīthīī na anene a thigari ciake na makīrehe atūmwo. Matiigana kūhūthīra hinya, tondū nīmetītagīra andū matīkamahūire na mahiga nyuguto. **27** Maarīkia kūrēhe atūmwo-rī, makīmarūgamia mbere ya Kīama nīguo morio ciūria nī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene. **28** Nake akīmeera atīrī, “Gīthī tūtīramūkaanirie bīū mūtīkarutane na rītwa rīrī, no rīu mūiyūrītīe Jerusalemu ūrutani wanyu, na nīmīrutanīrie gūtūma tūcookererwo nī thakame ya mūndū ūcio.” **29** Petero na atūmwo acio angī magīcookia atīrī, “Ithuī no nginya twathīkīre Ngai gūkīra gwathīkīra andū! **30** Ngai wa maithe maitū nīariūkirie Jesū kuuma kūrī arīa akuū, ūrīa mworagire na ūndū wa kūmwamba mūtī-igūrū. **31** Ngai nīamūtūgīrīrie akīmūiga guoko-inī gwake kwa ūrīo arī Mūthamaki na Mūhonokia nīguo Isiraeli merire na marekerwo mehīa. **32** Ithuī tūrī aira a maūndū macio, nake Roho Mūtheru, ūrīa Ngai aheete andū arīa mamwathīkagīra-rī, o nake nī mūira.” **33** Rīrīa maiguire ūguo makīrakara mūno makīenda

kūmooraga. **34** No rīrī, Mūfarisai wetagwo Gamalieli, mūrutani wa watho na watītītwo nī andū othe akīrūgama Kīama-inī, agīathana atī andū acio mambe moimio nja gwa kahinda kanini. **35** Nake akīra Kīama atīrī, “Andū aya a Isiraeli, cūraniai wega ūrīa mūrātanya gwīka andū aya. **36** Ihinda rīhītuku mūndū wetagwo Theuda nīeyumīrīrie agītūuaga atī we nī mūndū ma, na akīgīa na arūmīrīri ta magana mana. Nīooragīrwo, nao arūmīrīri aake othe makīhurunjwo na ūhorō ūcio wothē ūgītūika wa tūhū. **37** Thuutha wake, Judasi ūrīa woimīte Galilī akīyūmīria matukū-inī ma kwīyandīkithia na agītongoria mbūtū ya andū nīguo makararie watho. O nake akīuragwo, na arūmīrīri aake othe makīhurunjwo. **38** Nī ūndū ūcio-rī, igūrū rīkonīī ūhorō ūyū ngūmūtaara atīrī, tiganai na andū aya! Marekeei mathīī! Nī ūndū angīkorwo muoroto kana ciiko ciao ciumanīte na ūmūndū-rī, ūndū ūcio nīūgūthira. **39** No angīkorwo ūndū ūyū uumanīte na Ngai, mūtingīhota kūgīrīrīria andū aya; mūgwīkora mūkīhūūrana na Ngai.” **40** Nao magītīkanīa na mīario yake. Nao magītā atūmwo matoonye makīmāhūūrīthia iboko. Magīcooka makīmāatha matīkaarie thīīnī wa rītwa rīa Jesū, magīcooka makīmārekereria mathīī. **41** Nao atūmwo makīuma Kīama-inī makenete tondū wa ūrīa maatuītwo aagīrīru a gūconorīthio nī ūndū wa Rītwa rīu. **42** Mūthenya o mūthenya, marī hekarū-inī o na marī mīcīī-inī, matiigana gūtīga kūrutana na kūhunja ūhorō ūcio mwega atī Jesū nīwe Kristū.

6 Na rīrī, matukū-inī macio rīrīa mūigana wa arutwo wongererekaga-rī, Ayahudi amwe arīa maaciārīrwo kwa Ayunani nīmatetīrie Ayahudi a Kīhibirania tondū atumia ao a ndigwa matiagayagīrwo irio rīrīa ikūgayanwo o mūthenya. **2** Nī ūndū ūcio, atūmwo acio ikūmi na eerī magīcookanīrīria arutwo othe hamwe na makīmeera atīrī, “Gūtīagīrīrie tūtīganīrie ūtungata wa kiugo kīa Ngai nīguo tūtūngatage metha-inī. **3** Ariū na aarī a Ithe witū, thuurai andū mūgwanja kuuma gatagatī-inī kanyu, andū arīa moikaine atī nī maiyūrītwo nī Roho, o na ūūgī, na nītūkūmehokera wīra ūcio, **4**

na ithui tũrũmbũie ũhoro wa mahooya na ũtungata wa kiugo.” 5 Ũndũ ũcio moigire nĩwakenirie gikundi kũ gĩothe. Nao magĩthuura Stefano, mũndũ waiyũrĩtwo nĩ wĩtkio na Roho Mũtheru, na Filipu, na Porokoro, na Nikanora, na Timoni, na Paramena, na Nikola, mũndũ wa kuuma Antiokia ũrĩa wagarũrũkĩte agatũika Mũyahudi. 6 Makĩneana andũ acio kũrĩ atũmwo, nao atũmwo makĩmahoera na makĩmaigĩrĩra moko. 7 Nĩ ũndũ ũcio kiugo kĩa Ngai gĩkĩhunja. Mũigana wa arutwo kũu Jerusalemu ũkiongerereka mũno, nakĩo gikundi kinene kĩa athĩnjĩri-Ngai gĩgiathĩkĩra ũhoro wa wĩtkio. 8 Na rĩrĩ, Stefano, mũndũ waiyũrĩtwo nĩ wega wa Ngai na ũhoti, nĩekire morirũ manene na akĩringa ciama gatagatĩ-inĩ ka andũ. 9 No rĩrĩ, nĩ kuoimĩrire ngarari kuuma kũrĩ andũ a Thunagogi ya Andũ arĩa Oohore (ta ũrĩa yetagwo), nao nĩ Ayahudi a kuuma Kurene na Alekisanteria o hamwe na mabũrũri ma Kilikia na Asia. Andũ aya makĩambĩrĩria gũkararania na Stefano, 10 no matingĩetiiririe ũũgĩ wake kana Roho ũrĩa aaragia nague. 11 Hĩndĩ ĩyo makĩringĩrĩria andũ amwe na hito moige atĩrĩ, “Nĩtũiguĩte Stefano akĩaria ciugo cia kũruma okĩrĩtwo nĩ andũ, na athuuri, na arutani a watho. Makĩnyĩta Stefano makĩmũrehe mbere ya Kĩama. 13 Magĩcooka makĩrehe aira a maheeni, arĩa maarutire ũira makiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ ndatigithagĩria kwaria agĩũkagĩrĩra handũ haha hatheru, o na gũũkĩrĩra watho. 14 Nĩgũkorwo nĩtũiguĩte akiuga atĩ Jesũ ũyũ wa Nazarethi nĩagatharia handũ haha, na agarũre mĩtugo rĩria Musa aatũtigĩre.” 15 Andũ arĩa othe maarĩ Kĩama-inĩ magĩkũũrĩra Stefano maitho, nao makĩona ũthiũ wake ũtarĩi ta ũthiũ wa mũraika.

7 Nake mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene akĩmũũria atĩrĩ, “Thitango ici nĩ cia ma?” 2 Nake Stefano agĩcookia atĩrĩ, “Ariũ a Baba na maithe maitũ, ta thikĩrĩria! Ngai mwene riiri nĩoimĩrĩre ithe witũ Iburahĩmu hĩndĩ rĩria aatũũraga bũrũri wa Mesopotamia, atanathĩrĩ gũtũũra bũrũri wa Harani. 3 Akĩmwĩra atĩrĩ, ‘Thaama uume bũrũri wanyu na ũtĩge andũ anyu, ũthiĩ bũrũri ũrĩa ngaakuonia.’ 4 “Nĩ ũndũ ũcio

Iburahĩmu akiuma bũrũri wa Akalidei agĩthiĩ gũtũũra Harani. Thuutha wa gĩkuũ gĩa ithe, Ngai akĩmũruta kuo na agĩũka bũrũri ũyũ mũtũũraga. 5 Ndaamũheire igai gũkũ, o na ikinya rĩmwe. No Ngai nĩamwĩre atĩ we hamwe na njaro ciake nĩmakegwatĩra bũrũri ũyũ, o na gũtuũka hĩndĩ ĩyo Iburahĩmu ndaarĩ na mwana. 6 Ngai eerire Iburahĩmu atĩrĩ: ‘Njaro ciaku igaatũũra irĩ ng’eni bũrũri ũtarĩ wacio, kũrĩa igaatuuo ngombo na inyariirwo ihinda rĩa mĩaka magana mana.’ 7 Nĩngĩ Ngai akiuga atĩrĩ, ‘No nĩngaherithia rũrĩrĩ rũu igaatungata irĩ ngombo; na thuutha ũcio-rĩ, nĩkoima bũrũri ũcio, nacio nĩkaahooya irĩ kũndũ gũkũ.’ 8 Hĩndĩ ĩyo nĩarĩkanĩire na Iburahĩmu kĩrĩkanĩro kĩa ũhoro wa kũrua. Nake Iburahĩmu agĩtuũka ithe wa Isaaka na akĩmũruithia thikũ ya kanana thuutha wa gũciarwo gwake. Thuutha-inĩ Isaaka agĩtuũka ithe wa Jakubu, nake Jakubu agĩtuũka ithe wa athuuri arĩa ikũmi na eerĩ. 9 “Na tondũ wa maguuka maitũ kũiguĩra Jusufu ũiru, nĩmamwendirie bũrũri wa Misiri agatũũke ngombo kuo. No Ngai aarĩ hamwe nake 10 na akĩmũhonokia mathĩina-inĩ make mothe. Nĩaheire Jusufu ũũgĩ na akĩmũhotithia atuũke wa kwendeka nĩ Firaũni mũthamaki wa Misiri; nĩ ũndũ ũcio akĩmũtua wa gwathaga Misiri o na nyũmba yake yothē ya ũthamaki. 11 “Thuutha ũcio gũkĩgĩa ng’aragu bũrũri-inĩ wothē wa Misiri, na Kaanani, na ikĩrehe gũthĩnĩka kũingĩ mũno, namo maithe maitũ makĩaga irio. 12 Rĩrĩa Jakubu aigũire atĩ Misiri nĩ kwarĩ na ngano, agĩtũma maithe maitũ kuo hĩndĩ ya mbere. 13 Na rĩrĩa maathĩre riita rĩa keerĩ-rĩ, Jusufu akĩmenyithania kũrĩ ariũ a ithe, nake Firaũni akĩmenya ũhoro wa nyũmba ya Jusufu. 14 Thuutha wa ũguo-rĩ, Jusufu agĩtũmanĩra ithe Jakubu na nyũmba yake yothē moke, nao othe maarĩ andũ mĩrongo mũgwanja na atano. 15 Nake Jakubu agĩkũrũka, agĩthiĩ Misiri, kũrĩa we na maithe maitũ maakuĩrĩre. 16 Mĩrĩ yao nĩyacookirio Shekemu na ĩgĩthikwo mbĩrĩra-inĩ rĩria Iburahĩmu aagũrĩte na mbeeca kuuma kũrĩ ariũ a Hamori kũu Shekemu. 17 “Rĩrĩa ihinda rĩakuhĩrĩre rĩa Ngai kũhingia kĩranĩro gĩake kũrĩ Iburahĩmu-rĩ, mũigana wa andũ aitũ

kūu Misiri nīwongererekete mūno. 18 Hīndī ūyō nowe Musa ūrīa maaregete makiuga atīrī, mūthamaki ūngī ūtoō ūhorō wa Jusufu agītuika ‘Nūū ūgūtuite mwathi witū na mūtūciirithia?’ wa gūthamaka Misiri. 19 Agīka andū aitū Ngai we mwene nīamūtūmire atuika mūnene ūūru mūno na akīhinyīrīria maithe maitū na na mūkūūri wao, na ūndū wa mūraika ūrīa ūndū wa kūmaringīrīria na hinya mate tūkenge wamuumīrīre kīhinga-inī. 36 Akīmatongoria twao nīgeetha tūkue. 20 “Ihinda-inī rīu Musa makiuma Misiri na agīka morirū na akīringa nīaciariwō, nake aarī mwana mūthaka mūno. ciama arī kūu Misiri, o na Iria-inī Itune, na Akīrererwō mūciī gwa ithe ihinda rīa mīeri ihinda rīa mīaka mīrongo īna kūu werū-inī. 37 itatū. 21 Rīrīa aigirwō nja-rī, mwarī wa Firaūni “Ūyū nowe Musa ūrīa werire andū a Isiraeli atīrī, akīmuyō akīmūrera ta mwana wake. 22 Musa ‘Ngai nīakamūtūmīra mūnabii ta nīi kuuma agīthomithio na ūūgī wothe wa andū a Misiri kūrī andū anyu kīumbe.’ 38 We aarī kīungano- aarī na hinya wa mīario na ciiko. 23 “Rīrīa Musa inī kūu werū-inī, arī hamwe na mūraika ūrīa aakinyirie mīaka mīrongo īna-rī, agītua itua rīa wamwarīrie Kīrīma-inī gīa Sinai, na aarī gūceerera andū ao a Isiraeli. 24 Nīonire mūndū hamwe na maithe maitū; nake nīamūkīrīre ūmwe wao akīnyariwō nī mūndū wa Misiri. Nī ciugo irī muoyo nīgeetha atūkinyirie. 39 “No ūndū ūcio agīthīi kūmūūrīria na akīmūrīhīria rīrī, maithe maitū nīmaregire kūmwathīkīra. na ūndū wa kūūruga mūndū ūcio Mūmisiri. Handū ha ūguo-rī, o makīmūrega, na thīinī 25 Musa eeciirītie atī andū ao nīmangīonire atī wa ngoro ciao makīrīrīria gūcooka Misiri. Ngai nīamūhūthagīra nīgeetha amahonokie, 40 Nao makīra Harūni atīrī, ‘Tūthondekere ngai no-o matiamenyire ūguo. 26 Mūthenya ūyū iria irītūtongoragia. Nīgūkorwō mūndū ūyū ūngī Musa agīthīi agīkora andū eerī a Isiraeli ūgwītūwō Musa, ūrīa watūtongoririe tūkiuma makīrūa. Akīgeria kūmaiguithania akīmeeraga būrūri wa Misiri, tūtūū ūrīa onete!’ 41 Hīndī atīrī, ‘Andū aya, inyuī mūrī a ithe ūmwe; nī ūyō nīguo maathondekire mūhianano watariī kīi kīratūma mwende gwīkana ūūru?’ 27 “No na njaū. Makīūrūtīra magongona, na makīgīa mūndū ūrīa wekīte ūcio ūngī ūūru agīkania na hīndī ya gūkūngūra kīrīa maathondekete Musa, akīmūra atīrī, ‘Nūū wagūtūire mwathi na moko mao. 42 No Ngai akīmahutatīra, na mūtūithania wa maciira maitū? 28 Ūrenda akīmarekereria mahooyage ciūmbe cia igūrū. kūnjūruga o ta ūrīa ūrooragire Mūmisiri ira?’ 29 Ūhorō ūyū ūtwaranīte na ūrīa kwandīkitwō Rīrīa Musa aigūire ūguo akīūra agīthīi būrūri wa ibuku-inī rīa anabii, atīrī: “Nīmwandutīire magongona na maruta mīaka mīrongo īna Midiani, kūrīa aatūūire arī ta mūgeni na akīgīa kūu werū-inī, inyuī nyūmba ya Isiraeli? 43 na ariū eerī. 30 “Na rīrī, mīaka mīrongo īna Nīmūtūūgīrītie ihooero rīa Moleku, na njata yarīkia gūthira-rī, mūraika akiumīrīra Musa arī ya ngai yanyu īrīa īitagwō Refani, mīhianano nīnīmbī-inī cia mwaki iria ciakanaga kīhinga- īrīa mwithondekire ya kūhooyaga. Tondū inī kūu werū-inī hakuhī na Kīrīma gīa Sinai. ūcio, nīngatūma mūtahwō mūtwarwō’ kūhītūka 31 Rīrīa onire ūguo, akīgega nī kīrīa onire. Na Babuloni. 44 “Maithe maitū maarī na hema rīrīa aakuhagīrīria nīguo one wega-rī, akiigua īrīa yetagwō gīkaro kīa Ūira kūu werū-inī. mūgambo wa Mwathani ūkiuga atīrī: 32 ‘Nīi nī nīi Nayo yathondeketwō o ta ūrīa Ngai eerīte Ngai wa maithe manyu, Ngai wa Iburahīmu, na Musa, kūrīngana na mūhianīre ūrīa onete. 45 Isaaka, o na Jakubu.’ Musa akīinaina nī gwītīgīra Maarīkia kwamūkīra hema-rī, maithe maitū, na ndaigana kūrora. 33 “Nake Mwathani matongoretio nī Joshua magīūka nayo rīrīa akīmūra atīrī, ‘Ruta iratū ciaku, nīgūkorwō menyīitīre būrūri kuuma kūrī ndūrīrī iria hau ūrūgamīte nī handū hatheru. 34 Ti-itherū Ngai aarutūrīre ciehere mbere yao. Nayo nīnyonete kūhinyīrīrio kwa andū akwa kūu igītūūra kūu būrūri ūcio o nginya hīndī ya būrūri wa Misiri. Nīnjigūite gūcaaya kwao, 46 ūrīa wakenire nī gwītīkīrika nī Ngai, na na nīnjikūrūkīte thī nīguo ndīmohorithie. Rīu Daudi, 46 ūrīa wakenire nī gwītīkīrika nī Ngai, na ūka nīngūgūtūma ūcooke Misiri.’ 35 “Ūyū akīhooya etikīrio aakīre Ngai wa Jakubu gīkaro.

47 No Solomoni nīwe wamwakīire nyūmba. 48 “No rīrī, Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno ndaikaraga nyūmba ciakītwo nī andū. O ta ūrīa mūnabii oigīte atīrī: 49 “Igūrū nīkuo gītī gīakwa kīa ūnene, nayo thī nī gaturwa ka makinya makwa. Ūngīkīnjakīra nyūmba ya mūthemba ūrīkū? Ūguo nīguo Mwathani ekūūria. Kana kīhurūko gīakwa kīngīkorwo kū? 50 Gīthi ti guoko gwakwa gwathondekire indo ici ciothe?” 51 “Inyuī andū aya aremi, o inyuī mūtārī aruu ngoro na matū! Inyuī mūtārī o ta maithe manyu: Inyuī mūtūūraga mūreganīte na Roho Mūtheru! 52 Nī kūrī mūnabii ūtaanyariirirwo nī maithe manyu? Mooragire o na andū arīa maarathire ūhoro wa gūūka kwa Ūrīa Mūthingu. Na rīu nīmūmūkunyaniīre na mūkāmūūraga; 53 o inyuī mwamūkīrīre watho ūrīa waathanirwo kūgerera araika no mūkīaga kūwathīkīra.” 54 Rīrīa maiguire maūndū macio-rī, makīrakara mūno, na makīmūhagaranīria magego. 55 No Stefano, aiyūrītwo nī Roho Mūtheru, Agīcūthīrīria igūrū akīona riiri wa Ngai, na Jesū arūgamīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. 56 Akiuga atīrī, “Onei, nīndīrona igūrū rīhingūkīte nake Mūrū wa Mūndū arūgamīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai.” 57 Maigua ūguo makīhumbīra matū mao, makīhanyūka harī we makiugagīrīria na mūgambo mūnene. 58 makīmūkururia, makīmumia nja ya itūūra, na makīambīrīria kūmūhūūra na mahiga nyuguto. Nao, aira makīga nguo ciao magūrū-inī ma mwanake wetagwo Saūlū. 59 Rīrīa maamūhūūraga na mahiga nyuguto, Stefano nīahooire Ngai, akiuga atīrī, “Mwathani Jesū, amūkīra roho wakwa.” 60 Agīcooka agīturia ndu, akīanīrīra, akiuga atīrī, “Mwathani, ndūkamoorie rīhīa rīrī.” Na aarīkia kuuga ūguo, agīkoma.

8 Nake Saūlū aarī ho, na agītīkīra atī ooragwo. Mūthenya ūcio kanitha ūkīnyariirwo mūno kūu Jerusalemu, nao andū othe o tīga atūmwo makīhurunjūkīra Judea na Samaria. 2 Andū etīgīrī Ngai magīthika Stefano na makīmūcakaīra mūno. 3 No Saūlū akīambīrīria kwananga kanitha. Aathīiaga nyūmba o nyūmba, akīrutūrūraga arūme na andū-a-nja, akīmaikagia njeera. 4 Nao andū arīa

maahurunjītwo nīmahunjīrie kiugo kīa Ngai o kūrīa guothe maathīiaga. 5 Filīpu agītīkūrūka agīthīi itūūra rīarī Samaria, akīhunja ūhoro wa Kristū kuo. 6 Rīrīa ikundi cia andū ciaiguire Filīpu na ikīona ciama iria aaringaga, othe magīthikīrīria ūrīa oigaga. 7 Ngoma thūku nīcioimaga andū aingī igīkayūrūrūkaga, na andū aingī maarūarīte mūrīmū wa gūkua cīga, na andū arīa maarī onju makīhonio. 8 Nī ūndū ūcio gūkīgīa na gīkeno kīnene itūūra-inī rīu. 9 Na rīrī, itūūra-inī rīu nī kwarī na mūndū wetagwo Simoni, nake nīaragūrīte kwa ihinda na akagegia andū othe a Samaria. Nake nīetīiaga na ageetua atī aarī mūndū mūnene mūno, 10 nao andū othe, arīa anini na arīa anene, makamūthikagīrīria na makoiga na mūgambo mūnene atīrī, “Mūndū ūyū nīwe hinya wa ūngai ūrīa ūīkaine ta Hinya Mūnene.” 11 Maatūūrīte mamuumaga thuutha tondū nīamagegetie hīndī ndaaya na ūragūri wake. 12 No rīrīa meetīkīrie Filīpu akīhunja Ūhoro-ūrīa-Mwega wa ūthamaki wa Ngai na rītwa rīa Jesū Kristū-rī, makībatithio, arūme o hamwe na andū-a-nja. 13 Simoni we mwene agītīkia na akībatithio. Nake akīrūmīrīra Filīpu kūrīa guothe aathīiaga, agegetio nī imenyithia cia hinya na ciama iria onaga. 14 Rīrīa atūmwo arīa maarī kūu Jerusalemu maiguire atī andū a Samaria nīmetīkīrīte kiugo kīa Ngai-rī, makīmatūmīra Petero na Johana. 15 Nao maakinya kuo, makīmahoera nīguo maamūkīre Roho Mūtheru, 16 tondū nginya hīndī īyo Roho Mūtheru ndaakoretwo aikūrūkīire mūndū o na ūmwe wao; tīga o kūbatithio maabatithītīo thīinī wa rītwa rīa Mwathani Jesū. 17 Hīndī īyo Petero na Johana makīmaīgīrīra moko, nao makīamūkīra Roho Mūtheru. 18 Rīrīa Simoni onire atī Roho aaheanagwo na ūndū wa kūgīrīrwo moko nī atūmwo-rī, akīenda amahe mbeeca, 19 akiuga atīrī, “Heei ūhoti ūyū o na nīi nīgeetha ūrīa wothē ndaīgīrīra moko makwa akaamūkīra Roho Mūtheru.” 20 Petero akīmūcookeria atīrī, “Mbeeca ciaku irothiranīra hamwe nawe, nīgūkorwo wīciirītie no ūgūre kīheo kīa Ngai na mbeeca. 21 Wee ndūrī na handū, o na ndūrī na igai ūtungata-inī ūyū, tondū ngoro yaku ti njagīrīru mbere

ya Ngai. 22 Wĩrĩre waganu ũyũ na ũhooe Mwathani. Hihi nĩegũkũreka nĩ ũndũ wa gũkorwo na rĩciiria ta rĩu ngoro-inĩ yaku. 23 Nĩgũkorwo nguona ũiyũritwo nĩ marũrũ na ũgatuika ngombo ya mehia.” 24 Hĩndĩ iyo Simoni akĩmũcookeria atĩrĩ, “Hooera harĩ Mwathani nĩgeetha ndikae gũkorwo nĩ ũndũ o na ũmwe wa macio mwagweta.” 25 Rĩrĩa maarĩkirie kũheana ũira na kũhunja kiugo kĩa Mwathani-rĩ, Petero na Johana magĩcooka Jerusalemu, o makĩhunjagia Ũhoru-ũrĩa-Mwega tũtũura-inĩ tũingĩ twa Samaria. 26 Na rĩrĩ, mũraika wa Mwathani akĩira Filipu atĩrĩ, “Thiĩ werekeire gũthini, ũkinye njĩra-inĩ, njĩra irĩa ya werũ-inĩ, irĩa iikũrũkite kuuma Jerusalemu igathiĩ nginya Gaza.” 27 Nĩ ũndũ ũcio akiumagara, na arĩ njĩra-inĩ agĩcemanĩa na Mũhabashi warĩ mũhakũre, mũndũ mũnene warĩ igweta ũrĩa warũgamĩrĩre kĩgĩna gĩa Kandake, mũthamaki-mũndũ-wa-nja wa Ahabashi. Mũndũ ũyũ aathiĩte Jerusalemu kũhooya Ngai; 28 na arĩ njĩra-inĩ akiinũka, aakarĩte ngaari-inĩ yake ya mbarathi agĩthoma ibuku rĩa Isaia ũrĩa mũnabii. 29 Roho akĩira Filipu atĩrĩ, “Thiĩ ngaari-inĩ iirĩa ya mbarathi ũikare hakuhĩ nayo.” 30 Hĩndĩ iyo Filipu akiĩhanyũka nginya ngaari-inĩ iyo ya mbarathi, akĩigua mũndũ ũcio agĩthoma ibuku rĩa Isaia ũrĩa mũnabii, akĩmũuria atĩrĩ, “Nĩũrataũkĩrwo nĩ ũhoru ũcio ũrathoma?” 31 Nake agĩcookia atĩrĩ, “Ingĩtaũkĩrwo atĩa, tiga hagĩire mũndũ wa kũndaarĩria?” Nĩ ũndũ ũcio akĩira Filipu ahaice ngaari iyo ya mbarathi, aikaranie nake. 32 Mũndũ ũcio warĩ mũhakũre aathomaga gacunji gaka ka Maandiko: “Aatwarirwo o ta ng’ondũ gĩthĩnjĩro-inĩ, na o ta ũrĩa gatũrũme gakiraga ki karĩ mbere ya mũndũ ũrĩa ũrakenja guoya, noguo o nake ataatumĩrĩre kanua gake. 33 Nĩaconorithirio na ndaigana gũtuĩrwo ciira na kĩhooto. Nũũ ũngĩaria ũhoru wa njĩaro ciake? Nĩgũkorwo muoyo wake nĩwehererio ũkiuma gũkũ thiĩ.” 34 Mũndũ ũcio mũhakũre akĩũria Filipu atĩrĩ, “Ndagũthaitha, ta njĩra atĩrĩ, mũnabii araaria ũhoru wa ũ, nĩ ũhoru wake we mwene kana nĩ ũhoru wa mũndũ ũngĩ?” 35 Hĩndĩ iyo Filipu akĩrutia ũhoru hau, akĩmũhe Ũhoru-ũrĩa-Mwega ũkonĩĩ Jesũ. 36

Na marĩ njĩra-inĩ magĩthĩrĩ-rĩ, magĩkinya handũ haarĩ na maaĩ, nake mũndũ ũcio warĩ mũhakũre akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora, maaĩ nĩmo maya. Nĩ kĩ kĩngĩgĩria mbatithio?” 37 (Nake Filipu akiuga atĩrĩ, “Ũngĩtikia na ngoro yaku yothe, no ũbatithio.” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩnjĩtikĩtie atĩ Jesũ Kristũ nĩwe Mũrũ wa Ngai.”) 38 Nake agĩathana ngaari iyo ya mbarathi irũgame. Hĩndĩ iyo Filipu na mũndũ ũcio mũhakũre magĩkũrũka, magĩtoonya maaĩ-inĩ, nake Filipu akĩmũbatithia. 39 Na rĩrĩa moimĩrĩre maaĩ-inĩ, Roho wa Mwathani o rĩmwe akĩoya Filipu, akĩmweheria, nake mũndũ ũcio mũhakũre akĩaga kũmuona rĩngĩ, no agĩthĩ na mbere na rũgendo akenete. 40 No Filipu nĩonekanire Azota, na agĩthĩ akĩhunjagia Ũhoru-ũrĩa-Mwega matũũra-inĩ mothe nginya agĩkinya Kaisarea.

9 Ihinda-inĩ o rĩu Saũlũ no eehĩtagĩra kũũraga arutwo a Mwathani. Agĩthĩ kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene, 2 na akĩmũhooya marũa athĩĩ namo thunagogi-inĩ irĩa ciarĩ Dameski, nĩgeetha angikora andũ a Njĩra iyo kuo, marĩ arũme kana andũ-a-nja, amanyiĩte amatware Jerusalemu marĩ ohe. 3 Naarĩ rũgendo-inĩ aakuhĩrĩria Dameski-rĩ, o rĩmwe ũtheri ũkiuma na igũrũ, ũkĩmwarĩra mĩena yothe. 4 Akĩgũa thiĩ, na akĩigua mũgambo ũkĩmwĩra atĩrĩ, “Saũlũ, Saũlũ, ũũnyariiraga niki?” 5 Saũlũ akĩũria atĩrĩ, “Nĩwe ũ, Mwathani?” Nake akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ nĩĩ Jesũ ũrĩa ũnyariiraga. 6 No rĩrĩ, rĩu ũkĩra ũtoonye itũũra rĩrĩ inene, na nĩũkwĩrwo ũrĩa wagĩrĩrwo nĩ gwĩka.” 7 Nao andũ arĩa maatwaranaga hamwe na Saũlũ makĩrũgama hau maagĩte ũrĩa mangiuga; o nĩmaiguire mũgambo no matiigana kuona mũndũ o na ũrĩkũ. 8 Nake Saũlũ agĩũkĩra, akĩrũgama, no rĩrĩa aahingũrĩrie maithe ndoonaga o na hanini. Nĩ ũndũ ũcio makĩmũnyĩta guoko makĩmũtwara Dameski. 9 Ihinda rĩa matukũ matatũ aarĩ mĩtũmumu, na ndarĩ kĩndũ aarĩaga kana akanyua. 10 Na rĩrĩ, kũu Dameski nĩ kwarĩ na mũrutwo wetagwo Anania. Mwathani akĩmwarĩria na kĩoneki, akĩmwĩra atĩrĩ, “Anania!” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩĩ ũyũ Mwathani.” 11 Nake Mwathani akĩmwĩra atĩrĩ, “Thiĩ kwa Judasi o kũu njĩra irĩa itagwo Nũngarũ, ũrie mũndũ uumĩte Tariso

witagwo Saülü, nĩ undũ nikũhooya arahooya. 12 Nĩonete mündũ kĩoneki-inĩ witagwo Anania agĩũka kũmũigĩrĩra moko, nĩguo acooke kuona.” 13 Anania akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, nĩnjiguĩte ũhoru mũingĩ ũkonĩ mündũ ũcio, na maũndũ maingĩ mooru marĩa aaneke andũ aku arĩa aamũre kũũrĩa Jerusalemu. 14 Na okĩte gũkũ arĩ na wathani kuuma kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, nĩgeetha anyiite andũ arĩa othe makayagĩra rĩitwa rĩaku.” 15 No Mwathani akĩra Anania atĩrĩ, “Thiĩ, tondũ undũ ũcio nĩ kĩndũ gĩakwa kĩrĩa ndĩthuurĩre gĩa gũtwara ũhoru wa rĩitwa rĩakwa kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, na athamaki, o na kũrĩ andũ a Isiraeli. 16 Nĩngũmuonia ũrĩa arĩ o nginya anyamaarĩke nĩ undũ wa rĩitwa rĩakwa.” 17 Hĩndĩ iyo Anania agĩthiĩ na agĩtoonya nyũmba iyo. Akĩgĩrĩra Saülü moko, akĩmwĩra atĩrĩ, “Saülü, mũrũ wa Ithe witũ, Mwathani, o we Jesũ ũrĩa ũrakuumĩrĩre ũrĩ njĩra-inĩ ũgĩũka gũkũ, nĩandũmĩte nĩguo ũcooke kuona, na ũyũrio na Roho Mũtheru.” 18 O hĩndĩ iyo, tũnyamũ twahaanaga ta ngaracũ tũkiuma maitho-inĩ ma Saülü, tũkĩgũa thiĩ, nake akĩhota kuona rĩngĩ. Agĩũkĩra na akĩbatithio, 19 na aarĩkia kũrĩa irio, akĩgĩa na hinya. Saülü agĩkara mĩthenya iigana ũna marĩ hamwe na arutwo kũu Dameski. 20 Na hĩndĩ iyo akĩambĩrĩria kũhunja thunagogi-inĩ atĩ Jesũ nĩ Mũrũ wa Ngai. 21 Andũ othe arĩa maamũiguire makĩgega makĩũria atĩrĩ, “Githĩ mündũ ũyũ tiwe ũraagithĩtie andũ thayũ kũu Jerusalemu gatagatĩ-inĩ ka arĩa makayagĩra rĩitwa rĩu? Na githĩ ndokĩte gũkũ nĩgeetha amanyiite amatware marĩ ohe kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene?” 22 Nowe Saülü agĩkĩrĩrĩa kũgĩa na hinya, na akĩgegĩa Ayahudi arĩa maatũũrĩte kũu Dameski na undũ wa kũmaiguithia na ma atĩ Jesũ nĩwe Kristũ. 23 Thuutha wa mĩthenya mĩingĩ gũthira, Ayahudi magĩcookania ndundu mamũũrage, 24 no Saülü akĩmenya mũbango ũrĩa maarĩ naguo. Mũthenya na ũtukũ maaikaraga mamuoheirie ihingo-inĩ cia itũũra inene nĩguo mamũũrage. 25 No arũmĩrĩri aake makĩmuoya ũtukũ, makĩmũharũrũkia arĩ gĩkabũ-inĩ mamũgereirie mwanya warĩ rũthingo-inĩ. 26 Hĩndĩ iĩa aakinyire Jerusalemu, akĩgeria kwĩgwatania

na arutwo, no othe nĩmamwĩtigagĩra, tondũ matietĩkagia atĩ kũna aarĩ mũrutwo. 27 No Baranaba akĩmuoya akĩmũtwara kũrĩ atũmwo. Akĩmeera ũrĩa Saülü oonire Mwathani arĩ rũgendo-inĩ rwake, na ũrĩa Mwathani aamwarĩirie, na ũrĩa aahunjirie kũu Dameski thiĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ ategwĩtigĩra. 28 Nĩ undũ ũcio Saülü agĩkara na atũmwo, na agaceeraga kũu Jerusalemu, akĩaragia na ũcamba thiĩnĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani, ategwĩtigĩra. 29 Ningĩ nĩaaragia na agakararanagia na Ayahudi arĩa maaciariĩrwo kwa Ayunani, no nao makageria ũrĩa mangĩmũũraga. 30 Rĩrĩa ariũ na aarĩ a Ithe witũ maamenyire ũguo, makĩmuoya, makĩmũkũrũkia nginya Kaisarea, makĩmũtũma Tariso. 31 Hĩndĩ iyo kanitha wa Judea guothe, na Galili, na Samaria ũgĩkenera ihinda rĩa thayũ. Nĩwongereirwo hinya; na ũkĩũmĩrĩrio nĩ Roho Mũtheru, na ũkĩongererwo andũ, nao magĩtũũra metigĩrĩte Mwathani. 32 Na rĩrĩ, rĩrĩa Petero aaceeraga kũndũ na kũndũ bũrũri-inĩ, nĩathiire gũceerera andũ arĩa aamũre a kũu Lida. 33 Arĩ kũu agĩkora mündũ wetagwo Ainea warĩ na mũrimũ wa gũkua ciĩga, na aatũũrĩte akomete gĩtanda-inĩ ihinda rĩa mĩaka iĩnana. 34 Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ainea, Jesũ Kristũ nĩakũhonia. Ŭkĩra ũkũnje kibarĩ gĩaku.” O hĩndĩ iyo Ainea akĩrũgama. 35 Andũ othe arĩa maatũũraga Lida na Sharoni makĩmuona na makĩgarũrũkĩra Mwathani. 36 Kũu Jopa nĩ kwarĩ mũrutwo wetagwo Tabitha (narĩo rĩitwa rĩu rĩgĩtaũrwo nĩ kuuga Dorokasi), nake aatũũrĩte ekaga maũndũ mega, na agateithagia athiĩni. 37 O ihinda-inĩ rĩu nĩarũarire na agĩkua, naguo mwĩrĩ wake ũgĩthambio, ũkĩigwo nyũmba ya igũrũ. 38 Lida kwarĩ hakuhi na Jopa; nĩ undũ ũcio rĩrĩa arutwo maaiguire atĩ Petero aarĩ kũu Lida, magĩtũma andũ eerĩ makamũringĩrĩrie mamwĩre atĩrĩ, “Twagũthaitha ũka narua!” 39 Nake Petero agĩthiĩ hamwe nao, na aakinya agĩtwarwo nyũmba ya igũrũ. Atumia othe a ndigwa makĩrũgama, makĩmũthiũrũrũkĩria ingĩ iria Dorokasi aatumĩte rĩrĩa aarĩ nao. 40 Nake Petero akĩmeera othe moime nja ya nyũmba; agĩcooka agĩturia maru akĩhooya Ngai.

Agĩcooka akĩgarũrũkĩra mũtumia ũcio wakuĩte, akĩmwĩra atĩrĩ, “Tabitha, ũkĩra,” nake Tabitha akĩhingũra maithe, na oona Petero, agĩtiira. **41** Nake Petero akĩmũnyiita guoko, akĩmũrũgamia. Agĩcooka agĩta andũ arĩa meetikĩtie, na atumia acio a ndigwa, akĩmũneana kũrĩ o arĩ muoyo. **42** Naguo ũhoru ũcio ũkĩmenyeka Jopa guothe, nao andũ aingĩ magĩtikia Mwathani. **43** Nake Petero agĩkara Jopa mũthenya mĩingĩ kwa mũndũ wetagwo Simoni, ũria warĩ mũtanduki wa njũũa.

10 Na rĩrĩ, kũu Kaisarea nĩ kwarĩ mũndũ wetagwo Korinelio, ũria warĩ mũnene-wa-thigari-igana rĩmwe cia mbũtũ irĩa yĩkaine ta Mbũtũ ya Italia. **2** Mũndũ ũcio na andũ othe a nyũmba yake nĩmeyamũrĩre Ngai na makamwĩtagĩra; nake nĩaheanaga indo ciake na ũtaana kũrĩ andũ arĩa maarĩ abatari na nĩahooyaga Ngai kaingĩ. **3** Mũthenya ũmwe ta thaa kenda cia mĩarahorĩ, akĩona kĩoneki. Akĩona mũraika wa Ngai wega, ũria wokire harĩ we na akĩmwĩra atĩrĩ, “Korinelio!” **4** Korinelio akĩmũrora aiyũritwo nĩ guoya, akĩũria atĩrĩ, “Nĩ kĩ Mwathani?” Nake mũraika akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mahooya maku na indo iria ũheete andũ arĩa athĩni nĩkinyĩte igũrũ kũrĩ Ngai rĩrĩ iruta rĩa kũirikanwo. **5** Na rĩrĩ, tũma andũ mathĩ Jopa magĩre mũndũ wĩtagwo Simoni, na nowe wĩtagwo Petero. **6** Araikara gwa Simoni ũria mũtanduki wa njũũa, o ũria nyũmba yake ĩrĩ rũtere-inĩ rwa iria.” **7** Rĩrĩa mũraika ũcio wamwarĩrie aathiire, Korinelio agĩta ndungata ciake igĩrĩ na mũthigari ũmwe weamũrĩre Ngai, na aarĩ ũmwe wa andũ arĩa maamũtungatagĩra. **8** Akĩmeera ũria wothe kwahanĩte agĩcooka akĩmatũma Jopa. **9** Mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩre ta thaa thita cia mũthenya marĩ njĩra-inĩ makuhĩrĩrie itũũra rĩu-rĩ, Petero akĩhaica nyũmba-igũrũ nĩgeetha akahooe Ngai. **10** Nake akĩgua aahũũta na akĩbatario nĩ kĩndũ gĩa kũrĩa, na rĩrĩa irio ciarugagwo-rĩ, akĩgocerera. **11** Nake akĩona igũrũ rĩhingũritwo na kĩndũ gĩatarĩ ta gĩtama kĩnene gĩkĩharũrũkio thĩ kĩnyĩtitwo mĩthia ĩna. **12** Nakĩo kĩarĩ na nyamũ cia mĩthemba yothē ya iria ĩrĩ magũrũ mana, o na nyamũ iria itaambaga thĩ,

o na nyoni cia rĩera-inĩ. **13** Hĩndĩ ĩyo mũgambo ũkĩmwĩra atĩrĩ, “Petero, ũkĩra. Thĩnja na ũrie.” **14** Petero agĩcookia atĩrĩ, “Aca, Mwathani! Ndirĩ ndarĩa kĩndũ gĩtarĩ kĩamũre, kana kĩndũ kĩrĩ thaahu.” **15** Mũgambo ũkĩmwarĩria riita rĩa keerĩ ũkĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũkanoige kĩndũ o na kĩrĩkũ kĩrĩa Ngai atheretie atĩ ti kĩamũre.” **16** Ũndũ ũyũ wekĩkire maita matatũ, na o rĩmwe gĩtama kĩu gĩgĩcookio na igũrũ. **17** Na rĩrĩa Petero eeyũragia gĩtũmi gĩa kĩoneki kĩu oonete-rĩ, andũ arĩa maatũmitwo nĩ Korinelio makĩona harĩa nyũmba ya Simoni yarĩ, na makĩrũgama hau kĩhingo-inĩ. **18** Magĩtana, makĩũria kana Simoni ũria wĩtagwo Petero aaikaraga kũu. **19** Na rĩrĩa Petero eeciiragia ũhoru wa kĩoneki kĩu, Roho akĩmwĩra atĩrĩ, “Simoni, harĩ na andũ atatũ maragũcaria. **20** Nĩ ũndũ ũcio, ũkĩra ũikũrũke, ũthĩi nao na ndũkagĩ na nganja nĩgũkorwo nĩ nĩ ndĩmatũmĩte.” **21** Petero agĩkũrũka, akĩĩra andũ acio atĩrĩ, “Nĩ nĩ mũndũ ũcio mũracaria. Mũukĩte nĩkĩ?” **22** Nao andũ acio magĩcookia atĩrĩ, “Tuumĩte gwa Korinelio, ũria mũnene-wa-thigari-igana rĩmwe. Nĩ mũndũ mũthingu na mwĩtigĩrĩ-Ngai, na nĩatĩitwo nĩ Ayahudi othe. Mũraika mũtheru aramwĩrĩre atũmane ũthĩi gwake mũcĩi nĩgeetha aigue ũria ũrenda kuuga.” **23** Hĩndĩ ĩyo Petero akĩĩra andũ acio matoonye nyũmba matuĩke ageni aake. Mũthenya ũyũ ũngĩ warũmĩrĩre Petero agĩthĩi nao, na arĩu a Ithe witũ amwe kuuma Jopa magĩthĩi nake. **24** Naguo mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩre magĩkinya Kaisarea. Korinelio agĩkorwo ametereire na eefite andũ a nyũmba yake na arata a hakuhi. **25** Na rĩrĩa Petero aatoonyaga nyũmba, Korinelio akĩmũtũnga na akĩgũithia magũrũ-inĩ make amwĩnyĩhĩrie. **26** No Petero akĩmũũkĩria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Rũgama, nĩi ndĩ o mũndũ o na nĩi.” **27** O makĩaragia-rĩ, Petero agĩtoonya thĩĩni na agĩkora gĩkundi kĩnene kĩa andũ. **28** Akĩmeera atĩrĩ: “Inyuĩ nĩmũũĩ wega atĩ Mũyahudi ndetikĩrĩtio nĩ watho kũgwatanĩra na mũndũ wa Ndũrĩrĩ o na kana kũmũceerera. No Ngai nĩanyonetie atĩ ndiagĩrĩrwo nĩ kuuga atĩ mũndũ o na ũrĩkũ ti mwamũre kana atĩ arĩ na thaahu. **29** Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa ndĩratũmanĩrwo, ndĩrokire

itegukararia. Njitikiria nguurie kira kiratumire undumanire?" 30 Nake Korinelio akimucokeria atiri: "Matuku mana mahituku, ndaari thini wa nyumba yakwa ngihooya ithaa-ini ta riri ria thaa kenda cia miharo. Mundu wari na nguo ciahenagia akirugama o rimwe mbere yakwa, 31 akinjira atiri, 'Korinelio, Ngai niaiguite mahooza maku, na niarikanite iheo ciaku iria wanahe athini. 32 Ni undu ucio tumana Jopa witiwo Simoni uria witagwo Petero, nake ni mugeni gwa Simoni uria mutanduki wa njua, uria uikaraga rutere-ini rwa iria.' 33 Ni undu ucio nindagutumaniire o hinda iyo, na ni weka wega ni undu wa guka. Riu ithui ithuothe turi haha mbere ya Ngai nigeetha tuthikirie uria wotha Mwathani agwathite utwire." 34 Nake Petero akiambiria kwaria, akiuga atiri: "Riu nindamenya kuna uria ari ma atiri Ngai ndari muthutukano. 35 no atiri netikagira andu kuuma nduriri-ini ciothe uria mamwitagira na mageeka uria kwagiriire. 36 Inyui nimui ndumiriri iria Ngai aatumire andu a Isiraeli, akaria uhoru mweza wa thayu na undu wa Jesu Kristu, uria ari we Mwathani wa andu othe. 37 Inyui nimui uria gwekikire kuu Judea guothe, kwambiria Galili thuutha wa ubatithio uria Johana aahunjaga, 38 uria Ngai aaitiriire Jesu wa Nazarethi Roho Muthero o na hinya, na uria aathiaaga agikaga wega na akihonagia andu uria maahatiriio ni hinya wa mucukani, tonduriri Ngai aari hamwe nake. 39 "Ithui turi aia a maundu maria mothe eekire thini wa bururi wa Ayahudi o na Jerusalem. Niamuugagire na njira ya kumwamba muti-iguru. 40 No muthenya wa gatatu Ngai akimuriuka kuuma kuri uria akuu na agituma onekane kuri andu. 41 We ndonirwo ni andu othe, o tiga aia uria Ngai aathurite: akionwo ni ithui, o ithui twariianiire na tukinyuuanira nake aaria kuriuka kuuma kuri uria akuu. 42 Niatwathire tuhunjirire andu na turute uria atiri we ni we Ngai aamurire atuike mutuaniri-ciira wa andu uria mari muoyo na uria makuite. 43 Anabii othe nimaheanaga uria wa uhoru wake atiri mundu uria wotha ukamwitikia niakamukira urekeri wa mehia na undu wa rita riake." 44 Na Petero o akiragira

ciugo ocio-ri, Roho Muthero agikurukira andu uria othe maiguire ndumiriri iyo. 45 Nao andu uria meetikite, a thiritu ya uria maruaga, uria mokite na Petero makigega mona atiri kitho kia Roho Muthero nigaitiriio andu-a-Nduriri o nao. 46 Nigukorwo nimamaiguire makaria na thiomu makigocaga Ngai. Hinda iyo Petero akiria atiri, 47 "Hara mundu ungigiria andu aya mabatithio na maa? Andu aya nimamukira Roho Muthero o ta ithui." 48 Ni undu ucio agithana mabatithio thini wa rita ria Jesu Kristu. Magicooka makiria Petero aikaranie nao ihinda ria mithenya minini.

11 Na riri, atumwo, na ariu na aari a Ithe witu uria maari Judea guothe makigua atiri andu-a-Nduriri o nao nimarikite kwamukira kiugo kia Ngai. 2 Ni undu ucio riria Petero aambatire agithi Jerusalem, andu uria meetikite a thiritu ya uria maruaga makimuriithia 3 makimwira atiri, "Wee niwatoonyire nyumba ya andu uria mataruaga, na ukirianiira nao." 4 Nowe Petero akiambiria kumataarira maundu mothe wega o ta uria meekikite, akimeera atiri: 5 "Ndaari itura-ini ria Jopa ngihooya Ngai, na riria ndaagocereire-ri, ngiona kioneke. Ngiona kindu gitari ta gitama kinene gikiharurukio kuuma iguru na mithia yakio ina, na gikikurika o haria ndaari. 6 Ndaacuthiria thini wakio ngiona nyamu cia thi iria iri maguru mana, na nyamu cia githaka, na nyamu iria itambaga thi na nyoni cia riera-ini. 7 Ngicooka ngigua mugambo ukinjira atiri, 'Petero, ukira. Thinja, na urie!' 8 "Na ni ngicookia atiri, 'Aca, Mwathani! Gutiri kindu gitar kiamure kana kiri thaahu kiri gitaoonya kanua gakuwa.' 9 "Naguo mugambo ucio ukaria riita ria keeri kuuma iguru ukinjira atiri, 'Ndukanoige kindu o na kiriku kira Ngai atheretie atiri ti kiamure.' 10 Undu uyui wekikire maita matatu, nakio gitama kiu gikiguacio na iguru. 11 "O hinda iyo andu atatu uria maatumitwo kuri ni kuuma Kaisarea magikinya nyumba-ini iria ndakaraga. 12 Nake Roho akinjira thi nao na ndikagie na nganja. Nao ariu a Ithe witu aya atandatutugithi nao na tugitoonya nyumba ya mundu ucio. 13 Nake agitwira uria oimiriwo ni muraika ari gwake

nyumba, akimwira atiri, ‘Tumana Jopa witiro Simoni uria witagwo Petero. 14 Niegukurehera ndumiriri iria igutuma wee na nyumba yaku yothe mthonoke.’ 15 “Na riria ndaambiriie kwaria-ri, Roho Mutheru akimaikurukira o ta uria aatukurukire hinda ya mbere. 16 Hinda iyo ngiririka uria Mwathani oigite atiri, ‘Johana aabatithanagia na maa, no inyu mukaabatithio na Roho Mutheru.’ 17 Angikoro Ngai nimaheire kileo o kiria aatuehe ithu andu aria twetikirie Mwathani Jesu Kristu-ri, ni ndaari uu nigu ndiciirie ati no ngararie Ngai?” 18 Riria maiguire uguo, magitiga ngarari na makigooa Ngai, makiuga atiri, “Gwakorwo ni uguo-ri, Ngai niakinyirie andu-a-Nduriri o nao uhoru wa kwirira nigu magie na muoyo.” 19 Na riri, andu aria maahurunjike ni undu wa kunyariro thuutha wa kuiragwo gwa Stefano magithi o nginya Foinike, na Kuporo, na Antiokia, no matiahunagiria andu ang uhoru tige o Ayahudi oiki. 20 O na kuri o uguo, andu amwe ao, aria moimite Kuporo, na Kurene, magithi Antiokia na makimbiria kwaria Ayunani o nao, makimahunjira uhoru mwega ukoni Mwathani Jesu. 21 Guoko kwa Mwathani kwar hamwe nao; na andu aingi magitika makigarurukira Mwathani. 22 Nayo ngumo ya maundu macio igikinyira andu a kanitha uria wari kuu Jerusalem; nao magituma Baranaba athi Antiokia. 23 Riria aakinyire na akiona uira wa wega wa Ngai, agikena na akimomirira mari othe, ati maikarage maathikire Mwathani na ngoro ciao ciothe. 24 Baranaba aari mundu mwega waiuriro ni Roho Mutheru na wari na witikio, nao andu aingi magitika Mwathani. 25 Nake Baranaba agithi Tariso gucaria Saulu, 26 na riria aamuonire akimurehe Antiokia. Ni undu ucio kwa ihinda ria mwaka umwe Baranaba na Saulu makigomana na kanitha na makiruta andu aingi. Kuu Antiokia niku arutwo meetiro Akristiano riita ria mbere. 27 Ihinda-ini ru anabii amwe magikuruka kuuma Jerusalem nginya Antiokia. 28 Umwe wao wetagwo Agabo akirugama, na ni undu wa kumenyithio ni Roho Mutheru, akiratha ati ni gikugia ng’aragu nene Roma guothe. (Undu

ucio wekikire hinda ya wathani wa Kilaudio.) 29 Nao arutwo, magiciiria kuleana uteithio ni undu wa ariu a Ithe witu aria maaturaga kuu Judea, o ta uria mundu aahotithio. 30 Nimekire undu ucio, makinengera Baranaba na Saulu iheo ciao matware athuuri a kanitha.

12 Na riri, ihinda-ini ru nigu Muthamaki Herode aanyitire andu amwe a kanitha, ari na muoroto wa kumanyariira. 2 Akuragithia Jakubu, muru wa nyina na Johana na ruhiu rwa njora. 3 Na riria oonire uhoru ucio niwakenia Ayahudi-ri, akinyiithia Petero o nake. Undu ucio wekikire hinda ya Giathi kia Migate Itari Mikiere Ndawa ya Kumbia. 4 Aarikia kumunyiithia, akimukia njeera akimuneana arangiro ni ikundi inya cia thigari, o gikundi kiri gia thigari inya. Herode eendaga amurehe mbere ya muingi thuutha wa Giathi gia Bathaka. 5 Ni undu ucio Petero akihingiro njeera, no kanitha niwahooyaga Ngai utegutigithira ni undu wake. 6 Na utuku uria Herode aarokaga kumutwara agaciirithio, Petero aakomete gatagati ga thigari igiri, ohetwo na minyororo iri, nacio thigari igiri ikarugama kihingo-ini irangirite. 7 Na riri, o rimwe muraika wa Mwathani akimuumirira naguo utheri ukira kanyumba kau aari. Muraika ucio akiringaringa Petero mwena na akimukira, akimwira atiri, “Ukira narua!” Nayo minyororo iria oohetwo nayo moko ikigua thi. 8 Muraika ucio agicooka akimwira atiri, “Wihumbe nguo ciaku na wikire iraatu.” Nake Petero agika o uguo. Muraika ucio akimwira atiri, “Wihotore nguo yaku na unumirire.” 9 Petero akimurumirira, makiuma nja ya njeera, no ndamenyaga ati undu ucio muraika eekaga wari undu wa ma; eeciiragia ati ni kioneki oonaga. 10 Makihitika arangiri a mbere na a keeri na magikinya kihingo-ini gia kigera kiria gia gutonya ituura inene. Nakio kihingo kuu gikihingura ni undu wao, nao makigerera ho. Riria maathire uraihu wa gacira kamwe-ri, o rimwe muraika ucio akimutiga. 11 Nake Petero akigua, na akiuga atiri, “Ru nindamenya hatar nganja ati Mwathani niegutumite muraika wake aahonokie kuuma moko-ini ma Herode na kuuma kuri maundu

maria mothe andu a Ayahudi matanyite kuona.”
12 Na riria aguukirwo ni uhoro ucio, agithii kwa Mariamu uria warĩ nyina wa Johana, na nowe wetagwo Mariko, na nikuo andu aingĩ manganite makihooza Ngai. **13** Petero akiringaringa murango wa nja, nake mũirĩtu warutaga wira kuo wetagwo Roda agũka kũhingũra. **14** Riria aagũre mũgambo wa Petero, akiiyũrwo ni gĩkeno kinene akiaga kũhingũra murango akĩhũndũka ateng’erete, akianĩra, akiuga atĩrĩ, “Petero arĩ murango-inĩ!” **15** Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Wee ni kũgũrũka ũgũrũkĩte.” Riria akĩrĩrĩrie agwatĩrie kuuga atĩ ũguo nĩguo kwarĩ, makiuga atĩrĩ, “No nginya akorwo ni mũraika wake.” **16** Nowe Petero agithii na mbere kũringaringa murango, na riria maahingũrire makĩona niwe, makĩgega. **17** Petero akĩmakiria na guoko na akĩmataarĩra uria Mwathani aamũrutĩte njeera. Akĩmeera atĩrĩ, “ĩrai Jakubu na ariũ na aarĩ a lthe witũ uhoro ucio,” agĩcooka agithii kũndũ kũngĩ. **18** Rũciĩnĩ gwakĩ, ni kwagũire na ngũĩ nene gatagatĩ-inĩ ga thigari ni kũrigwo ni uria gwekĩkĩte uhoro ũkonĩ Petero. **19** Thuutha wa Herode gũcaria Petero na kũmwaga-rĩ, agĩciirithia thigari, na agĩathana atĩ ciũragwo. Herode agĩcooka akiuma Judea agithii Kaisarea, agũkara kuo kwa ihinda inini. **20** Na rĩrĩ, nĩatũũrite ahaaranĩte na andũ a Turo na a Sidoni, no o magĩcookanĩra hamwe magĩetha uria mangĩaranĩrie nake. Na maarĩkia kũnyiitwo mbaru ni Bulasito, uria warĩ ndungata njĩhokeku ya mũthamaki-rĩ, makĩhooya kũgĩe na thayũ, tondũ bũrũri wa mũthamaki ucio nĩguo wamaheaga irio. **21** Na mũthenya uria waraariĩrio wakinya-rĩ, Herode akĩhumba nguociake cia mũthamaki, na agũkarĩra gĩtĩ gĩake kĩa ũnene, akĩarĩra andũ acio. **22** Nao makianĩra makiuga atĩrĩ, “Ucio ni mũgambo wa ngai, ti mũgambo wa mũndũ.” **23** O rĩmwe mũraika wa Mwathani akĩringa Herode ni undũ wa kwaga kũgoocithia Ngai, nake akĩrĩio ni igunyũ, agĩkua. **24** No kiugo kĩa Ngai gĩgĩkĩrĩria kuongerereka na gũtheerema. **25** Riria Baranaba na Saũlũ maarĩkie ũtungata wao-rĩ, magĩcooka kuuma Jerusalemu, na magĩcooka na Johana, na nowe wetagwo Mariko.

13 Na rĩrĩ, kanitha-inĩ wa Antiokia ni kwari na anabii na arutani: nao nĩo Baranaba, na Simeoni uria wetagwo na rĩitwa rĩngĩ Nigeri, na Lukio uria woimĩte Kurene, na Manaeni (uria wareraniĩrio na Herode uria mũthamaki), o na Saũlũ. **2** Riria mahooyaga Mwathani mehingĩte kũria irio, Roho Mũtheru akiuga atĩrĩ, “Nyamũrĩrai Baranaba na Saũlũ ni undũ wa wira uria ndĩmetĩre.” **3** Nĩ undũ ucio thuutha wa kwĩhinga kũria irio na kũhooya Ngai, makĩmaigĩra moko, na makĩmatũma mathii. **4** Andũ acio eerĩ, matũmĩtwo ni Roho Mũtheru, magĩthii nginya Seleukia na makĩhaica marikabu makiuma kũu magĩthii nginya Kuporo. **5** Riria maakinyire Salamisi, makĩhunja kiugo kĩa Ngai thunagogi-inĩ cia Ayahudi. Nake Johana aarĩ hamwe nao arĩ ta mũteithia wao. **6** Magĩthii matũikanĩrie gĩcigĩra kũu gĩothe nginya magĩkinya Pafo. Kũu magĩkora Mũyahudi warĩ mũragũri na mũnabii wa maheeni wetagwo Bari-Jesũ, **7** nake aatungatagĩra barũthi uria wetagwo Serigio Paũlũ. Barũthi ucio warĩ mũndũ mũũgĩ, agĩtũmanĩra Baranaba na Saũlũ tondũ niendaga kũigua kiugo kĩa Ngai. **8** No rĩrĩ, Elumo ucio mũragũri (amu ũguo nĩguo rĩitwa rĩake riugĩte) akĩmakararia na akĩgeria kũgarũra barũthi ucio nĩgeetha ndagetĩkie. **9** Hĩndĩ iyo Saũlũ, uria wetagwo na rĩitwa rĩngĩ Paũlũ aiyũritwo ni Roho Mũtheru, agĩkũũra Elumo maitho, akĩmwĩra atĩrĩ, **10** “Wee ũrĩ mwana wa mũcukani na ũrĩ thũ ya maũndũ maria mothe mega! Ũiyũritwo ni mũthemba yotha ya maheeni na waara. Ndũrĩ hĩndĩ ũgaatiga kuogomia njĩra iria ciagĩrĩrie cia Mwathani? **11** Na rĩrĩ, guoko kwa Mwathani nĩgũgũkĩrĩrie. Nĩgũtũka mũtumumu na kwa ihinda ndũgũkorwo ũkiona ũtheri wa riũa.” O hĩndĩ iyo akĩona marundurundu, na akĩgĩio ni nduma, akĩambĩrĩria kũhambahambata, agĩcaragia mũndũ wa kũmũnyiita guoko amũtongorie. **12** Nake barũthi oona uria gwekĩka, agĩtikia, nĩgũkorwo nĩagegĩrio ni ũrutani ucio ũkonĩ Mwathani. **13** Paũlũ na andũ arĩa maarĩ nao, moima Pafo makĩhaica marikabu magĩthii Periga kũu bũrũri wa Pamufilia, kũria Johana aamatigire agĩcooka Jerusalemu. **14** Moima Periga, magĩthii na mbere magĩkinya

Antiochia ya bŭrŭri wa Pisidia. Na mŭthenya wa Thabatŭ magŭtoonya thunagogi magŭikara thŭ. 15 Thuutha wa gŭthomwo kwa Maandŭko ma Watho na ma Anabii, anene a thunagogi makŭmatŭmanŭra makŭmeera atŭrŭ; “Ariŭ a lthe witŭ, angŭkorwo mŭrŭ na ŭhoru wa kŭŭmŭrŭria andŭ-rŭ, maarŭriei.” 16 Paŭlŭ akŭrŭgama, na aarŭkia kŭmakiria na guoko akŭmeera atŭrŭ: “Andŭ aya a Isiraeli o na inyuŭ andŭ-a-Ndŭrŭrŭ arŭa mŭhooyaga Ngai, ta thikŭrŭria! 17 Ngai wa andŭ a Isiraeli nŭathuurire maithe maitŭ; agŭtŭma andŭ acio matheereme hŭndŭ ŭria maatŭŭraga Misiri, na akŭmaruta bŭrŭri ŭcio na hinya mŭnene, 18 nŭakŭrŭrŭrie mŭtugo yao ihinda rŭa ta mŭaka mŭrongo ŭna marŭ werŭ-inŭ, 19 akŭniina ndŭrŭrŭ mŭgwanja kŭu Kaanani naguo bŭrŭri wacio akŭŭhe andŭ aake ŭtuŭke igai rŭao. 20 Ŭhoru ŭcio wotho wekŭkire ihinda-inŭ rŭa ta mŭaka magana mana ma mŭrongo ŭtano. “Thuutha wa ŭguo, Ngai akŭmahe atŭrŭrŭri bŭrŭri o nginya hŭndŭ ya Samŭeli ŭrŭa warŭ mŭnabii. 21 Hŭndŭ ŭyo andŭ makiuga maheo mŭthamaki, nake Ngai akŭmahe Saŭlŭ mŭrŭ wa Kishu, wa mŭhirŭga wa Benjamini, nake agŭathana mŭaka mŭrongo ŭna. 22 Thuutha wa kweheria Saŭlŭ, agŭtua Daudi mŭthamaki wao. Akŭruta ŭira ŭmŭkonŭi, akiuga atŭrŭ, ‘Nŭnyonete Daudi mŭrŭ wa Jesii arŭ mŭndŭ ŭkenagia ngoro yakwa; we nŭarŭkaga ŭrŭa wotho ngwenda eke.’ 23 “Kuuma rŭciarŭ-inŭ rwa mŭndŭ ŭyŭ, Ngai nŭareheire andŭ a Isiraeli Mŭhonokia, na nŭwe Jesŭ, o ta ŭrŭa eeranŭire. 24 Jesŭ atanooka, Johana nŭahunjagŭria andŭ othe a Isiraeli ŭhoru wa kwŭrira mehia na ŭhoru wa kŭbatithio. 25 Na rŭrŭa Johana aarŭkagia wŭra wake nŭoririe atŭrŭ: ‘Mwŭciiragia nŭi nŭi nŭi ŭŭ? Nŭi ti nŭi we. Aca nŭi ti nŭi, nowe nŭegŭŭka thuutha wakwa, o we ŭrŭa nŭi itagŭrŭrwo kuohora ndigi cia iraatŭ ciake.’ 26 “Ariŭ a lthe witŭ, o inyuŭ ciana cia lburahŭmu, o na inyuŭ andŭ-a-Ndŭrŭrŭ arŭa mwŭtŭgŭrŭte Ngai, ŭhoru ŭyŭ wa ŭhonokio nŭi ithuŭ tŭtŭmŭirwo. 27 Andŭ a Jerusalemu na anene ao matiakŭŭranire Jesŭ, no nŭi ŭndŭ wa ŭrŭa maamŭtŭŭrŭre ciira, makihingia ciugo cia anabii iria ithomagwo o mŭthenya wa Thabatŭ. 28 O na gŭtuŭka mationire gŭtŭmi

kŭiganu gŭa gŭtŭma ooragwo, nŭmathaithire Pilato aathane ooragwo. 29 Na maarŭkia kŭhingia maŭndŭ mothe marŭa maandŭkitwo ŭhoru wake, makŭmŭcurŭria kuuma mŭtŭ-igŭrŭ, makŭmŭiga mbŭrŭra. 30 No rŭrŭ, Ngai nŭamŭrŭiŭkirie kuuma kŭrŭ arŭa akuŭ, 31 na kwa ihinda rŭa mŭthenya mŭingŭ nŭonirwo nŭi andŭ arŭa moimŭte nao Galili, magathŭi Jerusalemu. Na rŭu acio nŭo aira aake kŭrŭ andŭ aitŭ. 32 “Tŭramwŭra ŭhoru mwega: Ŭhoru ŭrŭa Ngai eerŭire maithe maitŭ, 33 nŭatŭhingŭrie ithuŭ ciana ciao, na ŭndŭ wa kŭrŭiŭkia Jesŭ. O ta ŭrŭa kwandŭkitwo thŭini wa Thaburi ya keerŭ atŭrŭ: “Wee ŭrŭ Mŭrŭ wakwa; ŭmŭthŭ nŭndatuŭka Thoguo.’ 34 Naguo ŭhoru wa ma wa atŭ Ngai nŭamŭrŭiŭkirie kuuma kŭrŭ arŭa akuŭ nŭguo ndakabuthe-rŭ, nŭi warŭtio na ciugo ici: “Nŭngakŭhe irathimo iria theru na iria itarŭ hŭndŭ ingŭaga iria cierrŭwo Daudi.’ 35 Ŭndŭ ŭcio nŭiwarŭtio handŭ hangŭ atŭrŭ: “Wee ndŭkareka ŭrŭa waku Mŭtheru abuthe.’ 36 “Nŭgŭkorwo rŭrŭa Daudi aarŭkirie gŭtungatŭra Ngai rŭciarŭ-inŭ rwake, nŭakuire; agŭthikwo hamwe na maithe make naguo mwŭrŭ wake ŭkibutha. 37 No ŭrŭa Ngai aariŭkirie kuuma kŭrŭ arŭa akuŭ ndaabuthire. 38 “Nŭi ŭndŭ ŭcio, ariŭ a lthe witŭ, ngwenda mŭmenye atŭ ŭhoru wa kŭrekerwo kwa mehia nŭŭhunjitio kŭrŭ inyuŭ na ŭndŭ wa Jesŭ. 39 Na mŭndŭ wotho ŭmwŭtŭkitŭie nŭiatuagwo mŭthingu maŭndŭ-inŭ mothe marŭa watho wa Musa ŭtangŭamŭtuire mŭthingu. 40 Mwŭmenyererei, nŭgeetha ŭhoru ŭrŭa anabii maaririe ndŭkanamŭkore, rŭrŭa moigire atŭrŭ: 41 “Ta rorai, inyuŭ anyŭrŭrania, gegaai na mŭthire, nŭgŭkorwo nŭngwŭka ŭndŭ matukŭ-inŭ manyu, ŭrŭa mŭtangŭtikia, o na mŭngŭrwo nŭi mŭndŭ.” 42 Rŭrŭa Paŭlŭ na Baranaba moimaga thunagogi, andŭ makŭmeera moke mŭthenya ŭrŭa warŭmŭrŭre wa Thabatŭ nŭguo mathŭi na mbere kwaria ŭhoru ŭcio. 43 Hŭndŭ ŭrŭa mŭcemanio wathirire, Ayahudi aingŭ na andŭ arŭa meegarŭrŭte magatuŭka Ayahudi makŭrŭmŭrŭra Paŭlŭ na Baranaba, nao makŭmaarŭria na makŭmaringŭrŭria mathŭi na mbere gŭikara wega-inŭ wa Ngai. 44 Mŭthenya ŭcio ŭngŭ warŭmŭrŭre wa Thabatŭ, hakuŭi andŭ othe a itŭŭra rŭu inene magŭŭka kŭigua kiugo

kia Mwathani. **45** Hĩndĩ ĩrĩa Ayahudi moonire kĩrĩndĩ kũu, makĩnyitwo nĩ ũiru na makĩaria ciugo njũru cia gũũkĩrĩra ũrĩa Paũlũ oigaga. **46** Nao Paũlũ na Baranaba makĩmacookeria marĩ na ũcamba makĩmeera atĩrĩ, “No nginya tũngĩrambire kũheana kiugo kia Ngai kũrĩ inyuĩ. No rĩrĩ, kuona nĩmũraũrega na mũgetuĩra atĩ mũtiagĩrĩrwo nĩ muoyo wa tene na tene-rĩ, rĩu nĩtũkũgarũrũka tũthiĩ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. (aiĩnios g166) **47** Nĩgũkorwo Mwathani atwathite agatwĩra atĩrĩ: “Nĩndĩmũtuĩte ũtheri wa gũtherera andũ-a-Ndũrĩrĩ, nĩguo mũtware ũhoru wa ũhonokio nginya ituri-inĩ cia thĩ.” **48** Hĩndĩ ĩrĩa andũ-a-Ndũrĩrĩ maaiguire ũguo magĩkena na magĩtĩia kiugo kia Mwathani, nao andũ arĩa othe maathĩrĩrio muoyo-inĩ wa tene na tene magĩtĩtikia. (aiĩnios g166) **49** Nakĩo kiugo kia Mwathani gĩkihunja kũndũ guothe kũu bũrũri-inĩ. **50** No Ayahudi magĩakĩrĩria atumia arĩa meyamũrĩre Ngai na maarĩ igweta, o na anene a itũũra inene. Makĩrutithia ngũĩ ya gũũkĩrĩra Paũlũ na Baranaba nĩguo manyariirwo, na makĩmaingata moime bũrũri-inĩ wao. **51** Nĩ ũndũ ũcio makĩribariba rũkũngũ kuuma magũrũ mao kuonania, atĩ nĩmatigana nao na magĩthiĩ Ikonía. **52** Nao arutwo makĩiyũrwo ni gikeno, na makĩiyũrwo nĩ Roho Mũtheru.

14 Na rĩrĩ, Paũlũ na Baranaba marĩ kũu Ikonía, magĩtoonya thunagogi ya Ayahudi o ta mũtugo. Marĩ kũu makĩaria na ũhoti mũingĩ mũno o nginya Ayahudi aingĩ na andũ-a-Ndũrĩrĩ magĩtĩtikia. **2** No Ayahudi arĩa maaregire gwĩtikia nĩmathogothire andũ-a-Ndũrĩrĩ, makĩmathũkia meciiria nĩgeetha mookĩrĩre ariũ na aarĩ a Ithe witũ. **3** Nĩ ũndũ ũcio Paũlũ na Baranaba magĩkara kũu ihinda iraaya, makĩaria marĩ na ũcamba nĩ ũndũ wa Mwathani, o we wekĩrĩre ndũmĩrĩri ya wega wake hinya na ũndũ wa kũmahotithia kũringa ciana na morirũ. **4** Andũ a itũũra rĩu inene makĩgayũkana; amwe magĩtĩtikania na Ayahudi, nao arĩa angĩ magĩtĩtikania na atũmwo. **5** Nĩ kwarĩ na ndundu yathugundĩtwo nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ na Ayahudi, hamwe na atongoria ao, nĩguo mameeke ũũru, na mamahũũre na mahiga nyuguto. **6** No nao makĩmenya ũhoru ũcio, na makĩũrĩra matũũra

manene na bũrũri wa Likaonia, na nĩmo Lisitera, na Deribe, o na bũrũri ũrĩa wagũthiũrũrũkĩrie, **7** kũrĩa maathiire na mbere kũhunja ũhoru mwega. **8** Nakuo kũu Lisitera nĩ kwarĩ mũndũ warĩ mwonju magũrũ, na aatũũrĩte arĩ mwonju kuuma gũciarwo na ndetwarĩte na magũrũ o narĩ. **9** Nake agĩthikĩrĩria Paũlũ akĩaria. Paũlũ aamũrora, akĩona atĩ aarĩ na wĩtikio wa kũhonio, **10** akĩmwĩta na mũgambo mũnene, akĩmwĩra atĩrĩ, “Rũgama na magũrũ makul!” Na o hĩndĩ iyo, mũndũ ũcio akĩrũga na igũrũ, akĩambĩrĩria gwĩtwara. **11** Rĩrĩa gĩkundi kũu kia andũ kĩonire ũrĩa Paũlũ eekĩte, gĩkĩanĩrĩra na rũthiomi rwa Likaonia gĩkiuga atĩrĩ, “Ngai nĩciikũrũkĩte kũrĩ ithuĩ itariĩ ta andũ!” **12** Magĩta Baranaba Zeu, nake Paũlũ makĩmwĩta Herime tondũ nĩwe warĩ mwaria ũrĩa mũnene. **13** Mũthĩnjĩri-ngai ya Zeu, ũrĩa hekarũ yake yari o hau nja ya itũũra, akĩrehe ndegwa na mahũa maatumĩtwo ta thũmbĩ hau kĩhingo-inĩ gĩa itũũra inene, tondũ we na gĩkundi kũu kia andũ nĩmendaga kũmarutĩra magongona. **14** No rĩrĩa atũmwo acio Baranaba na Paũlũ maaiguire ũguo, magĩtembũranga nguo ciao, makĩhanyũka, magĩtoonya kũrĩ kĩrĩndĩ, makĩanagĩrĩra atĩrĩ, **15** “Andũ aya, mũreka ũguo nĩkĩ? Ithuĩ tũrĩ o andũ ta inyuĩ. Tũmũreheire ũhoru mwega, wa kũmwĩra mũgarũrũke mũtigane na maũndũ marĩa matarĩ kiene, mũcookerere Ngai ũrĩa ũtũũraga muoyo, o we ũrĩa wombire igũrũ na thĩ na iria na indo ciothe iria irĩ kuo. **16** Tene, nĩarekereirie ndũrĩrĩ ciothe ithiiaige na mĩthiĩre yacio nyene, **17** no ndaigana gwĩtiga atarĩ na ũira wa kuonania atĩ arĩ kuo: nĩamuonetie ũtugi na ũndũ wa kũmuurĩria mbura yumĩte igũrũ na kũmũhe magetha hĩndĩ ya kĩmera; nĩamũheaga irio nyingĩ na akaĩyũria ngoro cianyu na gĩkeno.” **18** No o na maarĩte ciugo icio, nĩ maarĩ na wĩra mũritũ wa kũgĩria gĩkundi kũu kia andũ kĩmarutĩre igongona. **19** Na rĩrĩ, hĩndĩ iyo Ayahudi angĩ magĩũka moimĩte Antiokia na Ikonía, nao makĩguucĩrĩria gĩkundi kũu kia andũ, gĩgĩcooka mwena wao. Gĩkundi kũu gĩkihũũra Paũlũ na mahiga nyuguto, na gĩkĩmũkururia, gĩkĩmũruta nja ya itũũra, gĩciirĩtie nĩ mũkuũ. **20** No arutwo

maarikia kumūrigiiciria, agiūkira agicooka itūūra-ini. Mūthenya ūcio ūngi warūmīre, we na Baranaba makiuma kuu magithi Deribe. **21** Paūlu wa Baranaba makihunja ūhoru mwea itūūra-ini riu na magituma andu aingi matuike arutwo. Magicooka makihunduka magithi Lisitera, na Ikonja, na Antiokia, **22** magiikagira arutwo hinya na kumomirira nigeetha matuure marumitie witikio. Makameeraga atiri, “No nginya ithui tugerere mathiina-ini maingi niguu tutoonye uthamaki-ini wa Ngai.” **23** Paūlu na Baranaba makiamurira athuuri a kanitha na makihooya Ngai mehingite kura irio, makimaneana kuri Mwathani, o we uria meehokete. **24** Thuutha wa gutuikaniria Pisidia, magikinya Pamufilia, **25** na maarikia kuhunja kiugo kuu Periga, magiikuruka magithi Atalia. **26** Moima Atalia makihauka marikabu, magicooka Antiokia, o kura maahoeirwo wega wa Ngai mbere ni undu wa wira uria maarikitie kuruta. **27** Maakinya kuu magicookaniria andu a kanitha hamwe, makimeera uria wotha Ngai ekite agereire hario na uria aahingurire andu-a-Nduriri murango wa gwikia. **28** Nao magikara na arutwo kuu ihinda irayya.

15 Na riri, andu amwe magiikuruka kuuma Judea magithi Antiokia, na nimarutaga ariu a Ithe witu makameera atiri: “Mungaga kurua kuringana na mutugo uria warutanirwo ni Musa, mutinghonoka.” **2** Undu uyū ugītuma Paūlu na Baranaba macookanirie na makararanie muno nao. Ni undu ūcio Paūlu na Baranaba makiamurwo, mari na etikia angī, maambate mathi Jerusalemu makone atumwo na athuuri ni undu wa ūhoru ūcio. **3** Naguo kanitha ukimoimagaria, na riria maatuikanagiria Foinike na Samaria, nimaheanaga ūhoru wa uria andu-a-Nduriri maagarurukire kuri Ngai. Ūhoru ūcio ugikena ariu a Ithe witu muno. **4** Na maakinya Jerusalemu, makiamukirwo ni kanitha, na atumwo, na athuuri, nao makimeera maundu mothe maria Ngai eekite agereire hario. **5** Hindi iyo andu amwe a ria meetikite a thiritu ya Afarisai makirugama, makiuga atiri, “Andu a Nduriri no nginya marue na maathwo ati

marumagie watho wa Musa.” **6** Nao atumwo na athuuri magicemania nigeetha maariririe ūhoru ūcio. **7** Thuutha wa mario muingi, Petero akirugama, akimariria, akimeera atiri, “Ariu na aari a Ithe witu, nimui atihinda rihitiku, Ngai niathuure kuuma gatagati kanyu niguu andu-a-Nduriri maigue ndumiriri ya Ūhoru-uria-Mwea kuuma kuri ni na niguu metikie. **8** Nake Ngai, uria ui ngoro, akionania ati nametikirite na undu wa kumahe Roho Mutheru, o ta uria aatuhete. **9** Ndeekirire ngurani gatagati gaitu nao, nigukorwo maatheririe ngoro ciao na undu wa witikio. **10** Hakiri uguo-ri, ni ki kiratuma mwende kugeria Ngai na undu wa gwikira arutwo icooki ngingo riria ithui o na kana maithe maitu tutari twahota gukuua? **11** Aca! Twitikite ati tuhonokete ni undu wa wega wa Mwathani witu Jesu, o ta uria o nao mahonokete.” **12** Nako kiungano giothe gikira ki githikiria Baranaba na Paūlu makiheana ūhoru wa ciamo na moriru iria Ngai eekite kuri andu-a-Nduriri agereire hario. **13** Riria maarikirie kwaria, Jakubu akaria akimeera atiri, “Ariu na aari a Ithe witu, ta thikiria. **14** Simoni niatutaaria uria Ngai oonanirie wendo wake hindi ya mbere na undu wa gwithurira andu kuuma kuri andu-a-Nduriri niguu matuike aake. **15** Nacio ciugo cio anabii ikaringana na ūhoru ūcio, o ta uria kwandikito atiri: **16** “Thuutha wa uguo ningacooka, na njake ringi hema ya Daudi iria igwite. Ningaka iganjo riayo ringi, na ndimicookie haria yari, **17** nigeetha matigari marongoragie Mwathani, o na andu othe a Nduriri aria metanagio na riitwa riakwa, uguo niguu Mwathani uria wikaga maundu macio ekuuga’ **18** maria moikaine kuuma o tene. (aion g165) **19** “Ni undu ūcio-ri, ni ngutua atiri, tutige kurituhiria ūhoru andu-a-Nduriri aria maragaruruka kuri Ngai. **20** Handu ha uguo-ri, twagirirwo tumaandikire maria, tumeere methemage kumana na irio iria ithaahitio ni mihanano, ningi methemage kumana na umaraya, na kumana na nyama cio nyamu cio gutwo, o na kumana na thakame. **21** Nigukorwo ūhoru wa Musa niwahunjagio matuura-ini mothe o kuuma mahinda ma tene

mũno, na nĩuthomagwo thunagogi-inĩ mĩthenya yothe ya Thabatũ.” 22 Hĩndĩ ĩyo atũmwo na athuuri, hamwe na kanitha wothe, magĩtua itua mathuure andũ amwe ao mamatũme Antiokia marĩ na Paũlũ na Baranaba. Magĩthuura Judasi (ũrĩa wetagwo Barasaba) na Sila, nao andũ aya eerĩ maarĩ atongoria thĩĩnĩ wa ariũ a Ithe witũ. 23 Makĩmatũma na marũa maya: Nĩ ithuĩ atũmwo na athuuri, o ithuĩ ariũ a Ithe wanyu, Kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ arĩa metikĩtie kũu Antiokia, na Suriata, na Kilikia: Amũkirai ngeithi. 24 Nĩtũguĩte atĩ andũ amwe nĩmooimire kũrĩ ithuĩ matarĩ na rũũtha rwitũ, na makĩmũthĩĩnia, na makĩnyariira meciiria manyu nĩ ũndũ wa maũndũ marĩa maaririe. 25 Nĩ ũndũ ũcio, ithuothe nĩtũguaniĩre tũthuure andũ amwe tũmatũme kũrĩ inyuĩ marĩ na arata aitũ endwa, Baranaba na Paũlũ, 26 andũ arĩa matwarĩrĩrie mĩoyo yao ũgwati-inĩ nĩ ũndũ wa rĩtwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. 27 Nĩ ũndũ ũcio nĩtwatũma Judasi na Sila nĩgeetha makindĩre ũhoru ũyũ tũramwandĩkĩra na ciugo cia tũnua twao. 28 Nĩkuonekete arĩ wega kũrĩ Roho Mũtheru o na kũrĩ ithuĩ twage kũmũkuuithia mũrigo ũkĩrite maũndũ maya: 29 Na rĩrĩ, mũtikarĩage irio iria irutĩrwo mĩhianano, na mũtikanyuuage thakame, na mũtikarĩage nyama cia nyamũ cia gũitwo, na mũtigane na ũmaraya. Mwetheema maũndũ macio-rĩ, nĩmũgwiika wega. Tigwoi ũhoru. 30 Nao andũ acio makiugĩrwo ũhoru, na makiharũrũka magĩthĩĩ Antiokia, kũrĩa maacookanĩrĩrie kanitha hamwe, na makĩneana marũa macio. 31 Rĩrĩa andũ maathomire marũa macio, magĩkena nĩ ũndũ wa ndũmĩrĩri ya kũmoomĩrĩria rĩa yaandĩkitwo marũa-inĩ macio. 32 Nao Judasi na Sila, arĩa o ene maarĩ anabii, makĩaria maũndũ maingĩ ma kũmĩrĩria na kuongerera ariũ a Ithe witũ hinya. 33 Thuutha wa gũikara kũu kwa ihinda-rĩ, makiugĩrwo ũhoru na irathimo cia thayũ nĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩguo macooke kũrĩ andũ arĩa maamatũmĩte. 34 (Nowe Sila akĩona arĩ wega aikare kũu.) 35 No Paũlũ na Baranaba magĩtigwo kũu Antiokia, kũrĩa o, na andũ angĩ aingĩ maarutanaga na makahunjia kiugo kĩa

Mwathani. 36 Thuutha wa mĩthenya ĩgana ũna, Paũlũ akĩira Baranaba atĩrĩ, “Reke tũcooke tũgaceerere ariũ na aarĩ a Ithe witũ matũũra-inĩ mothe marĩa tũhunjĩtie kiugo kĩa Mwathani, tũkamenye ũrĩa matarĩ.” 37 Baranaba nĩeendaga kuoya Johana, ũrĩa wetagwo Mariko mathĩĩ nake, 38 no Paũlũ ndonaga arĩ wega mathĩĩ nake, tondũ nĩamatiganĩirie rĩrĩa maarĩ Pamufilia na akĩaga gũthĩĩ kũruta wĩra nao. 39 Makĩgĩa na gũkararania kũnene o nginya makĩamũkana. Baranaba akĩoya Mariko, makĩhaica marikabu, magĩthĩĩ Kuporo, 40 no Paũlũ agĩthuura Sila, na maarĩkia kũhooerwo wega wa Mwathani nĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, magĩthĩĩ. 41 Agĩtuĩkanĩria Suriata na Kilikia, agĩkagĩra makanitha hinya.

16 Na rĩrĩ, Paũlũ agĩkinya Deribe agĩcooka akiuma kuo agĩthĩĩ Lisitera, kũrĩa mũrutwo wetagwo Timotheo aatũũraga, ũrĩa nyina aarĩ Mũyahudi mũtumia wetikĩtie Ngai, no ithe aarĩ Mũyunani. 2 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ a kũu Lisitera na Ikonia nĩmaragia wega igũrũ riake. 3 Paũlũ nĩendaga mathĩĩ nake rũgendo, no nĩ tondũ wa Ayahudi arĩa maatũũraga kũu, akĩmũruithia nĩgũkorwo nĩmooĩ atĩ ithe aarĩ Mũyunani. 4 Na rĩrĩa maathĩiaga kuuma itũũra nginya rĩrĩa rĩngĩ, nĩmeeraga andũ matua marĩa maatuĩtwo nĩ atũmwo na athuuri kũu Jerusalemu nĩguo andũ mamaathĩkagĩre. 5 Nĩ ũndũ ũcio makanitha makĩgĩa na hinya ũhoru-inĩ wa gwĩtikia na makongererekaga mũigana o mũthenya. 6 Paũlũ na andũ arĩa maarĩ nao magĩtuĩkanĩria bũrũri wothe wa Firigia na Galatia, nĩgũkorwo nĩmagirĩtio nĩ Roho Mũtheru kũhunjia kiugo kũu bũrũri wa Asia. 7 Rĩrĩa maakinyire mũhaka-inĩ wa Misia, makĩgeria gũtoonya Bithinia, no Roho wa Jesũ ndaigana kũmetikĩria gũtoonya. 8 Nĩ ũndũ ũcio makĩhĩtũka Misia, magĩkũrũka magĩkinya Teroa. 9 Ũtukũ ũcio-rĩ, Paũlũ akĩona kĩoneki kĩa mũndũ wa Makedonia arũgamĩte akĩmũthaita, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ũka gũkũ Makedonia ũtũiteithie.” 10 Paũlũ aarĩkia kuona kĩoneki kũu, tũkĩhaarĩria o hĩndĩ ĩyo nĩgeetha tũthĩĩ Makedonia, tũgĩtua atĩ Ngai nĩatwĩtite tũkamahunjĩrie ũhoru-ũrĩa-Mwega. 11 Twaarĩkia kuuma Teroa, tũgĩthĩĩ na marikabu

twerekeire Samotherake, na müthenya üyü üngi tügithii Neapoli. **12** Kuuma kuu tügithii Filipi, kûria gwathagwo nî andû a Roma, na nîrio rîari itûura rîria inene rîa bûruri ücio wa Makedonia. Na tûgîkara kuu mîthenya itaari mîingî. **13** Müthenya wa Thabatû wakinya tûkiuma nja ya kîhingî gîa itûura, tûgithii rûû-inî, tûtaanyite kuona handû ha kûhooerwo Ngai. Tûgîkara thî na tûkiambîrîria kwarîria andû-a-nja arîa monganite hau. **14** Na rîrî, ümwe wa andû-a-nja acio maathikîrîrie eetagwo Lidia, ûria warî mwonjoria wa nguo cia rangi wa ndathi, na oimite itûura rîa Thuatira, na aari mühooi Ngai. Nake Mwathani akihingûra ngoro yake, akîamûkîra ndûmîrîri ya Paûlû. **15** Rîria we na andû a nyûmba yake maabatithirio-rî, nîatûnyitire ügeni gwake mûciî agîtûwîra atîrî, “Angîkorwo nîmuonete atî nînjîtikîtie Mwathani-rî, ûkai mûgaikare nyûmba gwakwa.” Nake agîtûringîrîria tûthii. **16** Hîndî imwe tügithii harîa haahooyagîrwo Ngai, nîtwatûngîrwo nî müirîtu warî ngombo na nîari na roho wa kûragûra. Nake nîatûmaga ene we meonere mbeeca nyingî müno nî undû wa ûragûri wake. **17** Müirîtu ücio akîrûmîrîra Paûlû hamwe na ithuî, akîanagîrîra atîrî, “Andû aya nî ndungata cia Ngai-Ûria-ûrî-Igûrû-Mûno, na maramûhe ûhorî wa njîra ya ûria mûngîhonokio.” **18** Müirîtu ücio agithii na mbere na gwîka üguo mîthenya mîingî. Marigîrîrio-inî Paûlû agithirîka müno ngînya akîhûgûkîra roho ücio akîwîira atîrî, “Ndagwatha thîinî wa rîitwa rîa Jesû Kristû uume thîinî waki!” O hîndî iyo roho ücio ükîmuuma. **19** Rîria ene müirîtu ücio ngombo maamenyire atî mwîhoko wao wa kuona mbeeca nîwathira, makînyiita Paûlû na Sila makîmaguucûrîria makîmatoonyia ndûnyû mbere ya aathani. **20** Makîmarehe mbere ya aciirithania, makiuga atîrî, “Andû aya nî Ayahudi, na nîmararehe ngûi itûura-inî riitû. **21** nî undû wa kûrutana mîtugo îria ithuî andû a Roma tûtagîrîrwo nî gwîtikîra o na kana kûmîika.” **22** Nakîo kîrîndî gîgûkîrîra Paûlû na Sila kîmeeke ûuru no aciirithania makîruta wathî atî marutwo nguo na mahûurwo iboko. **23** Thuutha wa kûhûurwo müno magîkio njeera, na mûrangîri wa njeera agîathwo amarangîre wega. **24** Aarîkia kwamûkîra wathî ücio, akîmaikia kanyûmba ka na thîinî na akîohithania magûrû mao na ndungu. **25** Na rîrî, ta ütukû gatagatî, Paûlû na Sila nîkûhooya maahooyaga makîinagîra Ngai nyîmbo, nao andû arîa angî mohetwo makamathikîrîria. **26** Na o rîmwe gûkîgîa gîthingitha kînene o ngînya mîthingi ya njeera igîthingitha. Nayo mîrango yothî ya njeera ikîhingûka o rîmwe, na mînyororo ya mûndû o mûndû ikîregera. **27** Mûrangîri wa njeera akîarahûka, na rîria aarorire akîona mîrango ya njeera îrî mîhingûku, akîruta rûhiû rwake rwa njora akîenda kwîyûraga tondû eeciirîrie atî andû arîa moohetwo nîmoorite. **28** No Paûlû akîanîrîra, akîmwîra atîrî, “Ndûkeegere ngero! Ithuothe tûrî hol!” **29** Nake mûrangîri ücio wa njeera agîitia matawa, agîcooka akîhanyûka thîinî akîinainaga, akîgûithia mbere ya Paûlû na Sila. **30** Agîcooka akîmoimîa na nja, akîûria atîrî, “Athuuri aya, njagîrîrwo nî gwîka atîa nîguo honoke?” **31** Nao makîmûcookeria atîrî, “Îtikia Mwathani Jesû, na nîûkûhonoka, wee, o hamwe na andû a nyûmba yaku.” **32** Magîcooka makîmwarîria ûhorî wa kiugo kîa Mwathani, hamwe na andû arîa angî othe maarî gwake nyûmba. **33** O ihinda rîu rîa ütukû, mûrangîri ücio wa njeera akîmooya, akîmathambia ironda, na o hîndî iyo we na andû othe a nyûmba yake makîbatithio. **34** Mûrangîri ücio wa njeera akîmatwara gwake nyûmba, na akîmahe irio. Akîiyûrwo nî gîkeno tondû nîeetikirie Ngai, we o hamwe na andû a nyûmba yake yothî. **35** Na rîrî, gwakîa aciirithania magîtûma thigari ikeere mûrangîri ücio wa njeera atîrî, “Rekereria andû acio mathii.” **36** Nake mûrangîri ücio wa njeera akîira Paûlû atîrî, “Aciirithania maathana, moiga atî wee na Sila mûrekererio. Rîu no mûthii. Thîii na thayû.” **37** No Paûlû akîira thigari icio atîrî, “Maratûhûirîre mbere ya mûingî tûtaciirithîtio, o na gûtuika ithuî tûrî raiya a Roma, na maratûikia njeera. Rîu marakîenda gûtûruta na hithî? Aca! Reke mooke o ene matûrute nja, matuumagarie.” **38** Nacio thigari igîcookeria aciirithania ûhorî ücio, na rîria

maaiuire atĩ Paũlũ na Sila maarĩ raiya a Roma, makĩmaka. **39** Nao magĩũka kũmahooreria, na makĩmoimagaria kuuma njeera, makĩmathaitha moime itũũra rĩu mathiĩ. **40** Paũlũ na Sila maarĩkia kuuma njeera, magĩthiĩ mũciĩ kwa Lidia, kũria maakorire ariũ na aarĩ a Ithe witũ, na makĩmoomĩria. Magĩcooka magĩthiĩra.

17 Na rĩrĩ, maarĩkia gũtuĩkanĩria Amufipoli na Apolonia, magĩkinya Thesalonike, kũria kwarĩ na thunagogi ya Ayahudi. **2** Paũlũ agĩtoonya thunagogi, o ta ũria aamenyerete, na mũthenya itatũ ya Thabatũ akĩaranĩria nao kuuma Maandĩko-inĩ, **3** akĩmataarĩria na akĩmaiguithia atĩ kwarĩ o nginya Kristũ anyariĩrie na ariũke kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Akĩmeera atĩrĩ, “Jesũ ũyũ ndĩramũhe ũhoro wake-rĩ, nĩwe Kristũ.” **4** Ayahudi amwe magĩtikĩra ũhoro ũcio na magĩtuĩka a thiritũ ya Paũlũ na Sila, o ũndũ ũmwe na gĩkundi kĩnene kĩa Ayunani etigĩri-Ngai, o na atumia aingĩ arĩa maarĩ igweta. **5** No Ayahudi makĩĩgua ũiru; nĩ ũndũ ũcio magĩcaria andũ arĩa maarĩ mũtugo mũĩru kuuma ndũnyũ, makĩmacookanĩrĩria gĩkundi, na makĩambĩrĩria kũruta ngũĩ kũu itũũra-inĩ. Nao makĩhanyũka kwa Jasoni gwetha Paũlũ na Sila nĩgeetha mamoiemie nja kũrĩ kĩrĩndĩ. **6** No rĩrĩa maamaagire, magĩkururia Jasoni na ariũ a Ithe witũ amwe, makĩmarehe kũrĩ anene a itũũra, makĩanagĩrĩa atĩrĩ: “Andũ aya nĩo marehete thiĩna thi yothe, na rĩu nĩmookite gũkũ, **7** na Jasoni nĩamanyiĩte ũgeni thiĩnĩ wa nyũmba yake. Othe nĩmarakararia watho wa Kaisari, makoiga atĩ nĩ kũrĩ na mũthamaki ũngĩ wĩtagwo Jesũ.” **8** Rĩrĩa maaigũire ũguo, kĩrĩndĩ kũu na anene a itũũra magĩtangika mũno. **9** Hĩndĩ iyo magĩtia Jasoni na andũ arĩa angĩ maarĩ nao irĩhi rĩa kũmarũgamĩrĩa, magĩcooka makĩmarekereria mathiĩ. **10** Na kwarĩkia gũtuka-rĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ magĩtũma Paũlũ na Sila mathiĩ Berea. Nao maakinya kuo, magĩtoonya thunagogi ya Ayahudi. **11** Na rĩrĩ, Ayahudi a Berea maarĩ a ngoro njega gũkĩra Ayahudi a Thesalonike, nĩgũkorwo nĩmamũkĩrĩre ndũmĩrĩri marĩ na wendo mũingĩ, na magathuthuuragia Maandĩko o mũthenya, nĩgeetha moone kana ũria Paũlũ

aameeraga warĩ ũhoro wa ma. **12** Ayahudi aingĩ nĩmetĩkirie, o ũndũ ũmwe na atumia aingĩ a Ayunani arĩa maarĩ igweta, o na andũ arũme aingĩ Ayunani. **13** Rĩrĩa Ayahudi a Thesalonike maamenyire atĩ Paũlũ nĩahunjagia kiugo kĩa Ngai kũu Berea-rĩ, magĩthiĩ kũu o nakuo, magĩthogotha kĩrĩndĩ na magĩgĩthũkia ngoro. **14** Hĩndĩ o iyo ariũ na aarĩ a Ithe witũ magĩtũma Paũlũ athiĩ ndwere-inĩ cia iria, no Sila na Timotheo magĩtigwo kũu Berea. **15** Nao andũ arĩa moimagaririe Paũlũ, makĩmũkinya Athene, na magĩcooka marĩ na ndũmĩrĩri ya Sila na Timotheo atĩ mathiĩ kũrĩ Paũlũ narua o ta ũria kũngĩhoteka. **16** Paũlũ o ametereire kũu Athene-rĩ, nĩatangĩkire ngoro mũno nĩkuona ũria itũũra rĩu rĩaiyũrite mĩhianano. **17** Nĩ ũndũ ũcio nĩaranagĩria na Ayahudi o na Ayunani arĩa meeyamũrĩre Ngai kũu thunagogi-inĩ, o na ningĩ akaaragia ndũnyũ-inĩ o mũthenya na andũ arĩa maakoragwo ho. **18** Nakĩo gĩkundi kĩa Aepikurio na Asitoiko, arutani a ũũgĩ, makĩambĩrĩria gũkararania nake. Amwe ao makĩũria atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ wa mũhuhu arageria kuuga atĩa?” Nao andũ arĩa angĩ makiuga atĩrĩ, “Nĩ ta mũndũ ũrahunjia ũhoro wa ngai ng’eni.” Moigaga ũguo tondũ Paũlũ aahunjagia ũhoro Mwega wa Jesũ o na wa kũriũka gwake. **19** Hĩndĩ iyo makĩmuoya na makĩmũtwara mbere ya mũcemanio wa Areopago, makĩmwĩra atĩrĩ, “No twende kũmenya atĩrĩ, ũrutani ũyũ mwerũ ũrarutana nĩ ũrĩkũ? **20** Tũraigua ũgĩtwarĩria maũndũ mageni, na nĩtũkwenda kũmenya ũria moigĩte.” **21** (Andũ othe a Athene na andũ a kũngĩ arĩa maatũũraga kuo matĩrĩ ũndũ ũngĩ meekaga tiga kwaria na gũthikĩrĩria ũhoro wa maũndũ marĩa mageni). **22** Hĩndĩ iyo Paũlũ akĩrũgama mũcemanio-inĩ wa kĩa kũu gĩetagwo Areopago akĩmeera atĩrĩ: “Andũ aya a Athene, nĩnguona atĩ maũndũ-inĩ mothe mũrĩ andũ a ndini mũno. **23** Nĩgũkorwo o na nĩnyonete kĩgongona kĩandĩkitwo maandĩko maya: KŪRĪ NGAI ĪRĪA ĪTOĪO, rĩrĩa ngoretwo ngĩceera na ngarora wega indo cianyu iria nyamũre cia kũhooywo. Na rĩrĩ, kĩria mũhooyaga mũtooĩ nĩkĩo ngũmũhe ũhoro wakĩo. **24** “Ngai ũria wombire thiĩ na indo ciothe iria irĩ kuo nĩwe

Mwathani wa igūrū na thī, na ndatūūraga hekarū ciakītwo na moko. **25** Na ndatungatagwo na moko ma andū, ta abataire kīndū, tondū we mwene nīwe ūheaga andū muoyo na mīhūmū o na indo iria ingī ciothe. **26** Kuuma harī mūndū ūmwe, nīathondekire ndūrīrī ciothe cia andū nīguo matūūre kūndū guothe thī; na agītua mahinda mao o na kūndū kūrīa megūtūūra. **27** Ngai eekire ūguo nīgeetha andū mamūmaathe na hihi mamūhambatīrie mamuone, o na gūtūika ndarī haraaya na o ūmwe witū. **28** ‘Nīgūkorwo nī thīnī wake tūtūūraga na tūgetwara, na tūgakorwo tūrī muoyo.’ O ta ūrīa aandiki amwe a nyīmbo cianyu moigīte atīrī, ‘Ithuī tūrī a rūciaro rwake.’ **29** “Nī ūndū ūcio, kuona atī tūrī a rūciaro rwa Ngai, tūtīagiūrīrwo nī gwīciiria atī Ngai ahaana ta mūhianano wa thahabu kana wa betha, o na kana wa ihiga, ūrīa ūthondeketwo na mūthugundīre na ūūgī wa mūndū. **30** Mahinda ma tene Ngai ndaigana kūrūmbūiya ūhorō ūcio wa kwaga ūmenyo, no rīu nīathīte andū othe a kūndū guothe merire. **31** Nīgūkorwo nīatuīte mūthenya ūrīa agaatuīra thī ciira na kīhoo to na ūndū wa mūndū ūrīa athuurīte. Nīamenyithanītie ūndū ūyū kūrī andū othe na ūndū wa kūrīūkia Jesū kuuma kūrī arīa akuū.” **32** Hīndī īrīa maiguire ūhorō wa kūrīūka kwa arīa akuū, amwe ao magītheka, no angī makiuga atīrī, “Nītūkwen da gūkūigua ūkīaria ūhorō ūcio hīndī ingī.” **33** Maarīkia kuuga ūguo, Paūlū akīehera Kīama-inī kīu. **34** Andū mataarī aingī magītūika arūmīrīri a Paūlū na magītīkia. Ūmwe wao aarī Dionisio, mūndū warī wa thiritū ya Areopago, o na mūtumia wetagwo Damari, na angī maigana ūna.

18 Thuutha ūcio, Paūlū akiuma Athene agīthīī Korīnitho. **2** Aakinya kūu agīkora Mūyahudi wetagwo Akula, mūndū waciārīrwo Ponto, na aakoretwo oka kuuma Italia marī na mūtumia wake Pirisila, tondū Kilaudio nīathanīte Ayahudi othe moime Roma. Nake Paūlū agīthīī kūmona, **3** na tondū Paūlū aarī mūtumi wa hema o tao-rī, agīkarania na akīrutithania wīra nao. **4** O mūthenya wa Thabatū nīaheanaga ūhorō thunagogī-inī, akīgeria kūguithia Ayahudi na

Ayunani. **5** Rīrīa Sila na Timotheo mookire kuuma Makedonia, Paūlū akīrutīra gūkorwo akīhunja mahinda mothe, na akoimbūragīra Ayahudi atī Jesū nīwe Kristū. **6** No rīrīa Ayahudi maakararīrie Paūlū na makīmūruma, akīribariba nguō ciake nī ūndū wa kūng’ūrīka na akīmeera atīrī, “Thakame yanyu īromūcookerera! Nīī ndirī ūndū ingīūrīo nī ūndū wanyu. Kuuma rīu ngūcooka gūthīī kūrī andū-a-Ndūrīrī.” **7** Hīndī īyo Paūlū akiuma kūu thunagogī-inī, agīthīī kwa mūndū wetagwo Titio Jusito, warī mūhooi Ngai, nayo nyūmba yake yariganītie na thunagogī. **8** Nake Kirisipo, ūrīa warī mūtongoria wa thunagogī, agītīkia Mwathani hamwe na nyūmba yake yothe; na andū aingī a Korīnitho arīa maamūguire akīaria magītīkia na makībatithio. **9** Ūtukū ūmwe Mwathani akīira Paūlū na kīoneki atīrī, “Ndūkae gwītīgīra; thīī na mbere na kūheana ūhorō, na ndūgaakire. **10** Nīgūkorwo ndī hamwe nawe, na gūtīrī mūndū ūgūgūtharīkīra agwīke ūūru, tondū ndī na andū aingī gūkū itūūra-inī rīrīrī.” **11** Nī ūndū ūcio Paūlū agīkara kūu mwaka ūmwe na nuthu, akīmarutaga kiugo kīa Ngai. **12** Rīrīa Galio aarī barūthi wa Akaia, Ayahudi makīnyītana magītharīkīra Paūlū na makīmūtware igooti-inī. **13** Makiuga atīrī, “Mūndū ūyū araringīrīria andū kūhooya Ngai na njīra īrīa īrganīte na watho.” **14** Na rīrīa Paūlū endaga kwaria, Galio akīira Ayahudi atīrī, “Korwo inyuī Ayahudi mūrāteta nī ūndū wa ūndū mūūru kana ngero njūru-rī, nī hangīrī na gītūmi gīa kūmūthīkīrīria inyuī. **15** No kuona atī nī ūhorō wa ciūria ikonīī ciugo na marītīwa na watho wanyu inyuī ene-rī, menyai ūrīa mūgwīka. Nīī ndīgūtūika mūtūi ciira wa maūndū ta macio.” **16** Nī ūndū ūcio akiuga marutūrūrwo kuuma igooti-inī. **17** Hīndī īyo Ayahudi acio othe makīgarūrūkīra Sosithene mūtongoria wa thunagogī, na makīmūhūrīra hau mbere ya igooti. No Galio ndaigana kūrūmbūyania na ūhorō ūcio o na atīa. **18** Paūlū nīaikarīre kūu Korīnitho kwa ihinda. Agīcooka agītiga ariū na aarī a Ithe witū kuo, akīhaica marikabu agīthīī Suriata, marī hamwe na Pirisila na Akula. Atanahaica marikabu, aambire akīenjwo njuīrī yake arī kūu Kenikīrea,

tondũ wa mwĩhĩtwa eehĩtite. **19** Nao maakinya Efeso, Paũlũ agĩtiga Pirisila na Akula kuo. We mwene agĩtoonya thunagogi na akĩaranĩria na Ayahudi. **20** Nao makĩmũũria aikaranganie nao kuo, nowe akĩrega. **21** No rĩrĩa oimaga kuo, akĩmeera atĩrĩ, “Aakorwo nĩ wendi wa Ngai, nĩndĩrĩcooka.” Nake akihaica marikabu akiuma Efeso. **22** Rĩrĩa aakinyire Kaisarea, akĩambata agĩthĩĩ kũgeithia Kanitha, agĩcooka agĩkũrũka agĩthĩĩ nginya Antiokia. **23** Na thuutha wa Paũlũ gũikaranga kũu Antiokia, akiuma kuo, na agĩthĩĩ kũndũ na kũndũ bũrũri wothe wa Galatia na Firigia, akĩũmagĩrĩria arutwo othe. **24** O ihinda-inĩ rĩu, Mũyahudi wetagwo Apolo, waciariĩrwo Aleksanderia, agĩũka Efeso. Aarĩ mũndũ mũthomu, na aarĩ na ũũgĩ mũingĩ mũno wa Maandiko. **25** Nĩarutĩtwo na njĩra ĩrĩa ya Mwathani, na akaaragia na kĩyo kĩnene, na akarutanaga ũhoru wa Jesũ atekũhĩtia, o na gũtuĩka ũbatithio ũrĩa ooĩ warĩ o wa Johana. **26** Nake akĩambĩrĩria kwaria na ũcamba kũu thunagogi-inĩ. Rĩrĩa Pirisila na Akula maamũiguire akĩaria, makĩmũnyĩita ũgeni kwao mũciĩ na makĩmũtaarĩria ũhoru wa njĩra ya Ngai wega makĩria. **27** Na rĩrĩa Apolo eendaga gũthĩĩ Akaiia, ariũ na aarĩ a lthe witũ makĩmũũmĩrĩria na makĩandĩkĩra arutwo akuo marũa makĩmeera mamwamũkĩre. Na aakinya kuo agĩtuĩka ũteithio mũnene kũrĩ andũ arĩa meetĩkĩtie nĩ ũndũ wa wega wa Ngai. **28** Nĩgũkorwo arĩ na ũhoti mũingĩ, nĩahootire Ayahudi biũ mbere ya andũ othe, akĩonanagia kuuma kũrĩ Maandiko atĩ Jesũ nĩwe Kristũ.

19 Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩyo Apolo arĩ kũu Korinitho, Paũlũ akĩgerera njĩra ĩrĩa yatuĩkanĩirie mwena wa rũgongo agĩthĩĩ nginya Efeso. Aakinya kũu agĩkora arutwo amwe kuo. **2** Akĩmoooria atĩrĩ, “Nĩmwamũkĩrire Roho Mũtheru rĩrĩa mwetĩkirie?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Aca, ithuĩ o na tũtirĩ twaigua atĩ nĩ kũrĩ Roho Mũtheru.” **3** Nĩ ũndũ ũcio Paũlũ akĩmoooria atĩrĩ, “Mwakĩbatithirio ũbatithio ũrĩkũ?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Twabatithirio ũbatithio wa Johana.” **4** Paũlũ akĩmeera atĩrĩ, “Ŭbatithio wa Johana warĩ ũbatithio wa kwĩrira kwa mehia. Eeraga andũ metĩkie ũrĩa ũgũũka thuutha

wake, nake nĩwe Jesũ.” **5** Rĩrĩa maaiguire ũguo, makĩbatithio thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani Jesũ. **6** Hĩndĩ ĩrĩa Paũlũ aamaigĩrĩire moko, Roho Mũtheru akĩmaikũrũkĩra, nao makĩaria na thiomi ingĩ na makĩratha mohoro. **7** Nao othe maarĩ ta andũ ikũmi na eerĩ. **8** Paũlũ agĩtoonya thunagogi, na ihinda rĩa mĩeri ĩtatũ akĩaria na ũcamba kuo, akĩgeragia kũringĩrĩria andũ ũhoru wa ũthamaki wa Ngai. **9** No amwe ao makĩũmia ngoro; makĩaga gwĩtikia na magĩcambia Njĩra ĩyo mbere ya kĩrĩndĩ. Nĩ ũndũ ũcio Paũlũ akĩmeherera. Akĩoya arutwo agĩthĩĩ nao nyũmba ĩrĩa yathomithagĩrio andũ ya Turano, akaaranagĩria na andũ o mũthenya arĩ kuo. **10** Ŭndũ ũyũ nĩwathiire na mbere ihinda ta rĩa mĩaka ĩrĩ, o nginya Ayahudi na Ayunani othe arĩa maatũũruga bũrũri wa Asia makĩigua kiugo kĩa Mwathani. **11** Ngai nĩaringire ciama cia mwanya agereire harĩ Paũlũ, **12** o nginya itambaya na nguo iria ciahutagia mwĩrĩ wake igatwarĩrwo andũ arĩa maarĩ arũaru, nao makahona mĩrimũ yao na ngoma thũku ikamatiga. **13** Na rĩrĩ, Ayahudi amwe arĩa maathiiaga makĩingataga ngoma thũku makĩgeria kũhũthĩra rĩitwa rĩa Mwathani Jesũ harĩ andũ arĩa maarĩ na ndaimono. Moigaga atĩrĩ, “Thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ, ũrĩa ũhunjagio nĩ Paũlũ, ndagwatha uume.” **14** Ariũ mũgwanja a Mũyahudi wetagwo Sikeva, warĩ mũthĩnjĩri-Ngai mũnene, nĩmekaga ũguo. **15** Mũthenya ũmwe, ngoma thũku ikĩmacookeria ikĩmeera atĩrĩ, “Jesũ nĩndĩmũũĩ na nĩnjũũĩ ũhoru wa Paũlũ, no inyuĩ mũrĩ a?” **16** Hĩndĩ ĩyo mũndũ ũcio warĩ na ngoma thũku akĩmarũgĩrĩra akĩmatooria othe. Akĩmahũũra mũno nginya makiuma nyũmba ĩyo makĩũra marĩ njaga makiuraga thakame. **17** Rĩrĩa Ayahudi na Ayunani arĩa maatũũruga Efeso maamenyire ũhoru ũcio, othe makĩiyũrwo nĩ guoya, narĩo rĩitwa rĩa Mwathani Jesũ rĩgĩtũũgĩrio. **18** Andũ aingĩ a arĩa meetĩkirie makĩyumĩria na makiumbũra waganu wao matekũhitha. **19** Andũ aingĩ arĩa maaragũruga, magĩcookanĩrĩria mabuku mao na makĩmacinĩra mbere ya andũ othe. Rĩrĩa maatarire thogora wa mabuku macio, magĩkinyia durakima ngĩri mĩrongo ĩtano.

20 Kiugo kĩa Mwathani gĩkĩhunja mũno na njĩra iyo na gĩkĩgĩa na hinya. 21 Thuutha wa maũndũ macio mothe gwĩkĩka, Paũlũ agĩtua itua rĩa gũthiĩ Jerusalemu, atuĩkanĩirie Makedonia na Akaia. Akiuga atĩrĩ, “Ndaarikia gũkinya kũu, no nginya ngaacooka thiĩ Roma.” 22 Agĩtũma andũ eerĩ a arĩa maamũteithagĩrĩria, na nĩo Timotheo na Erasito, mathiĩ Makedonia, nake agĩkaranga kũu bũrũri wa Asia gwa kahinda kanini. 23 Ihinda-inĩ rĩu nĩ kwagĩire na thogothogo nene ikoniĩ ũhoro wa Njĩra iyo. 24 Mũturi wa indo cia betha wetagwo Demeterio, ũria wathondekaga tũmĩhianano twa betha twa Aritemi, nĩatũmaga andũ arĩa maaturaga indo icio magĩe na wonjoria mũnene. 25 Nake agĩcookanĩrĩria andũ acio maaturaga indo icio, hamwe na aruti a wĩra arĩa maarutaga wĩra ũhaanaine na wao, akĩmeera atĩrĩ, “Andũ aya, inyuĩ nĩmũũ nĩtuonaga uumithio mũnene kuuma kũrĩ wonjoria ũyũ. 26 Na nĩmũrona na mũkaigua ũria mũndũ ũyũ ũretwo Paũlũ aigũthithie na akahĩthithia andũ aingĩ gũkũ Efeso, na makĩria bũrũri wothe wa Asia akiugaga atĩ ngai iria ithondeketwo nĩ mũndũ ti ngai o na hanini. 27 Ūgwati ũria ũrĩ ho nĩ atĩ to wonjoria witũ wiki ũkũmenererio, no o na hekarũ ya ngai ya mũndũ-wa-nja irĩa nene iĩtagwo Aritemi nĩkwagithio kĩene, na ngai iyo ya mũndũ-wa-nja yo nyene, irĩa ihooyagwo bũrũri-inĩ wothe wa Asia, na thi yothe, nĩkũimwo ũkaru wayo.” 28 Rĩrĩa maaiguire ũguo, makĩng’ũrika mũno na makĩanĩrĩra, makiugaga atĩrĩ: “Aritemi wa Aefeso nĩ mũnene!” 29 Na thuutha wa kahinda kanini itũũra rĩu rikĩiyũra inegene. Andũ acio othe makĩnyiita Gayo na Arisitariko arĩa moimĩte Makedonia na Paũlũ, nao makĩhanyũka marĩ ngoro imwe magĩtoonya nyũmba irĩa yagomanagwo nĩ ũndũ wa kuona mĩago. 30 Paũlũ nĩendaga kwĩyumĩria mbere ya kĩrĩndĩ kũu, no arutwo makĩmũgĩria. 31 O na anene amwe a bũrũri wa Asia arĩa maarĩ arata a Paũlũ makĩmũtũmanĩra, makĩmũthaita ndakagerie gũtoonya nyũmba iyo yagomanagwo nĩ ũndũ wa kuona mĩago. 32 Kĩũngano kũu gĩkĩaga ũiguano: Amwe maanagĩrĩra makoiga ũũ, na arĩa angĩ makoiga ũũ. Andũ arĩa aingĩ o na matiamenyaga

gĩtũmi gĩa gũkorwo hau. 33 Ayahudi makĩumĩria Alekisanda mbere ya kĩrĩndĩ, na andũ amwe a kĩrĩndĩ kũu makĩanĩrĩra makĩmwĩra ũria egwĩka. Nake akĩmakiria na moko nĩgeetha eyarĩrĩrie mbere yao. 34 No rĩrĩa maamenyire atĩ aarĩ Mũyahudi, othe makĩanĩrĩra na mũgambo ũmwe ihinda ta rĩa mathaa meerĩ makiugaga atĩrĩ, “Aritemi wa Aefeso nĩ mũnene!” 35 Karani wa kĩama gĩa itũũra rĩu agĩkĩria kĩrĩndĩ kũu, agĩcooka akĩmeera atĩrĩ: “Andũ aya a Efeso, githĩ thi yothe ndũũ atĩ itũũra rĩa Efeso nĩrĩo rĩene hekarũ irĩa itũũragwo nĩ Aritemi ũria mũnene, na mũhianano wake ũria waharũrũkire kuuma igũrũ? 36 Nĩ ũndũ ũcio, kuona atĩ maũndũ macio matingĩkaanĩka-rĩ, mwagĩrĩrwo nĩ gũkĩra, na mũtikae gwĩka ũndũ wa ihenya. 37 Inyuĩ mwarehe andũ aya haha, o na gũtuĩka ti kũiya maiyĩte indo cia hekarũ, kana makaruma ngai iitũ ya mũndũ-wa-nja. 38 Hakĩrĩ ũguo-rĩ, angĩkorwo Demeterio na andũ acio angĩ marutaga wĩra nake marĩ na mateta igũrũ rĩa mũndũ o wothe, maciĩrĩro nĩmahingũre na aciirithania marĩ ho. No mamathitange. 39 Angĩkorwo harĩ na ũndũ ũngĩ mũngĩenda kuuga makĩria ma ũguo, ũcio no ũciĩrĩrwo kĩaama-inĩ kĩa watho. 40 ũria kũrĩ rĩu nĩ atĩ, tũrĩ ũgwati-inĩ wa gũthitangĩrwo ngũĩ ĩno ya ũmũthĩ. Na kũrĩ ũguo tũtingihota kũheana ũhoro wa thogothogo ĩno, tondũ hatĩrĩ na gĩtũmi kĩa yo.” 41 Aarikia kuuga ũguo, akĩra kũũngano kũu gĩthiĩ, akĩniina mũcemanio.

20 Na rĩrĩ, ngũĩ iyo yarĩkia gũthira, Paũlũ agĩtũmanĩra arutwo, na aarikia kũmomĩrĩria, akĩmoigĩra ũhoro agĩthiĩ Makedonia. 2 Agĩtuĩkanĩria mĩena ya kuo, akĩaragia ciugo nyingĩ cia kũumĩrĩria andũ, na marigĩrĩrio agĩkinya bũrũri wa Ūyunani, 3 kũria aaakarire mĩeri itatũ. Hĩndĩ irĩa Paũlũ eeharagĩria kũhaica marikabu athiĩ Suriata, agĩtua itua gũcookera Makedonia, tondũ Ayahudi nĩmaciĩrĩre kũmwĩka ũũru. 4 Paũlũ aathiire marĩ hamwe na Sopatiro mũrũ wa Puro, mũndũ wa kuuma Berea, na Arisitariko, na Sekundo, andũ a kuuma Thesalonike, na Gayo wa kuuma Deribe, o hamwe na Timotheo, ningĩ na Tikiko, na Tirofimo, andũ a kuuma

būrūri wa Asia. 5 Andū acio magĩthĩĩ mbere magĩtweterera kũu Teroa. 6 No ithuĩ tũkĩhaica marikabu, tũkiuma Filipi thuutha wa Gĩathĩ kĩa Mĩgate ĩtarĩ Mũkĩre Ndawa ya Kũimbia, na thuutha wa mũthenya ĩtano, tũgĩkora andũ arĩa angĩ kũu Teroa, nakuo tũgĩkara mũthenya mũgwanja. 7 Mũthenya wa mbere wa kiumia nĩtwagomanire hamwe nĩguo twenyũre mũgate. Paũlũ akĩarĩria andũ, na tondũ nĩatanyĩte gũthĩĩ mũthenya ũcio warũmĩrĩre-rĩ, agĩthĩĩ na mbere kwaria nginya ũtukũ gatagatĩ. 8 Nĩ kwarĩ na matawa maingĩ maakanaga kũu nyũmba ya igũrũ kũrĩa twagomanĩte. 9 Nake mwanake wetagwo Eutiko aikarĩte ndirica-inĩ, na o ũrĩa Paũlũ aathiaga na mbere na kwaria-rĩ, noguo mwanake ũcio akĩragĩrĩria gũtoorio nĩ toro. Rĩrĩa aakomire, akĩgũa thĩ kuuma ngoroba ya gatatũ nao mamuoya magĩkora nĩ mũkuũ. 10 Paũlũ agĩkũrũka, agĩkomera mwanake ũcio akĩmũkumbatĩria akĩmeera atĩrĩ, “Tigai kũmaka, arĩ muoyo!” 11 Agĩcooka akĩambata nyũmba ya igũrũ, akĩenyũra mũgate na akĩrĩa. Na thuutha wa kũmaarĩria nginya gũgĩkĩa-rĩ, akiuma kũu, agĩthĩĩ. 12 Nao andũ makĩinũkia mwanake ũcio arĩ muoyo, na mahooreire ngoro mũno. 13 No ithuĩ tũgĩthĩĩ mbere tũgĩtoonya marikabu tũgĩthĩĩ nginya Aso, kũrĩa twathiire tũkĩoyaga Paũlũ. Aathondekete mũbango ũyũ mbere tondũ we athĩite kũu magũrũ. 14 Hĩndĩ ĩrĩa aatũtũngire kũu Aso, tũkĩmũkuua na marikabu, tũgĩthĩĩ nginya Mitilene. 15 Mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩre tũkĩhaica marikabu, tũgĩthĩĩ tũgĩkinya harĩa haaringaine na Kio, na thuutha wa mũthenya ũcio tũgĩkinya Samo, naguo mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩre, tũgĩkinya Mileto. 16 Paũlũ nĩatuĩte itua rĩa gũthĩĩ ahĩtũkĩte Efeso na marikabu nĩguo ndagate mahinda kũu būrūri wa Asia, nĩ ũndũ nĩehikaga nĩguo kwahoteka akinye Jerusalemu, mũthenya wa Bendegothito. 17 Paũlũ arĩ kũu Mileto, agĩtũmana Efeso, agĩta athuuri a kanitha moke harĩ we. 18 Nao maakinya, akĩmeera atĩrĩ, “Inyuĩ nĩ mũũĩ ũrĩa ndaatũũraga ihinda rĩrĩa rĩothe ndaaikarire na inyuĩ, kuuma o mũthenya wa mbere ũrĩa ndookire būrūri wa Asia. 19 Nĩndatungatĩire Mwathani

ndĩnyihĩtie mũno na ndĩ na maithori, o na gũtuĩka nĩndageririo mũno nĩ ũndũ Ayahudi nĩmaathugundaga kũnjĩka ũũru. 20 Inyuĩ nĩmũũĩ atĩ ndirĩ ndatithia kũhunja ũndũ o wothe ũngĩmũguna no ndĩmũrutagĩra mbere ya andũ othe na ngathiiaga o nyũmba o nyũmba. 21 Na ngoimbũrĩra Ayahudi o hamwe na Ayunani atĩ no nginya magarũrũke kũrĩ Ngai na ũndũ wa kwĩrĩra na magĩe na wĩtikio thĩĩnĩ wa Mwathani witũ Jesũ. 22 “Na rĩrĩ, nĩ ũndũ wa kũringĩrĩrio nĩ Roho Mũtheru, ndĩrathĩĩ Jerusalemu itekũmenya maũndũ marĩa makaangora ndĩ kũu. 23 ũndũ ũrĩa njũũĩ tu nĩ atĩ, Roho Mũtheru nĩandaaraga atĩ matũũra-inĩ mothe, njeera na mathĩĩna nĩcio injetereire. 24 No rĩrĩ, ndirona gũtũũra muoyo kũrĩ na bata harĩ nĩĩ, korwo no ndĩikie ihenya na ndĩikie wĩra ũrĩa Mwathani Jesũ aaheete, na nĩguo wĩra wa kuumbũra Ũhoru-ũrĩa-Mwega wa wega wa Ngai. 25 “Na rĩu nĩnjũũĩ gũtirĩ o na ũmwe thĩĩnĩ wanyu wa andũ arĩa ndanathĩĩ ngĩhunjaagĩria ũhoru wa ũthamaki ũgacooka kũnyona rĩngĩ. 26 Nĩ ũndũ ũcio, ngũmwĩra ũmũthĩ atĩ gũtirĩ thakame ya mũndũ o na ũmwe ngoorio. 27 Nĩ ũndũ nĩĩ ndirĩ ndatithia kũmũhunjĩria wendi wa Ngai ũrĩ wothe. 28 Mwĩmenyererei inyuĩ ene, na mũmenyerere rũũru ruothe rũrĩa Roho Mũtheru amũtuĩte arori aruo. Tuĩkai arĩithi a kanitha wa Ngai, ũrĩa aagũrĩre na thakame yake mwene. 29 Nĩnjũũĩ atĩ ndaarĩkia gũthĩĩ, njũũĩ ndĩĩani nĩĩgooka gatagatĩ-inĩ kanyu na itigacaaĩra rũũru rũrũ. 30 O na ningĩ kuuma harĩ inyuĩ nĩgũkoimĩra andũ, na mogomie ũhoru-wa-ma nĩgeetha maguucĩrĩre arutwo mamarũmĩrĩre. 31 Nĩ ũndũ ũcio ikaragai mwĩhũgĩte! Ririkanai atĩ ihinda rĩa mĩaka ĩtatũ ndirĩ ndatigithĩria gutaara o ũmwe wanyu ũtukũ na mũthenya ngĩitaga maithori. 32 “Na rĩu ngũmũneana kũrĩ Ngai o na kũrĩ ũhoru wa wega wake, ũrĩa ũngĩhota kũmwaka wega mũrũme na mũgĩe na igai hamwe na andũ arĩa othe matheretio. 33 Nĩĩ ndirĩ ndacuumĩkĩra betha kana thahabu, o na kana nguo ya mũndũ o wothe. 34 Inyuĩ ene nĩmũũĩ atĩ ndaarutaga wĩra na moko makwa nĩ ũndũ wa mabata makwa nĩĩ mwene, na mabata

ma andũ arĩa ndakoragwo nao. **35** Maũndũ-inĩ marĩa mothe ndeekire, nĩndamuonirie atĩ no nginya tũteithagie andũ arĩa matarĩ hinya, na undũ wa kũruta wĩra mũritũ ta ũcio, tũkĩrĩkanaga ciugo iria ciaririo nĩ Mwathani Jesũ we mwene rĩrĩa oigire atĩrĩ, ‘Kũheana nĩ kũrĩ irathimo nyingĩ gũkĩra kũheo.’” **36** Aarĩkia kuuga ũguo, agĩturia ndu hamwe nao othe makĩhooya. **37** Nao othe makĩrĩra makĩmũhĩmbagĩria na makĩmũmumunya. **38** Undũ ũrĩa wamekĩrire kĩaha mũno makĩria, nĩ ũrĩa aameerire atĩ matigacooka kũmuona ũthiũ rĩngĩ. Magĩcoka makĩmumagaria nginya marikabu-inĩ.

21 Na rĩrĩ, thuutha wa gwtigithũkania nao, tũkĩhaica marikabu tũgĩthiĩ tũrũngĩrĩrie tũgĩkinya Kosi. Mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩire tũgĩkinya Rodo, na twoima kũu tũgĩthiĩ nginya Patara. **2** Tũgĩkora marikabu yaringaga ithiĩ Foinike, na ithuĩ tũkĩmĩhaica tũgĩthiĩ. **3** Na rĩrĩa tuonire Kuporo, tũkĩhĩtũkĩra mwena wa gũthini wakuo, tũgĩthiĩ nginya Suriata. Tũgĩkinya Turo, kũrĩa marikabu iitũ yarutagĩrwo mirigo ĩria yarĩ nayo. **4** Tũgĩkora arutwo kuo, na tũgĩkara nao mĩthenya mũgwanja. Nao arutwo acio na undũ wa kũmenyithio nĩ Roho Mũtheru magĩthaita Paũlũ ndagathiĩ Jerusalem. **5** No ihinda riitũ rĩathira, tũkiuma kũu, tũgĩthiĩ na mbere na rũgendo rwitũ. Arutwo othe, hamwe na atumia ao na ciana ciao, magĩtumagaria, magĩtũkinya nja ya itũũra, na tũrĩ hau hũgũrũrũ-inĩ cia iria, tũgĩturia ndu, tũkĩhooya Ngai. **6** Twaarĩkia kuganĩra ũhoru, tũkĩhaica marikabu, nao makĩinũka. **7** Twoima Turo, tũgĩthiĩ na mbere na rũgendo rwitũ, tũgĩkinya Putolemai, tũkĩgeithia ariũ na aarĩ a Ithe witũ kuo na tũgĩkarania nao mũthenya ũmwe. **8** Mũthenya ũyũ ũngĩ tũkiuma kuo, tũgĩthiĩ, tũgĩkinya Kaisarea, na tũgĩkara mũcĩi kwa Filipu ũrĩa warĩ mũhunja ũmwe wa arĩa Mũgwanja. **9** Nake nĩarĩ na airĩtu aake ana matarĩ ahiku, nao nĩmarathaga mohoro. **10** Na thuutha wa gũkorwo kuo matukũ maingĩ-rĩ, gũgĩũka mũnabii wetagwo Agabo oimĩte Judea. **11** Rĩrĩa aakinyire harĩ ithuĩ, akĩoya mũcibi wa Paũlũ, akĩwĩroha moko na magũrũ, akiuga atĩrĩ,

“Roho Mũtheru aroiga atĩrĩ, ‘Ŭũ nĩguo Ayahudi a Jerusalem marĩoha mwene mũcibi ũyũ, na macooke mamũneane kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ.’” **12** Hĩndĩ ĩrĩa twaigũire ũguo, ithuĩ na andũ arĩa angĩ maarĩ ho tũgĩthaita Paũlũ ndakae kwambata Jerusalem. **13** Hĩndĩ ĩyo Paũlũ agĩcoka atĩrĩ, “Nĩ kũ kĩratũma mũrĩre, na mũkanjũraga ngoro? To kuohwo gwiki ndĩhaarĩrie, no nĩndihaarĩrie o na gũkua ndĩ kũu Jerusalem nĩ undũ wa rĩtwa rĩa Mwathani Jesũ.” **14** Hĩndĩ ĩrĩa aaregĩre kũigua ũrĩa twamwĩraga-rĩ, tũgĩtigana nake tũkiuga atĩrĩ, “Wendo wa Mwathani ũrohinga.” **15** Thuutha wa ũguo, tũkĩhaarĩria tũkĩambata Jerusalem. **16** Arutwo amwe a kuuma Kaisarea magĩthiĩ hamwe na ithuĩ, na magĩtũtware kwa mũndũ wetagwo Mũnasoni, tũgaikare kuo. Aarĩ mũndũ woimĩte Kuporo, na aarĩ ũmwe wa arutwo arĩa a mbere. **17** Hĩndĩ ĩrĩa twakinyire Jerusalem, ariũ na aarĩ a Ithe witũ magĩtwamũkĩra na gĩkeno. **18** Mũthenya ũyũ ũngĩ Paũlũ, na andũ arĩa twarĩ nao tũgĩthiĩ kuona Jakubu, nao athuuri othe maarĩ ho. **19** Nake Paũlũ akĩmageithia na akĩmeera ũrĩa wotha Ngai eekĩire andũ-a-Ndũrĩrĩ agereire ũtungata-inĩ wake. **20** Rĩrĩa maaigũire ũguo, makĩgoca Ngai. Magĩcoka makĩra Paũlũ atĩrĩ, “Mũrũ wa ithe witũ, nĩwonete ũrĩa Ayahudi ngĩri nyingĩ metĩkĩtie, na othe marĩ na kĩyo gĩa kũhingia watho. **21** Nao nĩmamenyithĩtio atĩ nĩ ũrutaga Ayahudi othe arĩa matũũranagia na andũ-a-Ndũrĩrĩ atĩ magarũrũke matigane na watho wa Musa, ũkĩmeera matikaruithie ciana ciao na matigaikare kũringana na mĩtugo iitũ. **22** Tũgwĩka atĩa? Hatĩrĩ ngaanja nĩmekũigua atĩ nĩũũkĩte. **23** Nĩ undũ ũcio ĩka ũrĩa tũgũkwĩra. Tũrĩ na andũ ana mehĩtite mwĩhitwa. **24** Thiĩ na andũ aya, ũgwatanĩre nao igongona-inĩ rĩao rĩa gwĩtheria, na ũmarĩhire mahũthĩro mao, nĩgeetha menjwo mĩtwe. Hĩndĩ ĩyo andũ othe nĩmekũmenya atĩ ũhoru ũrĩa maigũite ũgũkonĩi ti wa ma, no atĩ wee mwene nĩwathĩkĩire watho. **25** Ha ũhoru wa andũ-a-Ndũrĩrĩ arĩa metĩkĩtie-rĩ, nĩtwamandĩkĩire, tũkĩmamenyithia itua riitũ, atĩ o metheeme kũria irio iria irutĩrwo mĩhianano, na thakame, na nyama cia nyamũ cia gũitwo, o na ũmaraya.” **26** Mũthenya ũyũ ũngĩ Paũlũ

agithii na andũ acio, na agitheria hamwe nao. Agĩcooka agithii hekarũ-inĩ akamenyithanie rĩria mĩthenya ya gwitheria ikaarĩka, na o ũmwe wao arutĩrwo igongona. 27 Rĩria matukũ macio mũgwanja maakuhĩĩrie gũthira-rĩ, Ayahudi amwe moimĩte bũrũri wa Asia makĩona Paũlũ hekarũ-inĩ. Magĩthogotha kĩrĩndĩ gĩothe na makĩmũnyiita, 28 makĩanagĩrĩra atĩrĩ, “Andũ a Isiraeli, tũteithie! Mũndũ ũyũ nĩ we ũrutaga andũ kũndũ guothe ũhoro wa gũũkĩrĩa andũ aitũ, na watho witũ, na handũ haha. Na hamwe na ũguo-rĩ, niarehete Ayunani hekarũ-inĩ, agathaahia handũ haha hatheru.” 29 (Nĩmonete Tirofimo ũrĩa Mũefeso marĩ na Paũlũ kũu itũũra-inĩ, no magĩũciiria atĩ Paũlũ nĩamũtoonyetie hekarũ-inĩ.) 30 Narĩo itũũra rĩothe rĩkĩambũrũrũka nao andũ magĩũka mahanyũkĩte moimĩte mĩena yothē. Makĩnyiita Paũlũ, makĩmũguucũrũria makĩmũruta hekarũ, na o hĩndĩ iyo ihingo ikĩhingwo. 31 Na rĩrĩ, rĩria maageragia kũmũũrũga ũhoro ũgĩkinya harĩ mũnene wa mbũtũ ya thigari cia Roma atĩ itũũra rĩothe rĩa Jerusalemũ rĩarĩ na ngũĩ. 32 Nake o rĩmwe akĩoya anene na thigari magĩkũrũka harĩ kĩrĩndĩ mateng’erete. Rĩria andũ acio maarutaga ngũĩ moonire mũnene ũcio na thigari ciake magĩtiga kũhũũra Paũlũ. 33 Mũnene ũcio wa thigari agĩũka akĩmũnyiita na agĩathana ohwo na mĩnyororo iĩrĩ. Agĩcooka akĩũria aarĩ ũ na nĩ atĩa ekĩte. 34 Andũ amwe thĩĩnĩ wa kĩrĩndĩ maanagĩrĩra makoiga ũũ na arĩa angĩ makoiga ũũ; na tondũ mũnene ũcio wa thigari ndangĩamenyire ma ya ũhoro nĩ ũndũ wa mbugĩrĩrio, agĩathana Paũlũ ahingĩrwo nyũmba ya thigari. 35 Hĩndĩ iĩa Paũlũ aakinyire ngathĩ-inĩ kĩrĩndĩ kũu gĩgĩthũka mũno o nginya Paũlũ agĩkuuo nĩ thigari. 36 Kĩrĩndĩ kĩrĩa kĩamuumĩte thuutha kĩanagĩrĩra gĩkoiga atĩrĩ, “Mweherie!” 37 Rĩria thigari ciarĩ o hakuhi gũtoonyia Paũlũ nyũmba ya thigari-rĩ, akĩũria mũnene wacio atĩrĩ, “Nĩũkũnjĩtikĩria ngwĩre ũndũ?” Nake mũnene ũcio akĩmũũria atĩrĩ, “Wee anga nĩwaragia Kĩyunani? 38 Githĩ we tiwe Mũmisiri ũrĩa wambĩrĩrie ngũĩ hĩndĩ imwe, na ũgĩtongoria itoi ngiri inya, mũkiumagara nacio mũgĩthĩ werũ-inĩ?” 39 Paũlũ akĩmũcookeria

atĩrĩ, “Nĩ ndĩ Mũyahudi wa kuuma Tariso, bũrũri wa Kilikia, na itũũra rĩrĩa ndaciarĩrwo rĩrĩ igweta. Ndagũthaita, reke njarĩrie andũ aya.” 40 Paũlũ aarĩkia kũheo rũũtha nĩ mũnene ũcio wa thigari, akĩrũgama ngathĩ-inĩ agĩkĩria kĩrĩndĩ kũu na moko. Rĩria kĩrĩndĩ gĩakĩrĩre, agĩkĩarĩria na rũthiomi rwa Kĩhibirania. Agĩkĩria atĩrĩ:

22 “Ariũ a Baba, o na inyuĩ maithe makwa, thĩkĩrĩrai ngũyarĩrĩa.” 2 Rĩria maaiguire akĩmaarĩria na rũthiomi rwa Kĩhibirania-rĩ, magĩkĩria ki. Hĩndĩ iyo Paũlũ akiuga atĩrĩ, 3 “Nĩ ndĩ Mũyahudi, wa gũciarĩrwo Tariso itũũra rĩa bũrũri wa Kilikia, no ndaarereirwo itũũra-inĩ rĩrĩ. Nĩndathomithirio wega nĩ Gamalieli ũhoro wa watho wa maithe maitũ, na ndaarĩ na kũyo kĩa maũndũ ma Ngai o ta ũrĩa inyuĩ inyuothe mũtarĩ ũmũthĩ. 4 Nĩndanyariiraga arũmĩrĩri a Njĩra ĩno o nginya magakua na nganyiita arũme na andũ-a-nja ngamaikia njeera, 5 o ta ũrĩa mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene na Kĩama gĩothe gĩa athuuri o nao mangĩheana ũira ũcio. O na nĩmaheire marũa ndwarĩre andũ ao kũu Dameski, na nĩ ngĩthĩ kuo nganyiite andũ acio ndĩmarehe Jerusalemũ nĩguo maherithio. 6 “Ta thaa thita ndĩ hakuhi gũkinya Dameski-rĩ, o rĩmwe gũkĩgĩa ũtheri mũnene woimire igĩrũ, naguo ũkĩnjarĩra mĩena yothē. 7 Ngĩgwa thĩ, na ngĩgua mũgambo mũnene ũkĩnjarĩria, ũkĩnjĩra atĩrĩ, ‘Saulũ! Saulũ! Ũnyariiraga nĩkĩ?’ 8 “Na nĩ ngĩũria atĩrĩ, ‘Wee nĩ we ũ, Mwathani?’ “Nake akĩnjookeria atĩrĩ, ‘Nĩ nĩ Jesũ wa Nazarethi, ũrĩa ũranyariira.’ 9 Nao andũ arĩa twarĩ nao nĩmoonire ũtheri ũcio, no matiataũkĩrwo nĩ mũgambo wa ũcio wanjaragĩria. 10 “Na nĩ ngĩũria atĩrĩ, ‘Mwathani ngwĩka atĩa?’ “Nake Mwathani akĩnjĩra atĩrĩ, ‘Ũkĩra ũtoonye Dameski. Kũu nĩkuo ũrĩrĩrwo maũndũ marĩa mothe wathĩrĩrwo gwĩka.’ 11 Na rĩrĩ, andũ arĩa twarĩ nao makĩnyiita guoko makĩndwara Dameski, tondũ ũkengu wa ũtheri ũcio nĩwandũite mũtumumu. 12 “Mũndũ wetagwo Anania nĩookire kũnyona, na aarĩ mũndũ weamũrĩre Ngai na ũndũ wa kũrũmia watho, na nĩheetwo gĩtĩio nĩ Ayahudi othe arĩa maatũũrũga kũu. 13 Agĩũka na

akirūgama hakuhi na nī akīnjīra atīrī, ‘Mūrū wa ithe witū Saūlū, cooka kuona!’ Na hīndī o ro īyo ngīhota kūmuona. **14** “Agīcooka akīnjīra atīrī, ‘Ngai wa maithe maitū nīagūthuurīte nīguo ūmenye wendi wake na wone Ūrīa Mūthingu, o na ūigue ciugo kuuma kanua gake. **15** Nīgūtūika mūira wake kūrī andū othe wa kūmoimbūrīra ūrīa wonete na ūrīa ūiguīte. **16** Rīu nī kīi wetereire? Ūkīra, ūbatithio na ūthambio mehia maku, ūgīkayagīra rītwa rīake.’ **17** “Hīndī īrīa ndaacookire Jerusalemu, ndī hekarū-inī ngīhooya nīndagīre na iringī, **18** ngīkīona Mwathani akīaria, nake akīnjīra atīrī, ‘Ūkīra narua uume Jerusalemu, tondū matiigwītīkīra kumbūrīro ūhorō wakwa nīwe.’ **19** “Na nī ngīcookia atīrī, ‘Mwathani, andū aya nīmooī atī ndoimaga thunagogi īmwe ngathiī īrīa īngī nīguo nyiitithie na hūūre andū arīa magwītīkītīe. **20** Na rīrīa Stefano mūira waku aaitirwo thakame, ndaarūngīi ho ngītīkīra ūndū ūcio wīkwo, na ngaikaria nguo cia andū arīa maamūrāgire.’ **21** “Nake Mwathani akīnjīra atīrī, “Thīi, tondū nīngūgūtūma kūdū kūrāya kwa andū-a-Ndūrīrī.” **22** Kīrīndī kīu gīgīthīkīrīra Paūlū o ngīnya rīrīa oigire ūguo. Hīndī īyo gīkīaria na mūgambo mūnene kīanīrīre, atīrī, “Mweherieī thī! Ndagīrīro nīgūtūura muoyo!” **23** Na rīrīa kīanagīrīra gīgīteaga nguo ciakīo na gīkīumbūrāga rūkūngū, **24** mūnene ūcio wa mbūtū agīathana Paūlū aingīrio nyūmba ya thigari. Nīngī agīathana atī Paūlū ahūūrwo iboko na orio ciūria nīguo kūmenyeke kīrīa gīatūmaga andū mamugīrīrie ūguo. **25** Na rīrīa maamūkomagia mamūhūūre-rī, Paūlū akīūria mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe warūngīi hau atīrī, “Watho nīwītīkīrītīe mūhūūre raiya wa Roma na kīboko atanyiitīkanīte na ihītīa?” **26** Rīrīa mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe aaiguire ūguo, agīthīi kūrī mūnene wa mbūtū, akīmūhe ūhorō ūcio. Nake akīmūūria atīrī, “Rīu ūgwīka atīa? Mūdū ūyū nī raiya wa Roma.” **27** Mūnene ūcio wa mbūtū agīthīi kūrī Paūlū, akīmūūria atīrī, “Ta njīra atīrī, wee ūrī raiya wa Roma?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Īi, ndī raiya wa Roma.” **28** Nake mūnene ūcio wa mbūtū akīmūwīra atīrī,

“Ndārīhire thogora mūnene nīgeetha ndūike raiya wa Roma.” Nake Paūlū akīmūcookeria atīrī, “No nīi ndaaciarirwo ndī raiya wa Roma.” **29** Nao andū arīa meendaga kūmūūria ciūria magītīgana nake o rīmwe. Mūnene ūcio wa mbūtū we mwene akīmaka aamenya atī nīoheete Paūlū na mīnyororo, na aarī raiya wa Roma. **30** Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre, nīgūkorwo mūnene ūcio wa mbūtū nīeendaga kūmenya wega kīrīa Ayahudi maathitangagīra Paūlū, akīmūohora na agīathana athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri othe a Kīama magomane. Agīcooka akīrehe Paūlū, na akīmūrūgamia mbere yao.

23 Nake Paūlū agīkūūrīra athuuri a Kīama kīu maitho akīmeera atīrī, “Ariū a Baba, nīndungatīre Ngai ndī na thamiri itarī ūcuuke ngīnya mūthenya wa ūmūthī.” **2** Nake Anania mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, agīatha andū arīa maarūgamīte hakuhi na Paūlū mamūrīnge kanua. **3** Hīndī īyo Paūlū akīmūwīra atīrī, “Wee rūthingo rūrū rūhakītū mūnyū mwerū, we nīwe ūkūringwo nī Ngai! Ūkarīte hau ūndūire ciira kūringana na watho, no wee ūkaregana na watho, ūgaathana atī nīngwo!” **4** Nao andū arīa maarūgamīte hakuhi na Paūlū makīmūūria atīrī, “Anga nīūkūūmīrīria kūrūma mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene?” **5** Nake Paūlū akīmācookeria atīrī, “Ariū a Baba, ndikūmenyete atī ūcio nīwe mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene; nīgūkorwo nī kwandīkītū atīrī: ‘Ndūkanaarie ūūru igūrū rīa mūnene wa andū anyu.’” **6** Na rīrī, Paūlū aamenya atī amwe ao maarī Asadukai, na arīa angī Afarisai, akīanīrīra Kīama-inī kīu, akiuga atīrī, “Ariū a Baba, nīi ndī Mūfarisai, na njiarītū nī Mūfarisai. Ndīracīirithio nī ūndū wa kīrīgīrīro gīakwa gīa kūriūkio kwa arīa akuū.” **7** Rīrīa oigire ūguo, gūkīgīa na ngarari gatagatī ka Afarisai na Asadukai, nakīo kīūngano kīu gīkīamūkana. **8** (Asadukai moigaga gūtīrī ūriūkio, na gūtīrī araika, o na kana maroho, no Afarisai nīmetīkītīe maūdū macio mothe.) **9** Gūkīgīa na ngūi nene, nao arutani a watho amwe arīa maarī Afarisai makīrūgama na makīaria megūmīre mūno, makiuga atīrī, “Ithūi tūtirona ūūru wa mūdū ūyū. Ī kūngīkorwo nī roho

kana mūraika ūmwarīrie?” **10** Nacio ngarari ikīneneha mūno, o nginya mūnene wa mbūtū akīgua guoya nikuona ta Paūlū angitarūrangwo tūcunjī nīo. Agīatha mbūtū cia thigari ciikūrūke, imweherie harīo na hinya, na imūtware nyūmba ya thigari. **11** Ūtukū ūrīa warūmīrīre, Mwathani akīrūgama hakuhī na Paūlū, akīmwīra atīrī, “Wīyūmīrīrie! O ūguo ūheanīte ūhorō wakwa gūkū Jerusalemu, noguo ūkaūheana kūu Roma.” **12** Rūciinī rūrū rūngī, Ayahudi makīgīa na ndundu na makīhīta mwīhītwa matikaarīe kana manyue matoragīte Paūlū. **13** Andū arīa maathugundite ndundu iyo maarī makīria ya mīrongo īna. **14** Magīthīī kūrī athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri makīmeera atīrī, “Ithuī nītwhītīte mwīhītwa wa kwaga kūrīa kīndū kana kūnyua nginya tūūrage Paūlū. **15** Na rīrī, inyuī mūrī hamwe na Kīama gīa Athuuri ūriai mūnene wa mbūtū amūrehe mbere yanyu, mwītūite ta mūrenda gūtūria wega ūhorō wa ciira wake. Ithuī nītwhīhaarīrie kūmūruga atanakinya haha.” **16** No rīrīa mwanake wa mwarī wa nyina na Paūlū aaguire ūhorō wa ithugunda rīu, agīthīī nyūmba ya thigari akīra Paūlū. **17** Hīndī iyo Paūlū agīta ūmwe wa anene a thigari igana rīmwe, akīmwīra atīrī, “Twarā mwanake ūyū kūrī mūnene wa mbūtū; arī na ūndū arenda kūmwīra.” **18** Nī ūndū ūcio mūnene ūcio akīmuoya, akīmūtware kūrī mūnene wa mbūtū. Mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe akīmwīra atīrī, “Paūlū, ūrīa muohe nīandūmanīre anjīra ndeehe mwanake ūyū kūrī we tondū arī na ūndū arenda gūkwīra.” **19** Mūnene ūcio wa mbūtū akīnyiita mwanake ūcio guoko, akīmūtware keeheri-inī, akīmūria atīrī, “Nī atīa ūrenda kūnjīra?” **20** Nake mwanake ūcio akīmūcookeria atīrī, “Ayahudi nīmaiguanīire makūūrie ūmarehere Paūlū nīguo arūgame mbere ya kīama rūciū, metuīte ta marendā gūtūria ūhorō wake wega. **21** Ndūgetikīre ūguo marendā, tondū andū makīria ya mīrongo īna ao mamuoherie njīra-inī. Nīmehītīte mwīhītwa wa kwaga kūrīa kana kūnyua nginya mamūūrage. Na rīrī, nīmehaarīrie, metereire wītīkīre ihooya rīao.” **22** Nake mūnene ūcio wa mbūtū akīra mwanake ūcio athīī, na akīmūkaania,

akīmwīra atīrī, “Ndūkeere mūndū o na ūrīkū atī nīūnginyīrie ūhorō ūcio.” **23** Mūnene ūcio wa mbūtū agīcooka agīta anene aake eerī a thigari igana rīmwe akīmaatha atīrī, “Haarīriai gīkundi gīa thigari magana meerī, na thigari mīrongo mūgwanja iria ithiiaa ihaicīte mbarathi, na thigari magana meerī iria ithiiaa ikuūite matimū, nīguo mathīī Kaisarea thaa ithatū cia ūtukū. **24** Na ningī mūhaarīrie mbarathi cia gūkuua Paūlū atwarwō kūrī Felike ūrīa barūthi hatarī na ūgwati.” **25** Agīcooka akiandīka marūa ūū: **26** Nī nīī Kilaudio Lisia, Kūrī mūgaathe Barūthi Felike: Nīndakūgeithia. **27** Mūndū ūyū aranyiitīto nī Ayahudi na mararī hakuhī kūmūruga, no ndīrathīī na thigari ciakwa ndīramūthara, nīgukorwō nīndīramenyete atī nī raiya wa Roma. **28** Nīndīrendaga kūmenya kīrīa maramūthitangagīra, na nī ūndū ūcio ndīramūtware Kīama-inī kīao. **29** Ndīrakora atī athitangīrwo maūndū makoniī watho wao, no hatirarī ūndū acuukīrwo ūngīratūmire atuīrwo kūrāragwo kana kuohwo. **30** Rīrīa ndīramenyithirio atī kūraarī na ithugunda rīa kūrāga mūndū ūcio, ndīramūtūma kūrī we o hīndī iyo. Ndīracooka ndīraatha andū acio mamūthitangīte makūrehere thitango īrīa mamūthitangīre. **31** Nī ūndū ūcio thigari ikīoya Paūlū ūtukū o ta ūrīa ciaathīto, ikīmūtware o nginya Antipatiri. **32** Naguo mūthenya ūyū ūngī igītiga thigari iria ciathīiaa ihaicīte mbarathi ithīī nake, nacio igīcooka nyūmba ciao. **33** Thigari icio cia mbarathi ciakinya Kaisarea, ikīnengera barūthi marūa na ikīneana Paūlū kūrī we. **34** Nake barūthi aathoma marūa, akīūria kūrīa Paūlū oimīte. Rīrīa aamenyire atī oimīte Kilikia, **35** akīmwīra atīrī, “Ngaathikīrīria ciira waku andū arīa magūthitangīte mooka.” Agīcooka agīathana Paūlū aikare arangīrītwo kūu nyūmba-inī ya ūthamaki ya Herode.

24 Na rīrī, thuutha wa mīthenya ītano, Anania, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, agīkūrūka agīthīī Kaisarea marī na athuuri amwe na wakiri wetagwo Teritulo, na makīrehe thitango ciao cia gūūkīrīra Paūlū kūrī barūthi. **2** Rīrīa Paūlū eetirwo thīinī, Teritulo akīambīrīria kūmūthitanga mbere ya Felike, akiuga atīrī:

“Nītūkeneire ihinda iraaya rīa thayū tūrī rungu rwaku, na ūūgī waku wa kuona na kabere nītūgarūrīte maūndū marīa mooru magatuīka mega būrūrī-inī ūyū. 3 Kūndū guothe na maūndū-inī mothe, wee mūgaathe Felike, nītūwamūkīrīte ūndū ūyū tūrī na ngaatho nene. 4 No nīgeetha ndigakūnogie makīria, nīngūkūūria na gītīo ūtūthikīrīrie hanini. 5 “Nītuonete mūndū ūyū arī mūndū wa kūrehe thīina, na nīarehete ngūi gatagatī-inī ka Ayahudi kūndū guothe thīinī wa thī. We nī mūtongoria wa gīkundi kīria gīttagwo Anazari, 6 na nīngī nīageragia gūthaahia hekarū; nī ūndū ūcio tūkīmūnyīia. (Na nītūngāmūtūirīrie kūrīngana na watho witū. 7 No Lisia, mūnene ūcio wa mbūtū agīuka akīmūruta moko-inī maitū na hinya akīmweheria, na agīathana athitangi aake moke kūrī wee.) 8 Wee mwene wamūūrangia nīūkūmenya ma ya ūhorō ūyū wothē tūmūthitangīrie.” 9 Nao Ayahudi makīnyīitanīra na thitango īyo, makiuga atī maūndū macio maarī ma ma. 10 Rīrīa barūthi aaheneirie Paūlū na moko aarie-rī, Paūlū oigire atīrī, “Nīnjūū atī nīūkoretwo ūrī mūtui ciira wa rūrīrī rūrū ihinda rīa mīaka mīingī, nī ūndū ūcio nīngwīyarīrīria ngenete. 11 Nī ūndū mūhūthū hariwe kūmenya atī ti makīria ma mīthenya ikūmi na tīrī īthirīte kuuma ndambata Jerusalemu kūhooya Ngai. 12 Andū arīa maathitangīte matianyonire ngīkarania na mūndū o na ūrīkū hekarū-inī, kana ngītūma kīrīndī kīgīe na ngūi thunagogi-inī, o na kana handū hangī o hothe itūūra-inī. 13 Na matingīhota kuonania ihooto hariwe cia thitango icio maathitangīrie. 14 No rīrī, nīngwītīkīra atī nīhooyaga Ngai wa maithe maitū ndī mūrūmīrīri wa Njīra īyo, o īyo metaga ya gīkundi kīa nyamūkano. Nīi nīnjītīkītie maūndū mothe marīa megīi Watho na marīa mandīkītwo mabuku-inī ma Anabii, 15 na ndī na kīrīgīrīro thīinī wa Ngai o ta kīria andū aya marī nakīo, atī nīgūgakorwo na kūriūka kwa andū arīa athingu na arīa aaganu. 16 Nī ūndū ūcio nīndīrutanagīria hīndī ciothe kūiga thamiri yakwa itarī na ūcuuke mbere ya Ngai na mbere ya andū. 17 “Thuutha wa

gūkorwo itarī kuo mīaka mīingī, nīndokire Jerusalemu nīgeetha ndeehere andū akwa iheo nī ūndū wa athīini na ndute maruta nī ūndū wa Ngai. 18 Na rīrīa ndarūmbūyanagia na maūndū macio nīmangorire kūu hekarū-inī ndītheretie. Gūtīarī na gīkundi kīa andū ndaarī na kīo, o na kana ngīkorwo ngīruta thīina. 19 No nī kūrī Ayahudi a kuuma būrūrī wa Asia arīa magīrīrwo nīgūkorwo marī haha mbere yaku na maathitange angīkorwo nī marī ūndū mangīnjuukīra. 20 Akorwo ti ūguo, aya marī haha nīmagīrīrwo moige ihītia rīrīa maanyonire narō rīrīa ndaarūgamire mbere ya Kīama, 21 tīga ūkorirwo nī ūndū ūyū ūmwe ndanīrīrie rīrīa ndaarūngīi mbere yao ngiuga atīrī: “Ūmūthī ndūgamīte mbere yanyu njiirithio nī ūndū nīnjīrīgīrīrie ūhorō wa kūriūka kwa arīa akuū.” 22 Nake Felike, nī ūndū nīamenyete wega ūhorō wa Njīra īyo, agītīria ciira. Akiuga atīrī, “Hīndī rīria Lisia, ūcio mūnene wa mbūtū agooka-rī, nīguo ngaatua ciira waku.” 23 Agīatha mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe aige Paūlū arī mūrangīrie, no amūhe wīyathi mūnini na etīkīrie arata aake marūmbūiye mabata make. 24 Na rīrī, thuutha wa mīthenya mīnini, Felike agīuka marī na mūtumia wake Dirusila, ūria warī Mūyahudi mūtumia. Agītūmanīra Paūlū, na akīmūthikīrīria akīaria ūhorō wa wītīkio thīinī wa Kristū Jesū. 25 Rīrīa Paūlū aaragia ūhorō wa ūthingu, na wa kwīgīrīrīria merīrīria ma mwīrī, o na wa ciira ūria ūgooka, Felike akīigua etīgīra, akiuga atīrī, “Nī ūguo! Rīu no ūthīi. Rīria ndīrīgīa na ihinda rīagīrīrie, nīndīgūtūmanīra ūūke.” 26 Ihinda-inī o rīu no ehokaga atī Paūlū nīangāmūheire ihaki, na nī ūndū ūcio nīaikaraga akīmūtūmanagīra, akaaria nake. 27 Hīndī rīria mīaka tīrī yathirire-rī, Porīkio Fesito agīcooka ithenya rīa Felike, no tondū Felike nīendaga gūkenia Ayahudi, agītiga Paūlū njeera.

25 Na rīrī, mīthenya itatū yathira thuutha wa Fesito gūkinya kūu būrūrī-inī, akiuma Kaisarea akīambata agīthīi Jerusalemu. 2 Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na atongoria a Ayahudi magīuka harī we, makīmwīra maūndū marīa Paūlū aathitangīrwo. 3 Nīmāhīkire

güthaitha Fesito atĩ nĩ ündũ wa wega wake kũrĩ o etikĩre Paũlũ atwarwo Jerusalemu, na kũheo mweke wa kwĩyarĩrĩria ũhoronĩgũkorwo nĩmahaaragĩria kũmuoheria njĩra-inĩ mamũũrage. 4 Nake Fesito akĩmacookeria atĩrĩ, “Paũlũ ahingĩrwo Kaisarea, na nĩ nĩngũcooka kuo o narua. 5 Tondũ ũcio no tũthĩ na atongoria amwe anyu nĩgeetha mathĩĩ magathitangĩre mündũ ũcio kuo, angĩkorwo nĩ harĩ ündũ müũru ekĩte.” 6 Thuutha wa gũikarania nao kũu ihinda ta rĩa mĩthenya ĩnana kana ikũmi, agĩkũrũka, agĩthĩĩ Kaisarea, na mũthenya ũyũ ũngĩ akĩgomithania igooti, na agĩathana Paũlũ areehwo mbere yake. 7 Rĩria Paũlũ aakinyire, Ayahudi arĩa maikũrũkĩte kuuma Jerusalemu makĩmũrĩgiicĩria, na makĩmũthitangĩra maündũ maingĩ mooru, marĩa matangĩahotire kuonania atĩ nĩ ma ma. 8 Nake Paũlũ akĩyarĩrĩria, akiuga atĩrĩ: “Nĩ ndĩrĩ ündũ njĩkĩte ũreganĩte na watho wa Ayahudi, o na kana wa hekarũ o na kana wa Kaisari.” 9 Nake Fesito, akĩenda gũkenia Ayahudi akĩũria Paũlũ atĩrĩ, “Wee nĩ ũkwenda kwambata ũthĩĩ Jerusalemu ngagũciirithĩrie kuo nĩ ündũ wa maündũ maya ũthitangĩrwo?” 10 Nake Paũlũ agĩcookia atĩrĩ, “Rĩu ndũgamĩte igooti-inĩ rĩa Kaisari, harĩa njagĩrĩrwo nĩ gũciirithĩrio. Nĩ ndihĩtĩirie Ayahudi, o ta ũria wee mwene ũmenyete o wega. 11 No rĩrĩ, angĩkorwo ndĩ na ihĩtia rĩa gwĩka ündũ o wotho wa gũtũma njũragwo-rĩ, ndingĩrega gũkua. No angĩkorwo maündũ marĩa thitangĩrwo nĩ Ayahudi aya ti ma ma-rĩ, gũtikĩrĩ mündũ ũrĩ na gũtũmi gĩa kũũneana kũrĩ o. Ndacookia ciira riiko kũrĩ Kaisari!” 12 Thuutha wa Fesito gũcookania ndundu na kĩa gĩaake, akiuga atĩrĩ, “Wacookia ciira riiko kũrĩ Kaisari na kũrĩ Kaisari nĩkuo ũgũthĩĩ!” 13 Mĩthenya mĩnini yathira Mũthamaki Agiripa na Berinike magĩũka kũu Kaisarea kũnyĩita Fesito ũgeni. 14 Na tondũ nĩmaikaraga kũu mĩthenya mĩingĩ-rĩ, Fesito akĩhe mũthamaki ũcio ũhoru wa ciira wa Paũlũ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Gũkũ kũrĩ na mündũ watigirwo nĩ Felike arĩ muohe. 15 Rĩria ndaathiire Jerusalemu-rĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri a Ayahudi nĩmamũthitangĩre, na makĩnjũria ndĩmũtũire. 16 “Na nĩ ngĩmeera atĩ ti mũtugo wa andũ a Roma kũneana mündũ o wotho ataambĩte

kũng'ethanĩra na andũ arĩa mamũthitangĩre na kũheo mweke wa kwĩyarĩrĩria ũhoronĩnĩ ũria athitangĩrwo. 17 Rĩria tuokire nao gũkũ, ndiaikaririe ciira ũcio, no ndaarookire kũgomithania igooti na ngĩathana mündũ ũcio areehwo. 18 Rĩria andũ arĩa mamũthitangĩte maarũgamire kwaria, matiamũthitangĩre ündũ o na ũmwe müũru ta ũria nderĩgĩrĩire. 19 No handũ ha ũguo, o maarĩ na maündũ mamwe maakarananagia nake makoniĩ ũhoru wa ndini yao na makoniĩ ũhoru wa mündũ wakuĩte wetagwo Jesũ ũria Paũlũ oigaga atĩ arĩ muoyo. 20 Nĩndarigĩrwo nĩ ũria ingĩtũria maündũ ta macio; nĩ ündũ ũcio ngĩmũũria kana no eende gũthĩĩ Jerusalemu agaciirithĩrio maündũ macio aathitangĩrwo kuo. 21 Rĩria Paũlũ aacookirie ciira riiko etererio itua rĩa Mũthamaki-rĩ, ngĩathana ahingĩrwo nginya rĩria ingĩahotire kũmũtwarithia kũrĩ Kaisari.” 22 Hĩndĩ ĩyo Agiripa akĩira Fesito atĩrĩ, “No nyende kwĩguĩra mündũ ũcio akĩaria.” Nake Fesito agĩcookia atĩrĩ, “Nĩũkamũigua rũciũ.” 23 Mũthenya ũyũ ũngĩ, Agiripa na Berinike magĩũka marĩ na mwago mũnene na magĩtoonya nyũmba ya gũciirĩrwo marĩ hamwe na anene a thigari o na athuuri a itũũra arĩa maarĩ igweta. Nake Fesito agĩathana Paũlũ areehwo. 24 Fesito akiuga atĩrĩ, “Mũthamaki Agiripa na andũ arĩa othe mũrĩ na ithuĩ haha, nĩmũkuona mündũ ũyũ! Nĩwe mũingĩ wotho wa Ayahudi wanjũũrĩrie, ndĩ kũu Jerusalemu na ndĩ gũkũ Kaisarea, ngaciire ũhoru wake, ũkĩanĩria ũkiugaga atĩ ndagĩrĩrwo nĩgũtũũra muoyo rĩngĩ. 25 No nĩ nĩndonire atĩ ndarĩ ündũ eekĩte wa gũtũma ooragwo, no tondũ nĩacookirie ciira riiko kũrĩ Mũthamaki, ngĩtua itua rĩa kũmũtũma Roma. 26 No ndĩrĩ na ündũ mũna ingĩandĩkĩra Mũthamaki Mũgaathe igũrũ rĩaake. Nĩ ündũ ũcio-rĩ, ndamũrehe mbere yanyu inyuothe, na makĩria mbere yaku wee Mũthamaki Agiripa, nĩgeetha ũhoru ũyũ warĩkia gũtũrio, ngĩe na ündũ ingĩandĩka. 27 Nĩgũkorwo ndikuona kwagĩrĩire gũtũma mündũ muohe itekuonania maündũ marĩa athitangĩrwo.”

26 Nake Agiripa akĩira Paũlũ atĩrĩ, “Ūrĩ na rũũtha rwa kwĩyarĩrĩria.” Nĩ ündũ ũcio Paũlũ agĩtambũrũkia guoko, akĩambĩrĩa

kwiyaririria, akiuga atiri, 2 “Muthamaki Agiripa, kuhūura mīcengi na haati.’ 15 “Na niī hīndi nīngūigua ndi mūtīku kūrūgama mbere yaku iyo ngūuria atiri, ‘Wee nīwe ū, Mwathani?’ ūmūthi ndiyariririe igūrū rīa maūdū mothe “Nake Mwathani akīnjookeria atiri, ‘Nī niī marīa thitangīrwo nī Ayahudi, 3 na makīria Jesū ūrīa ūnyariiraga. 16 Rīu ūkīra ūrūgame nī tondū wee nīūū mītugo yothe ya Ayahudi na magūrū maku. Ndaakuumīrīra ngwamūre na maūdū marīa makararanagīria. Nī ūndū ūcio nīndakūhooya ūthikīririe ūtegūthethūka. marīa wonete mangoniī na marīa ngūkuonia. 4 “Ayahudi othe nīmoo ūrīa ndūrīte kuuma 17 Nīngūkūhonokia kuuma kūrī andū anyu na ndi mwana, kuuma kīambīrīria kīa mūtūūrīre kuuma kūrī andū-a-Ndūrīrī arīa ndiragūtūma wakwa ndi būruri-inī wakwa kīumbe, o na kūrī o, 18 ūkamahingūre maitho, na ūmagarūre ndi Jerusalemu. 5 Nīmanjūū hīndi ndaaya, moime nduma-inī mathiī ūtheri-inī, na ūmarute na mangīenda, no maheane ūira wakwa, atī hinya-inī wa Shaitani ūmatware kūrī Ngai, kūrīngana na watho ndaatūūrīte ndi Mūfarisai, nīgeetha maamūkīre ūrekanīri wa mehia, ndiirutanīirie na kīyo kūrūmia maūdū mothe na magīe na handū gatagatī-inī ka andū ma ndini iitū. 6 Na rīrī, ndūgamīte haha ūmūthi arīa matheretio na ūndū wa kūnjītīkia.’ 19 njiirithio nī ūndū wa kwīrīgīrīra kīiranīro “Nī ūndū ūcio, Muthamaki Agiripa, ndiigana kīrīa Ngai eerīre maithe maitū. 7 Kīiranīro kwaga gwachikīra kīoneki kīu kīoimīte igūrū. kīu no kīo mīhīrīga rīria iitū ikūmi na rīrī 20 Ngīambīrīria kūhunjīria andū arīa maarī rīrīgagīrīra kuona gīkīhingio, rīrīa itungatagīra Dameski, ngīcooka ngīhunjīria andū a kīu Ngai na kīyo ūtukū na mūthenya. Na rīrī, Jerusalemu o na a Judea guothe, na andū-a-wee Muthamaki, Ayahudi maathitangīte nī Ndūrīrī o nao. Ndaahunjagia atī nīmagīrīrwo nī ūndū wa kīrīgīrīro kīu. 8 Nī kī kīngītūma kwīrira na magarūrūke kūrī Ngai, na moonanie mūdū o na ūrīkū wanyu atue atī nī ūndū kwīrira kwao na ūndū wa cīko ciao. 21 Kīu nīkīo ūtangītīkio, atī Ngai nīariūkagia arīa akuū? gīatūmire Ayahudi maanyiitīre hekarū-inī, na 9 “O na niī nīndaiguithītio atī nīndagīrīrwo magerie kūnjūraga. 22 No nīngoretwo ndi na nī gwīka ūrīa wothe ingīahotire ndegane na ūteithio wa Ngai nginya ūmūthi ūyū, na nīkīo rīitwa rīa Jesū wa Nazarethi. 10 Na ūguo nīguo nūngīi haha nīguo heane ūira kūrī andū arīa ndeekire kīu Jerusalemu. Ngīkia andū aingī a anini na arīa anene o ūndū ūmwe. Ndirī ūndū arīa aamūre njeera, heetwo rūūtha nī athīnjīri- njugaga makīria ma ūrīa anabii na Musa moigīte Ngai arīa anene, na rīrīa andū acio mooragagwo, atī nīūgekīka, 23 atī Kristū nīakanyariirwo, na nīndetikanagia na ituīro rīu. 11 Mahinda maingī atuīke wa mbere kūrīuka kuuma kūrī arīa akuū, nīndathiiaga kuuma thunagogi-inī īmwe nginya nīguo ahunjie ūhoru wa ūtheri kūrī andū aake rīria īngī nīgeetha ndīmaneane maherithio, na kīumbe o na kūrī andū-a-Ndūrīrī.” 24 Fesito ngageria kūmahatīrīria marume Ngai. Na tondū aigua ūguo, akīmūgūthūkīra akīmwrīa atiri, “Wee Paūlū nīkūgūrūka ūgūrūkīte! Githomo kīu gīaku kīingī nīgītūmīte ūgūrūke.” 25 Nake Paūlū gīaku kīingī nīgītūmīte ūgūrūke.” 25 Nake Paūlū akīmūcookeria atiri, “Atirīrī mūgaathe Fesito, niī ndigūrūkīte. ūndū ūrīa ndiroiga nī wa ma na ti ndigūrūkīte. ūndū ūrīa ndiroiga nī wa ma na ti ūgūrūki. 26 Muthamaki nīōi maūdū maya, na no ūgūrūki. 26 Muthamaki nīōi maūdū maya, na no ndīmwarīrie itegwītīgīra. Nī njūū atī gūtīrī ūndū o na ūmwe wa maūdū maya aagīte kūmenya, tondū matiekīrwo hitho-inī. 27 Muthamaki Agiripa, wee nīwītīkītīe anabii? Nīnjūū atī nīūmetīkītīe.” 28 Hīndi iyo Agiripa akīūria Paūlū atiri, “Nīūgwīciiria atī kahinda-inī kanini ūguo no ūnjiguithie ndūike Mūkristiano?” 29 Nake

Paülü akīmūcookeria atīrī, “kahinda kanyiihe kana karaihe, ndirahooya Ngai atī to wee wiki, no o na andū aya angī othe maraathikīrīria ūmūthī, ndenda matuīke ta nī, tiga o mīnyororo īno.” **30** Mūthamaki ūcio agūkīra marī hamwe na barūthi, na Berinike, na andū arīa maikarīte hamwe nao. **31** Makiuma nyūmba īyo, na rīrīa maaranagīria, makiuga atīrī, “Mündū ūyū ndarī ūndū ekīte wa gūtūma ooragwo kana ohwo.” **32** Agiripa akīra Fesito atīrī, “Mündū ūyū nīangīarekererio korwo ndaracooketie ciira riiko kūrī Kaisari.”

27 Na rīrīa gwatuirwo atī nītūkūhaica marikabu tūthī Italia, Paülü na andū arīa angī mooheetwo makīneanwo kūrī mūnene-wa-thigari-igana rīmwe, warī wa mbūtū ya Agusito, wetagwo Juliasi. **2** Tūkīhaica marikabu yoimīte Aduramutio īria yakirie gūthīi icukīro-inī cia marikabu iria ciarī ndwere-inī cia iria rīrīa inene būrūri-inī wa Asia, na ithuī tūkīambīrīria rūgendo tūgīthī. Nake Arisitariko, Mūmakedonia woimīte Thesalonike, aarī hamwe na ithuī. **3** Mūthenya ūyū ūngī tūgīkinya Sidoni; nake Juliasi, nī ūndū wa kūguīra Paülū tha, akīmwtīkīria athī kūrī arata aake nīguo mamūhe kīrīa angābatarire. **4** Twoima kūu tūkīambīrīria rūgendo rīngī, tūgereire mwena ūrīa ūtaarī rūhuho wa Kuporo, tondū huho cioimaga na mwena ūrīa twathiaga. **5** Twaarīkia gūtūkania iria rīrīa inene rīrīa rīarī gūkuhī na mabūrūri ma Kilikia na Pamufilia tūgīkinya itūūra rīa Mira, būrūri-inī wa Likia. **6** Tūrī kūu mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe akīona marikabu ya Alekisanteria yathīiaga Italia, nake agītūhaicia yo. **7** Tūgīthīi kahora ihinda rīa mīthenya mīngī na tūrī na thīina mūngī nginya tūgīkinya gūkuhī na Kinido. Na rīrīa rūhuho rwagiririe tūthī ūrīa twendaga-rī, tūgīthī tūgereire mwena ūrīa ūtaarī rūhuho wa Kirete, kūng’ethera Salimone. **8** Nītathiire na thīina mūngī tūgereire ndwere-inī cia iria rīrīa inene na tūgīkinya handū heetagwo Gīcukīro Kīega, hakuhi na itūūra rīa Lasea. **9** Mahinda maingī nīmathirīte, na gūthīi na marikabu kwarī na ūgwati tondū ihinda rīa Giathī gīa Kwihinga kūrīa Irio nīrīahītūkīte. Nī

ūndū ūcio Paülū akīmataara akīmeera atīrī, **10** “Athuuri aya, nīnguona atī rūgendo rwitū nī rūgūkorwo na mūtino na rūrehe hathara nene kūrī marikabu na mīrigo o na nginya kūrī mīoyo iitū yo mīene.” **11** No mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe, handū ha gūthikīrīria ūrīa Paülū oigaga, aarūmīrīre ūtaari wa mūtwarīthia wa marikabu o na wa mwene marikabu īyo. **12** Tondū gīcukīro kīu gītīarī kīega gīa gūikarwo hīndī ya heho-rī, andū aingī magītua itua tūthī na mbere, twīhokete gūkinya Foinike, tūikare kuo hīndī īyo ya heho. Gīkī kīarī gīcukīro kīa meeri gīa Kirete, nakīo kīang’etheire mwena wa gūthini wa ithūiro, o ūndū ūmwe na mwena wa gathigathini wa ithūiro. **13** Rīrīa rūhuho rumīte mwena wa gūthini rwambīrīrie kūhurutana kahora-rī, magīciirīa nīmōna kīrīa mendaga, na nī ūndū ūcio makīohora marikabu magīthīi magereire hūgūrūrū-inī cia Kirete. **14** Na ihinda rītanathī mūno, rūhuho rwa hinya wa kīhuhūkano kīnene rwetagwo “Eurakilo,” rūkīhurutana ruumīte gīcigīrīa-inī kīu. **15** Nayo marikabu ikīnyitwo nī kīhuhūkano kīu ikīremwo nīgūthīi na kūrīa rūhuho rwoimaga, nī ūndū ūcio tūkīmīrekereria itwarwo nī rūhuho. **16** Na rīrīa twahītūka gīra gacigīrīa-inī kanini geetagwo Kauda, nītwarī na thīina wa kūhaicia gatarū ga kūhonokia andū igūrū wa marikabu. **17** Hīndī īrīa andū acio maakahaicirie marikabu-inī, makīhītūkīria mīkanda rungu rwa marikabu yo nyene nīgeetha mamōhe wega. Nī ūndū wa gwītīgīra kūhata mūthanga-inī wa handū heetagwo Siriti-rī, makīharūrūkia matanga na makīrekereria marikabu īyo itwarwo o kūrīa īngīatwarirwo nī rūhuho. **18** Nītwanyariirīkire mūno nī ūndū wa kīhuhūkano kīu o nginya mūthenya ūyū ūngī makīambīrīria gūikia mīrigo iria-inī. **19** Naguo mūthenya wa gatātū makīambīrīria gūikia indo cia wīra cia marikabu iria-inī na moko mao ene. **20** Na rīrīa kwaagire kuoneka riūa kana njata ihinda rīa mīthenya mīngī, nakīo kīhuhūkano gīgīthīi na mbere kūhuhūkaniarī, tūkīrīgīrīria na kwaga mwīhoko o wothē wa kūhonoka. **21** Thuutha wa andū gūikara ihinda irāaya matekūrīa, Paülū akīrūgama

mbere yao akĩmeera atĩrĩ: “Andũ aya, nĩ kaba mũngĩetĩkĩrĩre ũtaaro wakwa mwage kuuma Kirete, hĩndĩ iyo nĩmũngĩehonokirie kuumana na ũgwati ũyũ o na hathara ĩno. 22 No rĩrĩ, nĩngũmũthaitha mũthiĩ na mbere kũmĩrĩria, tondũ gũtirĩ o na ũmwe wanyu ũkũũra; tiga marikabu iiki ĩkwanangĩka. 23 Ũtukũ ũyũ, mũraika wa Ngai ũrĩa nĩ ndĩ wake na ũrĩa ndungataga nĩarũgamire hakuhĩ na nĩ na 24 aanjĩra atĩrĩ, ‘Paũlũ ndũkae gwtĩgĩra. No nginya ũrũgame mbere ya Kaisari ũciirithio; na rĩrĩ, Ngai tondũ wa wega wake, nĩekũhonokia mĩoyo ya andũ arĩa othe ũrĩ nao.’ 25 Nĩ ũndũ ũcio, inyuĩ andũ aya, thiĩ na mbere kũmĩrĩria, nĩngũkorwo ndĩ na wĩtikio thiĩnĩ wa Ngai atĩ nĩngũkũhaana o ta ũguo aanjĩrĩte. 26 No o na kũrĩ ũguo no nginya tũhate gĩcĩgĩrĩa-inĩ kĩna.” 27 Na rĩrĩ, ũtukũ wa mũthenya wa ikũmi na ĩna wakinya, o gũgtwarithagio ũũ na ũũ nĩ rũhuho tũtuĩkanĩrie irĩa rĩrĩa rĩtagwo Adiria-rĩ, ũtukũ gatagatĩ atwarithia a marikabu makĩgereria nĩmakuhĩrĩrie thĩ nyũmũ. 28 Nao makĩoya kĩgeri kĩa ũriku wa maaĩ makĩona atĩ maaĩ maarĩ na ũriku wa buti igana rĩa mĩrongo ĩrĩ. Thuutha wa kahinda kanini magĩthima rĩngĩ makĩona atĩ maaĩ maarĩ na ũriku wa buti mĩrongo kenda. 29 Nĩ ũndũ wa gwtĩgĩra tũtikaagũthithio rwaro rwa ihiga, makĩreka nanga inya kuuma mwena wa na thuutha wa marikabu, na makĩhooya gũkie. 30 Na rĩrĩa maageragia kũura moime marikabu-inĩ, atwarithia a marikabu makĩharũrũkia gatarũ ga kũhonokia andũ iria-inĩ, metuĩte atĩ marena kũharũrũkia nanga imwe kuuma mũthia wa na mbere wa marikabu. 31 Hĩndĩ iyo Paũlũ akĩra mũnene ũcio wa thigari igana rĩmwe hamwe na thigari atĩrĩ, “Andũ aya maga gũkara marikabu-inĩ, inyuĩ mũtingĩhonoka.” 32 Nĩ ũndũ ũcio thigari igĩtinia mikanda ĩria yanyĩtite gatarũ ga kũhonokia andũ, makĩreka koore. 33 Gwakuĩrĩria gũkĩa, Paũlũ akĩmathaitha othe marĩe irio, akĩmeera atĩrĩ, “Kwa ihinda rĩa mũthenya ikũmi na ĩna mũthiru, mũkoretwo mũikarĩte o ũguo mwĩmĩte irio, mũteekũrĩa kĩndũ. 34 Rũ ndamũthaitha mũrĩe irio. Nĩmũbatarĩte kũrĩa irio nĩguo imũige muoyo. Gũtirĩ rĩcuĩrĩ rwa mũtwe wa mũndũ o na

ũmwe wanyu rũkũũra.” 35 Aarĩkia kuuga ũguo, akĩoya mũgate, agĩcookeria Ngai ngaatho mbere yao othe. Agĩcooka akĩwenyũranga, akĩambĩrĩria kũrĩa. 36 Nao othe makĩigua momĩrĩria, makĩoya irio makĩrĩa. 37 Ithuothe twarĩ andũ 276 arĩa twarĩ marikabu-inĩ. 38 Rĩrĩa maarĩre makĩhũũna, maacookire magĩkia ngano iria-inĩ nĩgeetha marikabu thũthe. 39 Kwarooka gũkĩa-rĩ, atwarithia matiigana kũmenya bũrũri ũcio, no makĩona gĩcongoco kĩarĩ na mũthanga hũgũrũrũ-inĩ, magĩciirĩa magerie kũhatithia marikabu ho. 40 Nao makĩrenga nanga, igĩtigwo iria-inĩ, na o hau makĩohora mikanda ĩria yohete thukani. Magĩcooka makĩhaicia taama ũrĩa wikagĩrwo mbere ya marikabu nĩguo ũnyiite rũhuho, magĩthiĩ meerekeire hũgũrũrũ-inĩ. 41 No rĩrĩ, marikabu ikĩgũtha mũthanga na ikĩhata. Mũthia wa na mbere wayo ũkĩhata na ũkĩrũma biũ, naguo mũthia wa na thuutha ũkiunĩkanga nĩ ũndũ wa kũhũrwo nĩ makũmbĩ ma maaĩ. 42 Thigari ikĩbanga ciũrage ohwo nĩgeetha gũtikagĩe o na ũmwe wao ũngĩthambĩra oore. 43 No tondũ mũnene ũcio wa thigari igana rĩmwe nĩendaga kũhonokia muoyo wa Paũlũ, agĩcigiria ciĩke ũguo ciabangĩte. Agĩathana atĩ andũ arĩa mangĩahotire gũthambĩra mambe marũũge maaĩ-inĩ mathiĩ thĩ nyũmũ. 44 Nao andũ acio angĩ makinye kuo menyĩitĩrĩre mbaũ kana icunjĩ cia marikabu. ũguo nĩguo andũ othe maakinyire thĩ nyũmũ matarĩ na ũũru.

28 Twarĩkia gũkinya hũgũrũrũ-inĩ tũtarĩ na ũũru, nĩguo twamenyire atĩ gĩcĩgĩrĩa kũ gĩetagwo Malita. 2 Nao atũũri a gĩcĩgĩrĩa kũ magĩtuonia ũtugi wa mwanya. Magĩtwakĩria mwaki tondũ nĩ kuoiraga na kwarĩ na heho na magĩtũnyiita ũgeni ithuothe. 3 Nake Paũlũ akĩoya gĩkundi gĩa tũkũ, na rĩrĩa aatũikagĩra riiko-rĩ, ndũira ikiumĩra nĩ ũndũ wa ũrugarĩ wa mwaki, ikĩohereru guoko-inĩ gwake. 4 Rĩrĩa andũ a gĩcĩgĩrĩa kũ moonire ndũira ĩcuuhĩte guoko-inĩ gwake makĩĩrana atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ no nginya akorwo nĩ mũũragani, nĩngũkorwo o na gũtuĩka nĩahonokire kuuma iria-inĩ, kĩhooto gĩtimwĩtikĩrĩtie atũũre muoyo.” 5 Nowe Paũlũ akĩribaribĩra nyoka iyo mwaki-inĩ na ndaigana kuona ũndũ mũũru. 6 Andũ maataanyaga

kuona akiimba kana agwe o rīmwe akue, no ũgeri wa ngero rīa gūtūma njūragwo. **19** No rīrīa
 thuutha wa gweterera hīndī ndaaya, makiona Ayahudi maareganire na itua rīu, ndirī ūndū
 gūtīrī ūndū ūtarī wa ndūire ūrekika harī ūngī ingēkire tiga gūcookia ciira riiko gwa
 we, makīricūkwo makiuga atī aarī ngai. **7** Kaisari, no ti atī ndaarī na ūndū wagūthitangīra
 Na rīrī, hakuhī na hau maarī, nī kwarī na andū akwa. **20** Kūu nīkīo gītūmīte njūūrie
 gīthaka kīarī kīa mūndū wetagwo Pabulio, tuonane na inyuī na twaranīrie. Njohetwo
 ūrīa warī mūnene wa gīcīgīrīra kīu. Nake na mūnyororo ūyū nī ūndū wa kīrīgīrīro kīa
 nīatūnyītire ūgeni gwake, na kwa ihinda rīa andū a Isiraeli.” **21** Nao makīmūcookeria atīrī,
 mīthenya itatū agītūtuga wega arī na ūtaana. **8** “Ithuī tūtīrī twanyīta marūa magūkoniī kuuma
 Nake ithe aarī ūrīrī arī mūrūaru mūrīmū wa Judea, na gūtīrī mūrū kana mwarī wa Ithe witū
 kūhiūha mwīrī na kūharwo thakame. Paūlū ūūkīte kuuma kuo agatūkinyīria ūhoru kana
 agītōonya nyūmba kūmuona, na thuutha wa akaaria ūndū mūūru waku. **22** No nītūkwen
 kūmūhoera akīmūgīrīra moko akīmūhonia. kūigua woni waku nī ūrīkū, nīgūkorwo nītūū
9 Rīrīa gwēkīkire ūguo, andū arīa angī maarī atī kūndū guothe andū nīmararia magokīrīra
 arūaru gīcīgīrīra-inī kīu magītūka, makīhonio. gīkundi gīkī.” **23** Nao makībanga gūcēmania
10 Nīmatuonirie gītīo na njīra nyingī, na na Paūlū mūthenya mūna, na magītūka kūrīa
 rīrīa twehaarīrie gūthī magītūhe kīrīa gīothe aaikaraga marī gīkundi kīnene gūkīra mbere.
 twabataire. **11** Thuutha wa mēri itatū tūkīhaica Kuuma rūciinī nginya hwaī-inī akīmataara na
 marikabu yaikarīte kūu gīcīgīrīra-inī hīndī akīmōimbūrīra ūhoru wa ūthamaki wa Ngai, na
 ya heho. Nayo yarī marikabu ya kuuma akīgeria kūmaiguithia ūhoru wa Jesū kuuma
 Alekīanderia na yarī na rūūri rwa ngai cia Watho-inī wa Musa na kuuma Maandīko-inī
 mahatha iria cietagwo Kasitori na Poluke. **12** ma Anabii. **24** Amwe magītīkia ūria aameerire,
 Twakinya Sirakusi tūgīkara kuo ihinda rīa thikū no angī makīaga gwtīkīa. **25** Nao makīaga
 ithatū. **13** Twoima kūu tūgīthī tūgīkinya Regio. kūiguithania o ene, na makīambīrīria gūthī
 Mūthenya ūyū ūngī gūkīgīa na rūhuho rwa rīrīa maaiguire mūthia-inī Paūlū oiga atīrī,
 kuuma mwena wa gūthini, nague mūthenya “Rohu Mūtheru nīeerire maithe manyu ūhoru
 ūcio ūngī warūmīrīre tūgīkinya Puteoli. **14** Kūu wa ma rīrīa aaririe na kanua ka Isaia ūrīa
 tūgīkora ariū na aarī a Ithe witū amwe, arīa mūnabii, akiuga atīrī: **26** “Thī kūrī andū aya,
 maatūnyītire ūgeni, na magītūūria tūikaranie ūmeere atīrī, “Inyuī mūgūtūūra mūiguaga, no
 nao ihinda rīa kiumia kīgima. Ūguo noguo mūtikamenya ūndū; mūgūtūūra muonaga, no
 twacookire tūgīkinya Roma. **15** Ariū na aarī mūtigakuūkīrwo.” **27** Nīgūkorwo ngoro cia andū
 a Ithe witū arīa maarī kūu nīmaiguīte atī aya itirī tha; matū mao matingīhota kūigua,
 nītuokaga, nao magītūka o nginya ndūnyū ya na nīmahingīte maithe mao. Tondū maahota
 Apio, na handū hetagwo Nyūmba Ithatū cia kuona na maithe mao, na maigue na matū
 Ageni gūtūthaagaana. Nake Paūlū ona andū acio, mao, nacio ngoro ciao igīe na ūmenyo, nao
 agīcookeria Ngai ngaatho na akīigua omīrīria. **16** manjookerere, na nī ndīmahonie.’ **28** “Nī ūndū
 Rīrīa twakinyire Roma, Paūlū nīetīkīrīrio aikare ūcio-rī, nīngwenda mūmenye atī ūhonokio
 arī wiki, arī na mūthigari wa kūmūrangīra. **17** wa Ngai nītūmītwo kūrī andū-a-Ndūrīrī, nao
 Thuutha wa thikū ithatū, Paūlū agītā atongoria nīmegūthikīrīria!” **29** (Na aarīkia kuuga ūguo-rī,
 a Ayahudi mongane hamwe. Rīrīa maagomanire, Ayahudi magīthī magīkararanagia mūno o ene.)
 Paūlū akīmeera atīrī, “Ariū na aarī a Ithe witū, **30** Na kwa ihinda rīa mīaka īrī mīgima, Paūlū
 o na gūtūika ndirī ūndū mūūru njīkīte andū agīkara kūu, arī nyūmba yake ya gūkombora,
 aitū kana ngathūkia mītugo ya maithe maitū- na akanyītaga ūgeni andū arīa othe mokaga
 rī, nīndanyītīrwo Jerusalemu na ngīneanwo kūmuona. **31** Nīahunjagia ūhoru wa ūthamaki
 kūrī andū a Roma. **18** Nao magītīthuthuuria na wa Ngai, na akarutana ūhoru ūkonī Mwathani
 makīenda kūndekia tondū ndiarī na ihītia rīa

Jesũ Kristũ arĩ na ũcamba, na hatarĩ na ũndũ
ũngĩmũrigĩrĩria.

Aroma

1 Nĩ nĩ Paũlũ, ndungata ya Kristũ Jesũ, o nĩ njĩtĩtwo ndũike mĩtũmwo, na ngaamũrwo hunjagie Ūhoro-ũria-Mwega wa Ngai, 2 o Ūhoro-ũria-Mwega eeranĩire o mbere na tũnua twa anabii ake thĩĩnĩ wa Maandĩko marĩa Matheru, 3 ūria ūkoniĩ Mũrũwe, ūria ta mũndũ warĩ wa rūciarō rwa Daudi. 4 Na rĩrĩ, Roho wa ūtheru nĩonanirĩe na ūhoti atĩ Jesũ Kristũ nĩ Mũrũ wa Ngai tondũ wa ūria aariũkire akiuma kũrĩ arĩa akuũ: o we Jesũ Kristũ Mwathani witũ. 5 kũgerera we Ngai nĩatũheete wega wake, na agatũhe ūhoti ta atũmwo nĩguo twĩre andũ-a-Ndũrĩrĩ ciothe kũndũ guothe ūria Ngai amekĩire, nĩguo mamwĩtikie na mamwathĩkĩre, nĩguo matũme rĩtwa rĩake rĩgoocagwo. 6 O na inyuĩ mũrĩ amwe a acio metĩtwo matũike a Jesũ Kristũ. 7 Ndĩramwandĩkĩra marĩa maya inyuothe arĩa mũrĩ kũu Roma, o inyuĩ mwendetwo nĩ Ngai, na mũgetwo mũtuĩke andũ aamũre: Wegu na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na kuuma kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ, irokara na inyuĩ. 8 O mbere nĩngũcookeria Ngai wakwa ngaatho thĩĩnĩ wa Jesũ Kristũ nĩ ūndũ wanyu inyuothe, tondũ ūhoro wa wĩtikio wanyu nĩũmenyithanĩtio thĩ yothe. 9 Ngai, ūria nĩ ndungatagĩra na ngoro yakwa yothe na ūndũ wa kũhunja Ūhoro-ũria-Mwega wa Mũrũwe-rĩ, nĩwe mũira wakwa wa ūria ndũũraga ndĩmũrĩkanaga 10 mahooya-inĩ makwa hĩndĩ ciothe; na nĩndĩrahooya atĩ rĩu nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai no hĩngũrĩrwo njĩra nĩguo njũke kũrĩ inyuĩ. 11 Nĩndĩrerĩrĩra mũno tuonane na inyuĩ nĩgeetha ndĩmũgaĩre iheo cia kũiroho nĩguo muongererwo hinya, 12 ūguo nĩ kuuga atĩ inyuĩ na nĩ tũgĩe na ūhoro wa kũumanĩrĩria, o mũndũ omĩrĩrie mũndũ ūria ūngĩ na wĩtikio wake. 13 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndikwenda mwage kũmenya atĩ nĩ mahinda maingĩ ndanabanga kũmũceerera (no ndanagĩrĩrĩrio gwĩka ūguo nginya rĩu) nĩgeetha ngĩe na maciaro thĩĩnĩ wanyu, o ta ūria ngĩte na maciaro thĩĩnĩ wa andũ-a-Ndũrĩrĩ iria ingĩ. 14 Nĩ haana ta ndĩ na thĩĩrĩ na Ayunani o na arĩa matarĩ Ayunani, nĩngĩ ngagĩa na thĩĩrĩ wa andũ arĩa oogĩ o na arĩa matarĩ

oogĩ. 15 Nĩ ūndũ ūcio nĩkĩo ndĩrĩragĩria mũno kũhunja Ūhoro-ũria-Mwega o na kũrĩ inyuĩ arĩa mũtũũraga Roma. 16 Nĩ ndĩngĩconokera Ūhoro-ũria-Mwega, tondũ nĩguo hinya wa Ngai wa gũtũma mũndũ o wothē ūria ūwĩtikĩtie ahonoke: O mbere Ayahudi, na thuutha wao nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. 17 Nĩgũkorwo thĩĩnĩ wa Ūhoro-ũria-Mwega, ūthingu ūria uumĩte kũrĩ Ngai nĩũguũrĩtio, na nĩguo ūthingu ūria wonekaga na ūndũ wa gwĩtikia kuuma o kĩambĩrĩria nginya kĩrĩkĩro, o ta ūria kwandĩkitwo atĩrĩ: “Mũndũ ūria mũthingu arĩtũũraga muoyo nĩ ūndũ wa gwĩtikia.” 18 Mang’ũrĩ ma Ngai nĩmagũũrĩtio kuuma igũrũ mokĩrĩre ūhoro wothē wa andũ kũregana na Ngai, na waganu wa andũ arĩa magĩragĩrĩria ūhoro-ũria-wa-ma na ūndũ wa waganu wao, 19 nĩgũkorwo maũndũ ma Ngai marĩa mangĩmenyeka nĩo matiagĩte kũmenyeka nĩo, tondũ Ngai nĩwe wamamenyithirie. 20 Nĩgũkorwo kuuma rĩrĩa thĩ yombirwo, maũndũ ma Ngai marĩa matonekaga, na nĩmo hinya wake wa tene na tene, o na ūngai wake, nĩmarĩkĩtie kuoneka o wega, na makamenyeka nĩ ūndũ wa indo iria ciombirwo, nĩgeetha andũ matikagĩe na kĩĩgwatio. (aiĩos g126) 21 Tondũ o na harĩa maamenyete Ngai, matiigana kũmũgooca taarĩ Ngai, kana makĩmũcookeria ngaatho, no meciiria mao maatuĩkire ma tũhũ, nacio ngoro ciao ngĩgu ikĩgĩa nduma. 22 Na o rĩrĩa moigaga atĩ o nĩ oogĩ-rĩ, noguo maatuĩkire irimũ, 23 nao magĩkũũrania riiri wa Ngai ūria mũtũũra muoyo na mĩhianano ithondeketwo ikahaana ta andũ arĩa makuuaga, na nyoni, na nyamũ cia magĩrũ mana, o na nyamũ iria itaambaga thĩ. 24 Nĩ ūndũ ūcio Ngai akĩmarekereria marũmagĩrĩre merĩrĩria mao mooru marĩa ngoro ciao cĩerĩragĩria, o na mekage maũndũ ma ūmaraya ma kwagithia mĩĩrĩ yao gĩtĩio, mũndũ na ūria ūngĩ. 25 Nĩmakũũranirĩe ūhoro-ũria-wa-ma wa Ngai na maheeni, makĩhooya na magĩtungatĩra indo iria ciombirwo handũ ha gũtungatĩra Mũciũmbi, o ūcio wa kũgoocagwo nginya tene. Amenĩ. (aiĩon g165) 26 Tondũ wa ūguo-rĩ, Ngai nĩmarekereirie marũmagĩrĩre merĩrĩria mao mooru ma maũndũ ma thoni. O na andũ-a-nja ao nĩmakũũranirĩe

mūtugo wao ūrĩa wa ndũire na ūrĩa ūtarĩ wa ndũire. 27 O nao arũme o ūndũ ūmwe nĩmatiganĩirie mūtugo wao ūrĩa wa ndũire na andũ-a-nja, magaakanagwo nĩ merirĩria mooru ma kwĩriranĩria o ene. Arũme magĩka ciĩko cia ūra-thoni na arũme arĩa angĩ, nao nĩmegwatĩire thĩĩnĩ wa mĩĩrĩ yao ene iherithia rĩrĩa rĩmagĩĩire nĩ ūndũ wa waganu ūcio wao. 28 Na makĩria ma ūguo-rĩ, tondũ mationire bata wa gũtũũra mamenyete Ngai, nake akĩmarekereria magĩe na meciiria ma ūmaramari, mekage maũndũ marĩa mataagĩĩrwo nĩ gwĩkwo. 29 Nao makĩyũrwo nĩ waganu wa mĩthemba yothē, ūũru, na ūkoroku, na meciiria ma ūmaramari. Makaiyũrwo nĩ ūiru, na ūragani, na ngũĩ, na maheenĩ, na rūmena. Magatuĩka andũ a mũhuhu, 30 na acambania, na athũũri Ngai, na aciĩnũrani, na egaathi, na etiĩ, mathugundaga njĩra cia gwĩka ūũru, na andũ matangĩathikĩra aciari ao; 31 nao ti akuũku wega, na matitĩaga ūhoro ūrĩa mũrĩkanĩre, na nĩ oorũ mũno, na matirĩ tha. 32 Na o na gwatiĩka nĩmooĩ watho wa ūthingu wa Ngai atĩ andũ arĩa mekaga maũndũ ta macio maagĩĩrwo nĩ gũkua, to gũthiĩ mathiiga na mbere na gwĩka maũndũ macio tu, no nĩmetikanagia na andũ arĩa mekaga maũndũ macio.

2 Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, wee mũndũ ūyũ ndũrĩ na kĩgwatio, wee ūtuagĩra mũndũ ūrĩa ūngĩ ciira, nĩgũkorwo rĩrĩa ūgũtuĩra mũndũ ūngĩ ciira, nĩwe mwene ūretuĩra ciira, tondũ wee ūratuanĩra ciira wĩkaga maũndũ o macio ekaga. 2 Na nĩtũũ atĩ Ngai agaatuĩra andũ arĩa mekaga maũndũ ta macio ciira na kĩhooito. 3 Tondũ rĩrĩa wee mũndũ ūyũ, ūtuagĩra arĩa angĩ ciira na ūgacooka ūgeeka maũndũ o macio mekaga-rĩ, wee ūgwĩciiria nĩũkahonoka ciira wa Ngai? 4 Kana nĩkũnyarara ūnyararĩte ūtugi wake mũnene, na ūkirĩrĩria, na wetereri wake, ūkaaga kũmenya atĩ ūtugi wa Ngai nĩguo ūkũguucagĩrĩria nĩguo wĩrire? 5 No rĩrĩ, nĩ ūndũ wa ūrĩa ūmĩtie ngoro yaku, na ūkarega kwĩrira-rĩ, nĩ mang'ũrĩ ūreigĩra marĩa magagũũkĩrĩra. Nĩgũkorwo mũthenya wa mang'ũrĩ nĩũrooka, rĩrĩa matuĩro ma Ngai ma kĩhooito makaaguũranĩro. 6 Nĩ ūndũ Ngai akaarĩha o mũndũ kũringana na maũndũ marĩa

aaneka. 7 Arĩa macaragia kũheo riiri, na gĩtĩio, na ūhoro wa kwaga kũbutha, nĩ ūndũ wa gwĩka wega matekũnoga-rĩ, acio nĩakamahe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) 8 No arĩa eyendi, na nĩmaregaga ūhoro-wa-ma na makarũmagĩrĩra maũndũ mooru-rĩ, acio nĩmagakinyĩrwo nĩ mang'ũrĩ na marakara. 9 Nĩgũkaagĩa na thĩĩna na mĩnyamaro kũrĩ andũ othe arĩa mekaga ūũru; mbere kũrĩ Ayahudi, na thuutha kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ; 10 no riiri, na gĩtĩio, na thayũ ikaaheo mũndũ o wothē ūrĩa wĩkaga wega: mbere kũrĩ Ayahudi, na thuutha kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. 11 Nĩgũkorwo Ngai ndatĩagĩra andũ maũthĩ. 12 Andũ arĩa othe mehagia matarĩ watho-inĩ makaaniinwo matarĩ watho-inĩ, nao arĩa othe mehagia marĩ rungu rwa watho magaatuĩrwo ciira kũringana na watho ūcio. 13 Nĩgũkorwo ti arĩa maiguaga watho matuagwo athingu maitho-inĩ ma Ngai, no arĩa maathikagĩra watho nĩo magaatuuo athingu. 14 (Ti-itherũ, rĩrĩa andũ-a-Ndũrĩrĩ arĩa matarĩ na watho mekaga maũndũ marĩa watho uugĩte nĩ ūndũ wa ūhoro wao wa mũciarĩre-rĩ, o ene nĩmonanagia nĩmooĩ watho ūcio, o na gũtuĩka matirĩ maũigua 15 tondũ nĩmonanagia atĩ maũndũ marĩa mabataranagia thĩĩnĩ wa watho nĩmandĩke ngoro-inĩ ciao, nacio thamiri ciao o nacio ikaruta ūira, namo meciiria mao rĩmwe makamaciirithagia na rĩrĩa rĩngĩ makamaciirĩrĩa.) 16 Ūndũ ūyũ ūkooneka mũthenya ūrĩa Ngai, na ūndũ wa Jesũ Kristũ agaatuĩra ciira meciiria ma hittho marĩa marĩ ngoro-inĩ cia andũ, o ta ūrĩa ūhoro-ũrĩa-Mwega uugĩte, ūrĩa nĩĩ hunjagia. 17 Atĩrĩrĩ, angĩkorwo wee wĩĩtaga Mũyahudi; na ūngĩkorwo wĩhocagia ūhoro-inĩ wa watho na nĩwĩrahagĩra ngwatanĩro yaku na Ngai; 18 angĩkorwo nĩũmenyete ūrĩa endaga, na ūgakũũrana maũndũ marĩa marĩ bata gũkĩra marĩa mangĩ tondũ wa ūrĩa ūrutĩtwo maũndũ ma watho; 19 angĩkorwo nĩwĩtikĩtie atĩ wee ūrĩ mũtongoria wa andũ arĩa atumumu, o na ūtheri wa gũtherera arĩa marĩ nduma-inĩ, 20 o na mũtaari wa andũ arĩa akĩgu, na mũrutani wa tũkenge, tondũ thĩĩnĩ wa watho ūrĩ na mũhianĩre wa ūrĩa ūmenyo wa ūhoro-wa-ma ūtarĩ; 21 hakĩrĩ ūguo-rĩ, wee

ūrutaga andū arīa angī-rī, ndūngikīruta wee mwene? Wee ūhunjagia atī andū matikaiye-rī, wee nīūiyaga? **22** Wee uugaga atī andū matikanatharanie-rī, wee nīūtharanagia? Wee ūthūire mīhianano-rī, wee nīūiyaga indo cia hekarū cia andū arīa matooī Ngai? **23** Wee wīrahagīra watho-rī, nīūconorithagia Ngai na ūndū wa kwagarara watho ūcio? **24** O ta ūrīa kwandikītwo atīrī, “Rīitwa rīa Ngai nīrīcambagio thīinī wa andū-a-Ndūrīrī nī ūndū wanyu.” **25** Ūhoro wa kūrūa nī ūrī kīguni ūngīrūmia ūrīa watho uugīte, no ūngīagarara watho ūcio-rī, ūhoro ūcio waku wa kūrūa ūtuikite ta ūtarūite. **26** Angīkorwo arīa matarī aruu nīmahingagia maūndū marīa mabataranagia thīinī wa watho-rī, githī acio matiagīrīre gūtūuo ta marūite? **27** Mūndū ūrīa ūtarī mūrūu mwīrī na nīahingagia ūrīa watho uugīte-rī, nīakamūtūira ciira, inyuī mwagararaga watho ūcio o na mwakorwo nīmūrūite na mūrī na watho ūrīa mwandike. **28** Tondū-rī, Mūyahudi ti ūrīa wonanagia atī nī Mūyahudi na igūrū, nakuo kūrūa to kūrīa gwa kuoneka mwīrī-inī. **29** Aca, Mūyahudi kūna nī ūrīa Mūyahudi ngoro; nakuo kūrūa nī kūrūa kwa ngoro, ūguo nī kuuga atī nī ūhoro wa Roho, no ti wa watho ūrīa mwandike. Kūganwo kwa mūndū ta ūcio-rī, gūtūumaga kūrī andū, no kuumaga kūrī Ngai.

3 Gwatuika ūguo-rī, Mūyahudi agīkīrite andū arīa angī na kī? Kana bata wa kūrūa ūkīrī ūrīkū? **2** Hī! Ūguni no mūnene na njīra ciothe! Mbere ya maūndū mothe, Ayahudi nīo mehokeirwo ūramati wa ciugo cia Ngai. **3** Ī kūngīkorwo amwe ao nīmagire kwīhokeka, kwaga kwīhokeka kwao, nīkūngīatūmire Ngai aage gūtūika mwīhokeku? **4** Kūroaga gūtūika ūguo! Ngai arotūika wa ma, na mūndū o wothē atuīke wa maheeni, o ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Nīguo kuonekage atī rīrīa ūkwaria, wee waragia maūndū ma kīhooto, na ūhootanage rīrīa ūgūciirithania.” **5** No rīrī, angīkorwo wagi witū wa ūthingu nīūtūmaga ūthingu wa Ngai ūguūrīo mūno makīria-rī, tūkiuge atīa? No tuuge atī Ngai ti wa kīhooto rīrīa egūtūkinyīria mang’ūrī make? (Ndīraaria o ta ūrīa mūndū wa gūkū thī angīaria.) **6** Aca, kūroaga gūtūika ūguo!

Angīkorwo ūguo nīguo kūrī-rī, Ngai angīgītūira thī ciira atīa? **7** No mūndū ahota kuuga atīrī, “Angīkorwo kūheenanania gwakwa no kūngīhie ūhoro-wa-ma wa Ngai, na nī ūndū ūcio gūtūme riiri wake wongerereke-rī, nīi ngītūagīrwo ciira ta ndī mwīhia nīkī?” **8** Nī kīi kīgīragia tuuge, ta ūrīa tūcambagio atī nīguo tuugaga, o na ta ūrīa andū amwe moigaga atī nīguo tuugaga, “Nītūtūire twīkaga ūūru nīguo wega woneke?” **9** Acio-rī, gūtūirwo ciira kwao nī gwa kīhooto. **9** Tūkiuge atīa? Ithūi Ayahudi tūkīrī ega gūkīra andū arīa angī? Aca, tīguo! Nītūrīkītie kuonania hau mbere atī Ayahudi o hamwe na andū-a-Ndūrīrī othe nīmagwīte hinya-inī wa mehīa. **10** O ta ūrīa kwandikītwo atīrī: “Gūtīrī mūndū mūthingu, gūtīrī o na ūmwe; **11** gūtīrī mūndū ūmenyaga ūndū, gūtīrī mūndū ūrongoragia Ngai. **12** Othe nīmagarūrūkīte, makoora, othe hamwe magatuika kīndū gītārī bata; gūtīrī mūndū wīkaga wega, gūtīrī o na ūmwe.” **13** “Mīmero yao īhaana ta mbīrīra hīngūre; nīmī ciao ciaragia o maheeni.” “Mīromo yao yaragia maūndū marūrū ta thumu wa ndūira.” **14** “Tūnua twao tūiyūrīte irumi na ūrūrū.” **15** “Mahanyūkaga na magūrū magaite thakame; **16** mwanangīko na kīeha nīcio cionanagia kūrīa magereire, **17** nayo njīra ya thayū matimīūi.” **18** “Hatīrī wītīgīrī Ngai maitho-inī mao.” **19** Na rīu-rī, nītūūi atī maūndū marīa mothe watho uugīte, merītwo andū arīa marī rungu rwa watho, nīgeetha kanua o gothe gakirio, nao andū a thī othe matuīke a gūciirithio nī Ngai. **20** Tondū wa ūguo-rī, gūtīrī mūndū o na ū ūngītūuo mūthingu maitho-inī ma Ngai nī ūndū wa kūrūmia watho; no rīrī, watho nīguo ūtūmaga andū mamenye atī nīmehītie. **21** No rīrī, rīu ūthingu uumīte kūrī Ngai nīūmenyithanītio na njīra īngī ītahutanītie na Watho wa Musa, o na gūtūika nīyoimbūrītwo o tene nī Watho na Anabii. **22** Naguo ūthingu ūyū nī ūrīa uumaga kūrī Ngai, na ūheagwo arīa othe metīkītie na ūndū wa gwītīkia Jesū Kristū. Gūtīrī ūhoro wa gūthuurania andū, **23** nīgīkorwo andū othe nīmehītie na makanyīhīrwo nī riiri wa Ngai, **24** na nī ūndū wa wega wa Ngai magatūuo athingu o ūguo tūhū, nī ūndū wa ūrīa maakūūrītwo nī

Kristū Jesū. **25** Ngai aamūrutire ari igongona ria kūhoroheria mehia na ūndū wa wītikio thīini wa thakame yake. Ngai eekire ūguo nīgeetha onanie ūthingu wake, tondū wa ūria mehia ma mbere iyo maarekeirwo andū matekūherithio, nī ūndū wa gūkirīria kwa Ngai, **26** nake eekire ūguo nīgeetha onanie ūthingu wake mahinda-ini maya, na kūmenyeke atī we nī mūthingu, na nīwe ūtuaga andū ariā metikītie Jesū athingu. **27** Gwagītuika ūguo-rī, kwīraha gūkirī ha? Nī kweherie biū. Kweheretio nī ūndū wa gītūmi kirikū? Hihi nī ūndū wa kūrūmia watho? Aca, no nī ūndū wa watho ūria wa wītikio. **28** Nīgūkorwo nītūrūmitie atī mūdū atuagwo mūthingu na ūndū wa gwītikia no ti ūndū wa gwathikīra watho. **29** Ngai-rī, akirī o Ngai wa Ayahudi oiki? Githī Ngai ti wa andū-a-Ndūrīrī o nao? Īi, nī Ngai wa andū-a-Ndūrīrī o nao, **30** nīgūkorwo Ngai no ūmwe, na nīwe ūrītūaga andū ariā maruaga athingu, na ūndū wa gwītikia, na ariā mataruaga nao amatuuage athingu na ūndū wa gwītikia o ro ūguo. **31** Riu-rī, no twagithie ūhoru wa watho kiene nī ūndū wa ūhoru wa wītikio ūcio? Aca, kūroaga gūtuika ūguo! Handū ha ūguo-rī, nī watho tūgūkiongerera hinya.

4 Iburahīmu, o ūcio ithe witū ūhoru-ini wa gūciarwo na mwīrī-rī, aamenyire atīa ūhoru ūcio? **2** Angīkorwo, ti-itherū, Iburahīmu aaturwo mūthingu na ūndū wa ciiko iria ekaga-rī, nīarī na ūndū wa kwīrahīra, no ti mbere ya Ngai. **3** Nīgūkorwo Maandiko marīa matheru moigīte atīa? “Iburahīmu nīetikirie Ngai, nago ūndū ūcio ūgītūma atuuo mūthingu.” **4** Atīrīrī, hīndī irīa mūdū aruta wīra-rī, mūcaara wake ūria aheagwo ndūkoragwo ūrī ta kiheo, no nī ta thīrī ararīhwo. **5** No rīrī, mūdū ūria ūtehokaga maūdū marīa ekaga, tīga o gwītikia Ngai ūria ūtuaga andū ariā aaganu athingu-rī, wītikio wa mūdū ūcio nīguo atuagīrwo taarī ūthingu. **6** Ūguo noguo Daudi oigaga rīrīa aaragia ūhoru wa kīrathimo kīa mūdū ūria Ngai atuūte mūthingu hatarī ūhoru wa ciiko, akoiga atīrī: **7** “Kūrathimwo-rī, nī ariā marekeirwo mahītia mao, namo mehīa mao makahumbīrwo. **8** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūria Mwathani atatuaga mwīhia.” **9** Hihi kīrathimo gīkī no kīa

andū ariā maruaga oiki, kana nī kīa o na ariā mataruaga? Nītūkoretwo tūkiuga atī wītikio wa Iburahīmu nīguo watūmire atuuo mūthingu. **10** No aaturwo mūthingu ari na ūhoru ūrikū? Hihi nī thuutha wa kūrūa, kana nī mbere iyo? Ti thuutha wa kūrūa, no nī mbere iyo, hīndī irīa ataaruūte! **11** Nake agīcooka akīamūkīra rūūrī rwa kūrūa, rūrī mūhūrī wa ūthingu ūria aarī nago nī ūndū wa gwītikia o na hīndī irīa ataarī mūruu. Nī ūndū ūcio agītūika ithe wa ariā othe metikagia o na matarī aruu, nīgeetha o nao matuuagwo athingu. **12** Na nīngī nowe ithe wa andū ariā maruaga, ariā matarī atī no kūrūa marūite, no nīmathiiga na mūthiire wa wītikio ūria ithe witū Iburahīmu aarī nago mbere ya kūrūa. **13** Iburahīmu ndeerīrwo kīranīro atī nīagatuika mūgai wa thī hamwe na njiaro ciake nī ūndū wa gwathikīra watho, no nī ūndū wa ūthingu ūria uumanaga na wītikio. **14** Nīgūkorwo kūngītūika atī ariā matūūragio nī watho nī agai-rī, wītikio ndūkīrī kiene, nakīo kīranīro nī gīa tūhū, **15** tondū watho ūrehaga mang’ūrī. Naho harīa hatarī watho hatirī ūhoru wa kwagarara watho. **16** Tondū wa ūguo-rī, kīranīro kīumanaga na wītikio, nīgeetha wonekage na ūndū wa wega wa Ngai, na ūtuīke wa kūheo kūna njiaro ciothe cia Iburahīmu, na to ariā maaheirwo ūhoru wa watho oiki, no nī kūrī ariā othe metikītie ta ūria Iburahīmu eetikītie. Nīgūkorwo Iburahīmu nīwe ithe wa ariā othe metikītie. **17** Ta ūria kwandikītwo atīrī: “Nīngūtūite ithe wa ndūrīrī nīngī.” We nīwe ithe witū maithe-ini ma Ngai, o ūcio Iburahīmu eetikītie, o we Ngai ūria ūriūkagia ariā makuīte, na waragia ūhoru wa maūdū marīa matarī ho ta marī ho. **18** Iburahīmu nīagiire na kīrīgīrīro o na harīa hataarī kindū gīa kwīrīgīrīra na agītīkia, na nī ūndū ūcio agītūika ithe wa ndūrīrī nīngī, o ta ūria erītwo atīrī, “Ūguo nīguo rūciarō rwaku rūkaigana.” **19** Nake o na akīmenyaga atī mwīrī wake watarī ta ūrī mūkuū nīgūkorwo ūkūrū wake warī ta mīaka igana rīmwe, na aamenya atī nda ya Sara nīyathirīte hinya wa gūciara-rī, ndaigana kūnyihanyīhīrwo nī wītikio. **20** Nowe ndaigana kūgīa na nganja ūhoru-ini wa wītikio ūkonīi

kīranīro kīu kīa Ngai, no wītikio wake nī hinya wongereirwo, nake akīgooca Ngai, **21** tondū nīetīkītīe biū atī Ngai arī na hinya wa kūhingia ūrīa eraniire. **22** Ūndū ūcio ūgītūma atuuo mūthingu. **23** Na rīrī, ciugo icio ciandīkītīwo atīrī “Nīatuirwo mūthingu” itiandīkirwo nī ūndū wake wiki, **24** no ciandīkirwo nī ūndū witū, ithuī arīa Ngai agaataua athingu, o ithuī arīa twītīkītīe Ngai ūrīa wariūkirie Jesū Mwathani witū kuuma kūrī arīa akuū. **25** We aaneanirwo oragwo nī ūndū wa mehia maitū, na agīcooka akīriūkio nīgeetha tūtūuo athingu.

5 Nī ūndū ūcio, kuona atī nītūtūtūtwo andū athingu nī ūndū wa gwītīkia-rī, tūrī na thayū na Ngai nī ūndū wa Mwathani witū Jesū Kristū, **2** we ūrīa ūtūmīte tūgīe na mweke wa gūkinya wega-inī wa Ngai, harīa tūrūngī rīu nī ūndū wa gwītīkia. Na ithuī nītūkenaga nī ūndū wa kīrīgīrīro kīrīa tūrī nakīo gīa gūgaakinyīra riiri na Ngai. **3** Na to ūguo wiki, no rīrīa tūrī mathīina-inī nītūkenaga tondū nītūū atī gūthīnīka gūtūmaga tūūmīrīrie; **4** nakuo kūūmīrīria gūtūmaga tūgīe na gwīkindīra; nakuo gwīkindīra gūtūmaga tūgīe na kīrīgīrīro. **5** Nakīo kīrīgīrīro kīu gītingītūūrāga ngoro, tondū Ngai nīaitīrīrie wendani wake ngoro-inī ciitū na ūndū wa Roho Mūtheru, ūrīa we aatūheire. **6** Nī ūndū-rī, o ihinda rīrīa rīagīrīrie rīakinya, o hīndī rīrīa tūtaarī na hinya, Kristū nīakuire nī ūndū wa andū arīa matatīāga Ngai. **7** Nī hinya mūno mūndū akue nī ūndū wa mūndū mūthingu, no hihi kwahoteka kuoneka mūndū ūngīkua nī ūndū wa mūndū mwega. **8** No Ngai nīonanītīe wendo wake kūrī ithuī na njīra īno: Atī hīndī rīrīa twatūire tūrī ehia-rī, Kristū nīatūkuīrīrie. **9** Kuona atī rīu nītūtūtūtwo athingu na ūndū wa thakame yake-rī, githī tūtīgākīhonokio makīria kuuma harī mang’ūrī ma Ngai nī ūndū wake! **10** Tondū-rī, angīkorwo hīndī rīrīa twarī thū cia Ngai nītwaiguithanirio nake na ūndū wa gīkuū kīa Mūrīū, na tondū rīu tūrī aiguithanie na Ngai-rī, nītūrīkīragīrīria kūhonokio nī ūndū Kristū arī muoyo. **11** Na to ūguo wiki, no o na nītūkenagīra Ngai thīinī wa Mwathani witū Jesū Kristū, o ūcio ūtūmīte tūiguithanio na Ngai. **12** Nī ūndū ūcio-rī, o ta

ūrīa kwīhia kwa mūndū ūmwe gwatūmire mehia matoonye gūkū thī, nakīo gīkuū gīgītōonya nī ūndū wa mehia, nao andū othe magītūika a gūkuaga tondū nīmehirie, **13** nīgūkorwo o na watho ūtanaheanwo, mehia maarī kuo gūkū thī. No gūtārī watho mūndū ndangītūuo mwīhia. **14** O na kūrī ūguo-rī, kuuma hīndī ya Adamu o nginya hīndī ya Musa, gīkuū nīkīo gīatūire gīthamakagīra andū, o na arīa matehītīe na ūndū wa kwagarara watho ta ūrīa Adamu eekīte, arī we mūhano wa Ūrīa warī wa gūūka thuutha. **15** No kīheo kīu gītīhaanaine na ihītīa rīa kwagarara watho. Tondū angīkorwo andū aingī nīmakuire nī ūndū wa ihītīa rīa mūndū ūmwe-rī, wega wa Ngai o na kīheo kīrīa kīarehirwo nī wega wa mūndū ūcio ūmwe, na nīwe Jesū Kristū-rī, nīcio ciyūrīrīrie andū aingī mūno makīria! **16** O na ningī, kīheo kīu kīa Ngai gītiringaine na maciaro ma mehia ma mūndū ūcio ūmwe: Tondū gūtūirwo kwa rīhīa rīu rīmwe nīkuo gwatūmire andū matūirwo ciira, no kīheo kīu kīaheanirwo nī Ngai o ūguo tūhū kīarutirwo nī ūndū wa mehia maingī, nakīo gīgītūma matuuo athingu. **17** Tondū-rī, angīkorwo kwīhia kwa mūndū ūmwe gwatūmire gīkuū gīthamake nī ūndū wa mūndū ūcio ūmwe-rī, githī arīa maamūkagīra wega mūingī wa Ngai na kīheo kīu kīa ūthingu matīgūtūūra mathamakaga makīria marī muoyo-inī nī ūndū wa mūndū ūmwe, o we Jesū Kristū! **18** Nī ūndū ūcio, o ta ūrīa kwīhia riita o rīmwe gwatūmire andū othe matūirwo ciira-rī, ūguo noguo gīko kīmwe kīa ūthingu gīatūmire andū othe matuuo athingu nīguo magīe na muoyo. **19** Nīgūkorwo o ta ūrīa ūremi wa mūndū ūmwe watūmire andū aingī matuuo ehia-rī, ūguo noguo gwaithīka kwa mūndū ūcio ūmwe gūgūtūma andū aingī matuuo athingu. **20** Ūhorō wa watho wongereirwo nīguo mehia mongerereke. No harīa mehia mongererekire-rī, naguo wega wa Ngai ūkīongerereka makīria, **21** nīgeetha o ta ūrīa mehia maathamakire thīinī wa gīkuū-rī, o naguo wega wa Ngai ūthamakage nī ūndū wa ūthingu, nīguo ūtūkinīye muoyo-inī wa tene na tene nī ūndū wa Jesū Kristū Mwathani witū. (aiōnios g166)

6 Hakiri ūguo-rī, tūkiuge atia? Nī tūtūire o twihagia nigeetha wega wa Ngai ūingihage? **2** Hi! Kūroaga gūtuika ūguo! Ithuī-rī, nītwakuire ūhorō-inī wa wīhia; twakihota atia gūcooka gūtūūra thīinī wago? **3** Kaī inyuī mūtooī atī ithuī othe arīa twabatithirio thīinī wa Kristū Jesū twabatithirio thīinī wa gīkuū gīake? **4** Nī ūndū ūcio-rī, twabatithio nīgūthikwo twathikirwo hamwe nake gīkuū-inī gīake, nigeetha o ta ūrīa Kristū aariūkīrio kuuma kūrī arīa akuū nī hinya wa riiri wa lthe, o na ithuī tūtūire na mūtūūire mwerū. **5** Angīkorwo nītūnyīitithanītio nake ūguo thīinī wa gīkuū gīake-rī, hatirī nganja nītūkanyīitithanio nake thīinī wa kūrīūka gwake. **6** Nīgūkorwo nītūūī atī mūdū witū wa tene nīambirwo hamwe nake nigeetha mwīrī ūyū wa mehia weherio, nīguo tūtikanacooke gūtuika ngombo cia mehia, **7** tondū mūdū o wothē ūrīa ūrīkītie gūkua nīatīgithanītio na mehia. **8** Na rīrī, angīkorwo nītwakuire hamwe na Kristū-rī, nītūitīkītie atī nītūgatūūra muoyo hamwe nake. **9** Nīgūkorwo nītūūī atī tondū Kristū nīariūkīrio akiuma kūrī arīa akuū-rī, ndarī hīndī agaacooka gūkua; gīkuū gītīrī na hinya wa kūmwatha rīngī. **10** Gīkuū kīrīa aakuire, aakuīrīre ūhorō wa mehia o riita rīmwe rīa kūigana; no muoyo ūrīa atūūrāga-rī, atūūrāga nī ūndū wa riiri wa Ngai. **11** O na inyuī, o ūndū ūmwe mwīonagei atī nīmūkuīte ūhorō-inī wa mehia, na atī mūtūūrāga muoyo mūrī ngwatanīro na Ngai thīinī wa Kristū Jesū. **12** Tondū ūcio, mūtikanareke mehia mathamakage thīinī wa mīrīrī yanyu īyo īkuaga, atī nīguo mwathikagīre merirīrīa mooru mayo. **13** Nīngī mūtikananeane cīga cia mīrīrī yanyu mehia-inī, atī nīguo ituīke ta indo cia kūhūthīrwo cia kwagana nacio, no nī kaba mwīheanage kūrī Ngai, mūhaana ta andū maratītīwo gīkuū-inī makarehwo muoyo-inī na mūneanage cīga icio cia mīrīrī yanyu kūrī we nīguo ituīke ta indo cia kūhūthīrwo na gwika maūdū ma ūthingu. **14** Mūtīgatūike a gwathagwo nī mehia, tondū inyuī mūtīrī agūthamakagīrwo nī watho, no mūrī agūthamakagīrwo nī wega wa Ngai. **15** Tūkiuge atia? Kuona atī tūtīrī rungu rwa watho no tūrī rungu rwa wega wa Ngai-rī, nītūtūire twihagia?

Kūroaga gūtuika ūguo! **16** Kaī inyuī mūtooī atī rīrīa mweheana kūrī mūdū nīguo mūtūike ngombo mūmwathikagīre-rī, inyuī mūkīrī o ngombo cia ūcio mwathikagīra: mūrī ngombo cia mehia marīa merekagīrīa mūdū gīkuū-inī, kana mūrī ngombo cia wathiki ūrīa ūrehaga ūthingu? **17** No Ngai arocookerio ngaatho, tondū o na gūtuika inyuī mwarī ngombo cia mehia-rī, rīu nīmawathikīre na ngoro yothē ūrutani ūrīa mwehokeirwo. **18** Inyuī nīmūrīkītie kuohorwo mūkoima mehia-inī, mūgacooka gūtuika ngombo cia ūthingu. **19** Ndīraaria ūhorō ūyū ngūgerekanagia na maūdū ma andū tondū inyuī nīmawagīte hinya mūtūūrīre-inī wanyu wa ndūire. O ta ūrīa mawatūire mūneanaga cīga cianyu cia mīrīrī ituīke ngombo kūrī maūdū marīa matarī ma ūtheru o na ma waganu ūrīa ūtūire wongererekaga-rī, rīu kīneanei cīga cianyu ituīke ngombo cia ūthingu nīguo mūgaatuika andū atheru. **20** Rīrīa mwarī ngombo cia mehia-rī, mūtīathagwo nī ūthingu. **21** Hīndī īyo muonaga uumithio ūrīkū kuuma kūrī maūdū marīa matūmaga rīu mūconoke? Maūdū macio marīgīrīrio-inī marehaga gīkuū! **22** No rīu tondū nīmwohoretwo mūkoima mehia-inī na mūgatuika ngombo cia Ngai-rī, uumithio ūrīa muonaga ūmwerekagīrīa ūtheru-inī, na maciaro maguo nī muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **23** Nīgūkorwo mūcaara wa mehia nī gīkuū, no kīheo kīrīa Ngai aheanaga nī muoyo wa tene na tene thīinī wa Kristū Jesū Mwathani witū. (aiōnios g166)

7 Atīrīrī, ariū na aarī a lthe witū (nīgūkorwo ndīraaria na inyuī mūrī andū arīa mooī watho), kaī mūtooī atī watho wathaga mūdū o rīrīa arī muoyo? **2** Nī ūndū mūtūmia ūrī na mūthuuri aikaraga ohanītio na mūthuuriwe nī watho ihinda rīrīa rīothe mūthuuriwe arī muoyo; no mūthuuriwe angīkua-rī, mūtūmia ūcio ti muohe nī watho ūcio wa ūhiki. **3** Tondū mūtūmia ūcio angīhikīra mūdū ūngī rīrīa mūthuuriwe arī muoyo, atuikaga mūtharia. No mūthuuriwe angīkua, mūtūmia ūcio ti muohe nī watho ūcio, na ndangītuika gītharia o na angīhikio nī mūdū ūngī. **4** Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, o na inyuī

nīmwakuire ūhorō-inī wa watho nī ūndū wa mwīrī wa Kristū, nīguo mūtūike a mūdū ūngī, o we ūrīa wariūkirio akiuma kūrī arīa akuū, nīgeetha tūciaragīre Ngai maciaro. 5 Nīgūkorwo hīndī ūrīa twathagwo nī mwīrī ūyū wa mehīa-rī, merirīria ma mehīa marīa maarahūrāgwo nī watho nīmarutaga wīra thīinī wa mīrī iitū, magaciaragīra gīkuū maciaro. 6 No rūu, nītuohoretwo tūkoima watho-inī, tondū nītūkuite ūhorō-inī ūrīa watuohete nīgeetha tūtungatage na mūtungatire mwerū wa Roho, no ti mūtungatire ūrīa mūkūrū wa watho ūrīa mwandīke. 7 Rūu rī, tūkiuge atīa? Watho ūkīrī wīhīa? Aca ti ūguo! Ti-itherū tīga nī ūndū wa watho ndingīamenyire wīhīa nī kīi. Nīgūkorwo ndingīamenyire ūhorō wa gūcumikīra korwo watho ndwoigīte, “Ndūkanacumikīre kīndū kīene.” 8 No wīhīa, tondū wa kuona kamweke karīa kaaheanītwo nī rīathani rūu, ūgītūma ngīe na merirīria ma mīthemba yothe thīinī wakwa. Nīgūkorwo hatarī watho, wīhīa nī mūkuū. 9 Kūrī hīndī nīi ndaarī muoyo itanamenya watho; no hīndī ūrīa rīathani rīokire, wīhīa ūkīgīa muoyo na nīi ngīkua. 10 Ngīmenya atī rīathani o rūu rīarī rīa gūtūma mūdū atūūre muoyo-rī, norīo rīarehire gīkuū. 11 Nīgūkorwo rīrīa wīhīa wonire kamweke karīa kaaheanītwo nī rīathani rūu-rī, nī kūūheenia waheenirīe, na ūkīnjūrāga narīo. 12 Nī ūndū ūcio-rī, watho nī mūtheru, o na rīathani no rītheru, na nī rīa kīhooto na nī rīega. 13 Kaī ūndū ūcio mwega ūgīcookete gūtūika gīkuū harī nīi? Gūtikanatūike ūguo! No nīgeetha wīhīa ūkūūrikane atī nī wīhīa, nīwarehire gīkuū thīinī wakwa na ūndū wa kūhūthīra ūndū ūcio mwega, nīguo wīhīa ūtūike wīhīa kūna. 14 Nītūū atī watho uumanīte na Roho; no nīi ndī mūdū ūrī na mwīrī wendetio agatuīka ngombo ya wīhīa. 15 Ndimenyaga maūdū marīa njikaga. Nīgūkorwo ūrīa nyendaga gwīka tīguo njikaga, no ūndū ūrīa thūire nīguo njikaga. 16 O na ingītūika njikaga ūrīa itekwenda gwīka-rī, nīnjītīkīrīte atī watho nī mwega. 17 Tondū ūcio nīngūūranīte atī ti nīi mwene njikaga maūdū macio, no nī wīhīa ūrīa ūtūūrāga thīinī wakwa wīkaga ūguo. 18 Nīnjūū atī gūtīrī ūndū mwega ūtūūrāga thīinī wakwa, ūguo nī

kuuga thīinī wa mwīrī ūyū wakwa wīhīa. Nīgūkorwo nīndīrīragīria gwīka wega, no hīya wa gwīka ūguo nīguo itarī. 19 Nīgūkorwo wega ūrīa nyendaga gwīka tīguo njikaga, no ūūru ūrīa itendaga gwīka nīguo thīiaga na mbere gwīka. 20 Na rīrī, ingīkorwo nīnjīkaga ūrīa itekwenda gwīka-rī, ti nīi mwene njikaga maūdū macio, no nī wīhīa ūrīa ūtūūrāga thīinī wakwa wīkaga ūguo. 21 Ūndū ūyū nītūūmagā nyone atī watho ūyū nīguo ūrutaga wīra thīinī wakwa: Rīrīa ngwenda gwīka wega-rī, ūūru ūkoragwo o hamwe na nīi. 22 Nīgūkorwo ngorō-inī yakwa thīinī, nīngenagīra watho wa Ngai; 23 no nīnyonaga watho ūngī ūkīruta wīra thīinī wa cīga cia mwīrī wakwa, ūkarehaga mbaara, na ūkarūaga na watho wa meciiria makwa, na ūkandua mūdū muohe nī watho wa wīhīa ūrīa ūrutaga wīra thīinī wa cīga ciakwa. 24 Kaī nīi ndīkīrī mūdū mūthīinīku-ī! Nūū ūkūūhonokia harī mwīrī ūyū wa gīkuū? 25 Nīndacookeria Ngai ngaatho nī ūndū wa Jesū Kristū Mwathani witū! Nī ūndū ūcio-rī, nīi mwene thīinī wa meciiria makwa ndī ngombo ya watho wa Ngai, no ha ūhorō wa mwīrī ūyū wa wīhīa, nīi ndī ngombo ya watho wa wīhīa.

8 Nī ūndū wa maūdū macio-rī, andū arīa marī thīinī wa Kristū Jesū o ti a kūherithio, 2 tondū nī kūgerera harī Jesū Kristū watho wa Roho ūrīa ūheaga muoyo wanjohorire kuuma kūrī wīhīa na gīkuū. 3 Nīgūkorwo ūndū ūrīa watho wa Musa ūtangīahotire gwīka nī ūndū wa kwagithio hīya nī mwīrī ūyū wīhīa-rī, Ngai nīekire ūndū ūcio na ūndū wa gūtūma Mūriū wake mwene arī na mwīrī ūhaanaine na mwīrī ūyū wīhīa, nīgeetha atuīke igongona rīa kūhoroheria mehīa. Na nī ūndū ūcio agītūira wīhīa ūrīa warī thīinī wa mūdū ūrīa wīhīa ciira, 4 nīgeetha maūdū ma ūthingu marīa mathanītwo nī watho mahingio thīinī witū, ithuī arīa tūtātūūrāga kūringana na mwīrī ūyū wīhīa, no tūtūūrāga kūringana na Roho. 5 Andū arīa matūūrāga kūringana na mwīrī ūyū wīhīa meciirāgia o maūdū marīa mwīrī ūcio wendaga; no arīa matūūrāga kūringana na Roho meciirāgia o maūdū marīa mendagwo nī Roho. 6 Meciiria ma mūdū mwīhīa marehaga

gĩkuũ, no meciiria marĩa maathagwo nĩ Roho marehaga muoyo na thayũ; 7 meciiria marĩa mehagia marĩ ũthũ na Ngai. Meciiria macio matiathĩkagĩra watho wa Ngai, o na matingĩhota gwĩka ũguo. 8 Andũ arĩa maathagwo nĩ mwĩrĩ ũyũ wĩhagia matingĩhota gũkenia Ngai. 9 No rĩrĩ, inyuĩ mĩtiathagwo nĩ mwĩrĩ ũyũ wĩhagia, no mwathagwo nĩ Roho, angĩkorwo Roho wa Ngai atũũraga thĩnĩ wanyu. No rĩrĩ, mündũ o wotho ũtarĩ na Roho wa Kristũ-rĩ, ũcio ti wa Kristũ. 10 No angĩkorwo Kristũ arĩ thĩnĩ wanyu-rĩ, mĩrĩ yanyu nĩmĩkuũ nĩ ũndũ wa mehia, no maroho manyu marĩ muoyo nĩ ũndũ wa ũthingu. 11 Na ningĩ angĩkorwo Roho wa Ngai ũrĩa wariũkirie Jesũ kuuma kũrĩ arĩa akuũ atũũraga thĩnĩ wanyu-rĩ, o we ũcio wariũkirie Kristũ kuuma kũrĩ arĩa akuũ nĩagatũma mĩrĩ ĩyo yanyu ĩkuaga ĩgĩe na muoyo nĩ ũndũ wa Roho wake, ũcio ũtũũraga thĩnĩ wanyu. 12 Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ithuĩ tũrĩ na thĩrĩ, no ti thĩrĩ kũrĩ mwĩrĩ ũyũ wĩhagia, atĩ nĩguo tũtũũrage kũringana na ũrĩa wendaga. 13 Nĩgũkorwo mũngĩtũũra kũringana na ũrĩa mwĩrĩ ũyũ wĩhagia wendaga-rĩ, nĩmũgakua, no mũngĩũraga ciĩko icio njũru cia mwĩrĩ na hinya wa Roho-rĩ, nĩmũgatũũra muoyo, 14 tondũ andũ arĩa othe matongoragio nĩ Roho wa Ngai acio nĩ ciana cia Ngai. 15 Nĩgũkorwo mũtiaheirwo roho wa kũmũtua ngombo rĩngĩ nĩguo mwĩtigagĩre, no mwaheirwo Roho wa kũmũtua ciana ciake cia kwĩrererwo. Na nĩguo ũtũmaga twanĩrĩre tũkoiga atĩrĩ, “Abba, Baba.” 16 Roho Mũtheru we mwene nĩwe mũira hamwe na maroho maitũ atĩ ithuĩ tũrĩ ciana cia Ngai. 17 Rĩu-rĩ, angĩkorwo tũrĩ ciana ciake-rĩ, tũkĩrĩ agai, tũgatuĩka o agai a kũgaya Ngai, na agai hamwe na Kristũ, angĩkorwo ti-itherũ nĩtũgwatanagĩra nake mĩnyamaro yake nĩguo tũkaahota kũgwatanĩra riiri wake o nague. 18 Nguona atĩ mĩnyamaro ĩrĩa tũrĩ nayo rĩu ndĩngĩringithanio na riiri ũrĩa tũkaaguĩrĩrio. 19 Indo iria ciombirwo itũũraga cietereire kũguũranĩrio gwa ciana cia Ngai irĩ na gũthethũka kũnene. 20 Nĩgũkorwo ciũmbe icio ciathĩrĩrio itũũre itarĩ kiene na ti ũndũ wa gwĩthuurĩra cio nyene, no nĩ ũndũ wa kwenda kwa ũrĩa waciathĩrĩrie itũũre irĩ na kĩrĩgĩrĩro,

21 atĩ ciũmbe cio nyene nĩgũkũũrwo kuuma ũkombo-inĩ wa kũbutha, ikinye wĩyathi-inĩ wa riiri wa ciana cia Ngai. 22 Nĩtũũĩ atĩ nginyagia rĩu ciũmbe icio ciothe itũire icaayaga irĩ na ruo ta rwa mündũ-wa-nja akĩheo mwana. 23 Na to indo icio icaayaga, no o na ithuĩ arĩa tũrĩ na maciaro ma mbere ma Roho, nĩtũcaayaga ngoro-inĩ ciitũ thĩnĩ, twetereire hĩndĩ ikinye ya gũtuuo ciana cia Ngai, na nĩkuo gũkũũrwo kwa mĩrĩ iitũ kuuma ũkombo-inĩ. 24 Nĩgũkorwo twahonokirio nĩ ũndũ wa kĩrĩgĩrĩro kũ. No rĩrĩ, kwĩrĩgĩrĩra kĩndũ kĩoneku-rĩ, kũ ti kĩrĩgĩrĩro kũrĩ. Nũũ wĩrĩgagĩrĩra kĩrĩa arĩ nakĩo? 25 No rĩrĩ, tũngĩkorwo twĩrĩgĩrĩre kĩrĩa tũtarĩ nakĩo-rĩ, tũgĩetagĩrĩra o tũkĩrĩrĩrie. 26 O ũndũ ũmwe, Roho nake nĩatũteithagia nĩ ũndũ wa ũrĩa tũtarĩ hinya. Ithuĩ tũtũũ kĩrĩa twagĩrĩrwo nĩkũhooya, no Roho we mwene nĩatũthaitanagĩrĩra arĩ na mũcaayo ũtangĩgweteka na ciugo. 27 Nake Ngai ũrĩa ũthuthuuragia ngoro ciitũ nĩoĩ meciiria ma Roho, tondũ Roho nĩwe ũthaitanagĩrĩra andũ arĩa aamũre kũringana na ũrĩa Ngai endete. 28 Ningĩ nĩtũũĩ atĩ harĩ andũ arĩa mendete Ngai, o arĩa metĩtwo nĩwe kũringana na ũrĩa aathugundĩte-rĩ, maũndũ mothe mateithanagia hamwe mamarehere kĩrathimo. 29 Nĩgũkorwo acio Ngai aamenyete o tene-rĩ, nĩo aathĩrĩrie matũike a kũhaanania na mũhianĩre wa Mũrũwe, nĩguo atuĩke irigithathi harĩ andũ aingĩ a Ithe ũmwe. 30 Nao acio aathĩrĩrie o mbere, nĩo eetire; nao acio eetire, nĩo aatuire athingu; nao acio aatuire athingu, nĩo aahumbire riiri. 31 Tũkiuge atĩa ũhoro ũkonĩĩ maũndũ macio? Angĩkorwo Ngai arĩ mwena witũ-rĩ, nũũ ũngĩkĩhota gũtũtuma ũthũ? 32 ũcio ũtaigana gũcaĩra Mũriũ wake mwene, no akĩmũneana nĩ ũndũ witũ ithuothe, na rĩrĩ, agĩtũheete ũcio-rĩ, angĩkĩrega atĩa gũtũtaanahĩra na indo iria ingĩ ciothe? 33 Nũũ ũngĩona ũndũ wa gũthitangĩra andũ arĩa Ngai ethuurĩre? Nĩ Ngai ũmatũite atĩ matĩrĩ na mahĩtia. 34 Nũũ ũngĩhota kũmatua ehia? Gũtirĩ! Kristũ Jesũ, o we ũrĩa wakuire, na akĩrĩũka akiuma kũrĩ arĩa akuũ, nĩwe ũikarĩte guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ngai agĩtũthaitanĩrĩra. 35 Nũũ ũngĩtũtigithania na wendani wa Kristũ?

Anga nĩ kuona thĩĩna, kana kwĩhĩrwo nĩ ruo, kana nikũnyariirwo, kana ng'aragu, kana kwaga nguo, kana ũgwati, o na kana rūhiũ rwa njora? **36** O ta ũrĩa kwandikĩtwo atĩrĩ: “Tūtindaga tũkĩũragwo o mũthenya wothe nĩ ūndũ waku; tūtũuagwo ta ng'ondũ cia gũthĩnjwo.” **37** No rĩrĩ, o na tũkĩonaga maũndũ macio mothe-rĩ, ithuĩ tũrĩ makĩria ma atooria nĩ ūndũ wa ūcio watwendire. **38** Nĩgũkorwo nĩndikĩtie kũmenya kũna atĩ o na kũngĩtuĩka nĩ ūhoru wa gũkua kana gũtũũra muoyo, o na kana araiika kana ndaimono, o na kana ūhoru wa mahinda maya kana marĩa magooka, o na kana maahinya o na marĩkũ, **39** o na kana ũraihu wa na igũrũ kana ũriku, o na kana kĩndũ kĩngĩ o gĩothe kĩa iria ciombirwo: gũtirĩ o na kĩmwe kĩngĩhota gũtũtigithania na wendani wa Ngai, ūcio ũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, Mwathani witũ.

9 Nĩ ngwaria ūhoru-wa-ma ndĩ thĩĩnĩ wa Kristũ, ti maheeni ndĩraaria, o nayo thamiri yakwa nĩyo mũira wakwa thĩĩnĩ wa Roho Mũtheru, **2** atĩ ndĩ na kĩa kĩnene na ruo rwa ngoro rutarathira. **3** Nĩgũkorwo ingĩendire nĩ mwene nyiitwo nĩ kĩrũmi na nyingatwo ndigithanio na Kristũ handũ-inĩ ha ariũ na aarĩ a lthe witũ acio a rūrĩrĩ rwiitũ kĩũmbe, **4** nĩo andũ a Isiraeli. O nĩo Ngai aatuire ciana ciake; na nĩo maikaraga na riiri wake, na no-o matuĩtwo andũ a kĩrikanĩro, na a kwamũkĩra watho, na a kũhooyaga hekarũ-inĩ, o na ningĩ nĩo merĩrwo ciiranĩro. **5** Ningĩ maithe maitũ marĩa ma tene maarĩ a kĩruka kũu, nake Kristũ aarĩ wa rūciaro rwao ha ūhoru wa mwĩrĩ, o we Ngai ũrĩa wathaga maũndũ mothe, ũrĩa ũgoocagwo nginya tene! Amenĩ. (aiĩon g165) **6** Ūguo ti kuuga atĩ kiugo kĩa Ngai nĩkiagĩte kũhinga. Nĩgũkorwo ti andũ othe arĩa maciarĩrwo Isiraeli marĩ andũ a Ngai a ma. **7** O na ningĩ ti othe ciana cia lburahĩmu, o na gũtuĩka nĩ a rūciaro rwake. No rĩrĩ, eerirwo atĩrĩ, “Rũciaro rūrĩa rūgeetanio nawe rūkoima harĩ Isaaka.” **8** Ūguo nĩ ta kuuga atĩrĩ, ti ciana iria iciarĩtwo na njĩra ya ndũire ingĩtuĩka ciana cia Ngai, no nĩ ciana cia kĩiranĩro ituuagwo cia mbeũ ya lburahĩmu. **9** Nĩgũkorwo kĩiranĩro kĩoigĩte atĩrĩ: “Ihinda rĩrĩa rĩamũre rĩakinya nĩngacooka, nake Sara

nĩakagĩa kaana ga kahĩĩ.” **10** Na to ũguo wiki, o nacio ciana cia Rebeka ciarĩ cia ithe o ūmwe, na nĩwe ithe witũ Isaaka. **11** No rĩrĩ, ciana icio cia mahatha itanaciirwo, o na itekĩte ūndũ o na ũrikũ mwega kana mũũru, nĩguo mũbango ũrĩa Ngai aathugundite wa gwithuurĩra andũ ūhinge: **12** ti na ūndũ wa ciĩko iria mekĩte, no nĩ ūndũ wa wendi wa ūcio wĩtanaga, nĩerire Rebeka atĩrĩ, “Ūrĩa mũkũrũ nĩagatungatĩra ũrĩa mũnini.” **13** O ta ũrĩa kwandikĩtwo atĩrĩ: “Nĩndendire Jakubu, no ngĩrega Esaũ.” **14** Tũkiuge atĩa nĩ ūndũ wa ūhoru ūcio? Ngai no atuanĩre ūndũ ũtarĩ wa kĩhoo? Kũroaga gũtuĩka ũguo! **15** Nĩgũkorwo erire Musa atĩrĩ, “Nĩndĩguagĩra tha ũrĩa ndenda kũiguĩra tha, na ngacaĩra ũrĩa ndenda gũcaĩra.” **16** Tondũ ūcio-rĩ, ūndũ ūcio nduonekaga nĩ ūndũ wa wendi wa mũndũ, kana nĩ ūndũ wa kĩyo gĩake, no nĩ ūndũ wa tha cia Ngai. **17** Nĩgũkorwo Maandĩko-inĩ Firaũni erĩtwo atĩrĩ: “Ndagũtũũgĩririe nĩ ūndũ wa gĩtũmi gĩkĩ kĩũmbe, nĩguo nyonanie hinya wakwa thĩĩnĩ waku, na nĩguo rĩitwa rĩakwa rĩhunjio thĩ yothe.” **18** Nĩ ūndũ ūcio Ngai aiguagĩra tha mũndũ ũrĩa enda kũiguĩra tha, na akoomia ngoro ya ũrĩa enda kũũmia. **19** Ūmwe wanyu ahota kũnjũũria atĩrĩ: “Ngai atũire atũtuagĩra mahĩtia nĩkĩ? Tondũ nũũ ũngĩkĩhota kũregana na ũrĩa Ngai ekwenda?” **20** No wee-rĩ, ũkĩrĩ ũ mũndũ ũyũ nĩguo ũcookanĩrie na Ngai? “Kĩndũ kĩrĩa kĩombirwo-rĩ, no kĩũrie ūcio wakũmbire, ‘Wanyũmbire ũũ nĩkĩ?’” **21** Githĩ mũũmbi wa nyũngũ ndarĩ na kĩhoo gĩa kũhũthĩra rĩũmba o ũrĩa angĩenda; kĩenyũ kĩmwe kĩa rĩũmba rĩu athondeke indo imwe cia kũhũthĩrwo na njĩra ya gũtũka na ingĩ nĩ ūndũ wa mahũthĩro ma ndũire? **22** Ī kũngĩkorwo Ngai, tondũ nĩathuurĩte kuonania mang'ũrĩ make na kũmenyithania hinya wake, nĩakĩrĩrĩrie mũno arĩ na wetereri mũnene andũ arĩa mahaana to indo icio cia kũrakarĩrwo, o icio ciahaarĩrio kwanangwo? **23** Ī kũngĩkorwo ekaga ũguo nĩgeetha atũme ũingĩ wa riiri wake ũmenyeke nĩ arĩa mahaana ta indo iria akaiguĩra tha, arĩa aahaarĩrie o mbere matuĩke a kũgaya riiri ūcio, **24** na nĩo ithuĩ, ithuĩ arĩa eetire, na to arĩa moimĩte kũrĩ Ayahudi, no nĩ kuuma o na kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ? **25** O

ta ūria oigite lbuku-ini rīa Hosea, atirī: “Andū arīa matarī akwa nīo ngeeta ‘andū akwa’; nake mūdū-wa-nja ūcio ūtarī mwende nīwe ngeeta ‘mwendwa wakwa.’” 26 na ningī, “Nīgūgatuika atī, o handū harīa meerīrwo atirī, ‘Inyuī mūtirī andū akwa,’ no ho mageetirwo ‘ariū a Ngai ūria ūrī muoyo’.” 27 Naguo ūhoro ūkonīi Isiraeli, Isaia nīanīrīre, akiuga atirī: “O na gūtuika andū a Isiraeli maigana ta mūthanga wa iria-ini-rī, no matigari mao makaahonoka. 28 Nīgūkorwo Mwathani nīagatuira andū a gūkū thī ciira o narua, na aūkinie mūthia.” 29 Na o ta ūria Isaia oigite o mbere ūndū ūcio ūtanakinya, atirī: “Tiga Mwathani Mwene-Hinya-Wothe aatūtigiirie njiaro-rī, ithuī tūngiatuikire ta Sodomu, ta tūhaane o ta Gomora.” 30 Tūkiuge atīa ha ūhoro ūcio? Atī andū-a-Ndūrīrī, arīa mataathingaire ūthingu, nīmagīre naguo, ūthingu ūria ūgītagwo naguo na ūndū wa gwītikia; 31 no atī andū a Isiraeli, arīa maathingaire watho wa ūthingu-rī, matiigana kūgīa na watho ūcio. 32 Maagire kūgīa naguo nīkī? Tondū matiaūthingaire na njīra ya wītikio, no maūcaririe na njīra ya gwīka maūdū. O nao nīmahingirwo nī “ihiga rīrīa rihīnganaga”. 33 O ta ūria kwandikītwo: “Atirīrī, kūu Zayuni nīnjigite ihiga rīrīa rītūmaga andū mahīngwo, na ngaiga rwaro rwa ihiga rūrīa rūtūmaga magūe, nake mūdū ūria ūmwīhokete ndarī hīndī agaakonorithio.”

10 Ariū na aarī a lthe witū, ūndū ūria ngoro yakwa yendete mūno na ūria hooyaga Ngai nī ūndū wa andū a Isiraeli nī atī mahonokio. 2 Nīgūkorwo nīi ndī mūira wao atī nī marī kīyo ūhoro-ini wa Ngai, no kīyo kīu kīao gīkaaga ūmenyi. 3 Na tondū matiigana kūmenya ūthingu ūria uumaga kūrī Ngai no nī kūgeria maageririe kwīhaandīra ūthingu wao ene-rī, matiigana kwīnyihīria ūthingu wa Ngai. 4 Nake Kristū nīwe wakinyirie ūhoro wa watho mūthia nīgeetha kūgīe na ūthingu kūrī mūdū o wothe ūria wītikitie. 5 Musa aataarīrie ūhoro wa ūthingu ūria uumanaga na watho na njīra īno: “Mūdū ūria wīkaga maūdū macio arītūragio muoyo nīmo.” 6 No rīrī, ūthingu ūria uumanaga na gwītikia uugaga atirī: “Ndūkaneyūrie na

ngoro atirī, ‘Nūū ūkwambata akinye igūrū?’” (ūguo nī kuuga, agūire Kristū amūrehe gūkū thī) 7 “o na ndūkeyūrie, ‘Nūū ūkaaharūrūka irima rīrīa rītarī gīturi?’” (ūguo nī kuuga, ambatie Kristū kuuma kūrī arīa akuū). (Abyssos g12) 8 No ūhoro ūcio uugaga atīa? Uugaga atirī, “Ūhoro ūrī o hakuhī nawe; ūrī o kanua-ini gaku, na ngoro-ini yaku,” naguo ūhoro ūcio nīguo ūhoro wa wītikio ūria tumbūraga: 9 Atī ūngiumbūra na kanua gaku atī, “Jesū nī Mwathani,” o na gwītikia wītikie na ngoro yaku atī Ngai nīamūriūkirie oime kūrī arīa akuū-rī, no ūhonoke. 10 Nīgūkorwo mūdū etikagia na ngoro yake, agatuuu mūthingu, na akoimbūra na kanua gake, agakīhonokio. 11 Tondū Maandīko moigite atirī, “Ūria wothe ūmwīhokaga ndarī hīndī agaakonorithio.” 12 Nīgūkorwo gūtirī ngūūrani gatagatī ka Mūyahudi na mūdū-wa-Ndūrīrī: tondū Mwathani o ūcio nīwe Mwathani wa andū othe, na nīarathimaga mūno arīa othe mamūkayagīra; 13 nīgūkorwo nī kwandike atirī, “Mūdū wothe ūria ūgaakāira rītwa rīa Mwathani nīakahonoka.” 14 No rīrī, mangīmūkaīra atīa matamwītikitie? Na mangīmwītikia atīa matarī maigua ūhoro wake? Na mangikīigua atīa matarī na mūdū wa kūmahunjīria? 15 Ningī andū mangīhota atīa kūhunja ūhoro matarī atūme? O ta ūria kwandikītwo atirī, “Kaī magūrū ma andū arīa mahunjagia Ūhoro-ūrīa-Mwega nīmagīrīre-ī!” 16 No rīrī, ti andū othe Isiraeli meetikīrīre Ūhoro-ūrīa-Mwega. Nīgūkorwo Isaia oririe atirī, “Mwathani, nūū wītikitie ūhoro witū?” 17 Nī ūndū ūcio, gwītikia kumanaga na kūigua ūhoro, naguo ūhoro ūiguagwo na ūndū wa kiugo gīa Kristū. 18 No ngūūrīa atirī: Matirī maigua Ūhoro? Hatirī nganja nīmaiguīte, tondū Maandīko mekuuga atirī: “Mūgambo wao nīwahunjire thī yothe, nacio ciugo ciao igikinya ituri-ini ciothe cia thī.” 19 Na ningī ngūūrīa atirī: Andū a Isiraeli matiigana kūmenya ūguo? Atirī, Musa o mbere oigire atirī, “Nīngatūma mūigūe iūru nī ūndū wa rūrīrī hatarī; nīngatūma mūrakare nī ūndū wa rūrīrī rūtārī na ūmenyol!” 20 Nake Isaia akiuga omīrīrie mūno atirī, “Andū arīa mataanjaragia nīo maanyonire; ndeeguūrīrie

arĩa mataanjũuragĩrĩa.” 21 No ha ũhoro ũkonii Isiraeli akoiga atĩrĩ, “Mũthenya wothe ndindaga ndambũrũkĩtie moko makwa kũrĩ andũ aremi, na a ngarari.”

11 Ningĩ ngũũria atĩrĩ: Ngai nĩkũrega aaregire andũ ake? Kũroaga gũtuĩka ũguo! Nii mwene ndĩ Mũisiraeli, wa rũciaro rwa Iburahĩmu, na wa mũhĩrĩga wa Benjamini. 2 Ngai ndaigana kũrega andũ ake arĩa aamenyete o mbere. Kaĩ mũtooĩ ũrĩa Maandiko moigĩte harĩa handikĩtwo ũhoro wa Elija, ũrĩa aathaithire Ngai nĩ ũndũ wa andũ a Isiraeli, akiuga atĩrĩ: 3 “Mwathani, nĩmoragĩte anabii aku na nĩmatharĩtie igongona ciaku; no nii nyiki ndigarĩte, nao nĩkũnjaria maranjaria manjũrage?” 4 Ngai aamũcookeirie atĩrĩ, “Nĩndĩtĩgĩrie andũ ngiri mũgwanja arĩa matarĩ maaturĩria Baali ndu.” 5 Nĩ ũndũ ũcio, o na hĩndĩ ĩno tũrĩ, nĩ kũrĩ na matigari marĩa Ngai ethuurĩre nĩ ũndũ wa wega wake. 6 Na angĩkorwo Ngai aamathuurire nĩ ũndũ wa wega wake-rĩ, gũtingĩgĩtuĩka atĩ maathuurirwo nĩ ũndũ wa ciĩko ciao; korwo nĩ ũguo-rĩ, wega wa Ngai ndũngĩgĩtuĩka nĩ wega rĩngĩ. 7 Rũu tũkiuge atĩa? Nĩ atĩrĩ, ũndũ ũrĩa andũ a Isiraeli maatũire macaragia na kiyo kinene matiawonire, no andũ arĩa athuure-rĩ, nĩmawonire. Acio angĩ nao nĩmoomirio ngoro, 8 o ta ũrĩa kwandikĩtwo atĩrĩ: “Ngai nĩamaheire roho ta wa andũ magonetio nĩ toro, akĩmahe maitho matekuona, na matũ matekũigua, o nginya ũmũthĩ ũyũ.” 9 Nake Daudi ekuuga atĩrĩ: “Metha yao ya kũrĩra ĩrotuĩka mũtego, na kĩndũ gĩa kũmagwatia, o na ĩtuĩke ya kũmahĩnga, na irĩhi rĩa ũũru wao. 10 Maitho mao marogĩa nduma, matige gũcooka kuona, na mathiiaage mainamĩrĩre nginya tene.” 11 Ningĩ ngũũria atĩrĩ: Ayahudi nĩkũhĩngwo maahĩngirwo makĩgĩa ũndũ matangĩũkĩra? Kũroaga gũtuĩka ũguo! Aca ti guo o na atĩa! ũrĩa kũrĩ nĩ atĩ, tondũ wa mehia mao, ũhonokio nĩũkinyĩre andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩgeetha andũ a Isiraeli maigue ũiru. 12 No angĩkorwo ũremi wao nĩũtuĩkĩte ũtonga kũrĩ kĩrĩndĩ gĩa thĩ, nayo hathara yao ĩgatuĩka ũtonga kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ-rĩ, githĩ kũiyũrĩrwo kwao gũtingĩkĩrehe ũtonga mũingĩ makĩria! 13 Rũu-rĩ, nĩ inyuĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ

ndĩraarĩria. Tondũ ndĩ mũtũmwo ũtũmĩtwo kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ-rĩ, ũtungata ũcio wakwa nĩndĩwikĩrĩre mũno, 14 ngũigeragĩria kana hihi ndahota kwarahũra andũ a rũruka rwakwa kĩũmbe maigue ũiru, na ndũme amwe ao mahonokio. 15 Tondũ angĩkorwo kũregwo kwao nĩkuo gwa gũtũma kĩrĩndĩ gĩa thĩ kũiguithanio na Ngai-rĩ, ĩ gwĩtikĩrwo kwao kũngĩkĩrehe kĩĩ, tiga o kũrĩũka kuuma kũrĩ arĩa akuũ? 16 Angĩkorwo kĩenyũ gĩa kĩmere kĩrĩa kĩrutĩrwo Ngai kĩrĩ maciaro ma mbere nĩ gĩtheru-rĩ, o nakio kĩmere gĩothe no gĩtheru; angĩkorwo mũri nĩ mũtheru-rĩ, o nacio honge no theru. 17 Angĩkorwo honge imwe cia mũtamaĩyũ wa mũgũnda nĩciakahũrĩrwo, nawe, o na watuĩka ũrĩ rũhonge rwa mũtamaĩyũ wa gĩthaka-rĩ, ũgĩciarithanio na honge icio ingĩ, na rĩu nĩũgayanaga ũnoru na icio ingĩ kuuma mũri wa mũtamaĩyũ ũcio-rĩ, 18 menya ndũkae kwĩganĩra honge icio ingĩ. ũngĩka ũguo-rĩ, ririkana ũndũ ũyũ: Wee tiwe ũnyĩtĩrĩre mũri ũcio, no nĩ mũri ũcio ũkũnyĩtĩrĩre. 19 No wee no ũkiuge atĩrĩ, “Honge icio ciakahũrĩrwo nĩgeetha njarithanio na mũtĩ.” 20 ũguo noguo. No rĩrĩ, honge icio ciakahũrĩrwo tondũ wa kwaga gwĩtikia, nawe wĩhaandite nĩ ũndũ wa gwĩtikia. Ndũkae gwĩtĩia, no wĩtagĩre. 21 Tondũ angĩkorwo Ngai ndaacaĩre honge icio cia ndũire-rĩ, o nawe ndangĩgũcaĩra. 22 Nĩ ũndũ ũcio, mwĩcũraniei ũhoro wa ũtugi wa Ngai na kwaga tha gwake: harĩ andũ acio maagũire, nĩagire kũmaiguĩra tha, no inyuĩ, nĩkũmũtuga amũtugaga, angĩkorwo nĩmũgũtũura thĩinĩ wa ũtugi wake. Kwaga ũguo-rĩ, o na inyuĩ no mũtinio mweherio. 23 Andũ acio nao mangĩtiga kũrũmia ũhoro ũcio wa kwaga gwĩtikia-rĩ, nĩmagaciarithanio na mũtĩ, nĩgũkorwo Ngai arĩ na ũhoti wa kũmaciarithania naguo rĩngĩ. 24 Nĩ ũndũ-rĩ, angĩkorwo mwatinirio kuuma mũtamaĩyũ-inĩ wa kĩrĩti, na mũgĩcooka mũgĩciarithanio na mũtamaĩyũ wa mũgũnda, na ũcio nĩ ũhoro ũtarĩ wa ndũire-rĩ, githĩ ti ũhũthũ makĩria honge ici, o ici ciarĩ ciagua, gũciarithanio na mũtamaĩyũ wa mũgũnda o ũcio warĩ wao kĩũmbe! 25 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndikwenda mũikare mũrigĩtwo nĩ ũhoro ũyũ wa hitho,

nĩgeetha mūtikae kwĩona ta mūrĩ oogĩ: Hitho nĩ atĩ, andũ amwe a Isiraeli nĩanyiite nĩ kũũmia ngoro, o nginya rĩrĩa mũigana wa andũ-a-Ndũrĩrĩ ũkaahinga gũtoonya. **26** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, andũ a Isiraeli othe nĩmakahonokio, o ta ũrĩa kwandikitwo atĩrĩ: “Mũhonokia nĩakoima Zayuni; naguo ũhoru wa kũregana na Ngai nĩakaweheria kuuma kūrĩ Jakubu. **27** Nakĩo gĩkĩ nĩkĩo kĩrĩkanĩro kĩrĩa ngaarĩkanĩra nao, rĩrĩa ngaamehereria mehia mao.” **28** Ha Ũhoru-ũrĩa-Mwega-rĩ, andũ a Isiraeli nĩmatuirwo thũ nĩ ũndũ wanyu, no ha ũhoru wa gũthuurwo-rĩ, nĩmendetwo nĩ ũndũ wa maithe mao ma tene, **29** nĩgũkorwo iheo iria Ngai aheanaga na gwĩtana kũrĩa etanaga nakuo ndacookaga kwĩricũkwo. **30** O ta ũrĩa inyuĩ hĩndĩ ĩmwe mwaremeire Ngai, no rĩu nĩamũiguĩrĩre tha nĩ ũndũ wa ũremi wao-rĩ, **31** rĩu no taguo o nao matuĩkite aremi, nĩgeetha o nao rĩu maiguĩrwo tha nĩ ũndũ wa ũrĩa Ngai amũiguĩrĩre tha. **32** Nĩgũkorwo Ngai nĩatuĩte andũ othe aremi nĩgeetha acooke amaiũire tha othe. (eleēse **g1653**) **33** Hĩ! Ī ũũgĩ wa Ngai, o naguo ũmenyo wake, itikĩrĩ nyingĩ na ndiku mũno! Matuĩro make gũtirĩ ũngĩhota kũmatuĩria, na mĩthĩire yake kaĩ ndĩngĩmenyeka-ĩ! **34** “Nũũ ũmenyete meciiria ma Mwathani? Kana nũũ ũkoretwo akĩmũtaara?” **35** “Nũũ wanahe Ngai kĩndũ, atĩ nĩguo Ngai acooke amũrĩhe kĩndũ kĩu?” **36** Nĩgũkorwo indo ciothe cioimire harĩ we, na nĩwe ũcitũũragia ciothe, na ciothe-rĩ, no ciake. Nike arogoocagwo nginya tene na tene! Amenĩ. (aiōn **g165**)

12 Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a lthe witũ, ndamũthaitha tondũ wa ũrĩa Ngai anamũiguĩra tha, mwĩrute mĩrĩ yanyu ĩtuĩke magongona marĩ muoyo, na matheru mangĩkenia Ngai, arĩ guo ũtungata ũrĩa wagĩrĩre na wa ma wa kũgoocithia Ngai. **2** Mũtikanahaananie ũhoru wanyu na maũndũ marĩa mekagwo nĩ andũ a thĩ ĩno; no garũrũkai na ũndũ wa kwerũhio meciiria manyu. Hĩndĩ ĩyo nĩmũrĩhotaga kũmenya na gwĩtikĩra wendi ũcio wa Ngai, o wendi ũcio wake mwega ũrĩa wa kũmũkenagia, na mũkinyanĩru kũna. (aiōn **g165**) **3** Nĩ ũndũ wa wega ũrĩa ndaaheirwo nĩ

Ngai-rĩ, ngwĩra o mũndũ wothe wanyu atĩrĩ: Mũndũ ndakae gwĩtua mũnene gũkĩra ũrĩa aagĩrĩrwo nĩ gwĩtua, no nĩ kaba mũndũ eciiragie ũhoru wake we mwene na atue ĩtua rĩagĩrĩru, kũringana na wĩtikio ũrĩa Ngai amũheete. **4** O ta ũrĩa tũrĩ na ciĩga nyingĩ thĩnĩ wa mwĩrĩ ũmwe, nacio ciĩga ici ciothe itirutaga wĩra mũthemba ũmwe-rĩ, **5** no taguo o na ithuĩ, o na twatuĩka tũrĩ aingĩ, tũrĩ mwĩrĩ ũmwe thĩnĩ wa Kristũ, na o kũga nĩkĩohanĩtio na iria ingĩ ciothe. **6** Ningĩ nĩtũheetwo iheo itiganĩte, kũringana na wega ũrĩa tũheetwo. Angĩkorwo kĩheo kĩa mũndũ nĩ kũratha mohoro-rĩ, nĩahũthĩre kĩheo kĩu kũringana na ũrĩa wĩtikio wake ũigana. **7** Angĩkorwo nĩ gũtungata, nĩatungatage; na angĩkorwo nĩ kũrutana, nĩarutanage; **8** ningĩ angĩkorwo nĩ kũmũmĩrĩria andũ, nĩakĩũmanagĩrĩrie; na angĩkorwo nĩ wa kũrũmbũiya mabata ma andũ arĩa angĩ, nĩakiheanage na ũtaana; angĩkorwo nĩ wa gũtongoria, nĩatongoragie na kĩyo; ningĩ ũrĩa wa kũiguanĩra tha, nĩekage ũguo akenete. **9** Wendani wanyu nĩũkoragwo nĩ ũrĩa ũtarĩ ũhinga. Thũũragai ũndũ ũrĩa mũũru; naguo ũndũ ũrĩa mwega mũkĩrũmagie. **10** Endanagai mũndũ na ũrĩa ũngĩ, mũrĩ na wendani ta wa ciana cia ithe ũmwe. Na mũndũ nĩatĩĩage ũrĩa ũngĩ gũkĩra we mwene. **11** Rutagai wĩra na kĩyo, na mũreke ngoro cianyu ĩhĩahĩage, mũgĩtungatagĩra Mwathani. **12** Ikaragai mũkenete nĩ ũndũ mũrĩ na kĩĩrĩgĩrĩro, na mũkiragĩrĩrie hĩndĩ ya mathĩĩna, na mũkarage mũkĩhooyaga hĩndĩ ciothe. **13** Teithagiai andũ a Ngai mabataro-inĩ mao. Tũũrai mũnyĩitaga andũ ũgeni. **14** Rathimagai andũ arĩa mamũnyariiraga; marathimagei na mũtikanamarume. **15** Kenagai hamwe na arĩa marakena; na mũcaka na arĩa maracakaya. **16** Tũũrai mũiguanĩte mũndũ na ũrĩa ũngĩ. Tigagai gwĩtĩĩ, no mwĩtikagĩre kũgĩa ngwatanĩro na andũ arĩa matarĩ igweta. Tigagai kwĩona ta mũrĩ oogĩ. **17** Mũtikaneke mũndũ ũũru nĩ ũndũ wa ũũru ũrĩa amwikĩte. Menyagĩrĩrai nĩguo mwĩkage maũndũ marĩa mangĩonwo magĩrĩre nĩ andũ othe. **18** Inyuĩ-rĩ, geragai gũikarania na mũndũ o wothe na thayũ kũngĩhoteke. **19** Arata

akwa, mütikanerihirie, no tigagiriai mang'uri ma Ngai handu, nigukorwo ni kwandikitwo atiri: "Kurihaniria ni gwakwa; ni ni ngaarihaniria," uguo nigu Mwathani ekuuga. **20** Handu ha uguo-ri: "Thu yaku ingikorwo ihuti-ri, mihe irio; ingikorwo ninyooti-ri, mihe gia kunyua. Gwika uguo-ri, nikumigirira makara ma mwaki mutwe." **21** Mutikanatoorio ni uuru, no tooragiai uuru na wega.

13 O mundu no nginya athikagire aria maathanaga, nigukorwo gutiri hinya wa gwanana tiga uria Ngai ahaandite. Aathani aria mari ho ni Ngai umatuite a gwanana. **2** Ni undu wa uguo-ri, mundu uria uremagira aria maathanaga, nikurega aregaga undu uria Ngai atuite, nao aria mekaga uguo nimagatuika a gutuiriwo ciira. **3** Nigukorwo aathani ti a kumakia aria mekaga uria kwagiriire, no ni a kumakia aria mekaga uuru. Niukwenda wagage gwigagira uria wathanaga? Gikage uria kwagiriire, nake niarikugathagiriira. **4** Nigukorwo we ni ndungata ya Ngai ya gutuma wonage maundu mega. No ungika uuru-ri, wigire, nigukorwo ndakuuaga ruhiu rwa njora tuhu. We ni ndungata ya Ngai, na murihania wake wa kuharithania na wa gukinyiria mundu uria wikaga uuru mang'uri ma Ngai. **5** Ni undu ucio, ni kwagiriire mwathikagire aria maathanaga, ti tondu wa gwigagira mang'uri macio, no ni tondu wa uria mwimenyeire na thamiri cianyu uria ari wega gwika. **6** Undu ucio noguo utumaga murutage magooti, nigukorwo aria maathanaga ni ndungata cia Ngai, na maheanaga mahinda mao mothe ni undu wa wira ucio kiumbe. **7** Rutagiri andu othe kiria mwagiriirwo ni kumarutira: Angikorwo mutirutite magooti, rutai magooti; na angikorwo ni kuruta mbeeca cia kurutithia wira wa bururi, rutai; nao andu aria a kuheo gitio, maheagei; na aria a gwikirirwo, mekagiriirei. **8** Mutigaikare muri na thiiri na mundu o na uriku, tiga o mwendanage hinda ciothe mundu na uria ung, nigukorwo mundu wendaga mundu uria ung ni ahingitie watho. **9** Ni undu maathani maya, ati "Ndukanatharanie," na "Ndukanoragane," na "Ndukanaiye," na

"Ndukanacumikire kindu kiene," o na riathani ringi o riothe ringikorwo ho, mohanitio mothe maturanirwo thini wa riathani riri: "Enda mundu uria ung ta uria wiyendete wee mwene." **10** Wendani-ri, ndungika mundu uria ung uuru. Ni undu ucio kwendana nikuo kuhingia watho. **11** Na mwikage uguo ni undu wa kumenya mahinda maya turi uria magari. Ihinda nikinyu nigeetha mwarahuke mutige gikoma, tondu uhonokio witu ru uri hakuhi kuri riria twambiriire gwikia. **12** Utuku uri hakuhi guthira; naguo muthenya ukiri gikinya. Ni undu ucio nitutigane na maundu ma nduma na twiohe indo cia mbaara, o iria cia utheri. **13** Nituthiige na mithiire magiriuro, o iria yagiriire gukarwo nayo muthenya, tutigatoonye marugaini mooru mari na nyimbo njuru na uriu, na tutigatoonye utharia-ini kana maundu ma ura-thoni, na tutikagie na njugitano na kuiguanira uuru. **14** No riri, mwihumbi Mwathani Jesu Kristu, na mutigatuire mwiciragia o uria mungihingia meriria ma miri ino ya mehia.

14 Na riri, mundu uria ukoragwo ari na witikio mihuthu mwamukirei, mutikumutuira ciira ni undu wa maundu maria mataiguanirwo. **2** Witikio wa mundu umwe-ri, ni mwitikiritie kuria irio cia mthemba yothe, no mundu ung, uria uri witikio mihuthu, ariaga o mthemba ya nyeni. **3** Mundu uria uriaaga mthemba yothe ya irio ndakae kumena mundu uria utekaga uguo, nake mundu uria utariaga indo imwe-ri, ndakae gutuira ciira mundu uria uriaaga ciothe tondu Ngai ni mwitikiritie. **4** Wee ukiri u niguo utuire ndungata ya mundu ung ciira? Mwathi wayo niwe umenyaga irungi wega kana igwite. Nayo niirugamaga, tondu Mwathani niwe uri na uhoti wa gutuma irugame. **5** Mundu umwe-ri, onaga ta kuri muthenya umwe mutheru kuri iria ingi; nake mundu ung akoona muthenya yothe no undu umwe. O mundu niemenyere wega na ngoro yake. **6** Mundu uria wonaga muthenya umwe uri wa mwanya-ri, ekaga uguo ni undu wa Mwathani. Nake uria uriaaga nyamari, ariaga ni undu wa Mwathani, nigukorwo ni Ngai acookagira ngaatho; nake uria utaciriaga-ri, ekaga uguo ni undu wa Mwathani, na ni

Ngai acookagiria ngaatho. 7 Nigukorwo gutiri o na umwe witu uturaga ni undu wake mwene, na gutiri o na umwe witu ukuaga ni undu wake mwene. 8 Ni undu tungtutura muoyo-ri, tuturaga ni undu wa Mwathani; na tungikuar-ri, twakua ni undu wa Mwathani. Ni undu ucio tungikorwo turi muoyo kana tukuite-ri, turi o a Mwathani. 9 Uhoru uyū nigu watumire Kristu akue na acooke ariuke, nigu watuika Mwathani wa aria akuu na aria mari muoyo. 10 Wee-ri, ugutura muru kana mwar wa Ithe wanyu ciira niki? Kana ukumena muru kana mwar wa Ithe wanyu niki? Nigukorwo ithuotho nitukarugama mbere ya giti gĩa ciira kĩa Ngai. 11 O ta uria kwandikito atiri: “Titheru, o ta uria ni nduraga muoyo, iru o riothe nirigaturio mbere yakwa; naruo rurimi o ruothe nirukoimbura Ngai, ugo nigu Mwathani ekuaga.” 12 Hakiri ugo-ri, o umwe witu niakaheana uhoru wake mwene mbere ya Ngai. 13 Ni undu ucio nitugitige gutuanira ciira ithu ene. Handu ha ugo-ri, kaba mutue na meciiria manyu ati mutigatuma muru kana mwar wa Ithe wanyu ahingwo kana agwe njira-ini. 14 Ni nimenyete wega biu ndi thini wa Mwathani Jesu, ati gutiri irio iri thaahu cio nyene. No riri, mundu uria wonaga kindu ta kiri thaahu-ri, ucio har we kindu kiu ni kiri thaahu. 15 Angikorwo muru kana mwar wa thoguo niekugua uuru tondū wa kiria uriraga-ri, wee nitugite guthi na mithiire ya wendani. Tiga gutuma muru kana mwar wa Ithe wanyu ucio Kristu aakuriire oore ni undu wa kiria uraria. 16 Mutikanareke undu uria muonaga uri mwega utuika wa gucambio. 17 Nigukorwo uhamaki wa Ngai ti uhoru wa kiria na kunyua, no ni wa uthingu, na thayu o na gikeno iria ciumaga kuri Roho Muthero, 18 tondū mundu o wotho uria utungatagira Kristu na njira icio nikenagia Ngai, o na akoonagwo ari mwega ni andu. 19 Ni undu ucio-ri, nitwikiragei kyo gĩa gwikaga maundu maria marehaga uhoru wa thayu na magatuma tuonganire hinya. 20 Mutikanathukie wira wa Ngai ni undu wa irio. Irio ciothe ni theru, no riri, ni uuru mundu kuria kindu o giothe kiria kingihithia mundu

uria ung. 21 Ni kaba kwaga kuria nyama, kana kunyua ndibei o na kana gwika undu ung o na uriku uria ungutuma muru kana mwar wa Ithe wanyu ahithio. 22 Ni undu ucio-ri, undu uria witikitie ukoni maundu macio-ri, niumenyeke gatagati gaku na Ngai. Kurathimwo-ri, ni mundu uria utari undu angicuukira ni undu wa kindu kiria onaga kiri kiega agika. 23 No riri, mundu angikorwo ari na nganja, acooke arie irio iria ari na nganja nacio, mundu ucio nietuiriire ciira, tondū kuria gwake gutumanite na witikio; nago undu o wotho uoimanite na witikio ni mehia.

15 Na riri, ithu aria turi na hinya-ri, twagiriwo nigukuuanagira na aria matari na hinya maundu mao ma uhinyaru na to gwikenagia ithu ene. 2 O umwe witu niagiriwo nigukenia mundu uria ung ni undu wa maundu make mega, nigeetha ongererwo hinya. 3 Nigukorwo o na Kristu ndekenire we mwene, no o ta uria kwandikito atiri: “Irumi cia aria makurumaga ni ni ciagwiriire.” 4 Nigukorwo maundu mothe maria maandikirwo tene maandikirwo mari ma guturuta, nigeetha tugiege na kirigiro ni undu wa gukiriria na kumiriro ni Maandiko macio. 5 Ngai uria uheanaga ukiriria na uumaniriria aromuhe roho wa uiguanu o mundu na uria ung riria mukurumira Kristu Jesu, 6 nigeetha mugocithagie Ngai o we Ithe wa Mwathani witu Jesu Kristu muri na ngoro imwe na mugambo umwe. 7 Ni undu ucio, o mundu niagitikagire uria ung, o ta uria mwetikirwo ni Kristu, nigeetha Ngai agoocagwo. 8 Nigukorwo ngumwira atiri, Kristu okire ari ndungata ya Ayahudi ni undu wa uhoru wa ma wa Ngai, nigu ahingie ciiranio iria cieriwo maithe maitu ma tene, 9 nigeetha andu-a-Nduri magocithagie Ngai ni undu wa tha ciake, ta uria kwandikito atiri: “Ni undu ucio ningukigooa ndi gatagati ka nduri; nindiriinaga nyimbo cia kugooa riitwa riaku.” 10 Ningi ni kwiritwo atiri: “Kenai, inyu andu-a-Nduri, muri hamwe na andu ake.” 11 Na ningi ni kwiritwo atiri, “Goocai Mwathani, inyu andu-a-Nduri othe, na mumunire nyimbo

cia kũmũgooca, inyuĩ andũ othe.” 12 O na ningĩ, Isaia nĩoigĩte atĩrĩ, “Mũndũ ũrĩa wĩtagwo Mũri wa Jesii nĩagooka, o we ũrĩa ũkaarahũka atuĩke wa gwatha ndũrĩrĩ, nao andũ-acio-a-Ndũrĩrĩ nĩmakaagĩa na kĩrĩgĩrĩro thĩĩnĩ wake.” 13 Na rĩrĩ, Ngai ũrĩa arĩ we mwĩhoko witũ aromũiyũria na gĩkeno gĩothe na thayũ tondũ wa ũrĩa mũmwĩhokete, nĩgeetha mũkĩrĩrĩrie kũgĩa na kĩrĩgĩrĩro nĩ ũndũ wa hinya wa Roho Mũtheru. 14 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, nĩ mwene nĩnjĩtikĩrĩte atĩ inyuĩ ene nĩmũiyũritwo nĩ wega, na nĩ mũrĩ na ũmenyo mũĩganu, o na mũkahota gũtaarana inyuĩ ene. 15 Ndĩmwandĩkiire ũndũ ũyũ ndĩ na ũũmĩrĩru mũĩngĩ ngĩmwĩra maũndũ mamwe, taarĩ kũmũirirania maũndũ macio rĩngĩ, nĩ ũndũ wa wega ũrĩa Ngai aaheire, 16 nĩguo nduĩke mũtungatĩri wa Kristũ Jesũ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, ndutage wĩra wa mũthĩnjĩri-Ngai wa kũhunjagia Ũhoru-ũrĩa-Mwega wa Ngai, nĩgeetha andũ-a-Ndũrĩrĩ magaatũika igongona rĩĩtikĩrĩku nĩ Ngai, o rĩrĩa rĩtherie nĩ Roho Mũtheru. 17 Nĩ ũndũ ũcio nĩngwĩraha thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ nĩ ũndũ wa ũtungata wakwa ngĩtungatĩra Ngai. 18 Ndikũgeria kwaria ũndũ o na ũrĩkũ tĩga o ũrĩa Kristũ ahĩngĩtie na ũndũ wakwa harĩ ũhoru wa gũtongoria andũ-a-Ndũrĩrĩ ũhoru-inĩ wa gwathĩkĩra Ngai, nĩ ũndũ wakwa kũheana ũhoru na maũndũ marĩa mekirwo, 19 na ũndũ wa hinya ũrĩa watũmaga kũringwo ciama na kuonwo morĩrũ, tondũ wa hinya wa Roho Mũtheru. Na nĩ ũndũ wa ũguo kuuma Jerusalemu kũrigicũka nginya Iluriko, nĩhunjĩtie biũ Ũhoru-ũrĩa-Mwega wa Kristũ. 20 Na rĩrĩ, ndũire ndũirĩrĩrie kũhunja Ũhoru-ũrĩa-Mwega kũrĩa Kristũ atamenyekete, nĩgeetha ndikanatuĩke wa gwaka igũrũ rĩa mũthingi wakĩtwo nĩ mũndũ ũngĩ. 21 No rĩrĩ, nĩgũtuĩke o ta ũrĩa kwandĩkitwo, atĩrĩ: “Arĩa matarĩ meerwo ũhoru wake nĩo makaawona, na arĩa matarĩ maigua nĩo magaatũkĩrwo nĩguo.” 22 Kĩu nĩkĩo gĩtũmi kĩrĩa kĩanagiria mahinda maingĩ njũke kũu kwanyu. 23 No rĩu, tondũ hatĩrĩ handũ hangĩ ingĩrũta wĩra ng’ongo-inĩ ici, na tondũ mĩaka mũĩngĩ nĩngoretwo ngĩrĩrĩria kũmuona-rĩ, 24 nĩndĩrabanga gwĩka ũguo ngĩthĩĩ Sipania. Nĩndĩrehoka gũkaamũceerera ngĩhĩtũkĩra kũu

kwanyu, na atĩ nĩmũkandeithĩrĩria gũthĩĩ rũgendo rũu, thuutha wa gũkenanĩra na inyuĩ ihinda inini. 25 No rĩu ndĩ rũgendo-inĩ ngĩthĩĩ Jerusalemu ngatungatĩre andũ arĩa aamũre marĩ kũu. 26 Nĩgũkorwo andũ a Makedonia na a Akaia nĩmoonire arĩ wega kũhotha nĩguo mateithie andũ arĩa athĩĩni a thiritũ ya andũ arĩa aamũre kũu Jerusalemu. 27 ũguo nĩguo moonire kwagĩrĩre, na ti-itherũ nĩ marĩ na thĩĩrĩ wa andũ acio. Tondũ wa rĩrĩ, angĩkorwo andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩmagwatanĩire na Ayahudi irathimo cia kĩiroho-rĩ, o nao marĩ na thĩĩrĩ kũrĩ Ayahudi wa kũmatungatĩra na indo iria marathimĩtwo nacio. 28 Nĩ ũndũ ũcio ndaarĩkia kũruta wĩra ũcio, na menye wega atĩ maciaro macio nĩ marĩkia kwamũkĩrwo-rĩ, hĩndĩ ĩyo nĩngamũceerera ngĩthĩĩ Sipania. 29 Nĩnjũũ atĩ ngĩũkĩra kũu kwanyu, ngaakorwo njiyũrĩrĩrwo nĩ irathimo cia Kristũ. 30 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, nĩndamũthaita nĩ ũndũ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ na nĩ ũndũ wa wendani ũrĩa tũheetwo nĩ Roho, atĩ mũnyiitanĩre na nĩ kĩgiano-inĩ gĩakwa na ũndũ wa kũhooya Ngai nĩ ũndũ wakwa. 31 Hooyai nĩgeetha ngaahonokio kuuma kũrĩ andũ arĩa matetikĩtie a kũu Judea, na ningĩ atĩ ũtungata wakwa kũu Jerusalemu ũgetikĩrĩka nĩ andũ arĩa aamũre akuo, 32 nĩgeetha ngooka kũrĩ inyuĩ ngenete, Ngai enda, na tũcanjamũke tũrĩ hamwe. 33 Ngai mwene thayũ aroikara hamwe na inyuĩ inyuothe. Amenĩ.

16 Nĩngũgaathĩrĩria mwarĩ wa lthe witũ Fibi kũrĩ inyuĩ, ũrĩa ũtungataga thĩĩnĩ wa kanitha wa Kenikirea. 2 Nĩngũmũhooya mũmwamũkĩre thĩĩnĩ wa Mwathani o ta ũrĩa mũngĩamũkĩra andũ arĩa aamũre, na mũmũhe ũteithio o wothe angĩbatario nĩguo kuuma kũrĩ inyuĩ, nĩgũkorwo o nake anakorwo arĩ ũteithio mũnene kũrĩ andũ aingĩ, o hamwe na nĩ mwene. 3 Geithiai Pirisila na Akula, arĩa tũrutaga wĩra nao tũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. 4 O nĩmẽndire kũũragwo nĩ ũndũ wakwa. Na to nĩ nyiki ndĩramacookeria ngaatho, no nĩmacookeirio ngaatho nĩ makanitha mothe ma andũ-a-Ndũrĩrĩ. 5 Geithiai o na kanitha ũrĩa ũcemanagia kwao mũcĩ. Geithiai mũrata wakwa Epeneto, ũrĩa warĩ mwĩtikia wa Kristũ wa mbere

kūu būrūri wa Asia. 6 Geithiai Mariamu, ūrīa warutire wīra na kīyo kīnene mūno nī ūndū wanyu. 7 Geithiai Anderoniko na Juniasi, andū a mūhīrīga witū arīa tuohetwo hamwe. Nao nī marī igweta gatagatī-inī ka atūmwo, o na ningī nīmatuīkire a Kristū mbere yakwa. 8 Geithiai Ampiliato, ūrīa nyendete mūno thīinī wa Mwathani. 9 Na mūgeithie Urubano, ūrīa tūrutithanagia wīra wa Kristū nake, o na mūgeithie mūrata wakwa nyendete Sitakusi. 10 Geithiai Apele, ūrīa wageririo na akīmenyeka atī nī wa Kristū kūna. Na mūgeithie andū a nyūmba ya Arisitobulo. 11 Ningī mūgeithie Herodioni, ūrīa wa mūhīrīga witū. Geithiai andū a nyūmba ya Narikiso arīa marī thīinī wa Mwathani. 12 Geithiai Turufena na Turufosa, andū-a-nja acio marutaga wīra na hinya thīinī wa Mwathani. Na mūgeithie mūrata wakwa Perisi, mūndū-wa-nja ūngī o nake ūrutite wīra na hinya mūno thīinī wa Mwathani. 13 Geithiai Rufusi, ūrīa mūthuure thīinī wa Mwathani, o na mūgeithie nyina, ūrīa ūkoretwo arī o ta maitū. 14 Ningī mūgeithie Asunikirito, na Felegoni, na Herime, na Pateroba, na Herima, o na ariū na aarī a Ithe witū arīa marī hamwe nao. 15 O na ningī mūgeithie Filologo, na Julia, na Nerea na mwarī wa nyina, na Olumpa, na arīa othe aamūre makoragwo hamwe nao. 16 Geithaniai mūndū na ūrīa ūngī na ngeithi theru cia kīmumunyano. Makanitha mothe ma Kristū nīmamūgeithia. 17 Ariū na aarī a Ithe witū, nīngūmūthaita mwīmenyagīrīre andū arīa marehaga nyamūkano na maūndū ma kūmūhīngithia, marīa mareganīte na ūhoru ūrīa mūrūtītū. Eheragīrai andū ta acio. 18 Nīgūkorwo andū ta acio ti Mwathani witū Kristū matungataga, no nī nda ciao ene matungataga. Nīmaheenagia ngoro cia andū arīa matooī ūūru na ūndū wa mīario yao mīnyoroku na ndeto ciao cia kwīyendithīrīria. 19 Andū othe nīmaiguīte ngumo ya wathīki wanyu, nī ūndū ūcio nīnīyūrītū nī gīkeno nī ūndū wanyu; no nīngwenda mūgīe na ūūgī harī maūndū marīa mega, na mwage ūcuuke harī maūndū marīa mooru. 20 Ngai mwene thayū nīarīhehenja Shaitani o narua, na inyuī

mūmūrangīrīre rungu rwa magūrū manyu. Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūroikara na inyuī. 21 Nīm-wageithio nī Timotheo, ūrīa tūrutaga wīra nake, o na Lukio, na Jasoni na Sosipatero, arīa a mūhīrīga witū. 22 Nī Teritio, mwandiki wa marīa maya, nīdamūgeithia thīinī wa Mwathani. 23 Nake Gayo, ūrīa ūnyiitite ūgeni na ūrīa ūtugaga andū a kanitha othe, nīamūgeithia. Nīm-wageithio nī Erasito, ūrīa mūigi kīgīna gīa itūūra, na mūrū wa ithe witū Kwarito. (24 Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na inyuī inyuothe. Amenī.) 25 Na rīu kūrī ūrīa ūngīhota kūmūrūgamia wega nī ūndū wa Ūhoru-ūrīa-Mwega ūrīa hunjagia, na kwanīrīra ūhoru wa Jesū Kristū kūrīngana na ūguūrio wa maūndū marīa ma hito marīa matūire mahithītū kuuma tene, (aiōnios g166) 26 no rīu nīmaguūrie na makamenyithanio thīinī wa Maandiko marīa ma ūnabī, nī ūndū wa watho wa Ngai, o we ūrīa ūtūūruga tene na tene, nīgeetha ndūrīrī ciothe imwītīkie na imwathīkagīre: (aiōnios g166) 27 nake Ngai, o we wiki mūūgī-rī, arotūūra agocagwo nginya tene na ūndū wa Jesū Kristū! Amenī. (aiōn g165)

1 Akorinitho

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, o nĩ ndeetirwo nduike mütümwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai, ndiratũma ngeithi ici tũrĩ hamwe na mũrũ wa Ithe witũ Sosithene, **2** Twandĩkĩra kanitha wa Ngai ūrĩa ūrĩ Korinitho, kũrĩ arĩa othe maamũritwo thĩinĩ wa Kristũ Jesũ na magetwo matuike andũ atheru, o hamwe na arĩa othe marĩ kũndũ guothe makayagĩra rĩitwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we Mwathani wao na witũ: **3** Wega na thayũ irogĩa kũrĩ inyuĩ ciumĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ na Mwathani Jesũ Kristũ. **4** Nĩnjookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ūndũ wanyu, nĩ ūndũ wa wega wake ūrĩa mũheetwo thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **5** Nĩgũkorwo thĩinĩ wake nĩmũtongetio maũndũ-inĩ mothe, mũgatongio ūhoroinĩ wa mĩario yanyu yothe o na ūhoroinĩ wothe wa kũmenya maũndũ, **6** tondũ-rĩ, ūira witũ ūkonĩ Kristũ nĩwekĩrwo hinya thĩinĩ wanyu. **7** Nĩ ūndũ ūcio gũtirĩ kĩheo gĩa kĩiroho o na kĩmwe mũtarĩ nakĩo, o mũgĩetagĩrĩra na kĩyo kũguũranĩrio kwa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **8** Nake nĩarĩmũikaragia mũrĩ na hinya nginya mũthia, nĩguo mũtikanakorwo mũrĩ na ūcuuke mũthenya ūrĩa wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **9** Ngai nĩ mwĩhokeku, o we ūrĩa wamwĩtire nĩguo mũkorwo na ngwatanĩro na Mũriũ Jesũ Kristũ, Mwathani witũ. **10** Atĩrĩrĩ, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndamũthaita thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, atĩ inyuothe mũiguane o mũndũ na ūrĩa ūngĩ, nĩguo mũtikagĩ na nyamũkano gatagatĩ-inĩ kanyu, no mũikare mũiguanĩte, na mũrĩ na meciiria o mamwe, na ngoro o imwe. **11** Tondũ rĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmenyithĩtio nĩ andũ amwe a kuuma nyũmba ya Kiloe atĩ nĩ kũrĩ na ngũĩ gatagatĩ-inĩ kanyu. **12** Ūrĩa ndĩroiga nĩ atĩrĩ: Ūmwe wanyu oigaga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Paŭlũ”; ūngĩ akoiga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Apolo”; nake ūngĩ akoiga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Kefa”; o na ningĩ ūngĩ akoiga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Kristũ.” **13** Kaĩ Kristũ agayanĩtio? Paŭlũ-rĩ, nĩwe waambirwo mũti igũrũ nĩ ūndũ wanyu? Mwabatithirio thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Paŭlũ? **14** Nĩngũcookia ngaatho nĩ

ũndũ gũtirĩ o na ūmwe wanyu nĩ ndaabatithirie, o tĩa Kirisipo na Gayo. **15** Nĩ ūndũ ūcio gũtirĩ mũndũ o na ūmwe ūngiuga atĩ mwabatithirio thĩinĩ wa rĩitwa rĩakwa. **16** Iĩ, o na ningĩ nĩndabatithirie andũ a nyũmba ya Stefana; no tĩa acio, ndingĩrikana kana nĩ kũrĩ mũndũ ūngĩ ndaabatithirie. **17** Nĩ gũkorwo Kristũ ndaandũmire ngabatithanie, no aandũmire ngahunjĩe Ūhor-ũrĩa-Mwega, no ti ndũheane na ūũgĩ wa mũndũ, nĩgeetha mũtharaba wa Kristũ ndũkae kwagithio kĩaene. **18** Nĩgũkorwo ndũmĩrĩri ya mũtharaba nĩ ūrimũ kũrĩ arĩa maroora, no kũrĩ ithuĩ arĩa tũrahonokio-rĩ, ūndũ ūcio nĩ hinya wa Ngai. **19** Nĩgũkorwo kwandĩkitwo atĩrĩ: “Ūũgĩ wa andũ arĩa oogĩ nĩkũniina ngaaũniina; nague ūmenyo wa andũ arĩa imenyi ndikĩũtue wa tũhũ.” **20** Mũndũ ūrĩa mũũgĩ-rĩ, akĩrĩ kũ? Mũndũ ūrĩa mũthomu-rĩ, akĩrĩ kũ? Arĩ ha mũciiri ūrĩa ūũĩ gũciira maũndũ ma mahinda maya tũrĩ? Githĩ Ngai ndatuĩte ūũgĩ wa thĩ ino ūrimũ? **(aiōn g165)** **21** Nĩgũkorwo Ngai na ūndũ wa ūũgĩ wake nĩonire atĩ andũ a thĩ ino na ūũgĩ wao matikaamũmenya, akĩona kwagĩrĩre ahũthĩre maũndũ ma ūrimũ marĩa tũhunjagia nĩgeetha ahonokie arĩa mamwĩtikagia. **22** Ayahudi metagia ciama, nao Ayunani macaragia ūũgĩ, **23** no ithuĩ tũhunjagia ūhoru wa Kristũ arĩ mwambe mũti igũrũ: maũndũ macio nĩ mũhĩnga kũrĩ Ayahudi na ūrimũ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, **24** no kũrĩ arĩa Ngai etĩte, Ayahudi o na Ayunani, Kristũ nĩwe hinya wa Ngai na ūũgĩ wa Ngai. **25** Nĩgũkorwo ūrimũ wa Ngai nĩ mũũgĩ gũkĩra ūũgĩ wa mũndũ, nague ūhũthũ wa Ngai nĩ mũritũ gũkĩra hinya wa mũndũ. **26** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ta gĩciiriei ūrĩa mwatarĩ rĩrĩa mwetirwo. Ti aingĩ anyu oogĩ na ūũgĩ wa andũ a gũkũ thĩ; na ti aingĩ mangĩaguucĩrĩrie andũ; o na ti aingĩ maciarĩrwo mĩciĩ rĩa irĩ igweta. **27** No Ngai aathuurire maũndũ marĩa ma ūrimũ ma thĩ ino nĩguo aconorithie andũ arĩa oogĩ; ningĩ Ngai aathuurire maũndũ marĩa matarĩ hinya ma thĩ ino nĩguo aconorithie arĩa marĩ hinya. **28** Agĩthuura maũndũ marĩa mahũthũ ma thĩ ino, na marĩa matarĩ ma gũtĩka, o gwata marĩa matarĩ maũndũ kũrĩ, nĩgeetha amaagithie bata, **29** nĩgeetha mũndũ o na ū ndakanetĩie mbere ya

Ngai. **30** No rĩrĩ, nĩwe ūtũmĩte mũkorwo mũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, ūrĩa ūtũkĩte ūũgĩ uumĩte kũrĩ Ngai nĩ ūndũ witũ, ūguo nĩ kuuga, ūthingu witũ, na ūtheru, na gũkũrwo. **31** Nĩ ūndũ ūcio, o ta ūrĩa kwandĩkitwo atĩrĩ: “Mũndũ ūrĩa ūkwĩraha, nĩerahage nĩ ūndũ wa Mwathani.”

2 Hĩndĩ rĩa ndookire kũrĩ inyuĩ, ngĩmũhunjĩria ūira wa hitho ya ūhoru wa Ngai, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndiamwarĩirie na mĩario ya kanua kega kana ūũgĩ mũnene. **2** Nĩgũkorwo nĩndatuĩte itua ndĩrĩ ūndũ ūngĩ ngwenda kũmenya, rĩria rĩothe ndaari na inyuĩ, o tĩa ūhoru wa Jesũ Kristũ na kwambwo gwake mũtĩ-igũrũ. **3** Ndookire kũrĩ inyuĩ itarĩ na hinya, na ndĩ na guoya, o na ngĩinainaga mũno. **4** Ndũmĩrĩri yakwa na kũhunja gwakwa itiarĩ na ciugo cia kũguucanĩrĩria na ūũgĩ, no nĩcionanagia hinya wa Roho, **5** nĩguo wĩtikio wanyu ndũgakorwo ūtiĩrĩrĩrwo nĩ ūũgĩ wa andũ, o tĩa hinya wa Ngai. **6** No ningĩ ithuĩ-rĩ, tũrĩ gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa agima twaragia ūhoru wa ndũmĩrĩri ya ūũgĩ, no tũtiaragia ūhoru wa ūũgĩ wa mahinda maya, kana wa aathani a mahinda maya arĩa matarĩ kũria merekeire. (aiĩn g165) **7** No ithuĩ-rĩ, twaragia ūhoru wa ūũgĩ wa Ngai ūrĩa wa hitho, ūũgĩ ūrĩa watũire ūrĩ mũhithe, o ūrĩa Ngai aathĩrĩre o mbere ya kũũmba thĩ nĩ ūndũ wa riiri witũ. (aiĩn g165) **8** Gũtirĩ o na ūmwe wa anene a mahinda maya wamenyire ūhoru ūcio, nĩgũkorwo mangĩaũmenyete-rĩ, matingĩaambire Mwathani wa riiri. (aiĩn g165) **9** Nĩgũkorwo no ta ūrĩa kwandĩkitwo atĩrĩ: “Maũndũ marĩa matarĩ monwo na maithe, na matarĩ maiguu na matũ, o na matarĩ maatoonya ngoro ya mũndũ, nĩmo Ngai athondekeire andũ arĩa mamwendete”: **10** no Ngai nĩatũguũrĩrie maũndũ macio na ūndũ wa Roho wake. Roho nĩathuthuuragia maũndũ mothe, o na maũndũ ma Ngai marĩa marikĩru mũno. **11** Tondũ-rĩ, nũũ ūũĩ meciiria ma mũndũ, tĩa o roho wa mũndũ ūrĩa ūrĩ thĩĩnĩ wake? O ta ūguo-rĩ, gũtirĩ mũndũ ūũĩ meciiria ma Ngai, o tĩa Roho wa Ngai. **12** Tũtiāmũkĩrite roho wa thĩ ĩno, no tũheetwo Roho ūrĩa uumĩte kũrĩ Ngai, nĩguo tũmenyage iheo iria Ngai atũheete o ūguo tũhũ. **13** Maũndũ macio nĩmo twaragia, no

tũtimaaragia na ciugo iria tũrutitwo na ūũgĩ wa mũndũ, no nĩ na ciugo iria tũrutagwo nĩ Roho, tũgataarĩria ūhoru wa ma wa kũiroho na ciugo cia kũiroho. **14** Mũndũ ūtarĩ na Roho ndetikagĩra maũndũ marĩa moimaga kũrĩ Roho wa Ngai, tondũ maũndũ macio nĩ ūrimũ kũrĩ we, na ndangĩmamenya, tondũ makũũrĩkanaga na njĩra ya kũiroho. **15** Mũndũ wa kũiroho nĩakũũranaga maũndũ mothe, nowe mwene gũtirĩ mũndũ ūngĩmũtuĩra: **16** “Nĩ ūndũ-rĩ, nũũ ūngĩmenya meciiria ma Mwathani, nĩguo akimũtaare?” No ithuĩ tũrĩ na meciiria ma Kristũ.

3 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndingĩahotire kũmwarĩria ta mũrĩ andũ a kũiroho, no ndaamwarĩrie ta mũrĩ andũ a thĩ, o ta twana tũnini thĩĩnĩ wa Kristũ. **2** Ndaamũheire iria, no ti irio nyũmũ ndaamũheire, nĩgũkorwo mũtiakinyĩte a gũcirĩa. Ti-itherũ o na rĩu mũtikinyĩte a gũcirĩa. **3** O na rĩu mũrĩ andũ a thĩ. Kuona atĩ kũrĩ na ūiru na ngũĩ thĩĩnĩ wanyu-rĩ, githĩ mũtikĩrĩ andũ a thĩ? Githĩ mũtiragĩka o ta ūrĩa andũ a ndũire mekaga? **4** Nĩ ūndũ-rĩ, rĩria mũndũ ūmwe ekuuga atĩrĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Paũlũ,” nake ūrĩa ūngĩ akoiga atĩrĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Apolo,” githĩ mũtikĩrĩ o andũ a ndũire? **5** Kaĩ Apolo akĩrĩ ū? Nake Paũlũ akĩrĩ ū? Acio maarĩ o ndungata, iria ciatũmire mwĩtikie, o ta ūrĩa Mwathani aagaĩre o mũndũ wĩra wake. **6** Nĩ nĩ mbeũ ndahaandire, nake Apolo agĩciitĩrĩria maaĩ, no nĩ Ngai watũmire ikũre. **7** Nĩ ūndũ ūcio ti mũndũ ūrĩa ūhaandaga kana ūrĩa ūitagĩrĩria maaĩ ūrĩ bata, no ūrĩa ūrĩ bata nĩ Ngai, ūrĩa ūtũmaga ikũre. **8** Mũndũ ūrĩa ūhaandaga na mũndũ ūrĩa ūitagĩrĩria maaĩ makoragwo na muoroto ūmwe, na o mũndũ akaarihwo kũringana na wĩra wake we mwene. **9** Nĩgũkorwo tũrutithanagia wĩra hamwe na Ngai; na inyuĩ mũrĩ mũgũnda wa Ngai, na mwako wa Ngai. **10** Nĩ ūndũ wa wega ūrĩa Ngai aaheete, nĩ nĩ gwaka ndaakire mũthingi haana ta mwakithia ūrĩa mũũgĩ nake mũndũ ūngĩ nĩ gwaka araaka igũrũ rĩa mũthingi ūcio. No o mũndũ nĩamenyagĩrĩre ūrĩa egwaka igũrũ rĩraguo. **11** Nĩgũkorwo gũtirĩ mũndũ ūngĩaka mũthingi ūngĩ tĩa ūrĩa ūrĩkĩtie gwakwo, na nĩguo Jesũ Kristũ. **12** Angĩkorwo mũndũ o na ū

egwaka igūrū rīa mūthingi ūyū akīhūthagīra thahabu, kana betha, kana mahiga ma goro, kana mbaū, kana nyeki, o na kana rūūa-rī, **13** wīra wake nīūkoneka ūrīa ūtariī, tondū Mūthenya ūcio nīūgaatūma woneke ūtheri-inī. Wīra ūcio ūkaaguūrio na mwaki, nīgūkorwo wīra wa o mūdū nīūkagerio na mwaki ūcio. **14** Angīkorwo kīrīa mūdū aakīte mūthingi-igūrū nīgīgetiirīa mwaki ūcio-rī, nīakarīhwo mūcaara wake. **15** Angīkorwo nīūkahīa-rī, nīakoowō nīguo; nowē mwene nīakahonoka, no akaahonoka ta mūdū ūgereire mwaki-inī. **16** Kaī inyuī mūtoō atī inyuī ene mūrī hekarū ya Ngai, na atī Roho wa Ngai atūūrāga thīinī wanyu? **17** Mūdū o wothē angīananga hekarū ya Ngai-rī, Ngai nīakamwananga; nīgūkorwo hekarū ya Ngai nī theru, na nī inyuī hekarū ūyo. **18** Mūtīkae kwīheenia. Mūdū o na ūrīkū thīinī wanyu angīkorwo nīeciiragia nī mūūgī na ūūgī wa mahinda maya tūrī-rī, nīagītūike “kīrimū” nīguo atuīke mūūgī. (aiōn g165) **19** Nīgūkorwo ūūgī wa thī īno nī ūrimū maitho-inī ma Ngai. O ta ūrīa kwandikītwo atīrī, “Nīanyīitaga arīa oogī waara-inī wao”; **20** o na ningī nī kwandikītwo atīrī, “Mwathani nīoī atī meciirīa ma arīa oogī nī ma tūhū.” **21** Nī ūndū ūcio-rī, mūdū o na ūrīkū ndakae kwīraha na ūhorō wa andū! Maūdū mothe nī manyu, **22** kana nī Paūlū, kana nī Apolo, kana nī Kefa, kana nī thī īno, kana nī muoyo, kana nī gīkuū, kana nī maūdū marīa marī ho rīu, kana nī maūdū marīa magooka, mothe nī manyu, **23** na inyuī mūrī a Kristū, nake Kristū nī wa Ngai.

4 Nī ūndū ūcio-rī, andū magīrīrwo nīgītūonaga ta ndungata cia Kristū, na ta tūrī andū arīa mehokeirwo maūdū ma hitho ma Ngai. **2** Rīu nīkūbataranītie atī andū arīa mehokeirwo maūdū no nginya monanie atī nī ehokeku. **3** Ndingīmaka o na hanini ingītūirwo ciira nī inyuī, kana nduīrwo nī igooti rīa andū o na rīrīkū; ti-itherū o na nī mwene ndingītūira ciira. **4** Nī mwene ndirī na ūndū ingīcuukīra, no ūndū ūcio ndūngītūma nduīke atī ndirī na mahītia. Mwathani nīwe ūnduagīra ciira. **5** Nī ūndū ūcio ndūkae gūtua ciira ihinda rīrīa rīamūre rītakinyīte;

eterera nginya Mwathani ooke. Maūdū marīa mahithe nduma-inī nīakamoimīria ūtheri-inī, na nīakaguūria meciirīa ma ngoro cia andū. Ihinda rīu o mūdū nīakamūkīra ngaatho ciake kuuma kūrī Ngai. **6** Rīu-rī, ariū na aarī a Ithe witū, maūdū macio ndīramaringithania na ūhorō wakwa mwene na wa Apolo nīguo mūgunīke, nīguo mwīrute na ithuī gītūmi kīa ūrīa kwīragwo atīrī, “Mūtīkae kwagarara ūrīa kwandikītwo.” Nīgeetha mūtīkae gwītīia mūdū ūmwe makīria ya ūrīa ūngī. **7** Nī ūndū-rī, nūū ūtūmīte wīone ūrī na ngūūrani na mūdū ūngī o wothē? Nī kī ūrī nakīo ūtaaheirwo? Na angīkorwo nīwaheirwo-rī, ūragītīia nīkī ta atarī kūheo waheirwo? **8** Nīmūrīkītīe kūgīa na kīrīa gīothe mwendaga! Nīmūrīkītīe gūtonga! Nīmūtūikīte athamaki, ithuī tūtārī ho! Naarī korwo ti-itherū nīmwtuīkīre athamaki kūna nīguo tūtūike a gūthamaka hamwe na inyuī! **9** Nīgūkorwo ndīrona atī ithuī atūmwō Ngai atūīgīte handū tūrīonekaga tūrī thuutha wa andū arīa angī othe, na ta andū matuīrīrwo kūūrāgīrwo thīinī wa kīhaaro kīa mathako. Nītūtūtītwo kīndū gīa kwīrorerwo nī thī yothē, kūrī araika o na kūrī andū. **10** Ithuī tūrī irimū nī ūndū wa Kristū, no inyuī mūrī andū oogī mūno thīinī wa Kristū! Ithuī nī kwaga twagīte hinya, no inyuī mūrī na hinya! Inyuī nīmūheetwo gītīio, no ithuī nītūimītītwo gītīio! **11** Nginya ihinda rīrīrī ithuī tūrī tūtūūrīte tūhūūtaga na tūkanyoota, na tūgatarūkīrwo nī nguo, ningī nītūhūūrītītwo mūno, o na tūgaikara tūtārī na mīcīi. **12** Ningī nītūrutaga wīra na moko maitū tūrī na kīyo. Rīrīa twarumwo-rī, ithuī tūkarathima; na rīrīa twanyariirwo, tūkomīrīria; **13** o na rīrīa twacambio, tūcookagia ūhorō na ūhooreri. Nginya ihinda rīrīrī tūtūikīte gīko gīa thī, tūgatuīka mahuti ma gūkū thī. **14** Ndiraandika marūa maya nīguo ndīmūconore, no nīguo ndīmūtaare mūrī ta ciana ciakwa nyendete mūno. **15** O na mūngīkorwo mūrī na areri ngiri ikūmi thīinī wa Kristū, mūtīrī na maithe maingī, nīgūkorwo thīinī wa Kristū Jesū ndaatuīkīre ithe wanyu ūndū-inī wa Ūhorō-ūrīa-Mwega. **16** Nī ūndū ūcio ndamūthaita mwīgerekane na nī. **17** Nī ūndū wa gītūmi

gĩkĩ nĩngũmūtũmĩra Timotheo, mūrũ wakwa ūrĩa nyendete, na ūrĩa mwĩhokeku thĩĩnĩ wa Mwathani. Nĩekũmũiririkania mūtũũrĩre wakwa thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, ūrĩa ūringaine na ūrĩa ndutanaga makanitha-inĩ kũndũ guothe. **18** Amwe anyu nĩmatuĩkĩte etĩĩ, makona ta itarooka kũu kũrĩ inyuĩ. **19** No nĩngũũka kũrĩ inyuĩ narua, akorwo nĩ kwenda kwa Mwathani, na hĩndĩ iyo nĩngatuĩria ūrĩa andũ aya etĩĩ maaragia, o hamwe na ūhoti ūrĩa marĩ nago. **20** Nĩgũkorwo ūthamaki wa Ngai ti ūhoru wa kwaria, no nĩ wa kũgĩa na ūhoti. **21** Mũkwenda atĩa? Ngũũke kũrĩ inyuĩ na kĩboko, kana njũke na wendo hamwe na roho wa ūhooreri?

5 Nĩ ma ndeto nĩiraario atĩ thĩĩnĩ wanyu kũrĩ na ūtharia, na nĩ ūtharia mũthemba ūrĩa ūtangĩoneka o na kũrĩ andũ arĩa matetĩkĩtie Ngai: Naguo nĩ atĩ ūmwe wanyu nĩakomete na mūtumia wa ithe. **2** Na inyuĩ mũgakenera ūndũ ūcio! Githĩ mũtiagĩrĩrwo nĩgũkorwo mũiyũrĩtwo nĩ kĩa, nĩguo mũndũ ūcio wĩkĩte ūguo mũmũingate, ehene ngwatanĩro-inĩ yanyu? **3** O na ndakorwo ndirĩ hamwe na inyuĩ kũu, ndĩ hamwe na inyuĩ thĩĩnĩ wa roho, na nĩndĩkĩtie gũtuĩra mũndũ ūcio wĩkĩte ūguo ciira, o ta ndĩ hamwe na inyuĩ. **4** Hĩndĩ irĩa mũrĩkorwo mũnganĩte thĩĩnĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani witũ Jesũ, na nĩ ndĩ hamwe na inyuĩ thĩĩnĩ wa roho, o na hinya wa Mwathani witũ Jesũ ūrĩ ho-rĩ, **5** mũndũ ūcio mũneanei kũrĩ Shaitani, nĩgeetha mehia make ma kĩmwĩrĩ maniinwo, naguo roho wake ūkaahonokio mũthenya ūrĩa wa Mwathani. **6** Mwĩgaatho ūcio wanyu ti mwegu. Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ ndawa nini ya kũmbia mĩgate nĩtũmaga kĩmere gĩothe kĩimbe? **7** Eheriai ndawa iyo ya kũmbia mĩgate irĩa ya tene biũ nĩguo mũtuĩke kĩmere kĩa gĩtarĩ na ndawa ya kũmbia, tondũ ūguo nĩguo mũtarĩ. Nĩgũkorwo Kristũ, o we gatũrũme gaitũ ka Bathaka, nĩarĩkĩtie kũrutwo igongona. **8** Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, nĩtũkũngũire Gĩathĩ, ti na ndawa iyo ya tene ya kũmbia mĩgate, iyo ya rũmena na ya waganu, no tũkũngũire na mũgate ūtarĩ na ndawa ya kũmbia, o guo mũgate wa wĩhokeku na wa ūhoru wa ma. **9** Nĩndĩmwandĩkĩre marũa-inĩ makwa ngamwĩra mũtigage kũgĩaga thiritũ

na andũ arĩa ahũũri maraya, **10** ūguo ti kuuga mweheranĩre na andũ a thĩ ĩno, arĩa ahũũri maraya, kana arĩa akoroku, kana arĩa atunyani, o na kana arĩa ahooi mĩhianano. Mũngĩka ūguo-rĩ, no mũkiumire gũkũ thĩ. **11** No rĩu, ndĩramwandĩkĩra nĩguo mũtikagĩre thiritũ na mũndũ o na ūrĩkũ ūrĩa wĩtaga mūrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ, no nĩ mũhũũri maraya, kana nĩ mũkoroku, kana nĩ mũhooi mĩhianano kana nĩ mũndũ wa gũcambania, o na kana nĩ mũrĩu wa njoohi kana nĩ mũtunyani. Mũndũ ta ūcio mũtikarĩanĩre nake. **12** Ūkĩrĩ wĩra wakwa gũciirithia arĩa matarĩ a kanitha? Githĩ inyuĩ mũtikĩagĩrĩrwo nĩgũciirithia arĩa marĩ a kanitha? **13** Ngai nĩwe ūgaaciirithia arĩa marĩ nja. "Ingatai mũndũ ūcio mwaganu oime thĩĩnĩ wanyu."

6 Kũngĩkorwo kũrĩ mũndũ ūmwe wanyu ūhĩtĩirie ūrĩa ūngĩ-rĩ, no akĩgerie gũthĩĩ kũrĩ andũ arĩa matetigĩrĩte Ngai nĩguo mamatuithanie ciira, handũ ha gũthĩĩ mbere ya andũ arĩa aamũre? **2** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ andũ arĩa aamũre nĩo magaatuĩra andũ a gũkũ thĩ ciira? Na angĩkorwo nĩ inyuĩ mũgaaciirithia andũ a gũkũ thĩ-rĩ, githĩ mũtikĩrĩ na ūhoti wa gũtua maciira marĩa manini? **3** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ nĩ ithuĩ tũgaatuĩra araika ciira? Ī maũndũ ma mūtũũrĩre ūyũ-rĩ, githĩ tũtiagĩrĩrwo nĩkũmaciira makĩria! **4** Nĩ ūndũ ūcio kũngĩkorwo na mũndũ wanyu ūhĩtĩirio maũndũ-inĩ ta macio-rĩ, no mũthuure o na andũ matangĩtĩka kanitha-inĩ matuĩke a kũmũciirithia! **5** Ndoiga ūguo nĩguo ndĩmũconore. Kwahoteka atĩa atĩ thĩĩnĩ wanyu gũtirĩ mũndũ mũũgĩ ūngĩhota gũtuithania etikia eerĩ ciira mangĩhĩtania? **6** No handũ ha ūguo-rĩ, mūrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ atwaraga ūrĩa ūngĩ igooti-inĩ, na nĩ igooti-inĩ rĩa arĩa matetĩkĩtie! **7** Gũkorwo mũrĩ na maciira gatagatĩ-inĩ kanyu nĩkuonania atĩ nĩmũhootetwo biũ. Githĩ ti kaba mũtikagĩre gwĩkwo ūũru? Githĩ ti kaba mũtikagĩre kũheenio? **8** Handũ ha ūguo-rĩ, nĩmũheenaganĩa na mũgekana ūũru, na acio mwĩkaga ūguo-rĩ, nĩ ariũ na aarĩ a Ithe wanyu. **9** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ andũ arĩa aaganu matikagaya ūthamaki wa Ngai? Mũtikanaheneke: Gũtirĩ ahũũri maraya,

kana ahooi mihianano, kana itharia, kana arūme arīa metuaga ta aka, kana arūme arīa makomaga na arūme arīa angī, 10 kana aici, kana andū arīa akoroku, kana arīu, kana acambania, o na kana atunyani makaagaya ūthamaki wa Ngai. 11 Na ūguo nīguo amwe anyu mwatariī. No nīmwithambirio, na mūgītherio, na mūgītuo athingu thīinī wa rīitwa rīa Mwathani Jesū Kristū o na nī ūndū wa Roho wa Ngai witū. 12 “Nīi ndirigīrīrio gwika ūndū o wothe,” no ti ūndū o wothe ūrī kīgini. “Nīi ndirigīrīrio gwika ūndū o wothe,” no ndingiathwo nī ūndū o na ūrīkū. 13 “Irio nī cia nda na nda nī ya irio,” no Ngai nīagaciniina cieri. Mwīrī ti wa kūhūthīrwo na ūmaraya, no nī wa gūtungata Mwathani, nake Mwathani aathage mwīrī ūcio. 14 Ngai nīariūkirie Mwathani kuuma kūrī arīa akuī nī ūndū wa hinya wake, na o na ithuī nīagatūriūkia na hinya o ro ūcio. 15 Kaī inyuī mūtooī atī mīrī yanyu nī ciīga cia Kristū we mwene? Nī ūndū ūcio, no ngīoye ciīga icio cia Kristū nīguo ndīcinyiitithanie na mūmaraya? Kūroaga gūtūika ūguo! 16 Kaī inyuī mūtooī atī mūndū ūrīa wīnyīitithanagia na mūmaraya, matuīkaga mwīrī ūmwe nake? Nīgūkorwo nī kwīritwo atīrī, “Acio eerī magaatuīka mwīrī ūmwe.” 17 No mūndū ūrīa wīnyīitithanagia na Mwathani atuīkaga ūmwe nake thīinī wa roho. 18 Ūragīrai mehia ma ūmaraya. Mehia marīa mangī mothe mekagwo nī mūndū marī nja ya mwīrī wake, no mūndū ūrīa ūhūūruga ūmaraya-rī, nī mwīrī wake mwene ehagīria. 19 Kaī inyuī mūtooī atī mīrī yanyu nī hekarū ya Roho Mūtheru ūrīa ūrī thīinī wanyu, ūrīa mwaheirwo nī Ngai? Inyuī mūtīrī anyu inyuī ene; 20 inyuī mwagūrīrwo na thogora. Nī ūndū ūcio-rī, tīithagīai Ngai na mīrī yanyu.

7 Na rīrī, ha ūhoru wa maūndū marīa mwanandiīre marūa nī ūndū wamo, ngūmwīra atīrī: Nī wega mūndū mūrūme kwaga kūhikania. 2 No tondū wa ūrīa ūmaraya ūingīhīte-rī, o mūndū mūrūme nīagīrīrwo nī kūgīa na mūtumia wake mwene, na mūndū-wa-nja agīe na mūthuuri wake mwene. 3 Mūthuuri nīagīrīrwo nī kūhingagīria mūtumia wake bata wake wa kīhiko, o nake mūtumia

ahingagīrie mūthuuriwe bata wake. 4 Mūtumia ndangīathīra mwīrī wake mwene, tondū nī wake na mūthuuriwe. Ūguo no taguo mūthuuri atangīathīra mwīrī wake mwene, tondū nī wake na mūtumia wake. 5 Tigagai kūimana, o tiga rīrīa mūngīkorwo mūiguanīire, naguo gūkorwo nī kwa ihinda, nīgeetha mūgīage na ihinda rīa kūhooya. Thuutha ūcio no mūcooke hamwe rīngī, nīguo Shaitani ndakamūgerie tondū wanyu kūremwo kwīgīrīrīria. 6 Ūhoru ūcio ndawaaria taarī rūūtha nguheana, no ti gwachana ngwachana. 7 No nyende andū othe mahaane ta ūrīa nīi ndariī. No o mūndū aheetwo kīheo gīake mwene kuuma kūrī Ngai; mūndū ūmwe aheetwo kīheo gīkī, na ūrīa ūngī akaheo kīrīa kīngī. 8 Na rīrī, nī ūndū wa andū arīa matahikanītie na atumia a ndigwa, nguuga ūū: Nī wega maikare o ūguo matahikanītie, o ta ūrīa nīi ndariī. 9 No angīkorwo matingīhota kwīgīrīrīria-rī, nīmahike na mahikanie, tondū nī kaba kūhikania gūkīra gūikara makīhīahīaga. 10 Kūrī andū arīa mahikīte na makahikania-rī, ngwachana ūū, no ti nīi, nī Mwathani ūgwachana: Mūtumia ndakanatigane na mūthuuriwe. 11 No aangīka ūguo-rī, nīagīkare atarī mūhiku, kana akorwo ti ūguo, acookerere mūthuuriwe. Ningī mūthuuri ndakanaingate mūtumia wake. 12 Nī ūndū wa acio angī nguuga ūū, no nī nīi ndīroiga, ti Mwathani: Angīkorwo mūrū wa lthe witū arī na mūtumia ūtetikītie, na mūtumia ūcio etikīre matūūranie-rī, nīatige kūmūingata. 13 Nake mūtumia angīkorwo arī na mūthuuri ūtetikītie, na mūthuuri ūcio etikīre matūūranie-rī, nīatige kūmūingata. 14 Nīgūkorwo mūthuuri ūrīa ūtetikītie nīatheretio nī ūndū wa mūtumia wake, nake mūtumia ūrīa ūtarī mwītīkia nīatheretio nī ūndū wa mūthuuri wake mwītīkia. Kūngīaga gūtūika ūguo-rī, ciana cianyu no ituīke ti theru, no ūrīa kūrī rīu nī atī nī theru. 15 No rīrī, mūndū ūcio ūtetikītie angīthīi-rī, nīarekwo athīi. Nīgūkorwo mūndū mūrūme, kana mūndū-wa-nja ūrīa wītīkītie ti muohe nī ūhoru ta ūcio; Ngai atwītīte tūtūūranagie na thayū. 16 Wee mūtumia-rī, ūūi atīa kana nīwe ūkaahonokia mūthuuri waku? O na wee mūthuuri-rī, ūūi atīa

kana nīwe ūkaahonokia mūtumia waku? 17 No rīrī, mündū o mündū nīaikare mūtūūrīre ūrīa Mwathani aamūgāīre, o ūrīa Ngai aamwītīre. 18 Mündū angīkorwo eetirwo arī mūruu-rī, nīatige gūikara ta atarī mūruu. Mündū ūrīa ūtaarī mūruu rīrīa eetirwo nīatige kūrūa. 19 Kūrūa gūtīrī bata; o na kwaga kūrūa gūtīrī bata. Ūndū ūrīa ūrī bata nī kūmenyerera maathani ma Ngai. 20 O mündū nīaikarage o ūrīa aatarī rīrīa Ngai aamwītīre. 21 Wee warī ngombo rīrīa wetirwo? Ūndū ūcio ndūgagūtange, no korwo wahota kuona njīra ya kuuma ūkombo-inī-rī, gerera yo. 22 Nīgūkorwo mündū ūrīa warī ngombo rīrīa Mwathani aamwītīre-rī, ūcio nī mündū wa Mwathani ūtarī ngombo; ningī no taguo, ūrīa warī mündū muohore rīrīa Mwathani aamwītīre-rī, ūcio nī ngombo ya Kristū. 23 Inyuī mwagūrīro goro; mūtīgatūīke ngombo cia andū. 24 Ariū na aarī a lthe witū, o ūndū ūrīa mündū eehokeirwo nī Ngai-rī, nīaikarage o ūguo ūndū ūcio Ngai aamwītīre. 25 Rīu-rī, ūhorō wīgī airītu nī ūyū: Ndirī na watho uumīte kūrī Mwathani, no nīngūheana itua rīakwa ta mündū mwīhokeku nī ūndū wa kūīgūrīro tha nī Mwathani. 26 Nī ūndū wa mathīina ma mahinda maya-rī, nguona arī wega mūīkarage o ūrīa mündū atarī. 27 Wee nīūhikanītie? Ndūkaingate mūtumia waku. Wee nawe hihi ndūhikanītie? Tiga kūhikania. 28 No ūngīhikania-rī, wee ndwīhītie; o na mūrītu angīhika-rī, o nake ndehītie. No andū arīa marahika kana makahikania-rī, nīmarīonaga mathīina maingī mūtūūrīre-inī ūyū, na nīmo ndīrenda kūmūrigīrīria. 29 Ūndū ūrīa ndīrenda kuuga, ariū na aarī a lthe witū, nī atī ihinda nī inini. Kuuma rīu andū arīa marī na atumia nī kwagīrīre maikarage ta matarī nao; 30 arīa maracakaya nīmaikarage ta mataracakaya; nao arīa makenete nīmaikarage ta matakenete; o na arīa mekūgūra indo, nīmaikarage ta matarī kīndū marī. 31 nao arīa mahūthagīra indo cia thī īno, nīmaikarage ta matohanītio nacio. Nīgūkorwo ūrīa thī īno īhaana rīu-rī, nīgūthira irathira. 32 Nī ingīenda inyuī mūīkarage mūtegwītanga. Mündū ūrīa

ūtahikanītie etangaga na maūndū ma Mwathani, na eciiragia o ūrīa angīkenia Mwathani. 33 No mündū ūrīa ūhikanītie etangaga na maūndū ma gūkū thī, na eciiragia o ūrīa angīkenia mūtumia wake, 34 naguo wendī wa ngoro yake nīmūgayūkanu. Mündū-wa-nja ūtarī mūhiku kana mūrītu etangaga na maūndū ma Mwathani: Muoroto wake nī kwīheana harī Mwathani mwīrī na roho. No mūtumia mūhiku etangaga na maūndū ma thī īno, na eciiragia o ūrīa angīkenia mūthuuriwe. 35 Ndīramwarīria maūndū maya nīgeetha mūgunike, ti atī nīguo ndīmūrigīrīrie, no nīgeetha mūīkarage na mīthīire īrīa yagīrīre, mwīheanīte biū harī Mwathani mūtekūguucīrīro nī maūndū mangī. 36 Mündū o wothē angīona atī nīarahītīria mūrītu ūrīa orītie, nake mūrītu ūcio akorwo matukū make ma ūirītu wake nīmarahītīka-rī, mündū ūcio angīgua nīagīrīrīro nī kūhikania-rī, nīeke o ūguo ekwenda. Ti kwīhia ekwīhia. Nīmagīrīrīro mahikanie. 37 No rīrī, ūrīa ūtuīte na ngoro yake atekūringīrīro, no nīwe mwene wīyendeire, na agatua itua atī ndekūhikia mūrītu ūcio-rī, mündū ūcio o nake nīekīte ūrīa kwagīrīre. 38 Nī ūndū ūcio-rī, mündū ūrīa ūhikagia mūrītu ūrīa orītie nīekaga ūrīa kwagīrīre, no ūrīa ūngāga kūmūhikia nīekaga wega makīria. 39 Mūtumia nīohanītio na mūthuuriwe rīrīa rīothe mūthuuriwe arī muoyo. No mūthuuriwe angīkua, nīmuohore na no ahikīre mündū o ūrīa angīenda, no mündū ūcio no ngīnya akorwo nīetīkītie Mwathani. 40 No itua rīakwa nī atīrī, mūtumia ūcio angīaga kūhika rīngī, no akorwo arī na gīkeno makīria. Na ngwīciirīa atī nī o na nī ndī na Roho wa Ngai.

8 Na rīrī, ūhorō wa irio iria ikoragwo irutīrwo mīhianano-rī, nītūū atī ithuothe tūrī na ūmenyo ūhorō-inī ūcio. Ūmenyo nītūmaga mündū etūūgīrie, no wendo nī gwaka wakaga. 2 Mündū ūrīa wīciiragia atī nīōi ūndū-rī, ndooi ūndū ūcio wega ta ūrīa aagīrīrīro nī kūūmenya. 3 No mündū ūrīa wendete Ngai, ūcio nīwe ūūio nī Ngai. 4 Nī ūndū ūcio, ha ūhorō ūkoniī kūrīa irio iria irutīrwo mīhianano-rī, nītūū atī gūkū thī mūhianano nī kīndū gīa tūhū, na

atĩ gütĩrĩ Ngai ũngĩ tĩga o ũrĩa ũmwe. **5** Tondũ o na kũngĩkorwo nĩ kũrĩ indo ciĩtagwo ngai, irĩ kũũrĩa igũrũ kana irĩ gũkũ thĩ-rĩ, amu ti-itherũ nĩ kũrĩ na “ngai” nyingĩ na “aathani” aingĩ, **6** no harĩ ithuĩ-rĩ, Ngai no ũmwe, na nĩwe Ithe witũ, na indo ciothe cioimire kũrĩ we na tũtũũraga muoyo nĩ ũndũ wake; na kũrĩ na Mwathani o ũmwe, nake nĩwe Jesũ Kristũ, o we ũrĩa indo ciothe ciagiĩre nĩ ũndũ wake, na nowe ũtũtũũragia muoyo. **7** No ti andũ othe mooĩ ũguo. Andũ amwe nĩ ũndũ wa ũrĩa matũũrĩte mamenyerete mĩhianano, o na hĩndĩ ĩrĩa mekũrĩa irio ta icio meciiragia atĩ nĩrutĩrwo mũhianano, na tondũ thamiri ciao itirĩ hinya-rĩ, makanyĩtuo nĩ thaahu. **8** No irio irĩa tũrĩtaga itingĩtũma tũkuhĩrĩre Ngai; tũtingĩthũkio nĩ kwaga gũcĩrĩa, na tũtingĩagĩrio nĩgũcĩrĩa. **9** O na kũrĩ ũguo-rĩ, menyererai atĩ wĩyathi ũcio wanyu ndũgatuĩke mũhĩnga kũrĩ arĩa matarĩ na hinya. **10** Nĩgũkorwo mũndũ o wothĩ ũrĩ na thamiri ĩtarĩ na hinya, angĩmuona inyuĩ mũrĩ na ũmenyo ũyũ mũkĩrĩra irio thĩinĩ wa hekarũ ya mũhianano-rĩ, githĩ ndangĩũmĩrĩria arĩe kĩrĩa kĩrutĩrwo mĩhianano? **11** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ ũcio thamiri yake ĩtarĩ na hinya, o ũcio Kristũ aakuĩrĩre-rĩ, agathũkio nĩ ũmenyo wanyu. **12** Hĩndĩ ĩrĩa mwehĩria ariũ na aarĩ a Ithe witũ na njĩra iyo, na mũgatiĩhia thamiri ciao icio ĩtarĩ hinya-rĩ, nĩ Kristũ mwehĩria. **13** Nĩ ũndũ ũcio, angĩkorwo kĩrĩa ndĩrarĩa no gĩtũme mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ agwe mehĩa-inĩ-rĩ, ndikiagĩrĩrwo nĩ kũrĩa nyama rĩngĩ, nĩguo ndigatũme agwe. (aiĩon g165)

9 Githĩ nĩ ndirĩ na wĩyathi? Githĩ nĩ ndirĩ mũtũmwo? Githĩ nĩ ndionire Jesũ Mwathani witũ? Anga inyuĩ mũtirĩ maciaro ma wĩra wakwa thĩinĩ wa Mwathani? **2** O na angĩkorwo andũ arĩa angĩ mationaga ta ndĩ mũtũmwo-rĩ, ti-itherũ nĩ harĩ inyuĩ ndĩ mũtũmwo! Nĩgũkorwo nĩ inyuĩ kĩmenyithia kĩa ũtũmwo wakwa thĩinĩ wa Mwathani. **3** Gwĩtetera gwakwa harĩ arĩa manjiirithagia nĩ gũkũ: **4** Githĩ ithuĩ tũtirĩ na kĩhoo to gĩa kũrĩa na kũnyua? **5** Githĩ ithuĩ tũtirĩ na kĩhoo to kĩa mũndũ gũtwarana rũgendo-inĩ na mũtumia wake mwĩtĩkia, o ta ũrĩa atũmwo

arĩa angĩ, na ariũ a nyina na Mwathani, o na Kefa mekaga? **6** Kana no nĩ tũrĩ na Baranaba arĩ o nginya tũrutage wĩra nĩguo tuone ũteithio witũ? **7** Nũũ ũtungataga ta mũthigari na akeerĩha na indo ciake we mwene? Nĩ mũndũ ũrĩkũ ũhaandaga mũgũnda wa mĩthabibũ na ndarĩe thabibũ cia mũgũnda ũcio? Ningĩ-rĩ, nĩ kũrĩ mũndũ ũrĩithagia rũũru na ndanyue irĩa rĩa rũũru rũu? **8** Ndĩraaria ũhoro ũyũ ndĩ na meciiria ma ũ-mũndũ tu? Githĩ Watho o naguo nduugĩte o ũguo? **9** Nĩgũkorwo nĩ kwandikitwo watho-inĩ wa Musa atĩrĩ, “Ndũkanohe ndegwa kanua hĩndĩ ĩrĩa ĩkũranga ngano ĩkĩmĩhũũra.” Ngai akiuga ũguo-rĩ, nĩ ndegwa aracaara? **10** Ti-itherũ oigaga ũguo nĩ ũndũ witũ, githĩ tĩguo? ĩrĩni, ũndũ ũyũ waandikĩrũo nĩ ũndũ witũ, tondũ rĩrĩa mũrĩmi ekũrĩma, nake mũhũũri ngano amĩhũũrage-rĩ, nĩ kwagĩrĩre mekage ũguo marĩ na kĩrĩgĩrĩro atĩ nĩmakagayana magetha. **11** Tũngĩkorwo ithuĩ nĩtũhaandĩte mbeũ ya kĩroho thĩinĩ wanyu-rĩ, kaĩ akĩrĩ ũndũ mũnene ithuĩ tũngĩgetha indo cia gũtũũria mwĩrĩ kuuma kũrĩ inyuĩ? **12** Angĩkorwo andũ angĩ marĩ na kĩhoo to gĩa gũteithio nĩ inyuĩ-rĩ, ithuĩ githĩ tũtikĩagĩrĩrwo nĩgũteithio makĩria? No ithuĩ tũtiahũthĩrĩre kĩhoo to kĩu. Handũ ha ũguo-rĩ, nĩ gũkĩrĩrĩa tũkiragĩrĩa ũndũ o wothĩ nĩguo tũtikae kũhĩngĩca ũhoro-ũrĩa-Mwega wa Kristũ. **13** Kaĩ inyuĩ mũtooĩ atĩ andũ arĩa marutaga wĩra thĩinĩ wa hekarũ marutaga irio ciao kuuma kũu hekarũ, nao arĩa matungataga kĩgongona-inĩ magayanaga kĩrĩa kĩrutĩtuo kĩgongona-inĩ? **14** O ta ũguo-rĩ, Mwathani nĩathanĩte atĩ arĩa mahunjagia ũhoro-ũrĩa-Mwega nĩmagĩrĩrwo kuonaga gĩa kũmatũũria kuuma kũrĩ ũhoro-ũrĩa-Mwega. **15** No nĩ ndirĩ ndaahũthĩra kĩhoo to o na kĩmwe gĩa cio. Ningĩ ndĩraandĩka ũhoro ũyũ ndĩ na kĩrĩgĩrĩro atĩ nĩmũkũnjĩka maũndũ ta macio. Nĩ kaba ngue gũkĩra mũndũ o naũ agĩrie ndĩrahĩre ũndũ ũcio. **16** No rĩrĩ, ndingĩhota kwĩraha rĩrĩa ngũhunjia ũhoro-ũrĩa-Mwega, nĩgũkorwo nĩhatagĩrĩrio mũno ndĩũhunje. Na nĩ ingĩaga kũhunjia ũhoro-ũrĩa-Mwega kaĩ ndagĩa na haaro-ĩ! **17** Ingĩhunjia nĩ ũndũ wa kwĩyendera-rĩ, ndaheo mũcaara; no angĩkorwo ti na ũndũ wa kwĩyendera-rĩ, nĩ no kũhingia

ndirahingia ündü üria ndihokeirwo. **18** Hakiri üguo-rĩ, mücaara wakwa ükiri ki? Nĩ atĩrĩ: Atĩ harĩ ühoro wa kũhunja Ühoro-ürĩa-Mwega-rĩ, hunjagie tũhũ itekũrĩhwo, na nĩ ündũ ücio njage gwĩtagia kũhoto gĩakwa rĩria ngũhunja Ühoro-ürĩa-Mwega. **19** O na gũtuika ndĩ muohore na ndirĩ ngombo ya mündũ-rĩ, nĩ ndĩtuaga ngombo ya o mündũ wotho, nĩguo nguucĩrĩrie andũ aingĩ o ta üria kwahoteka. **20** Kũrĩ Ayahudi ndaatuĩkire ta Mũyahudi nĩguo nguucagĩrĩrie Ayahudi. Na kũrĩ arĩa marĩ rungu rwa watho-rĩ, ndaatuĩkire ta mündũ üri rungu rwa watho, o na gũtuika nĩ mwene ndirĩ rungu rwa watho, nĩguo nguucagĩrĩrie arĩa marĩ rungu rwa watho. **21** Kũrĩ arĩa matarĩ watho-inĩ-rĩ, ndaatuĩkire ta mündũ ütarĩ watho-inĩ ücio, o na gũtuika ndirĩ muohore kuuma kũrĩ watho wa Ngai, no ndĩ watho-inĩ wa Kristũ, nĩguo nguucagĩrĩrie arĩa matarĩ watho-inĩ ücio. **22** Kũrĩ arĩa matarĩ hinya-rĩ, ndaatuĩkire ta itarĩ hinya nĩguo nguucagĩrĩrie arĩa matarĩ hinya. Nduĩkite maündũ mothe kũrĩ andũ othe nĩgeetha kũngĩhoteka na njĩra ciothe ngerie kũhonokia amwe ao. **23** Njikaga maündũ maya mothe nĩ ündũ wa Ühoro-ürĩa-Mwega, nĩgeetha ngaagairwo irathimo ciaguo. **24** Kaĩ inyuĩ mütooĩ atĩ andũ arĩa mahĩtahĩtanaga ihenya-inĩ mahanyũkaga othe, no rĩrĩ, no ümwe wao üheagwo kũheo? Kĩhanyũkei na njĩra rĩa ingĩtũma mũkaaheo kũheo. **25** Mündũ o wotho üria ühĩtahĩtanaga thĩinĩ wa mathakorĩ, ehataga na akemenyeria maündũ-inĩ mothe hatarĩ ithetũ. Mekaga üguo nĩguo maheo thũmbĩ itarĩ ya gũtũura; no ithuĩ twĩkaga üguo nĩguo tũkaaheo thũmbĩ ya gũtũura nginya tene. **26** Nĩ ündũ ücio-rĩ, nĩ ndihanyũkaga ta mündũ ütooĩ gĩtũmi gĩa kũhanyũka; na ndirũaga ta mündũ ügũikia ngundi ciake o üguo tũhũ. **27** Aca, nĩ mwĩrĩ wakwa hũũraga ngaũtua ngombo yakwa, nĩgeetha ndaarĩkia kũhunjĩria andũ arĩa angĩ-rĩ, nĩ mwene ndikanatuĩke wa kũregwo nyimwo kũheo.

10 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ndikwenda mũkorwo mütooĩ ündũ üyũ, atĩ maithe maitũ ma tene othe maatongoragio nĩ itu, na atĩ othe nĩmaringire iria. **2** Othe nĩmabatithirio matuĩke andũ a Musa marĩ rungu rwa itu rĩu, o

na marĩ iria-inĩ rĩu. **3** Na othe maarĩaga irio o imwe cia kũiroho, **4** na maanyuuaga maaĩ o mamwe ma kũiroho; nĩgũkorwo maanyuire kuuma rwaro-inĩ rwa ihiga rwa kũiroho rũria rwatwaranaga nao, naruo rwaro rĩu rwarĩ Kristũ. **5** O na kũrĩ üguo-rĩ, aingĩ ao matiigana gũkenia Ngai; nacio ciimba ciao ikĩhurunjwo werũ-inĩ. **6** Na rĩrĩ, maündũ macio meekĩkire marĩ ta cionereria, nĩgeetha ngoro ciitũ itikerĩrĩrie gwika maündũ mooru ta macio meekire. **7** Mũtigatuĩke ahooi mĩhianano, ta üria amwe ao maatariĩ; o ta üria kwandikitwo atĩrĩ: “Andũ acio magũikara thĩ kũria na kũnyua, magĩcooka magũũkĩra kũina na gwĩkenia.” **8** Ningĩ tũtikahũre ümaraya, ta üria amwe ao meekire, nao magĩkua andũ ngiri mĩrongo rĩrĩ na ithatũ mũthenya ümwe. **9** O na ningĩ tũtikanagerie Mwathani, ta üria amwe ao meekire, nao makĩniinwo nĩ nyoka. **10** Na mũtikae gũteta, ta üria amwe ao meekire, nao makĩũragwo nĩ mũraika üria mũniinani. **11** Maündũ macio meekĩkire kũrĩ o marĩ cionereria, na makĩandĩkwo marĩ ma gũtũkaania, ithuĩ tũkinyĩrĩrwo nĩ kũhingio kwa mahinda. (aĩon g165) **12** Nĩ ündũ ücio, üngĩra nĩũrũgamĩte wega-rĩ, menyerera ndũkae kũgũ! **13** Mũtirĩ mwagerio na magerio mangĩ tĩga o marĩa makoraga andũ. Nake Ngai nĩmwĩhokeku; ndangĩtikĩra mũgerio na magerio marĩa mũtangĩhota gwĩtiiria. No rĩria mũkũgerio-rĩ, nĩarĩmuonagĩrĩria njĩra ya kũũrĩra nĩguo mũhotage gwĩtiiria magerio macio. **14** Nĩ ündũ ücio, arata akwa endwa, ũragĩrai ühoro wa kũhooya mĩhianano. **15** Ndĩraarĩria andũ oogĩ; mwĩkũũranĩrei üria ndĩroiga. **16** Gĩkombe gĩa gũcookia ngaatho kĩria tũcookagia ngaatho nĩ ündũ wakĩo-rĩ, githĩ ti kũgwatanĩra thakame ya Kristũ? Na githĩ mũgate üria twenyũraga ti kũgwatanĩra mwĩrĩ wa Kristũ? **17** Na tondũ mũgate ücio nĩ ümwe-rĩ, ithuĩ, o na tũrĩ aingĩ, tũrĩ o mwĩrĩ ümwe, nĩgũkorwo ithuĩ othe tũrĩaga mũgate o ücio ümwe. **18** Ta mwĩcũraniei ühoro wa andũ a Isiraeli: Arĩa maarĩaga irio cia igongona-rĩ, githĩ matigwatanagĩra kĩgongona kũu? **19** Ndĩrenda kuuga atĩa? Atĩ kĩria kĩrutĩrwo mũhianano nĩ kĩndũ kũrĩ, kana atĩ mũhianano

guo mwene nĩ kindũ kũrĩ? **20** Aca! Ūrĩa ndĩroiga nĩ atĩ magongona ma andũ arĩa matarĩ na ũngai marutagĩrwo ndaimono, na ti Ngai, na ndikwenda mũgĩe ngwatanĩro na ndaimono. **21** Mũtingĩhota kũnyũra gĩkombe kĩa Mwathani, na mũnyũre gĩkombe kĩa ndaimono o nakĩo; mũtingĩhota kũgwatanĩra metha-inĩ ya Mwathani, na mũgwatanĩre metha-inĩ ya ndaimono. **22** Kaĩ tũrageria kwarahũra ũiru wa Mwathani? Kaĩ tũrĩ na hinya kũmũkĩra? **23** “Nĩ ndirigĩrĩrio gwĩka ũndũ,” no ti ũndũ o wothĩ nĩ na kĩguni. “Nĩ ndirigĩrĩrio gwĩka ũndũ,” no ti ũndũ o wothĩ nĩ na uumithio. **24** Gũtirĩ mũndũ wagĩrĩrwo nĩgũcaragia maũndũ ma kwĩguna we mwene, no nĩacaragia maũndũ ma kũguna andũ arĩa angĩ. **25** Rĩĩagai kĩrĩa gĩothe kĩendagio thoko-inĩ ya nyama mũtekwĩyũria ciũria nĩ ũndũ wa mwĩcuuko wa thamiri, **26** nĩgũkorwo, “Thĩ nĩ ya Mwathani, na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ thĩinĩ wayo.” **27** Mũndũ ũtarĩ mwĩtikia angĩmwĩta mũkarĩe irio gwake, na inyuĩ mũkorwo nĩ mũkwenda gũthĩ-rĩ, rĩa irio ciothe iria mũngĩheo mũtekwĩyũria ciũria cia mwĩcuuko wa thamiri. **28** No mũndũ angĩmwĩra atĩrĩ, “Irio ici irutĩtwo irĩ igongona,” mũtigacĩrĩe, nĩ ũndũ wa mũndũ ũcio wamwĩra ũguo, o na nĩ ũndũ wa mwĩcuuko wa thamiri; **29** ngiuga ũguo ti thamiri yaku ndagweta, no nĩ thamiri ya mũndũ ũcio ũngĩ. Nĩ ũndũ-rĩ, wĩyathi wakwa ũgũciirithio nĩkĩ nĩ ũndũ wa thamiri ya mũndũ ũngĩ? **30** Ingĩrĩanĩra irio na andũ angĩ ndĩ na ngaatho-rĩ, nĩ kĩĩ gĩgũtũma njambio nĩ ũndũ wa kindũ kũ njokeirie Ngai ngaatho nĩ ũndũ wakĩo? **31** Nĩ ũndũ ũcio, rĩrĩa mũkũrĩa kana rĩrĩa mũkũnyua, o na kana mũgĩka ũndũ o wothĩ-rĩ, wĩkageĩ nĩ ũndũ wa kwenda kũgoocithia Ngai. **32** Tigai gwĩka ũndũ ũngĩhĩngithia mũndũ, arĩ Mũyahudi, kana arĩ Mũyunani, o na kana ũhĩngithie kanitha wa Ngai, **33** o ta ūrĩa nĩ ngeragia gũkenia andũ othe na njĩra o yothe. Nĩgũkorwo ndicaragia ũndũ wa kwĩguna nĩ mwene, no njaragia ūrĩa ingĩguna andũ aingĩ, nĩguo mahonoke.

11 Mwĩgerekaniei na nĩ, ta ūrĩa ndĩgerekanagia na Kristũ. **2** Nĩngũmũgaathĩrĩria nĩ ũndũ wa kũndirikana maũndũ-inĩ mothe, na nĩ ũndũ wa gũtũura

mũrũmĩtie morutani macio, o ta ūrĩa ndaamũrutire. **3** Rĩu-rĩ, nĩngwenda mũmenye atĩ mũtwe wa mũndũ mũrũme o wothĩ nĩ Kristũ, na mũtwe wa mũndũ-wa-nja nĩ mũndũ mũrũme, na mũtwe wa Kristũ nĩ Ngai. **4** Mũndũ mũrũme o wothĩ ūrĩa ũhooyaga kana akaratha ehumbĩrĩte mũtwe-rĩ, nĩ mũtwe wake aconorithagia. **5** Nake mũndũ-wa-nja o wothĩ ūrĩa ũhooyaga kana akaratha atahumbĩrĩte mũtwe wake-rĩ, nĩ mũtwe wake aconorithagia, tondũ ũguo no ũndũ ũmwe na kwenjwo. **6** Angĩkorwo mũndũ-wa-nja ndekũhumbĩra mũtwe wake-rĩ, nĩakĩenje njuĩrĩ yake; na angĩkorwo kũrengarenga njuĩrĩ kana kwenjwo nĩ ũndũ wa gũconora mũndũ-wa-nja-rĩ, nĩakĩhumbĩre mũtwe. **7** Mũndũ mũrũme ndaagĩrĩrwo nĩkũhumbĩra mũtwe wake, kuona atĩ nĩwe mũhianĩre wa Ngai, na nĩ riiri wa Ngai; no mũndũ-wa-nja nĩwe riiri wa mũndũ mũrũme. **8** Nĩgũkorwo mũndũ mũrũme ndoimire harĩ mũndũ-wa-nja, no nĩ mũndũ-wa-nja woimire harĩ mũndũ mũrũme. **9** Mũndũ mũrũme-rĩ, tiwe wombĩrwo nĩ ũndũ wa mũndũ-wa-nja, no nĩ mũndũ-wa-nja wombĩrwo nĩ ũndũ wa mũndũ mũrũme. **10** Nĩ ũndũ wa gĩtũmi gĩkĩ-rĩ, mũndũ-wa-nja agĩrĩrwo nĩgũkorwo na rũuri mũtwe rwa kuonania atĩ nĩ wa gwathwo nĩ ũndũ wa arĩa. **11** No ningĩ-rĩ, thĩinĩ wa Mwathani, mũndũ-wa-nja ndeiganĩtie mũndũ mũrũme atarĩ ho, nake mũndũ-mũrũme ndeiganĩtie mũndũ-wa-nja atarĩ ho. **12** O ta ūrĩa mũndũ-wa-nja oimire harĩ mũndũ mũrũme-rĩ, no taguo mũndũ-mũrũme aciaragwo nĩ mũndũ-wa-nja. No rĩrĩ, indo ciothe ciumaga kũrĩ Ngai. **13** Ta tuai arĩ inyuĩ: Nĩ kwagĩrĩre mũndũ-wa-nja kũhooya Ngai atehumbĩrĩte mũtwe? **14** Kaĩ maũndũ ma ndũire matamũrutaga atĩ mũndũ-mũrũme gũkorwo arĩ na njuĩrĩ ndaaya nĩ ũndũ wa kũmũconorithia, **15** no mũndũ-wa-nja gũkorwo na njuĩrĩ ndaaya, ũcio nĩ riiri wake? Nĩgũkorwo aheetwo njuĩrĩ ndaaya arĩ kindũ gĩa kũmũhumbĩra. **16** Angĩkorwo kũrĩ na mũndũ ūrĩ na ngarari na ũhoru ũyũ-rĩ, nĩamenye atĩ ithuĩ tũtirĩ mũtugo ũngĩ, o na makanitha ma Ngai matĩrĩ mũtugo ũngĩ. **17** Ūhoru-inĩ ūrĩa ngũmũtaarĩria rĩu-rĩ,

ndirĩ na ūndũ wa kũmũgaathĩra, nĩgũkorwo kũngana kwanyu ti gwa kũmũguna no nĩ gwa kũmũthũkia. **18** Ūndũ wa mbere, njiguaga atĩ rĩrĩa muongana ta kanitha, nĩkũgĩaga na nyamũkano gatagatĩ kanyu, na ūhoru ūcio ndingĩaga gwĩtikia ūmwe wagu. **19** Hatarĩ nganja gũtingĩaga kũgĩa na ngarari gatagatĩ-inĩ kanyu cia kuonania arĩa anyu metikĩrĩkĩte nĩ Ngai. **20** Rĩrĩa muongana hamwe, ti Irio cia Mwathani mũrĩaga, **21** nĩgũkorwo rĩrĩa mũkũrĩa, o mũndũ athiiaa na mbere kũrĩa ategweterera ūrĩa ūngĩ. Ūmwe aikaraga ahũtĩ, nake ūrĩa ūngĩ agaikara arĩtwo. **22** Kaĩ mũtarĩ mĩcĩ mũngĩrĩra na mũnyũire kuo? Kana nĩ kanitha wa Ngai mũnyararĩte na mũkenda gũconoraga arĩa matarĩ kĩndũ? Ngũkĩmwĩra atĩa? No ndĩkĩmũgaathĩrĩrie nĩ ūndũ wa ūhoru ūcio? Aca, ndingĩmũgaathĩrĩria! **23** Nĩgũkorwo ūhoru ūrĩa ndaamũkĩrĩre kuuma kũrĩ Mwathani noguo ndaamũkinyĩrie: Mwathani Jesũ, ūtukũ ūrĩa aakunyanĩrwo, nĩooire mũgate, **24** na aarĩkia gũcookia ngaatho, akĩwenyũranga, akiuga atĩrĩ, “Ūyũ nĩ mwĩrĩ wakwa, ūrĩa ūheanĩtwo nĩ ūndũ wanyu; ikagai ūũ nĩguo mũndirikanage.” **25** Ningĩ o ūndũ ūmwe, thuutha wa kũrĩa irio, akĩoya gĩkombe, akiuga atĩrĩ, “Gĩkombe gĩkĩ nĩ kĩrĩkanĩro kĩrĩa kĩerũ thĩĩnĩ wa thakame yakwa; ikagai ūũ, rĩrĩa rĩothe mũrĩkĩnyuuagĩra, nĩguo mũndirikanage.” **26** Nĩgũkorwo rĩrĩa rĩothe mũkũrĩa mũgate ūyũ na mũkanyũra gĩkombe gĩkĩ-rĩ, nĩkuumbũra mũkuumbũra gũkua kwa Mwathani o nginya hĩndĩ rĩa agooka. **27** Nĩ ūndũ ūcio, mũndũ o wotho ūkũrĩa mũgate ūcio kana akanyũra gĩkombe kũ kia Mwathani ūrĩa gũtaagĩrĩre-rĩ, nĩ kwĩhia ehĩirie mwĩrĩ na thakame ya Mwathani. **28** Mũndũ nĩambage gwĩtuĩria mbere ya kũrĩa mũgate ūcio na kũnyũra gĩkombe kũ. **29** Nĩgũkorwo mũndũ ūrĩa wotho ūrĩaga na akanyua ategũkũũrana mwĩrĩ wa Mwathani, nĩ ituĩro rĩake we mwene etuagĩra. **30** Kũ nĩkĩo gĩtũmĩte aingĩ anyu moorwo nĩ hinya, na marũare, na amwe anyu nĩmarĩkĩtie gũkua. **31** No tũngĩtuĩra ciira ithuĩ ene, tũtingĩtuĩka a gũciirithio. **32** Hĩndĩ rĩa tũgũtuĩrwo ciira nĩ Mwathani-rĩ, nĩkũherithio tũherithagio

nĩgeetha tũtikae gũtuĩrwo ciira hamwe na thĩ. **33** Nĩ ūndũ ūcio, arĩ ū na aarĩ a lthe witũ, rĩrĩa mũnganĩte mũrĩanĩre-rĩ, etanagĩrĩrai. **34** Angĩkorwo mũndũ nĩahũũtĩrĩ-rĩ, agĩrĩrwo nĩ kũrĩa irio gwake mũcĩ, nĩgeetha rĩrĩa muongana gũtikagĩe ūhoru wa gũtuĩrwo ciira. Nĩngaheana ūhoru wa maũndũ macio mangĩ rĩrĩa ngooka.

12 Na rĩrĩ, arĩ ū na aarĩ a lthe witũ, ha ūhoru wa iheo cia kũroho-rĩ, ndikwenda mũikare mũrigĩtwo nĩguo. **2** Inyuĩ nĩmũũ atĩ hĩndĩ rĩa mũteetikĩtie Ngai, nĩmwaguucagĩrĩro na mũkerekero kũrĩ mĩhianano itangĩaria. **3** Nĩ ūndũ ūcio ngũmwĩra atĩ, gũtirĩ mũndũ waragia ahotithĩtio nĩ Roho wa Ngai ūngiuga atĩrĩ, “Jesũ aronyiitwo nĩ kĩrumi,” na gũtirĩ mũndũ ūngĩhota kuuga atĩrĩ, “Jesũ nĩ Mwathani,” atatongoretio nĩ Roho Mũtheru. **4** Na rĩrĩ, iheo iria iheanagwo nĩ mĩthemba mĩthemba, no Roho ūrĩa ūciheanaga no ūmwe. **5** O na njĩra cia gũtungata nĩ mĩthemba mĩthemba, no Mwathani ūrĩa ūtungatagwo no ūmwe. **6** Ningĩ kũrĩ mĩrutĩre ya wĩra mĩthemba mĩthemba, no Ngai no ūmwe ūrĩa ūhotithagia maũndũ mothe gwĩkĩka thĩĩnĩ wa andũ othe. **7** Na rĩrĩ, o mũndũ nĩaheagwo ūndũ wa kuonania atĩ arĩ na Roho, nague ūndũ ūcio nĩ wa kũguna andũ othe. **8** Roho ūcio nĩwe ūheaga mũndũ ūmwe ndũmĩrĩri ya ūũgĩ, na ūngĩ akaheo ūmenyo nĩ Roho o ro ūcio, **9** nake ūngĩ akaheo wĩtikio nĩ Roho o ro ūcio, na ūngĩ akaheo iheo cia kũhonania nĩ Roho o ro ūcio, **10** nake ūngĩ akaheo hinya wa kũringa ciama, na ūngĩ akaheo ūrathi, na ūngĩ akaheo gũkũũrana maroho, na ūngĩ akaheo kwaria na thiomi mĩthemba mĩthemba, ningĩ ūngĩ akaheo ūhoti wa gũtaũra thiomi icio. **11** Maũndũ macio mothe nĩ wĩra wa Roho o ro ūcio ūmwe, nake agayagĩra o mũndũ o ūrĩa ekwenda. **12** Mwĩrĩ wa mũndũ nĩ ūmwe, o na gwatuĩka ūrĩ ciĩga nyingĩ; ningĩ o na gwatuĩka ciĩga ciaguo ciothe nĩ nyingĩ-rĩ, ciothe no mwĩrĩ o ūmwe. Ūguo noguo Kristũ atarĩ. **13** Nĩgũkorwo ithuothe twabatithirio na Roho ūmwe tũgĩtuĩka a mwĩrĩ ūmwe, o na tũrĩ Ayahudi kana tũrĩ Ayunani, tũrĩ ngombo o na kana tũtarĩ ngombo, na ithuothe tũkĩnyuithio Roho o ro ūcio ūmwe. **14** Na rĩrĩ,

mwĩrĩ ndũkoragwo na kũga kĩmwe, no nĩ wa ciĩga nyingĩ. **15** Kũgũrũ kũngiuga atĩ, “Tondũ ti nĩĩ guoko-rĩ, ndirĩ wa mwĩrĩ ũyũ,” Ũndũ ũcio ndũngĩtũma gũtĩge gũtũka kũga kĩa mwĩrĩ ũcio. **16** Nakuo gũtũ kũngiuga atĩ, “Tondũ ti nĩĩ riitho-rĩ, ndirĩ wa mwĩrĩ ũcio,” nĩ ũndũ wa gĩtũmi kũ gũtingĩtĩga gũtũka kũga kĩa mwĩrĩ ũcio. **17** Mwĩrĩ wothe ũngĩkorwo no riitho-rĩ, kũigua tũngĩguaga na kĩ? Mwĩrĩ wothe ũngĩkorwo no gũtũ-rĩ, kũnungĩra tũngĩnungagĩra na kĩ? **18** No ũria kũrĩ, nĩ atĩ Ngai nĩ eekĩrĩre ciĩga ciothe thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, agĩciĩkĩra o ta ũria eendaga ciikare. **19** Ciĩga ciothe ingĩtũka nĩ kũga kĩmwe-rĩ, mwĩrĩ naguo ũngĩkorwo ha? **20** ũria kũrĩ nĩ atĩ ciĩga nĩ nyingĩ, no mwĩrĩ nĩ ũmwe. **21** Riitho rĩtingĩhota kwĩra guoko atĩrĩ, “Nĩĩ ndirĩ na bata nawe!” Naguo mĩtwe wĩre magũrũ atĩrĩ, “Nĩĩ ndirĩ na bata na inyũĩ!” **22** Handũ ha ũguo-rĩ, ciĩga cia mwĩrĩ irĩa cionekaga itarĩ hinya, nĩcio irĩ bata makĩria, **23** nacio ciĩga irĩa tuonaga ta itarĩ cia gũtũĩo mũno-rĩ, nicio tũheaga gũtũĩo kĩa mwanya. Nacio ciĩga irĩa tuonaga ta itagĩrĩre kuoneka nĩĩmenyagĩrĩrwo mũno, **24** o rĩria ciĩga ciitũ irĩa itarĩ cia kũhithwo itabataragio nĩkũmenyererwo mũno. No Ngai nĩanyiitithanĩtie ciĩga cia mwĩrĩ na agatĩithia makĩria ciĩga irĩa ciagĩte gũtũĩo, **25** nĩgeetha gũtikae kũgĩa na nyamũkano thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, no nĩgeetha ciĩga ciaguo imenyagĩrĩre o kũga na kĩria kĩngĩ. **26** Kũga kĩmwe kĩngĩnyariirĩka, ciĩga irĩa ingĩ inyariirĩkaga hamwe nakĩo; nakĩo kũga kĩmwe kĩngĩheo gũtũĩo-rĩ, o nacio ciĩga irĩa ingĩ nĩikenaga hamwe nakĩo. **27** Na rĩrĩ, inyũĩ mũrĩ mwĩrĩ wa Kristũ, na o mũndũ wanyu nĩ kũga kĩaguo. **28** Nakuo thĩĩnĩ wa kanitha, Ngai nĩathuurĩte mbere andũ amwe matũĩke atũmwo, a keerĩ anabii, a gatatũ arutani, o na nĩngĩ kũgĩe na arĩngĩ a cĩama, o na arĩa marĩ na iheo cia kũhonania mĩrimũ, na arĩa marĩ na ũhoti wa gũteithia arĩa angĩ, na arĩa marĩ na iheo cia ũtabarĩri, na arĩa maaragia na thiomi mĩthemba mĩthemba. **29** Andũ othe nĩ atũmwo? Andũ othe nĩ anabii? Andũ othe nĩ arutani? Andũ othe nĩ arĩngĩ a cĩama? **30** Andũ othe nĩmaheetwo iheo cia kũhonania? Andũ othe nĩmakĩaragia na thiomi? Andũ othe

nĩmagĩtaũraga thiomi? **31** No rĩrĩ, mwĩriragĩriei iheo irĩa irĩ bata mũno. Na rĩu nĩngũmuonia njĩra irĩa njega makĩria.

13 Atĩrĩrĩ, o na ingĩaria na thiomi cia andũ o na cia arĩa, no ngorwo itarĩ na wendani-rĩ, ingĩkorwo ndĩ o ta kĩndũ kĩa rũthuku kĩria kĩgambaga kĩaringwo, kana o ta thaani irĩa ihũũrithanagio ikagamba. **2** Ingĩkorwo ndĩ na kĩheo gĩa kũratha ũhoru, na ngorwo no hote kũmenya maũndũ mothe ma hitho na ngagĩa na ũmenyo wothe, na ingĩkorwo ndĩ na wĩtikio ũria ũngĩhota gũthaamia irĩma, no ndirĩ na wendani-rĩ, ndirĩ bata o na hanini. **3** Ingĩheana indo ciakwa ciothe kũrĩ andũ arĩa athĩĩni, o na heane mwĩrĩ wakwa ũcinwo, no ngorwo ndirĩ na wendani-rĩ, ndingĩgunĩka. **4** Wendani nĩũkiranagĩrĩria, na wendani nĩũtuganaga. Ndũguanagĩra ũiru, na ndwĩgaathaga, o na ndũrĩ mwĩtũĩo. **5** Wendani ndũrĩ rũtũrĩko, na ndũcaragia ũria ũngũgũna, o na ndũhiũhaga kũrakara, na ndũtaraga maita marĩa ũhĩtũĩrio. **6** Nĩngĩ wendani ndũkenagĩra ũũru, no nĩũkenagĩra ũhoru wa ma. **7** Wendani nĩũgitanagĩra hĩndĩ ciothe, na ũgetĩkia maũndũ mothe, na nĩwĩragĩrĩra hĩndĩ ciothe, o na ũkomĩrĩria hĩndĩ ciothe. **8** Wendani ndũthiraga. No akorwo nĩ morathi, nĩmagathira; o na thiomi nĩigathira; na kũmenya maũndũ o nakuo nĩgũgathira. **9** Nĩgũkorwo tũmenyaga maũndũ o gĩcunjĩ, na tũrathaga maũndũ o gĩcunjĩ, **10** no hĩndĩ irĩa ũndũ ũria mũkinyanĩru ũgooka-rĩ, ũndũ ũria ũtarĩ mũkinyanĩru nĩũgaathira. **11** Hĩndĩ irĩa ndaari kaana-rĩ, ndaaragia o ta kaana, na ndeeciiragia o ta kaana, na ndaataranagia maũndũ o ta kaana. No hĩndĩ irĩa ndaatuĩkire mũndũ mũgĩma-rĩ, ngĩtigana na maũndũ ma wana. **12** Rĩu tuonaga maũndũ na mairia, ta kuona na gĩcicio; no hĩndĩ iyo tũkoonaga ta andũ makĩonana ũthiũ kwa ũthiũ. Rĩu njũũĩ maũndũ o gĩcunjĩ; hĩndĩ iyo nĩngamenya maũndũ wega, o ta ũria nĩ njũũĩo wega. **13** Na rĩu, maũndũ maya matatũ nĩ ma gũtũura: wĩtikio, na kũrĩgĩrĩro, o na wendani. No ũria mũnene wamo nĩ wendani.

14 Rũmagĩrĩrai mĩthĩire ya wendani, na mwĩrirĩrie mũno iheo cia kĩroho, na

makiria mwiriragirie kīheo kīa ūheani ūhoru wa Ngai. 2 Nīgūkorwo mūdū ūrīa wothē waragia na rūthiomi-rī, ti andū aaragīria no nī Ngai aaragīria. Ti-itherū, gūtīrī mūdū ūtaūkagīrwo nī ūrīa aroiga; no nī maūdū ma hitho aaragia na roho wake. 3 No mūdū ūrīa ūheanaga ūhoru wa Ngai aaragīria andū akamekīra hinya, na akamomīrīria, na akamahooreria. 4 Mūdū ūrīa waragia na rūthiomi nī we mwene wōngagīrīra hinya, no ūrīa ūheanaga ūhoru wa Ngai nī kanitha ongagīrīra hinya. 5 No nyende inyuothe mwaragie na thiomi, no makiria ingiēnda inyuothe mūrathage mohoro. Mūdū ūrīa ūrathaga ūhoru niakīrite ūrīa waragia na thiomi, tīga no akorīrwo nīegūtaūra thiomi icio, nīguo kanitha wongerewo hinya. 6 No rīu, ariū na aarī a lthe witū, ingīuka kūrī inyuī na njarie na thiomi-rī, ingīmūguna nakī, tīga no ndīmūreheire ūguūrio, kana ūmenyo, kana ūrathi, o na kana kiugo kīa ūrutani? 7 O na ha ūhoru ūkonīi indo iria itarī muoyo iria igambaga, indo ta mūtūrīrū kana kīnanda kīa mūgeeto-rī, mūdū angīgīkūūrana atīa rwīmbo rūrīa rūrenda kūinwo, tīga hakorīrwo na ngūūrani njega ya mīgambo? 8 Nīngī-rī, angīkorwo karumbeta gatikūruta mūgambo ūgūkūūrīkana ūrīa ūkuuga-rī, nūū ūngīkīhaarīria gūthīi mbaara-inī? 9 Ūguo noguo ūhoru wanyu ūtarīi. Tīga mwarīrie na ciugo ikūmenyeka na rūthiomi rwanyu-rī, nī mūdū ūrīkū ūngīmenya ūrīa mūroiga? Mūngīkorwo o mūkīarīria rīera. 10 Ti-itherū nī kūrī mīthemba mīngī ya thiomi gūkū thī, no gūtīrī rūthiomi o na rūmwe rūtarī ūrīa ruugaga. 11 No angīkorwo ndingīmenya ūrīa mūdū aroiga-rī, nī ngīrī mūrūrīrī harī mūdū ūcio ūraaria, nake nī mūrūrīrī harī nīi. 12 Ūguo noguo o na inyuī mūtārīi. Kuona atī nīmwrīrīrie mūno iheo cia kīiroho-rī, kīgeragie kuongerera iheo iria ciakaga kanitha ūkagīa na hinya. 13 Na tondū ūcio-rī, mūdū ūrīa waragia na rūthiomi rūgeni nīahooyage nīguo ahotē gūtaūra ūrīa aroiga. 14 Nī ūndū-rī, ingīkorwo ndīrahooya ngīthiomaga-rī, roho wakwa nīguo ūrahooya, no meciiria makwa matīrī na maciaro. 15 Nī ūndū ūcio-rī, ngūgīka atīa? Nīi ndīrīhooyaga Ngai na roho wakwa, na nīngī hooyage na meciiria makwa; o na kūina ndīrīinaga na roho wakwa, na nīngī nyinage na meciiria makwa o namo. 16 Nīngī-rī, ūngīkorwo ūkīgooca Ngai na roho waku tu-rī, mūdū wa arīa marī gatagatī kanyu ūtarataūkīrwo, angīkiuga “Ameni” atīa mahooya-inī maku ma gūcookia ngaatho, kuona atī ndaramenya ūrīa ūroiga? 17 No ūkorwo ūgīcookia ngaatho wega mūno, no mūdū ūcio ūngī ndanongerewo hinya nī ūhoru ūcio. 18 Nīngīcookeria Ngai ngaatho nīgūkorwo nīi nīnjaragia na thiomi makiria manyu inyuothe. 19 No kanitha-inī-rī, nī kaba njarie ciugo ithano ndīramenya wega nīguo ngīrute andū arīa angī ūhoru nacio, gūkīra njarie ciugo ngiri ikūmi cia gūthioma. 20 Ariū na aarī a lthe witū, tigagai gwīciiragia ta ciana. Harī ūhoru wa maūdū marīa mooru-rī, tuikai tūkenge, no mwīciirīrie-inī wanyu mūtūike andū agīma. 21 Thīinī wa Watho nī kwandīkitwo atīrī: “Nīngaarīria andū aya na tūnua twa andū maaragia na thiomi ng’eni, ndīmaarīrie na tūnua twa andū maaragia na mwarīrie wa kūngī, no o na ndeeka ūguo matikanjīga,” 22 Nī ūndū ūcio, kwaria na thiomi nī kīmenyithia kūrī andū arīa matetikītie no ti kīmenyithia kūrī arīa metikītie; no kūratha ūhoru nī kwa arīa metikītie, ti kwa arīa matetikītie. 23 Tondū ūcio kanitha wothē ūngīūngana na andū othe maarie na thiomi-rī, na haccoke hatoonye andū matooi ūhoru wa thiomi, kana andū matetikītie-rī, githī matingiuga atī mūrī agūrīki? 24 No mūdū ūtarī mwītikia kana mūdū ūtarī mūtaūkīre nī ūhoru ūcio angītoonya rīrīa andū othe mararatha mohoro-rī, mūdū ūcio nīekūiguithio nī andū othe atī nī mwīhia na aciirithio nīo othe, 25 na maūdū marīa atūire ahithīte ngoro-inī nīmakoimbūka. Nī ūndū ūcio egūithie thī ahooe Ngai, akiugaga atīrī, “Ti-itherū Ngai arī gatagatī-inī kanyu!” 26 Tūgūkiuga atīa, ariū na aarī a lthe witū? Rīrīa muongana hamwe-rī, o mūdū ahota gūkorwo arī na rwīmbo, kana arī na ūndū arenda kūrutana, kana arī na ūndū aguūrīrio, kana arī na thiomi, kana arī na ūtaūri wa thiomi. Maūdū macio mothe no ngīnya mekagwo nī ūndū wa gwīkīra kanitha hinya. 27 Angīkorwo nī gūkwarīo na rūthiomi-rī, nī kwario nī andū

eerī, na makīingīha atatū, na o mūdū aarie riita riake, na no nginya hagie na mūdū ūngi wa gūtaūra. **28** Angīkorwo gūtiri mūtauri-rī, mwaria ūcio nīagikire arī kūu kanitha-inī, na akīarīrie we mwene, na aarīrie Ngai. **29** Aheani ūhorō eerī kana atatū magīrīrwo maarie, nao andū arīa angī makūūrane wega ūrīa kūrēerwo. **30** Na mūdū ūikarīte thī ho angīgīa na ūguūrio-rī, mwaria ūcio wa mbere nīakire. **31** Nīgūkorwo inyuothe no mūrathe ūhorō o mūdū riita riake nīguo andū othe marutwo maūdū na momīrīrio. **32** Namo maroho ma anabii nīmāthikagīra anabii o ene. **33** Nīgūkorwo Ngai ti Ngai wa kīrigiicano no nī wa thayū. Ta ūrīa kūrī thīinī wa ciūngano ciothe cia andū arīa aamūre, **34** atumia magīrīrwo nīgūkaraga makirīte ki marī thīinī wa kanitha. Matītikīrītio kwaria, no nīmaikarage menyihītīe, o ta ūrīa Watho uugīte. **35** Angīkorwo marī na ūndū mangiēnda kūmenya-rī, nīmoragie athuuri ao ene kwao mūciī; nīgūkorwo nī ūndū ūrī thoni atumia kwaragia thīinī wa kanitha. **36** Hī! Anga kiugo kīa Ngai kīambīrīrie na inyuī? Kana hihi no inyuī inyuiki gīakinyīrie? **37** Mūdū o na ū angīciiria atī nī mūnabii, kana arī na iheo cia kīroho-rī, nīagītīkire atī maūdū maya ndīramwandīkīra nī maūdū marīa maathanītīo nī Mwathani. **38** No angīagīra ūndū ūcio kīene-rī, o nake we mwene nīakagīrwo kīene. **39** Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, mwīrīrīrie kūrathaga mohoro, na mūtīkagīragie ūhorō wa kwaria na thiomī. **40** No maūdū mothe nīmekagwo na mūtatarata ūrīa wagīrīrie, na mekagwo na kīhaarīro.

15 Na rīrī, ariū na aarī a lthe witū, nīngwenda kūmūrikania ūhorō-ūrīa-mwega ūrīa ndaamūhunjiirie, na mūkiwamūkīra, na noguo mūtūūrīte mūrūmītīe. **2** ūhorō ūcio mwega nīguo ūtūmaga mūhonoke, mwaikara mūrūmītīe wega ūhorō ūrīa ndaamūhunjiirie. Angīkorwo ti ūguo-rī, ūhorō ūcio mwawītīkirie o tūhū. **3** Nīgūkorwo ūhorō ūrīa nī ndaamūkīrie nīguo ndaamūheire, ūrī wa mbere na wa bata mūno: atī Kristū nīakuire nī ūndū wa mehīa maitū o ta ūrīa Maandīko moigīte, **4** na atī nīathikīrwo, na atī mūthenya wa gatātū

akīrīūkio kūrīngana na ūrīa Maandīko macio moigīte, **5** na atī akiumīrīra Petero, na agīcooka akiumīrīra arīa lkūmi na Eerī. **6** Thuutha ūcio, nīoimīrīrie makīria ma ariū na aarī a lthe witū magana matano ihinda o rīmwe, na aingī ao marī muoyo o na rīu, o na gūtūika amwe ao nīmarīkītīe gūkua. **7** Nīngī agīcooka akiumīrīra Jakubu na thuutha wa ūguo agīcooka akiumīrīra atūmwo othe, **8** na thuutha wa acio angī othe akīnyumīrīra o na nīi, haana ta mūdū waciārītīo atarī mūkinyu. **9** Nīgūkorwo nīi nī nīi mūnini mūno harī atūmwo arīa angī, o na ndiagīrīrwo nī gwītīwo mūtūmwo, tondū nīndanyariire kanitha wa Ngai. **10** No wega wa Ngai nīguo ūtūmītē ndūike ūguo ndarīi, nāguo wega wake kūrī nīi ndwarī wa tūhū. No nīndarutire wīra na kīyo gūkīra acio angī othe, no ti nīi ndaarutaga wīra ūcio, no nī wega wa Ngai ūrīa warī hamwe na nīi warutaga wīra ūcio. **11** Tondū ūcio, o na kūngītūika nī nīi kana nī o-rī, ūhorō ūyū noguo tūhunjagia, na noguo inyuī mwetīkirie. **12** Na rīrī, kūngīkorwo kūhunjagio atī Kristū nīariūkīrio akiuma kūrī arīa akuū-rī, nī kīi gītūmaga amwe anyu moige atī gūtiri kūrīūkio kwa arīa akuū? **13** Kūngīkorwo gūtiri kūrīūkio kwa arīa akuū-rī, o nake Kristū ndaakīrīūkīrio. **14** Na angīkorwo Kristū ndaakīrīūkīrio-rī, kūhunja gwītīo no gwa tūhū, nakuo gwītīkia kwanyu no gwa tūhū. **15** Makīria ma ūguo-rī, ithuī no tūgīkorwo tūrī aira a Ngai a maheeni, tondū nītuumbūrīte atī Ngai nīariūkīrie Kristū kuuma kūrī arīa akuū. No rīrī, ndaakīmūriūkīrie angīkorwo nī ma atī arīa akuū matiriūkagio. **16** Nīgūkorwo kūngītūika atī arīa akuū matiriūkagio, o nake Kristū ndaakīrīūkīrio. **17** Na angīkorwo Kristū ndaariūkīrio-rī, gwītīkia kwanyu nī gwa tūhū; mūgītūūrāga o mehīa-inī manyu. **18** Nīngī andū arīa marīkītīe gūkoma marī thīinī wa Kristū-rī, o nao nī kūrīa morīte. **19** Na kūngīkorwo kūrīgīrīro giitū thīinī wa Kristū no kīa muoyo-inī ūyū tūrī-rī, twagīrīrwo nīkūguīrwo tha gūkīra andū othe. **20** No rīrī, ti-itherū Kristū nīariūkītīo akoima kūrī arīa akuū, agatūika maciaro ma mbere ma arīa makuīte. **21** Tondū-rī, o ūrīa arī mūdū watūmire gīkuū gūike

thi, o nakuo kũriũkio kwa arĩa akuũ nĩ mũndũ watũmire gũũke. **22** Nĩgũkorwo o ta ũrĩa andũ othe makuaga nĩ ũndũ wa Adamu-rĩ, no taguo andũ othe magaacookio muoyo thiĩnĩ wa Kristũ. **23** No o mũndũ akaariũka ihinda rĩake mwene: Kristũ arĩ we wariũkire mbere; na thuutha andũ arĩa marĩ ake hĩndĩ rĩa agooka. **24** Thuutha ũcio nĩguo ihinda rĩa kũrigĩrĩa rĩgaakinya, hĩndĩ rĩa akaaneana ũthamaki kũrĩ Ngai Ithe arikĩtie kũniina mothamaki mothe, na wathani, o na hinya wothe. **25** Nĩgũkorwo no nginya athamake nginya rĩria agaakorwo aigĩte thũ ciake ciothe rungu rwa makinya make. **26** Na rĩrĩ, thũ ya mũthia kũniinwo nĩ gĩkuũ. **27** Nĩgũkorwo “nĩ aigĩte indo ciothe rungu rwa makinya make.” Na rĩria gũkwĩrwo atĩ “indo ciothe” nĩciigĩtwo rungu rwake, nĩgũkũmenyeka wega atĩ Ngai we mwene ti wa itari rĩu tondũ nĩ we waigire indo ciothe rungu rwa Kristũ. **28** Aarĩkia gwĩka ũguo-rĩ, Mũriũ we mwene nĩagatuĩka wa gwathagwo nĩ ũcio waigire indo ciothe rungu rwake, nĩguo Ngai akorwo nĩ we maũndũ mothe thiĩnĩ wa maũndũ mothe. **29** Na rĩrĩ, kũngĩkorwo gũtirĩ ũriũkio-rĩ, arĩa mabatithitio handũ-inĩ ha arĩa akuũ mageeka atĩa? Angĩkorwo arĩa akuũ matikaariũkio o na atĩa-rĩ, andũ makibatithagio handũ-inĩ hao nĩkĩ? **30** Na ithuĩ-rĩ, twitoonyagia ũgwati-inĩ o ithaa o ithaa nĩkĩ? **31** Ngũmwĩra na ma, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ti-itherũ, o ta ũrĩa ndĩrahaga nĩ ũndũ wanyu thiĩnĩ wa Kristũ Jesũ Mwathani witũ, atĩ nĩ nguaga o mũthenya. **32** Angĩkorwo ndaahũũranire na nyamũ cia gĩthaka kũu Efeso nĩ ũndũ wa itũmi cia ũ-mũndũ-rĩ, ndaagunĩkire na kĩ? Angĩkorwo andũ arĩa akuũ matikaariũkio-rĩ, “Nĩtũrĩe na tũnyue, nĩgũkorwo rũciũ nĩgũkua tũgaakua.” **33** Mũtikaheeneke: “Thiritũ njũru nĩthũkagia mĩtugo mĩega.” **34** Arahũkai mwĩigwe ta ũrĩa mwagĩrĩrwo, na mũtigage kwĩhia; nĩgũkorwo andũ amwe matiũũ Ngai: ndoiga ũguo nĩgeetha ndĩmũconore. **35** No mũndũ ahota kũuria atĩrĩ, “Andũ arĩa akuũ mariũkagio atĩa? Magooka marĩ na mwĩrĩ ũhaana atĩa?” **36** Nĩ ũrimũ ũrĩkũ ũyũ! Kĩria wahaanda-rĩ, gĩtimeraga gĩtambĩte gũkua. **37** Hĩndĩ rĩa wahaanda-rĩ, ndũhaandaga mwĩrĩ ũrĩa ũgũcoka ũkorwo ho, no gũkorwo ũhaandaga mbeũ ya ngano kana ya kĩndũ kĩngĩ. **38** No Ngai amĩheaga mwĩrĩ o ũrĩa endaga igĩe naguo, na o mũthemba wa mbegũ akaũhe mwĩrĩ wago. **39** Mĩrĩ yothe ndĩhaanaine: Andũ marĩ mũthemba ũmwe wa mwĩrĩ, nacio nyamũ mũthemba ũngĩ, na nyoni mũthemba ũngĩ, o nacio thamaki irĩ mwĩrĩ wa mũthemba ũngĩ. **40** Nĩngĩ nĩ kũrĩ mĩrĩ ya igũrũ na nĩ kũrĩ mĩrĩ ya gũkũ thĩ; no riiri wa mĩrĩ ya igũrũ nĩ mũthemba ũmwe, na riiri wa mĩrĩ ya gũkũ thĩ nĩ mũthemba ũngĩ. **41** Riũa rĩrĩ na riiri warĩ mwanya, na mweri ũrĩ riiri wago mwanya, na njata irĩ na riiri wacio mwanya; na njata imwe irĩ riiri ũrĩ ngũũrani na njata rĩa ingĩ. **42** ũguo nĩguo gũgaatuĩka hĩndĩ ya kũriũkio kwa andũ arĩa akuũ. Mwĩrĩ ũrĩa ũhaandagwo nĩ wa kũbutha, no ũriũkagio ũtarĩ wa kũbutha; **43** mwĩrĩ ũhaandagwo ũrĩ mũmene, ũgacooka ũkariũkio ũrĩ na riiri; ũhaandagwo ũtarĩ na hinya, ũgacooka ũkariũkio ũrĩ na hinya; **44** ũhaandagwo ũrĩ mwĩrĩ wa ndũire, ũgacooka ũkariũkio ũrĩ mwĩrĩ wa kĩroho. Angĩkorwo nĩ kũrĩ mwĩrĩ wa ndũire-rĩ, o na mwĩrĩ wa kĩroho ũrĩ kuo. **45** Nĩ ũndũ ũcio kwandĩkitwo atĩrĩ: “Adamu ũrĩa warĩ mũndũ wa mbere-rĩ, aatuĩkire kĩũmbe kĩrĩ muoyo”; nake Adamu ũrĩa wa kũrigĩrĩa-rĩ, agĩtuĩka roho wa kũheana muoyo. **46** Mwĩrĩ wa kĩroho tiguu waambire gũũka, no nĩ ũrĩa wa ndũire, na thuutha wa ũguo ũgĩũka ũrĩa wa kĩroho. **47** Mũndũ wa mbere aarĩ wa rũkũngũ rwa thĩ, no mũndũ wa keerĩ oimĩte igũrũ. **48** O ta ũrĩa mũndũ ũcio wa gũkũ thĩ aatarĩ, noguo arĩa marĩ a tĩrĩ matariĩ; na ta ũrĩa mũndũ wa kuuma igũrũ aatarĩ, noguo o na arĩa a igũrũ matariĩ. **49** Na ta ũrĩa twagĩre na mũhianĩre wa mũndũ ũcio wa tĩrĩ-rĩ, noguo tũkaagĩ na mũhianĩre wa mũndũ ũcio wa kuuma igũrũ. **50** Ngũmwĩra atĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, mwĩrĩ na thakame itingihota kũgaya ũthamaki wa Ngai, kana kĩrĩa kĩbuthaga kĩgae kĩrĩa gĩtabuthaga. **51** Thikĩrĩria, ndĩmwĩre ũndũ wa hitho: Tũtigaakua ithuothe, no nĩkũgarũrwo tũkaagarũrwo ithuothe, **52** o kahinda kanini, o ta ibucia rĩa riitho, rĩrĩa karumbeta ka mũthia gakaagamba. Nĩgũkorwo karumbeta nĩgakaahwwo, nao arĩa akuũ mariũkio matarĩ a

kūbutha, na ithuĩ tūgarūrwo mīrī. **53** Nīgūkorwo mwīrī ūyū ūbuthaga no nginya wīhumbe mwīrī ūtarī wa kūbutha, naguo mwīrī ūyū wa gūkua wīhumbe mwīrī ūtarī wa gūkua. **54** Hīndī īrīa kūbutha gūkeehumba kwaga kūbutha, na gūkua kwīhumbe kwaga gūkua-rī, hīndī īyo ūhoro nīūkahinga ūrīa wandikītwo atīrī, “Gīkuū nīkīniinītwo gīgatoorio biū.” **55** “Wee gīkuū-rī, gūtoorania gwaku gūkīrī ha? Wee gīkuū-rī, rūboora rwaku rūkīrī ha?” (Hadēs g86) **56** Rūboora rwa gīkuū nī mehia, naguo hinya wa mehia uumanaga na watho. **57** No rīrī, Ngai arogaathwo nīgūkorwo nīwe ūtūheaga ūtooria thīinī wa Mwathani witū Jesū Kristū. **58** Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū arīa nyenda, ikaragai mwīhaandīte wega. Mūtikanenyenyio nī ūndū o na ūrīkū. Tūūrai mwīheanīte kūna wīra-inī wa Mwathani, tondū nīmūū atī wīra wanyu thīinī wa Mwathani ti wa tūhū.

16 Na rīrī, ha ūhoro wa mūhothi nī ūndū wa andū a Ngai ūtarī ūū: Īkagai ūrīa ndeerire makanitha ma Galatia mekage. **2** Mūthenya wa mbere wa kiumia-rī, o mūdū wanyu nīagīrīrwo nīkūigaga mbeeca ta ūrīa ūthūkūmi wake ūigana, agaciigaga, nīguo hīndī īrīa ngooka kūu gūtikanagīe na mūhothi. **3** Na ndaakinya-rī, andū arīa mūgaakorwo mūgathīrīrie nīngamahe marūa ma kūmamenyithania na ndīmatūme Jerusalemu na iheo cianyu. **4** Na kūngīkoneka kwagīrīre o na nīi thīi-rī, nīngatwarana nao. **5** Ndaarīkia gūtūikanīria Makedonia-rī, nīgūkorwo nīngatūikanīria kuo, nīngooka kūrī inyuī. **6** Hihi ngaikara na inyuī gwa kahinda, o na kana njikare kūu hīndī ya heho yothe, nīguo mūkaahota kūndeithīrīria gūthīi rūgendo-inī rwakwa kūrīa guothe ngaathīi. **7** Ndikwenda kuonana na inyuī hīndī īno ndīrahītūkīra kūu, tondū ngwīhoka atī nītūgaikarania na inyuī kwa ihinda, Mwathani etīkīra. **8** No nīngūikara gūkū Efeso nginya hīndī ya Bendegothito, **9** tondū ndīmūhingūrīre mweke mūnene wa kūruta wīra mwega ūrī na uumithio, no nacio thū nī nyingī. **10** Timotheo angīuka-rī, menyererai nīguo aikare kūu na inyuī atarī na guoya, nīgūkorwo nī wīra wa Mwathani araruta, o ta ūrīa ndīraruta. **11**

Nī ūndū ūcio-rī, gūtīrī mūdū wagīrīrwo nī kwaga kūmwamūkīra. Mumagariei na thayū nīgeetha akinye kūrī nīi. Nīndīmwetereire marī hamwe na ariū na aarī a Ithe witū. **12** Na rīrī, ha ūhoro ūkonīi mūrū wa Ithe witū Apolo-rī: nīndamūringīrīrie mūno ooke kūrī inyuī arī hamwe na ariū na aarī a Ithe witū. Nowe ndeendaga gūuka ihinda rīu, no nīarīuka aagīa na mweke. **13** Ikaragai mwīhūgīte, na mwīhaande mūrūmite wega thīinī wa wītīkio; nīngī mūtūike andū omīrīru; na mūgīe na hinya. **14** Īkagai maūdū mothe mūrī na wendani. **15** Inyuī nīmūū atī andū a nyūmba ya Stefana nīo maarī a mbere gwītīkia kūu būrūri wa Akaia, na nīmerutīre gūtungatagīra andū arīa aamūre. Nīngūkīmūringīrīria, ariū na aarī a Ithe witū, **16** mwathīkagīre andū ta acio, na mūdū o wothē ūrīa ūrutithanagīa wīra na ithuī, akīūnogagīra. **17** Nīndakenire rīrīa Stefana, marī na Fotunato, na Akaiko maakinyire, nī ūndū nīo maahingīrie ūndū ūrīa itaarī naguo kuuma kūrī inyuī. **18** Nīgūkorwo nīmacanjamūrīre roho wakwa o na wanyu. Andū ta acio nīmagīrīrwo kūheagwo gītīio. **19** Makanitha ma būrūri wa Asia nīmamūgeithia. Akula na Pirisila nīmamūgeithia mūno thīinī wa Mwathani, o na kanitha ūrīa ūcemanagīa kwao nyūmba nīwamūgeithia. **20** Ariū na aarī a Ithe witū othe arīa marī gūkū nīmamūgeithia. O mūdū nīageithie ūrīa ūngī na ngeithi theru cia kīmumunyano. **21** Nīi, Paūlū, nī nīi ndandika ngeithi ici na guoko gwakwa. **22** Angīkorwo he mūdū o na ū ūtendete Mwathani-rī, arogwatwo nī kīrumi. Ūka, Mwathani! **23** Wega wa Mwathani Jesū ūroikara na inyuī. **24** Wendani wakwa ūromūkinyīra inyuī inyuothe mūrī thīinī wa Kristū Jesū. Amenī.

2 Akorinitho

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, mūtũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai, tũrĩ na Timotheo mũrũ wa Ithe witũ, Twatũma marũa maya kũri kanitha wa Ngai ūrĩa ūrĩ Korinitho, o hamwe na andũ othe aamũre arĩa marĩ Akaia guothe: **2** Wega na thayũ kuuma kũri Ngai Ithe witũ o na Mwathani Jesũ Kristũ iroikara na inyuĩ. **3** Ngai na Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ arogoocwo, o we Ithe witũ wa tha, na Ngai mwene ūhoru wotha wa kũumanĩrĩria, **4** ūrĩa ūtũmagĩrĩria mathĩĩna-inĩ maitũ mothe, nĩguo na ithuĩ tũhotage kũhooreragia arĩa marĩ na thĩĩna o wotha na ūndũ wa kũũmĩrĩrio kũrĩa ithuĩ ene tũũmĩrĩrio nakuo nĩ Ngai. **5** Nĩgũkorwo o ta ūrĩa kũnyariirwo gwa Kristũ kũngĩhĩte thĩĩnĩ witũ-rĩ, ūguo noguo kũumanĩrĩria gwitũ kũngĩhĩte nĩ ūndũ wa Kristũ. **6** Tũngĩthĩĩnio-rĩ, tũthĩĩnagio nĩguo mũũmĩrĩrio na mũhonokio; tũngĩũmĩrĩrio-rĩ, tũũmagĩrĩrio nĩguo na inyuĩ mũgĩe na ūũmĩrĩru, ūrĩa ūciaraga gũkirĩrĩria mũkĩnyariirwo na mathĩĩna o ta marĩa tũthĩĩnagio namo. **7** Nakĩo kũrĩgĩrĩro kĩrĩa tũrĩ nakĩo nĩ ūndũ wanyu nĩ kĩrũmu, tondũ nĩtũũĩ atĩ o ta ūrĩa mũgwatanagĩra na ithuĩ maũndũ-inĩ marĩa tũnyariiragwo namo-rĩ, no taguo mũgwatanagĩra na ithuĩ ūhoru-inĩ wa kũumanĩrĩria o nago. **8** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, tũtikwenda mũkorwo mũtooĩ mathĩĩna marĩa twarĩ namo bũrũri wa Asia. Twarĩ hatĩka-inĩ nene mũno makĩria ma ūrĩa tũngĩahotire gũkirĩrĩria, nginya ha ūhoru witũ wa gũtũũra muoyo tũkĩyũũmĩra tha. **9** Ti-itherũ, ngoro-inĩ ciitũ twaiguaga tũtũĩrĩrwo gũkua. No kwahanikire ūguo nĩguo tũtikae kwĩhoka ithuĩ ene, no twĩhoke Ngai, ūrĩa ūrĩukagia arĩa akuũ. **10** Nĩwe watũhonokirie ūgwati-inĩ ūcio wahaanaga wa gĩkuũ, na nowa ūgaatũhonokia. We nĩwe twĩrĩgĩrĩre atĩ no egũthĩĩ na mbere gũtũhonokia, **11** inyuĩ na inyuĩ mũgĩtũteithagia na gũtũhoera. Nao andũ aingĩ nĩmarĩcookagia ngaatho nĩ ūndũ witũ, tondũ wa wega ūcio tũtũgĩtũtwo nago arĩ macookio ma mahooya ma andũ aingĩ. **12** Na rĩrĩ, ūndũ ūyũ nĩguo twĩrahagĩra: Thamiri ciitũ nĩcio

itũmenyithagia atĩ mĩthĩire iitũ ĩrĩa tũikaraga nayo gũkũ thĩ, na makĩria ūrĩa tũikaranagia na inyuĩ, nĩ ya ūtheru na ya ūhoru wa ma kuuma kũrĩ Ngai. Tũtũikaga ūguo kũringana na ūũgĩ wa thĩ, no nĩ kũringana na wega wa Ngai. **13** Nĩgũkorwo tũtĩramwandĩkĩra ūndũ o na ūrĩkũ mũtangĩhota gũthoma kana gũtaũkĩrwo nĩguo. Na ngwĩhoka atĩ, **14** o ta ūrĩa mũtũmenyete hanini, nĩmũrĩtaũkĩrwo biũ atĩ no mũhote kwĩraha nĩ ūndũ witũ, o ta ūrĩa tũkeeraha nĩ ūndũ wanyu mũthenya ūrĩa wa Mwathani Jesũ. **15** Na tondũ wa ūrĩa ndaarĩ na mwĩhoko wa ūndũ ūcio-rĩ, nĩndabangĩte njũke kwanyu mbere nĩguo mũgunĩke maita meerĩ. **16** Ndabangĩte ndĩmũceerere ngĩthĩĩ Makedonia, na njokere kũu kwanyu ngiuma Makedonia, na inyuĩ nĩguo mũcooke mũndũme Judea. **17** Hĩndĩ ĩrĩa ndaabangaga ūndũ ūcio-rĩ, kaĩ ndeekaga ūguo na itherũ? Kana hĩhi haaragĩria mĩbango yakwa na njĩra ya kĩ-mwĩrĩ nĩguo rĩmwe njugage, “Ĩĩ, ĩĩ,” na rĩrĩa rĩngĩ ngoĩga “Aca, aca”? **18** No ti-itherũ, o ta ūrĩa Ngai arĩ mwĩhokeku-rĩ, ndũmĩrĩri iitũ kũrĩ inyuĩ ti “Ĩĩ” na rĩngĩ “Aca.” **19** Nĩgũkorwo Mũrũ wa Ngai, Jesũ Kristũ, ūrĩa mwahunjĩrio ūhoru wake nĩ nĩ, na Sila, na Timotheo, ūhoru wake ndwarĩ wa kuuga, “Ĩĩ” ūgacooka ūkoĩga “Aca,” no thĩĩnĩ wake gũtũũraga o “Ĩĩ.” **20** Nĩgũkorwo ciĩranĩro cia Ngai, o na cingĩhĩte atĩa-rĩ, ciothe nĩ “Ĩĩ” thĩĩnĩ wa Kristũ. Na nĩ ūndũ ūcio thĩĩnĩ wake, ithuĩ tũkoigaga “Amenĩ” nĩgeetha Ngai agoocagwo. **21** Na rĩrĩ, Ngai nĩwe ūtũmaga ithuĩ hamwe na inyuĩ twĩhaande wega thĩĩnĩ wa Kristũ. Nĩwe watũtĩrĩrie maguta, **22** na agĩtwĩkĩra rũũri rwa kuonania atĩ tũrĩ ake, na agĩtũhe Roho wake thĩĩnĩ wa ngoro ciitũ arĩ ta mwĩhoko wa kũrũgamĩrĩra maũndũ marĩa magooka. **23** Ngai nĩwe mũira wakwa, na nĩoĩ atĩ nĩ ndaagire gũcooka Korinitho nĩ ūndũ wa kũmũcaĩra. **24** Ūguo ti kuuga atĩ nĩtũramwatha ūhoru-inĩ wa wĩtikio wanyu, no nĩ atĩ tũrutithanagia wĩra na inyuĩ nĩgeetha mũkenage, tondũ mũtũũrĩte mwĩhaandĩte wega nĩ ūndũ wa wĩtikio wanyu.

2 Nĩ ūndũ ūcio nĩgũtua ndaature itua atĩ ndikũmũceerera rĩngĩ ndĩmũiguithie kĩa. **2** Tondũ-rĩ, ingĩkĩmũiguithia kĩa-rĩ,

nūū ūngīgītigara wa kūngenia, o tiga inyuī arīa njiguithītie kīeha? **3** Ndamwandikīire ūguo nīgeetha rīrīa ngooka ndikanaiguithio kīeha nī acio njagīrīrwo nīgūkenio nīo. Nī ndaarī na ūūmīrīru harī inyuī inyuothe atī nīmūngāgwatanīire na nī gīkeno-inī gīakwa, nakīo gītūike kīanyu. **4** Nīgūkorwo ndamwandikīire ndī mūthīnīku mūno, na ndī na ruo rwa ngoro na maithori maingī, ti atī nīguo ndīmūiguithie kīeha, no nīguo ndīmūmenyithie wendo ūrīa ndīmwendete nāguo. **5** Angīkorwo nī kūrī mūdū ūiguithītie amwe anyu kīeharī, ti nī aīguithītie, no nī inyuothe aīguithītie kīeha. Ndiroiga ūguo ngīhatīrīrīa ūrīa wīkīte ūguo. **6** Iherithia rīrīa aherithītio nī andū arīa aīngī anyu, nīrīmūiganīte. **7** Rīu inyuī-rī, nīmwağīrīrwo nīkūmūrekera na kūmūmīrīrīa, nīguo ndakae gūtoorio nī kīeha gīkīrīte. **8** Nī ūndū ūcio, ndamūthaitha mūmuonie atī no mūmwendete. **9** Gītūmi kīrīa gīatūmire ndīmwandikīre marūa macio nīndīmūgerie, na menye kana no mwītirie magerio na mwathikage maūdū-inī mothe. **10** Mūdū ūrīa mūngīrekera, o na nī nīdamūrekera. Nāguo ūndū ūrīa ndekanīire-rī (hangīkorwo nī haarī ūndū o na ūrīkū wa kūrekanīra), ūndū ūcio ndaūrekanīra nī ūndū wanyu ndī mbere ya Kristū, **11** nīguo Shaitani ndakae gūtūhoota. Nīgūkorwo tūtīrīgītūo nī mawara make. **12** Na rīrī, rīrīa ndaathīre Teroa kūhunja ūhororīa-Mwega wa Kristū, na ngīkora Mwathani ahīngūrīte mūrango-rī, **13** ndiigana kūgīa na thayū ngoro-inī yakwa, tondū ndiakorire mūrū-wa-lthe witū Tito kuo. Nī ūndū ūcio ngiugīra andū akuo ūhororī, ngīcooka ngīthī ngīnya Makedonia. **14** No rīrī, Ngai arogoocwo, o we ūrīa ūtūtongoragia hīndī ciothe na ūhootani thīnī wa Kristū, nake agatūhūthagīra ta tūrī mūtatarīko mwega wa kūmemerekia ūhororīa kūmenya Kristū kūdū guothe. **15** Tondū ithuī tūrī mūtatarīko wa Kristū ūrīa ūkīnyaga harī Ngai, kūrī arīa marahonokio o na arīa maroora. **16** Kūrī arīa maroora-rī, tūrī mūnūngo mūūru wa gīkuū; no kūrī arīa marahonokiorī, tūrī mūtatarīko wa muoyo. Nūū ūngīhota wīra ta ūcio? **17** Ithuī tūtīkaga ta ūrīa andū

aīngī mekaga; tūtīonjorithagia kiugo kīa Ngai nīguo tuone uumithio. Handū ha gwīka ūguorī, ithuī twaragia tūrī na wīhokeku thīnī wa Kristū mbere ya Ngai, ta andū matūmītūo nī Ngai.

3 Anga nītūraambīrīria gūcooka kwīgaathīrīria? Kana hihi nītūbataire kūheo marūa ma gūtūgaathīrīria kūrī inyuī kana moimīte kūrī inyuī ta andū arīa aīngī? **2** Inyuī ene nī inyuī marūa maitū, maandikītūo ngoro-inī ciitū, mamenyekete na magathomagwo nī andū othe. **3** Inyuī nīmuonanagia atī mūrī marūa moimīte kūrī Kristū, inyuī mūrī maciario ma ūtungata witū, marūa mataandikītūo na rangi, no maandikītūo na Roho wa Ngai ūrīa ūrī muoyo. Matiandikītūo ihengere-inī cia mahiga, no maandikītūo ihengere-inī cia ngoro cia andū. **4** Ūcio nīguo ūūmīrīru witū harī Ngai nī ūndū wa Kristū. **5** Na ti atī tūrī na ūhoti ithuī ene tūngīgaathīra, no ūhoti witū uumaga kūrī Ngai. **6** Nīwe ūtūhotithītie tūtūike ndungata cia kīrīkanīro kīrīa kīerū, nakīo ti kīa ūhororīa mwandike, no nī kīa Roho; nīgūkorwo ūhororīa mwandike nī kūūraga ūragaga, no Roho aheanaga muoyo. **7** Na rīrī, angīkorwo ūtungata ūrīa wa tene, ūrīa wandikītūo na ndemwa ihengere-inī cia mahiga, wokire ūrī na riiri, o ngīnya andū a Israeli makīremwo nīgūikara marorete ūthīu wa Musa tondū wa ūrīa warī na riiri, o na gūtūika riiri ūcio nīwathiragarī, **8** githī ūtungata wa Roho to ūgīkorwo ūkīrī na riiri makīria? **9** Angīkorwo ūtungata ūrīa ūtuaga andū ehia nī ūrī riiri-rī, githī ūtungata ūrīa ūrehaga ūthingu ndūngīgīkorwo ūrī na riiri makīria! **10** Nīgūkorwo ūhororīa warī na riiri mbere, rīu ndūrī na riiri ūkīringithanio na riiri ūcio ūngī ūkīrīte. **11** Na angīkorwo ūhororīa wathiraga wokire na riiri-rī, ūcio ūngī wa gūtūūra ndūngīgīkorwo na riiri makīria! **12** Nī ūndū ūcio-rī, twaragia ūhororīa tūūmīrīrie mūno, nī ūndū wa kīrīgīrīro kīu. **13** Ithuī tūtitarī ta Musa, ūrīa wehumbagīra ūthīu na gītambaya nīguo agīrīrīrie andū a Israeli gūcūthīrīria ūthīu wake rīrīa ūkengi ūcio wathiraga. **14** No rīrī, meciiria mao nīmaritirio, nīgūkorwo ngīnya ūmūthī gītambaya o kīu gīkoragwo o ho hīndī rīria kīrīkanīro kīu gīkūrū kīao

gīgūthomwo. Gītambaya kīu gītīrī kieherio, tondū kieheragio nī ūndū wa gwītīkia Kristū. **15** O na nginya ūmūthī rīrīa watho wa Musa ūgūthomwo-rī, gītambaya kīu no kihumbagīra ngoro ciao. **16** No rīrīa rīothe mūdū o na ū agarūrūkīra Mwathani-rī, gītambaya kīu nīkieheragio. **17** Na rīrī, Mwathani nīwe Roho, na harīa Roho wa Mwathani arī, hau nī harī na wīyathi. **18** Na ithuī ithuothe arīa tūtahumbīrīte mothiū maitū, nītūhenahenagia riiri wa Mwathani ta tūrī icicio, na nītūgarūragwo nīguo tūhaanane nake tūrī na riiri wa gūtūūra ūrīa ūthiia o ūkīongererekaga, o uumīte kūrī Mwathani, ūrīa arī we Roho.

4 Tondū ūcio, kuona atī nī tūrī na ūtungata ūcio nī ūndū wa tha cia Ngai-rī, tūtīūragwo nī hinya. **2** No ithuī nītūreganīte na mīthiire ya hitho na ya thoni; ithuī tūtithiia na mīthiire ya wara na tūtītukanagia kiugo kīa Ngai na maheeni. Handū ha ūguo-rī, nī ūhorō wa ma tūheanaga hatarī ūndū tūkuongerera, na tūrī mbere ya Ngai, nītūgeragia gūtūma thamiri cia o mūdū itwītīkīre. **3** O na angīkorwo ūhorō witū ūrīa tūhunjagia nīmūhumbīre-rī, ūhumbīrītvo kūrī arīa maroora. **4** Nayo ngai ya mahinda maya, nītūmīte meciiria ma andū arīa matetīkīte matumane, nīgeetha matigathererwo nī ūtheri wa Ūhorō-ūrīa-Mwega wa riiri wa Kristū, o we ūrīa arī we mūhaanīre wa Ngai. (aiōn g165) **5** Nīgūkorwo ti ūhorō witū ithuī ene tūhunjagia, no tūhunjagia Jesū Kristū arī we Mwathani, na ithuī tūrī ndungata cianyū nī ūndū wa Jesū. **6** Tondū Ngai ūrīa woigire, “Ūtheri nīware nduma-inī,” nīwe watūmire ūtheri wake ware ngoro-inī ciitū nīguo tūheo ūtheri wa kūmenyithagia andū riiri wa Ngai ūcio wonekaga ūthiū-inī wa Kristū. **7** No rīrī, ithuī tūkuuīte kīgīna kīu tūhaana ta tūrī na nyūngū cia rīūmba nīgeetha kūmenyeke atī ūhoti ūyū mūnene uumīte kūrī Ngai no nduumaga kūrī ithuī. **8** Ithuī tūhatīkītvo mūno na mīena yothe, no tūtihehenjetvo; nītūrīgītvo nī wa gwīka, no tūtikuīte ngoro; **9** na nītūnyariirītvo, no tūtītiganīrio; nītūrūdītvo, no tūtiniinītvo. **10** Hīndī ciothe tūkoragwo tūkuuīte gīkuū kīa Jesū na mīrī iitū, nīguo muoyo wa Jesū o naguo

ūguūranagīrio thīinī wa mīrī iitū. **11** Nīgūkorwo ithuī arīa tūrī muoyo tūtūire tūneanagwo gīkuū-inī nī ūndū wa Jesū, nīgeetha muoyo wake ūguūranagīrio thīinī wa mīrī īno iitū ikuuaga. **12** Nī ūndū wa ūguo-rī, gīkuū kīrutaga wīra thīinī witū, no muoyo ūkaruta wīra thīinī wanyu. **13** Nī kwandīkītvo atīrī: “Tondū nīndetīkirie; nīkīo ndaaririe.” Nī ūndū wa roho o ro ūcio wa wītīkio-rī, o na ithuī nītūwītīkīte na nī ūndū ūcio tūkaaria, **14** tondū nītūū atī ūrīa wariūkirie Mwathani Jesū kuuma kūrī arīa akuū, o na ithuī nīagatūrīūkīa hamwe na Jesū, na atūrīgamie mbere yake hamwe na inyuī. **15** Maūndū maya mothe nīmākūmūguna, nīgeetha wega ūrīa ūrakinyīrīra andū aingī makīria ūtūme ngaatho ciyūrīre nīgeetha Ngai agoocagwo. **16** Tondū ūcio tūtīūragwo nī hinya. O na gūtūika mwena wa nja nītūrathirīrīkīra, no mūdū wa thīinī nī kwērūhio erūhagio o mūthenya. **17** Nīgūkorwo mathiina maitū mahūthū na ma ihinda inini maratūma tūreherwo riiri ūmakīrīte wa tene na tene. (aiōnios g166) **18** Nī ūndū ūcio, tūtīcūthagīrīria kīrīa kīroneka, no tūtīcūthagīrīria kīrīa gītonekaga. Nīgūkorwo kīrīa kīonekaga nī gīa kahinda, no kīrīa gītonekaga nī gīa gūtūūra tene na tene. (aiōnios g166)

5 Na rīrī, nītūū atī hema īno ya gūkū thī, īno tūtūūraga thīinī wayo, īngitharūrio-rī, nī tūrī na nyūmba īngī yumīte kūrī Ngai, nyūmba ītaakītvo na moko ma andū, ya gūtūūra tene na tene īrī kūu igūrū. (aiōnios g166) **2** Rīu nītūcaayaga, tūkīnīragīria kūhumbwo na nyūmba īyo īngī iitū ya kuuma igūrū, **3** tondū twahumbwo ūguo tūtīgakorwo tūrī njaga. **4** Nīgūkorwo rīrīa rīothe tūrī thīinī wa hema īno-rī, nītūcaayaga na tūkaritūhīrwo, tondū tūtiendaga kwaūrwo, no twendaga tūhumbwo na mwīrī ūcio witū wa kuuma igūrū, nīgeetha mwīrī ūyū wa gūkua ūmerio nī muoyo. **5** Na rīrī, Ngai nīwe ūtūmbīte nī ūndū wa gītūmi kīu kīūmbe, na nīatūheete Roho arī ta mwīhoko wa kūrīgāmīrīra maūndū marīa magooka. **6** Tondū ūcio tūkaraga hīndī ciothe tūrī na ūūmīrīru, tūkīmenyaga atī rīrīa rīothe tūkaraga thīinī wa mwīrī taarī guo mūciī witū, tūkaraga tūraihanīrīrie na Mwathani. **7** Tūtūūragio nī ūndū wa gwītīkia, no tūtītūūragio

nĩ ūndũ wa kuona na maitho. **8** Nguuga atĩrĩ, nĩ tũrĩ na ūmĩrĩru atĩ ūndũ ūrĩa tũngĩenda nĩ tũkorwo tũtarĩ mwĩrĩ-inĩ ūyũ, no tũkorwo tũrĩ mũciĩ hamwe na Mwathani. **9** Nĩ ūndũ ūcio, nĩtũgeragia na kũyo muoroto witũ ūtũike wa kũmũkenia, twakorwo tũrĩ mwĩrĩ-inĩ ūyũ witũ o na kana twakorwo tuumĩte thĩinĩ waguo. **10** Nĩgũkorwo no nginya ithuothe tũkaarũgama mbere ya gĩtĩ gĩa ciira gĩa Kristũ, nĩguo o mũndũ akaheo kĩrĩa kĩmwagĩrĩre kũringana na maũndũ marĩa aaneke arĩ thĩinĩ wa mwĩrĩ, marĩ mega kana marĩ mooru. **11** Kuona atĩ nĩtũmenyete ūrĩa Mwathani aagĩrĩrwo nĩ gwĩtigĩrwo-rĩ, nĩkĩo tũgeragia kũringĩrĩria andũ. Ūrĩa tũtarĩ nĩ ūndũ ūĩkaine wega nĩ Ngai, na nĩngwĩhoka atĩ o na nĩũĩkaine wega ngoro-inĩ cianyu. **12** Tikũgeria tũrageria kwĩgaathĩrĩria harĩ inyuĩ rĩngĩ, no nĩ mweke tũramũhe wa kwĩraha nĩ ūndũ witũ, nĩguo mũhotage gũcookeria arĩa merahaga na maũndũ marĩa monagwo na maitho gũkĩra marĩa marĩ ngoro-inĩ. **13** Tũngĩkorwo nĩkũgũrũka tũgũrũkite-rĩ, tũgũrũkite nĩ ūndũ wa Ngai; na tũngĩkorwo meciiria maitũ nĩ mega-rĩ, tũhaana ūguo nĩ ūndũ wanyu. **14** Nĩgũkorwo wendo wa Kristũ nĩguo ūtũringagĩrĩria, tondũ nĩtũmenyete wega atĩ mũndũ ūmwe nĩwe wakuire nĩ ūndũ wa andũ othe, na nĩ ūndũ ūcio-rĩ, andũ othe nĩmakuire. **15** Nake aakuire nĩ ūndũ wa andũ othe, nĩgeetha arĩa matũũraga muoyo matigacooke gũtũũra muoyo nĩ ūndũ wao ene, no matũũre nĩ ūndũ wa ūcio wakuire nĩ ūndũ wao na agĩcooka akĩrĩũka. **16** Nĩ ūndũ ūcio, kuuma rĩu tũtigũcooka gũtua ūhoru wa mũndũ na njĩra ya kĩ-mwĩrĩ. O na gwaũũka kũrĩ hĩndĩ tuonaga Kristũ na njĩra iyo-rĩ, rĩu tũtiikaga ūguo. **17** Nĩ ūndũ ūcio, mũndũ o wotho angĩkorwo arĩ thĩinĩ wa Kristũ-rĩ, nĩatũĩkite kĩũmbe kĩerũ; maũndũ ma tene nĩmathirĩte, nĩmookĩte mangĩ merũ! **18** Maũndũ maya mothe moimaga kũrĩ Ngai, ūrĩa watũguithanirie nake we mwene thĩinĩ wa Kristũ, na agĩtũhe ūtungata ūcio wa ūiguithanio: **19** atĩrĩ, Ngai arĩ thĩinĩ wa Kristũ nĩwe wĩiguithanagĩria thĩ kũrĩ we mwene, ategũtarĩra andũ mehia mao. Nake nĩatwĩhokeire ndũmĩrĩri iyo ya ūiguithanio. **20**

Nĩ ūndũ ūcio ithuĩ tũrĩ abarũthi matũmĩtwo a kwarĩrĩria Kristũ, o taarĩ Ngai ūrathaitana na tũnua twitũ. Twamũthaita handũ-inĩ ha Kristũ atĩrĩ: Ītikĩrai kũiguithanio na Ngai. **21** Ngai nĩatũmire ūcio ūtaarĩ na wĩhia atuĩke mwĩhia nĩ ūndũ witũ, nĩgeetha thĩinĩ wake tũtũike ūthingu wa Ngai.

6 Tondũ tũrĩ aruti a wĩra hamwe na Ngai-rĩ, nĩtũkũmũringĩrĩria mũtikae kwamũkĩra wega wa Ngai o ūguo tũhũ. **2** Nĩgũkorwo ekuuga atĩrĩ, “Hĩndĩ ya gwĩtikĩrĩka-rĩ, nĩndagũthikĩrĩrie, naguo mũthenya wa kũhonokanio-rĩ, nĩndagũteithirie.” Atĩrĩrĩ-i, rĩrĩrĩ nĩrĩo ihinda rĩa gwĩtikĩrĩka nĩ Ngai, naguo ūyũ nĩguo mũthenya wa kũhonokanio. **3** Ithuĩ-rĩ, tũtitũmaga hagĩe na ūndũ ūngĩhĩnga mũndũ nĩguo ūtungata witũ ndũkonerwo mahĩtia. **4** Aca, ithuĩ tũrĩ ta ndungata cia Ngai nĩtwĩgathagĩrĩria maũndũ-inĩ mothe: nĩ ūndũ wa kũmĩrĩria maũndũ maingĩ; na gũkĩrĩrĩria mathĩina na moritũ, na mitangiko; **5** na ūndũ wa kũhũũrwo, na kuohwo njeera, na kũreherwo ngũĩ; na kũruta wĩra mũritũ, na kũũrwo nĩ toro ūtũkũ, na ng’aragu; **6** ningĩ nĩ ūndũ wa gũtũũra na ūthingu, na ūtaũku, na gũkĩrĩrĩria, na gũtugana thĩinĩ wa Roho Mũtheru, na kũgĩa na wendani ūtarĩ na ūhĩnga; **7** o na kwaria ūhoru wa ma, na gũkorwo tũrĩ na hinya wa Ngai; nĩgũkorwo tũnyĩitĩte indo cia mbaara cia ūthingu guoko-inĩ kwa ūrĩo na kwa ūmotho; **8** rĩmwe tũheagwo gĩtĩo, na rĩrĩria rĩngĩ tũgaconorwo, rĩmwe tũgacuukĩrwo maũndũ mooru na rĩngĩ mega; ningĩ o na tũrĩ andũ a ma, tũgatuuo a maheeni; **9** rĩmwe tũgatuuo nĩtũũĩkaine, no rĩrĩria rĩngĩ tũgatuuo ta tũtoĩkaine; ningĩ tũkahaana ta tũraakua, no tũrĩ o muoyo; tũhũũragwo, no tũtũũragwo; **10** o na tũngĩonwo ta tũrĩ na kĩa, ithuĩ tũkoragwo tũkenete hĩndĩ ciothe; tuonekaga tũrĩ athĩini, no nĩtũtuaga andũ aingĩ itonga; tũtuagwo ta tũtarĩ kĩndũ, no indo ciothe nĩ ciitũ. **11** Akorinitho aya, tũramwarĩria hatarĩ ūndũ tũkũmũhitha, na tũkamũhingũrĩra ngoro ciitũ biũ. **12** Ithuĩ nĩtũmuonetie wendo witũ kũna no inyuĩ mũtiratuonia wendo wanyu. **13** O ta ūguo tũmwĩkite-rĩ, ndĩramwarĩria ta ciana ciakwa, o na inyuĩ hingũrai ngoro cianyu biũ. **14** Mũtikae

kuohanio na arĩa matetikĩtie ta mwĩkĩrĩtwo icooki rĩmwe nao. Tondũ-rĩ, ũthingu na waganu ingĩgwatanĩra atĩa? Kana ũtheri na nduma-rĩ, ingĩgĩa na ngwatanĩro ĩrĩkũ? **15** Kristũ na Beliali-rĩ, marĩ na ũiguano ũrĩkũ? Nake mũndũ ũrĩa wĩtikĩtie na ũrĩa ũtetikĩtie-rĩ, marĩ na ngwatanĩro ĩrĩkũ? **16** Hekarũ ya Ngai yakihota atĩa kũiguana na mĩhianano? Nĩgũkorwo ithuĩ nĩ ithuĩ hekarũ ya Ngai ũrĩa ũrĩ muoyo. O ta ũrĩa Ngai oĩgĩte atĩrĩ: “Nĩndĩrĩtũuranagia nao, na njeerage gatagatĩ-inĩ kao, ndũike Ngai wao, nao matũike andũ akwa.” **17** “Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, umai kũrĩ o na mwĩyamũranie nao, ũguo nĩguo Mwathani ekuuga. Mũtikahutie kĩndũ kĩrĩ thaahu, na nĩ nĩngũmwamũkĩra.” **18** “Nĩngũtũika Ithe wanyu, na inyuĩ mũtũike ariũ akwa na aarĩ akwa, ũguo nĩguo Mwathani-Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.”

7 Arata akwa endwa, kuona atĩ nĩtwĩrĩrwo maũndũ macio-rĩ, nĩtwĩtheriei, tũtigane na ũndũ o wothe ũrĩa ũthũkagia mũndũ mwĩrĩ na roho, na tũhingagie ũhoru wa ũtheru nĩ ũndũ wa gwtĩgĩra Ngai. **2** Atĩrĩrĩ, tũhei handũ ngoro-inĩ cianyu. Tũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũhĩtirie, na tũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũthũkĩtie, na gũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũhinyĩrĩrie. **3** Ndiroiga ũguo nĩguo ndĩmũtũire; nĩnjugĩte rĩngĩ atĩ mũrĩ na handũ thĩĩnĩ wa ngoro ciitũ, kuona atĩ tũgũtũura muoyo kana tũkuanĩre na inyuĩ. **4** Ndĩ na ũũmĩrĩru mũnene ngĩmwarĩria; nĩndĩrahaga mũno nĩ ũndũ wanyu. Mathĩĩna-inĩ maitũ mothe, nĩngoragwo nyũmĩrĩrie mũno, na gĩkeno gĩakwa gĩgakĩrĩrĩria. **5** Nĩgũkorwo rĩria twakinyire Makedonia, mwĩrĩ ũyũ witũ ndwagĩre na kihurũko, no gũthĩinio twathĩinagio o harĩa hothe twathĩiaga; kũu nja kwari na ngũĩ, na ngoro-inĩ ciitũ twari na guoya. **6** No Ngai ũrĩa ũhooragĩria arĩa makuĩte ngoro, nĩatũhooreririe nĩ ũndũ wa gũũka gwa Tito, **7** na to ũndũ wa gũũka gwake gwiki, no nĩngĩ nĩ ũndũ wa ũhoorerania ũrĩa mwamũheete. Nĩatũheire ũhoru wa ũrĩa mwendaga kũnyona, na kĩa kĩnene kĩrĩa mũrĩ nakĩo, o na ũrĩa mwĩtangaga mũno nĩ ũndũ wakwa; nĩ ũndũ ũcio gĩkeno gĩakwa gĩkĩongerereka gũkĩra mbere. **8** O na ingĩkorwo nĩndatũmire mũgĩe na kĩa nĩ ũndũ

wa marũa makwa-rĩ, ndikwĩrira. O na gũkorwo kũrĩ hĩndĩ nderirire nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nguona atĩ marũa makwa nĩmamũiguithirie kĩa, no nĩ gwa kahinda o kanini, **9** no rĩu ndĩ na gĩkeno, ti tondũ nĩmwaiiguithirio kĩa, no nĩ tondũ kĩa kĩanyu nĩgĩatũmire mũhere. Nĩgũkorwo mwagĩre na kĩa o ta ũrĩa Ngai endaga, na nĩ ũndũ ũcio ithuĩ tũtirĩ ũndũ mũũru o na ũmwe twamwĩkire. **10** Kĩa kĩrĩa kũmanĩte kũrĩ Ngai kĩrehaga ũhoru wa kũhera kũrĩa gũtũmaga andũ mahonoke, na gũtirĩ wĩriraga gwĩka ũguo, no kĩa kĩa maũndũ ma thĩ kĩrehaga gĩkuũ. **11** Atĩrĩrĩ, ta kĩonei kĩa kũ kũmanĩte na Ngai kĩrĩa gĩciarĩte thĩĩnĩ wanyu: nĩgĩtũmĩte mũgĩe na kĩyo kĩnene, o na wendo mũnene wa gwĩkũũra, na gwakanwo nĩ ngoro, na kĩmako, na kwĩrĩrĩria kũnene, na kwĩrũmbũiya, o na wetereri wa kuona atĩ kihooto nĩkĩahingio. Maũndũ-inĩ mothe-rĩ, nĩmwĩonanĩtie inyuĩ ene atĩ mũtirĩ na ũcuuke ũndũ-inĩ ũyũ. **12** Nĩ ũndũ ũcio, o na gwtũũka nĩndamwandĩkĩre marũa-rĩ, ndiamandĩkire nĩ ũndũ wa mũndũ ũrĩa wehĩtie, kana nĩ ũndũ wa ũrĩa wahĩtirio, no nĩgeetha mũhote kũmenya inyuĩ ene mũrĩ mbere ya Ngai ũrĩa mwĩheanĩte nĩ ũndũ witũ. **13** Maũndũ maya mothe-rĩ, nĩmo matũmĩte tũũmĩrĩrio. O ũndũ ũmwe na kũũmĩrĩrio gwtũ-rĩ, makĩria nĩtwakenire nĩ ũndũ wa kuona ũrĩa Tito aakenete, tondũ roho wake nĩwekĩrĩtwo hinya nĩ inyuĩ inyuothie. **14** Nĩnderahĩire Tito nĩ ũndũ wanyu, na inyuĩ mũtianjonorire. No o ta ũrĩa maũndũ mothe marĩa twamwĩrre maarĩ ma ma-rĩ, noguo kwĩraha gwtũ nĩ ũndũ wanyu hari Tito o nakuo gũtũkĩte ũhoru wa ma. **15** Naguo wendo ũrĩa amwendete naguo nĩũkĩrĩrĩrie kũneneha aaririkana ũrĩa inyuothie mwaathĩkire, na ũrĩa mwamwamũkĩrre mũrĩ na gwtĩgĩra na kũinaina. **16** Ndĩ na gĩkeno tondũ rĩu ndĩ na mwĩhoko mũkinyanĩru thĩĩnĩ wanyu.

8 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩtũkwenda mũmenye ũhoru wa Wega wa Ngai ũrĩa aheanĩte makanitha-inĩ ma Makedonia. **2** Hĩndĩ ĩrĩa andũ acio maageririo na magerio manene-rĩ, gĩkeno kĩa kĩnene na ũthĩĩni wao mũkĩru nĩciatũmire maingĩhĩrwo nĩ ũtaana mũnene. **3**

Nigukorwo ni ndi mura ati maaheanire indo o ta uria maahotire, o na makiruta makiria ma uria mang'ahotire, ni undu wa kwiendera kwao. 4 Nao magituthaitha na hinya muno metikirio kugwatanira uhoro-ini wa guteithia andu aria aamure. 5 Magika undu ucio matiwikire ta uria twerigirire, no maambire kwiheana o ene kuri Mwathani o na kuri ithui, kuringana na uria Ngai endete. 6 Ni undu ucio nitwaringiririe Tito, kuona ati niwe wambiririe undu ucio, atuike wa kurikia undu ucio wa utugi wanyu. 7 O ta uria mugacagira hari maundu mothe, nimo gwitikia, na uhoro wa kwaria, na wa umenyo, na thiini wa kiyo gikinyaniru, o na wa wendo wanyu hari ithui-ri, kiringihie wega uyū wa gutugana o nago. 8 Ti kumwatha ndiramwatha, no ndirenda kugeria wendani wanyu, nyone uria uri wa ma ngugerekania na kiyo kia andu aria ang. 9 Nigukorwo nimuii uhoro wa wega wa Mwathani witu Jesu Kristu ati, o na gutuika aari gitonga, niatuikire muthini ni undu wanyu, nigeetha inui mutuike itonga na undu wa uria aathinikite. 10 Ha uhoro uyū-ri, mataaro makwa ma undu uria umwagirire makiria ni atiri: Mwaka ucio urathirire ni inui mwarĩ a mbere, na to undu wa kuheana gwiki, no o na ni undu wa kwiririria gwika ugo. 11 Riu-ri, kirikie wira ucio, nigeetha kiyo kianyũ kia wendo wa gwika ugo kiganane na kurikia kwanyu kwa undu ucio, kuringana na kiria muri nakio. 12 Mundu angikorwo ari na wendo, kileo kiu nigitikiriku kuringana na uria mundu ari na indo, ti kuringana na uria aciagite. 13 Kwiririria gwitu ti amwe mahuthirio murigo na inui mihinyirio, no nigeetha andu othe maigananio. 14 Ihinda riri muingihitie indo-ri, niiguteithia wagi wao, nigeetha riria magakorwo na indo o nao magateithia wagi wanyu. Hindi iyo andu othe nimakaigananio, 15 o ta uria kwandikitwo atiri: "Mundu uria wonganitie nyingi, ndari kindu aatigirio; nake uria wonganirie nini, ndari kindu aagire." 16 Ningucokeria Ngai ngaatho, uria wekirire ngoro-ini ya Tito uhoro wa kumurumbuiyo o ta uria ni ndi na uhoro ucio. 17 Nigukorwo Tito to mathaithana maitu aamukirire, no

nigũũka kuri inui ari na kiyo kinene ni undu wa kwiendera gwake. 18 O na nitugutuma Tito mari hamwe na muru wa Ithe witu uria uri na ngumo njega makanitha-ini mothe ni undu wa uria atungatagira Uhoro-uria-Mwega. 19 Makiria ma ugo, niwe wathuurirwo ni makanitha nigo atwarane na ithui uhoro-ini wa muhothi ucio wa utaana, o ucio tututagira wira nigo tugocithie Mwathani we mwene, na tuonanie kiyo kiria turi nakio gia kwenda guteithia. 20 Niturageria muno kweherera undu o wotho ungutuma tututwo mahitia riria tukuramata kileo giki kileanitwo na utaana. 21 Nigukorwo niturerutaniria gwika maundu maria mangionwo magirire mbere ya Mwathani, na to hari we wiki, no o na ningi monwo mari magiriru ni andu o nao. 22 Ningi hamwe nao, nitugutuma muru wa Ithe witu ung, uria tuonete maita maingi na njira nyingi ati ari na kiyo, o na ari nakio makiria ni undu wa mwihoko wake munene hari inui. 23 Nago uhoro wa Tito-ri, ni muthiritu wakwa uria tututithanagia wira nake ni undu wanyu; na ha uhoro ukoni ari a Ithe witu-ri, o ni atumwo a makanitha na monanagia ugoci wa Kristu. 24 Tondũ ucio oniai andu acio uria wa wendani wanyu, na gitumi kiria gitumaga twirahie ni undu wanyu nigo makanitha mone undu ucio.

9 Na riri, ndikuona hari bata ndimwandikire uhoro wa uteithio uria wagirire kileo andu aria aamure. 2 Nigukorwo ninjuii kiyo kianyũ gia kwenda guteithia, na ningoretwo ngirahira undu ucio kuri andu a Makedonia, ngameera ati kuuma mwaka ucio urathirire, inui andu a Akaia mutuire mwiharirie kileana; na kiyo kiu kianyũ nikio kiarahurite aingi ao. 3 No ningutuma ariũ a Ithe witu nigo kwirahie gwitu ni undu wanyu uhoro-ini uyū wa muhothi gutigatuikie gwa tuhũ, no mugakorwo mwiharirie, o ta uria ndoigire ati nimwiharirie. 4 Nigukorwo andu amwe a Makedonia mangirehane na ni makore mutahaaririe-ri, ithui, o na tutekumugweta-ri, nitugaakonoka ni undu wa ugo tumwihokeete. 5 Ni undu ucio, nindironire ari wega guthaitha ariũ a Ithe witu maambe mamuceerere ihinda riu ritanakinya, nigo marikirie mibango ya

kíheo kía útaana kíría mweranĩire. Hĩndĩ ĩyo kĩheo kiu nĩgĩgakorwo kírĩ ho, na kĩheanĩtwo na kwĩyendera, no ti na kũringĩrĩrio. 6 Ririkanai ũũ: Mũndũ ũrĩa ũhaandaga tũnini akaagetha o tũnini, nake ũrĩa ũhaandaga nyingĩ akaagetha nyingĩ. 7 O mũndũ aagĩrĩrwo nĩkũheana kírĩa atuĩte na ngoro yake nĩekũheana, na ndakaheane atekwenda kana taarĩ kũringĩrĩrio, nĩgũkorwo Ngai endaga mũndũ ũrĩa ũheanaga akenete. 8 Nake Ngai arĩ na ũhoti wa gũtũma mũingĩhirwo nĩ maũndũ mothe ma wega wake, nĩguo maũndũ-inĩ mothe na mahinda-inĩ mothe, mũkoragwo na kírĩa gĩothe mũbatarĩtio nĩkĩo, nĩguo mũkoragwo mũingĩhĩtie indo cia kũruta wĩra o wothe mwega. 9 O ta ũrĩa kwandĩkĩtwo atĩrĩ: “Nĩahurunjĩte iheo ciake akahe andũ arĩa athĩĩni; ũthingu wake ũtũũraga nginya tene na tene.” (aiōn g165) 10 Na rĩrĩ, ũrĩa ũheaga mũhandi mbeũ na akamũhe irio cia kũrĩa, nĩarĩmũheaga mbeũ cia kũhaanda, na atũme cingĩhe, na ongerere magetha ma ũthingu wanyu. 11 Na inyuĩ nĩmũrĩtongagio na njĩra ciothe nĩguo mũheanage na ũtaana hĩndĩ ciothe, naguo ũtaana wanyu, nĩ ũndũ wa wĩra witũ, ũtũmage Ngai acookagĩrio ngaatho. 12 Ũteithio ũyũ mũraruta ti kuuga atĩ no andũ a Ngai mũrahingĩria mabata mao, no nĩtũmaga Ngai acookagĩrio ngaatho na njĩra nyingĩ. 13 Na tondũ wa ũtungata ũcio mwĩonanĩtie naguo ũrĩa mũhaana-rĩ, andũ nĩmarĩgoocaga Ngai nĩ ũndũ wa ũrĩa mwathĩkĩire Ũhoru-ũrĩa-Mwega wa Kristũ ũrĩa muumbũraga atĩ nĩmũwĩtikĩtie-rĩ, na nĩ ũndũ wa ũtaana wanyu wakũgwatanĩra nao o na wakũgwatanĩra na andũ arĩa angĩ othe. 14 Na rĩrĩa mekũmũhoera, ngoro ciao nĩimwĩciiragia, tondũ wa ũrĩa wega wa Ngai ũrĩa inyuĩ mũheetwo ũkĩrĩrĩrie kũingĩha. 15 Ngai arocookerio ngaatho nĩ ũndũ wa kĩheo gĩake kírĩa gĩtangugiika na ciugo ũrĩa gĩtarĩ!

10 Nĩ Paũlũ nĩndamũthaitha nĩ ũndũ wa ũrĩa Kristũ arĩ mũhooreri na mũcaayanĩri, o nĩ ngoragwo na guoya rĩrĩa ndĩ na inyuĩ, no ngakorwo na ũcamba rĩrĩa itarĩ na inyuĩ! 2 Nĩndamũthaitha mũtikanatũme rĩrĩa ngooka ngaakorwo na ũcamba ta ũrĩa njĩrĩgĩrĩire gũkorwo naguo nĩ ũndũ wa andũ amwe arĩa

meciiragia atĩ mũtũũrĩre ũrĩa tũtũũraga naguo nĩ wa gũkũ thĩ. 3 Nĩgũkorwo o na gũtũika tũtũũraga thĩ ĩno, tũtirũaga mbaara ta ũrĩa andũ a thĩ marũaga. 4 Matharaita marĩa tũrũaga namo ti ma thĩ ĩno, no nĩ marĩa marĩ na hinya wa Ngai wa kũmomora ciĩgitĩro cia hinya. 5 Nĩtũmomoraga ngarari, na ũndũ o wothe wa mwĩtũũgĩrio wa ngoro ũrĩa ũngĩgĩrĩrĩa ũhoru wa kũmenya Ngai, na tũgataha meciiria o mothe nĩguo matũike mĩgwate ya gwathĩkagĩra Kristũ. 6 Na nĩtwĩhaarĩrie kũherithia gĩĩko o gĩothe kĩa ũremi, rĩrĩa mũgaakorwo mũtũĩkĩte a gwathĩka biũ. 7 Inyuĩ mũrarora maũndũ o igũrũ. Mũndũ o wothe angĩkorwo arĩ na ma atĩ nĩ wa Kristũ-rĩ, aagĩrĩire ecĩirie o rĩngĩ atĩ o na ithuĩ tũrĩ a Kristũ o ta ũrĩa o nake arĩ wake. 8 No kuoneke ta ndĩreraha mũno nĩ ũndũ wa ũhoti ũrĩa Mwathani aatũheire. No rĩrĩ, ũhoti witũ nĩ wa kũmuongerera hinya na ti wa kũmũhinyĩrĩria. Nĩ ũndũ ũcio ndingĩconoka nĩ ũndũ wa gwĩka ũguo. 9 Ndikwenda kuonwo ta ndĩrenda kũmũmakia na marũa makwa. 10 Nĩgũkorwo andũ amwe moigaga atĩrĩ, “Marũa make marĩ na ũritũ mũingĩ, na marĩ na hinya, no rĩrĩa arĩ hamwe na ithuĩ-rĩ, ti mũndũ ũngĩtũika, nayo mĩario yake nĩ ya tũhũ.” 11 Andũ ta acio magĩrĩrwo nĩkũmenya atĩ o ũrĩa ũhoru witũ ũkoragwo ũrĩ marũa-inĩ maitũ rĩrĩa tũtarĩ ho-rĩ, ũguo noguo tũkoragwo tũhaana tũgũka maũndũ rĩrĩa tũrĩ ho. 12 Tũtigeragia kwĩganania kana kwĩgerekania na amwe arĩa megathagĩrĩria. Rĩrĩa megwĩthima na arĩa mahaana tao, na makegerekania na arĩa matarĩ tao-rĩ, matĩrĩ ũndũ mooĩ. 13 No ithuĩ-rĩ, tũtingĩraha makĩria ma ũrĩa kwagĩrĩire, no tũkwĩraha kũringana na gĩcunjĩ kĩa wĩra ũrĩa Ngai atũheete, o na inyuĩ mũrĩ gĩcunjĩ kĩa wĩra ũcio witũ. 14 Tũtireraha gũkĩra ũrĩa kwagĩrĩire, ta ũrĩa kũngĩrĩ korwo tũtiokire kũrĩ inyuĩ, nĩgũkorwo nĩ ithuĩ twamũkinyĩire na ũhoru-ũrĩa-Mwega wa Kristũ. 15 O na tũtũirahaga gũkĩra ũrĩa kwagĩrĩire nĩ ũndũ wa wĩra mũrute nĩ andũ angĩ. ũndũ ũrĩa twĩrĩgĩrĩire nĩ atĩ, o ũrĩa wĩtikio wanyu ũrathĩĩ na mbere gũkũra, nakĩo gĩcunjĩ kírĩa tũrĩ nakĩo thĩĩnĩ wanyu nĩgĩkwarama mũno, 16 nĩgeetha tũhote kũhunja ũhoru-ũrĩa-Mwega ng’ongo

iria iri mbere ya kwanyu. Nigukorwo tutikwenda kwiraha ni undu wa wira urutitwo rugongo ringi ni munda ung. 17 No riri, "Munda uria ukwira, nirahe thini wa Mwathani." 18 Nigukorwo munda uria wigaathagiria tiwe wonagwo ari mwea, no ni uria Mwathani agathagiria.

11 Ningwihoka nimugukiriria urimu uria munini ndi naguo; ndamuthaitha mungiririe. 2 Nindiraigua uru ni undu wanyu, uru uumanite na ungai. Ndamwirire o mthuuri umwe, na nwe Kristu, nigeetha ngaamuneana kuri we muri ta muritu gathirange. 3 No ndi na guoya gutigatu ke ati meciiria manyu no maturuuri mutiganirie ugima na utheru wa kwitira Kristu, o ta uria Hawa aaheenekire ni nyoka na wara wayo. 4 Inyui nimwamukagira uhoro ung mkenete, munda o wotha angimuhunjiria uhoro wa Jesu ung tika Jesu uria twamuhunjirie, kana mungiamukira roho ung tika Roho uria mwamukirire, o na kana mugetikia uhoro-mwea ung tika uria mwetikirie. 5 No ndigwiciiria ati ndi munini o na hanini kuri "atumwo acio anene." 6 No ngorwo itari murute uhoro-ini wa kwaria, no ndi na umenyo. Nitumumenyithite maundu maya wega na njira ciothe. 7 Hihi ni kwihia ndeerie ni kwinyihia nguo ndimutuugirie inyui na undu wa kumuhunjiria Uhoro-uria-Mwea wa Ngai hatari iri? 8 Nigutunya ndaatunyaga makanitha mangi ngiamukira uteithio kuuma kuri o nguo hote kumutungata. 9 Na hinda iria ndaari na inyui, ndabataro ni kindu-ri, ndiatuikaga murigo hari munda o na uriku, nigukorwo ariu na aari a lthe witu moka kuuma Makedonia nimaheire indo cia kugana mabataro makwa. Nindigiririe ndigatu ke murigo kuri inyui na njira o yotha, na ninguthi na mbere gwika uguo. 10 Ti-itheru o ta uria uhoro wa ma wa Kristu uri thini wakwa, gutiri munda o na u thini wa ngo cia Akaia ungiriria ndirahe uguo. 11 Ni ki giatuma njuge uguo? Ni tond ndimwendete? Ngai noi ati ndimwendete! 12 Na ninguthi na mbere na gwika uria ndireka, nguo njagithie kiene

andu aria macaragia mweke wa kuoneka ati nimaiganaine na ithui, thini wa maundu maria merahaga namo. 13 Nigukorwo andu ta acio ni tumwo a maheeni, aruti wira a kuhitithia andu, na metuaga tumwo a Kristu. 14 Naguo undu ucio ti wa kumakania, nigukorwo o na Shaitani o nake n metuaga muraika wa utheri. 15 Ndukiri undu wa kugegania ndungata ciake cingitua ndungata cia uthingu. Marigirio-ini makaagia na kiria kiringaine na ciiko ciao. 16 Ninguuga o ringi atiri: Munda ndakae kuona ta ndi kirimu. No angikorwo nguo mukuonari, kinyamukirei o ta uria mungiamukira kirimu, nguo ndirahe o hanini. 17 Uhoroini wa mwiraho uy ndi naguo-ri, ndiraaria ta uria Mwathani angaria, no ndiraaria o ta uria kirimu kingaria. 18 Kuona ati andu aingi nimarera ta uria thi irahaga-ri, o na ni ngwira o tao. 19 Tond inyui mukiri oogiri, nimiragiria aria irimu mkenete! 20 Ti-itheru, nimiragiria munda o wotha o na angimutua ngombo ciake, kana uria ukumuhatiria, kana uria ukuria indo cianyu, kana uria ugwitugiria mbere yanyu, o na kana uria ukumuhura hi. 21 Ningunoka ngiuga ati ithui nitwaremirwo ni gwika maundu ta macio! Undu uria munda ung anghota kwira ni undu wago-ri, ndikarie ta ndi kirimu-ri, o na ni no ngierie kwira ni undu wago. 22 Andu acio ni Ahibirania? O na ni ndi Mhibirania. Andu acio ni Aisraeli? O na ni ndi Misraeli. Andu acio ni njaro cia Ibrahimu? O na ni ndi wa ruciaro rwa Ibrahimu. 23 Andu acio ni ndungata cia Kristu? (Ngwaria uguo ta ndi muguruku.) Ni ndimakirite. Nindutite wira na kyo kumakira, na ngakio njeera mahinda mangi makiria yao, na ngahurwo na kiboko makiria, o na mahinda mangi ndanakuhiria gikua. 24 Ayahudi nimahurire na kiboko maita matano, o ihinda iboko mirongo itatu na kenda. 25 Nindahurirwo na thanju maita matatu, na riita rimwe ngihurwo na mahiga nyuguto, na maita matatu ndanathukirwo ni marikabu ndi thini, na ngiraara o na gitinda iria-ini utuku umwe na muthenya mugima. 26 Ngoretwo ngithi ngo ndo nyingi. Ngagikorwo ndi ugwati-

inĩ wa gũtwarwo nĩ njũũ, na ũgwati-inĩ wa atunyani, na ũgwati-inĩ wa gũũkĩrĩrwo nĩ andũ a rũrĩrĩ rwitũ, na ũgwati-inĩ wa gũũkĩrĩrwo nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ; na ngoona ũgwati ndĩ matũũra-inĩ manene, na ndĩ thĩinĩ wa bũrũri, na ndĩ iria-inĩ; o na ũgwati wa andũ arĩa maheenanagia atĩ nĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ. **27** Ndaanaruta wĩra mũritũ na wa mĩnoga, na maita maingĩ ngaagaga toro; ndaanakorwo na ng'aragu na nyoota, na maita maingĩ ngaaga kindũ gĩa kũrĩa; ndaanakorwo heho-inĩ na ndĩ njaga. **28** Hamwe na macio mothe-rĩ, o mũthenya ngoragwo na mũrigo, ngĩtanga nĩ undũ wa makanitha mothe. **29** Nũũ ũngĩkorwo aagĩte hinya, na nĩ njage gũkorwo njũritwo nĩ hinya? Nũũ ũngĩhĩngithio, na nĩ njage gũkorwo ngĩcinwo nĩ marakara? **30** Angĩkorwo no nginya ndĩrahe, ngwĩrahĩra maũndũ marĩa monanagia ũrĩa itarĩ na hinya. **31** Ngai, na nowe Ithe wa Mwathani Jesũ, ũrĩa ũgoocagwo nginya tene-rĩ, nĩo atĩ ndiraheenania. (aiõn g165) **32** Kũu Dameski, barũthi ũrĩa waathanaga arĩ rungu rwa Mũthamaki Areta-rĩ, nĩathanire itũũra inene rĩa andũ a Dameski rĩrangĩrwo nĩgeetha aanyitithie. **33** No nĩndoimĩrio ndirica, ngĩkũrũkĩrio rũthingo-inĩ ndĩ thĩinĩ wa gĩkabũ, ngĩhonoka kũnyiitwo nĩwe.

12 No nginya thĩi na mbere na kwĩraha. O na gũtuĩka gwĩka ũguo gũtirĩ uumithio-rĩ, rĩu nĩngwaria ũhoru wa maũndũ marĩa ndanonio nĩ Mwathani, na marĩa ndanaguũrĩrio nĩwe. **2** Nĩnjũũ mũndũ thĩinĩ wa Kristũ, ũrĩa woirwo mĩaka ikũmi na ĩna mĩthiru, agĩtwarwo igũrũ rĩa gatatũ. Kana oirwo arĩ na mwĩrĩ kana atarĩ nago, nĩ ndiũ, Ngai nĩwe ũũ. **3** Na nĩnjũũ atĩ mũndũ ũcio, kana aarĩ mwĩrĩ-inĩ kana ndaarĩ mwĩrĩ-inĩ-rĩ, nĩ ndiũ, no Ngai nĩwe ũũ, **4** nĩoirwo agĩtwarwo kũrĩa andũ arĩa metikĩtie mathiiaga, akĩgua maũndũ matangĩranĩka nĩ mũndũ, na maũndũ marĩa mũndũ atangĩtikĩrio kwaria. **5** Nĩngwĩraha nĩ undũ wa mũndũ ta ũcio, no ndikwĩraha nĩ undũ wakwa nĩ mwene, tiga no ndĩrahire nĩ undũ wa ũrĩa njagĩte hinya. **6** O na ingĩenda kwĩraha-rĩ, ndingĩtuĩka kĩrimũ, nĩ undũ ingĩkorwo ngĩaria ũhoru wa ma. No ndigwĩka ũguo,

nĩguo gũtikagĩe mũndũ ũgwĩciiria ũhoru wakwa makĩria ma ũrĩa kwagĩrĩire nĩ undũ wa ũrĩa njikaga kana ũrĩa njugaga. **7** Nĩguo ndikanae gwĩtũũgĩria nĩ undũ wa ũguũrio mũnene ũguo-rĩ, nĩndekĩrĩrwo mũigua thĩinĩ wa mwĩrĩ wakwa, ũrĩ mũtũmwo wa Shaitani, nĩguo ũnyariirage. **8** Nĩndathaithire Mwathani mahinda matatũ anjehererie mũigua ũcio. **9** Nowe akĩnjĩra atĩrĩ, “Wega wakwa nĩkũũiganĩte, nĩgũkorwo hinya wakwa nĩtũũkaga mũkinyanĩru harĩa hatarĩ na hinya.” Nĩ undũ ũcio nĩngwĩraha o na makĩria ngenete mũno nĩ undũ wa kwaga hinya gwakwa, nĩgeetha hinya wa Kristũ ũikarage igũrũ rĩakwa. **10** Kĩu nĩkĩo gĩtũmaga ngenagĩre kwaga hinya, na irumi, na ũritũ wa mũtũũrĩre, na kũnyariirwo, o na mathĩina nĩ undũ wa Kristũ. Nĩgũkorwo hĩndĩ ĩrĩa njagĩte hinya, nĩguo ngoragwo na hinya. **11** Nĩndĩtũite kĩrimũ, no nĩ inyuĩ mwatũmire njĩke ũguo. Nĩ inyuĩ mwagĩrĩrwo nĩkũngaathĩrĩria, nĩgũkorwo nĩ ti nĩ mũnini mũno kũrĩ “atũmwo acio anene,” o na gũtuĩka nĩ ndikĩrĩ kindũ gĩtarĩ kĩene. **12** Maũndũ marĩa matũmaga mũndũ amenywo atĩ nĩ mũtũmwo-rĩ, nĩmekĩrwo gatagatĩ-inĩ kanyu na gũkĩrĩrĩria kũnene: gũkĩringwo ciana, na gũgĩkwo morirũ, na maũndũ ma kuonania hinya. **13** Inyuĩ mwakĩrĩ anini gũkĩra makanitha marĩa mangĩ nakĩ, tiga o gũtuĩka atĩ nĩ ndiigana gũtuĩka mũrigo harĩ inyuĩ? Ndekerai ihĩtia rĩu! **14** Rĩu nĩndihaarĩire kũmũceerera ihinda rĩa gatatũ, na ndigũkorwo ndĩ mũrigo harĩ inyuĩ, tondũ ti indo cianyu ndĩrenda, no nĩ inyuĩ ndĩrenda. Tondũ-rĩ, ciana itiagĩrĩrwo nĩ kũigĩra aciari a cio mũthithũ, no aciari nĩo magĩrĩrwo nĩ kũigĩra ciana ciao mũthithũ. **15** Nĩ undũ ũcio no ngene kũhũthĩra kĩrĩa gĩothe ndĩ nakĩo nĩ undũ wanyu, o na nĩ mwene ndĩhũthĩre. Ingĩmwenda makĩria-rĩ, inyuĩ no mũkĩnyende o hanini? **16** No o na gũtarĩ o ũguo-rĩ, nĩ ndiatũkĩre mũrigo harĩ inyuĩ. No njĩrwo atĩ hĩhi ndaarĩ mwara, na atĩ nĩndamũheenirie! **17** Hĩhi nĩndamũhatĩrĩire na undũ wa mũndũ o na ũmwe wa arĩa ndamũtũmĩre? **18** Nĩndaringĩrĩire Tito oke kũrĩ inyuĩ, na ngĩtũma mũrũ wa Ithe witũ moke nake. Tito ndaigana kũmũhatĩrĩria, kana nĩamũhatĩrĩire? Gĩthĩ tũtĩarutire wĩra thĩinĩ wa

roho o ro ūmwe, na tūkīrūmīrīra njīra o ro ūmwe? 8
19 Hihi ihinda rīrī rīothe mūkoretwo mūgīciirīa Nīgūkorwo tūtingīhota gwīka ūndū ūreganīte
 atī nī gwīciirīrīra tūkoretwo tūgīciirīrīra harī na ūhorō wa ma, tīga o ūrīa ūrī wa ūhorō wa
 inyuī? Tūkoretwo tūkīaria mbere ya Ngai ta andū ma wiki. 9 Tūkoragwo na gīkeno rīrīa rīothe
 marī thīinī wa Kristū; na rīrī, arata akwa nyenda, tūtārī na hinya, no inyuī mūrī na hinya; na
 maūndū marīa mothe twīkaga nī ma gūtūma nītūmūhooyagīra mūtūike andū aagīrīru kūna.
 inyuī muongererwo hinya. 10 Gītūmi kīrīa kīratūma nyandīke maūndū maya
 nīndiretigīra, atī rīrīa ndīrīūka, ndahota gūkora o na itarī hamwe na inyuī-rī, nīgeetha hīndī īrīa
 mūtahaana ūrīa ingīenda mūkoro mūhaana, na ngooka ndikaanahūthīre ūhoti wakwa ūūru,
 inyuī mwahota gūkora itahaana ūrīa mūngīenda ūhoti ūrīa Mwathani aaheire ūrī wa kūmūkūria,
 ngorwo haana. Ngetigīra kwahota gūgaakorwo no ti wa kūmūthūkia. 11 Na rīu ngīrīkia-
 kūrī na ngūi, na ūiru, na marakara, na njatūkano, rī, ariū na aarī a lthe witū, tigwoi na wega.
 na njambanio, na njuukū, na mwītīo, o na Thīiagai na mīthīire īrīa yagīrīre, thīkagīrīrai
 kwaga kīhaarīro. 21 Ngwitigīra atī rīrīa ngooka ithaithana rīakwa, gīagai na meciirīa o mamwe,
 kūu rīngī, Ngai wakwa ahota gūkanjonorithia na mūtūūranagie na thayū. Nake Ngai wa wendo
 mbere yanyu, na nī njigwe kīeha nī ūndū wa na thayū nīarīkoragwo hamwe na inyuī. 12 O
 andū aingī arīa meehirie o mbere, na matīirīrīte mūndū nīageithie ūrīa ūngī na ngeithi theru
 waganu wa maūndū marīa mooru, na ma cia kīmumunyano. 13 Andū arīa othe aamūre
 ūmaraya, na maūndū ma ūūra-thoni marīa nīmamūgeithia. 14 Wega wa Mwathani Jesū
 matūūrīte meekaga. Kristū, na wendani wa Ngai, na ngwatanīro ya
 Roho Mūtheru, īroikaraga na inyuī inyuothe.

13 Rīrī nī riita rīa gatātū gūūka kwanyu.
 Ūhorō o wothē no ngīnya ūrūgamīrīrwo nī
 ūira wa andū eerī kana atātū. 2 Nīdamūkaanirie
 hīndī īrīa ndaarī na inyuī riita rīa keerī. O na
 rīu nīngūmūkaania o rīngī, o na itarī hamwe na
 inyuī: Rīrīa ndīrīūka rīngī, andū arīa matūūrīte
 mehagia kuuma tene, kana mūndū ūngī o wothē,
 ndirī ngacaaīra, 3 tondū nīmūrenda kūmenya
 kīhooto kīa atī nī Kristū waragia na kanua
 gakwa. We ndamwīkagīra maūndū ta atarī na
 hinya, no nīonanagia atī arī na hinya gatagati-
 inī kanyu. 4 Nīgūkorwo nī ma nīambirwo
 mūtharaba-inī atarī na hinya, no nīatūūruga
 muoyo nī ūndū wa hinya wa Ngai. O ta ūguo-rī, o
 na ithuī tūtīrī hinya tūrī thīinī wake, no nī ūndū
 wa hinya wa Ngai nītūtūūruga muoyo thīinī
 wake nīguo tūmūtungatage. 5 Mwīgeriei, muone
 kana inyuī ene nī mwītīkītie ūhorō wa ma;
 mwītūirīe inyuī ene. Kaī inyuī mūtōoī atī Kristū
 Jesū arī thīinī wanyu, tīga no mūgīkorirwo
 mūgwīte kīgeranio kīu? 6 Na nīngwīhoka atī
 nīmūrīona atī ithuī tūtīgwīte kīgeranio. 7 Na
 rīu tūkūhooya Ngai atī mūtīkae gwīka ūndū
 o na ūmwe mūūru. Ti atī nīguo andū monage
 atī nītūwītīkīrītūo nīwe, na nītūtooranītie,
 no nīgeetha inyuī mwīkage maūndū marīa

Agalatia

1 Nĩ nĩ mūtūmwo Paŭlū, na rĩrĩ, ndirĩ mūtūmwo ūtūmĩtwo nĩ andũ o na kana ngatūmwo na njĩra ya mūdũ, no ndūmĩtwo nĩ Jesũ Kristũ na Ngai lthe witũ, ūria wamūriukirie kuuma kūrĩ arĩa akuũ. **2** Nĩ hamwe na ariũ na aarĩ a lthe witũ othe arĩa tūrĩ nao, nĩ ithuĩ tūramūtūmĩra marĩa maya, Kūrĩ inyuĩ andũ a makanitha ma Galatia: **3** Mūrogĩa na wega na thayũ iria ciuĩte kūrĩ Ngai lthe witũ, o na kūrĩ Mwathani Jesũ Kristũ, **4** ūria werutire nĩ ūndũ wa mehia maitũ nĩguo atūhonokie kuuma kūrĩ mahinda maya tūrĩ, marĩa maiyūrĩtwo nĩ maũndũ mooru, kūrĩngana na wendi wa Ngai lthe witũ, (aiŋ g165) **5** nake arotūūra akumagio nginya tene na tene. Amenĩ. (aiŋ g165) **6** Nĩ nĩkūgega ndĩragega nĩ ūndũ wa ūria mūrahiũha gūtiganana na ūria wamwĩtĩre na ūndũ wa wega wa Kristũ, mūkagarūrūkĩra ūhoru mwega wa mūthemba ūngĩ, **7** naguo ti ūhoru-ūria-Mwega o na atĩa. No nĩ kūrĩ andũ maramūhĩngĩca makĩenda gūthūkĩa ūhoru-ūria-Mwega wa Kristũ. **8** No rĩrĩ, o na kūngĩkorwo nĩ ithuĩ o na kana mūraika uumĩte igūrũ, ūngĩmūhunjĩria ūhoru mwega ūngĩ tĩga ūria twamūhunjĩrie-rĩ, mūdũ ūcio aronyiitwo nĩ kĩrumi nginya tene! **9** O ta ūria tūmwĩrite, o na rĩu nĩ nguuga o rĩngĩ atĩrĩ, mūdũ o wothĩ angĩmūhunjĩria ūhoru mwega ūngĩ tĩga ūria mwetĩkirie-rĩ, aronyiitwo nĩ kĩrumi nginya tene! **10** Atĩrĩrĩ, ngĩuga ūguo-rĩ, kaĩ arĩ andũ ndĩrenda kwĩyendithia kūrĩ o, kana nĩ kūrĩ Ngai? Kana hĩhi nĩ andũ ndĩrenda gūkenia? Korwo nĩ andũ ngeragia gūkenia-rĩ, ndĩngĩkorwo ndĩ ndungata ya Kristũ. **11** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, ngwenda mūmenye atĩ ūhoru-ūria-Mwega ndamūhunjĩrie ti ūhoru woiimanĩte na mūdũ. **12** ūhoru ūcio ndiaheirwo nĩ mūdũ, o na kana ngĩthomithio nĩ mūdũ; no nĩ kũguūrĩrio ndaguūrĩrio ūhoru ūcio nĩ Jesũ Kristũ. **13** Nĩgũkorwo nĩmũiguĩte ūhoru wa mĩthĩire yakwa ya tene, ūria ndaatũire njĩkaga ndĩ thĩĩnĩ wa ndini ya Ayahudi, na ūria ndanyariiraga kanitha wa Ngai na hinya ngĩgeria kũũniina. **14** Nĩ ha ūhoru wa maũndũ makoniĩ ndini ya Ayahudi, nĩ ndaathiĩte mbere o

na gũkĩra Ayahudi aingĩ a riika riakwa na ndaari na kiyo kinene gĩa kūrũmia mĩtugo ya maithe maitũ. **15** No rĩrĩ, Ngai ūria wanyamũire kuuma ndaciarwo, na akĩnjĩta nĩ ūndũ wa wega wake-rĩ, nĩ oonire arĩ wega, **16** angũūrĩrie Mũriũ nĩgeetha hunjagĩrie andũ-a-Ndũrĩrĩ ūhoru wake; gūtĩrĩ mūdũ o na ūrĩkũ ndaahoire kĩrĩra, **17** o na ndiambatire Jerusalemu kuonana na arĩa maarĩ atūmwo mbere yakwa, no ndathiire bũrĩri wa Arabia na ihenya, na thuutha ūcio ngĩcooka Dameski. **18** Na rĩrĩ, thuutha wa mĩaka itatũ, nĩndambatire Jerusalemu nĩguo tũkamenyane na Petero, na ngĩkara nake matukũ ikũmi na matano. **19** Tũtionanire na atūmwo acio angĩ, tĩga o Jakubu, mūrũ wa nyina na Mwathani. **20** ūhoru ūyũ ndĩramwandĩkĩra, ndĩramwĩra ndĩ mbere ya Ngai atĩ nĩ wa ma na ndiraheenania. **21** Thuutha ūcio nĩndacookire ngĩthĩĩ Suriata na Kilikia. **22** Nĩ mwene ndiamenyekete nĩ makanitha ma Judea marĩa marĩ thĩĩnĩ wa Kristũ. **23** No kũigua maiguaga atĩrĩ, “Mūdũ ūria ūratũire atũnyariiraga rĩu nĩwe ūrahunjia wĩtĩkio ūria aageragia kũniina mbere iyo.” **24** Nao makĩgooca Ngai nĩ ūndũ wakwa.

2 Mĩaka ikũmi na ĩna yathira nĩndambatire rĩngĩ Jerusalemu, na ihinda rĩrĩ tũgĩthĩĩ hamwe na Baranaba o na tũgĩthĩĩ na Tito. **2** Ndathiire tondũ Ngai nĩanguūrĩrie thĩĩ kuo, na nĩguo ngataarĩrie atūmwo ūhoru-ūria-Mwega ūria hunjagĩria andũ-a-Ndũrĩrĩ. No ndataarĩrie o arĩa monekaga marĩ atongoria hatarĩ andũ angĩ, nĩgeetha gūtĩgatũike atĩ ihenya rĩrĩa ndateng’eraga, o na kana rĩrĩa ndateng’erete, rĩarĩ rĩa tũhũ. **3** No o na Tito, ūria warĩ hamwe na nĩ, ndaringĩrĩrio kũrua, o na gũtuĩka aarĩ Mũyunani. **4** ūhoru ūyũ wa kũrua wagĩire ho tondũ nĩ kwarĩ na ariũ na aarĩ a lthe witũ a maheeni arĩa maatoonyete gatagatĩ gaitũ na hitho marĩ athigaani nĩguo matũire ūhoru wa wĩyathi ūria tũkoragwo naguo tūrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, makĩenda gūtūtua ngombo. **5** Tũtietĩkĩrie ūhoru wao o na hanini, nĩgeetha ma ya ūhoru-ūria-Mwega itũũre na inyuĩ. **6** Nao andũ arĩa moonekaga taarĩ o anene-rĩ, (harĩ nĩ hatiarĩ na ūtiganu o ūria mangĩakorirwo marĩ, nĩgũkorwo Ngai ndaroraga mūdũ ūria

ahaana) andũ acio gũtirĩ undũ moongereire harĩ ndũmĩrĩrĩ yakwa. 7 O na rĩrĩ, o nĩmoonire atĩ nĩ nĩndehokeirwo wĩra wa kũhunjia Ũhoru-ũrĩa-Mwega kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, o ta ũrĩa Petero eehokeirwo wĩra wa kũhunjĩria Ayahudi. 8 Nĩgũkorwo Ngai ũrĩa warutaga wĩra thĩinĩ wa ũtungata wa Petero arĩ mĩtũmwo kũrĩ Ayahudi, nowe warutaga wĩra ũtungata-inĩ wakwa ndĩ mĩtũmwo kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. 9 Ningĩ Jakubu, na Petero, na Johana, arĩa moonagwo marĩ itugĩ cia gũtiira kanitha-rĩ, nĩmatwamũkirire tũrĩ hamwe na Baranaba na guoko kwa ũrĩo kwa ngwatanĩro, rĩria maamenyire wega wa Ngai ũrĩa ndaheetwo. Nĩmetĩkirire atĩ ithuĩ tũthiĩ tũkahunjĩrie andũ-a-Ndũrĩrĩ, nao mathiĩ kũrĩ Ayahudi. 10 Undũ ũrĩa maatwĩrĩre twĩkage nĩ atĩ tũrĩkanage athĩini na noguo undũ ũrĩa nĩ mwene ndaarĩ na kũyo gĩa gwĩka. 11 Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩrĩa Petero ookire Antiokia, nĩndamũkararirie mbere ya andũ tondũ nĩahĩtĩtie mũno. 12 Andũ amwe moimĩte kũrĩ Jakubu matanakinya-rĩ, Petero nĩarĩanagĩra na andũ-a-Ndũrĩrĩ, no rĩria maakinyire, akĩmeherera, na akĩamũrĩria na andũ-a-Ndũrĩrĩ tondũ nĩetigagĩra andũ arĩa maarĩ a gĩkundi kĩa andũ arĩa maruaga. 13 O na Ayahudi arĩa angĩ makĩnyĩitanĩra na Petero ũhinga-inĩ wake, o nginya o na Baranaba akĩhĩtithio nĩ ũhinga ũcio wao. 14 Rĩria ndonire atĩ matiekaga kũringana na ma ya Ũhoru-ũrĩa-Mwega, ngĩira Petero atĩrĩ, andũ othe makĩguaga, “Angĩkorwo wee ũrĩ Mũyahudi, ũtũũraga na mĩtugo ya andũ-a-Ndũrĩrĩ na ti ta Mũyahudi-rĩ, ũngĩkihota atĩa kũhatĩrĩria andũ-a-Ndũrĩrĩ atĩ nĩguo marũmĩrĩre mĩtugo ya Ayahudi? 15 “Ithuĩ arĩa tũciarĩtwo tũrĩ Ayahudi na tũtarĩ ehia ta andũ-a-Ndũrĩrĩ-rĩ, 16 nĩtũũ atĩ mũndũ ndatuĩkaga mũthingu nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho, no atuĩkaga mũthingu nĩ undũ wa gwĩtikia Jesũ Kristũ. Nĩ undũ ũcio o na ithuĩ twĩtikĩtie Kristũ Jesũ nĩguo tũtuuo athingu nĩ undũ wa gwĩtikia Kristũ, no ti undũ wa gwathĩkĩra watho, tondũ gũtirĩ mũndũ ũgaatuo mũthingu nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho. 17 “Angĩgĩkorwo rĩria tũgũcaria gũtuuo athingu nĩ Kristũ kuonanagia atĩ ithuĩ ene tũrĩ ehia-rĩ, ũguo nĩ kuuga atĩ Kristũ atungatagĩra mehia?

Hĩ! Kũroaga gũtuĩka ũguo! 18 Angĩkorwo nĩ ngwaka rĩngĩ kĩria ndaanangire-rĩ, nĩkuonanĩa atĩ nĩ nĩnyunĩte watho. 19 Nĩgũkorwo na undũ wa watho nĩndakuĩrĩre watho ũcio nĩguo ndũũre muoyo ndĩ wa Ngai. 20 Nĩ nĩndũkĩtie kwambanĩrio hamwe na Kristũ, na rĩu ti nĩ ndũũraga muoyo, no Kristũ nĩwe ũtũũraga muoyo thĩinĩ wakwa. Muoyo ũrĩa ndũũraga mwĩrĩ-inĩ ũyũ ndũũraga na undũ wa gwĩtikia Mũrũ wa Ngai, ũrĩa wanyendire na akĩrũta nĩ undũ wakwa. 21 Ndingũtikĩra gũtua wega wa Ngai kĩndũ gĩa tũhũ, tondũ kũngĩtuĩka atĩ ũthingu wonekaga nĩ undũ wa watho-rĩ, Kristũ aakuire tũhũ!”

3 Atĩrĩrĩ inyuĩ Agalatia aya akĩgu! Mũrogetwo nũũ? O inyuĩ muonirio wega Jesũ Kristũ arĩ mwambe mĩtĩ igũrũ. 2 No nyende kũmenya undũ ũmwe tu kuuma kũrĩ inyuĩ: Mwaheirwo Roho nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho, kana nĩ undũ wa gwĩtikia ũhoru ũrĩa mwaiguire? 3 Kaĩ mũrĩ akĩgu atĩa? Mwambĩrĩrie na Roho wa Ngai, na rĩu mũrenda kũrĩkĩrĩria na hinya wa mwĩrĩ? 4 Anga mwathĩnirio na maũndũ maingĩ ũguo o tũhũ, angĩkorwo ũhoru ũcio wothe warĩ wa tũhũ? 5 Wee Ngai amũheaga Roho wake na akaringaga cĩama gatagatĩ kanyu nĩ undũ wanyu gwathĩkĩra watho, kana nĩ undũ wa gwĩtikia ũhoru ũrĩa mwaiguire? 6 Ta rirĩkanai ũhoru wa Iburahĩmu, Maandĩko moigĩte atĩrĩ: “Etikirie Ngai, nake Ngai akĩmũtua mũthingu.” 7 Nĩ undũ ũcio kĩmenyei atĩ andũ arĩa metĩkĩtie nĩo ciana cia Iburahĩmu. 8 Na tondũ Maandĩko marĩa matheru nĩmooigĩte o mbere atĩ Ngai nĩagatua andũ-a-Ndũrĩrĩ athingu na undũ wa gwĩtikia-rĩ, na Maandĩko macio nĩmahunjĩrie Iburahĩmu Ũhoru-ũrĩa-Mwega o kabere, makiuga atĩrĩ: “Ndũrĩrĩ ciothe nĩikaarathimwo nĩ undũ waku.” 9 Nĩ undũ ũcio andũ arĩa metĩkĩtie nĩmarathimanagĩrio hamwe na Iburahĩmu, mũndũ ũcio warĩ mwĩtikia. 10 Andũ arĩa othe mehokaga ũhoru wa gwathĩkĩra watho-rĩ, marĩ na kĩrumi, nĩgũkorwo Maandĩko moigaga atĩrĩ, “Kũgwatwo nĩ kĩrumi nĩ mũndũ o wothe ũtahingagia maũndũ marĩa mothe mandĩkitwo Ibuku-inĩ rĩa Watho.” 11 Nĩtũũ wega atĩ gũtirĩ mũndũ ũngĩtuuo mũthingu mbere

ya Ngai nĩ undũ wa gwithĩkĩra watho, tondũ Maandĩko moigĩte atĩrĩ: “Mũndũ ũrĩa mũthingu agaathũra muoyo nĩ undũ wa gwithĩkia.” 12 No watho-rĩ, nduumanĩte na ũhoro wa gwithĩkia; handũ ha ũguo Maandĩko moigaga atĩrĩ, “Mũndũ ũrĩa wathĩkagĩra maundũ ma watho agaathũrio muoyo nĩ mo.” 13 Nake Kristũ nĩatũkũũrĩre agĩtũruta kĩrumi-inĩ kĩa watho na undũ wake mwene gũtuĩka kĩrumi ithenya riitũ, nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ, “Kũgwatwo nĩ kĩrumi nĩ mũndũ o wotho wambĩtwo mũtĩ-igĩrũ.” 14 Aatũkũũrĩre nĩguo kĩrathimo kĩrĩa Iburahĩmu aarathimĩtwo nakĩo gĩkinyĩre andũ-a-Ndũrĩrĩ na undũ wa Kristũ Jesũ, nĩguo atĩ na undũ wa gwithĩkia twamũkĩre Roho ũrĩa weranĩrwo. 15 Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, rekei ndĩmuonie na ngerekano yumanĩte na maundũ marĩa mũũĩ. O ta ũrĩa gũtarĩ mũndũ ũngĩhota kweheria undũ kana kuongerera undũ harĩ kĩrĩkanĩro kĩrĩa gĩthondeketwo nĩ mũndũ-rĩ, no taguo ũhoro ũyũ ũtarĩ. 16 Maundũ marĩa meranĩrwo, meerĩrwo Iburahĩmu na mbeũ yake. Maandĩko matiugĩte “mbeũ ciake”, taarĩ ũhoro wa andũ aingĩ, no moigĩte “na mbeũ yake”, ũguo nĩ kuuga mũndũ ũmwe, na nĩwe Kristũ. 17 ũrĩa ndĩrenda kuuga nĩ atĩrĩ: Watho, ũcio wokire thuutha wa mĩaka 430, ndũngĩheheria kĩrĩkanĩro kĩrĩa gĩekĩritwo ho nĩ Ngai mbere iyo, na ndũngĩtũma kĩranĩro kũ gĩtuĩke gĩa tũhũ. 18 Nĩ undũ-rĩ, angĩkorwo igai rĩngĩoneka nĩ undũ wa watho-rĩ, rĩtikiumanĩte na kĩranĩro; no Ngai, nĩ undũ wa wega wake, nĩahere Iburahĩmu igai na undũ wa kĩranĩro. 19 Watho-rĩ, wakĩrĩ wa bata ũrĩkũ? Wongereirwo kũrĩ kĩranĩro nĩguo wonanagie mahĩtia o nginya rĩrĩa mbeũ rĩra kĩrĩkanĩro kĩranĩre iḡooka. Watho ũcio wathanĩrwo nĩ araika ũkĩnengererio andũ na guoko kwa mũĩguithania. 20 No rĩrĩ, mũĩguithania ndakoragwo arũgamĩrĩre o mwena ũmwe; no Ngai nĩ ũmwe. 21 Nĩ undũ ũcio-rĩ, kaĩ watho ũreganĩte na ciĩranĩro cia Ngai? Aca ti ũguo! Tondũ korwo kwarĩ na watho waheanĩrwo nĩguo andũ magĩe na muoyo-rĩ, ti-itherũ o nago ũthingu nĩ ũngĩakĩrehirwo nĩ watho. 22 No Maandĩko moigaga atĩ andũ a thĩ nĩ mohetwo nĩ mehia, nĩgeetha kĩranĩro kĩrĩa kiheanagwo nĩ undũ wa gwithĩkia Jesũ

Kristũ kiheagwo o arĩa metikĩtie. 23 ũhoro wa gwithĩkia ũtanooka-rĩ, twarĩ ohe nĩ watho, tũkahingĩrĩrio o nginya wĩtikio ũkaaguũranĩrio. 24 Nĩ undũ ũcio watho nĩguo waheirwo ũhoti wa gũtũtware kũrĩ Kristũ, nĩguo tũtuuo athingu na undũ wa gwithĩkia. 25 Na rĩrĩ, kuona atĩ rĩu ũhoro wa gwithĩkia nĩmũkinyu, tũtingĩcooka kũrũgamĩrĩrwo nĩ watho. 26 Inyuothe mũrĩ ciana cia Ngai nĩ undũ wa gwithĩkia Kristũ Jesũ, 27 nĩgũkorwo inyuothe arĩa mwabatithirio thĩĩnĩ wa Kristũ nĩmwĩhumbĩte Kristũ. 28 Nĩ undũ ũcio gũtingĩcooka gũthuuranio Mũyahudi kana Mũyunani, na gũtirĩ ngombo kana mũndũ ũtarĩ ngombo, na gũtirĩ mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja, nĩgũkorwo inyuothe mũrĩ ũmwe ki thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. 29 Angĩkorwo mũrĩ a Kristũ-rĩ, mũkĩrĩ a mbeũ ya Iburahĩmu, na mũrĩ agai a kũgaya kũringana na kĩranĩro kũ kĩranĩrwo.

4 ũrĩa ndĩroiga nĩ atĩrĩ, ihinda rĩothe rĩrĩa mũgai arĩ o mwana-rĩ, ndarĩ ũtiganu na ngombo, o na atuĩka nĩwe mwene indo icio ciothe. 2 Nĩ gwathwo athagwo nĩ amũrori hamwe na aramati a indo ciake, nginya ihinda rĩrĩa ithe atuĩte rĩgaakinya. 3 ũguo noguo o na ithuĩ, hĩndĩ rĩra twarĩ ciana, twatũire ũkombo-inĩ wa maundũ marĩa ma ndũire ma thĩ iño. 4 No hĩndĩ rĩra ihinda rĩrĩa rĩagĩrĩru kũna rĩakinyire, Ngai nĩatũmire Mũriũ, nake agĩciarwo nĩ mũndũ-wa-nja, na agĩciarwo arĩ wa gwathagwo nĩ watho, 5 nĩguo akũũre andũ arĩa matũire mathagwo nĩ watho, nĩgeetha tũgĩe na kĩhooto gĩa gũtuĩka ciana ciake, 6 Tondũ inyũ mũrĩ ciana ciake-rĩ, Ngai nĩatũmire Roho wa Mũriũ ngoro-inĩ ciitũ, o we Roho ũrĩa wĩtanaga ũkiugaga atĩrĩ, “Abba, Baba.” 7 Nĩ undũ ũcio, we ndũrĩ ngombo rĩngĩ, no ũrĩ mwana wake; na tondũ rĩu ũrĩ mwana wake, Ngai nĩagũtuĩte mũgai wa indo ciake. 8 Tene rĩrĩa mũtooĩ Ngai-rĩ, mwarĩ ngombo cia ciũmbe iria itarĩ ngai. 9 No rĩrĩ, tondũ rĩu nĩmũmenyete Ngai, kana njuge nĩmũrĩkĩtie kũmenywo nĩ Ngai-rĩ, mũrakĩenda gũcookerera maundũ macio maagĩte hinya na matarĩ kiene nĩkĩ? Kaĩ mũrenda gũcooka ũkombo-inĩ wamo o rĩngĩ? 10 Nĩmũrũmĩtie ũhoro wa mĩthenya

mīamūre, na mīeri mīamūre, na imera, o na mīaka! **11** Ndī na kīeha mūno tondū gūkuoneka atī wīra ūrīa wothe ndanenogia nago nī ūndū wanyu nī wa tūhū! **12** Ndamūthaita, inyuī ariū na aarī a lthe witū, tuikai ta nī, nīgūkorwo nī nduikīte ta inyuī. Mūtirī mwanjīka ūru. **13** O ta ūrīa mūū, ndamūhunjīrie Ūhoro-ūrīa Mwega ihinda rīa mbere tondū ndaarī mūrūaru. **14** O na gūtuika ndwarī yakwa yarī magerio kūrī inyuī, mūtianyararire kana mūkūmena, no mwanyitire ūgeni ta ndaarī mūrāika wa Ngai, o na ta ndaarī Jesū Kristū we mwene. **15** Kaī ūndū ūcio watūmaga mūkene ūthiite kū? Nī ndī mūrā atī, korwo nīmūngīahotire, nīmūngīākūrīre maitho manyu mūhe. **16** Kaī rīu nduikīte thū yanyu nī ūndū wa kūmūhe ūhoro ūrīa wa ma? **17** Andū acio me na kīyo magīcaria ūrīa mūngītuika a thiritū yao, no ti ūndū wa gītūmi kīega. Ūrīa mendaga nī kūmūtīgithania na ithuī mūtūike ao, nīgeetha mūgīe na kīyo gīa kūmarūmīrīra. **18** Nī wega kūgīa na kīyo, angīkorwo muoroto nī mwega, na mwīkage ūguo hīndī ciothe to hīndī rīa ndī hamwe na inyuī. **19** Ciana ciakwa nyendete mūno, o inyuī arīa njiguagīra ruo ta rwa mūtumia akiheo mwana, nginya hīndī rīa Kristū agaakorwo eyūmbīte thīinī wanyu, **20** naarī korwo ndakorwo hamwe na inyuī ta rīu, nīguo ngarūrīre mwarīrie wakwa tondū nīndīgītwo nī ūhoro wanyu! **21** Ta njīrai, inyuī arīa mūrēnda gūkorwo mūgīathwo nī watho-rī, kaī mūtoō ūrīa watho uugaga? **22** Nīgūkorwo nī kwandīkitwo atī, Ibrahīmu aarī na ariū eerī, ūmwe aaciarītwo nī mūtumia ūrīa warī ngombo, nake ūcio ūngī agaciawo nī mūtumia ūrīa ūtaarī ngombo. **23** Mūrīū wake wa mūtumia ūrīa warī ngombo aaciarītwo na njīra ya ūndūire; no mūrīū ūrīa waciawo nī mūtumia ūcio ūtaarī ngombo aaciarītwo na ūndū wa kūhingia kīranīro. **24** Namo maūndū macio nī ma ngerekano, nī ūndū atumia acio marūgamīrīre irikanīro igīrī. Kīrikanīro kīmwe nī gīa Kīrīma gīa Sinai nakīo gīciaraga ciana cia ūkombo: Nakīo kīgerekanītio na Hagari. **25** Na rīrī, Hagari arūgamīrīre Kīrīma gīa Sinai kīrīa kīrī kūu būrūri wa Arabia, nake nīwe ūgerekanītio na itūūra rīa Jerusalemu ūrīa

rīhaana ūmūthī, tondū nīatūire ūkombo-inī hamwe na ciana ciawe. **26** No Jerusalemu, itūūra rīrīa rīa kūrīa igūrū, rītīrī ūkombo-inī, na nīrīo nyina witū, **27** nīgūkorwo nī kwandīkitwo atīrī: “Kena wee mūndū-wa-nja thata, wee ūtaciara ciana, tumūra kanua na wanīrīre, wee ūtarī waigua ruo rwa kūgīa mwana; tondū ciana cia mūndū-wa-nja ūrīa ūtiganīrio nī nyingī gūkīra cia ūrīa ūrī na mūthuuri.” **28** Na rīrī, inyuī ariū na aarī a lthe witū, mūrī ciana cia kīranīro, o ta ūrīa Isaaka aarī. **29** Hīndī ūyo, mūrīū ūrīa waciawo na njīra ya ndūire-rī, nīanyariiraga mūrīū ūcio waciawo na ūndū wa hinya wa Roho. Ūguo noguo kūhaana o na rīu. **30** No rīrī, Maandīko moigīte atī? Moigīte atīrī, “Ingata ngombo ūyo ya mūndū-wa-nja na mūrīū wake, tondū mūrīū ūcio wa mūtumia ngombo ndarī hīndī akagayana igai hamwe na mūrīū wa mūtumia ūcio ūtarī ngombo.” **31** Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, ithuī tūtīrī ciana cia mūtumia ūcio ngombo, no tūrī ciana cia mūtumia ūcio ūtarī ngombo.

5 Kristū nīgūtuohora aatuohorire nīguo tūgīe na wīyathi. Nī ūndū ūcio, mwīhaandei wega na mūtīgētīkīre kuohwo icooki rīa ūkombo rīngī. **2** Ta thīkīrīrai ciugo ciakwa! Nī Paūlū ngūmwīra atīrī, mūngītīkīra kūrūa-rī, Kristū ndangīgīa bata na inyuī o na hanini. **3** Nīngī nīngūmwīra o rīngī atī mūndū o wothe ūngītīkīra kūrūa, ūcio amenye atī nīagīrīrwo nī gwathīkīra watho ūrī wothe. **4** Inyuī arīa mūrageria gūtuika athingu nī ūndū wa watho-rī, nīmūtīgithanītio na Kristū; inyuī nīmūgīwīte mūgatigana na wega wa Ngai. **5** No ithuī-rī, tūkoragwo twīhokete atī nītūgatuuo athingu. Ūndū ūcio nīguo tūkoragwo twīrīgīrīre tūrī na wītīkio, tūhotithītio nī Roho. **6** Nīgūkorwo thīinī wa Kristū Jesū, kūrūa kana kwaga kūrūa gūtīrī bata. Ūndū ūrīa ūrī bata nī wītīkio ūrīa ūrutaga wīra na njīra ya wendani. **7** Nīmūrāteng’agīra ihenya rīega. Nūū wamūgīrīrie mūgītīga gūcooka gwathīkīra ūhoro-ūrīa-wa-ma? **8** Kūringīrīrio kwa mūthemba ūcio gūtūmīte kūrī ūrīa wamwītire. **9** “Ndawa nini tu ya kūmbia mīgate nītūmaga mūtu ūrīa mūkande nayo wothe ūimbe.” **10** Nīndīhokete thīinī wa Mwathani

atī inyuī mūtīkūgarūrūka mūgīe na meciiria mangī. Ūrīa ūramūtururia nīwe ūkaaherithio o na angīkorwo arī ū. **11** Ariū na aarī a lthe witū, angīkorwo no ndīrahunja ūhorō wa kūrūa-rī, ndīrakīnyariirwo nīkī? Angīkorwo ūguo nīguo-rī, ūndū ūrīa ūtūmaga andū mahīngwo, na nīguo ūhorō wa mūtharaba-rī, nīmweherie. **12** No nyende andū acio mamūthīnāgia mathīi na mbere o nginya mehakūre. **13** Inyuī ariū na aarī a lthe witū, mwetirwo nīguo mūgīe na wīyathi. No rīrī, mūtīkahūthīre wīyathi wanyu kūrūmagīrīra merirīria ma mwīrī, no handū ha ūguo-rī, tungatanaḡirai inyuī-ene mūrī na wendani. **14** Tondū-rī, ūhorō wothē wa watho ūhingagio nī rīathani rīrī rīmwe: “Enda mūdū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīendete wee mwene.” **15** No rīrī, mūngīrūmana mūkīrīnāga-rī, mwīmenyererei mūtīkaniinane inyuī ene. **16** Nī ūndū ūcio nguuga atīrī, thīiagai mūtongoretio nī Roho, na mūtīrīhingagia merirīria ma mwīrī. **17** Nīgūkorwo mwīrī nīwīragīria maūdū marīa matangīendwo nī Roho, nake Roho nīareganaga na maūdū marīa meriragīrio nī mwīrī. Nī ūndū ūcio Roho na mwīrī itūūruga irūaga, na nīkīo mūtahotaga gwīka ūrīa mwendaga gwīka. **18** No rīrī, mūngītongorio nī Roho, inyuī mūtīngīkorwo mūgīathwo nī watho. **19** Na rīrī, maūdū marīa mekagwo nī mwīrī nīmōio, namo nī: ūmaraya, na meciiria mooru, na ūmaramari, **20** na kūhooya mīhianano, na kūrogana, na ūthū, na kūḡgitana, na ūiru, na mang’ūrī, na kwīyenda, na nyamūkano, na ngarari, **21** gūcumīkīra na kūrīo nī njooḡhi, na maruga marīa mainagwo nyīmbo iria itaagīrīre, o na maūdū mangī ta macio. Nīndamūkaanirie, o ta ūrīa ndamūkaanirie hīndī ya mbere, atī andū arīa mekaga maūdū ta macio matikagaya ūthamaki wa Ngai. **22** No rīrī, maciaro ma Roho nī wendani, na gīkeno, na thayū, na gūkirīrīria, na kūguanīra tha, na gūtugana, na kwīhokeka, **23** na ūhooreri, na kwīgīrīrīria merirīria ma mwīrī. Macio-rī, gūtīrī watho wa kūgīria mekagwo. **24** Nao andū arīa marī thīinī wa Kristū Jesū nīmambithītie mīrī yao mūtī-igūrū hamwe na thuti ciayo na merirīria mayo. **25** Angīkorwo tūtūire muoyo nī ūndū wa Roho-

rī, kīrekei tūtongoragio nī Roho. **26** Rekei tūtige gwītīa, na kūḡgitana, o na kūguanagīra ūiru.

6 Ariū na aarī a lthe witū, mūdū angīkorwo ahītītie-rī, inyuī arīa mūrī na roho mūcookagīrīriei mūhooreire. No mwīmenyererei, o na inyuī mūtīkai kūgerio. **2** Teithanagīai mūdū na ūrīa ūngī maūdū marīa mamūrītūhagīra, na mweka ūguo-rī, nīmūrīhingagia watho wa Kristū. **3** Mūdū angīciiria atī we nī wa bata hīndī irīa atarī kīene-rī, nī kwīheenia areheenia. **4** O mūdū nīarorage wīra wake mwene. Hīndī iyo no ahote kwīraha, atekwīganania na mūdū ūngī, **5** nīgūkorwo o mūdū no nginya akuue mūrigo wake. **6** Mūdū o wothē ūrīa ūrutagwo ūhorō wa Ngai nīagayanage indo ciothe iria njega na mūmūruti. **7** Mūtīkanaheenio: Ngai ndangīnyūrūrio. Kīrīa mūdū ahaandaga no kīo agethaga. **8** Mūdū ūrīa ūhaandaga maūdū ma gūkenia merirīria ma mwīrī-rī, ūcio akaagetha kwanangīka kūrīa kuumanaga na maūdū macio. No ūrīa ūhaandaga maūdū ma gūkenia Roho-rī, ūcio akaagetha muoyo wa tene na tene ūrīa uumanaga na Roho. (aiōnios g166) **9** Nīngī tūtīkanogio nī gwīka wega, nīgūkorwo ihinda rīrīa rīagīrīru rīakinya nītūkaagetha magetha twaga gūkua ngoro. **10** Na nī ūndū ūcio, rīrīa rīothe twagīa na ihinda rīagīrīru, nītīwikage andū othe maūdū mega, na makīria twikage wega andū arīa marī a nyūmba ya arīa metikītie. **11** Onei ūrīa ndīramwandīkīra marūa maya na ndemwa nene na guoko gwakwa mwene! **12** Andū acio mendaga kwīonania atī nīagīrīru makīonwo-rī, nīo maramūrīngīrīria atī mūrue. Mekaga ūguo no geetha matikanyariirwo nī ūndū wa mūtharaba wa Kristū. **13** O na acio maruaga matiathīkagīra watho, no nīmendaga inyuī mūrue nīguo metīage nī ūndū wa mīrī yanyu. **14** No nī-rī, ndīroaga gwītīa, tīga o ndītīire nī ūndū wa mūtharaba wa Mwathani witū Jesū Kristū, na nī ūndū waguo-rī, maūdū ma thī nīmambītīwo mūtī-igūrū nīguo mehere harī nī, na nī ngaambwo harī maūdū ma thī nīguo njehere harī mo. **15** Kūrūa kana kwaga kūrūa gūtīrī bata; kīrīa kīrī bata nī mūdū agarūrūke atūike kīumbe kīerū. **16**

Thayũ na kũiguĩrwo tha kũrogĩa na andũ arĩa marũmagĩrĩra wathani ũyũ, o hamwe na andũ a Isiraeli arĩa a Ngai. **17** Ngĩrikĩrĩria nguuga atĩrĩ, gũtikagĩe mũndũ o na ũrĩkũ ũkũndehere thĩna, nĩgũkorwo nĩnjoretwo njoro cia Jesũ mwĩrĩ-inĩ wakwa. **18** Wega wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ ũrogĩa na maroho manyu, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ. Amen.

Aefeso

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, mūtũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai, Ndĩrandikĩra andũ arĩa aamũre kũu Efeso, arĩa ehokeku thĩinĩ wa Kristũ Jesũ: **2** Wega na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na Mwathani Jesũ Kristũ, irogĩa na inyuĩ. **3** Atĩrĩrĩ, Ngai, o we Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, arogoocwo, o we ūtũrathimĩte na irathimo ciothe cia kũiroho thĩinĩ wa Kristũ, irĩa ciumaga kũu igũrũ. **4** Nĩgũkorwo o na thĩ itanombwo, Ngai nĩatũthuurire nĩguo tũtũike ake thĩinĩ wa Kristũ, nĩguo tũtũike atheru na twage ūcuuke maitho-inĩ make. Nĩ ūndũ wa wendo wake-rĩ, **5** Ngai nĩatuĩte o mbere atĩ nĩtũgaatuĩka ciana ciake nĩ ūndũ wa Jesũ Kristũ, kũringana na ūrĩa eendete na ūrĩa oonire arĩ wega, **6** nĩguo wega wake ūrĩa ūrĩ riiri ūkumagio, wega ūcio atũheete o ūguo tũhũ thĩinĩ wa Mũriũ wake ūrĩa endete mũno. **7** Na twakũũrirwo na ūndũ wa thakame ya Kristũ, na tũkĩrekerwo mehia maitũ, kũringana na ūrĩa wega wa Ngai ūingĩhĩte, **8** wega ūcio aatũingĩhĩrie arĩ na ūũgĩ na ūmenyo wothe. **9** Naked agĩtũmenyithia hitho ya wendi wake, kũringana na ūrĩa oonire arĩ wega, o ūrĩa aatanyĩte gwĩka thĩinĩ wa Kristũ, **10** nĩguo ūkaahingio rĩrĩa mahinda marĩa magĩrĩre magakinya, nĩguo acookanĩrĩre indo ciothe irĩa irĩ igũrũ na irĩa irĩ gũkũ thĩ hari mũtongoria ūmwe, na nĩwe Kristũ. **11** Ningĩ nĩ thĩinĩ wa Kristũ o na ithuĩ twamũkĩrĩre igai kuuma kũrĩ Ngai, kũringana na ūrĩa aatuĩte o mbere, o we wĩkaga maũndũ mothe kũringana na muoroto wa wendi wake, **12** nĩguo o na ithuĩ arĩa twarĩ a mbere kwĩhoka Kristũ, tũtũike a kũgoocithia riiri wa Ngai. **13** Inyuĩ o na inyuĩ nĩmwataranĩrio na Kristũ mwarĩkia kũigua ūhoru-ũrĩa-wa-ma, naguo nĩguo ūhoru-ũrĩa-Mwea wa ūhonokio wanyu. Mwarĩkia gwĩtikia, nĩmwekĩrirwo rũuri thĩinĩ wake, na ūndũ wa kũheo Roho Mũtheru ūrĩa mwerĩrwo, **14** Naked Roho nĩwe mũrũgamĩrĩri wa kuonania atĩ nĩtũkagaĩrwo igai riitũ nginya rĩrĩa andũ arĩa marĩ a Ngai magaatũka a gũkũũrwo, nĩgeetha riiri wake ūgoocagwo. **15** Na nĩ ūndũ ūcio, kuuma rĩrĩa ndaiguire ūhoru wa wĩtikio wanyu thĩinĩ

wa Mwathani Jesũ, o na wendani wanyu ūrĩa mwendaga arĩa othe aamũre naguo-rĩ, **16** ndirĩ ndatigithĩria gũcookeria Ngai ngaatho nĩ ūndũ wanyu, ngĩmũrikanaga mahooya-inĩ makwa. **17** Hooyaga atĩ Ngai wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we ithe witũ mwene riiri, amũhe Roho, ūrĩa ūkamũhe ūũgĩ na ūguũrio nĩguo mũmenye Ngai wega. **18** Ningĩ nĩhooyaga atĩ maitho manyu ma ngoro mathererwo nĩ ūtheri, nĩguo mũmenye ūhoru wa kũirĩgĩro kirĩa amwĩtĩre, na mũmenye ūtonga wa igai rĩake rĩrĩ na riiri, rĩrĩa akaagaĩra andũ ake aamũre, **19** o na ūhoti wake mũnene ūtangĩgereka nĩ ūndũ witũ, ithuĩ arĩa twĩtikĩtie. ūhoti ūcio no ta hinya wake mũnene ūkĩruta wĩra, **20** ūrĩa eekĩrĩre thĩinĩ wa Kristũ rĩrĩa aamũriũkĩrie kuuma kũrĩ arĩa akuũ, na akĩmũiga guoko-inĩ gwake kwa ūrĩo kũu igũrũ, **21** na agatũũgĩrio mũno igũrũ rĩa wathani o wothe na ūhoti wothe, na hinya na ūthamaki wothe, na marĩtwa mothe ma ūnene marĩa mangĩheanwo, na to mahinda maya moiki, no nĩ o na mahinda marĩa magooka. (aiōn g165) **22** Naked Ngai akĩiga maũndũ mothe rungu rwa magũrũ make, na akĩmũtua mwathi wa gwathaga maũndũ mothe nĩ ūndũ wa kanitha. **23** Kanitha nĩguo mwĩrĩ wake, na noguo ūiyũru wake, o we ūiyũrite maũndũ mothe o na kũndũ guothe.

2 O na inyuĩ-rĩ, mwarĩ akuũ nĩ ūndũ wa ūremi wanyu na mehia manyu, **2** marĩa mwatũũruga thĩinĩ wamo rĩrĩa mwarũmagĩrĩa mĩthĩire ya thĩ ĩno na mĩthĩire ya mwathi wa ūthamaki wa rĩera-inĩ, o roho ūrĩa ūraruta wĩra rĩu thĩinĩ wa arĩa mataathikagĩra Ngai. (aiōn g165) **3** O na ithuĩ ithuothe-rĩ, kũrĩ hĩndĩ twatũũranagia nao, twaathagwo nĩ thuti cia mũĩrĩ iitũ, na tũkarũmagĩrĩa merirĩria na maũndũ marĩa meciiragio nĩ ngoro. O ta acio angĩ-rĩ, ha ūhoru wa kĩimerera-rĩ, twatũũire tũrĩ a kũrakarĩrwo. **4** No tondũ wa wendo wake mũnene harĩ ithuĩ, Ngai, o we ūiyũritwo nĩ tha nyingĩ, **5** nĩatũmire tũgĩe na muoyo hamwe na Kristũ o rĩrĩa twarĩ akuũ nĩ ūndũ wa mehia maitũ tondũ nĩ wega wa Ngai watũmire mũhonokio. **6** Naked Ngai agĩtũriũkanĩria hamwe na Kristũ na agĩtũkaria thĩ hamwe naked kũu igũrũ tũrĩ thĩinĩ wa Kristũ

Jesū. 7 Eekire ūguo nīgeetha matukū marīa magooka onanie kūrī ithuī wega wake mūingī ūrīa ūtangigereka kūrī ithuī, nī ūrīa atūire atūtugaga thīinī wa Kristū Jesū. (aiōn g165) 8 Nī ūndū nī wega wa Ngai watūmire mūhonokio nī ūndū wa gwītīkia, naguo ūndū ūcio nduoimanire na inyuī ene, no nī kīheo kīa Ngai, 9 na ti ūndū wa mawīra marīa mwanaruta, nīgeetha gūtīkagīe na mūndū o na ūmwe ūkwīgooca. 10 Nīgukorwo ithuī tūrī wīra wa moko ma Ngai, tūmbūtwo thīinī wa Kristū Jesū nīguo twīkage ciiko njega iria irutaga wīra mwega, ūrīa Ngai aahaariirie o mbere nī ūndū witū nīguo tūtūire tūciikaga. 11 Hakīrī ūguo-rī, ririkanai atī tene inyuī arīa mūrī andū-a-Ndūrīrī na ūndū wa gūciarwo, o inyuī mwīttagwo “andū arīa mataruaga” nī arīa meīttaga “andū arīa maruaga” (kūrūa kūu no ūndū wīkītwo mwīrī na moko ma andū), 12 ririkanai atī hīndī ūyo mwatūūrīte mwamūranītio na Kristū, mwarī ageni na mūtīarī a gīkundi kīa andū a Isiraeli na ha ūhorō wa irīkanīro iria Ngai eeranīire, inyuī mūtīarī a ho. Mwatūūrīte gūkū thī mūtārī na kīrīgīrīro na mūtārī na Ngai. 13 No rīu, thīinī wa Kristū Jesū, inyuī arīa hīndī ūmwe mwarī kūrāya, rīu nīmūreharehetwo hakuhi nī ūndū wa thakame ya Kristū. 14 Nīgukorwo we mwene nīwe thayū witū, o we watūmire ithuī twarī eerī tūtūike ūmwe, na agītharia rūirigo rwa rūmena rūrīa rwatūgayanītīe, 15 nī ūndū nīaniinire watho hamwe na maathani maguo, o na irīra ciaguo, na ūndū wa kūruta mwīrī wake. Agīgīka ūguo nīgeetha ombe thīinī wake mwene mūndū ūmwe mwerū kuuma harī acio eerī, naguo ūndū ūcio ūtūme kūgīe thayū, 16 na nīgeetha thīinī wa mwīrī ūcio ūmwe, amaiguithanie na Ngai na ūndū wa mūtharaba, ūrīa aahūthirire kūniina rūmena rwao. 17 Kristū ookire akīmūhunjīria thayū inyuī arīa mwarī kūrāya, o na thayū kūrī arīa maarī hakuhi. 18 Na thīinī wake ithuī a iruka icio cierī nītūkinyaga kūrī Ithe witū na ūndū wa Roho o ro ūmwe. 19 Nī ūndū wa ūguo, rīu inyuī mūtīrī ageni na agendi rīngī, no nīmūtūikite ene būrūrī hamwe na andū a Ngai, na mūgatuika andū a nyūmba ya Ngai, 20 mūgagīakwo igūrū rīa mūthingi wa

atūmwō na anabii, nake Kristū Jesū we mwene agakorwo nīwe ihiga rīrīa inene rīa koine. 21 Thīinī wake mwako wothē nīūnyīitanīte, na ūgakīnenēha o nginya ūgatuika hekarū theru thīinī wa Mwathani. 22 Na nī thīinī wake o na inyuī mūraakwo hamwe nīguo mūtūike gīkarō gīa gūikarwo nī Ngai na ūndū wa Roho wake.

3 Nī ūndū wa gītūmi gīkī, nīi Paūlū, njohetwo nī ūndū wa kūhunja ūhorō wa Kristū Jesū kūrī inyuī andū-a-Ndūrīrī: 2 Ti-itherū nīmūguite ūhorō wa ūrīa ndaheirwo ūtungata wa wega wa Ngai nī ūndū wanyu, 3 na nīguo ūhorō wa hitho ūrīa ndaamenyithirio na ūndū wa kūguūrīro nī Ngai, o ta ūrīa nyandikite na njīra nguhi. 4 Mwathoma ūhorō ūyū, nīmūkūhota kūmenya ūrīa ndaakuūkīrwo nī ūhorō ūcio wa hitho wa Kristū, 5 ūrīa ūtaamenyithirio andū a njiarwa ingī, ta ūrīa rīu ūguūrīrio atūmwō a Ngai atheru o na anabii nī Roho. 6 Naguo mūbango wa Ngai nī atī, andū-a-Ndūrīrī nīmatuikite agai hamwe na andū a Isiraeli, na nīmatuikite ciiga cia mwīrī ūmwe, na makagwatanīra thīinī wa kīranīro gīa Kristū Jesū nī ūndū wa kūhunjīrio Ūhorō-ūrīa-Mwega. 7 Ndaatuikire ndungata ya Ūhorō-ūcio-Mwega nī ūndū wa kīheo kīrīa ndaaheirwo kīa wega wa Ngai hotithītio nī hinya wake. 8 O na gūtūika nī nīi mūnini mūno harī andū a Ngai othe, nīndaheirwo wega ūcio: nīguo hunjagīrie andū-a-Ndūrīrī ūtonga wa Kristū ūrīa ūtangīmenyeka ūrīa ūigana, 9 na ndaūrāgīre andū othe ūhorō wa hitho īno, īrīa itūire ihithītwo kuuma o tene, thīinī wa Ngai o we wombire indo ciothe. (aiōn g165) 10 Itua rīake rīarī atī, na ūndū wa kanitha, ūūgī wa Ngai ūrīa wa mīthemba mīingī ūmenyithanio kūrī aathani, na kūrī arīa marī na ūhoti kūu igūrū, 11 kūringana na ūrīa aatūire atanyīte gwīka kuuma o tene, na ūrīa aahingirie arī thīinī wa Kristū Jesū, Mwathani witū. (aiōn g165) 12 Na ithuī nī ūndū wa gūkorwo tūrī thīinī wake, na nī ūndū wa gwītīkia, no tūthengerere Ngai tūrī na ūmīrīru, na tūtārī na guoya. 13 Nī ūndū ūcio nīngūmūthaita mūtīkoorwo nī hinya tondū wa mīnyamaro īrīa ndīranyariirwo nayo nī ūndū wanyu, tondū nīyo rīiri wanyu. 14 Ūndū ūcio nīguo ūtūmaga ndurie ndu ndī

mbere ya Ithe witū, **15** o we ūrīa andū othe a nyūmba yake, arīa marī igūrū na arīa marī gūkū thī metanagio nake. **16** Nīhooyaga Ngai, atī kuuma ūtonga-inī wa riiri wake, amūheage hinya, nīgeetha mūhotithītio nī Roho wake-rī, mūgē na ūhoti thīinī wanyu, **17** nīgeetha Kristū atūūrage ngoro-inī cianyu na ūndū wa gwītīkia. Na ningī nīhooyaga atī inyuī mūhaandwo nīguo mūgē na mīri na mwikindire thīinī wa wendani, **18** nīguo mūgē na hinya, mūrī hamwe na andū arīa angī othe aamūre, na mūhotage kūmenya ūrīa wendani wa Kristū waramīte, na ūrīa ūraihte na igūrū, na ūrīa ūrikite na thī, **19** o na mūmenye wendani ūcio ūkīrite ūmenyo wothe, nīguo mūiyūrīrio na ūiyūru wothe wa Ngai. **20** Na rīrī, kūrī Ngai ūrīa ūhotaga gwīka maūndū marīa mothe tūmūūrāgia kana tūgeciiria, na agakīrīrīria mūno kūrīngana na ūhoti wake ūrīa ūrutaga wīra thīinī witū-rī, **21** arogoocho thīinī wa kanitha na thīinī wa Kristū Jesū, o nginya njiarwa-inī ciothe, tene na tene! Amenī. (aiōn g165)

4 Nī ūndū ūcio, nī Paūlū njohetwo nī ūndū wa Mwathani, nīdamūthaitha mūtūūre na mūtūūrīre ūringaine na gwītwo kūrīa mwetirwo. **2** Mwīnyiihitie biū na mūhooreire na mūkirīrīrie, na ningī mūkiranagīrīrie mūndū na ūrīa ūngī mūrī na wendani. **3** Geriai na kīyo nīguo mūtūūrīe ūrūmwe wa Roho, muohanītio na thayū. **4** Nīgūkorwo kūrī mwīrī o ūmwe na Roho o ūmwe, o ta ūrīa mwetīrwo kīrīgīrīro o kīmwe rīrīa mwetirwo, **5** nake Mwathani no ūmwe, na wītīkio ūmwe, na ūbatithio o ūmwe; **6** nake Ngai no ūmwe na nowe Ithe wa andū othe, ūrīa ūrī igūrū rīa andū othe, na arī kūndū guothe, na thīinī wa andū othe. **7** No rīrī, mūndū o mūndū witū nīaheetwo wega wa Ngai, kūrīngana na ūrīa Kristū aheanaga. **8** Nīkīo Maandīko moigaga atīrī: “Rīrīa aambatire igūrū, nīatongoririe arīa maatahitwo mūtongoro-inī wake, na akīhe andū iheo.” **9** (Rīu-rī, ciugo icio atī “nīambatire igūrū” nī kuuga atīa, angīkorwo ti kuuga atī o na nīaikūrūkire thī kūrīa kūrīku mūno? **10** Ūcio waikūrūkire nowe ūrīa wambatire igūrū o igūrū mūno, nīgeetha aiyūre kūndū guothe.) **11** Ūcio nīwe

ūrīa wathuurire andū amwe matuīke atūmwō, na angī matuīke anabii, na angī matuīke ahunjia, na arīa angī matuīke arīithi a ngoro cia andū o na arutani, **12** nīguo ahaarīrie andū a Ngai nī ūndū wa wīra wa gūtungata, nīgeetha mwīrī wa Kristū wongererwo hinya, **13** o nginya rīrīa ithuothe tūkaagīa na ūrūmwe ūhorō-inī wa gwītīkia o na wa kūmenya Mūrū wa Ngai, na tūtūike agima o nginya tūgē na ūgima mūkinyanīru kūna o ta ūrīa Kristū ahaana. **14** Hīndī iyo tūgītige gūtūika tūkenge, tūrīa tūikanagio mwena na mwena, o na tūkīhurutagwo haha na harīa nī rūhuho o ruothe rwa ūrutani, na tūgītwaragīrīrio nī wara na ūhinga wa andū ūrīa maheenagīrīria andū nāguo makamahītithia. **15** Handū ha ūguo-rī, tūngīaria ūhorō-wa-ma tūrī na wendani, nītūrīkūrāga maūndū-inī mothe thīinī wake ūrīa arī we mūtwe, na nīwe Kristū. **16** Kuuma kūrī we mwīrī wothe ūnyīitithanagio na ūkohanio hamwe nī nga irīa iūnyīitithanāgia, nāguo ūgakūrāga na ūkeyakaga guo mwene thīinī wa wendani, o kīga gīkīrutaga wīra wakīo. **17** Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, na ngamūringīrīria thīinī wa Mwathani, atī no nginya mūtige gūtūūrāga ta ūrīa andū-a-Ndūrīrī matūūrāga, marī na meciiria ma tūhū. **18** Ūmenyo wao ūiyūrītwo nī nduma, na makaamūranio na mūtūūrīre wa wendi wa Ngai nī ūndū wa ūrimū ūrīa ūrī thīinī wao uumanīte na ūmū wa ngoro ciao. **19** Nī ūndū wa kwaga thoni ciothe-rī, nīmeheanīte kūrī thuti cia ūūra-thoni magekaga mawaganu ma mīthemba yothe, na magathiī na mbere kwīrīrīria mangī maingī. **20** No inyuī mūtiamenyire Kristū na njīra iyo. **21** Ti-itherū nīmwaiguire ūhorō wake, na mūkīrutwo mūrī thīinī wake kūrīngana na ūhorō wa ma ūrīa ūrī thīinī wa Jesū. **22** Nīmwarutirwo, ūhorō ūkonī mūtūūrīre wanyu wa mbere, nīgeetha mwīaūre mūndū wanyu ūrīa wa tene, ūrīa rīu ūthūkītio nī merīrīria maguo ma maheeni; **23** nīgeetha mwerūhīrio mwīciirīrie wanyu; **24** na mwīhumbe mūndū ūrīa mwerū, ūrīa wombirwo ahaanaine na Ngai, arī na ūthingu na ūtheru ūrīa wa ma. **25** Nī ūndū ūcio, o ūmwe wanyu no nginya atigane na ūhorō wa maheeni, na mwanagīrie ūhorō wa ma mūndū

na ūrĩa ūngĩ, nīgũkorwo ithuothe tūrĩ cĩga cia mwĩrĩ ūmwe. **26** “Mwarakara mūtikehie”: Mūtikareke rĩua rĩthũe mūrĩ o na marakara, **27** o na mūtikanawe mūcukani kamweke. **28** Mũndũ ūrĩa ūiyaga, nĩatige gũcoka kũiya, nĩ kaba arute wĩra, akenogagia, na ekage maũndũ mega na moko make, nĩgeetha agĩe na kĩndũ angĩgayana na arĩa mabataire. **29** Mūtikanareke ndeto njũru ciume tũnua-inĩ twanyu, tĩa o irĩa cia gwaka andũ arĩa angĩ kũringana na mabata mao, nĩguo igunage arĩa marĩciiguaga. **30** Nĩngĩ mūtikanauĩthie Roho Mũtheru wa Ngai ūũru, ūrĩa wamwĩkirire rũũri o nginya rĩrĩa mũthenya ūrĩa wa gũkũũro ūgaakinya. **31** Eheriai gatagatĩ-inĩ kanyu ūũru wa ngoro, na mang’ũrĩ na marakara, na njũgitano na njambanio, o hamwe na rũmena rwa mũthemba o na ūrĩkũ. **32** Tuganagai na mũiguanagĩre tha, na mũkarekanagĩra mũndũ na ūrĩa ūngĩ, o ta ūrĩa Ngai aamũrekeire mehia manyu thĩinĩ wa Kristũ.

5 Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, tuĩkai a kwĩgerekania na Ngai, ta ciana ciendetwo mũno, **2** na mūtũũre mwendaine o ta ūrĩa Kristũ aatwendire na akĩĩruta nĩ ūndũ witũ arĩ iruta rĩrĩ na mūtaraĩko mwega na igongona rĩrũtũĩrwo Ngai. **3** No rĩrĩ, thĩinĩ wa thiritũ yanyu gũtikanaiguĩke gũkĩgwetwo ūmaraya, kana ūndũ o na ūrĩkũ wa waganu, kana ūkoroku, tondũ maũndũ macio matĩagĩrĩre harĩ andũ a Ngai arĩa aamũre. **4** O na gũtikanaagĩe mĩario ya ūũra-thoni, o na kana mĩario ya ūrimũ, o na kana mĩario ya itherũ rĩtarĩ rĩega. Mĩario ta iyo ndĩagĩrĩre kũgwetagwo; nĩ kaba gũcookagĩria Ngai ngaatho. **5** Tondũ nĩmũũĩ wega na ma atĩ: gũtirĩ mũhũũri-maraya, kana mũndũ mwaganu, o na kana mũndũ mũkoroku; mũndũ ūrĩa wĩkaga ūguo nĩ mũhooi mĩhianano, andũ ta acio gũtirĩ ūrĩ na igai thĩinĩ wa ūthamaki wa Kristũ na wa Ngai. **6** Mūtikareke mũndũ o na ū amũheenie na ciugo cia tũhũ, nīgũkorwo maũndũ ta macio nĩmo matũmaga mang’ũrĩ ma Ngai makinyĩre andũ arĩa matamwathĩkagĩra. **7** Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, mūtikagĩe ngwatanĩro nao. **8** Nīgũkorwo hĩndĩ imwe mwarĩ nduma, no rĩu mūrĩ ūtheri thĩinĩ wa Mwathani. Tũũrai ta ciana cia ūtheri

9 (nĩ ūndũ maciaro ma ūtheri monekaga thĩinĩ wa ūhoru wothe wa gwĩkana wega, na wa ūthingu, o na ūhoru wa ma), **10** na mūtũũrie muone maũndũ marĩa makenagia Mwathani. **11** Mūtikananyĩtanĩre na andũ arĩa mekagĩra maũndũ nduma-inĩ marĩa matarĩ maciaro, nĩ kaba mũmoimbũrage. **12** Nīgũkorwo o na nĩ thoni kũgweta maũndũ marĩa mekagĩrwo hitho-inĩ nĩ andũ acio aremi. **13** No ūndũ o wothe ūrĩa ūrehetwo ūtheri-inĩ nĩwonekaga, **14** nīgũkorwo ūtheri ūcio nĩguo ūtũmaga kĩndũ o gĩothe kĩoneke. Kĩu nĩkĩo gĩtũmaga kwĩrwo atĩrĩ: “Arahũka, wee ūkomete, ūriũke uume kũrĩ arĩa akuũ, nake Kristũ nĩegũkwarĩa.” **15** Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, mwĩmenyererei wega ūrĩa mũrĩtũũraga, mūtĩgatũũrage ta andũ matarĩ ogĩ, no tũũrai ta andũ ogĩ, **16** mũkĩhũthagĩra mweke o wothe mūrĩ naguo tondũ matukũ maya nĩ mooru. **17** Nĩ ūndũ ūcio mūtĩgaikare ta andũ akĩĩgu, no ikaragai mũmenyete wega ūrĩa Mwathani endaga. **18** Nĩngĩ-rĩ, mūtĩkarĩio nĩ ndibei, nĩ ūndũ ūrĩu nĩguo ūtwaragĩrĩria mũndũ ūmaramari-inĩ. Handũ ha ūguo-rĩ, iyũrwoi nĩ Roho. **19** Aranagĩriai mũndũ na ūrĩa ūngĩ na ciugo cia thaburi, na nyĩmbo cia kũinĩra Ngai, o na nyĩmbo cia kũguna maroho. Inagai na mūtũungage na nyĩmbo ngoro-inĩ cianyu nĩ ūndũ wa Mwathani, **20** na mũcookagĩrie Ngai o we Ithe witũ ngaatho maũndũ-inĩ mothe, thĩinĩ wa rĩtwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **21** Mwĩnyiihanagĩriei mũndũ na ūrĩa ūngĩ nĩ ūndũ wa ūrĩa mūtĩtĩte Kristũ. **22** Inyuĩ atumia-rĩ, mwĩnyiihagĩriei athuuri anyu o taarĩ Mwathani mũrenyiihĩria. **23** Nīgũkorwo mũthuuri nĩwe mūtwe wa mūtumia o ta ūrĩa Kristũ nake arĩ we mūtwe wa kanitha, o guo mwĩrĩ wake, na nowe Mũhonokia wago. **24** Na rĩrĩ, o ta ūrĩa kanitha wĩnyiihagĩria Kristũ, ūguo no taguo nao atumia magĩrĩrwo nĩ kwĩnyiihĩria athuuri ao maũndũ-inĩ mothe. **25** Inyuĩ athuuri-rĩ, endagai atumia anyu, o ta ūrĩa Kristũ eendire kanitha na akĩĩruta nĩ ūndũ wago. **26** nĩguo awamũre aũtue mũtheru-rĩ, nĩ kũũthambia aũthambirie na maaĩ na ūndũ wa kiugo, **27** nĩguo ahote kwĩrehere we mwene kanitha ūrĩ na riiri, ūtarĩ irooro kana handũ hagũtharu, o na kana kaũũgũ

kanġi o gothe, no ūtūike kanitha mūtheru na ūtarī na ūcuuke. **28** O ūguo, noguo athuuri magīrīrwo nī kwenda atumia ao o taarī mīrī yao ene. Mūndū ūrīa wendete mūtumia wake nīwe mwene wīyendete. **29** Nīgūkorwo gūtīrī mūndū ūthūire mwīrī wake mwene, no nīkūhe aūheaga irio na akaūmenyerera, o ta ūrīa Kristū ekaga kanitha, **30** Tondū tūrī ciġa cia mwīrī wake. **31** “Gīkī nīkīo gītūmaga mūndū mūrūme atige ithe na nyina, na anyiitane na mūtumia wake, nao eerī magatuīka mwīrī ūmwe.” **32** Ūyū nī ūhoru wa hitho nene, na nī wa bata mūno, na ngiuga ūguo nī ūhoru wa Kristū na kanitha nīdarīa. **33** No rīrī, o mūndū nīendage mūtumia wake o ta ūrīa eendete we mwene, nake mūtumia nīaheage mūthuuri wake gītīo.

6 Inyuī ciana-rī, athīkagīrai aciari anyu thīinī wa Mwathani, nīgūkorwo gwīka ūguo nīguo kwagīrīre. **2** “Tīa thoguo na nyūkwa,” rīu nīrīo rīathani rīa mbere rīrīa rīrī na kīranīro, **3** “nīguo maūndū maku mothe magaacīre, na ūkenere gūtūūra muoyo hīndī ndaaya gūkū thī.” **4** Na inyuī maithe-rī, mūtīkarakaragīe ciana cianyu; handū ha ūguo-rī, cireragei mūgīcirutaga na mūgīcitaaraga thīinī wa Mwathani. **5** Inyuī ngombo-rī, athīkagīrai aathani anyu a gūkū thī, mūkīmatītaga na mūkīmetīgīraga, mūtārī na ūhīnga ngoro-inī, o taarī Kristū mūrathīkīra. **6** Mūtīkamaathīkagīre o hīndī ūrīa maramuona atī nīguo mamwendage; no ikagai ūguo ta mūrī ngombo cia Kristū, mūgītīkaga maūndū marīa Ngai endaga mekwo mwiendeire na ngoro cianyu. **7** Tungatagai na ngoro yothe mūtārī na kīnyirīa, taarī Mwathani mūrātungatīra, no ti andū, **8** nī ūndū nī mūū atī Mwathani nīakarīha o mūndū ūndū o wothē mwega ekaga arī ngombo kana atarī ngombo. **9** Na inyuī aathani-rī, ikagai ngombo cianyu o ro ūguo. Mūtīgacīhītagīre, tondū nī mūū atī Mwathani wacio, na nowe Mwathani wanyu, arī o kūu igūrū, nake ndarī mūthutūkanio. **10** Ūhoru wa kūrīgīrīria ngūmwīra atīrī, gīagai na hinya thīinī wa Mwathani mūkīhotithagio nī ūhoti wake mūnene. **11** Mwīohei indo ciothe cia Ngai cia mbaara nīguo mūhote gwītīirīa mawara ma mūcukani. **12** Nīgūkorwo kūgiana gwītū ti gwa

kūgiana na arīa marī na mwīrī na thakame, no tūgianaga na aathani, na mothamaki, na maahinya ma gūkū thī īno īrī nduma, o na mbūtū cia maroho mooru marī kūrīa igūrū. (aiōn g165) **13** Nī ūndū ūcio, mwīohei indo ciothe cia Ngai cia mbaara, nīguo mūkaahota gwītīirīa mūthenya ūrīa mūūru wakinya, na mwarīkia gwīka maūndū macio mothe, no mwīhaande. **14** Nī ūndū ūcio mwīhaandei wega, mwīhotorete mūcibi wa ūhoru ūrīa wa ma njohero, na mwīohete gako ga kūgītīra gīthūri karīa ka ūthingu, **15** namo magūrū manyu mūmahaarīrie gūthīi kūhunja Ūhoru-ūrīa-Mwega wa thayū. **16** Hamwe na indo icio ciothe, oyai ngo ya wītīkio, ūrīa mūrīhotaga kūhoria nayo mīguī yothe ūrīa yakanaga mwaki ya ūrīa mūūru. **17** Nīngī īkīrai ngūbia ya kīgera ya ūhonokio, na mwīohe rūhiū rwa njora rwa Roho, naruo nīruo kiugo kīa Ngai. **18** Na mūhooyage hīndī ciothe na mahooaya ma mīthemba yothe, mūgīthaithanaga mūrī na Roho. Mwarīkia gwīka ūguo-rī, ikaragai mwīhūgīte, na mūhooyagīre andū arīa aamūre hīndī ciothe. **19** O na nī mwene-rī, hooyagīrai, nīguo rīrīa rīothe ngūtūmūra kanua, heagwo ciugo na ngaaria itegwītīgīra ngīmenyithania hitho ya Ūhoru-ūrīa-Mwega, **20** o ūrīa nī ndī mwarīrīria wago, na noguo ūtūmīte njohwo! Hooyagīrai nīguo ndīūheanage itegwītīgīra, o ta ūrīa njagīrīrwo nī gwīka. **21** Tukiko, mūrū wa Ithe witū ūrīa mwende na ndungata nīhokekete wīra-inī wa Mwathani, nīwe ūkūmwīra maūndū mothe, nīgeetha o na inyuī mūmenye ūrīa ndarī na ūrīa njikaga. **22** Ndīramūtūma kūrī inyuī nī ūndū wa gītūmi gīkī kīūmbe, nīguo mūmenye ūhoru witū ūrīa tūtārī, na nīguo amūūmīrīrie ngoro. **23** Ariū na aarī a Ithe witū, mūrōgīa na thayū, na wendani hamwe na wītīkio ciumīte kūrī Ngai Ithe witū o na kuuma kūrī Mwathani witū Jesū Kristū. **24** Wega wa Ngai ūrogīa na arīa othe mendete Mwathani witū Jesū Kristū na wendo ūrīa ūtathiraga.

Afilipi

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ na Timotheo, ngombo cia Kristũ Jesũ, Marũa maya tũrandikĩra andũ othe arĩa aamũre thĩinĩ wa Kristũ Jesũ arĩa mũrĩ kũu Filipi, hamwe na arori a kanitha, o na atungati aguo. **2** Mũrogĩa na wega na thayũ ciumĩte kũrĩ Ngai lthe witũ, na Mwathani Jesũ Kristũ. **3** Nĩnjookagĩria Ngai wakwa ngaatho rĩria rĩothe ndaamũiririka. **4** Rĩria rĩothe ngũmũhoera inyuothe-rĩ, ndĩmũhooyagĩra hĩndĩ ciothe ngenete. **5** Tondũ wa ngwatanĩro iitũ na inyuĩ harĩ Ũhoru-ũria-Mwega, kuuma o mũthenya wa mbere nginya rĩu. **6** Nĩ nĩnjũũĩ undũ ũyũ na ma, atĩ Ngai ũria waambĩrĩrie wĩra mwega thĩinĩ wanyu nĩegũthĩĩ na mbere kũũruta, na ndekũũtigithĩria ataũrikĩtie nginya mũthenya ũria Kristũ Jesũ agaacooka. **7** Kuona atĩ mũkoragwo mũrĩ ngoro-inĩ yakwa, nĩ njagĩrĩrwo nĩkũigua ũguo nĩ undũ wanyu inyuothe; tondũ-rĩ, kana nĩ kuohwo njohetwo na mĩnyororo, kana nĩ kũrũĩra na gwĩkĩra hinya Ũhoru-ũria-Mwega, inyuĩ inyuothe nĩmũgwatanagĩra na nĩ thĩinĩ wa wega wa Ngai. **8** Ngai nĩ mũira wakwa atĩ nĩndĩmwĩragĩria inyuothe ndĩ na wendo wa Kristũ Jesũ. **9** Na ũria hooyaga nĩ atĩrĩ: atĩ wendani wanyu ũingĩhe mũno makĩria, mũkĩongagĩrĩrwo ũmenyo na ũkuũku wothe, **10** nĩgeetha mũhotage gũkũũrana maũndũ marĩa magĩrĩre makĩria ya marĩa mangĩ, na mũkoragwo mũrĩ atheru na mũtarĩ na ũcuuke o nginya mũthenya ũria wa Kristũ, **11** na mũtũũre mũiyũrĩtwo nĩ maciaro ma ũthingu marĩa monekaga na undũ wa Jesũ Kristũ, nĩguo Ngai akumagio na agoocagwo. **12** Na rĩu ariũ na aarĩ a lthe witũ, nĩngwenda mũmenye atĩ maũndũ marĩa mangorete ti-itherũ nĩmatũmĩte Ũhoru-ũria-Mwega ũthĩĩ na mbere. **13** Nĩ undũ ũcio-rĩ, nĩkũmenyekete wega nĩ arangĩri a nyũmba ya mũthamaki, o na kũrĩ andũ arĩa angĩ othe atĩ nĩ njohetwo na mĩnyororo nĩ undũ wa Kristũ. **14** Nĩ undũ wa ũria njohetwo, ariũ na aarĩ a lthe witũ aingĩ nĩmomĩrĩrio kwaria kiugo kĩa Ngai marĩ na ũũmĩrĩru mũnene na matarĩ na guoya. **15** Nĩ ũhoru wa ma atĩ amwe mahunjabia Kristũ

marĩ na ũiru na ngarari, no angĩ mahunjabia marĩ na ngoro njega. **16** Acio mahunjabia marĩ na ngoro njega-rĩ, mekaga ũguo marĩ na wendani, makĩmenyaga atĩ njigĩtwo gũkũ nĩ undũ wa kũrũĩra Ũhoru-ũria-Mwega. **17** Acio angĩ mahunjabia ũhoru wa Kristũ makĩenda kwĩguna, matarĩ na ngoro theru, mageciiragia atĩ meka ũguo nĩmekũnyongererithia thĩina rĩu ndĩ muohe. **18** No rĩrĩ, ũcio ti undũ wa bata kũrĩ nĩ. Undũ ũria wa bata nĩ atĩ Kristũ nĩahunjabio na njĩra o yothe, o na ingĩtuĩka nĩ njĩra ya ũhinga, kana nĩ njĩra ya ũhoru wa ma. Na nĩ undũ wa ũguo-rĩ, nĩngenaga. **19** Iĩ, o na no ngũthĩĩ na mbere na gũkena, **19** nĩgũkorwo nĩnjũũĩ atĩ nĩ undũ wa mahooya manyu na ũteithio ũria ũheanĩtwo nĩ Roho wa Jesũ Kristũ, maũndũ marĩa mangorete nĩmakagarũrũka matuĩke ma kũhonokia. **20** Nĩnjĩrĩgĩrĩre ngĩhahĩaga na ngehoka atĩ ndigaconoka o na atĩa, no atĩ ngorwo na ũũmĩrĩru mũiganu nĩgeetha rĩu, na o ta ũria ndũire, Kristũ atũũgagĩrio thĩinĩ wa mwĩrĩ wakwa, ingĩkorwo ndĩ muoyo o na kana nguĩte. **21** Nĩgũkorwo harĩ nĩ-rĩ, gũtũũra muoyo nĩ Kristũ, nakuo gũkua-rĩ, nĩ uumithio. **22** No rĩrĩ, kũngĩkorwo gũtũũra muoyo ndĩ na mwĩrĩ nĩkuo kũngĩtũma wĩra wakwa ũgĩe na maciaro-rĩ, nĩ kĩ ingĩgĩthuura? Nĩ ndĩũũĩ! **23** Nĩ nĩnguucanĩrio nĩ maũndũ maya meerĩ: Ndĩriragĩria gũthĩĩ ngatũũranie na Kristũ, na ũguo nĩguo wega makĩria; **24** no gũtũũra muoyo ndĩ na mwĩrĩ ũyũ nĩ undũ wanyu nĩ kwagĩrĩre mũno makĩria. **25** Na tondũ nĩmenyete ũguo kũna-rĩ, nĩnjũũĩ atĩ nĩngũtũũra muoyo, na nĩngũtũũranie na inyuĩ inyuothe nĩguo ndũme mũthiĩage na mbere, na mũgĩe na gĩkeno nĩ undũ wa ũria mwĩtikĩtie, **26** nĩgeetha ndakorwo na inyuĩ rĩngĩ, gĩkeno kĩanyu kĩiyũrĩrĩre thĩinĩ wa Kristũ Jesũ nĩ undũ wakwa. **27** Na rĩrĩ, undũ ũria ũrĩ bata nĩ atĩ mũthiĩage na mĩthĩire ĩria yaganĩrĩre na Ũhoru-ũria-Mwega wa Kristũ, nĩgeetha ingĩũka kũmũrora kana njage gũũka, njiguage ũhoru wanyu o na itarĩ hamwe na inyuĩ menyage atĩ nĩmũikarĩte mwĩhaandĩte wega mũrĩ na roho o ro ũmwe, mũkĩrũĩra wĩtikio wa Ũhoru-ũria-Mwega mũrĩ na ngoro ĩmwe, **28** mũtekũmakio o na atĩa nĩ arĩa mamũthũire.

Naguo ündü ücio ütuïke kîmenyithia kûrî o atî nîmakanangwo, no atî inyuî nîmûkahonokio, na Ngai we mwene nîwe ûkaamûhonokia. **29** Nîgûkorwo ha ûhoru wa Kristû-rî, nîmwîtikîrîtio kûmwîtikia, na to kûmwîtikia kuo gwiki, o na kûnyariirwo nî ündü wake, **30** kuona atî nîmûrarûa mbaara îrîa muonete ngîrûa, na noyo mûraigua atî nî ndîrarûa o na rîu.

2 Mûngîkorwo mûrî na ündü o wothe wa kûumanîrîria uumanîte na ûrîa mûnyiitithanîtio na Kristû, kana ündü o wothe wa kûhoorerania uumanîte na wendani wake, o na kana wa kûgîa na ngwatanîro o yothe yumanîte na Roho, o na kana ûhoru o wothe wa gûcaayanîra na wa kûiguanîra tha uumanîte na Kristû-rî, **2** gîtûmagei gîkeno gîakwa kîiganîre kûna nî ündü wa gûtûura mûrî a mwîciîrîrie o ro ûmwe, na mwendaine na wendani o ûmwe, na mûrî kîndü kîmwe thîinî wa roho o na meciîria. **3** Mûtikaneke ündü mûkienda kwîguna inyuî ene, o na kana nî ündü wa kwîgaatha, no ikaragai mwînyiihîtie, o mûndü agatuaga mûndü ûrîa üngî nî mwega makîria yake mwene. **4** O mûndü wanyu ndakarûmbûyagie maündü o marîa mamûkoniî, no nîarûmbûyagie maündü ma andü arîa angî o namo. **5** Mwîciîrîrie wanyu wagîrîirwo ütuïke o ta ûrîa warî na Kristû Jesû: **6** We-rî, o na gûtuïka aarî Ngai, ndonire kûiganana na Ngai taarî ündü wa gûkumbatîrio, **7** nowe nîgûtiganîria aatiganîrie ûnene wake wothe, agîtuïka ta ngombo, agîciarwo ta andü a gûkû thî. **8** Nake ahaana ta mûndü-rî, akîinyiihia, na agîathîka o ngînya akîûragwo, o kûûragwo kûrîa kwa mûtharaba! **9** Nî ündü ücio, Ngai nîamûtûûgîrîrie o ngînya igûrû mûno, na akîmûhe rîitwa rîrîa rîkîrîte marîa mangî mothe, **10** nîguo atî thîinî wa rîitwa rîa Jesû maru mothe magaturio, kûu igûrû, na gûkû thî, o na rungu rwa thî, **11** na ningî atî nîmî ciothe ciumbûrage atî Jesû Kristû nî Mwathani, nîguo Ngai Ithe witû agoocagwo. **12** Nî ündü ücio, arata akwa endwa-rî, o ta ûrîa mûtûire mwathikaga, na to rîrîa ndaarî hamwe na inyuî, no makîria rîu itarî hamwe na inyuî-rî, thîinî na mbere kûrutîra ûhonokio wanyu wîra, mûgîitigagîra na mûkîinainaga, **13** nîgûkorwo

nî Ngai ûrutaga wîra thîinî wanyu agatûma mwende gwîkaga maündü make kûringana na wendi wake mwega. **14** Îkagai maündü mothe mûtekûnuguna na mûtegûkararania, **15** nîgeetha mwage ûcuuke na mûtuïke atheru, mûtuïke ciana cia Ngai itarî na kaûûgû mûrî thîinî wa rûciaro rûrû ruogomu na rwaganu, na rîrîa mûrî hamwe nao inyuî mûkengage ta njata thî yothe, **16** o mûrûmîtie kiugo kîa muoyo, nîguo ngaagîa na ündü wa kwîrahîra mûthenya ûrîa wa Kristû atî ndiahanyûkire tûhû kana ngîruta wîra ngînoga tûhû. **17** No rîrî, o na ingîtuïka ndîraitwo thakame igûrû rîa igongona ta ndî iruta rîa kûnyuuo, nî ündü wa ütungata ûrîa mûtungatagîra Ngai uumanîte na wîtikio wanyu-rî, nî ngenaga na ngacanjamûka hamwe na inyuî inyuothe. **18** Nî ündü ücio, o na inyuî nîmwagîrîirwo nîgûkena na mûcanjamûke hamwe na nîi. **19** Nîngwîhoka ndî thîinî wa Mwathani Jesû atî nîngûmûtûmîra Timotheo o narua, nîgeetha o na nîi ngaakena hîndî îrîa ngaahêo ûhoru wanyu. **20** Nîgûkorwo ndîrî mûndü üngî ûhaana take, ûrîa üngîrûmbûiya maündü manyu na ma. **21** Nîgûkorwo andü arîa angî othe marûmbûyagia maündü mao ene, no ti maündü ma Jesû Kristû. **22** No inyuî nîmûû atî Timotheo nîeyonanîtie atî nî mûndü mwega, tondü o ta ûrîa mwana atungataga hamwe na ithe-rî, noguo akoretwo agîtungata hamwe na nîi wîra-inî wa kûhunja ûhoru-ûrîa-Mwega. **23** Nî ündü ücio, nîndîrehoka kûmûtûma kûrî inyuî o ndaarîkia kûmenya ûrîa maündü makwa megûikara. **24** Ningî ndî na mwîhoko thîinî wa Mwathani atî nîi mwene nîngûûka o narua. **25** No rîrî, nînguona kwagîrîire ndîmûtûmîre mûrû wa Ithe witû Epafarodito, ûrîa tûrutaga wîra na tûkarûirîra ûhoru wa Ngai nake, na nîwe mûtûmwo wanyu ûrîa mwandûmîire nîguo arûmbûyagie mabata makwa. **26** Nîgûkorwo nîamwîriragîria inyuothe, na nîaratangîka tondü nîmwaiguîte atî aarî mûrûaru. **27** Ti-itherû aarî mûrûaru, o na aarî hakuhi gûkua. No Ngai nîamûiguîrîire tha, na to we wiki waiguîrîirwo tha, no o na nîi nîanjiguîrîire tha nîguo ndikae kûingîhîrwo nî kieha mûno. **28** Nî ündü ücio, kîu nîkîo kîratûma

ndīmūtūme na kwiyendera kūnene, nīgeetha mwamuona rīngī mūkene, na nī nyihanyihirwo nī gūtangika. **29** Mwamūkirei wega thīinī wa Mwathani mūrī na gīkeno kīnene, na mūtīage andū arīa mahaana take, **30** tondū aarī hakuhī gūkua nī ūndū wa wīra wa Kristū, ategūcaaīra muoyo wake, nīgeetha andeithīrīre na ūteithio ūrīa inyuī mūtangīahotire kūūhe.

3 Ūhoro wa kūrīkīrīria ariū na aarī a lthe witū nī atīrī, kenagai thīinī wa Mwathani! Ha ūhoro wa gūcookera rīngī maūndū o marīa ndanamwandikīra-rī, ūcio ti ūhoro wa kūūnogia, tondū harī inyuī nī ūhoro wa kūmūtīirīra. **2** Mwīmenyagīrīrei andū acio mahaana ta magui, o acio mekaga maūndū mooru, na arīa metemengaga mīrī. **3** Nīgūkorwo ithuī nī ithuī tūruite kūna, ithuī arīa tūhooyaga na Roho wa Ngai, o ithuī arīa twīrahaga thīinī wa Kristū Jesū, nagu mwīhoko witū tūtīūigaga thīinī wa mwīrī, **4** o na gūtūika o na nī mwene ingīendarī, ndī na itūmi cia gūtūma ndīhokage ūhoro wa mwīrī. Kūngīkorwo kūrī mūndū ūngī o wothē wīciiragia atī arī na itūmi cia kūgīa na mwīhoko thīinī wa mwīrī, nī nīndīmūkīrtīe. **5** Nīgūkorwo nī ndaruithirio ndī na ūkūrū wa thikū inyanya, na ndī wa rūciaro rwa andū a Isiraeli, na wa mūhīrīga wa Benjamini, na ndī Mūhibirania waciārītwo nī Ahibirania. Ha ūhoro ūkonī watho-rī, ndī Mūfarisai; **6** na ha ūhoro ūkonī kīyo-rī, ndaātūire nyariraga kanitha; na ha ūhoro wa ūthingu ūrīa uumanaga na watho-rī, ndiarī na ūcuuke. **7** No rīrī, maūndū mothe marīa ndaatuaga atī maarī na uumithio kūrī nī-rī, rīu ndīmonaga marī ma tūhū nī ūndū wa kūgīa na Kristū. **8** Makīria ma ūguo-rī, maūndū mothe ndīmatuaga nī ma tūhū ndamagerekania na ūmenyo ūrīa ūkīrīte maūndū mothe ūrīa uumanīte na kūmenya Kristū Jesū Mwathani wakwa. Nī ūndū wake-rī, nī ndoorirwo nī indo ciothe, na nī ngīcitua o ta mahuti ma gūteo, nīgeetha ndīgīre na Kristū, **9** na ngoragwo ndī thīinī wake, itarī na ūthingu wakwa mwene ūrīa uumanaga na watho, no ūkorwo arī ūthingu ūrīa uumanaga na gwītīkia Kristū; ūguo nī kuuga, ūthingu ūrīa uumaga kūrī Ngai, na wonekaga na ūndū wa gwītīkia. **10** Ūndū ūrīa nī ngwenda-rī,

nī kūmenya Kristū, na menye hinya wa kūrīuka gwake, na ngwatanīre nake mīnyamaro-inī yake, na haanane nake ūhoro-inī wake wa gūkua, **11** nīguo kūngīhoteka, ngaariūkio nyume kūrī arīa akuū. **12** Ndiroiga atī nīndīkītie kwamūkīra maūndū macio mothe, o na kana ngarīkia gūtūika mwagīrīru kūna, no nīndīrutana gīria na kīyo nīgeetha ndīnyīitīre o ūndū ūrīa ndanyīitīrwo nī Kristū Jesū. **13** Ariū na aarī a lthe witū, ndīgūtua atī nī mwene nīndīkītie kwīnyīitīra ūndū ūcio. No rīrī, ūndū ūrīa nījikaga no ūmwe: Nīkūriganīrwo ndiganagīrwo nī maūndū marīa mahītūku, na ngerutana rīria mūno gūkinyīra maūndū marīa marī mbere, **14** ngerutana gīria gūthīi ndorete na mbere nīguo hootane heo kīheo kīrīa Ngai aheanaga, na nīkīo aanjītīre thīinī wa Kristū Jesū atī nīguo thīi igūrū. **15** Ithuothe arīa tūrī andū agima-rī, twagīrīrwo nītūtūire twīciiragia o ūguo. Na hangīkorwo nī harī andū marī na meciirīa mangī-rī, o na hau Ngai nīarīmūguūrīria. **16** No rīrī, rekei tūtūtūire kūringana na maūndū marīa tūrīkītie kūgīa namo. **17** Ariū na aarī a lthe witū, nyīitanīrai na arīa angī ūhoro-inī wa kwīgerekania na nī, na ningī mūbaarage wega andū arīa matūūruga na mūtūūrīre o ūrīa twamuonereirie. **18** Nīgūkorwo, o ta ūrīa ndanamwīra kaingī mbere iyo, na o na rīu no ngūcookera rīngī ūhoro ūcio ndī na maithori, andū aingī matūūruga marī thū cia mūtharaba wa Kristū. **19** Andū acio-rī, kūrigīrīria kwao nī mwanangīko, ngai yao nī nda ciao, namo maūndū ma kūmaconora nīmo riiri wao. Ningī meciiragia o maūndū ma gūkū thī. **20** No rīrī, būrūrī ūrīa tūrī aguo kīūmbe nī kūūrīa igūrū. Na ithuī nītwetagīrīra Mūhonokia ūrīa ūkoima kūu, na nīwe Mwathani Jesū Kristū, **21** ūrīa ūkaagarūra mīrī īno iitū mīhinyaru nīgeetha īhaanano na mwīrī wake ūcio ūrī riiri, nī ūndū wa hinya ūrīa ūmūhotithagia gwatha maūndū mothe.

4 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, o inyuī nyendete na ngeriragīria kūmuona, nī inyuī gīkeno gīakwa na thūmbī yakwa. Endwa akwa, ūguo nīguo mūbatīi kwīhaanda mūrūmīte thīinī wa Mwathani. **2** Nīngūthaita Euodia o

na thaithe Sunutuke nīgeetha maiguane thīinī wa Mwathani. 3 Īi-ni, o na nīngūkūria, wee mūrata wakwa wa ma, wee tūrutithanagia wīra ta tuohetwo icooki rīmwe, teithagia atumia acio, arīa maarūirīre Ūhoru-ūrīa-Mwega marī hamwe na nī, o na Klementi na andū arīa angī marutithanagia wīra hamwe na nī, arīa marītwa mao mandikitwo ibuku-inī rīa muoyo. 4 Ikaragai mūkenete hīndī ciothe mūrī thīinī wa Mwathani. O na nī nguuga o rīngī: Ikaragai mūkenete! 5 Rekei gūkirīrīria kwanyu kūmenyeke nī andū othe. Mwathani arī hakuhi gūka. 6 Mūtīgatangīke ngoro nī ūndū o na ūrikū, no rīrī, menyithagīa Ngai maūndū marīa mothe mwendaga, mūkīmūhooyaga, na mūkīmūthaitaga, o na mūkīmūcookagīria ngaatho. 7 Naguo thayū wa Ngai, ūrīa ūtangīmenyeka ūrīa ūtarīi, nīūrīmenyagīrīria ngoro cianyu o na meciiria manyu thīinī wa Kristū Jesū. 8 Ūhoru wa kūrīkīrīria, arīu na aarī a Ithe witū-rī, nī atī maūndū marīa ma ma, na marīa ma gūtīka, na marīa ma kīhotoo, na marīa matheru, na marīa ma kwendeka, na marīa ma kwīrīrīrio, angīkorwo kūrī maūndū mega kūna na ma kūgaathīrīrio-rī, mwīciiragīei ūhoru wa maūndū ta macio. 9 Namo maūndū marīa mwerutire, kana mūkīamūkīra kana mūkīgua kuuma kūrī nī, o na kana mūkīona thīinī wakwa, mekagei arī mo. Nake Ngai wa thayū nīarīkoragwo hamwe na inyuī. 10 Nīngūkena mūno thīinī wa Mwathani nīkuona atī marīgīrīrio-inī nīmūrurumūkītīe ūhoru wanyu wa kwīnjiiria. Ti-itherū nīmūreīnjiiragia, no mūtīrarī na mweke wa kuonania ūguo. 11 Ndiroiga ūguo nī ūndū nīmabaire, nīgūkorwo nīndīrutīte kūiganīra o ūrīa kūngīkorwo kūhaana. 12 Nīmenyete ūhoru wa gūikara ndī mūkīaru, na ngamenya ūhoru wa gūikara ndī mūtongu. Nīndīrutīte hitho ya gūikara njiganīre ūndū-inī o wothē na maūndū-inī mothe, kana nī kūhūūna, kana nī kūhūūta, kana nī kūngīhīrwo, o na kana nī kwaga. 13 Nīhotaga gwīka maūndū mothe na ūndū wa Kristū ūrīa ūheaga hinya. 14 No, nīmwekire wega nīkūnyītanīra na nī mathīina-inī makwa. 15 Makīria ma ūguo, o ta ūrīa inyuī andū Afilipi

mūkūmenya-rī, matukū-inī ma mbere rīrīa mwahunjiirio Ūhoru-ūrīa-Mwega, hīndī irīa ndoimire Makedonia, gūtīrī kanitha o na ūmwe wanyītanīre na nī harī ūhoru wa kūheana kana kwamūkīra, tiga o inyuī; 16 nīgūkorwo o na rīrīa ndaarī Thesalonike, nīmwandūmagīra ūteithio kaingī hīndī irīa ndaakoragwo mbataire. 17 Ti atī nī kīheo ndīracaria kuuma kūrī inyuī, no ndīracaria kīria kīngīgwo mūthiithū-inī wanyu. 18 Nīnyamūkīrīte indo nyingī mūno makīria; nīndeheirwo indo cia kūnjigana, nīgūkorwo rīu nīnyamūkīrīte iheo irīa mwanengerire Epafarodito andehere. Indo icio nī ta maruta marī na mūtatarīko mwega, marī igongona rītīkīrīku rīa gūkenia Ngai. 19 Nake Ngai wakwa nīarīkīragīrīria kūmūhe kīria gīothe mūngīkorwo mūbataire, akīmūtanahagīra na ūtonga wake ūrīa wī riiri thīinī wa Kristū Jesū. 20 Nake Ngai, o we Ithe witū, arogocwo nginya tene na tene. Amenī. (aiōn g165) 21 Geithiai andū othe arīa aamūre thīinī wa Kristū Jesū. Ariu na aarī a Ithe witū arīa tūrī nao nīmamūgeithia. 22 Andū othe arīa aamūre nīmamūgeithia, na makīria arīa a mūciī wa Kaisari. 23 Wega wa Mwathani Jesū Kristū ūrogīa na maroho manyu. Amenī.

Akolosai

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, mūtũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa wendo wa Ngai, tũrĩ hamwe na Timotheo mūrũ wa Ithe witũ, **2** Tũramūtũmĩra marũa maya inyuĩ andũ arĩa aamũre, o inyuĩ arĩũ na aarĩ a Ithe witũ mūtũire mūrĩ ehokeyu thĩĩnĩ wa Kristũ kũu Kolosai: Mũrogĩa na wega na thayũ ciũmĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ. **3** Hĩndĩ ciothe rĩrĩa tũkũmũhoera, nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho, o we Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, **4** tondũ nĩtũiguĩte ūhoru wa ūrĩa mwĩtikĩtie Kristũ Jesũ, o na ūrĩa mwendete andũ arĩa othe aamũre, **5** nagueo nĩ wĩtikio na wendani irĩa ciũmanaga na kĩĩrĩgĩrĩro kĩrĩa mũigĩrwo kũu igũrũ na kĩrĩa mũrikĩtie kũigua ūhoru wakĩo thĩĩnĩ wa ūhoru ūrĩa wa ma, na nĩguo ūhoru-ũrĩa-Mwega **6** ūrĩa ūmũkinyĩre. Kũndũ guothe gũkũ thĩ ūhoru-ũyũ-Mwega nĩũraciara maciaro na nĩũratheerema, o ta ūrĩa ūkoretwo ūgũka gatagatĩ-inĩ kanyu kuuma mũthenya ūrĩa mwaũguire na mũkĩmenya wega wa Ngai na ma. **7** Mwamenyire ūhoru ūcio kuuma kũrĩ Epafara, ūrĩa twendete, na mũruti wĩra hamwe na ithuĩ o we mūtungatĩri wa Kristũ wa kwĩhokeya ithenya riitũ, **8** na nowe ūtũheete ūhoru wa ūrĩa mwendaine mūrĩ thĩĩnĩ wa Roho. **9** Nĩ ūndũ wa ūguo-rĩ, kuuma mũthenya ūrĩa twaiguire ūhoru ūcio wanyu, tũtirĩ twatigithĩria kũmũhoera, tũgĩthaitaga Ngai amũiyũrie ūmenyo wa wendi wake, na amũheage ūũgĩ na ūtaũku wothē maũndũ-inĩ mothe ma kĩiroho. **10** Na tũhooyaga ūguo nĩguo mũhote gũtũũra mūtũũrĩre ūringaine na ūrĩa Mwathani endaga na mũmũkenagie maũndũ-inĩ mothe: mũciarage maciaro mawĩra-inĩ mothe mega marĩa mũrutaga, na mũkũrage thĩĩnĩ wa ūmenyi wa kũmenyana na Ngai, **11** mũgĩkagĩrwo hinya na ūhoti wothē kũringana na hinya wake ūrĩ na riiri nĩgeetha mũhote gũkiragĩrĩria mũno mũteguĩthethũka na mūrĩ na gĩkeno, **12** na mũgĩcookagĩria Ithe witũ ngaatho, ūrĩa ūmũtuĩte aagĩrĩru a kũgaya igai rĩa arĩa aamũre ūthamaki-inĩ wa ūtheri. **13** Nĩgũkorwo Ngai nĩatũhonoketie, agatũruta ūthamaki-inĩ wa nduma, na agatũthaamĩria

ũthamaki-inĩ wa Mũriũ ūrĩa endete mũno, **14** thĩĩnĩ wake-rĩ, nĩtũkũũrĩtwo na tũkarekerwo mehia maitũ. **15** Ūcio nĩwe mũhianĩre wa Ngai ūrĩa ūtonekaga, na nĩwe irigithathi harĩ indo ciothe irĩa ciombirwo. **16** Nĩgũkorwo nĩwe wombire indo ciothe: indo irĩa irĩ igũrũ na irĩa irĩ thĩ, irĩa cionekaga na irĩa itonekaga, o na angĩkorwo nĩ itĩ cia ūnene kana maahinya, kana aathani o na kana arĩa marĩ ūhoti; indo ciothe ciombirwo nĩwe na nĩguo itũike ciake. **17** Kristũ nĩwe warĩ kuo mbere ya indo ciothe, nacio indo ciothe itũũraga iniyiitithanĩtio nĩwe. **18** Nĩngĩ nĩwe mūtwe wa mwĩrĩ, arĩ guo kanitha; na nĩwe kĩambĩrĩria na irigithathi harĩ andũ arĩa manariũka, nĩgeetha thĩĩnĩ wa maũndũ mothe atũike nĩwe mūtũũgĩrie kũrĩ indo ciothe. **19** Nĩgũkorwo Ngai nĩoonire arĩ wega atĩ ūiyũru wa Ngai wothē ūikare thĩĩnĩ wake, **20** na nĩ ūndũ wa Kristũ indo ciothe itũike cia kũiguithanio na Ngai, irĩa irĩ thĩ o na kana irĩa irĩ igũrũ, nĩ ūndũ wa ūrĩa aarehire thayũ na ūndũ wa thakame yake, rĩa yaitirwo mũtharaba-inĩ. **21** Hĩndĩ imwe inyuĩ mwatũire mwamũranĩtio na Ngai na mwarĩ thũ ciake meciĩria-inĩ manyu nĩ ūndũ wa mĩtugo yanyu mĩũru. **22** No rĩu nĩamũiguithanĩtie na Kristũ na ūndũ wa ūrĩa aakũire arĩ na mwĩrĩ nĩgeetha amũrũgamie mbere yake mūrĩ atheru, na mũtarĩ na ūũgũ, o na mũtarĩ na ūcuuke, **23** mũngĩthĩ na mbere na gwĩtikia mwĩhaandĩte na mūrĩ arũmu, na mũtekwenyenyeke kuuma kũrĩ kĩĩrĩgĩrĩro kĩrĩa kĩnyitĩrĩrwo nĩ ūhoru-ũrĩa-Mwega. ūhoru ūcio nĩguo ūhoru-ũrĩa-Mwega ūrĩa mwaguire, na ūrĩa ūhunjĩtio kũrĩ ciũmbe ciothe cia gũkũ thĩ, na nĩguo nĩ Paŭlũ ndũikĩte ndungata yaguo. **24** Na rĩu nĩngenete nĩ ūndũ wa maũndũ marĩa thĩĩnĩtio namo nĩ ūndũ wanyu, na ngaiyũrĩrĩa thĩĩnĩ wa mwĩrĩ wakwa kĩrĩa gĩtigaire ūhoru-inĩ wa kũnyamario gwa Kristũ, ngamaiyũrĩrĩa nĩ ūndũ wa mwĩrĩ wake, na nĩguo kanitha. **25** Na nĩ ndaatuirwo ndungata yaguo na ūndũ wa gũtũmwo nĩ Ngai ndĩmũrehere ūhoru wa Ngai mũũmenye kũna, **26** na nĩ guo hito rĩa itũire rĩrĩ hithe kuuma o tene, njiarwa na njiarwa, no rĩu nĩũguũrĩrio arĩa aamũre. (aiĩn g165) **27** O acio nĩo Ngai oonire arĩ wega kũmenyithia hito

ya ütonga ūrĩa ūrĩ riiri kūrĩ andũ-a-Ndūrĩrĩ, nayo hitho iyo nĩ atĩ Kristũ arĩ thĩĩnĩ wanyu, o we kīrīgĩrĩro gĩa gũkaagĩa na riiri. **28** Ūcio nĩwe tũhunjagia, tũgĩtaaranaga na tũkĩrutaga o mũndũ wothē tũrĩ na ūũgĩ wothē, nĩgeetha tũkarũgamia o mũndũ wothē aagĩrĩre kũna thĩĩnĩ wa Kristũ. **29** Nĩ ūndũ wa gĩtũmi kũ nĩndĩinogagia, ngĩgiaga kũringana na hinya wake wothē, ūrĩa ūrutaga wĩra na hinya thĩĩnĩ wakwa.

2 Nĩngwenda mũmenye ūrĩa ndũgiaga nĩ ūndũ wanyu, na nĩ ūndũ wa andũ arĩa marĩ Laodikia, o na nĩ ūndũ wa arĩa matarĩ maanyona nĩ mwene. **2** Ndũgiaga ūguo nĩgeetha magĩe na ūmĩrĩru wa ngoro na magĩe na ūrũmwe mohanĩtio nĩ wendani, na nĩgeetha maingĩhĩrwo nĩ ūtonga wa kũmenya wega ūhoru wa hitho ya Ngai, na nĩyo Kristũ, **3** ūrĩa thĩĩnĩ wake kũhithĩtwo mĩthiithũ yothē ya ūũgĩ na ūmenyo. **4** Ndĩramwĩra ūguo nĩgeetha mũndũ o na ūrĩkũ ndakanamũheenĩ na ngarari cia mawara. **5** Nĩgũkorwo o na ndatuika ndĩrĩ hamwe na inyuĩ thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, ndĩ hamwe na inyuĩ thĩĩnĩ wa roho, na ngakena nĩkuona ūrĩa mũrĩ mĩbango mĩega, na ūrĩa wĩtikio wanyu thĩĩnĩ wa Kristũ ūrĩ mũrũmu. **6** Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, o ta ūrĩa mwamũkĩrĩre Kristũ Jesũ arĩ Mwathani, thĩĩnĩ na mbere gũtũura thĩĩnĩ wake, **7** mũhaandĩtwo na mũgaakwo thĩĩnĩ wake, na mũkĩongagĩrĩtwo hinya thĩĩnĩ wa wĩtikio o ta ūrĩa mwarutirwo, na mũkĩrĩrĩre gũcookia ngaatho. **8** Mwĩmenyererei mũndũ o na ūrĩkũ ndakanamũtahe meciiria na maũũgĩ ma maheenĩ ma tũhũ, marĩa moimanaga na mĩtugo ya andũ na irĩra iria cia ndũire cia thĩ ĩno, no ti kuuma kūrĩ Kristũ. **9** Nĩgũkorwo ūiyũru wothē wa Ūngai ūtũuraga thĩĩnĩ wa Kristũ arĩ na mwĩrĩ, **10** na inyuĩ nĩmũiyũrĩtwo nĩ muoyo thĩĩnĩ wa Kristũ, ūrĩa arĩ we Mũnene igũrũ rĩa hinya o wothē na ūhoti o wothē. **11** O na inyuĩ nĩmwaruire thĩĩnĩ wake, na ti na ūndũ wa moko ma andũ, no nĩ ūndũ wa kwehererio mũtũrĩre wa mehia, kũringana na irua rĩrĩa rĩruithanagio nĩ Kristũ. **12** Nĩgũkorwo nĩgũthikwo mwathikirwo hamwe nake rĩrĩa mwabatithirio, na mũkĩrĩkio hamwe nake nĩ ūndũ wa gwĩtikia hinya wa Ngai, ūrĩa

wamũriũkirie akiuma kūrĩ arĩa akuũ. **13** Hĩndĩ irĩa mwakuĩte nĩ ūndũ wa mehia manyu na mũgaikara ta mũtaruĩte nĩ ūndũ wa mũtũrĩre wanyu wa mehia-rĩ, Ngai nĩatũmire mũgĩe na muoyo hamwe na Kristũ. Ngai nĩatũrekeire mehia maitũ mothe, **14** na aarĩkia gũtharia watho ūrĩa warĩ mwandĩke hamwe na mũtabarĩre waguo, o ūcio watũthitangaga na watũire ūreganĩte na ithuĩ-rĩ; akĩweheria na ūndũ wa kũhũrĩra mĩcumarĩ mũtharaba-inĩ. **15** Thuutha wa gũtooria maahinya na monene macio-rĩ, nĩamonanirie mbere ya mũingĩ, akĩrũhagĩa nĩ ūndũ wa ūrĩa aamatootetie mũtharaba-inĩ. **16** Nĩ ūndũ ūcio mũtikanareke mũndũ o na ūrĩkũ amũtũire ciira nĩ ūndũ wa irio iria mũrĩaga, kana kĩrĩa mũnyuuga, kana ūhoru-inĩ wa mĩthenya irĩa mĩamũre, kana gũkũngũira Karũgamo ka Mweri, o na kana mũthenya wa Thabatũ. **17** Maũndũ macio no kĩruru kĩa maũndũ marĩa magooka; no rĩrĩ, ma yamo-rĩ, nĩ Kristũ we mwene. **18** Mũtikanareke mũndũ o na ūrĩkũ, ūrĩa wendete gwĩtua mũhooreri, na akahooyaga arĩa, atũme mũtunywo kĩheo kĩa mũtanyĩte kuona. Mũndũ ta ūcio nĩataaragĩria na njĩra nene maũndũ marĩa onete, na mwĩciirĩre wake ūtarĩ wa kĩiroho ūgatũma etĩe nĩ ūndũ wa meciiria make ma tũhũ. **19** Mũndũ ta ūcio ndegwatanĩtie na Mũtwe, ūrĩa arĩ we ūnyĩitagĩrĩra mwĩrĩ wothē, akaũnyĩitithania hamwe na nyunĩro ciohanĩtio na mĩkiha, nago ūgakũra o ta ūrĩa Ngai atũmaga ūkũre. **20** Atĩrĩrĩ, angĩkorwo inyuĩ nĩmwakuire hamwe na Kristũ, na mũgĩtigana na irĩra iria cia ndũire cia thĩ ĩno-rĩ, nĩ kĩ gĩtũmaga mwathĩkĩre mawatho mayo, ta mũtũire mũrĩ a thĩ? **21** Namo nĩ ta maya: “Ndũkanyĩite! Ndũgacame! Ndũkahutie!” **22** Maũndũ macio mothe marĩa ūhoru wa indo iria ithiraga bata ciarĩkia kũhũthĩrwo, tondũ icio no irĩra na wathani na ūrutani wa andũ. **23** Ti-itherũ, mĩtabarĩre ta iyo yonekaga ta irĩ na ūũgĩ, nĩ ūndũ wa mĩhoere yao irĩa methuurĩre, na ūhooreri wa gwĩtua, na kwĩnyerekia, no makaaga kuona bata wa kwĩgĩrĩrĩa merĩrĩa ma mwĩrĩ.

3 Na rĩrĩ, kuona atĩ rĩu nĩmũriũkĩtio hamwe na Kristũ-rĩ, ngoro cianyu nĩkĩrũmbũyagie

maündũ marĩa ma igũrũ, o kũrĩa Kristũ aikarĩte guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ngai. **2** Mecirĩa manyu nĩmecirĩragie maündũ marĩa ma igũrũ, no ti maündũ marĩa ma thĩ ĩno. **3** Nĩgũkorwo nĩmwakũire, nague muoyo wanyu rĩu nĩmũhithe hamwe na Kristũ thĩinĩ wa Ngai. **4** Na rĩrĩa Kristũ, ũrĩa arĩ we muoyo witũ, akoonekana-rĩ, hĩndĩ ĩyo o na inyuĩ nĩmũkonekana hamwe nake mũrĩ na riiri. **5** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tuagai maündũ mothe ma mwĩrĩ ũyũ wa ndũire ta makuĩte namo nĩ ta: ũhũũri-maraya, na mecirĩa mathũku, na thuti cia mwĩrĩ, na merirĩria mooru, na ũkoroku, nague no ũndũ ũmwe na kũhooya mĩhianano. **6** Tondũ wa maündũ macio, mang'ũrĩ ma Ngai nĩmarooka. **7** O na inyuĩ mwatũire mũthiiga na mĩthĩire ĩyo mūtũũrĩre-inĩ ũrĩa mwatũũraga mbere ĩyo. **8** No rĩu no nginya mwĩaũre maündũ maya mothe, namo nĩ, marakara, na mang'ũrĩ, na rūmena, na njambanio, na kwaria maündũ ma thoni na kanua. **9** Tigagai kũheenania mündũ na ũrĩa ũngĩ, kuona atĩ nĩmwĩyaurĩte mündũ ũrĩa wa tene na ciiko ciake, **10** na mũkehumba mündũ ũngĩ mwerũ, ũrĩa werũhagio nginya agĩe na ũmenyo na agĩe na mũhianĩre wa ũrĩa wamũũmbire. **11** Na ũhoroinĩ ũcio hatirĩ Mũyunani kana Mũyahudi, mündũ mũruu kana mündũ ũtarĩ mũruu, kana mündũ mũcenji, kana Mũsikuthi, kana mündũ ngombo kana ũtarĩ ngombo, no Kristũ nĩwe maündũ mothe, na arĩ thĩinĩ wa maündũ mothe. **12** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tondũ mũrĩ andũ athuure nĩ Ngai, andũ atheru na mendetwo mũno nĩwe, mwĩhumbei ũiguanĩri wa tha, na gũtugana, na kwĩnyiihia, na kũhoorera na gũkirĩrĩria. **13** Kiranagĩrĩria mündũ na ũrĩa ũngĩ, na mũrekanagĩre rĩria mündũ angĩkorwo ekĩtwo ũũru nĩ ũrĩa ũngĩ. Rekanagĩrai o ta ũrĩa Mwathani aamũrekeire inyuĩ. **14** Ningĩ gũkĩra maündũ macio mothe mega-rĩ, gĩai na wendani, tondũ nĩguo wohanagia maündũ mothe hamwe nĩguo magĩrĩre kũna. **15** Rekei thayũ wa Kristũ wathanage ngoro-inĩ cianyu, tondũ inyuĩ mũrĩ ta ciĩga cia mwĩrĩ ũmwe-rĩ, mwetĩrwo thayũ. Na ningĩ mũcookagie ngaatho. **16** Rekei ũhoroinĩ Kristũ ũtũũrage ũingĩhĩte mũno thĩinĩ wanyu, mũkirutanaga na mũgĩtaaranaga mündũ na

ũrĩa ũngĩ mũrĩ na ũũgĩ mũingĩ, o mũkĩinaga thaburi, na nyĩmbo cia Ngai, o na nyĩmbo cia kũroho, mũrĩ na ngaatho harĩ Ngai ngoroinĩ cianyu. **17** Na ũndũ ũrĩa wotho mũrĩkaga, mũkĩaria kana mũgĩka ũndũ, wĩkagei wotho rĩtwa-inĩ rĩa Mwathani Jesũ, mũgĩcookagĩria Ngai lthe witũ ngaatho thĩinĩ wake. **18** Inyuĩ atumia-rĩ, mwĩnyiihagĩriei athuuri anyu, o ta ũrĩa kwagĩrĩre thĩinĩ wa Mwathani. **19** Na inyuĩ athuuri-rĩ, endagai atumia anyu na mũtikamakũũmage. **20** O na inyuĩ ciana-rĩ, athĩkagĩrai aciari anyu maündũ-inĩ mothe, nĩgũkorwo gwĩka ũguo nĩgũkenagia Mwathani. **21** Na inyuĩ maithe-rĩ, mũtikarakaragie ciana cianyu, itikae gũkua ngoro. **22** Na inyuĩ ngomborĩ, athĩkagĩrai aathani anyu a gũkũ thĩ maündũ-inĩ mothe, na to hĩndĩ ĩrĩa maramuona atĩ nĩgeetha mamwende, no maathĩkagĩrei mũrĩ na ngoro itarĩ na ũhinga na nĩ ũndũ wa gũtĩia Mwathani. **23** Na rĩrĩ, ũndũ o wotho ũrĩa mũrĩkaga, wĩkagei na ngoro yanyu yotho, taarĩ Mwathani mũrarutĩra wĩra, no ti andũ, **24** mũkĩmenyaga atĩ nĩmũkaamũkĩra igai kuuma kũrĩ Mwathani rĩrĩ kĩheo kĩanyu. Nĩ Mwathani Kristũ mũtungatagĩra. **25** Mündũ o wotho ũrĩa wĩkaga ũũru nĩakarĩhwo kũringana na ũũru wake, na gũtirĩ gũtĩira mündũ maũthĩ.

4 Inyuĩ aathani-rĩ, ĩkagai ngombo cianyu maündũ marĩa magĩrĩire na marĩa marĩ kĩhooto, tondũ nĩmũũĩ o na inyuĩ mũrĩ na Mwathi wanyu kũrĩa igũrũ. **2** Mwĩheanagei na kĩyo ũhoroinĩ wa kũhooya, mwĩguĩte na mũgĩcookagĩria Ngai ngaatho. **3** Na mũtũhooyagĩre o na ithuĩ, nĩgeetha Ngai ahingũrĩre ndũmĩrĩri iitũ mũrango, nĩgeetha tũhunjagie ũhoroinĩ hito ya Kristũ, ũhoroinĩ njohetwo nĩ ũndũ waguo. **4** Hooyagai nĩgeetha ndũhunjagie na andũ magataũkĩrwo wega, o ta ũrĩa njagĩrĩrwo nĩ gwĩka. **5** Tuĩkagai oogĩ harĩ maündũ marĩa mũrĩkaga andũ arĩa matarĩ a thiritũ yanyu; mũtegũte mweke ũrĩa mũrĩ nague wa gwĩka wega. **6** Na mũkĩaria, aragai hĩndĩ ciothe mũiyũritwo nĩ wega wa Ngai, nayo mĩario yanyu ĩtuĩke ta ĩkĩritwo cumbĩ, nĩgeetha mũmenyage ũrĩa mũrĩcookagĩria o mündũ. **7** Tukiko nĩakamũhe

ūhoru wakwa wothē. Ūcio nĩ mūrū wa Ithe witū
 twendete mūno, nĩ ndungata ya kwĩhokeka
 na tūtungataga nake thĩinĩ wa Mwathani. **8**
 Ndamūtūma kūrĩ inyuĩ nĩ ūndū wa ūhoru
 ūyū kĩũmbe, atĩ mūmenyithio wega ūrĩa ithuĩ
 tūhaana, na ningĩ atĩ amūmĩrĩrie ngoro. **9**
 Megũũka na Onesimo, mūrū wa Ithe witū
 mwĩhokeku na ūrĩa twendete mūno, nake
 nĩ ūmwe wanyu. Acio nĩmekūmũhe ūhoru
 wa ūrĩa maũndū mothe marekĩka gūkū. **10**
 Nĩmwageithio nĩ Arisitariko ūrĩa tuohtetwo
 nake, o na Mariko nĩamũgeithia, ūrĩa mũhwa
 wa Baranaba. (Nĩmwĩritwo ūhoru wake; angĩũka
 kūrĩ inyuĩ-rĩ, mwamũkĩrei.) **11** Jesũ ūrĩa witagwo
 Jusito o nake nĩamũgeithia. Acio no-o Ayahudi
 thĩinĩ wa arĩa tūrutithanagia wĩra wa ūthamaki
 wa Ngai nao, na nĩmatuĩkĩte a kũnyũmĩrĩria. **12**
 Epafara, ūrĩa arĩ ūmwe wanyu na ndungata ya
 Kristũ Jesũ, nĩamũgeithia. We nĩamũhooyagĩra
 mūno hĩndĩ ciothe, nĩguo mũhote kwĩhaanda
 wega ūhoru-inĩ wothē wa kũhingia wendi
 wa Ngai, mūrĩ agima na mūrĩ na kĩrĩgĩrĩro
 gĩkinyanĩru. **13** Nĩ ndĩ na ūira wake atĩ nĩarutaga
 wĩra na hinya, akenogia nĩ ūndū wanyu, na nĩ
 ūndū wa arĩa marĩ Laodikia na Hierapoli. **14**
 Nĩmwageithio nĩ Luka ūrĩa ndagĩtarĩ, mūrata
 witū twendete mūno, o na Dema. **15** Geithiai ariũ
 na aarĩ a Ithe witū kũu Laodikia, na mũgeithie
 Numifa na andũ a kanitha ūrĩa ūrĩ gwake
 mũciĩ. **16** Na rĩrĩ, mwarĩkia gũthomerwo marũa
 maya, matũmei magathomerwo andũ a kanitha
 wa Laodikia, na inyuĩ no nginya muone atĩ
 nĩmwathoma marũa ma kuuma kanitha wa
 Laodikia. **17** Na mwĩre Arikipo atĩrĩ: “No nginya
 wone atĩ nĩwarĩkia wĩra ūrĩa wamũkĩrĩre thĩinĩ
 wa Mwathani.” **18** Nĩ Paũlũ nĩ nĩ ndaandĩka
 ngeithi ici na guoko gwakwa. Ririkanai atĩ ndĩ
 muohe na mĩnyororo. Wega wa Ngai ūrogĩa na
 inyuĩ.

1 Athesalonike

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ na Sila, na Timotheo,

Twandikĩra kanitha wa Athesalonike marũa maya ũria ũrĩ thĩinĩ wa Ngai Ithe witũ o na Mwathani Jesũ Kristũ. Wega na thayũ wa Ngai irogĩa na inyuĩ. **2** Nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ũndũ wanyu inyuothe, tũkĩmũgwetaga mahooya-inĩ maitũ. **3** Rĩria tũkũmũhoera tũrĩ mbere ya Ngai o we Ithe witũ-rĩ, nĩtũririkanaga tũtegũtigithĩria wĩra wanyu ũria uumanĩte na gwĩtikia, na kwĩnogia kwanyu kũria kũrehagwo nĩ wendani, o na gũkirĩrĩria kwanyu, kũria kuumanĩte na kĩĩrĩgĩrĩro thĩinĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **4** Nĩgũkorwo, ariũ na aarĩ a Ithe witũ inyuĩ mwendetwo nĩ Ngai, ithuĩ nĩtũũĩ atĩ nĩmwathuurirwo nĩwe, **5** tondũ Ũhoru-ũria-Mwega tũhunjagia, tũtĩamũreheire ũrĩ o ciugo theri, no twamũreheire ũrĩ na hinya, na ũrĩ na Roho Mũtheru, o na ũrĩ na ihooto itangĩthanganio. Nĩngĩ inyuĩ nĩmũũĩ ũria twaikaara na inyuĩ nĩ ũndũ wa kũmũguna. **6** Inyuĩ mwatũkĩre a kwĩgerekania na ithuĩ, o na mũgĩtuika a kwĩgerekania na Mwathani, o na gũtuika mwarĩ na mĩnyamaro mĩingĩ, nĩmwamũkĩrĩre ũhoru wake mũrĩ na gikeno kĩria kiheanagwo nĩ Roho Mũtheru. **7** Na nĩ ũndũ ũcio mũgĩtuika kĩonereria kũrĩ andũ arĩa othe metĩkĩtie kũu Makedonia, o na Akaia. **8** Naguo ũhoru wa Mwathani nĩwahunjire uumĩte kũrĩ inyuĩ, na to Makedonia na Akaia gwiki, no rĩrĩ, o na wĩtikio wanyu thĩinĩ wa Ngai nĩumenyekete kũndũ guothe. Nĩ ũndũ ũcio tũtibataire kuuga ũndũ ũhoru-inĩ ũcio, **9** nĩgũkorwo andũ o ene nĩo maheanaga ũhoru wa ũria mwatũnyĩtire ũgeni. Nĩmaheanaga ũhoru wa ũria mwagarũrũkĩre Ngai, mũgĩtigana na mĩhianano nĩguo mũtungatagĩre Ngai ũria ũrĩ muoyo na ũria wa ma, **10** na mwetagĩrĩre Mũriũ oime igũrũ, ũria aariũkĩrie kuuma kũrĩ arĩa akuũ, nake nĩwe Jesũ, ũria ũtũhonokagia kuuma kũrĩ mang'ũrĩ marĩa magooka.

2 Inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmũũĩ atĩ gũũka gwitũ kũrĩ inyuĩ gũtiarĩ gwa tũhũ. **2** Mbere iyo nĩwathĩnirio na tũkĩrumwo rĩria twarĩ kũu Filipi, o ta ũria inyuĩ mũũĩ, no nĩ

ũndũ wa gũteithio nĩ Ngai witũ, nĩtuomĩrĩrie na tũkĩmũhe Ũhoru-ũria-Mwega, o na akorwo nĩtwakararirio mũno. **3** Nĩgũkorwo gũthaithana gwitũ gũtũmanĩte na ihĩtia, kana matanya ma maũndũ ma waganu, o na kana ma wara. **4** No rĩrĩ, ithuĩ nĩ kwaria twaragia ta andũ maamũrĩtwo nĩ Ngai a kwĩhokerwo Ũhoru-ũria-Mwega. Ithuĩ ti andũ tũrageria gũkenia, no nĩ Ngai, o we ũgeragia ngoro ciitũ. **5** Inyuĩ nĩmũũĩ atĩ ithuĩ ti ndeto cia kwĩyendereria twaragia, o na kana tũkahithĩrĩra ũhoru wa gũkorokera indo; Ngai nĩwe mũira witũ. **6** Ithuĩ tũtiacaragia kũganwo nĩ andũ, arĩ inyuĩ kana mũndũ ũngĩ o wotho. Tondũ tũrĩ atũmwo a Kristũ-rĩ, nĩtũngĩatuĩkĩre mũrigo kũrĩ inyuĩ, **7** no nĩtwaikarire na inyuĩ tũhooreire, o ta ũria nyina wa ciana nini amenyagĩrĩra ciana ciake mwene. **8** Nĩ tondũ wa ũria twamwendete mũno, nĩtwakenagio nĩkũgwatanĩra na inyuĩ, na to Ũhoru-inĩ-ũria-Mwega wa Ngai wiki, no nĩtwagwatanĩire mĩtũũrĩre-inĩ iitũ o nayo, tondũ nĩmwatuĩkĩte andũ twendete mũno. **9** Ti-itherũ nĩmũkũririkana, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, wĩra witũ wa hinya na kwĩnogia gwitũ; twarutaga wĩra ũtukũ na mũthenya nĩguo tũtigatuĩke mũrigo harĩ mũndũ o na ũrikũ hĩndĩ rĩria twamũhunjagĩria Ũhoru-ũria-Mwega wa Ngai. **10** Inyuĩ mũrĩ aira, o na Ngai no mũira, ũria twatũire na inyuĩ arĩa mwĩtikĩtie tũrĩ atheru, na tũrĩ athingu, na tũtarĩ na ũcuuke. **11** Nĩngĩ nĩmũũĩ atĩ tweekaga mũndũ o mũndũ wanyu o ta ũria ithe wa ciana ekaga ciana ciake mwene, **12** tũkamũmagĩrĩria, na tũkamũhooreragia, o na tũkamũringagĩrĩria mũtũũre mĩtũũrĩre yaganĩrĩre na ũria Ngai endaga, o we ũmwĩtaga mũtoonye thĩinĩ wa ũthamaki wake, na mũgie na riiri wake. **13** O na nĩngĩ nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho tũtegũtigithĩria tondũ rĩria mwamũkĩrĩre kiugo kĩa Ngai, kĩria mwaiguire kuuma kũrĩ ithuĩ, mũtiakĩamũkĩrĩre taarĩ kiugo kĩa andũ, no mwakĩamũkĩrĩre ta kiugo kĩa Ngai, na nĩ ma, ũguo nĩguo kĩrĩ, na nĩkĩo kĩrutaga wĩra thĩinĩ wanyu inyuĩ mwĩtikĩtie. **14** Nĩgũkorwo inyuĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmwatuĩkĩre a kwĩgerekania na makanitha ma Ngai marĩa marĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ

kūrīa Judea: Nīmwanymaririo nī andū a būrūri wanyu na mīnyamaro o īrīa andū a makanitha macio maanyamaragio nayo nī Ayahudi, 15 o arīa mooragire Mwathani Jesū, na makīūruga anabii, o na ithuī magītūingata. Nīmarakaragia Ngai, na nī marī ūthū na andū othe 16 nī ūndū wa kūgeria gūtūgeria tūtīkahunjīrie andū-a-Ndūrīrī ūhorō nīgeetha mahonoke. Ūguo nīguo meyangagīrīra mehīa makamaiyūrīrīra. Namo mang'ūrī ma Ngai nīmamakinyīire. 17 No rīrī, ariū na aarī a Ithe witū, hīndī īrīa twatigithanirio na inyuī gwa kahinda kanini-rī, (ha ūhorō wa mwīrī, no ti wa ngoro), nītwerutanīrie na kīyo kīnene nīgeetha tuonane na inyuī tondū nītwanwīragīria mūno. 18 Nīgūkorwo nītwendete mūno gūka kūrī inyuī, na makīria nīī Paūlū, nīndageririe maita maingī no Shaitani nīatūgiririe. 19 Nī ūndū-rī, kīrīgīrīro giitū gīkīrī kīrīkū, kana gīkeno giitū, kana thūmbī īrīa tūngīrāha nayo mbere ya Mwathani witū Jesū rīrīa agooka? Githī ti inyuī? 20 Ti-itherū, inyuī nī inyuī riiri witū na gīkeno giitū.

3 Nī ūndū ūcio, rīrīa twaremirwo nīgūkirīrīria-rī, nītuonire arī wega tūtigwo tūrī ithuiki kūu Athene. 2 Tūgīgītūma Timotheo ūrīa mūrū wa Ithe witū, na ndungata ya Ngai hamwe na ithuī ya kūhunja Ūhorō-ūrīa-Mwega wa Kristū, nīguo amwīkīre hinya, na amūmīrīrie wītīkio-inī wanyu, 3 nīguo gūtīkagīe mūndū ūngīagagio nī magerio macio. Inyuī nīmūūi wega atī nīmo twathīrīrīrio. 4 Ti-itherū o na hīndī īrīa twarī na inyuī nītwanwīraga kaingī atī no nginya tūnyariirwo. O ta ūrīa mūūi atī ūguo noguo gwacookire gūgītūika. 5 Nī ūndū ūcio, rīrīa ndaremirwo nīgūkirīrīria rīngī-rī, ngītūmana nīguo menye ūhorō wa wītīkio wanyu. Nīgūkorwo nīndetigagīra gūtīgakorwo atī hīhi mūgerania nīamūgeretie, naguo wīra witū ūtūike wa tūhū. 6 No rīrī, rīu Timotheo nī okīte kūrī ithuī oimite kūrī inyuī, na agatūrehere ūhorō mwega ūkonīi wītīkio na wendani wanyu. Nīatwīrīte atī nīmūtūrīrīkanaga hīndī ciothe mūkenete, na atī nīmwīrīragīria gūtuona, o ta ūrīa o na ithuī twīrīragīria kūmuona. 7 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a Ithe witū-rī, o na tūrī na mīnyamaro na mathīina nītuomīrīrio

twaigua ūhorō wanyu nī tondū wa gwītīkia kūu kwanyu. 8 Nīgūkorwo rīu tūgūtūra muoyo kūna, kuona atī nīmwihaandīte wega thīinī wa Mwathani. 9 Tūngīhota atīa gūcookeria Ngai ngaatho cia kūigana nī ūndū wanyu, tondū wa gīkeno kīrīa gīothe tūrī nakīo mbere ya Ngai witū nī ūndū wanyu? 10 Nītūhooyaga ūtukū na mūthenya na kīyo kīngī nīgeetha tūkoonana na inyuī rīngī na tūmūrehere kīrīa mūtārī nakīo ūhorō-inī wa gwītīkia kwanyu. 11 Rīu-rī, Ngai mwene, o Ithe witū, na Mwathani witū Jesū, marotūhingūrīra njīra tūhote gūka kūrī inyuī. 12 Mwathani arotūma wendani wanyu wongerereke na ūiyūrīrīre harī o mūndū na ūrīa ūngī, na harī andū arīa angī othe, o ta ūrīa o na ithuī tūmwendete. 13 Nīngī aroikīra ngoro cianyu hinya nīgeetha mūgaakorwo mūtārī na ūcuuke, na mūrī atheru mbere ya Ngai, o we Ithe witū, hīndī īrīa Mwathani witū Jesū agooka hamwe na andū ake arīa atheru othe.

4 Naguo ūhorō wa kūrīgīrīria, ariū na aarī a Ithe witū-rī, nī atī nītwanwīrutire ūhorō wa mūtūūrīre, ūrīa ūkenagia Ngai, na noguo mūtūūruga mwīkaga. Rīu tūkūmūūria na tūkamūringīrīria thīinī wa Mwathani Jesū atī mūkīragīrīrie gwīkaga o ūguo. 2 Nīgūkorwo nīmūūi maūndū marīa twamūtaarire namo, tūrī na ūhoti wa Mwathani Jesū. 3 Tondū rīrīrī, ūndū ūrīa Ngai endete nī atī mūtūike andū aamūre: atī mwītheemage ūmaraya; 4 na atī o ūmwe wanyu amenye gwatha mwīrī wake mwene ūikarage ūrī mūtheru na akūtūāga, 5 atarī na merīrīria ma mwīrī ta andū a ndūrīrī arīa matooī Ngai; 6 na atī ha ūhorō wa maūndū macio, gūtīgakorwo mūndū o na ūrīkū ūngīhītīria mūrū na mwarī wa ithe, kana amwīke ūūru. Mwathani nīakaherithia andū nī ūndū wa mehīa mothe ta macio, o ta ūrīa tūrīkītīe kūmwīra na tūkamūkaania. 7 Tondū Ngai ndatwītīire maūndū ma waganu, no aatwītīre nīguo tūtūūre mūtūūrīre wa ūtheru. 8 Nī ūndū ūcio-rī, mūndū ūrīa ūkūregana na ūrutani ūyū ti mūndū araregana nake no nī Ngai, ūrīa ūmūheaga inyuī Roho wake Mūtheru. 9 Na rīu-rī, harī ūhorō wa kwendana na ariū na aarī a Ithe witū-rī, tūtībataire kūmwandīkīra nī

ündü inyuĩ ene nĩmũrutĩtwo kwendanaga nĩ
 Ngai. 10 Na ti-itherũ, nĩmwendete ariũ na aarĩ
 a lthe witũ othe ariĩ marĩ Makedonia guothe.
 No nĩtũkũmũringĩria inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe
 witũ, atĩ mũkĩragĩria gũĩka ũguo makĩria.
 11 Atĩrĩrĩ, mwĩrĩriei gũtũũra mũtũũrĩre wa
 ũhooreri, na mũhang'agĩre o maũndũ marĩa
 mamũkonĩ, na mũrutage wĩra na moko manyu,
 o ta ũrĩa twamwĩre, 12 nĩgeetha mũtũũrĩre
 wanyu wa o mũthenya, ũtũme mũheagwo
 gĩtĩo nĩ andũ ariĩ matarĩ a thiritũ yanyu, na
 nĩgeetha mũtigatuĩke mũrigo kũrĩ mũndũ o
 na ũrĩkũ. 13 No rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ,
 tũtikwenda mũikarage mũtooĩ ũhoru wa andũ
 ariĩ makomete, kana mũigũe kĩa ta andũ
 ariĩ angĩ matarĩ na kĩĩrĩgĩrĩro. 14 Nĩtwĩtikĩtie
 atĩ Jesũ nĩakuire na akĩrĩũka, na nĩ ũndũ ũcio
 nĩtwĩtikĩtie atĩ Ngai nĩakarehanĩria Jesũ hamwe
 na andũ ariĩ makomete marĩ thĩĩnĩ wake. 15
 Kũringana na kiugo kĩa Mwathani we mwene,
 tũkũmwĩra atĩ ithuĩ ariĩ tũrĩ muoyo, ariĩ
 tũtigĩtwo nginya rĩria agacooka tũtigatongoria
 ariĩ marĩkĩtie gũkoma. 16 Thuutha wa ũguo,
 ithuĩ ariĩ tũgaakorwo tũrĩ muoyo na tũtigaire-
 rĩ, nĩtũkoyanĩrio hamwe nao tũtwarwo matu-
 inĩ nĩguo tũgacemanie na Mwathani rĩera-inĩ.
 Na nĩ ũndũ ũcio tũgaatũũrania na Mwathani
 nginya tene. 18 Nĩ ũndũ ũcio, ũmanagĩrĩria
 mũndũ na ũrĩa ũngĩ na ciugo icio.

5 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ, ũhoru
 wa mahinda na mĩthenya-rĩ, tũtĩrĩ na bata
 wa kũmwandĩkĩra, 2 nĩgũkorwo nĩmũũĩ wega
 atĩ mũthenya wa Mwathani ũgooka o ta ũrĩa
 mũici okaga ũtukũ. 3 O rĩria andũ maroiga
 atĩrĩ, “Kũrĩ thayũ na ũgĩtĩri,” hĩndĩ iyo nĩguo
 magaakorwerwo nĩ mwanangĩko o rĩmwe, o ta
 ũrĩa mũtũmia ũrĩ nda akoragĩrĩrwo nĩ ruo rwa
 kũheo mwana, nao matikahonoka. 4 No inyuĩ
 ariũ na aarĩ a lthe witũ, mũtĩrĩ nduma-inĩ atĩ
 nĩguo mũthenya ũcio ũmũkorerere ta mũici. 5
 Inyuĩ inyuothe mũrĩ ciana cia ũtheri na ciana cia
 mũthenya. Ithuĩ tũtĩrĩ a ũtukũ kana a nduma.
 6 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩtũtĩgei gũkoma ta acio
 angĩ, no nĩtũkarage twĩguĩte na tũkerigagĩrĩria
 maũndũ. 7 Nĩgũkorwo ariĩ makomaga-rĩ,
 makomaga ũtukũ, na ariĩ marĩagwo nĩ njoohi-

rĩ, marĩagwo ũtukũ. 8 No kuona atĩ ithuĩ
 tũrĩ a mũthenya-rĩ, nĩtũtũĩke a kwĩgĩrĩria
 maũndũ, twĩhumbĩte gako ga kũgĩtĩra gĩthũri
 karĩa ka wĩtikio na ka wendani, na tũgekĩra
 ũhoru wa kwĩrĩgĩrĩra ũhonokio taarĩ ngũbia ya
 kĩgera ya kũgĩtĩra mũtwe. 9 Nĩgũkorwo Ngai
 ndaatwamũrĩre nĩguo tũtũĩke a kũrakarĩrwo,
 no nĩtũtũĩke a kwamũkĩra ũhonokio thĩĩnĩ wa
 Mwathani witũ Jesũ Kristũ. 10 We nĩatũkũĩrĩre
 nĩgeetha, twakorwo twĩguĩte kana tũkomete-
 rĩ, tũgaatũũrania hamwe nake. 11 Nĩ ũndũ
 ũcio-rĩ, ũmanagĩrĩria mũndũ na ũrĩa ũngĩ
 na mwĩkĩranage hinya o ta ũrĩa mũreka
 rĩu. 12 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ,
 twamũthaitha mũtĩage andũ ariĩ marutaga
 wĩra na kĩyo thĩĩnĩ wanyu, ariĩ matũtwo
 arori anyu na makamũtaaraga thĩĩnĩ wa
 Mwathani. 13 Mekagĩrĩrei mũno makĩria na
 mũmendage nĩ ũndũ wa wĩra ũcio marutaga.
 Tũũranagĩai na thayũ mũndũ na ũrĩa ũngĩ.
 14 Na ningĩ nĩtũkũmũringĩrĩria, inyuĩ ariũ
 na aarĩ a lthe witũ, mũkaanagie andũ ariĩ
 igũũta, na mũũmagĩrĩrie ariĩ marĩ guoya, na
 mũteithagie ariĩ matarĩ hinya, na mũkĩragĩrĩrie
 andũ othe. 15 Menyagĩrĩrai gũtikagie mũndũ
 ũkũrĩhĩria ũũru na ũũru, no hĩndĩ ciothe geragĩai
 gũtugana inyuĩ-ene, na mũtugage andũ ariĩ
 angĩ othe. 16 Kenagai hĩndĩ ciothe; 17 hooyagai
 mũteggũtĩgĩthĩria; 18 cookagĩria Ngai ngaatho
 maũndũ-inĩ mothe, nĩgũkorwo ũguo nĩguo Ngai
 endaga harĩ inyuĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. 19
 Mũtikanahorie mwaki wa Roho; 20 mũtikanaire
 ũhoru ũrĩa ũrathagwo. 21 Roranagĩai maũndũ
 mothe. Rũmagĩai maũndũ marĩa mega. 22
 Theemagai ũndũ o wotho mũũru. 23 Ngai we
 mwene, o we Ngai wa thayũ, aromũtheria o
 kũna. Namo maroho manyu, na ngoro cianyu,
 o na mĩĩrĩ yanyu, iroikaragio itarĩ na ũcuuke
 hĩndĩ rĩria Mwathani witũ Jesũ Kristũ agacooka.
 24 ũrĩa ũmwĩtaga inyuĩ nĩ mwĩhokeku, na
 nĩakahingia ũhoru ũcio. 25 Ariũ na aarĩ a lthe
 witũ, tũhooyagĩrei. 26 Geithiaai ariũ na aarĩ a lthe
 witũ othe na ngeithi theru cia kĩmumunyano.
 27 Nĩndamwatha ndĩ mbere ya Mwathani atĩ
 marũa maya mathomerwo ariũ na aarĩ a lthe

witū othe. 28 Wega wa Mwathani witū Jesū
Kristū ūrogĩa na inyuĩ.

2 Athesalonike

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ, na Sila, na Timotheo, Twandikĩra kanitha wa Athesalonike marũa maya ũria ũrĩ thĩinĩ wa Ngai Ithe witũ, o na thĩinĩ wa Mwathani Jesũ Kristũ: **2** Wega na thayũ irogĩa na inyuĩ ciumĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ, o na Mwathani Jesũ Kristũ. **3** Nĩtwagĩrĩrwo nĩgũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ūndũ wanyu, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, tondũ ūguo nĩguo kwagĩrĩre, tondũ wĩtikio wanyu nĩurakũra mũno makĩria, o nagueo wendani ũria o mũndũ arĩ nagueo harĩ mũndũ ũria ūngĩ ūkaingĩha. **4** Nĩ ūndũ ūcio, nĩtwĩrahaga tũrĩ thĩinĩ wa makanitha ma Ngai nĩ ūndũ wa gũkirĩrĩria kwanyu, na gwĩtikia kwanyu mĩnyamaro-inĩ yothe na magerio marĩa mũkiragĩrĩria. **5** Maũndũ macio mothe nĩmonanagia atĩ itua rĩa Ngai rĩa ciira nĩ rĩa kĩhooito, na nĩ ūndũ ūcio mũtuuo aagĩrĩru a gũtoonya ūthamaki-inĩ wa Ngai, o ūcio mũnyariiragwo nĩ ūndũ waguo. **6** Ngai nĩ wa kĩhooito: We nĩakarĩha arĩa mamũthĩinagia na thĩina, **7** no inyuĩ arĩa mũtũire mũthĩinagio amũhe kĩhurũko, o hamwe na ithuĩ. Ūndũ ūcio nĩũkahinga hĩndĩ ĩria Mwathani Jesũ akaaguũranĩrio oimĩte igũrũ arĩ thĩinĩ wa mwaki ūgwakana, hamwe na arĩa ake arĩa marĩ hinya. **8** Nake nĩakaherithia andũ arĩa matooĩ Ngai na matathĩkagĩra Ūhoro-ũria-Mwega wa Mwathani witũ Jesũ. **9** Nao nĩmakaherithio na kwanangwo kũria gũtagathira, na mahingĩrĩrio nja matikoone ūthiũ wa Mwathani, o na ūnene wa hinya wake, (aiōnios g166) **10** mũthenya ũria agooka nĩguo atũũgĩrio thĩinĩ wa andũ ake arĩa atheru, o na andũ othe arĩa mamwĩtikĩtie magege nĩ ūndũ wake. O na inyuĩ mũgaakorwo mũrĩ amwe ao tondũ nĩmwetĩkirie ũira witũ ũria twamũheire. **11** Ūndũ ūcio nĩguo ūtũmaga tũmũhooyagĩre tũtęgũtigithĩria, atĩ Ngai witũ amũtue andũ maaganĩrĩre na gwĩtwo kwanyu, ningĩ nĩ ūndũ wa hinya wake amũhingagĩrie matanya manyu mothe marĩa mega, o na wĩra o wotha ũria uumanĩte na wĩtikio wanyu. **12** Tũhooyaga ūguo nĩgeetha rĩitwa rĩa Mwathani witũ Jesũ rĩtũũgagĩrio thĩinĩ wanyu, o na inyuĩ

mũtũũgagĩrio thĩinĩ wake, kũringana na wega wa Ngai witũ na wa Mwathani Jesũ Kristũ.

2 Atĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ha ūhoro wa gũcooka kwa Mwathani witũ Jesũ Kristũ na gũcookanĩrĩrio gwitũ harĩ we, nĩtũkũmũthaitha, **2** atĩ mũtikahiũhe kwenyenyio kana mũhahũrwo nĩ ũrathi mũna, kana ndũmĩrĩrĩ, o na kana marĩa merĩtwo atĩ moimĩte kũrĩ ithuĩ, makoiga atĩ mũthenya wa Mwathani nĩũrĩkĩtie gũkinya. **3** Mũtikareke mũndũ o na ũrĩkũ amũheenie o na atĩa, nĩgũkorwo mũthenya ūcio ndũgaakinya, ūhoro wa kũregana na watho ūtakinyĩte, o nake mũndũ ũria mũregi watho ataguũranĩrĩrio, o ūcio ūtũĩrĩrwo ciira wa kwanangwo. **4** Nĩagokĩrĩra na etũũgĩrie igũrũ rĩa kĩria gĩothe gĩtanĩtio na Ngai na kĩria gĩothe kĩhooyagwo, nĩgeetha aikare thĩ kũu thĩinĩ wa hekarũ ya Ngai, agĩtũuaga atĩ we mwene nĩ Ngai. **5** Kaĩ mũtararirikana atĩ rĩria ndarĩ hamwe na inyuĩ nĩndamwĩraga maũndũ macio? **6** Na rĩu nĩmũũĩ kĩria kĩgĩrĩtie mũndũ ūcio ooke na nĩgeetha akaaguũranĩrio ihinda rĩria rĩagĩrĩre. **7** Nĩgũkorwo ūhoro wa hitho wa kũregana na watho nĩũraruta wĩra; no nĩ kũrĩ ũria ūgĩrĩrĩrie ūhoro ūcio wonেকে rĩu, na egũthiĩ na mbere gwĩka ūguo nginya rĩria akeetherio. **8** Na hĩndĩ ĩyo nĩguo mũndũ ūcio mũregi watho akaaguũranĩrio. Mũndũ ūcio nĩwe Mwathani Jesũ akooraga na mĩhũmũ ya kanua gake, na amwanange na riiri wake ũria ūkoonanio nĩ gũcooka gwake. **9** Mũndũ ūcio mũregi watho nĩagooka kũringana na wĩra wa Shaitani ũria wonekaga thĩinĩ wa mĩthemba yothe ya ciama cia maheeni, na marũũri, na morirũ, **10** o na ooke na mĩthemba yothe ya ūmaramari nĩguo aheenie andũ arĩa marĩ njĩra ya kũũra. Moraga tondũ nĩmaregire kwenda ūhoro-ũria-wa-ma nĩguo mahonokio. **11** Na tondũ ūcio Ngai nĩamarehagĩra ūndũ wa hinya wa kũmahĩtithia, nĩgeetha metĩkie maheeni macio, **12** na nĩgeetha andũ othe matũĩrwo ciira arĩa matetĩkĩtie ūhoro-ũria-wa-ma na makenagĩra maũndũ ma waganu. **13** No rĩrĩ, twagĩrĩrwo nĩgũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ūndũ wanyu, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ mwendetwo nĩ Mwathani, tondũ kuuma o kĩambĩrĩria Ngai nĩamũthuurire mũhonokio nĩ

ündü wa gütherio nĩ Roho o na gwĩtikia ũhoro-
ũrĩa-wa-ma. **14** Aamwĩĩre ũhoro ũyũ nĩ ündũ
wa Ũhoro-ũrĩa-Mwega ũrĩa twamũhunjĩrie
nĩguo mũgĩe na riiri wa Mwathani witũ Jesũ
Kristũ. **15** Nĩ ündũ ũcio, ariũ na aarĩ a Ithe witũ,
mwĩhaandei wega na mũrũmie ũrutani ũrĩa
twamũrutire, o na akorwo twaririe na kanua
kana tũkĩmwandĩkĩra marũa. **16** Mwathani witũ
Jesũ Kristũ we mwene, o na Ngai Ithe witũ ũrĩa
watwendire na agĩtũhe ũmĩrĩru wa nginya
tene na kũrĩgĩrĩro kĩega na ündũ wa Wega wake-
rĩ, (aiōnios g166) **17** maroomĩrĩria ngoro cianyu,
na mamwĩkĩre hinya thĩinĩ wa ciĩko o na ciugo
ciothe njega.

3 Naguo Ũhoro wa kũrĩgĩrĩria-rĩ, ariũ na aarĩ
a Ithe witũ, nĩ atĩrĩ, tũhooyagĩrei nĩgeetha
ũhoro wa Mwathani ũtheereme na ihenya, na
ũkumagio, o ta ũrĩa ũkumagio nĩ inyuĩ. **2** Na
ningĩ mũhooyage nĩgeetha tũhonokio kuuma
kũrĩ andũ arĩa aaganu o na ooru, tondũ ti andũ
othe metĩkĩtie. **3** No Mwathani nĩmwĩhokeku,
na nĩekũmwĩkĩra hinya na amũgĩtĩre kuuma
kũrĩ ũrĩa mũũru. **4** Tũrĩ na mwĩhoko thĩinĩ
wa Mwathani atĩ nĩmũreeka na nĩmũgũthĩ
na mbere gwĩka maũndũ marĩa twathanĩte.
5 Mwathani arotongoria ngoro cianyu nĩguo
mũgĩe na wendani wa Ngai na ũkĩrĩrĩria wa
Kristũ. **6** Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ,
nĩtũkũmwatha thĩinĩ wa rĩĩtwa rĩa Mwathani
Jesũ Kristũ, atĩ mũtigane na mũrũ kana mwarĩ
wa Ithe witũ o wotho kĩgũũta, ũrĩa ũtaikaraga
kũringana na ũrutani ũrĩa twamũrutire. **7**
Nĩgũkorwo inyuĩ nĩmũũĩ ũrĩa mwagĩrĩrwo
nĩ kwĩgerekania na ithuĩ. Ithuĩ tũtiarĩ igũũta
rĩrĩa twatũire na inyuĩ, **8** o na tũtiigana kũrĩa
irio cia mũndũ o na ũrĩkũ tũhũ. Handũ ha
ũguo, twarutaga wĩra ũtukũ na mũthenya,
tũkĩrutaga wĩra mũritũ na tũkenogagia nĩgeetha
tũtigatuĩke mũrigo kũrĩ mũndũ o na ũrĩkũ
wanyu. **9** Tweekaga ũguo, ti tondũ tũtiarĩ na
kĩhootho gĩa kũheo ũteithio ta ũcio, no nĩgeetha
tũtuĩke kĩonereria kĩaanyu gĩa kwĩgerekania
nakĩo. **10** Nĩgũkorwo o na rĩrĩa twatũire hamwe
na inyuĩ nĩtwamũheire watho ũyũ: “Mũndũ
angĩaga kũruta wĩra, o na kũrĩa ndakarĩe.” **11**
Nĩtũiguaga amwe thĩinĩ wanyu nĩ igũũta, na

matĩrĩ wĩra marutaga, no nĩmetoonyagĩrĩria
maũndũ-inĩ ma andũ arĩa angĩ. **12** Andũ
acio nĩo tũgwatha na tũkamaringĩrĩria thĩinĩ
wa Mwathani Jesũ Kristũ atĩ makĩndĩrie, na
marĩĩage irio iria marutĩire wĩra. **13** Naho ha
ũhoro wanyu, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ-
rĩ, mũtikanoge nĩ gwĩkaga wega. **14** Mũndũ
o na ũrĩkũ angĩaga gwathĩkĩra ũrutani witũ
ũrĩa ũrĩ thĩinĩ wa marũa maya-rĩ, mwĩhũgagei.
Mũtikanagĩe ngwatanĩro nake, nĩgeetha aigwe
aconokete. **15** No mũtikamũtue taarĩ thũ, no
mũkaanieĩ ta mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu.
16 Na rĩu-rĩ, Mwathani mwene thayũ aromũhe
thayũ mahinda mothe na ikĩro-inĩ ciothe.
Mwathani aroikara na inyuĩ inyuothe. **17** Nĩ
Paũlũ nĩ nĩ ndandĩka ngeithi ici na guoko
gwakwa mwene, na kĩu nĩkĩo kĩmenyithia gĩa
gũkũũrana marũa makwa mothe. Ũguo nĩguo
nyandĩkaga. **18** Wega wa Mwathani witũ Jesũ
Kristũ ũrogĩa na inyuĩ inyuothe.

1 Timotheo

1 Nĩ nĩ Paŭlũ mūtũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa gwathwo nĩ Ngai Mũhonokia witũ o na nĩ Kristũ Jesũ ūrĩa arĩ we mwĩhoko witũ, **2** Ndirakwandĩkĩra marũa maya wee Timotheo, mūrũ wakwa kũna thĩinĩ wa witĩkio: Wega, na tha, na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ o na kũrĩ Kristũ Jesũ Mwathani witũ irogĩa nawe. **3** O ta ūrĩa ndakũringĩrĩrie ngĩthĩ Makedonia, atĩ ūikare kũu Efeso o na rĩu ndĩrenda ūikare kuo nĩgeetha ūgiragie andũ amwe kũu matigacooke kũrutana ūrutani wa maheeni, **4** na ningĩ matigathikagĩrĩrie ng'ano cia tũhũ, kana ūhoro wa njjarwa ūrĩa ūtathiraga. Maũndũ ta macio makagĩrĩria ngarari handũ ha gũkũria wĩra wa Ngai, ūrĩa ūrutagwo na njĩra ya witĩkio. **5** Muoroto wa watho ūyũ nĩ wendo, ūrĩa uumaga thĩinĩ wa ngoro theru, na thamiri njega, o na witĩkio ūtarĩ na ūhinga. **6** Andũ amwe nĩmatiganĩte na ūhoro ūcio na makerekera mĩario-inĩ ya tũhũ. **7** Mendaga gũtuĩka arutani a watho, o na gũtuĩka matiũĩ gĩtũmi kĩa ūhoro ūrĩa maheanaga o na kana gĩtũmi kĩa maũndũ marĩa maaragia magwatiĩrie. **8** Nĩtũũ atĩ watho nĩ mwega mũndũ angĩũhũthĩra kũringana na ūrĩa kwagĩrĩrie. **9** O na ningĩ nĩtũũ atĩ watho ndũthondekeirwo andũ arĩa athingu no ūthondekeirwo arĩa moinaga watho na arĩa aremi, na arĩa matetigĩrĩte Ngai na arĩa ehia, na arĩa matarĩ atheru na arĩa matarĩ etĩkia; o na arĩa moragaga maithe na manyina mao, na arĩa oragani, **10** o na nĩ ūndũ wa itharia na arĩa mogomagia mĩtugo, na onjoria a ngombo, na arĩa maheenanagia, na arĩa mehĩtaga na maheeni, o na ūndũ ūngĩ o wotho ūtaringaine na ūrutani ūrĩa mwagĩrĩru, **11** ūrĩa ūringaine na Ūhoro-ūrĩa-Mwega ūrĩ riiri wa Ngai ūrĩa mūrathime, o ūhoro ūcio ndehokeirwo ndĩurutage. **12** Nĩngũcookeria Kristũ Jesũ Mwathani witũ ngaatho, ūrĩa ūheete hinya, tondũ nĩanduĩre wa kwĩhokeka, na akĩnyamũra nduĩke wa kũmũtungatagĩra. **13** O na gũtuĩka rĩmwe ndaarĩ mūrumi Ngai, na mũnyariirani, na mũndũ wa ngũĩ, nĩndaiguĩrĩrwo tha tondũ ndekaga ūguo itekũmenya na itarĩ mwĩtĩkia.

14 Naguo wega mũingĩ wa Mwathani witũ ūkĩnjyũrĩrĩa, hamwe na witĩkio o na wendani ūrĩa uumaga thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **15** Atĩrĩrĩ, ūhoro ūyũ nĩguo wa kwĩhokeka na nĩguo wagĩrĩre gwĩtikĩrwo kũna: Atĩ Kristũ Jesũ ookire thĩ kũhonokia ehia, na harĩ acio-rĩ, nĩ nĩ wa mbere. **16** No nĩ ūndũ wa gĩtũmi kĩu, nĩ nĩndaiguĩrĩrwo tha nĩ Ngai nĩgeetha thĩinĩ wakwa, Kristũ Jesũ onanie ūkĩrĩrĩa wake ūtarĩ mũthia, nĩguo nĩ ndaarĩ mwĩhia makĩria, nduĩke kionereria harĩ arĩa marĩmwĩtikagia na makegĩra na muoyo wa tene na tene. (aĩōnios g166) **17** Na rĩu, kũrĩ Mũthamaki ūrĩa ūtũũraga tene na tene, ūrĩa ūtathiraga, na ūrĩa ūtonekaga-rĩ, o we Ngai wiki, arotĩagwo na agoocagwo tene na tene. Amenĩ. (aĩōn g165) **18** Wee Timotheo, mūrũ wakwa, ndĩrakũhe ūtaaro ūyũ kũringana na mohoro marĩa maarathĩtwo hĩndĩ imwe ūhoro-inĩ waku, nĩgeetha wamarũmĩrĩra ūhotage kũrĩa mbaara wega, **19** na ūtũũre ūrũmĩtie witĩkio, na ūrĩ na thamiri itarĩ na ūcuuke. Andũ angĩ nĩmareganĩte na kũrũmĩrĩra thamiri ciao, na nĩ ūndũ ūcio magathũkia witĩkio wao. **20** Amwe ao nĩ Humenayo, na Alekisandero, arĩa neanĩte kũrĩ Shaitani nĩgeetha marutwo, matige kũruma Ngai.

2 Ningĩ, nĩngũkũringĩrĩria atĩ mbere ya maũndũ mothe kũhooyagwo mahooya ma kũhoera mabata ma andũ na makũhooyanĩra, na ma gũthaithanĩrĩra, na ma gũcookia ngaatho, nĩ ūndũ wa andũ othe: **2** Ningĩ mũhooyagĩre athamaki na arĩa othe mathanaga. Hooyagai nĩgeetha tũtũũrage na mūtũũrĩre wa thayũ na tũhooreire tũgĩtĩaga Ngai maũndũ-inĩ mothe na tũrĩ na ūtheru. **3** Ūndũ ūcio nĩ mwega, na nĩũkenagia Ngai Mũhonokia witũ, **4** o we wendete andũ othe mahonokio na mamenye ūhoro-ūrĩa-wa-ma. **5** Nĩgũkorwo kũrĩ Ngai o ūmwe, na mũiguithania o ūmwe wa kũiguithania Ngai na andũ, nake nĩwe mũndũ, o we Kristũ Jesũ, **6** ūrĩa werutire atuĩke wa gũkũũra andũ othe. Naguo ūira wa ūhoro ūcio nĩwaheanirwo ihinda rĩaguo rĩrĩa rĩagĩrĩrie rĩakinya. **7** Na ūhoro ūcio nĩguo watũmire nduĩke mũhunja o na mūtũmwo waguo na nĩ ndĩraaria ūhoro wa ma, ndiraheenania. Ndatuĩkire

mūrutani wakūrutaga andū-a-Ndūrīrī ūhoro wa gwītīkia o na ūhoro wa ma. **8** Ngwenda atī arūme mahoithagie kūdū guothe moete moko matheru na igūrū, matarī na marakara kana ngarari. **9** O na ningī ngwenda atī andū-a-nja mehumbage wega na nguo itarī cia kwīonania marī na mīthīre yagīrīre, na marī na ūūgī wa ngoro, na matikegemagie na kūrāma njuīrī, kana na thahabu, kana ruru, o na kana nguo iria cia goro mūno, **10** no makoragwo marī na cīko njega, iria ciagīrīre andū-a-nja arīa moimbūrāga atī nī ahoōi Ngai. **11** Mūdū-wa-nja aagīrīrwo erutage maūdū akindīrie na enyihītīe biū. **12** Ndingītīkīria mūdū-wa-nja arutanage kana aathage mūdū mūrūme; no nīaikarage akindīrie. **13** Nīgūkorwo Adamu nīwe wombirwo mbere, Hawa agīcookerera. **14** Ningī Adamu tiwe waheenirio; nī mūdū-wa-nja waheenirio agītūka mwīhia. **15** No rīrī, andū-a-nja nī makaahonoka nī ūndū wa gūciara ciana, mangītūūra metikītie marī na wendani na andū atheru, o na marī na ūūgī wa ngoro.

3 Ūhoro ūyū nīguo wa kwīhokeka: Atī mūdū o wothē angīrīrīria gūtūka mūrōri wa maūdū ma kanitha, mūdū ūcio nīerīrīrie wīra wa bata. **2** Rīu-rī, mūrōri wa maūdū ma kanitha no nginya akorwo atarī na ūcuuke, na akorwo nī mūthuuri wa mūtumia ūmwe. No nginya akorwo arī mūhooreri, na ūūi kwīgīrīrīria merīrīria ma mwīrī, na mūdū mūtīku, na mūdū ūnyītaga andū ūgeni, na ūngīhota kūrutana maūdū. **3** No ndagakorwo arī mūrīu, kana arī wa ngūi, no akorwo arī mūhooreri, na mūdū ūtarī wa mbaara, na ūtarī thuti ya mbeeca. **4** No nginya akorwo ahotete gwatha mūciī wake wega, na one atī ciana ciake nīimwathīkagīra gītīo kīria kīagīrīre. **5** (Mūdū angīkorwo ndangīhota gwatha mūciī wake mwene-rī, angīhota atīa kūmenyerera kanitha wa Ngai?) **6** Ningī ndagakorwo arī mūdū mwerū wītīkio-inī ndakae kūgīa na mwītīo, nake atūrwo ciira ta ūrīa mūcukani aatūrīrwo. **7** Ningī no nginya akorwo arī na ngumo njega kūrī andū arīa matarī a thiritū iitū, nīgeetha ndagatuīke wa gūconorithio kana agwe mūtego-inī wa mūcukani. **8** Nao ateithīrīria a

kanitha, nīmagīrīrwo makoragwo marī andū a gūtīka na ehokeku, matigatuīke anyui a ndibei mūno, na makorwo matarī a gūkorokera indo na njīra itagīrīre. **9** No nginya marūmie ūhoro-ūrīa-wa-ma wa wītīkio ūrīa mūrīkīru marī na thamiri itarī na mwīcuuko. **10** Nao mambe magerio; na thuutha ūcio marekwo matuīke ateithīrīria a maūdū ma kanitha maakorwo matarī na ūcuuke. **11** O ūndū ūmwe, nao atumia ao nīmakorwo marī atumia a gūtīka, matigakorwo marī andū a gūcambania, no makorwo matarī arīu na matuīke a kwīhokeka maūdū-inī mothe. **12** Mūteithīrīria wa kanitha no nginya akorwo arī mūthuuri wa mūtumia ūmwe, na no nginya akorwo ahotete gwatha ciana ciake na mūciī wake wega. **13** Arīa matungatīte wega nīmegīagīra na ngumo njega, na makomīrīria mūno ūhoro-inī wa wītīkio wao ūrīa wa gwītīkia Kristū Jesū. **14** O na gūkorwo ndī na mwīhoko atī nīndīrīūka kūrī we narua-rī, ndīrakwandīkīra maūdū maya nīgeetha, **15** ingīaga gūka narua, ūmenye ūrīa andū magīrīrwo nīgūkaraga marī thīnī wa nyūmba ya Ngai, na nīyo kanitha wa Ngai ūrīa ūrī muoyo, naguo nīguo gītugī na mūthingi mūrūmu wa kūnyītīrīra ūhoro-ūrīa-wa-ma. **16** Na hatarī nganja, ūhoro wa kwīyamūrīra Ngai nī hitho nene ma, atī: We oonanirio arī na mwīrī, agītūuo mūthingu nī Roho, akīonwo nī araika, na ūhoro wake ūkīhunjio kūrī ndūrīrī ciothe, agītīkio nī andū a gūkū thī, na akīamūkīrwo rīiri-inī kūrīa igūrū.

4 Na rīrī, Roho nīoigaga atekūhithīrīra atī matukū ma thuutha andū amwe nīmagatiganīria wītīkio na marūmīre maaroho marīa maheenānāgia o na maūdū marīa marutanagwo nī ndaimono. **2** Morutani ta macio mahunjagio nī andū arīa marī ūhinga, arīa maaragia maheeni, na arīa thamiri ciao ihaana ta icinītwo na ruoro. **3** Acio nīo makaanāgia andū kūhikania na makameera megīrīrīrie kūrīaga irio cia mīthemba īmwe, iria Ngai oombire nīguo ciamūkagīrwo na ngaatho nī arīa metikītie na arīa moī ūhoro-ūrīa-wa-ma. **4** Tondū-rī, kīrīa gīothe Ngai oombire nī kīega, na gūtīrī kīndū kīagīrīrwo nīkūregwo angīkorwo kīamūkīrītwo

na ngaatho, 5 tondū nīkīrīkītīe gūtherio nī kiugo kīa Ngai na mahooya. 6 Ūngiruta ariū na aarī a lthe witū maūndū maya-rī, nīūgūtūika ndungata njega ya Kristū Jesū, īrīa īreretwo na ciugo cia ūhorō-ūrīa-wa-ma wa wītīkio o na cia ūrutani mwega ūrīa wee ūtūire ūrūmīrīire. 7 Reganaga na ng'ano cia tūhū iria itarī cia gūtīithia Ngai, o na ng'ano ta iria iganagwo nī iheti; nī kaba wīmenyerie gūikara wīyamūrīire Ngai. 8 Nīgūkorwo gwīka maūndū ma gwīkīra mwīrī hinya nī ūrī bata wago, no kwīyamūrīra Ngai kūrī bata harī maūndū mothe, nī ūndū kūrehaga kīrīgīrīro muoyo-inī ūyū tūrī o na muoyo-inī ūrīa ūgooka. 9 Ūhorō ūyū nīguo wa kwīhokeka na nīwagīrīire gwītīkīrīka o biū 10 (na ūhorō ūcio nīguo ūtūmaga twīrutanagīrie na twīnogagīe), na tūkaiga mwīhoko witū harī Ngai ūrīa ūrī muoyo, ūrīa arī we Mūhonokia wa andū othe, na makīria arīa metīkītīe. 11 Athanaga atī maūndū macio mekagwo. 12 Ndūkanareke mūdū o na ūrīkū akūire tondū atī wī mūdū mwīthī, no tūika kīonereria kūrī andū arīa metīkītīe rīrīa ūkwaria, na ha ūhorō wa mūtūrīire, na wa wendani, o na ha wītīkio, na ha ūhorō wa mītugo mītheru. 13 Wiheane gūthomagīra andū Maandiko marīa matheru, na kūhunja, na kūrutana, o nginya rīrīa ngooka. 14 Ndūkanaage kūhūthīra kīheo gīaku kīrīa waheirwo na ūndū wa mohoro marīa maarathirwo, rīrīa athuuri maakūigīrīire moko. 15 Īkagīra kīyo harī maūndū macio; wīheane kūna kūrī mo, nīgeetha andū othe monage ūrīa ūrathīī na mbere. 16 Menyagīrīra wega mūtūrīire waku na ūrutani waku. Kiragīrīra thīīnī wa maūndū macio, tondū weka ūguo, nīūkwīhonokia wee mwene na ūhonokie o na arīa magūthikagīrīra.

5 Atīrīrī, ndūkanakūume mūdū mūkūrū, kaba ūmūthaithage taarī thoguo, nao andū arīa ethī ta marī ariū a thoguo, 2 Atumia arīa akūrū, ūmatuage ta marī aa maitūguo, nao arīa anini matuage ta airītu a thoguo, na wīkage ūguo na mīthīire yothe ya ūthingu. 3 Rūmbūyagia atumia arīa a ndigwa kūna, na ūmatīīage. 4 No mūtumia wa ndigwa angīkorwo arī na ciana, kana ciana cia ciana ciake-rī, ciana icio nī ciambe

ciūrute kūrūtithia wītīkio wacio wīra na ūndū wa kūmenyagīrīra andū arīa marī a nyūmba ciao kīūmbe; tondū gwīka ūguo nī gūcookeria aciari a cio na aciari a aciari a cio ngaatho nīgūkorwo ūndū ūcio nīūkenagia Ngai. 5 Mūtumia wa ndigwa ūrīa ūbataire kūna, na ūtigītwo arī wiki-rī, ūcio aigaga mwīhoko wake harī Ngai, na akahooyaga ūtukū na mūthenya, akīūria Ngai ūteithio ategūtīgīthīria. 6 No mūtumia wa ndigwa ūrīa ūikaraga agīkenagia, ūcio nī mūkuū o na arī muoyo. 7 Rutaga andū maūndū macio o namo, nīgeetha gūtīkagīe mūdū ūgūikara arī na ūcuuke. 8 Mūdū wothe angīaga gūteithia andū ao, na makīria arīa marī a gwake mūciī-rī, mūdū ūcio nīakaanīte wītīkio na nī mūūru gūkīra ūrīa ūtetīkītīe. 9 Gūtīrī mūtumia wa ndigwa wagīrīire kwandīkwo mūtaratara-inī wa atumia a ndigwa atakinyītīe mīaka mīrongo itandatū, na akorwo aarī mwīhokeku kūrī mūthuuri-we, 10 na akorwo nīōikaine wega nī ūndū wa gwīkaga ciiko njega, ta kūrera ciana, na gūtugaga ageni, na gūthambia nyarīrī cia andū arīa aamūre, na gūteithagia andū arīa marī thīīna-inī, na kwīrutagīra we mwene gwīkaga maūndū marīa mothe mega. 11 Ha ūhorō wa atumia a ndigwa arīa ethī-rī, ndūkamekīre mūtaratara-inī ta ūcio, tondū rīrīa makaguucīrīrio nī merīrīria mao ma mwīrī, nīmagatigana na Kristū na macooke kwenda kūhika. 12 Nī ūndū wa ūguo magatuīka a gūtūirwo ciira, tondū nīmathūkītīe kīranīro kīao kīa mbere. 13 Nīngī, nīmemenyagīria ūgūūta, magatuīka a kūūrūura kuuma nyūmba īmwe nginya īrīa īngī. Na to ūgūūta wiki, o na nīmatuīkaga a kwaria ndeto cia mūhuhu na magetoonyereria maūndū-inī ma andū angī, makaaragia maūndū marīa mataagīrīrwo nī kwaria. 14 Nī ūndū ūcio-rī, nīī ngūtaara atumia a ndigwa arīa ethī mahike, na magīe ciana, na marūgamagīrīre mīciī yao, nīguo matikae kūhe thū iitū mweke wa gūcambania. 15 Tī-itherū o na rīu amwe ao nīmarīkītīe kūgarūrūka na makarūmīrīra Shaitani. 16 Mūdū-wa-nja o wothe mwītīkia angīkorwo arī na atumia a ndigwa a nyūmba yake-rī, nīamateithagīe arī we na ndagakuuithie kanitha mūrigo wao, nīgeetha

kanitha ūhote gūteithia atumia arīa a ndigwa kūna, arīa mabataire. 17 Athuuri a kanitha arīa matongoragia maūndū ma kanitha wega nīmagīrīrwo nī kūheo gītīo mūno, na makīria arīa marutaga wīra wa kūhunja na kūrutana. 18 Nīgūkorwo Maandiko marīa matheru moigīte atīrī, “Ndūkanohe ndegwa kanua rīrīa ikūranga ngano ikīmihūūra,” na ningī nīmoigīte atīrī, “Mūruti wīra nīagīrīrwo nīkūheo mūcaara wake.” 19 Ndūkanetīkie mūthuuri wa kanitha athitangwo, tīga hakorīrwo na ūira wa andū eerī kana atatū. 20 Andū arīa maikaraga makīthagia-rī, makaanagie mbere ya andū othe, nīguo arīa angī maikarage metīgīrīte. 21 Ndakwīra atīrī na ma ndī mbere ya Ngai, na Kristū Jesū o na araika arīa athuure, ūmenyagīrīre morutani maya ūtegūthutūkania, na ndūkaneeke ūndū o na ūmwe na kīmenyano. 22 Ndūkahiūhage kūgīrīra mūndū moko, na ndūkanagwatanīre na mehīa ma andū arīa angī. Ikaraga ūrī mūthingu. 23 Tīga kūnyuuga o maaī matherī, nyuuaga ndibei nīni tondū wa nda yaku, na nī ūndū wa ūrīa ūrūaraga kaingī. 24 Mehīa ma andū amwe nīmeyonanītie, makamatongoragia ciira-inī no mehīa ma andū angī mamomīaga thuutha. 25 O ūndū ūmwe, noguo ciiko njega ciīyonanagia, nacio irīa itarī njega itingīhithīka.

6 Nī kwagīrīre andū arīa ngombo, o acio maikaraga ta mekīrītwo icooki rīa ūkombo ngingo matuage atī aathani ao nī a kūheagwo gītīo gīothe, nīgeetha rītīwa rīa Ngai na ūrutani witū itikanacambio. 2 Arīa marī na aathani metikītie matikamaime gītīo nī ūndū wa gūkorwo atī nī ariū na aarī a lthe wao. Handū ha ūguo, nīmamatungatagīre wega makīria, tondū arīa maragunīka nī ūndū wa ūtungata wao nī andū metikītie, na nī andū mendetwo. Rutanaga maūndū macio na ūmarīngagīrīrie andū. 3 Mūndū o na ūrīkū angīrutana ūrutani wa maheeni na akorwo ndetīkanītie na ūrutani ūrīa mwega wa Mwathani witū Jesū Kristū na ūrutani ūrīa wa kwīyamūrīra Ngai-rī, 4 mūndū ūcio nī mwītīīī na ndarī ūndū oī. Ūcio endete o ngararī itarī kīguni na njūgitano ikonīī ciugo irīa irehaga ūiru, na ngūī, na mīario mīūru, na gwīkūūa maūndū mooru, 5 na kūgiana

gūtathiraga gatagatī ka andū arīa marī meciirīa mooru, arīa mathīrīrwo nī ūhorō-ūrīa-wa-ma, na arīa meciiragia atī ūhorō wa kwīyamūrīra Ngai nī njīra ya gūtūma mūndū atonge. 6 No rīrī, kwīyamūrīra Ngai na kūganwo nī kīrīa ūrī na kīo, ūcio nī ūtonga mūnene. 7 Nīgūkorwo gūtīrī kīndū twarehire gūkū thī, na gūtīrī kīndū tūngīhota kūruta kuo. 8 No tūngīgīa na irīo, na tūgīe na nguo-rī, no tūiganwo nīcio. 9 Andū arīa mendaga gūtonga-rī, nīmagūūaga magerio-inī o na mūtego-inī wa merīrīria maingī ma ūrimū ma kūmathūkīa, marīa mamagūithagia mwanangīko-inī, makamaniina. 10 Tondū kwenda mbeeca nīkīo kīhumo kīa mīthemba yothe ya ūūru. Andū amwe nī ūndū wa kwenda mbeeca mūno-rī, nīmatigīte wītīkio, na magetheeca ngoro na kīeha kīingī. 11 No wee mūndū wa Ngai-rī, ūrīra maūndū macio mothe, na ūthingatage ūthingu, na kwīyamūrīra Ngai, na wītīkio, na wendani, na gūkīrīrīria, na ūhooreri. 12 Rūaga mbaara īrīa njega ya wītīkio. Rūmīa ūhorō wa muoyo wa tene na tene o ūrīa wetīrwo rīrīa woimbūrīre wega wītīkio waku mbere ya aira aingī. (aiōnios g166) 13 Ningī ndī mbere ya Ngai, ūrīa ūheaga indo ciothe muoyo, na mbere ya Kristū Jesū, ūrīa warutire ūira mwega rīrīa aarutaga ūira mbere ya Pontio Pilato, nī ngūgwatha atī 14 ūrūmagie rīathani rīu wathītīwo narīo ūtarī na kīmeni kana ūcuuke ngīnya hīndī īrīa Mwathani witū Jesū Kristū akoonanio, 15 ūrīa Ngai akoonania ihinda rīake rīakīnya. Ngai ūcio-rī, nīwe mwene hīnya ūrīa wa kūgoocagwo, na nowe Mūthamaki wa athamaki, na Mwathani wa aathani. 16 Ningī nowe wīkī ūtūūraga muoyo ūrīa ūtathiraga, na agatūūra ūtherī-inī ūrīa gūtārī mūndū ūngīhota kūūkuhīrīria. Gūtīrī mūndū ūrī wamuona kana ūngīhota kūmuona. Nake arotīīagwo, na arogīa na wathani ūrīa ūtathiraga ngīnya tene. Amenī. (aiōnios g166) 17 Athaga andū arīa itonga gūkū thī īno tūrī matigage kwīgaatha kana kūiga mwīhoko wao harī thīīnī wa ūtonga ūcio ūtamenyagīrwo, no maigage mwīhoko wao harī Ngai ūrīa ūtūheaga indo ciothe na ūtaana, nīguo itūkenagie. (aiōn g165) 18 Maathe mekage wega, na maingīhīrwo nī gwīkaga ciiko njega, na matūike

andũ a gũtugana na kũgayagĩra andũ indo
cio na ũtaana. **19** Meka ũguo nĩmarĩĩgagĩra
kĩgĩĩna kĩaŋo ene kĩrĩ mũthingi mũrũmu nĩ
ũndũ wa mahinda marĩa magooka, na nĩgeetha
mahote kwĩgwatĩra muoyo, na nĩguo muoyo
ũrĩa wa ma kũna. **20** Atĩrĩrĩ, Timotheo, gitagĩra
kĩrĩa wĩhokeirwo. Wĩthemage inegene rĩa arĩa
matetigĩrĩte Ngai, na ngarari cia mathugunda
ma maheeni marĩa matuagwo atĩ nĩmo ũmenyo
na ti ũmenyo kũrĩ. **21** Andũ amwe metikĩtie
atĩ marĩ na ũmenyo ũcio nĩmatũgũũgĩte na
makoima wĩtikio-inĩ. Wega wa Ngai ũrogĩa na
inyuĩ.

2 Timotheo

1 Nĩ niĩ Paŭlũ, mütümwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai. Ndatũmirwo nĩ Ngai kũringana na kĩiranĩro kĩa muoyo ūrĩa ūrĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ, **2** Ndakwandikĩra wee Timotheo, o we mūrũ wakwa nyendete mũno: Wega, na tha, na thayũ kuuma kūrĩ Ngai Ithe witũ, na Kristũ Jesũ Mwathani witũ, irogĩa nawe. **3** Nĩnjookagĩria Ngai ngaatho, ūrĩa nĩ ndungatagĩra ndĩ na thamiri itarĩ na ūcuuke, o ta ūrĩa maithe makwa ma tene meekaga, o ngĩkũririkanaga hĩndĩ ciothe ūtukũ na mũthenya, mahooya-inĩ makwa itegũtigithĩria. **4** Nĩndĩiriragĩria mũno gũkuona, ndaririkana maithori maku, nĩgeetha njiyũrwo nĩ gikeno. **5** Nĩndirikanĩtio ūhoru wa wĩtikio waku ūrĩa ūtarĩ ūhinga, o ta ūrĩa watũire na cũguo Loisi, na nyũkwa Eunike, na rĩu nĩnjĩtikĩtie atĩ wĩtikio ūcio ūrĩ o thĩinĩ waku. **6** Nĩ ūndũ wa gĩtũmi gĩkĩ nĩngũkũririkania atĩ ūhuhagĩrĩrie kĩheo kĩria ūheetwo nĩ Ngai, kĩria wagĩire nakĩo rĩrĩa ndakũigĩrĩire moko. **7** Nĩgũkorwo Ngai ndaatũheire roho wa gũtwikagĩra guoya, no aatũheire roho wa gũtwikĩra hinya, na wa wendani, na wa ūũgĩ wa kwĩnyiita maũndũ-inĩ mothe. **8** Nĩ ūndũ ūcio ndũkanaconoke ūkiumbũra ūira wa Mwathani witũ, kana ūconoke nĩ ūndũ wakwa nĩ njohetwo nĩ ūndũ wake. No nyiitanĩra na nĩ kũnyariirwo nĩ ūndũ wa Ūhoru-ūrĩa-Mwega, nĩ ūndũ nĩũriheagwo hinya nĩ Ngai. **9** Ngai nĩwe watũhonokirie na agĩtwĩtĩra mütũũrĩre mũtheru, ti tondũ wa ūndũ twikĩte, no nĩ ūndũ wa ūrĩa aatanyĩte gwĩka na nĩ ūndũ wa wega wake. Twaheirwo wega ūyũ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ mbere ya kĩambĩrĩria gĩa thĩ, (aiōnios g166) **10** no wega ūcio rĩu nĩũguũranĩirio nĩ ūndũ wa kuonekana kwa Mũhonokia witũ, Kristũ Jesũ, ūrĩa waniinire gĩkuũ, na akĩrehe muoyo o na ūhoru wa kwaga kũbutha akĩũiga ūtheri-inĩ nĩ ūndũ wa Ūhoru-ūrĩa-Mwega. **11** Na nĩ ūndũ wa Ūhoru-ũcio-Mwega-rĩ, nĩndamũrirwo ndũike mũhunjia, na mütümwo, na mūrutani wagu. **12** Ūhoru ūcio nĩguo ūtũmite nyamarĩke ūguo. No ndiconokaga, tondũ ūrĩa nĩ njĩtikĩtie nĩndĩmũũ, na ndĩ na ma atĩ arĩ na ūhoti wa kũgitĩra kĩria ndĩmwĩhokeire o nginya rĩria

mũthenya ūcio ūgaakinya. **13** Rũmia ūhoru ūrĩa waiguire kuuma kūrĩ niĩ, ūrĩ kĩonereria kĩa ūrutani mwega, ūrĩ na wĩtikio na wendani thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **14** Menyerera ūndũ ūrĩa mwega ūrĩa wehokeirwo, na ūũmenyerere ūteithĩtio nĩ Roho Mũtheru ūrĩa ūikaraga thĩinĩ witũ. **15** Wee nĩũ atĩ andũ othe thĩinĩ wa bũrũri wa Asia nĩmandiganĩirie, o hamwe na Fugelo, na Herimogene. **16** Mwathani aroiguĩra andũ a nyũmba ya Onesiforo tha tondũ aananyamarũra kaingĩ na ndaconokire nĩ ūndũ wakwa kuohwo na mĩnyororo. **17** Nowe, hĩndĩ irĩa ookire Roma, nĩanjaririe na kiyo o nginya akĩnyona. **18** Mwathani aroĩtikĩra atĩ akaaiguĩrwo tha nĩ Mwathani mũthenya ūcio wakinya! Wee nĩũ wega mũno ūrĩa aandeithirie na njĩra nyingĩ rĩria ndaarĩ Efeso.

2 Nĩ ūndũ wa ūguo, wee mūrũ wakwa-rĩ, gĩa na hinya thĩinĩ wa wega wa Ngai ūrĩa ūrĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **2** Namo maũndũ marĩa waiguire ngĩaria mbere ya aira aingĩ-rĩ, mehokere andũ ehokeku arĩa ūũ atĩ no mahote kũruta andũ angĩ. **3** Ūmĩrĩria gũthĩnĩka hamwe na ithuĩ ta ūrĩ mũthigari mwega wa Kristũ Jesũ. **4** Gũtirĩ mũndũ ūrutaga wĩra wa mũthigari ūngĩohania na maũndũ matarĩ ma ūũthigari: we endaga o gũkenia mũnene wake ūrĩa ūmwathaga. **5** Ūguo no taguo, mũndũ ūrĩa ūhanyũkaga mathako-inĩ ma mahenya ndangĩtheo thũmbĩ ya ūhootani atathaakite kũringana na ūrĩa gwanthaniwo. **6** Ningĩ-rĩ, mūrĩmi ūrĩa wĩnogagia akĩrima mũgũnda nĩ we wagĩrĩrwo gũtuĩka wa mbere kwamũkĩra maciaro maguo. **7** Cũranagia maũndũ marĩa ndĩroiga, nĩgũkorwo Mwathani nĩarĩkũhĩgagia maũndũ-inĩ macio mothe. **8** Atĩrĩrĩ, ririkanaga Jesũ Kristũ, ūrĩa wariũkirio akiuma kūrĩ arĩa akuũ, na aarĩ wa rũciaro rwa Daudi, kũringana na Ūhoru-ūrĩa-Mwega, ūrĩa nĩ hunjagia. **9** Ūhoru ūcio nĩguo nĩ nyariiragĩrwo o nginya ngohwo na mĩnyororo ta ndĩ mũgeri ngero. No kiugo kĩa Ngai ti kiohe. **10** Nĩ ūndũ ūcio, nĩ nĩnyũmagĩrĩria maũndũ mothe nĩ ūndũ wa arĩa aamũre, nĩgeetha o nao megĩre na ūhonokio ūrĩa ūrĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ, na magĩe na rĩiri wa tene na tene. (aiōnios g166) **11** Ūhoru ūyũ

nĩ wa kwĩhoheka, atĩrĩ: Angĩkorwo nĩtwakuire hamwe nake-rĩ, o na gũtũũra nĩtũgaatũũra muoyo hamwe nake; **12** na tũngĩkirĩrĩria-rĩ, o na gũthamaka nĩtũgaathamaka hamwe nake. No tũngĩmũkaana-rĩ, o nake nĩagatũkaana; **13** na tũngĩaga kwĩhoheka, we egũtũũra arĩ o mwĩhoheku, nĩgũkorwo we ndangĩhota gwĩkaana. **14** Ririkanagia andũ maũndũ macio. Makaanagie ũrĩ mbere ya Ngai nĩguo matige gũkararanĩria ndeto itarĩ kĩene; ndeto icio itirĩ kĩguni, no gũthũkia ithũkagia arĩa maciiguaga. **15** Geria mũno wĩonanagie harĩ Ngai wĩ mwĩtikĩrĩku, na wĩ mũrutĩ-wĩra ũtarĩ ũndũ ũngĩmũconora, na ũrutanage ũhoru ũrĩa wa ma ũrũngĩrĩrie. **16** Ehagĩrĩra mĩario itarĩ ya gwĩtigĩra Ngai, tondũ arĩa mekenagia na ndeto icio makĩragĩrĩria kwaga gwĩtigĩra Ngai. **17** Ũrutani wao ũtheaga ta kĩronda kĩa ndĩira. Amwe ao nĩ Humenayo, na Fileto, **18** arĩa maturuurĩte na magatiga ũhoru wa ma. Moigaga atĩ ũhoru wa kũriũka nĩũrĩkĩtie kũhĩtũka, na nĩ mathũkĩtie wĩtikio wa andũ amwe. **19** No rĩrĩ, mũthingĩ ũrĩa mũrũmu wa Ngai nĩwĩhaandĩte wega naguo wĩkĩrĩtwo rũuri na ciugo ici: “Mwathani nĩoi andũ arĩa marĩ ake,” na ningĩ atĩrĩ, “Ũrĩa wothē uumbũraga rĩitwa rĩa Mwathani no nginya agarũrũke atigane na waganu.” **20** Thĩinĩ wa nyũmba yothē nene-rĩ, to indo cia thahabu na betha ikoragwo kuo ciiki, no nĩ kũrĩ indo cia mĩtĩ na cia rĩũmba; imwe nĩ cia wĩra ũrĩa mũtĩte, na imwe nĩ cia wĩra ũrĩa ũtangĩtũka. **21** Mũndũ angĩtheria kuuma kũrĩ maũndũ macio matangĩtũka, no atuĩke ta kĩndũ gĩa kũruta wĩra wa gĩtĩio, kĩndũ gĩtherie, kĩrĩa kĩagĩrĩre Mwathĩ wa nyũmba iyo na kĩaarĩirio gĩa kũrutaga wĩra o wothē mwega. **22** Na rĩrĩ, ũragĩra merirĩria mooru ma wĩthĩ, na ũthingatage ũthingu, na wĩtikio, na wendani, na thayũ, mũrĩ hamwe na arĩa makayagĩra Mwathani marĩ na ngoro theru. **23** Reganaga na ngarari cia ũrimũ na cia ũkĩgu, tondũ nĩũĩ irehage ngũĩ. **24** Nayo ndungata ya Ngai ndĩagĩrĩrwo nĩ gũtũka ya ngũĩ; handũ ha ũguo, yagĩrĩrwo nĩgũtũka ya gũtuga mũndũ o wothē, na ĩrĩ mũndũ wĩ na ũhoti wa kũrutana, na ĩrĩ mũndũ mũkirĩrĩria. **25**

Ningĩ arutage arĩa mamũkararagia ahooreire, arĩ na mwĩhoko atĩ Ngai no atũme merire, nĩguo mamenye ũhoru wa ma, **26** na atĩ matuĩke a gwĩcookera, na meteithũkie mũtego-inĩ wa mũcukani ũrĩa ũmanyĩtĩte mĩgwate nĩguo mekage ũrĩa ekwenda.

3 No rĩrĩ, menya atĩ matukũ ma kũrigĩrĩria nĩgũkagĩa na mahinda ma ũgwati. **2** Andũ magaatũka eyendi, na endĩ mbeeca, na egani, na egaathi, na arumani, na andũ mataiguaga aciari ao, na matarĩ ngaatho, na matarĩ atheru. **3** Ningĩ makorwo matarĩ na wendani, na matarekanagĩra, na a gũcambania, na matangĩhota kwĩgĩrĩrĩria merirĩria ma mwĩrĩ, na matarĩ tha, na matendaga maũndũ mega, **4** na andũ mendaga gũkunyaĩra andũ arĩa angĩ, na arũgĩrĩri, na eĩkĩrĩri, na endĩ gwĩkenia gũkĩra ũrĩa mendete Ngai. **5** Andũ acio metuaga ta meyamũrĩre Ngai no nĩmakaanaga hinya wake. Wĩthemage andũ ta acio. **6** Acio nĩo arĩa matoonyagĩrĩra nyũmba ciene na makaguucagĩrĩria andũ-a-nja arĩa ahũthũ ngoro, arĩa maiyũrĩtwo nĩ mehia, na arĩa matwaragĩrĩrio nĩ merirĩria mooru ma mĩthemba yothē. **7** Andũ-a-nja acio nĩmerutaga ũndũ mwerũ hĩndĩ ciothe, no matirĩ hĩndĩ mamenyaga ũhoru ũrĩa wa ma. **8** O ta ũrĩa Janne na Jambare maakararirie Musa-rĩ, no taguo andũ acio mehotoraga makararie ũhoru ũrĩa wa ma. Mecirĩa mao nĩ mooru, nao ha ũhoru ũkoniĩ wĩtikio nĩakũregwo biũ. **9** No rĩrĩ, matingĩthĩ haraaya, tondũ ũrimũ wao nĩukamenyeka nĩ andũ othe, o ta ũrĩa ũhoru wa andũ acio wamenyekire. **10** No wee-rĩ, nĩũĩ ũhoru wothē wa ũrutani wakwa, na mũtũũrĩre wakwa, na matanya makwa, na wĩtikio wakwa, na ũkirĩrĩria wakwa, na wendani wakwa, na kũmĩrĩria gwakwa, **11** na kũnyariirwo gwakwa, na mathĩina makwa, o na mĩthemba ya maũndũ marĩa maangorire kũu Antiokia, o na Lusitera, mĩnyamaro ĩrĩa nĩĩ ndomĩrĩrie. No Mwathani nĩahonokirie kuuma kũrĩ mathĩina macio mothe. **12** Ti-itherũ, mũndũ o wothē ũrĩa ũkwenda gũtũũra mũtũũrĩre wa gũkenia Ngai arĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ nĩarĩnyariiragwo, **13** No andũ arĩa aaganu na arĩa aheenanĩa

nīmarīkīragīrīria kwagana, makaheenanagia na makaheenagio. **14** No wee-rī, tūūra wīkaga maūndū marīa wīrutite na ūkametīkia wega atī nī ma ma, tondū nīūī arīa maakūrutire, **15** na ūrīa wamenyire Maandīko marīa matheru kuuma rīrīa warī kaana, marīa mangīhota gūkūūhīgīa nīguo ūkaahonokio nī ūndū wa gwītīkia thīinī wa Kristū Jesū. **16** Ūhoro wothe ūrīa wandīkītwo Maandīko-inī wekīrīrwo thīinī wa mūwandīki nī Ngai, na nīwagīrīre harī ūhoro wa kūrutana, na wa gūkaanania, na wa kūrūnga mahītia, o na wa kūrutana mīkarīre ya ūthingu, **17** nīgeetha mūndū wa Ngai akoragwo arī mūkinyanīru, na athagathagītwo biū kūruta wīra o wothe mwega.

4 Atīrīrī, nīī ndī mbere ya Ngai na ya Kristū Jesū, ūrīa ūgaatuīra ciira andū arīa marī muoyo na arīa makuīte, na nī ūndū wa gūūka gwake na ūthamaki wake-rī, ngūgūtaara atīrī: **2** Hunjagia Ūhoro wa Ngai; ikaraga wīhaarīrie hīndī īrīa yagīrīre na īrīa itagīrīre; ningī rūithagīria andū mahītia mao, na ūmakaanagie, na ūmomagīrīrie, wī na ūkīrīrīria mūnene na ūrutani mūbarīrīre. **3** Nīgūkorwo ihinda nīrīgooka rīrīa andū makaaregana na ūrutani ūrīa wagīrīre. No nīguo mahingie merīrīria mao-rī, nīmakeyūnganīria arutani aingī nīguo mameerage maūndū marīa matū mao mekwenda kūigua. **4** Nīmakahūgūra matū mao matige kūigua ūhoro wa ma, na magarūrūkīre ng'ano cia tūhū. **5** No wee-rī, ikaraga wīguīte maūndū-inī mothe, na ūmīrīrie kūnyariirwo, ningī rutaga wīra wa kūhunja ūhoro wa Ngai, na ūhingagie mawīra mothe ma ūtungata waku. **6** Nīgūkorwo nīnyambīrīrie gūitwo thī ta iruta rīa kūnyuuo, narīo ihinda rīakwa rīa kuuma gūkū nīrīkinyu. **7** Nīndūite mbaara īrīa njega, narīo ihenya rīakwa rīgakinya mūthia, o na nīndūūrīte menyereire wītīkio wakwa. **8** Rīu nīnjigīrwo thūmbī īrīa ya ūthingu, īrīa Mwathani, ūrīa ūtuaga ciira na kīhotoo, akaahe mūthenya ūcio, na to nīī nyiki akaahe, no ningī nī andū othe arīa makoretwo merīrīrie kūguūranīrio gwake. **9** Geria mūno o ūrīa wahota ūūke kūrī nīī na ihenya, **10** nīgūkorwo Dema, tondū wa kwenda maūndū ma thī īno, nīandiganīrie na agathīī Thesalonike. Nake

Keresike nīathiite Galatia, na Tito agathīī Dalamatia. (aiōn g165) **11** Luka nowe tūrī nake gūkū. Oya Mariko mūūke nake, tondū nī ūteithio harī nīī ūtungata-inī wakwa. **12** Nīndatūmire Tukiko kūu Efeso. **13** Ūgīūka-rī, ndehera kabuti karīa ndatigire gwa Karipo kūrīa Teroa, na ūndehera mabuku makwa ma gīkūnjo, na makīria njūa iria cia kwandīkwo. **14** Aleksandero ūrīa mūturi wa indo cia rūthuku nīanjīkire ūūru mūno. Mwathani nīwe ūkaamūrīha kūringana na ciiko ciake. **15** O nawe mwīmenyerere, tondū nīakararīrie ndūmīrīri iitū na hinya. **16** Hīndī īrīa ndaciirithirio rīa mbere-rī, gūtīrī mūndū wokire kūndeithia, andū othe nīmandiganīrie. Maroaga gūtūrwo ūūru. **17** No Mwathani nīarūgamire na nīī na akīnjīkīra hinya, nīgeetha ndūmīrīri ihunjio biū nī ūndū wakwa na andū-a-Ndūrīrī othe mamīgue. Na nīī ngīhonokio kuuma kanua ka mūrūūthi. **18** Mwathani nīakahonokia ūūru-inī o wothe, na andware ūthamaki-inī wake wa igūrū, nake arogoocagwo tene na tene. Amenī. (aiōn g165) **19** Geithia Pirisila na Akula, na andū a nyūmba ya Onesiforo. **20** Erasito aatigirwo Korinitho, na nīī ngītiga Terefimo kūu Mileto arī mūrūaru. **21** Geria ūkinye gūkū mbere ya ihinda rīa heho. Nīwageithio nī Eubulu, o na Pudene, na Lino, na Kilaudia, na ariū na aarī a lthe witū othe. **22** Mwathani aroikaria roho waku. Wega wa Ngai ūroikara hamwe nawe.

Tito

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, ndungata ya Ngai na mūtũmwo wa Jesũ Kristũ. Ndũmitwo nĩguo andũ arĩa athuure nĩ Ngai mongererwo wĩtikio na ũmenyo wa kũmenya ũhoro-ũria-wa-ma ũria ũtwaranĩte na ũhoro wa kwĩyamũrĩra Ngai, **2** na nĩguo wĩtikio na ũmenyo iria irĩ na kũrĩgĩrĩro kĩa muoyo wa tene na tene, iria Ngai ũria ũtaheenanagia eeranĩire o kuumu kĩambĩrĩria. (aiŕnios g166) **3** Narĩ ihinda rĩake rĩria rĩagĩrĩire rĩakinya, nĩaguũranĩire kiugo gĩake kĩria ndehokeirwo ndĩkihunjagie kũringana na ũria njathĩtwo nĩ Ngai Mũhonokia witũ, **4** Ndirakwandĩkĩra marĩa maya wee Tito, o wee mũriũ wakwa kũna thĩinĩ wa wĩtikio ũria tũgwatanĩire nawe: Wega na thayũ kuumu kũri Ngai Ithe na kũri Kristũ Jesũ Mũhonokia witũ, irogĩa nawe. **5** Atĩrĩrĩ Tito, gĩtũmi kĩria gĩatũmire ngĩtuge kũu Kirete nĩ atĩ ũthondeke maũndũ marĩa mataarĩkĩte na ũthuure athuuri thĩinĩ wa o itũũra, o ta ũria ndakwĩrĩre. **6** Mũthuuri wa kanitha aagĩrĩrwo akorwo atarĩ na ũcuuke, na akorwo arĩ mũthuuri wa mūtumia o ũmwe tu, na arĩ mũndũ ũrĩ na ciana ciĩtikĩte na itarĩ kaũndũ ingĩcuukĩrwo nĩ ũndũ wa ũmaramari kana kwaga gwachĩka. **7** Kuona atĩ mũrori wa maũndũ ma kanitha nĩmwĩhokere wĩra wa Ngai, no nginya akorwo atarĩ na ũcuuke, na ndagakorwo arĩ mũndũ wa kwĩgũmĩra, kana wa kũhiũha kũrakara, kana arĩ mũnyui wa njoohi, kana wa kũhũthĩra hinya o na mbaara, kana mũndũ wa gũkorokera indo na njĩra irĩa itagĩrĩire. **8** Nĩ kaba akorwo arĩ mũndũ ũũĩ gũtugana, na wendete maũndũ marĩa mega, na ũhotete kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ, na arĩ mũrũngĩrĩru ngoro, na arĩ mũthingu, o na mũndũ ũmenyagĩrĩra mĩtugo yake. **9** Ningĩ no nginya arũmagie ũhoro ũria wa kwĩhokeka, o ta ũria ũrutanĩtwo, nĩguo ahotage kũmĩrĩria arĩa angĩ na ũrutani ũria mwagĩrĩru, na ahotage kũregana na arĩa maũkararagia. **10** Nĩgũkorwo nĩ kũrĩ andũ aingĩ aremi, andũ a mĩario ya tũhũ na aheenanania, na makĩria arĩa a thiritũ ya arĩa maruaga. **11** Andũ acio no nginya makirio, tondũ nĩmarathũkia mĩciĩ mĩingĩ

nĩkũrutanaga maũndũ marĩa mataagĩrĩire kũrutana, na mekaga ũguo nĩgeetha monage mbeeca iria itamagĩrĩire. **12** O na mũnabii ũmwe wao nĩoigĩte atĩrĩ, “Andũ a Kirete matũũraga maheenanagia hĩndĩ ciothe, na mahaana ta nyamũ njũru, na nĩ igũũta ngoroku.” **13** Ūira ũcio nĩ wa ma. Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, makaanagie ũgwatĩirĩe, nĩgeetha mehaande wega ũhoro-inĩ wa gwĩtikia, **14** na nĩguo matikarũmbũyagie ng’ano cia Ayahudi kana mawatho ma andũ arĩa mareganaga na ũhoro-ũria-wa-ma. **15** Kũrĩ andũ arĩa marĩ meciiria matheru, maũndũ mothe nĩ matheru, no kũrĩ andũ arĩa marĩ na meciiria mathũku na matetĩkĩtie-rĩ, gũtirĩ ũndũ mũtheru. Ti-itherũ, meciiria mao na thamiri ciao nĩ thũku. **16** Kuuga nĩmoigaga atĩ nĩmooi Ngai, no nĩmamũkaanaga na ciiko ciao. Nĩ andũ imaramari, na matiathĩkaga, na gũtirĩ ũndũ o na ũmwe mwega mangĩka.

2 No wee-rĩ, no nginya ũrutanage maũndũ marĩa maringaine na ũrutani ũria mwagĩrĩru. **2** Rutaga athuuri arĩa akũrũ maikarage matarĩ arĩũ, na marĩ a gũtĩka, na a kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ, na marĩ arũmu ũhoro-inĩ wa gwĩtikia, na makoragwo marĩ na wendani o na ũkirĩrĩria. **3** O nao atumia arĩa akũrũ marutage gũikaraga na mĩikarĩre ya ũtheru, na matigatuĩke a gũcambania o na kana mamenyere kũnyuuaga ndibei nyingĩ matuĩke ta ngombo ciayo, no nĩ matuĩke a kũrutanaga maũndũ marĩa mega, **4** nĩgeetha mahote kũruta atumia arĩa ethĩ kwenda athuuri ao na ciana ciao, **5** na matuĩke a kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ, na atheru, na mehangaie na wĩra o wa kwao mũciĩ, na matuĩke atugi, na maathikagĩre athuuri ao, nĩgeetha gũtikanagie mũndũ ũngĩcambia kiugo kĩa Ngai. **6** O ta ũguo-rĩ, ũmagĩrĩria aanake, na ũmataarage matuĩke a kwĩgĩrĩrĩria merĩrĩria ma mwĩrĩ. **7** Maũndũ-inĩ mothe, tuĩka kĩonereria gĩa gwĩkaga wega maũndũ-inĩ mothe. Rĩria ũkũrutana onanagia ũrũngĩrĩru, na ũtarĩ na itherũ, **8** o na waragie ciugo iria ciagĩrĩire, itangĩrutĩka mahĩtia, nĩgeetha arĩa matũkararagia maconorithio tondũ wa kwaga ũndũ mũũru mangĩaria igũrũ riitũ. **9** Taaraga ngombo atĩ ciathikagĩre aathani

a cio maündü-inĩ mothe, na igeragie kũmakenia, no itigacookanagĩrie nao, **10** na itikamaiyage indo ciao, no cionanagie atĩ no ciĩhokwo kũna, nĩguo itũmage ũrutani wa ũhoro wa Ngai Mũhonokia witũ wendekage maündü-inĩ mothe. **11** Nĩ ũndũ wega wa Ngai ũrĩa ũrehaga ũhonokio nĩũguũranĩrio kũrĩ andũ othe. **12** Wega ũcio wa Ngai nĩguo ũtũrutaga kũregana na maündũ marĩa matarĩ ma kwĩyamũrĩa Ngai, na merirĩria mooru ma gũkũ thĩ, na gũtũũra twĩgĩrĩrie merirĩria ma mwĩrĩ, na gũtũũra na mitũũrĩre ya ũngai na mirũngĩrĩru na ya kwĩyamũrĩa Ngai mahinda-inĩ maya tũrĩ, (aiōn g165) **13** o tũgĩetagirĩa kũirĩgĩrĩro kĩrĩa kĩrĩ na kĩrathimo, hĩndĩ irĩa gũkaaguũranĩrio riiri wa Jesũ Kristũ, ũrĩa arĩ Ngai witũ mũnene na Mũhonokia. **14** Nake nĩwe werutire nĩ ũndũ witũ, nĩguo atũkũũre waganu-inĩ wothe, na atherie andũ matũike ake kũembe, arĩa marĩ na kĩyo gĩa gwĩkaga maündũ mega. **15** Rĩu-rĩ, maündũ macio nĩmo wagĩrĩrwo nĩkũrutanaga. Ũmanagĩrĩria na ũkaananagie wĩ na wathani wothe. Ndũkanareke mündũ o na ũrĩkũ akũire.

3 Ririkanagia andũ acio atĩ maathikagĩre anene na arĩa maathanaga, na matũike aathĩki, na makoragwo mehaarĩrie kũruta wĩra wothe mwega, **2** ningĩ matikae gũcambia mündũ o na ũrĩkũ, na makorwo marĩ a thayũ na acaayanĩri, na monanagie mĩtugo ya ũhooreri harĩ andũ othe. **3** Nĩ ũndũ hĩndĩ imwe-rĩ, o na ithuĩ twarĩ akĩgu, na tũtiathikaga, na tũkaheenekaga; twarĩ ngombo cia merirĩria ma mĩthemba yothe o na ikeno ciothe. Twatũũraga tũrĩ na rũmena na ũiru, tũgathũũragwo o na tũgathũũranaga mündũ na ũrĩa ũngĩ. **4** No hĩndĩ irĩa ũtugi wa Ngai Mũhonokia witũ na wendo ũrĩa atwendete naguo ciaguũranĩrio-rĩ, **5** nĩatũhonokirie, na ti ũndũ wa maündũ ma ũthingu marĩa tweekĩte, no nĩ ũndũ wa tha ciake. Agĩtũhonokia na ũndũ wa gũtũtheria, agĩtũciara rĩngĩ na agĩtwerũhia na ũndũ wa Roho Mũtheru, **6** ũrĩa aatũitĩrie na ũtaana nĩ ũndũ wa Jesũ Kristũ Mũhonokia witũ, **7** nĩgeetha twatuuu athingu nĩ ũndũ wa wega wake, tũtũike agai a muoyo wa tene na tene kũringana na ũrĩa tũtũire twĩrĩgĩrĩre. (aiōnios g166) **8** Ũhoro ũcio nĩ wa kwĩhokeka. Na ngũkienda

waragie maündũ maya ũgwatĩrie, nĩgeetha andũ arĩa mehokete Ngai memenyerie kwĩrutĩra na kĩyo gwĩkaga maündũ mega. Maündũ maya nĩ magĩrĩru kũna, na nĩ marĩ uumithio harĩ mündũ o wothe. **9** No rĩrĩ, eheragĩa ngarari cia ũrimũ, na ũhoro wa gũkinyĩra njiarwa, na gũkararania, na mbaara cia ũhoro wa watho, tondũ maündũ macio matirĩ uumithio, na nĩ ma tũhũ. **10** Mündũ ũrĩa ũtũmaga kũgĩe na nyamũkano-rĩ, mũkaanagie riita rĩa mbere, na rĩa keerĩ. Thuutha wa ũguo, regana nake. **11** Wagĩrĩrwo nĩkũmenya atĩ mündũ ta ũcio nĩ mwaganu na nĩ mwĩhia; nake we mwene nĩetũirĩre ciira. **12** Ndaarĩkia gũtũma Aritema kana Tukiko kũrĩwe, geria ũrĩa ũngĩhota ũũke kũrĩ nĩ gũkũ Nikopoli, tondũ nĩkuo ndũite gũikara ihinda rĩa heho. **13** Ika ũrĩa wothe ũngĩhota ũteithie Zena ũrĩa wakiri, na Apolo rĩrĩa marĩkorwo marĩ rũgendo-inĩ, na wone atĩ marĩ na indo ciothe iria mabatarĩtio nĩcio. **14** Nao andũ aitũ nĩmemenyerie kũrutaga mawĩra marĩa mega, nĩguo mateithagĩrĩre mabataro-inĩ ma o mũthenya nĩguo matigatũũre mũtũũrĩre ũtarĩ na uumithio. **15** Andũ arĩa othe tũrĩ nao nĩmamũgeithia. Geithia andũ arĩa othe matwendete thĩinĩ wa wĩtikio. Wega wa Ngai ũrogĩa na inyuĩ inyuothie.

Filemona

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, njohetwo nĩ ūndũ wa Kristũ Jesũ, na Timotheo mŭrũ wa Ithe witũ, Tŭratũma marũa maya kũrĩ Filemona mŭrata witũ ūrĩa twendete na mŭruti wĩra hamwe na ithuĩ, **2** na kũrĩ mwarĩ wa Ithe witũ Apufia, o na kũrĩ Arikipo, ūrĩa ūrũagĩrĩra Ūhoru wa Ngai hamwe na ithuĩ, o na kũrĩ kanitha ūrĩa ūcemanagia gwaku mũciĩ. **3** Mũrogĩa na wega na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na kuuma kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ. **4** Atĩrĩrĩ, rĩrĩa ngũkũririkana mahooya-inĩ makwa-rĩ, nĩnjookagĩria Ngai wakwa ngaatho hĩndĩ ciothe, **5** tondũ nĩnjiguaga ūhoru wa wĩtikio waku thĩinĩ wa Mwathani Jesũ, na ūrĩa wendete andũ arĩa othe aamũre. **6** Nĩhooyaga atĩ ūgĩe na kĩyo rĩrĩa ūkũgwatanĩra nao ūhoru wa wĩtikio waku, nĩgeetha magĩe na ūmenyo wa maũndũ mothe mega marĩa tũrĩ namo thĩinĩ wa Kristũ. **7** Wendani waku nĩũheete gĩkeno kĩnene mũno na ūkanyũmĩrĩria, nĩ tondũ wee, mŭrũ wa Ithe witũ, nĩũcanjamũrite ngoro cia andũ arĩa aamũre. **8** Nĩ ūndũ wa ūguo-rĩ, o na gũtuĩka no ngwathe ndĩ thĩinĩ wa Jesũ Kristũ, atĩ wĩke ūrĩa wagĩrĩre-rĩ, **9** nĩ kaba ngũthaithe ūwĩke nĩ ūndũ wa wendo. Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, nĩ Paŭlũ o na ndĩ mũthuuri mũkũrũ, na ningĩ ndĩ muohe nĩ ūndũ wa Kristũ Jesũ-rĩ, **10** ngũgĩgũthaita nĩ ūndũ wa mŭrũ wakwa Onesimo, ūrĩa watuĩkire mŭrũ wakwa ndĩ gũkũ kĩoho-inĩ. **11** Mbere iyo ndaari kĩene kũriwe, no rĩu nĩatuĩkite mũndũ wa bata hariwe o na harĩ nĩ. **12** Nake nĩngũmũcookia kũriwe, na ngĩmũtũma no taarĩ ngoro yakwa mwene ndĩragũtũmĩra. **13** Nĩngĩrendire gũikara nake, nĩgeetha andeithagie handũ-inĩ haku, rĩu njohetwo nĩ ūndũ wa Ūhoru-ũrĩa-Mwega. **14** No ndiendire gwĩka ūndũ o na ūrĩkũ wee ūtetikĩrite, nĩgeetha ūndũ o wotho mwega wee ūngĩka ūkorwo ūrĩ wa kwĩyendera no ti wa kũringĩrĩrio. **15** No gũkorwo gĩtũmi gĩa akweherere kahinda kanini-rĩ, nĩgeetha agũcookerera mūtũũranie nake nginya tene, (aiōnios g166) **16** no ndagacooke arĩ o ngombo, no akorwo akĩrite ngombo, acooke arĩ mŭrũ wa Ithe witũ mwende mũno. Nĩ wa bata mũno harĩ nĩ, no hariwe nĩ wa

bata makĩria, arĩ ta mũndũ o na ta mŭrũ wa Ithe witũ thĩinĩ wa Mwathani. **17** Nĩ ūndũ ūcio angĩkorwo nĩũtuaga tũrĩ rũmwe nawe-rĩ, mwamũkĩre o ta ūrĩa ūngĩnyamũkĩra nĩ mwene. **18** Nake angĩkorwo nĩagwĩkite ūũru o na ūrĩkũ, kana hihi arĩ na thĩirĩ waku-rĩ, andĩka atĩ thĩirĩ ūcio nĩ wakwa. **19** Nĩ nĩ Paŭlũ ndĩrakwandikĩra na guoko gwakwa mwene. Nĩngakũrĩha thĩirĩ ūcio, o na gũtuĩka ndikwenda kũgweta atĩ o na wee mwene ūrĩ thĩirĩ wakwa. **20** Atĩrĩrĩ, mŭrũ wa Ithe witũ, nĩ ingĩenda ngĩe na uumithio uumĩte kũriwe thĩinĩ wa Mwathani; canjamũra ngoro yakwa thĩinĩ wa Kristũ. **21** Ndakwandikĩra marũa maya ndĩhokete atĩ ndũngĩaga kũnjathĩkĩra, na ngĩmenyaga atĩ nĩũgwika o na makĩria ya ūrĩa ngũrĩtie wĩke. **22** Hamwe na ūguo-rĩ, thondekera handũ ha gũikara, tondũ ndĩ na mwĩhoko atĩ nĩndĩtikĩrio njũke kũrĩ inyuĩ nĩ ūndũ wa mahooya marĩa mũhooyagĩra. **23** Epafara, ūrĩa tuohetwo nake nĩ ūndũ wa Kristũ Jesũ, nĩakũgeithia. **24** O na Mariko, na Arisitariko, na Dema, na Luka, arĩa tũrutithanagia wĩra nao, nĩmakũgeithia. **25** Wega wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ ūrogĩa na roho waku.

Ahibirania

1 Matukū-inĩ ma tene Ngai nĩarĩrie maithe maitũ na tũnua twa anabii maita maingĩ, na njĩra mwanya mwanya, **2** no matukū-inĩ maya ma kũrigĩrĩria-rĩ, ithuĩ nĩatwarĩrie na njĩra ya Mũriũ, ũrĩa aatuire mũgai wa indo ciothe, o we ũrĩa thĩ yothe yombirwo na ūndũ wake. (aiōn g165) **3** Mũrũwe-rĩ, nĩwe wonanagia ũkengĩ wa riiri wake, na nĩwe mũhianĩre mũkinyanĩru kũna wa ũrĩa Ngai atarĩ, ningĩ nĩwe ũnyitĩrĩre indo ciothe na kiugo gĩake kĩrĩ hinya. Nake aarĩkia gũtheria andũ mehia-rĩ, nĩakarire thĩ guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ūnene kũu igũrũ. **4** Nĩ ūndũ ūcio agĩtuika mũnene gũkĩra araika, o ta ũrĩa rĩitwa rĩrĩa aagaĩrwo rĩrĩ inene gũkĩra rĩa. **5** Nĩ ūndũ-rĩ, nĩ mũraika ũrĩkũ Ngai arĩ eera atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrũ wakwa; ūmũthĩ nĩndatuika Thoguo”? O na kana akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ nĩ ngũtuika lthe, nake atuĩke Mũrũ wakwa”? **6** Na ningĩ-rĩ, Ngai aarehe irigithathi rĩaake gũkũ thĩ, oigire atĩrĩ, “Araika othe a Ngai nĩmamũnamĩrĩre, mamũhooe.” **7** Akĩaria ũhoru wa araika oigire atĩrĩ, “Atũmaga araika ake matuĩke huhu, nacio ndungata ciake agacitua nĩnĩmbĩ cia mwaki.” **8** No ha ũhoru ũkonĩ Mũriũ ekuuga atĩrĩ, “Wee Ngai, gĩtĩ gĩaku kĩa ūnene nĩgĩgatũũra tene na tene, nakĩo kĩhooito nĩkĩo gĩgaatuika mũthĩgi wa ũthamaki waku. (aiōn g165) **9** Wee wendete ũthingu no ũgathũura waganu; nĩ ūndũ ūcio, Ngai, o we Ngai waku, nĩakwambararĩtie gũkĩra athiritũ aku othe na ūndũ wa gũgũitĩrĩria maguta ma gĩkeno.” **10** Ningĩ akoiga atĩrĩ, “Wee Mwathani, o kĩambĩrĩria-inĩ, nĩwaarire mĩthingi ya thĩ, o narĩo igũrũ nĩ wĩra wa moko maku. **11** Icio nĩgũthira igaathira, no wee nĩgũtũũra ũgaatũũra; igaathira o ta nguo. **12** Ūgaacikũnja o ta ũrĩa nguo ndaaya ikũnjagwo; ikaagarũrũka o ta ũrĩa nguo igarũrũkaga. No wee ndũgarũrũkaga, na mĩaka yaku ndĩrĩ hĩndĩ igaathira.” **13** Nĩ ūndũ-rĩ, nĩ mũraika ũrĩkũ Ngai arĩ eera atĩrĩ, “Ikara thĩ guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo, nginya rĩrĩa ngaatũma thũ ciaku ituĩke gaturwa ka makinya maku”? **14** Githĩ araika othe ti maroho ma gũtungata, matũmitwo matungatagĩre arĩa makaagaya ũhonokio?

2 Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, nĩtwagĩrĩrwo kũrũmbũiya mũno ũhoru ũrĩa twanaigua, nĩguo tũtikae gũtũgũgio tweherio kuuma harĩ guo. **2** Tondũ-rĩ, angĩkorwo ũhoru ũrĩa waririo nĩ araika warĩ mũrũmu-rĩ, na mũndũ o wotho wareganaga na ũhoru ūcio na akaũremera nĩaherithagio o ũrĩa kwagĩrĩre-rĩ, **3** tũngĩkĩaga atĩa kũherithio tũngĩnyarara ũhonokio mũnene ũũ? Ūhonokio ũyũ, ũrĩa waambire kũhunzio nĩ Mwathani, nĩwacookire gwĩkĩrwo hinya kũrĩ ithuĩ nĩ andũ arĩa maamũiguire. **4** Ningĩ Ngai agũkĩra ũhoru ũyũ ũira atĩ nĩ wa ma na ūndũ wa kuonania marũuri na morirũ, o na kũringa ciamia cia mĩthemba mĩingĩ, na akiheana iheo cia Roho Mũtheru kũrĩ andũ kũringana na wendi wake. **5** Thĩ rĩa tũkwaria ũhoru wayo, araika tio maaheetwo wathani wayo. **6** No nĩ harĩ mũndũ mũna ũheanĩte ũira handũ hamwe akoiga atĩrĩ: “Mũndũ akĩrĩ kĩ tondũ ũikaraga ũkĩmwĩciiragia, nake mũrũ wa mũndũ akĩrĩ kĩ atĩ nĩkĩo ũmũmenyagĩrĩra? **7** Watũmire atigie o hanini aiganane na araika, na ũkĩmũhumba thũmbĩ ya riiri o na gĩtĩio, **8** na ũkĩiga indo ciothe rungu rwa magũrũ make aciathage.” Nake akĩiga indo ciothe rungu rwa mũndũ-rĩ, hatĩrĩ kĩndũ o na kĩrĩkũ Ngai aatigire gĩtarĩ watho-inĩ wa mũndũ. No rĩu tũtionaga indo ciothe irĩ watho-inĩ wa mũndũ. **9** No tuonaga Jesũ, ũrĩa gwa kahinda kanini watũitwo mũnini gũkĩra araika, no rĩu ekĩritwo thũmbĩ ya riiri na ya gĩtĩio nĩ tondũ nĩanyariirĩkire na agĩkua, nĩgeetha, nĩ ūndũ wa Wegu wa Ngai atuĩke wa gũcama gĩkuũ handũ ha andũ othe. **10** Nĩgũkorwo nĩ kwagĩrĩre atĩ Ngai, ũrĩa wombire indo ciothe na itũũraga nĩ ūndũ wake-rĩ, atũme mwambĩrĩria wa ũhonokio wao aagĩrĩre kũna kũna na ūndũ wa kũnyamario nĩguo arehe ciana nyingĩ riiri-inĩ wake. **11** Jesũ ũrĩa ũtũmaga andũ matuĩke atheru, o hamwe na acio matũitwo atheru, othe matuĩkaga andũ a nyũmba imwe. Nĩ ūndũ ūcio Jesũ ndaconokaga akĩmeeta ariũ na aarĩ a lthe. **12** Akoiga atĩrĩ, “Nĩngoimbũra rĩitwa rĩaku kũrĩ ariũ na aarĩ a Baba; nĩngainaga nyĩmbo cia gũkũgocaa ndĩ kĩũngano-inĩ.” **13** Ningĩ akoiga atĩrĩ, “Nĩ ngũiga mwĩhoko wakwa harĩ Ngai.” O na ningĩ akoiga atĩrĩ, “Nĩ ũyũ

haha, na ciana iria Ngai aaheete.” **14** Kuona atĩ ciana icio irĩ na mwĩrĩ na thakame-rĩ, we o nake aatuĩkire o tao mwĩrĩ-inĩ, nĩgeetha na ũndũ wa gĩkuũ gĩake ahote kwananga ũrĩa ũrĩ na hinya wa gĩkuũ, nake nĩwe mũcukani, **15** na ohore arĩa matũire mohetwo ũkombo-inĩ matukũ mao mothe nĩ ũndũ wa gwtĩgĩra gĩkuũ. **16** Nĩgũkorwo ti-itherũ ti araike ateithagia, no ateithagia rũciaro rwa Iburahĩmu. **17** Na nĩ ũndũ ũcio no nginya angĩahaananirio na ariũ na aarĩ a lthe maũndũ-inĩ mothe, nĩguo atuĩke mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene ũiyũritwo nĩ tha na mwĩhokeku agĩtungatĩra Ngai, na nĩguo arute horohio nĩ ũndũ wa mehia ma kĩrĩndĩ. **18** Nĩgũkorwo we mwene nĩathĩnĩkire rĩrĩa aageragio-rĩ, nĩahotaga gũteithia andũ arĩa mageragio.

3 Nĩ ũndũ ũcio, inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ atheru, o inyuĩ mũgwatanĩire ũhoru wa gwtĩtwo kũria kuumĩte na igũrũ, mwĩcũranagiei ũhoru wa Jesũ, o we mũtũmwo na mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene ũrĩa tuumbũraga ũhoru wake. **2** We aarĩ mwĩhokeku kũrĩ ũrĩa wamwamũire, o ta ũrĩa Musa aarĩ mwĩhokeku maũndũ-inĩ mothe ma nyũmba ya Ngai. **3** Jesũ nĩonekanĩte aagĩrĩire kũheo gĩtĩio kĩnene gũkĩra Musa, o ta ũrĩa mwaki wa nyũmba aagĩrĩrwo nĩ gũtĩio gũkĩra nyũmba yo nyene. **4** Nĩgũkorwo nyũmba o yothe nĩrĩ mũndũ ũrĩa wamĩakire, no Ngai nĩwe mwaki wa indo ciothe. **5** Nake Musa, aarĩ mwĩhokeku maũndũ-inĩ mothe ma nyũmba ya Ngai arĩ o ndungata, agakĩrutaga ũira wa maũndũ marĩa makaaheanwo thuutha-inĩ. **6** No Kristũ arĩ Mũriũ aarĩ mwĩhokeku na akarũgamĩrĩra nyũmba ya Ngai. Na ithuĩ tũrĩ nyũmba iyo yake, tũngĩkara tũrũmitie ũmĩrĩru witũ na kĩrĩgĩrĩro kĩrĩa twĩrahagĩra. **7** Nĩ ũndũ-rĩ, o ta ũrĩa Roho Mũtheru oigaga, atĩrĩ: “Ũmũthĩ, mũngĩgua mũgambo wake, **8** mũtikoomie ngoro cianyu ta hĩndĩ irĩa mwanemeire, andũ makĩĩngeria marĩ kũu werũ-inĩ, **9** kũrĩa maithe manyu maangeririe na makĩndoria, na makĩona ciĩko ciakwa, ihinda rĩa mĩaka mĩrongo ĩna. **10** Nĩkĩo ndaarakarĩire rũciaro rũu, ngĩkiuga atĩrĩ, ‘Ngoro cia andũ aya itururaga hĩndĩ ciothe, na matĩrĩ maamenya njĩra ciakwa.’ **11** Nĩ ũndũ

ũcio ngĩhĩta na mwĩhĩtwa ndakarĩte, ngiuga atĩrĩ, ‘Matĩrĩ hĩndĩ magaatoonya kihurũko-inĩ gĩakwa.’” **12** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, mwĩmenyererei hatikagĩe o na ũmwe wanyu ũrĩ na ngoro ĩlhagia na ĩtetikagia, irĩa ĩgarũrũkaga, ĩgatigana na Ngai ũrĩa ũrĩ muoyo. **13** No ũmanagĩrĩriai mũndũ na ũrĩa ũngĩ o mũthenya, o rĩrĩa rĩothe mũthenya ũrĩtagwo Ũmũthĩ, nĩgeetha gũtikagĩe o na ũmwe wanyu ũkũũmio ngoro nĩ ũndũ wa kũheenererio nĩ mehia. **14** Tondũ ũcio, tũngĩrũmia wega mwĩhoko ũrĩa twarĩ nago kuuma o kĩambĩrĩria nginya ithĩrĩro-rĩ, nĩtũgaatuĩka a kũgwatanĩra hamwe na Kristũ. **15** O ta ũrĩa kwĩritwo, atĩrĩ: “Ũmũthĩ, mũngĩgua mũgambo wake, mũtikoomie ngoro cianyu ta hĩndĩ irĩa mwanemeire.” **16** Nĩ andũ arĩkũ acio maaiguire na makĩmũkararia? Githĩ ti arĩa othe moimĩte Misiri matongoretio nĩ Musa? **17** Ningĩ-rĩ, nĩ andũ arĩkũ aarakarĩire mĩaka ĩyo mĩrongo ĩna? Githĩ ti arĩa meehirie, na magĩkua, o arĩa ciimba ciao ciagũire kũu werũ-inĩ? **18** Ningĩ-rĩ, nĩ andũ arĩkũ Ngai ehĩtire na mwĩhĩtwa atĩ gũtĩrĩ hĩndĩ magaatoonya ũhurũko-inĩ wake, tĩga o andũ acio maaregire kũmwathĩkĩra? **19** Tũgakĩona atĩrĩ, matiahotire gũtoonya kuo nĩ ũndũ wa kwaga gwtĩkia kwao.

4 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, kuona atĩ kĩĩranĩro gĩa gũtoonya ũhurũko-inĩ wake kĩrĩ o ho-rĩ, nĩtwĩmenyererei gũtikagĩe o na ũmwe wanyu ũtagagĩkinyĩra. **2** Nĩgũkorwo o na ithuĩ nĩtũhunjĩirio Ũhoru-ũyũ-Mwega o tao; no ũhoru ũrĩa maaiguire ndũigana kũmaguna, tondũ arĩa maũiguire matiwamũkĩrĩre na wĩtikio. **3** Na rĩrĩ, ithuĩ arĩa twĩtikĩtie nĩ ithuĩ tũtoonyaga kihurũko-inĩ kũu, o ta ũrĩa Ngai oigire atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũcio ngĩhĩta na mwĩhĩtwa ndakarĩte, ngiuga atĩrĩ, ‘Matĩrĩ hĩndĩ magaatoonya kihurũko-inĩ gĩakwa.’” O na gũtuĩka wĩra wake nĩwathĩrĩte kuuma o rĩrĩa thĩ yombĩrwo. **4** Nĩgũkorwo nĩ harĩ handũ hana aarĩtie ũhoru wa mũthenya wa mũgwanja, akoĩga atĩrĩ: “Nake Ngai akĩhurũka mũthenya wa mũgwanja, agĩtigana na wĩra wake wothe.” **5** O na ningĩ hau mbere nĩoigĩte atĩrĩ, “Matĩrĩ hĩndĩ magaatoonya ũhurũko-inĩ wakwa.” **6** Nĩtũkuona atĩ nĩ kũrĩ amwe matigaire gũtoonya kihurũko-

ini kiu kieranirwo, nigukorwo aria maahunjirio ŭhororiria-Mwega mbere matiatonyire tondũ nĩmagire gwachika. 7 Nĩ undũ ūcio, o ringĩ Ngai akĩamũra mũthenya mũna, akĩwĩta Ūmũthĩ, thuutha wa matukũ maingĩ gũthira rĩrĩa aaririe na kanua ka Daudi, ta ūrĩa oigĩte hau mbere atĩrĩ: “Ūmũthĩ, mũngĩguwa mũgambo wake, mũtikoomie ngoro cianyu.” 8 Tondũ korwo Joshua nĩamaheete ūhurũko-rĩ, Ngai ndangĩacookire kwaria ūhororiria wa mũthenya ūngĩ thuutha ūcio. 9 Tondũ ūcio nigũtigaire Thabatũ ya kũhurũka ya andũ a Ngai; 10 nigukorwo mũndũ o wotha ūrĩa ūtoonyaga kihurũko-inĩ kĩa Ngai o nake nĩahurũkaga agatigana na wĩra wake, o ta ūrĩa Ngai aahurũkire agĩtigana na wĩra wake. 11 Nĩ undũ ūcio, nĩtũwutanĩrie na kũyo gũtoonya ūhurũko-inĩ ūcio, nĩgeetha gũtikanagĩe mũndũ o na ūrĩkũ ūkaagũa nĩ undũ wa kũrũmĩrĩa kĩonereria kĩa ūremi wao. 12 Nĩgukorwo ūhororiria wa Ngai ūrĩ muoyo na ūrĩ hinya. Nĩ mũũgĩ gũkĩra rūhiũ rwa njora rūnooretwo mĩena yeerĩ, ūgatheeca ūkagayũkania muoyo na roho, o na ūkagayania marũngo na maguta marĩa makoragwo mahĩndĩ-inĩ, na ningĩ ūgatuĩra meciiria na matua ma ngoro. 13 Gũtirĩ kĩndũ o na kĩmwe kĩa iria ciombirwo kihithitwo kuuma maitho-inĩ na Ngai. Indo ciothe nĩhumbũrie na ikaguĩrio mbere ya maitho ma ūrĩa tũkaawe ūhororiria witũ. 14 Nĩ undũ ūcio, kuona atĩ tũrĩ na mũthĩnjĩrĩ-Ngai mũnene mũno ūrĩa ūhungurĩte agakinya o igũrũ, na nĩwe Jesũ mũrũ wa Ngai-rĩ, nĩtũrũmiei na hinya wĩtikio ūrĩa tuumbũraga. 15 Nĩgukorwo tũtirĩ na mũthĩnjĩrĩ-Ngai mũnene ūtangĩhota gũtũiguĩra tha ūhũthũ-inĩ witũ, no nĩ tũrĩ na ūmwe wanagerio ikĩro-inĩ ciothe o ta ithuĩ, no ndaigana kwĩhia. 16 Hakĩrĩ ūguorĩ, nĩtũkũhĩrĩriei gĩtĩ kĩa Ūnene kĩa kĩa Wega wake tũrĩ na ūũmĩrũ, nĩgeetha tũkaiguĩrwo tha, na tuone Wega wake wa gũtũitehagia hĩndĩ rĩa tũbatarĩte.

5 Rĩu-rĩ, mũthĩnjĩrĩ-Ngai ūrĩa mũnene o wotha athuuragwo kuuma gatagatĩ ka andũ na agatuuwo wa kũmarũgamĩrĩa maũndũ-inĩ marĩa makonĩ Ngai, nĩguo arutage maruta na magongona nĩ undũ wa kũhoroheria mehia.

2 Nake nĩahotaga gũkĩrĩrĩa aria matarĩ na ūmenyo o na aria maturuurĩte, kuona atĩ o nake nĩarĩ ūhũthũ wake. 3 Undũ ūyũ nĩguo ūtũmaga arute magongona ma kũhoroheria mehia make mwene, o ta ūrĩa amarutaga nĩ undũ wa mehia ma kĩrĩndĩ. 4 Gũtirĩ mũndũ wĩheaga gĩtĩo kũ we mwene; no nginya akorwo etĩtwo nĩ Ngai, o ta ūrĩa Harũni eetirwo. 5 Nĩ undũ ūcio, o nake Kristũ ndaigana kwĩyoera ūgooci wa gũtuĩka mũthĩnjĩrĩ-Ngai ūrĩa mũnene. No nĩ Ngai wamwĩrĩre atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrũ wakwa; ūmũthĩ nĩndatuĩka Thoguo.” 6 Na handũ hangĩ oigĩte atĩrĩ, “Wee ūrĩ mũthĩnjĩrĩ-Ngai nginya tene, o ta ūrĩa Melikisedeki aatarĩi.” (aiĩn g165) 7 Matukũ-inĩ marĩa Jesũ aatũuraga gũkũ thĩ-rĩ, nĩahooaya na agathaita Ngai, agĩkayaga mũno agĩitaga maithori kũrĩ ūcio ūngĩahotire kũmũhonokia kuuma gĩkuũ-inĩ, na nĩaiguagwo nĩ undũ wa kwĩnyĩhia gwake. 8 O na gũtuĩka aarĩ mũrĩũ, nĩerutire gwachika nĩ undũ wa ūrĩa aanyariĩrĩkire, 9 na aarĩkia gũtuuo mwagĩrĩru kũna, agĩtuĩka kihumo kĩa ūhonokio ūrĩa ūtagaathira harĩ aria othe mamwathĩkagĩra, (aiĩnios g166) 10 nake Ngai akĩmũtua mũthĩnjĩrĩ-Ngai mũnene o ta ūrĩa Melikisedeki aatarĩi. 11 Nĩtũrĩ na maũndũ maingĩ tũngĩmwĩra makonĩ ūhororiria ūyũ, no nĩ hinya kũmũtaarĩria tondũ mũtinyiitaga maũndũ narua. 12 Nĩ undũ-rĩ, o na gũtuĩka rĩu mwagĩrĩrwo nĩgukorwo mũrĩ arutani-rĩ, nĩmũbatarĩte mũndũ wa kũmũruta maũndũ marĩa mwarutĩtwo kĩambĩrĩria ma kiugo kĩa Ngai o ringĩ. Inyuĩ mũbataire kũheo iria, no ti irio nyũmũ! 13 Mũndũ o wotha ūnyuuaga iria, tondũ no gakenge-rĩ, ndangĩmenya wega ūhororiria wa ūrutani wa ūthingu. 14 No irio iria nyũmũ nĩ cia andũ aria agima, aria nĩ undũ wa kũmenyera gũcĩhũthira kainingĩ, nĩmerutĩte gũkũũrana wega na ūũru.

6 Nĩ undũ ūcio nĩtũtiganeĩ na morutani marĩa ma kĩambĩrĩria ma ūhororiria wa Kristũ, na tũthĩrĩ na mbere na gũkũra, na tũtĩge kwambĩrĩria gwaka mũthingĩ ringĩ wa kũrutana ūhororiria wa kwĩrĩra nĩ undũ wa ciĩko iria cierekagĩria mũndũ gĩkuũ-inĩ, na ūrutani wa gwĩtikia thĩĩnĩ wa Ngai, 2 na morutani ma ūbatithio, na ma kũigĩrĩrwo

moko, o na ma kūrīuka kwa arīa akuū, o na ma gūtūrwo ciira wa tene na tene. (aiōnios g166) 3 Na noguo tūrīkaga, Ngai angītīkīria. 4 Na rīrī, nī ūndū ūrī hinya mūno kūrī andū arīa maanathererwo nī ūtheri, na magacama kīheo kīria kiumite igūrū, na magakorwo matuītwo a ngwatanīro ya Roho Mūtheru, 5 o acio macamite wega wa kiugo kīa Ngai na maahinya ma ihinda rīrīa rīgooka, (aiōn g165) 6 andū acio mangīgūa na matigane na maūndū maciorī, gūtingīhoteka kūmacookia rīngī merire, nī tondū nī kwambithia marambithia Mūrū wa Ngai mūtī igūrū o rīngī, na makamūnyarithia kūrī kīrīndī. 7 Mūgūnda ūrīa uragīrwo nī mbura kaingī na ūgacooka ūgaciara maciaro mega ma kūguna arīa marīmīrwo-rī, nīūrathimagwo nī Ngai. 8 No mūgūnda ūrīa ūkūruga mīigua na mahiū ma nyeki-inī nī wa tūhū, na ūrī ūgwati-inī wa kwīrehithīria kīrumi. Marīgīrīrio-inī nīgūcinwo ūgaacinwo. 9 Arata akwa nyendete mūno, o na tūkīaragia ūguo, ha ūhoru wanyurī, nītūrīgīrīre maūndū mega kūrī macio, o marīa marehanaga na ūhonokio. 10 Tondū Ngai ndaagīte kīhooto; ndakaariganīrwo nī wīra wanyu o na wendo ūrīa muonanītie nī ūndū wa rīitwa rīake rīrīa mwateithagia andū arīa aamūre, o na rīu no mūrathiī na mbere na kūmateithia. 11 Tūngīenda mūndū o mūndū wanyu onanie kīyo o ta kīu o nginya mūthia, nīguo mūkaahingīrio maūndū marīa mūtūire mwīrīgīrīre. 12 Tūtikwenda mūtūike igūūta, no tūkwenda mwīgerekanaie na andū, arīa nī ūndū wa gwītīkia na gūkīrīrīria kwao nikuo gūtūmaga magāirwo maūndū marīa meranīrwo. 13 Rīrīa Ngai eerīre Iburahīmu kīranīro gīake, eehītire akīgwetaga we mwene, nīgūkorwo gūtīarī na ūngī mūnene kūrī we wa kwīhīta nake, 14 akiuga atīrī, “Ti-itherū nīngūkūrathima na ngūhe njiaro nyingī.” 15 Na nī ūndū ūcio, thuutha wa Iburahīmu gweterera akīrīrīrie-rī, nīaheirwo kīrīa eerīrwo. 16 Tondū rīrīrī, andū mehītaga na mūndū ūrīa mūnene kūmakīra, nāguo mwīhītwa ūgakindīra ūrīa kwīrītwo, na ūgakīniina ngarari ciothe. 17 Na tondū Ngai nīendaga kuonania hatarī nganja kūrī agai a maūndū marīa meranīrwo atī itua rīake rīrīa

aatuite rītingīgarūrūka-rī, nīakindīrīre ūhoru ūcio na mwīhītwa. 18 Ngai eekire ūguo na ūndū wa maūndū meerī matangīgarūrīka, o marīa gūtangīhoteka Ngai aheenanie namo, nīgeetha ithūi arīa tuonete handū ha kūrīra twīgwatīre kīrīgīrīro kīria tūheetwo, tūhote kūūmīrīria mūno. 19 Kīrīgīrīro gīkī tūrī nakīo kīhaana ta nanga ya ngoro, nakīo nī kīrūmu, na nī kīa ma. Nakīo gītōonyaga handū-harīa-haamūre thuutha wa gītama kīria kīnene, 20 o harīa Jesū, ūrīa wathiire mbere iitū, aatoonyire ithenya rīitū. Nake nīatuīkīte mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene o nginya tene, o ta ūrīa Melikisedeki aatarīi. (aiōn g165)

7 Atīrīrī, Melikisedeki ūcio aarī mūthamaki wa Salemu na mūthīnjīri-Ngai, o Ngai-Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno. Nīwe watūngire Iburahīmu akīinūka aarīkia kūhoota athamaki, na akīmūrathima, 2 nake Iburahīmu akīmūhe gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciothe. Rīitwa rīake rīgītaūrwo mbere nī kuuga “mūthamaki wa ūthingu”; ningī “mūthamaki wa Salemu” nī kuuga “mūthamaki wa thayū”. 3 Ndaarī na ithe kana nyina, kana kīruka gīake, na ndaarī na kīambīrīria kīa matukū kana mūthia wa muoyo wake, nī ūndū ūcio, we ahaana ta Mūrū wa Ngai, egūtūura arī mūthīnjīri-Ngai nginya tene. 4 Ta mwīciirie ūrīa aarī mūnene: Atī o na ithe witū Iburahīmu nīamūgaīre gīcunjī gīa ikūmi kīa indo iria aatahīte! 5 Na rīrī, watho ugūite atī andū a rūciaro rwa Lawi arīa matuīkaga athīnjīri-Ngai metagie gīcunjī gīa ikūmi kuuma kūrī andū, ūguo nī kuuga ariū a ithe wao, o na gwatuīka ariū a ithe wao nī a rūciaro rwa Iburahīmu. 6 No mūndū ūcio ndaarī wa rūciaro rwa Lawi, no nīamūkīrīre gīcunjī gīa ikūmi kuuma kūrī Iburahīmu, na akīrathima ūcio werīrwo cīranīro. 7 Na hatirī nganja atī mūndū ūrīa mūnini nīwe ūrathimagwo nī ūrīa mūnene. 8 Tūgakīona atī, mwena ūmwe gīcunjī kīu gīa ikūmi kīūnganagio nī andū arīa macookaga gūkua, na nīo Alawīi; nāguo mwena ūcio ūngī, kīrutagīrwo mūndū ūrīa uumbūrītwo ūhoru wake atī atūūruga o muoyo. 9 O na mūndū no oige atī Lawi, ūcio ūrutagīrwo gīcunjī kīu gīa ikūmi, we mwene nīarutire gīcunjī kīu

na njira ya Ibrahîmu, **10** tondũ hĩndĩ ĩria Melikisedeki aacemanirie na Ibrahîmu, Lawi aarĩ mũthiimo-inĩ wa ithe ũcio wa tene. **11** Korwo ũkinyanĩru kũna nĩũngĩonekanire na njira ya ũthĩnjĩri Ngai wa Alawii-rĩ, (nĩ ũndũ kĩrĩndĩ kĩaheirwo watho na njira ĩyo), gwakĩrĩ bata ũngĩ ũrĩkũ gũũke mũthĩnjĩri-Ngai ũngĩ, ũtarĩĩ ta Melikisedeki, na ndatuĩke ta wa nyũmba ya Harũni? **12** Nĩgũkorwo ũhoru wa ũthĩnjĩri-Ngai ũngĩgarũrĩrwo-rĩ, o naguo watho no nginya ũgarũrĩrwo. **13** Nake mũndũ ũria maũndũ maya maarĩtio nĩ ũndũ wake oimĩte mũhĩrĩga-inĩ ũngĩ, ũria gũtarĩ mũndũ wago ũrĩ watungatĩra Ngai kĩgongona-inĩ. **14** Nĩgũkorwo nĩkũikaine wega atĩ Mwathani witũ oimire mũhĩrĩga-inĩ wa Juda, na ha ũhoru wa mũhĩrĩga ũcio-rĩ, Musa ndaigana kuuga ũndũ o na ũrĩkũ ũkonĩĩ athĩnjĩri-Ngai. **15** Na rĩrĩ, ũhoru ũria twarĩtie no ũmenyeke wega makĩria angĩkorwo mũthĩnjĩri-Ngai ũngĩ ũtarĩĩ ta Melikisedeki nĩonekanĩte, **16** ũria ũtuĩkĩte mũthĩnjĩri-Ngai, na ti kũringana na mũtugo wa rũciarũ rwake, no nĩ tondũ wa ũhoti wa muoyo ũria ũtathiraga. **17** Nĩgũkorwo nĩkuumbũrĩtwo atĩrĩ: “Wee ũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai nginya tene, o ta ũria Melikisedeki aatarĩĩ.” (aiĩn g165) **18** Watho wa mbere nĩũtiganĩtwo naguo tondũ ndwarĩ na hinya na ũkaaga bata **19** (nĩgũkorwo watho ndũrĩ ũndũ watũmire wagĩrĩre kũna), no nĩtũheetwo kĩĩrĩgĩrĩro kĩa ga makĩria kĩa gĩtũhotĩthagia gũkũhĩrĩria Ngai. **20** Na ũndũ ũyũ ndwekirwo hatarĩ mwĩhĩtwa! Andũ acio angĩ nĩmatuĩkaga athĩnjĩri-Ngai hatarĩ mwĩhĩtwa, **21** nowe aatuĩkire mũthĩnjĩri-Ngai na mwĩhĩtwa, rĩrĩria Ngai aamwĩrĩre atĩrĩ: “Jehova nĩehĩtĩte, na ndangĩrĩcũkwo, akoĩga atĩrĩ: ‘Wee ũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai nginya tene.’” (aiĩn g165) **22** Nĩ ũndũ wa mwĩhĩtwa ũyũ, Jesũ nĩatuĩkĩte mũrũgamĩrĩri wa kĩrĩkanĩro kĩa kĩa kĩa makĩria. **23** Nĩngĩ-rĩ, nĩgũkoretwo na athĩnjĩri-Ngai aingĩ ta acio hau mbere, nĩgũkorwo nĩmakuaga magakĩgĩrio gũthĩĩ na mbere na ũtungata ũcio. **24** No tondũ Jesũ atũũraga muoyo nginya tene-rĩ, ũthĩnjĩri-Ngai wake nĩ wa gũtũũra nginya tene. (aiĩn g165) **25** Nĩ ũndũ ũcio nĩahotaga kũhonokia kũna arĩa othe mokaga kũrĩ Ngai magereire harĩ we, nĩgũkorwo egũtũũra amathaitanagĩrĩra. **26**

Tondũ nĩ kwagĩrĩre tũgĩe na mũthĩnjĩri-Ngai mũnene ta ũcio, atũhingagĩrĩe bata witũ, na akorwo arĩ mũtheru, na atarĩ ũcuuke, kana rĩhia, na aamũranĩtio na ehia, o na agatũũgĩrio igũrũ rĩa igũrũ. **27** We ndekũbatara kũruta magongona mũthenya o mũthenya ta ũria athĩnjĩri-Ngai anene acio angĩ meekaga, mbere nĩ ũndũ wa mehia make mwene, na thuutha ũcio nĩ ũndũ wa mehia ma kĩrĩndĩ. We nĩarutire igongona nĩ ũndũ wa mehia mao ihinda o rĩmwe rĩa kũigana hĩndĩ ĩria eerutire we mwene. **28** Nĩgũkorwo watho ũtuaga andũ matarĩ hinya athĩnjĩri Ngai anene; no mwĩhĩtwa, ũria wokire thuutha wa watho, nĩwaamũrĩre Mũriũ, ũria ũtuĩkĩte mwagĩrĩru kũna nginya tene. (aiĩn g165)

8 Atĩrĩrĩ, ũhoru ũria tũraaria nĩ atĩ: Nĩ tũrĩ na mũthĩnjĩri-Ngai-mũnene, ũria ũikarĩte thĩ guoko-inĩ kwa ũrĩo gwa gĩtĩ kĩa ũnene kĩa ũthamaki wa igũrũ, **2** nake nĩ mũtungatĩri wa handũ-harĩa-haamũre, o kũu hema-inĩ ya gũtũnganwo ĩria ya ma ĩria yaakirwo nĩ Mwathani, no ti mũndũ. **3** Na rĩrĩ, mũthĩnjĩri-Ngai mũnene o wotha aathuuragwo nĩguo arutage iheo na magongona, na nĩ ũndũ ũcio o nake no nginya akorwo arĩ na kĩndũ gĩa kũruta. **4** Korwo arĩ o gũkũ thĩ-rĩ, ndangĩrĩ mũthĩnjĩri-Ngai, nĩgũkorwo nĩ kũrĩ andũ arĩa marutaga iheo iria ciathanĩtwo nĩ watho. **5** Nao matungataga mũhianĩre wa handũ-harĩa-haamũre na kĩrĩrũ kĩa maũndũ marĩa marĩ igũrũ. ũndũ ũcio nĩguo watũmire Musa ataarwo hĩndĩ ĩria eeharagĩria gwaka Hema-ya-Gũtũnganwo, akĩrwo atĩrĩ: “Menyerera wone nĩwathondeka indo icio ciothe kũringana na mũhianĩre ũria wonĩrio ũrĩ kĩrĩma-inĩ.” **6** No rĩrĩ, ũtungata ũria Jesũ aheetwo nĩũkĩrĩte wao, o ta ũria kĩrĩkanĩro kĩa arĩ we mũĩguithania wakĩo gĩkĩrĩte kĩa gĩkũrũ, na nĩngĩ kĩaandĩtwo na ciĩranĩro njega makĩria. **7** Nĩgũkorwo kĩrĩkanĩro kĩa mbere gĩtangĩarĩ na mahĩtia, gũtĩngĩagĩrĩe bata wa gwetha kĩngĩ gĩa keerĩ. **8** No Ngai nĩoonire andũ marĩ na mahĩtia, akiuga atĩrĩ: “Matukũ nĩmarooka, rĩrĩria ngaarĩkanĩra kĩrĩkanĩro kĩa rĩrĩ na nyũmba ya Isiraeli, o hamwe na nyũmba ya Juda, nĩguo Mwathani ekuuga. **9** Nakĩo kĩrĩkanĩro kĩa gĩtikahaana

ta kīrīkanīro kīrīa ndaariḱaniire na maithe mao ma tene rīrīa ndaamanyitire na guoko, ngīmatongoria, ngīmaruta būruri wa Misiri, na tondū matiigana gūikara marī ehoḱeku harī kīrīkanīro gīakwa, na niī ngīmahutatīra, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. **10** Gīkī nikīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra na nyūmba ya Isiraeli ihinda rīu rīathira, nīguo Mwathani ekuuga. Nīngēkīra watho wakwa meciirīa-inī mao, na ningī ndīwaandīke ngoro-inī ciao. Na niī ngaatuīka Ngai wao, nao matuīke andū akwa. **11** Gūtīgacooka gūkorwo na mūdū ūkūruta ūrīa ūngī, kana mūdū arute mūrū wa ithe amwīre atīrī, ‘Menyana na Mwathani,’ tondū andū othe nīmagakorwo maamenyete, kuuma ūrīa mūnini mūno wao ngīnya ūrīa mūnene. **12** Nīgūkorwo nīngamarekera waganu wao, na ndīgacooka kūrīrikana mehīa mao.” **13** Na rīrī, rīrīa ekwarīa ūhorō wa kīrīkanīro kīerū-rī, nīgūtua aatuire kīrīa kīa mbere gīkūrū; na kīndū o gīothe kīrakūra-rī, gītūkaga gīa gūthira, gīkabuīra o biū.

9 Rīu-rī, kīrīkanīro kīrīa kīa mbere nī kīarī na mawatho maakonī ūhorō wa kūhooya Ngai, o na ningī nī kwarī na handū-harīa-haamūre gūkū thī. **2** Nī kwarī na hema yathondeketwo, na kanyūmba kayo ka mbere nī haarī na mūtī ūrīa wa gūcuuria matawa, na metha, na mīgate īrīa mīamūre; hau nīho heetagwo “Handū-harīa-Hatheru.” **3** Thuutha wa gītama gīa keerī haarī na kanyūmba geetagwo, “Handū-harīa-Hatheru-Mūno,” **4** na hau nīho haarī kīgongona gīa thahabu gīa gūcinīrwo ūbumba, na nīho haarī ithandūkū rīa kīrīkanīro rīrīa rīahumbīrītvo na thahabu kūdū guothe. Thīinī wa ithandūkū rīu nī haarī na nyūngū ya thahabu yarī na mana, na rūthanju rwa Harūni rūrīa rwathundūkīte, na ihengere cia mahiga iria ciandīkītvo. **5** Igūrū wa ithandūkū rīu nī haarī na akerubi a Rīiri, mahumbīrīte gītī-gīa-tha. No rīu tūtīngīhota gūtaarīria wega rīu ūhorō wa kīndū o kīndū. **6** Nacio indo ciothe ciarīkia kūbangwo ūguo-rī, athīnjīri-Ngai nao maatoonyaga kanyūmba kau ka mbere hīndī ciothe nīguo marute wīra wao wa ūtungata. **7** No rīrī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene nowe

wiki watoonyaga kanyūmba karīa ga thīinī, na aatoonyaga o ihinda o rīmwe mwaka, na ndangīatoonyire atakuūte thakame ya kūruta igongona nī ūndū wake mwene na nī ūndū wa mehīa ma andū marīa meekīte matekūmenya. **8** Ūndū ūyū nīguo Roho Mūtheru oonanagia naguo atī njīra ya gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno ndīakoretwo īguūranīrio ihinda rīrīa rīothe hema ya mbere yarī ho. **9** Gīkī gīkīrī o kīonereria kīa matukū maya tūrī, atī maruta na magongona marīa maarutagwo matingīahotire gūtheria thamiri ya mūdū ūrīa mūhooi Ngai. **10** Maūdū macio makonī o ūhorō wa kūrīa na kūnyua, na magongona ma mīthemba mīingī ya gwītheria na mawatho ma na igūrū tu, marīa maathanītvo mekagwo ngīnya ihinda rīrīa maūdū makeerūhio rīgaakīnya. **11** Rīrīa Kristū ookire arī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene wa maūdū mega marīa marī kuo-rī, nīagereire hema-inī īrīa nene na ngīnyanīru īrīa ītathondeketwo na moko ma andū, naguo ūguo nī kuuga ti ya mūmbīre wa thī īno. **12** Ndaatoonyire na ūndū wa thakame ya mbūri na njaū; nowe aatoonyire Handū-harīa-Hatheru-Mūno riita o rīmwe rīa kūigana na ūndū wa thakame yake we mwene, arīkītīe gūkūūra andū na ūkūūri ūrīa ūtagaathira. (aīōnios g166) **13** Thakame ya mbūri na ndegwa, na mūhu wa moori īcinītvo, ciaminjaminjīrio arīa marī na thaahu, nīciamatheragia na ikaniina thaahu mīrī yao. **14** Githī thakame ya Kristū, ūrīa werutire arī igongona rītarī kauūgū harī Ngai nī ūndū wa Roho wa tene na tene, ndīngīgītheria thamiri ciitū makīria nīguo itigane na ciiko iria cierekagīria mūdū gīkuū-inī, nīguo tūtungatagīre Ngai ūrīa ūtūūraga muoyo! (aīōnios g166) **15** Nī ūndū ūcio-rī, Kristū nīwe mūiguithania wa kīrīkanīro kīerū, nīguo arīa metītvo mahote kūgaīrwo igai rīrīa rīīranīrwo rītagaathira, kuona atī rīu nīakuīte arī mūkūūri wa kūmakūūra kuuma mehīa-inī marīa meekītvo kīrīkanīro-inī kīrīa kīa mbere. (aīōnios g166) **16** Tondū ha ūhorō ūkonī kwīgaya-rī, nī kwagīrīre kūmenyeke wega atī ūcio wīgaīte nīakuīte, **17** nī ūndū kwīgaya kūgīaga na hīnya rīrīa mūdū ūrīa wīgaīte aarīkia gūkua;

kwigaya gütirī hinya rīria rīothe ūria wīgaite arī muoyo. **18** Ūguo noguo o nakio kīrikanīro kīa mbere gītingāgīre na hinya hatarī thakame. **19** Hīndī īria Musa aarīkie kūhe andū othe maathani mothe marīa maandikītwo watho-inī-rī, nīoire thakame ya njaū, o hamwe na maaī, na guoya mūtune, na mathīgī ma mūthobi akīminjaminjīria ibuku rīa gīkūnjo o na andū othe. **20** Akīmeera atīrī, “Ino nīyo thakame ya kīrikanīro, kīria Ngai amwathīte mwathikagīre.” **21** Ningī o ūndū ūmwe, akīminjaminjīria Hema-ya-Gūtūnganwo thakame o hamwe na indo iria ciothe ciahūthagīrwo gūtungatīra Ngai nacio. **22** Na ti-itherū, kūringana na watho hakuhi indo ciothe itheragio na thakame, na hatarī gūitwo gwa thakame-rī, gütirī kūrekerwo kwa mehia. **23** Nī ūndū ūcio, nī kwagīrīre mīhaano ya indo iria irī igūrū itheragio na magongona macio, no indo cia igūrū cio nyene itheragio na magongona mega kūrī macio. **24** Nīgūkorwo Kristū ndaatoonyire handū-haria-haamūre haakītwo na moko ma andū hahaanaine na handū harīa ha ma; nowe aatoonyire igūrū kuo kwene, kūrīa rīu arūgamīte mbere ya Ngai nī ūndū witū. **25** O na ndaatoonyire igūrū nīguo erutage igongona kaingī kaingī ta ūria mūthīnjīri-Ngai mūnene aatoonyaga Handū-haria-Hatheru-Mūno o mwaka arī na thakame itarī yake mwene. **26** Kūngīrī ūguo-rī, Kristū angītūūruga anyariiragwo kuuma rīria thī yombirwo. No rīu, matukū-inī maya ma kūrīgīrīria, nīaguūranīrio riita rīmwe rīa kūigana nīguo eherie wīhia na ūndū wa kwīruta atuīke igongona we mwene. (aiōn g165) **27** Na o ta ūria gūtūitwo atī andū makuage o riita rīmwe, na thuutha wa ūguo magatuirwo ciira-rī, **28** ūguo no taguo Kristū aarutirwo igongona riita o rīmwe nīguo eherie mehia ma andū aingī; nake nīakaguūranīrio riita rīa keerī, no tigeetha akuue mehia, no nīgeetha arehere arīa mamwetagīrīra ūhonokio.

10 Rīu-rī, watho no kīruru kīa maūndū mega marīa magooka, no ti mūhianīre wa maūndū marīa mo mene. Nī ūndū ūcio watho ndūngīhota gūtūma magongona marīa maratagwo o mwaka o mwaka mategūtīgithīrio

matūme andū arīa mookaga kūhooya Ngai magīrīre kūna. **2** Tondū korwo nī kwahotekire-rī, githī magongona macio matingāgītīgire kūrutagwo? Nīgūkorwo arīa maahooyaga nīmangīatheretio rīmwe rīa kūigana, na matingīacookire gwīcuukīra mehia mao. **3** No rīrī, magongona macio maarī ma kūrīrikanania mehia mwaka o mwaka, **4** tondū gūtingīhoteka thakame ya ndegwa na ya mbūri yeherie mehia. **5** Nī ūndū ūcio, hīndī īria Kristū ookire gūkū thī, oigire atīrī: “Wee ti magongona na maruta weriragīria, no nī mwīrī wahaarīrīrie; **6** ndwakenirio nī maruta ma njino, o na kana maruta ma kūhoroheria mehia. **7** Hīndī īyo ngiuga atīrī, ‘Nī ūyū haha, o ta ūria ūhorowakwa wandikītwo ibuku-inī rīa gīkūnjo, atīrī: njūkīte gwīka wendi waku, Wee Ngai.’” **8** Mbere oigire atīrī, “Magongona na maruta, na maruta ma njino, o na maruta ma kūhoroherio mehia, ti mo weriragīria, o na kana ūgakenio nīmo” (o na gūtūika watho nīwaathanīte maratagwo). **9** Ningī akiuga atīrī, “Nī ūyū haha, njūkīte gwīka wendi waku.” Eeheragia ūhorowakwa nīguo ahaande ūcio wa keerī. **10** Na nī ūndū wa kwenda kūu-rī, nītūtūtūtwo atheru nī ūndū wa igongona rīa mwīrī wa Jesū Kristū rīria aarutire ihinda rīmwe rīa kūigana. **11** Mūthenya o mūthenya mūthīnjīri-Ngai o wothē arūgamaga na akaruta mawīra make makonīi kīrīra kīa Ngai, agakīruta magongona o ro macio kaingī kaingī, no nī magongona matangīhota kweheria mehia. **12** No rīrī, mūthīnjīri Ngai ūyū aarīkia kūruta igongona rīmwe rīa kūigana rīa kweheria mehia, nīaikarire thī guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai. **13** Kuuma hīndī īyo nīatūūruga etereire o nginya rīria thū ciake igaatūuo gaturwa ka makinya make, **14** nī tondū na ūndū wa igongona rīu rīmwe, nīatūmīte arīa maratūuo atheru magīrīre kūna nginya tene. **15** O nake Roho Mūtheru nīatumbūragīra ūhorowayū. O mbere akoiga atīrī: **16** “Gīkī nīkīo kīrikanīro kīria ngaarīkanīra nao thuutha wa matukū macio, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. Nīngēkīra mawatho makwa ngoro-inī ciao, na ndīmaandike meciiria-inī mao.” **17** Ningī agacooka akoiga atīrī: “Ndigacooka kūrīrikana mehia mao na

ciiko ciao cia ūremi o rī o rī.” 18 Na rīrī, rīrīa mwanyariiragwo. 33 Mahinda mamwe mehia marīkia kūrekanīrwo-rī, gūtingīcooka kūrutwo igongona rīngī rīa kweheria mehia. 19 Nī ūndū ūcio, ariū na aarī a lthe witū, kuona atī tūrī na mwīhoko wa gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno, na ūndū wa thakame ya Jesū, 20 tondū nīatūhingūrīre njīra njerū na īrī muoyo ya kūhītūkīra gītambaya-inī, nakīo nīkīo mwīrī wake, 21 na kuona atī nī tūrī na mūthīnjīrī-Ngai mūnene mūno ūrīa ūrūgamīrīre nyūmba ya Ngai-rī, 22 nītūkuhīrīre Ngai tūrī na ngoro itarī na ūhinga, na tūyūrītūwo nī wītīkio kūna, nacio ngoro ciitū iminjāminjīrio nīguo tūtherio thamiri ciitū ciage ūcuuke nayo mīrī iitū īthambītio na maāi matheru. 23 Ningī nītūrūmiei ūhorō wa kūrīgīrīro kīrīa tuumbūrāga tūtegūthangania, nīgūkorwo ūrīa wīranīre kīranīro kīu nī mwīhokeku. 24 Hamwe na ūguo, nītūwīcūūranie ūrīa tūngīarahūrāna o mūdū na ūrīa ūngī ūhorō-inī wa kwendana na gwīka ciiko njega. 25 Na ningī tūtīgatige kūnganaga hamwe, ta ūrīa andū amwe mamenyerete gwīkaga, no nītūmanagīrīriei mūdū na ūrīa ūngī, na makīria mūno tondū wa ūrīa mūkuona atī Mūthenya ūcio nīūrakuhīrīria. 26 Tondū tūngīthīi na mbere na kwīhia na ūtūrīka thuutha wa kūmenya ūhorō-ūrīa-wa-ma-rī, gūtīrī na igongona rīngī rīa kweheria mehia rītigaire, 27 tiga o gweterera tūrī na guoya ciira o na mwaki ūrīrīmībūkaga ūrīa ūkaaniina thū cia Ngai. 28 Mūdū ūrīa wothe wareganaga na watho wa Musa ooragagwo atekūguīrwo tha na ūndū wa ūira wa andū eerī kana atatū. 29 Mūgwīciiria mūdū aagīrīrwo nīkūherithio mūno makīria atīa, ūrīa ūrangīrīrie Mūrū wa Ngai thī, na agatua atī thakame ya kīrikanīro īrīa aatheretio nayo ti theru, na agacooka akaruma Roho ūrīa ūheanaga wega wa Ngai? 30 Nīgūkorwo nītūū ūrīa woigire atīrī, “Kūrīhanīria nī gwakwa, na nī nīi ngaarīhanīria,” na ningī akiuga atīrī, “Mwathani nīwe ūgaatuīra andū ake ciira.” 31 Nī ūndū wa kūguoyohia mūno mūdū gūkumbatwo nī Ngai ūrīa ūrī muoyo. 32 Ririkanai matukū ma tene thuutha wanyu kwarīrwo nī ūtheri, ūrīa mweyūmīrīrie mbaara nene

rīrīa mwanyariiragwo. 33 Mahinda mamwe mwathīnagio mbere ya kīrīndī mūkīrumagwo; na mahinda mangī nīmwanīitanagīra na arīa meekagwo ūguo. 34 Ningī nīmwaiguagīra arīa mohetwo njeera tha, na mūgetīkagīra gūtunywo indo cianyu mūkenete, tondū nīmwamenyete atī inyuī mwarī na ūtonga ūngī mwega makīria na wa gūtūūra. 35 Nī ūndū ūcio, mūtigate ūmīrīru ūcio wanyu; nīgūkorwo nīkamūrehere uumithio mūnene. 36 Mwagīrīrwo nīgūkīrīrīria, nīguo mwarīkia gwīka ūrīa Ngai endaga, mūkaamūkīra kīrīa eeranīre. 37 Nīgūkorwo kahinda kanini gaathira-rī, “Ūrīa ūroka nīegūka, na ndegūtīra. 38 No mūdū wakwa ūrīa mūthingu agaātūūra muoyo nī ūndū wa gwītīkia. Na angīgacooka na thuutha, ngoro yakwa ndīgakenio nīwe.” 39 No ithuī tūtīrī a thiritū ya arīa macookaga na thuutha makora, no tūrī a thiritū ya arīa metīkagia, makahonokio.

11 Rīu-rī, gwītīkia nīkūgīa na ma ya maūdū marīa twīrīgīrīre, na kūmenya na ma atī maūdū marīa tūtonaga marī ho. 2 Ūndū ūcio nīguo watūmire andū arīa maarī kuo tene magathīrīrio. 3 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, nītūmenyaga atī thī yothe yombirwo na kiugo kīa Ngai, na nī ūndū ūcio indo iria cionagwo itiathondekirwo kuuma kūrī indo iria cionekanaga. (aiōn g165) 4 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, Habili nīarutīre Ngai igongona rīega gūkīra rīa Kaini. Na nī ūndū wa gwītīkia nīagathīrīrio ta mūdū mūthingu rīrīa Ngai aaheanire ūira mwega nī gwītīkīra maruta make. Na nī ūndū wa gwītīkia o na rīu no aaragia o na gūtūika nīakuire. 5 Na ūndū wa gwītīkia-rī, Enoku nīeherīrio mūtūūrīre-inī ūyū, nīguo ndagacame gīkū; na ndacookire kuonwo tondū Ngai nīamweherīrie. Nīgūkorwo ataneherio, nīagathīrīrio atī aarī mūdū wakenagia Ngai. 6 Na rīrī, gūtārī na wītīkio gūtingīhoteka gūkenia Ngai, tondū mūdū ūrīa wothe ūūkaga harī we no nginya etīkie atī nī kūrī Ngai, na atī nīwe ūheaga arīa othe mamūcaragia na kīyo iheo ciao. 7 Nī ūndū wa gwītīkia-rī, hīndī irīa Nuhu aamenyithirio ūhorō wa maūdū marīa matoonekete-rī, nīakire thabina arī na wītīgiri

wa ngoro nĩguo ahonokie andũ a nyũmba yake. 21 Nĩ undũ wa Nĩ undũ wa gwiĩtikia gwake nĩatũĩĩre thĩ ciira, na agĩtuĩka mũgai wa ũthingu ũrĩa uumanaga na gwiĩtikia. 8 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, Iburahĩmu rĩrĩa eetirwo athĩĩ bũrũri ũrĩa aaheagwo ũtuĩke igai rĩake, nĩathĩkire na agĩthĩĩ, o na akorwo ndaamenyaga kũrĩa aathiiaga. 9 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, agĩtuĩka mĩtũũri bũrũri-inĩ wa kĩĩranĩro ahaana ta mũgeni bũrũri-inĩ wene; aatũũraga hema-inĩ, o undũ ũmwe na Isaaka na Jakubu, arĩa maarĩ agai a kĩĩranĩro kũ hamwe nake. 10 Nĩgũkorwo nĩataanyaga kuona itũũra rĩrĩ na mĩthingi mĩrũmu, rĩrĩa mũthondeki na mwaki warĩo nĩ Ngai. 11 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, Iburahĩmu, o na gũtuĩka nĩatindĩkite matukũ, nake Sara aarĩ thaata, nĩahothithirio gũtuĩka ithe wa mwana tondũ nĩatũite atĩ ũrĩa weranĩire kĩĩranĩro kũ aarĩ mwĩhoheku. 12 Na nĩ undũ ũcio kuuma harĩ mũndũ ũyũ ũmwe, o na aarĩ ta mũndũ mũkuũ-rĩ, gũgĩciarwo njiaro nyingĩ o ta njata cia igũrũ, o na ta mũthanga ũrĩa ũtangĩtarĩka ũrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria. 13 Andũ aya othe maatũũire marũmitie wĩtikio nginya rĩrĩa maakuire. Matiigana kũhingĩrio maũndũ marĩa meerĩrwo; no nĩmamonaga marĩ o kũraya na makamakenera. Nao nĩmoimbũraga atĩ o nĩ ageni na agendi gũkũ thĩ. 14 Andũ arĩa moigaga maũndũ ta macio monanagia atĩ nĩ gwetha methaga bũrũri ũrĩa ũrĩ wao kĩũmbe. 15 Korwo nĩmeeciiragia ũhoru wa bũrũri ũrĩa moimĩte-rĩ, nĩ mangĩagĩte na mweke wa gũcooka kuo. 16 Handũ ha ũguo, o meeriragĩria bũrũri mwega kũrĩ ũcio, naguo nĩ bũrũri wa igũrũ. Nĩ undũ ũcio Ngai ndaconokaga gwiĩtwo Ngai wao, nĩgũkorwo nĩahaarĩrie itũũra inene nĩ undũ wao. 17 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, Iburahĩmu, rĩrĩa aageririo nĩ Ngai, nĩarutire Isaaka atũĩke igongona. ũcio werĩrwo ciĩranĩro nĩehaarĩrie kũruta mũrũ wake wa mũmwe igongona, 18 o na gũtuĩka Ngai nĩamwĩrĩte atĩrĩ, “Rũciaro rũrĩa rũgeetanio nawe rũkoima harĩ Isaaka.” 19 Iburahĩmu nĩatũite na ngoro atĩ Ngai no ariũkie mũndũ mũkuũ, na nĩ undũ ũcio no kwĩrwo na ngerekano atĩ nĩacookeirio Isaaka ta oimĩte kũrĩ arĩa akuũ. 20 Na undũ wa gwiĩtikia-rĩ, Isaaka nĩarathimire Jakubu na Esaũ akĩratha ũhoru wa matukũ mao ma thuutha. 21 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, Jakubu, rĩrĩa aarĩ hakuĩ gũkua, nĩarathimire ariũ a Jusufu, o mũndũ riita rĩake, na akĩhooya Ngai enyĩtĩrĩre mũthĩgi wake. 22 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, Jusufu, nake, ihinda rĩake rĩa mũthia rĩakuhĩrĩria, nĩaririe ũhoru wa gũthaama kwa andũ a Isiraeli kuuma bũrũri wa Misiri, na agĩathana ũhoru ũkonĩ mahĩndĩ make. 23 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, aciari a Musa nĩmamũhithire ihinda rĩa mĩeri itatũ kuuma aaciarwo tondũ nĩmoonire aarĩ mwana mwega, na matietigĩrĩre watho wa mũthamaki. 24 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, Musa rĩrĩa aatuĩkire mũndũ mũgima nĩaregire gwiĩtwo mũrũ wa mwarĩ wa Firaũni. 25 Nĩathuurire kũnyariiranĩrio hamwe na andũ a Ngai, handũ ha gwĩkenia na mĩago ya wĩhia ya ihinda inini. 26 We nĩatũire atĩ kũmenwo nĩ undũ wa Kristũ nĩ uumithio mũnene gũkĩra ũtonga wa Misiri, nĩ tondũ nĩacũthagĩrĩria gũkaaheo kĩheo. 27 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, nĩoimire Misiri ategwĩtigĩra marakara ma mũthamaki; nĩakirĩrĩrie tondũ nĩoonire ũrĩa ũtonekaga. 28 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, nĩarũmirie gĩathĩ kĩa Bathaka na ũhoru wa kũminjaminjanĩrio gwa thakame, nĩguo mwanangi wa marigithathi ndakae kũhutia marigithathi ma andũ a Isiraeli. 29 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, andũ nĩmatuĩkanĩirie Iria Itune taarĩ thĩ nyũmũ maagereire; no rĩrĩa andũ a Misiri maageririe gwĩka ũguo, makĩrindanio nĩ maaĩ. 30 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, thingo cia Jeriko nĩciagũire andũ maarĩkia gũcithiũrũrũka matukũ mũgwanja. 31 Nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, mũmaraya ũrĩa wetagwo Rahabu, tondũ wa kũnyiita athigaani ũgeni, ndoraganĩrio na andũ arĩa maarĩ aremi. 32 Ingiuga atĩa ũngĩ? Ndirĩ na ihinda rĩa kũheana ũhoru wa Gideoni, na wa Baraka, na wa Samusoni, na wa Jefitha, na wa Daudi, na wa Samũeli, o na wa anabii, 33 acio othe nĩ undũ wa gwiĩtikia-rĩ, nĩmatoririe mothamaki, na magũka maũndũ ma kĩhooto, na makĩngwatĩra kĩrĩa kĩeranĩrwo; nao makĩhinga mĩrũũthi tũnua, 34 na makĩhoria mwaki warĩrĩmbũkaga, na makĩhonokio matikaniinwo na rũhiũ rwa njora; ũhinyaru wao wagarũrwo ũgĩtuĩka hinya; ningĩ

maarũire na ũcamba mbaara-inĩ na magĩtooria mbũtũ cia ita cia ndũrĩrĩ ingĩ. **35** Nao andũ-a-nja makĩriũkĩrio andũ ao arĩa maakuĩte, magĩcooka muoyo. Andũ angĩ nao nĩmaregire kũrekererio, makĩnyariirwo nĩgeetha makaariũkio magĩe na muoyo mwega makĩria. **36** Andũ angĩ nĩmanyũrũrĩrio na makĩhũũrwo na iboko, o na angĩ makĩohwo na mĩnyororo na magĩkio njeera. **37** Nĩmahũũrĩrwo na mahiga; o na magĩatũranio na thoo maita meerĩ; ningĩ makĩũragwo na hiũ cia njora. Maathiiaga mehumbĩte njũa cia ng'ondũ na cia mbũri, na marĩ ngĩa, na makanyariirwo, o na magekagwo ũũru; **38** thĩ ndĩamaagĩrĩre. Moorũũraga werũ-inĩ na irĩma-inĩ, o na ngurunga-inĩ na miungu-inĩ ya thĩ. **39** Andũ aya othe nĩmagathĩrĩrio nĩ ũndũ wa wĩtikio wao, no gũtirĩ o na ũmwe wao wahingĩrio kĩĩranĩro kĩrĩa kĩeranĩrwo. **40** Ngai nĩatũhaarĩrie ũndũ mwega makĩria nĩgeetha andũ acio matigatuuoo aagĩrũ ithuĩ tũtarĩ hamwe nao.

12 Nĩ ũndũ ũcio, kuona atĩ nĩtũrigiicĩrio nĩ aira aingĩ ũguo mahaana ta itu inene-rĩ, nĩtũwĩyũrei kĩrĩa gĩothe gĩtũritũhĩre, o na wĩhia ũrĩa ũtũrigiicaga mũno, na tũgĩteng'ere ihenya rĩrĩa tũgĩrwo mbere iitũ tũkĩrĩrĩrie. **2** Nĩtũcũthĩrĩrie Jesũ, ũrĩa mwambĩrĩria na mũkinyanĩria wa gwtĩkia gwtĩwũ, ũrĩa nĩ ũndũ wa gĩkeno kĩrĩa aigĩrwo mbere yake-rĩ, nĩoomĩrĩrie kwambwo mũtharaba-inĩ, atekũũria gũconorwo, na rĩu aikarĩte thĩ guoko-inĩ kwa ũrio gwa gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Ngai. **3** Rĩu-rĩ, cũraniai ũhoru wa ũcio wakĩrĩrĩrie ngarari nyingĩ ũguo kuuma kũrĩ andũ ehia, nĩgeetha mũtikananoge kana mũũrwo nĩ hinya. **4** Inyuĩ mũkĩgiana na mehia-rĩ, mũtirĩ mũrarũa o nginya mũgaita thakame. **5** Na nĩmũriganĩrwo nĩ kiugo gĩa kũmũmĩrĩria kĩrĩa kĩmwaragĩria ta ciana ciake, atĩrĩ: “Mũrũ wakwa, ndũkahũthie irũithia rĩa Mwathani, o na ndũkoorwo nĩ hinya hĩndĩ rĩa egũgũkũũma, **6** nĩgũkorwo Mwathani nĩarũithagia arĩa endete, na akaherithia ũrĩa wothe etikĩrĩte atuĩke mwana wake.” **7** Inyuĩ kiragĩrĩrai mathũna marĩ taarĩ irũithia; nĩgũkorwo Ngai aramwĩka ũguo ta mũrĩ ciana ciake. Nĩ ũndũ-rĩ, nĩ mwana ũrikũ ũtarũithagio nĩ ithe? **8** Mũngikĩaga kũrũithio

(na gũtirĩ mũndũ ũtarũithagio), inyuĩ mũkĩrĩ ciana cia mũtũmia wa njĩra, no ti ciana ciake. **9** Ningĩ-rĩ, ithuothe twanakorwo na maithe maitũ marĩa maatũciarire na mũciarĩre wa mwĩrĩ, arĩa maatũrũithagia na ithuĩ tũkamatĩia nĩ ũndũ wa ũguo. Tũkĩagĩrĩre kwĩnyiihĩria atĩa Ithe wa maroho maitũ nĩguo tũtũũre muoyo! **10** Maithe maitũ nĩmatũrũithirie gwa kahinda kanini o ta ũrĩa moonaga kwagĩrĩre; no Ngai atũrũithagia tũteithĩke, nĩguo tũgwatanĩre nake ũtheru wake. **11** Gũtirĩ irũithia rĩonekaga rĩ rĩega ihinda-inĩ ta rĩu, tiga rĩrĩ rĩa o ruo. No thuutha-inĩ-rĩ, nĩrĩciaraga magetha ma ũthingu na thayũ harĩ andũ arĩa merutaga narĩo. **12** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tambũrũkiai moko manyu marĩa macunjurĩte, na maru manyu marĩa maregeru nĩguo magĩe hinya. **13** “Rũngariai njĩra cia magũrũ manyu,” nĩgeetha ũrĩa ũthuaaga ndakae kuonja, no nĩ kaba ahonio. **14** Mwĩrutanĩriei mũno gũikarania na andũ othe na thayũ, na gũtuĩka atheru; tondũ hatarĩ ũtheru-rĩ, gũtirĩ mũndũ ũkoona Mwathani. **15** Menyererai gũtikagĩe mũndũ o na ũmwe wanyu ũkwaga gũkinyĩrwo nĩ Wega wa Ngai, na mũtigitikĩrie ũndũ mũũru ũhaana ta mũri wa mũtĩ mũrũrũ ũkũre thĩĩnĩ wanyu, ũcooke kũrehe thĩĩna na ũthaahie andũ aingĩ. **16** Tigĩrĩrai nĩmuona atĩ gũtirĩ o na ũmwe wanyu mũhũũri maraya, kana mũndũ ũtetigĩrĩte Ngai ta Esaũ, ũrĩa wendirie igai rĩa ũrigithathi wake nĩ ũndũ wa irio cia irĩa rĩmwe. **17** Thuutha-inĩ, ta ũrĩa mũũũ, hĩndĩ rĩa eendire kũgaya kĩrathimo gĩa, nĩaregirwo. Ndaahotire kuona kamweke ga kwĩrira, o na gwatuĩka nĩacaririe kĩrathimo kũu na maithori. **18** Mũtiũkĩte kĩrĩma-inĩ kĩrĩa kĩngĩhutio, na kĩrĩa kĩaakana mwaki; o kũu kĩrĩ na nduma, na gĩgathimba, o na kĩrĩ na kĩhuhũkanio; **19** ningĩ kũrĩa kũrĩ mũgambo wa coro, o na kana mũgambo waragia na ciugo iria arĩa maaciguire maathaithanire matikaheo ũhoru ũngĩ o na ũmwe, **20** tondũ matingĩomĩrĩrie ũrĩa gwathanĩtwo, atĩrĩ; “O na nyamũ ĩngĩhutia kĩrĩma kũu, no nginya ĩhũũrwo na mahiga ikue.” **21** Handũ hau haarĩ na ũndũ wa kũguoyohia mũno, ũũ atĩ Musa nĩoigire atĩrĩ, “Nĩndĩrainaina mũno nĩ guoya.” **22** No inyuĩ mũũkĩte Kĩrĩma-inĩ gĩa Zayuni, itũũra inene rĩa

Ngai ūria mūtūura muoyo, na nīrio Jerusalemu ya Igūrū. Nīmūūkite kīungano-inī gīa gīkeno kīrī araike ngiri na ngiri, **23** kūrī kanitha wa marigithathi, aīa marītwa mao maandikītwo kūrīa Igūrū. Mūūkite kūrī Ngai, ūria mūtūiri andū othe ciira, na kūrī maroho ma andū aīa athingu matuikīte akinyanīru kūna, **24** na kūrī Jesū ūria mūguithania wa kīrikanīro kīria kīerū, o na kūrī thakame īria yakūminjaminjanīrio īria yaragia kiugo kīega gūkīra thakame ya Habili. **25** Menyererai mūtikarege ūria ūkwaria. Angikorwo matiigana gwithara hīndī īria maaregire ūria wamakaanagia arī gūkū thī-rī, githī ithuī tūtingikīaga o makīria gwithara, tūngīkihutātīra ūria ūtūkaanagia arī igūrū? **26** Hīndī īyo-rī, mūgambo wake nīwainainirie thī, no rīu nīeranīire akoiga atīrī, “Ihinda rīngī to thī iiki ngainainia, no nīngainainia igūrū o narīo.” **27** Ciugo ici, “ihinda rīngī,” ironania kweherio gwa kīria kīngīenyenyeka, nacio nī indo iria ciūmbītwo, nīgeetha kīria gītangīenyenyeka gītūire. **28** Nī ūndū ūcio tondū tūramūkīra ūthamaki ūtangīenyenyeka-rī, nītūcookiei ngaatho na tūhooyage Ngai na njīra īria yagīrīire, tūkīmūtīaga na tūkīmwtīgāra, **29** nīgūkorwo “Ngai witū nī mwaki ūniinanaga.”

13 Ikaragai mwendaine ta ariū na aarī a lthe witū. **2** Mūtikanariganīrwo nīgūtuga ageni, nī ūndū andū amwe tondū wa gwīka ūguo maananyiita araike ūgeni matekūmenya. **3** Ririkanagai andū aīa mohetwo o ta muohetwo hamwe nao, o na mūrīrikanage aīa marathīinio taarī inyuī ene mūranyamario. **4** Ūhoru wa kūhikania nīwagīrīrwo nīgūtīio nī andū othe, naguo ūrīrī wa aīa mahikanītie ndūgathaahio; nīgūkorwo Ngai nīagaciirithia aīa othe matharagia, na ahūūri-maraya othe. **5** Ikaragai mūtegūkorokera mbeeca, na mūiganagwo nī kīria mūrī nakīo, tondū Ngai oigīte atīrī, “Ndirī hīndī ngaagūtiganīria; na ndigagūtirika o narī.” **6** Nī ūndū ūcio no tuuge tūmūrīrie atīrī, “Mwathani nīwe mūndeithia; ndingītīgāra. Mūndū-rī, nī atīa angīhota kūnjika?” **7** Ririkanagai atongoria anyu aīa maamūheire ūhoru wa Ngai. Cūranagai ūhoru wa maciaro ma mīkarīre yao, na mwīgerekanagerie nao ūhoru-

inī wa gwītīkia kwao. **8** Jesū Kristū atūūruga atekūgarūrūka, ira, na ūmūthī, o na nginya tene. (aiōn g165) **9** Mūtikaheenagīrīrio nī mīthemba yothe ya morutani mageni. Nī wega ngoro ciitū ciikīragwo hinya nī Wega wa Ngai, na ti na ūndū wa kūrīa irio cia magongona iria itagunaga aīa macirīaga. **10** Ithuī nī tūrī na kīgongona kīria andū aīa matungataga kūu hema-inī īyo matarī na rūtha rwa kūrīaga magongona marīa marutagīrwo ho. **11** Mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene akuuaga thakame ya nyamū akamītware Handū-haria-Hatheru-Mūno ituīke ya kūhoroheria mehia, no mīrī ya nyamū icio icinagīrwo nja ya itūūra. **12** Ūguo no taguo Jesū aanyariirīrwo nja ya kīhingo gīa itūūra inene, nīgeetha andū matheragio nī thakame yake. **13** Nī ūndū ūcio-rī, nītumagarei tūthīi kūrī we kūu nja ya itūūra, tūkuuanīire nake gīconoko kīria we aakuire. **14** Nīgūkorwo gūkū tūtīrī na itūūra inene rītagaathira, no tūcaragia itūūra inene rīria rīgooka thuutha-inī. **15** Nī ūndū ūcio-rī, nītūthīi na mbere kūrūtīra Ngai igongona rīa kūmūgooca nī ūndū wa Jesū tūtegūtīgithīria, na nīrio itunda rīa tūnua tūrīa tuumbūruga rītwa rīake. **16** Na mūtikanariganīrwo nī gwīkaga wega, o na kūgayanaga kīria mūndū arī nakīo na andū aīa angī, nīgūkorwo magongona ta macio nīmo makenagia Ngai. **17** Athīkagīrai atongoria anyu, na mwīnyīihagīrie wathani wao. Maikaraga meiguīte nī ūndū wa mīoyo yanyu taarī o makoorio ūhoru wanyu. Maathīkagīrei nīgeetha wīra wao ūgatuīka gīkeno, no ti mūrigo, nīgūkorwo ūndū ūcio ndūngītūika wa kūmūguna. **18** Tūhooyagīrei. Tūrī na ma atī thamirī ciitū itirī na ūcuuke, na nītūkwenda gūtūūra na mīkarīre mīega maūndū-inī mothe. **19** Nīngūmūthaita mūno mūhooyage nīgeetha hotithio gūcooka kūrī inyuī o narua. **20** Nake Ngai mwene thayū, ūria wariūkirie Mwathani witū Jesū, ūria Mūrīthi ūria mūnene wa ng’ondū, akīmūruta kūrī aīa akuū na ūndū wa thakame ya kīrikanīro kīria gīa tene na tene-rī, (aiōnios g166) **21** aromūhe kīndū o gīothe kīega gīa kūmūhotithia gwīka ūria endaga, na aroeka thīinī witū maūndū marīa mamūkenagia thīinī wa Jesū Kristū, nake arogoocagwo tene

na tene. Amení. (aiōn g165) 22 Ndamūthaitha ariū
na aarī a Ithe witū, mūkirīrīrie ciugo ciakwa cia
kūmūtaara nīgūkorwo ndamwandikīra o marūa
makuhī. 23 Nīngwenda mūmenye atī mūrū wa
Ithe witū Timotheo nīarekereirio. Nake angīūka
narua, nītūrīūka nake kūmuona. 24 Geithiai
atongoria anyu othe na andū othe, a Ngai. Andū
a kuuma Italia nīmamūgeithia. 25 Wega wa Ngai
ūrogīa na inyuī inyuothe.

Jakubu

1 Nĩ nĩ Jakubu, ndungata ya Ngai na ya Mwathani Jesũ Kristũ, Ndĩramwandĩkĩra inyuĩ a mĩhĩrĩga ĩrĩa ikũmi na ĩrĩ mũhurunjĩtwo thĩ yothe: Nĩdamũgeithia. **2** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, rĩrĩa rĩothe mwakorwo nĩ magerio ma mĩthemba mĩingĩ-rĩ, tuagai atĩ ũguo nĩ gĩkeno gĩtheri. **3** tondũ nĩmũũĩ atĩ kũgerio kwa wĩtikio wanyu kũrehaga gũkĩrĩrĩa. **4** Rekei gũkĩrĩrĩa kwanyu kũrute wĩra wakuo, nĩgeetha mĩtuĩke andũ aagĩrũrũ kũna na agima, mĩtarĩ na ũndũ mwagĩte. **5** Na rĩrĩ, mũndũ wanyu angĩkorwo aagĩte ũũgĩ-rĩ, nĩahooe Ngai, ĩrĩa ũheaga andũ othe na ũtaana, na atarĩ na ũũru ngoro, nake nĩekũheo ũũgĩ ũcio. **6** No rĩrĩa ekũhooya-rĩ, nĩahooe etĩkitie, na ndagathanganie, tondũ mũndũ ũrĩa ũthanganagia ahaana ta ikũmbĩ rĩa iria inene, rĩrĩa rĩhurutagwo nĩ rũhuho na rĩkarũgarũũgio. **7** Mũndũ ũcio ndageciirie atĩ nĩakaheo kĩndũ o nakĩ nĩ Mwathani; **8** ũcio nĩ mũndũ wa ngoro igĩrĩ, ũtarĩ hĩndĩ akĩndagĩria maũndũ-inĩ mothe marĩa ekaga. **9** Mũrũ kana mwarĩ wa lthe witũ ũrĩa wĩnyĩhagia aagĩrĩrwo nĩ kwĩraha nĩ ũndũ nĩatũũgĩrĩtio. **10** No ũrĩa mĩtongu nĩerahage nĩ ũndũ wa kũnyĩhio gwake, tondũ agaathira ta ihũa rĩa gĩthaka. **11** Nĩgũkorwo riũa rĩrathaga rĩrĩ na ũrugarĩ mũhiũ wa gũcina narĩo rikahoohia mũmera; nakĩo kĩro kiaguo gĩgaitika na ũthaka waguo ũkanangwo. ũguo no taguo mũndũ ũrĩa mĩtongu akaahwererekeria o akĩrutaga wĩra wake. **12** Kũrathimwo-rĩ, nĩ mũndũ ũrĩa ũũmagĩrĩria rĩrĩa ekũgerio, tondũ aatooria magerio, nĩakaheo thũmbĩ ya muoyo ĩrĩa Ngai erĩre arĩa mamwendete. **13** Hĩndĩ ĩrĩa mwagerio, mũndũ o naũ ndakanoige atĩrĩ, “Ngai nĩarangeria.” Nĩgũkorwo Ngai ndangĩhota kũgerio nĩ ũũru, o nake mwene ndageragia mũndũ o na ũrĩkũ; **14** no rĩrĩ, mũndũ nĩkũgerio ageragio hĩndĩ ĩrĩa ekũguucĩrĩrio na akaheenererio nĩ merĩrĩria make mooru. **15** Namu merĩrĩria marĩkia kũgĩa nda, maciaraga mehia; namu mehia hĩndĩ ĩrĩa maakũra biũ, magaciara gĩkuũ. **16** Ariũ na aarĩ a lthe witũ inyuĩ nyenda mũno-rĩ, mĩtikanahenio. **17**

Kĩheo gĩothe kĩa na gĩkinyanĩru kiumaga igũrũ, gĩkũrũkite kuuma kũrĩ lthe wa motheri ma igũrũ, ũrĩa ũtagarũrũkaga ta ciĩruru iria igarũrũkaga. **18** Nĩwe watũciarire nĩ kwenda na ũndũ wa ũhoro-ũrĩa-wa-ma, nĩguo tũtuĩke ta maciaro ma mbere ma indo ciothe iria ombire. **19** Ariũ na aarĩ a lthe witũ inyuĩ nyenda mũno, menyai ũũ: O mũndũ nĩahĩuhage gũthikĩrĩria, no ndakahiuhage kwaria o na kana kũrakara, **20** nĩgũkorwo marakara ma mũndũ matirehaga mĩtũũrĩre wa ũthingu ũrĩa Ngai endaga. **21** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, eheriai maũndũ mothe marĩ magigi, na ũũru ũrĩa ũkĩrĩrĩrie kũingĩha, na mwĩnyĩhĩtie, mwĩtikĩre kiugo kĩria kĩaanditwo thĩĩnĩ wanyu, o kĩrĩa kĩngĩmũhonokia. **22** Mũtigatuĩke o a gũthikagĩrĩria kiugo tu, no tuikai a gwĩka ũrĩa kiugĩte, nĩguo mĩtikehenie inyuĩ ene. **23** Mũndũ o wotha ũthikagĩrĩria kiugo no ndekaga ũrĩa kiugĩte-rĩ, ahaana ta mũndũ ũrĩa wĩroraga ũthiũ na gĩcicio, **24** na thuutha wa kwĩrora, agethĩra na akariganĩrwo o narua nĩ ũrĩa ahaana. **25** No mũndũ ũrĩa ũroraga wega watho ũrĩa mũkinyanĩru kũna ũrĩa ũheanaga wĩyathi, na agathiĩ na mbere gwĩka ũguo, atekũriganĩrwo nĩ ũrĩa aigũite no akawĩkaga-rĩ, ũcio nĩarĩrathimagĩrwo maũndũ marĩa ekaga. **26** Mũndũ o wotha angĩtua mũndũ wa ndini no aremwo nĩ gwatha rũrĩmĩ rwake-rĩ, mũndũ ũcio nĩ kwĩheenia eheenagia, na ũndini wake nĩ wa tũhũ. **27** ũndini ũrĩa Ngai lthe witũ etikagĩra atĩ nĩ mũtheru na ndũrĩ na mahĩtia nĩ ũyũ: nĩ kũroraga ciana cia ngoriai na atumia a ndigwa hĩndĩ ĩrĩa marĩ mathĩina-inĩ mao, na ningĩ mũndũ etheemage ndagathũkio nĩ maũndũ ma gũkũ thĩ.

2 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, ta etikia thĩĩnĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we ũrĩa ũrĩ riiri-rĩ, tigagai gũthutũkanagia andũ nĩ ũndũ wa maũthĩ mao. **2** Tondũ-rĩ, ĩ hihi kũngĩũka mũndũ kĩũngano-inĩ kĩanyu ekĩrite gĩcũhĩ gĩa thahabu na nguo njega, na gũũke mũndũ mũthĩĩni ũtehumbĩte nguo njega-rĩ, **3** na inyuĩ mũhe ũcio wĩhumbĩte nguo njega gĩtĩio, mũmwĩre atĩrĩ, “Haha harĩ na gĩtĩ kĩa gĩa gũĩkarĩra,” no mwĩre mũndũ ũcio mũthĩĩni atĩrĩ, “Wee rũgama harĩa,” kana, “Ikara haha magũrũ-inĩ makwa,” **4**

githi mũtiagĩthutũkania inyuĩ ene, na mwatuĩka atuanĩri ciira marĩ na meciiria mooru? **5** Ariũ na aarĩ a lthe witũ inyuĩ nyenda mũno, ta thikĩrĩrai: Githĩ Ngai ndathuurĩte arĩa monagwo marĩ athĩĩni gũkũ thĩ nĩguo matuĩke itonga ũhoru-inĩ wa wĩtikio na magairwo ũthamaki ũrĩa erĩire arĩa mamwendete? **6** No inyuĩ nĩ mũnyararaga arĩa athĩĩni. Githĩ ti itonga imũhinyagĩrĩria? Githĩ ti o mamũtwaraga igooti-inĩ na hinya? **7** Ningĩ githĩ ti o macambagia rĩitwa rĩria rĩrĩ gĩtĩio, o rĩu rĩa ũrĩa mĩrĩ ake? **8** Angĩkorwo nĩmũhingagia watho ũrĩa mĩtue nĩ mũthamaki ũrĩa wandikĩtwo Maandiko-inĩ atĩrĩ, “Enda mũndũ ũrĩa ũngĩ o ta ũrĩa wĩyendete wee mwene,” nĩmũwĩkaga wega. **9** No angĩkorwo mũtĩĩagĩra andũ maũthĩ-rĩ, nĩ kwĩhia mwĩhagia na mĩrĩ atuĩre nĩ watho atĩ mĩrĩ aagarari watho. **10** Nĩgũkorwo ũrĩa wotho ũhingagia watho wotho, no akahĩngwo nĩ kaũndũ o kamwe ka guo, mũndũ ũcio nĩagararĩte watho wotho. **11** Tondũ ũrĩa woigire atĩ, “Ndũkanatharanie,” nowe woigire atĩ, “Ndũkanoragane.” Rĩu-rĩ, ũngĩaga gũtharania no ũragane-rĩ, wee nĩũtuĩkite mwagarari wa watho. **12** Aragiai na mwĩkage maũndũ manyu o ta mĩrĩ arĩa magaatũrwo ciira nĩ watho ũrĩa ũheanaga wĩyathi, **13** tondũ mũndũ ũrĩa ũtuanĩire ciira atekũiguanĩra tha-rĩ, ũcio nake agaatuĩrwo ciira atekũiguĩrwo tha. Nacio tha nĩĩtooragia ũtuanĩri wa ciira! **14** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, gũkĩrĩ na uumithio ũrĩkũ mũndũ angĩaga atĩ arĩ na wĩtikio, no ndarĩ na ciĩko? Wĩtikio ũcio wakĩmũhonokia? **15** Mũrũ wa lthe witũ kana mwarĩ wa lthe witũ angĩkorwo ndarĩ na nguo cia kwĩhumba, kana irio cia kũrĩa o mũthenya, **16** nake ũmwe wanyu amwĩre atĩrĩ, “Thĩĩ na wega; gĩa na ũrugarĩ na ũrĩe wega,” no ndarĩ ũndũ aamũteithia nguo mabataro-inĩ make ma mwĩrĩ-rĩ, ũndũ ũcio ũkĩrĩ na uumithio ũrĩkũ? **17** ũguo no taguo wĩtikio mũtheri ũtarĩ na ciĩko ũhaana, nĩ mũkuũ guo mwene. **18** No mũndũ no oige atĩrĩ, “Wee-rĩ, ũrĩ na wĩtikio; na nĩĩ ndĩ na ciĩko.” Nyonia wĩtikio waku ũrĩa ũtarĩ na ciĩko, na nĩĩ nĩngũkuonia wĩtikio wakwa na ũndũ wa ũrĩa njĩkaga. **19** Wee nĩwĩtikĩtie atĩ Ngai no ũmwe. ũguo nĩ wega! O nacio ndaimono

nĩciĩtikĩtie ũguo, na ikainaina. **20** Wee kĩrimũ gĩkĩ, nĩ ũira ũrakĩenda wa kuonania atĩ wĩtikio ũtarĩ na ciĩko nĩ wa tũhũ? **21** Githĩ lburahĩmu, ithe witũ wa tene, ndaatũrwo mũthingu nĩ ũndũ wa ũrĩa eekire rĩrĩa aarutire mĩriũ Isaka kĩgongona-inĩ? **22** Mũtigũkĩona atĩ wĩtikio wake nĩ warutire wĩra hamwe na ciĩko ciake, naguo wĩtikio wake ũgĩtuuo mũiganĩru kũna nĩ ũndũ wa ciĩko icio ciake. **23** Namo Maandiko makĩhingio marĩa moigĩte atĩrĩ, “lburahĩmu agĩĩtikia Ngai, nakuo gwĩtikia kũu gũgĩtũma atuuo mũthingu,” nake agĩtwo mĩrata wa Ngai. **24** Nĩmũkuona atĩ mũndũ atuagwo mũthingu nĩ ũndũ wa ũrĩa ekaga, no ti ũndũ wa wĩtikio wiki. **25** O nake Rahabu ũrĩa warĩ mũmaraya-rĩ, githĩ ndaatũrwo mũthingu nĩ ũndũ wa ũrĩa eekire hĩndĩ rĩa aanyĩitire athigaani arĩa ũgeni na akĩmooneneria njĩra ĩngĩ ya kũũrĩra? **26** O ta ũrĩa mwĩrĩ ũtarĩ na roho ũrĩ mũkuũ-rĩ, ũguo noguo wĩtikio ũtarĩ ciĩko ũrĩ mũkuũ.

3 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, ti aingĩ anyu magĩrĩrwo nĩ gũtuĩka arutani, tondũ nĩ mũũĩ atĩ ithuĩ arĩa tũrutanaga nĩtũgaatuĩrwo ituĩro rĩa hinya gũkĩra andũ arĩa angĩ. **2** lthuothe nĩtũhĩngĩcagwo nĩ maũndũ maingĩ. Mũndũ angĩkorwo ndarĩ na mahĩtia thĩĩnĩ wa maũndũ marĩa aragia-rĩ, ũcio nĩ mũkinyanĩru kũna, na nĩahotete kũrĩra mwĩrĩ wake wotho. **3** Hĩndĩ rĩa tweekĩra mbarathi mĩkwa tũnua nĩguo itwathĩkĩre-rĩ, nĩtũhotaga kũgarũra nyamũ ĩyo ĩrĩ yotho. **4** Ningĩ ta rorai ũhoru wa marikabu ũrĩ ta kĩonereria. O na gũtuĩka nĩ nene na itwaragwo nĩ rũhuho rũrĩ na hinya-rĩ, nĩgarũragwo na gathukani kanini, ikarorio o kũrĩa mũtwarithia wacio ekwenda gũcĩroria. **5** ũguo no taguo rũrĩmĩ rũhaana. Nĩ kĩĩga kĩnini kĩa mwĩrĩ, no nĩ rwiĩkagĩrĩra mũno. Ta mwĩciĩriei ũrĩa mũtitũ mũnene ũgwatagio mwaki nĩ gathandĩ o kanini. **6** Ningĩ rũrĩmĩ nĩ mwaki, tondũ rũiyũrĩte mĩthemba yotho ya maũndũ wa waganu thĩĩnĩ wa ciĩga cia mwĩrĩ. Rũthũkagia mwĩrĩ wotho, rũkagwatia mwaki mũtũũrĩre wotho wa mũndũ, naruo rwene rũkoragwo rũmundĩtio mwaki nĩ Jehanamu. (Geenna g1067) **7** Nyamũ cia mĩthemba yotho, na nyoni, na nyamũ iria itambaga thĩ, na nyamũ cia iria-inĩ rĩrĩa

inene ciothe nīhooreragio na cianahoorerio nī mündū, **8** no gūtīrī mündū o na ūrīkū ūngihota kūhooreria rūrīmī. Nīruo kindū kīuru gītāngikindīria na rūiyūrītwo nī thumu wa kūūragana. **9** Tūgoocaga Mwathani, o we Ithe witū, na rūrīmī, na tūkaruma andū naruo, o acio mombītwo marī na mūhianīre wa Ngai. **10** Kanua o kau-rī, no ko koimaga ūgooci na gakoima irumi. Ariū na aarī a Ithe witū, ūguo tīguo kwagīrīre gūtūika. **11** Kai maaī mega na maaī ma cumbī mangītherūka kuuma gīthima kīmwe? **12** Ariū na aarī a Ithe witū, mūkūyū no ūhote gūciara ndamaiyū, kana mūthabibū ūciare ngūyū? O nakīo gīthima kīa maaī ma cumbī gītīngītherūka maaī mega. **13** Thīinī wanyu-rī, nūū ūrī na ūūgī na agataūkīrwo nī maūndū? Mündū ūcio nīakīonanie maūndū macio na ūndū wa mūtūūrīre wake mwega, na ciiko ciikīitwo na nījira ya kwīnyihia kūrīa kuumanaga na ūūgī. **14** No mūngīkorwo ngoro-inī cianyu nī mūtūūrāgia ūiru na ūhorō wa kwenda kwīyambatīria-rī, mūtīkae kwīrahīra ūndū ūcio kana mūtūike a gūkaana ūhorō wa ma. **15** “Ūūgī” ta ūcio tīguo ūikūrūkaga uumīte igūrū, no nī wa thī īno, na ti wa kīiroho, ūcio nī ūūgī wa mūcukani. **16** Nīgūkorwo harīa harī na ūiru na ūhorō wa kwenda kwīyambatīria-rī, hau nīho hakoragwo na ngūī na ciiko ciothe cia waganu. **17** No ūūgī ūrīa uumaga igūrū o mbere nī mūtheru; ningī nīwendete thayū, na nīūcaayanagīra, na nīwīnyihagia, na nī ūiyūrītwo nī tha na maciaro mega, ningī ndūthutūkanagia, na ndūrī ūhinga. **18** Nao ateithūrani arīa mahaandaga thayū-rī, magethaga maciaro ma ūthingu.

4 Atīrīrī, nī kī gītūmaga kūgīe na mbaara na ngūī thīinī wanyu? Githī itiumaga merīrīria-inī manyu marīa marūaga thīinī wanyu? **2** Mwīriragīria kindū no mūkaaga kūgīa nakīo. Ningī mūūraganaga na mūgacumīkīra, no mūtīngīhota kūgīa na kīrīa mūkwenda. Mūtetanagia na mūkarūa. Mūgakīaga kuona kindū tondū wa kwaga kūhooya Ngai. **3** Hīndī irīa mwahooya-rī, nīm wagaga kūheo, tondū mūhooyaga mūrī na muoroto mūūru, tondū mwendaga mūtītangage kīrīa mwahao na maūndū ma gwīkenia. **4** Inyuī atharania

aya, kai mūtooī atī kūgīa ūrata na thī nī kūgīa ūthū na Ngai? Nī ūndū ūcio mündū o wothē ūthuuraga kūgīa ūrata na thī nīkūgīa ūthū ya Ngai. **5** Kana mūgwīciiria Maandīko maaragia ūhorō ūtarī na gītūmi, atī roho ūrīa Ngai aatūmire ūtūūrage thīinī witū nī ūiguaga ūiru mūno? **6** No nīatūheaga wega wake makīria. Kīu nīkīo gītūmaga Maandīko moige atīrī: “Ngai nīareganaga na arīa etīī no arīa menyīihagia nīo aheaga wega wake.” **7** Nī ūndū ūcio mwīnyīihagīriei Ngai. Reganagai na mūcukani, nake nīekūmūūrīra. **8** Kuhīrīriai Ngai, nake nīekūmūkuhīrīria. Mwīthambei moko manyu inyuī ehia, na mūtherie ngoro cianyu inyuī andū a ngoro igīrī. **9** Iguai kīeha, mūcakaē, na mūgīrike. Garūrai mītheko yanyu itūike macakaya, nakīo gīkeno kīanyu kīgarūrūke gītūike kīeha. **10** Mwīnyīihīriei Mwathani, nake nīekūmūtūūgīria. **11** Ariū na aarī a Ithe witū, tigai gūcambania mündū na ūrīa ūngī. Ūrīa wothē waragia ūhorō wa gūcambia mūrū kana mwarī wa ithe kana akamūtūira ciira-rī, nī watho acambagia na akaūtūira ciira. Hīndī irīa ūgūtūira watho ciira-rī, ndūkoragwo ūkīhingia watho, no ūkoragwo ūrī mūtuanīri ciira. **12** Kūrī Mūheani wa watho, na Mūtuanīri ciira o ūmwe, o we ūrīa ūrī na ūhoti wa kūhonokia na kūniinana. No wee-rī, ūkīrī ū nīguo ūtūire mündū ūrīa ūngī ciira? **13** Rīu ta thikīrīriai, inyuī mugaga atīrī: “Ūmūthī kana rūciū nītūgūthī itūūra rīna tūikare kuo mwaka ūmwe, tūrute wīra wa wonjoria kuo, tūgīe na mbeeca.” **14** No rīrī, inyuī mūtīū ūrīa gūgaatuika rūciū. Muoyo wanyu ūkīrī kī? Inyuī mūrī o kībīi kīria kīonekaga o kahinda kanini, gīgacooka gīgathira biū. **15** Handū ha ūguo-rī, mwagīrīrwo nī kugaga atīrī, “Mwathani angīenda-rī, nī tūgūtūura muoyo na twīkage ūndū ūyū na ūyū.” **16** No rīu inyuī nī kwīraha mwīrahaga mūrī na nguthi. Mwīraho ta ūcio wothē nī mūūru. **17** Nī ūndū wa ūguo, mündū wothē ūūī gwīka wega na ndekaga-rī, ūcio nī kwīhia ehagia.

5 Rīu ta thikīrīriai, inyuī itonga ici, rīrai na mūgīrike tondū wa mathīina marīa maramūkora. **2** Ūtonga wanyu nī ūbuthīte, nacio nguo cianyu nī ndīe nī memenyi. **3**

Thahabu na betha cianyu nĩ irootete. Kūroota gwacio nĩ ūira wa atĩ nĩireganĩte na inyuũ, na nĩikũria mĩĩrĩ yanyu imũniine o ta mwaki. Inyuũ mwĩgĩire mũthithũ mũingĩ wa matukũ ma kũrigĩrĩria. **4** Atĩrĩrĩ! Mĩcaara ĩria mwaregire kũriha aruti a wĩra aĩa maamũrĩmĩire mĩgũnda nĩramũkaĩra. Gũkaya kwa aĩa maamũgetheire irio nĩgũkinyĩire matũ ma Mwathani Mwene hinya wothe. **5** Mũtũũrĩte gũkũ thĩ na mĩago na mũgĩkenagia. Inyuũ mwĩnooretie nĩ ūndũ wa mũthenya wa gũthĩnjwo. **6** Inyuũ nĩ mũtũĩrĩire andũ ciira na mũkamooraga matarĩ na mahĩtia, o acio matarĩ ūũru na inyuũ. **7** Nĩ ūndũ ūcio, ariũ na aarĩ a lthe witũ, kiragĩrĩriai, o nginya rĩria Mwathani agooka. Ta rorai ūria mũrĩmi etagĩrĩra mũgũnda wake ūrute irio iria irĩ bata, na agakirĩrĩria nginya ciurĩrwo nĩ mbura ya mbere o na ya keerĩ ategũthethũka. **8** O na inyuũ-rĩ, kirĩrĩriai na mwĩhaande wega, tondũ Mwathani arĩ hakuhĩ gũũka. **9** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, tigagai gũtetania, nĩgeetha mũtikanatuĩrwo ciira. Mũtuanĩri ciira arũngĩ o mũrango-inĩ! **10** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, mwĩruteĩ na maũndũ marĩa mooru anabii meekirwo, o acio maaragia thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani, naguo ūhoru ūcio ūtuĩke kĩonereria kĩanyu gĩa gũkirĩrĩria rĩria mũkũnyamario. **11** O ta ūria mũũĩ, acio maakirĩrĩrie-rĩ, tũmatuaga arathime. Nĩmũiguĩte ūhoru wa gũkirĩrĩria kwa Ayubu, na nĩmuonete ūria Mwathani eekire marigĩrĩrio-inĩ. Mwathani aiyũritwo nĩ ūtugi na tha. **12** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, igũrũ rĩa maũndũ mothe-rĩ, tigagai kwĩhĩta. Mũtikanehĩte na igũrũ kana na thĩ, o na kana na kĩndũ kĩngĩ o na kĩ. Inyuũ-rĩ, mwoiga “ĩĩ” nĩĩtuĩke ĩĩ, na mwoiga “Aca” nĩĩtuĩke aca, nĩguo mũtikae gũtuĩrwo ciira. **13** Nĩ harĩ mũndũ thĩinĩ wanyu wonete ūũru? Ūcio nĩahooe. Nĩ harĩ mũndũ ūkenete? Ūcio nĩaine nyĩmbo cia kũgooca. **14** Nĩ harĩ mũndũ thĩinĩ wanyu mũrũaru? Ūcio nĩete athuuri a kanitha mamũhooere na mamũhake maguta thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani. **15** Namo mahooya mangĩhooywo na wĩtikio nĩ megũtũma mũndũ ūcio mũrũaru ahone; Mwathani nĩekũmwarahũra. Angĩkorwo ehĩtie-rĩ, nĩekũrekerwo mehia make. **16** Nĩ ūndũ

ũcio umbũranagĩrai mehia manyu o mũndũ na ūria ūngĩ, na mũhooyanagĩre nĩgeetha mũhonagio. Ihooya rĩa mũndũ mũthingu nĩ rĩrĩ hinya na nĩ rĩtũmaga maũndũ manene mekĩke. **17** Elija aarĩ mũndũ o ta ithuĩ. Nake nĩahooire Ngai na kĩyo atĩ mbura ndĩkoire, nayo mbura ndĩoirire bũrũri-inĩ ūcio ihinda rĩa mĩaka ĩtatũ na nuthu. **18** Ningĩ agĩcooka akĩhooya, nakuo matu-inĩ gũkiuma mbura, nayo thĩ ĩgĩciara maciaro mayo. **19** Atĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, mũndũ ūmwe wanyu angĩagaga oime ūhoru-inĩ wa ma nake mũndũ ūngĩ amũgarũre-rĩ, **20** ririkanai ūũ: Mũndũ ūria wothe ūgarũraga mwĩhia kuuma njĩra-inĩ yake njũru-rĩ, nĩkũmũhonokia akaamũhonokia kuuma harĩ gĩkuũ na ahumbĩre mehia maingĩ.

1 Petero

1 Nĩ nĩ Petero, mūtūmwo wa Jesũ Kristũ, Ngũmwandikĩra marũa maya, inyuĩ arĩa Ngai eyamũrĩre, na mūtũũrĩte mũrĩ ageni gũkũ thĩ, na mũkahurunjũkĩra mabũrũri ma Ponto, na Galatia, na Kapadokia, na Asia, na Bithinia, **2** o inyuĩ mwathuurirwo kũringana na ũrĩa Ngai Ithe aamũmenyete o mbere, na akamũtheria nĩ ũndũ wa Roho, nĩguo mwathĩkagĩre Jesũ Kristũ, na mũminjaminjĩrio thakame yake: Wega na thayũ iromũingihĩra. **3** Ngai, o we Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, arogoocwo! Ngai nĩatũciarĩte rĩngĩ nĩ ũndũ wa tha ciake nyingĩ nĩguo tũgĩe na kĩrĩgĩrĩro kĩrĩ muoyo, nĩ ũndũ wa ũrĩa Jesũ Kristũ aariũkire akiuma kũrĩ arĩa akuũ. **4** Aatũciarire nĩguo tũgĩe na igai rĩria rĩtangĩbuttha, kana rĩthũke, kana rĩhwerereke, rĩria mũigĩrwo kũu igũrũ, **5** o inyuĩ mũgitĩrwo nĩ hinya wa Ngai nĩ ũndũ wa gwĩtikia, o nginya hĩndĩ irĩa ũhonokio ũgooka ũrĩa ũhaarĩrio gũkaaguũranĩrio ihinda rĩa mũthia. **6** Ũhoru ũcio nĩguo mũkenagĩra mũno, o na gwatuĩka rĩu nĩmũiguithĩtio kĩa kahinda kanini nĩkũgerio na magerio ma mĩthemba yothē. **7** Maũndũ maya mokĩte nĩgeetha wĩtikio wanyu woneke nĩ wa goro mũno gũkĩra thahabu, irĩa ithiraga o na yakorwo itheragio na mwaki, ningĩ ũmenyeke atĩ nĩ wa ma, na atĩ nĩũkarehe ũgooci, na riiri, na gĩtĩio hĩndĩ irĩa Jesũ Kristũ akaaguũranĩrio. **8** Nĩmũmwendete o na gũtuĩka mũtirĩ mwamuona; ningĩ mũkamwĩtikia o na gũtuĩka rĩu mũtiramuona, na mũkaiyũrwo nĩ gĩkeno gĩtangĩheanika ũhoru wakĩo, o kĩria kĩri riiri, **9** nĩgũkorwo nĩmũramũkĩra ũndũ ũrĩa mũtanyaga kuona nĩ ũndũ wa wĩtikio wanyu, na nĩguo ũhonokio wa ngoro cianyu. **10** Ũhoru ũcio wa ũhonokio-rĩ, nĩguo anabii, arĩa maarathaga ũhoru wa wega wa Ngai ũrĩa warĩ ũũke kũri inyuĩ, maacaragia na kĩyo, na makaũtuĩria na ũmenyereri mũnene, **11** makĩgeria kũmenya nĩ hĩndĩ irĩkũ Roho wa Kristũ ũrĩa warĩ thĩnĩ wao orotaga rĩria aarathaga ũhoru wa kũnyariĩrika gwa Kristũ na riiri ũrĩa ũkaarũmirĩra. **12** Nao nĩmaguũriĩrio atĩ to o ene meetungatagĩra, no nĩ inyuĩ maatungatagĩra, hĩndĩ irĩa maaragia

ũhoru wa maũndũ marĩa mwĩritwo rĩu nĩ arĩa maamũhunjĩrie Ũhoru-ũria-Mwega na ũndũ wa Roho Mũtheru ũrĩa watũmirwo kuuma igũrũ. Maũndũ macio nĩmo araike meriragĩria mũno kuona. **13** Nĩ ũndũ ũcio, ikaragai mwĩhaarĩrie meciiria-inĩ manyu; tuĩkai andũ a kwĩrigagĩrĩria merirĩria ma mwĩrĩ; na mũige kĩrĩgĩrĩro kĩanyu biũ harĩ wega ũrĩa mũkaaheo hĩndĩ irĩa Jesũ Kristũ akaaguũranĩrio. **14** Tuĩkai ciana cia gwathika, na mũtigatongoragio nĩ merirĩria mooru marĩa mwatũire namo mbere hĩndĩ irĩa mũtaamenyete Ngai. **15** No tondũ ũrĩa wamwĩtire nĩ mũtheru-rĩ, o na inyuĩ tuĩkai atheru maũndũ-inĩ mothe marĩa mũrĩkaga; **16** nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ: “Tuĩkai atheru, tondũ o na nĩ ndĩ mũtheru.” **17** Na rĩrĩ, tondũ inyuĩ mũkayagĩra Ngai mũkĩmwĩtaga Ithe wanyu, o we ũrĩa ũtuagĩra o mũndũ o mũndũ kũringana na wĩra wake ategũthutũkania-rĩ, gĩkaragei mũmwĩtigĩrĩte na mũkarage ta mũrĩ agendi gũkũ thĩ. **18** Nĩgũkorwo nĩmũũĩ atĩ rĩria mwakũũrwo mũtigane na mũtũũrĩre wa tũhũ ũrĩa mwatigĩrwo nĩ maithe manyu-rĩ, ti indo iria ibuthaga ta betha kana thahabu mwakũũrwo nacio, **19** no mwakũũrwo na thakame ya goro mũno ya Kristũ, ũrĩa wahaanaga ta gatũrũme gatarĩ na kĩmeni kana kaũũgũ. **20** Nake nĩwe wathuurĩtwo thĩ itanombwo, no nĩaguũranĩrio mahinda maya ma kũrigĩrĩria nĩ ũndũ wanyu. **21** Na inyuĩ nĩmwĩtikĩtie Ngai nĩ ũndũ wake, Ngai ũrĩa wamũriũkirie kuuma kũri arĩa akuũ na akĩmũhe riiri, nĩgeetha wĩtikio wanyu na mwĩhoko ikorwo irĩ o harĩ Ngai. **22** Na tondũ rĩu nĩmwĩtheretie nĩ ũndũ wa gwathĩkĩra ũhoru ũrĩa wa ma, na mũgatũka a kwendana kũna na ariũ na aarĩ a Ithe wanyu hatarĩ ũhinga-rĩ, inyuĩ ene endanagai biũ na ngoro cianyu. **23** Nĩgũkorwo nĩmũciarĩtwo rĩngĩ, no mũtĩciarĩtwo kuuma kũri mbeũ irĩa ibuthaga, no nĩ irĩa itarĩ ya kũbutha, na ũndũ wa kiugo kĩa Ngai kĩria kĩrĩ muoyo na gĩtũũraga tene na tene. (aiōn g165) **24** Tondũ rĩrĩ, “Andũ othe mahaana ta nyeki, na ũthaka wao wothē ũhaana ta mahũa ma mũgũnda; nyeki nĩhoohaga, namo mahũa magaitika, **25** no kiugo kĩa Mwathani gĩtũũraga

nginya tene.” Na kiugo kiu nikiō mwahunjirio.
(aiōn g165)

2 Nī ūndū ūcio-rī, ehierai rūmena ruothe na maheeni mothe, na ūhinga, na ūiru, na gūcambania o guothe. **2** Na mūtūike ta tūkenge mwīragīrie iria rīria rīega rīa kīroho, nīgeetha rīmūkūragie ūhonokio-inī wanyu, **3** tondū rīu nīmūcamīte, mūkaigua atī Mwathani nī mwega. **4** Ūkai kūrī we, o ūcio ihiga rīrī muoyo, o rīu rīaregirwo nī andū, no Ngai akīrīthuura, na nī rīa goro harī we, **5** o na inyuī, ta mahiga marī muoyo-rī, nī gwakwo mūraakwo mūtūike nyūmba ya kīroho, na mūtūike gikundi gītheru kīa athīnjīri-Ngai gīa kūrutaga magongona ma kīroho marīa mangītīkīrika nī Ngai nī ūndū wa Jesū Kristū. **6** Nīgūkorwo Maandiko moigīte atīrī: “Nīnjigīte ihiga Zayuni, ihiga ithuure rīa koine na rīa goro, na mūdū ūrīa ūmwīhokete ndagaacōnorithio.” **7** Na rīu kūrī inyuī arīa mwītīkītīe, ihiga rīrī nī rīa goro. No kūrī arīa matetīkītīe, “Ihiga rīria aaki maaregire nīrīo rītūikīte ihiga inene rīa koine,” **8** na nīngī atīrī, “Nīrīo ihiga rīria rītūmaga andū mahīngwo, na rwaro rwa ihiga rūrīa rūtūmaga magūe.” Mahīngagwo tondū wa kūrega gwathīkīra ūhorō, na noguo maathīrīrio. **9** No inyuī-rī, mūrī rūruka rūthuūrītwo, na thiritū ya athīnjīri-Ngai ya nyūmba ya ūthamaki, nīngī mūrī rūrīrī rwamūre, o na andū a Ngai kīūmbe, nīguo mwanagīrīre ūgōoci wa ūcio wamwītīre muume nduma-inī mūtōonye ūtheri-inī wake wa magegania. **10** Kūrī hīndī mwarī andū mataarī kiene, no rīu mūrī andū a Ngai; kūrī hīndī mwaagīte kūguīrwo tha, no rīu nīmūguīrīrwo tha. **11** Arata akwa nyenda mūno, ndamūthaitha mūrī ta ageni na agendi gūkū thī, mwīragīrīrie merīrīria marīa mooru ma mwīrī, o marīa marūaga na roho wanyu. **12** Tūūragai na mītūūrīre mīega mūrī gatagatī ka andū arīa matooī Ngai, nīgeetha o na mangīmūigīrīra atī nīmwīkīte ūūru, meonagīre ciiko cianyu njega na magakumia Ngai mūthenya ūrīa agooka. **13** Nī ūndū wa Mwathani-rī, athīkagīrai wathani o wothē ūrīa ūheanītwo thīnī wa andū: o na wakorwo nī wa mūthamaki, arī we mūnene igūrū rīa anene arīa angī othe,

14 o na kana nī wa abarūthi arīa matūmagwo nīwe nīguo maherithagie arīa mekaga ūūru na makagaathīrīria arīa mekaga wega. **15** Nīgūkorwo ūrīa Ngai endaga nī atī mwīkage wega nīguo mūkiragie mīario ya ūrimū ya andū arīa matarī ūndū mooī. **16** Tūūrai ta andū matarī ngombo, no mūtikanareke wīyathi wanyu ūtūike wa kūhithīrīra waganu; tūūragai mūrī ndungata cia Ngai. **17** Heagai mūdū o wothē gītīo kīria kīmwigīrīre: Endagai ngwatanīro ya andū arīa etikia, na mwītīgagīre Ngai, o na mūtīage mūthamaki. **18** Inyuī ngombo-rī, athīkagīrai anene anyu na mūmatīage mūno, na to arīa ega na maiguanagīra tha, no nī o na arīa mataiguanagīra tha. **19** Nīgūkorwo nī ūndū mwega mūdū angīkīrīrīria ruo o na akīnyariiragwo hatarī kīhoto tondū wa kūmenya ūrīa Ngai endaga. **20** No ūngīhūūrwo nī ūndū wa gwīka ūūru o na ūkīrīrīrie-rī, ūngīkīgaathīrwo kī? No ūngīnyariirwo nī ūndū wa gwīka wega na ūkīrīrīrie-rī, ūcio nī ūndū mwega maitho-inī ma Ngai. **21** Ūndū ūyū nīguo mwetīrwo, tondū Kristū aanyariirwo nī ūndū wanyu, akīmūtīgīra kīonereria nīguo mūgeragīre o makinya-inī make. **22** “We ndaigana kwīhia, o na kanua gake gatiigana kwaria maheeni.” **23** Hīndī irīa andū maamūrumaga, we ndaigana kwīrumīra; rīria aanyariiragwo, we ndaigana kūmehītīra. Handū ha ūguo-rī, we nī kweneana eneanaga kūrī ūrīa ūtuaga ciira na kīhoto. **24** We mwene nīakuuire mehīa maitū na mwīrī wake mūtī-igūrū, nīgeetha na ithuī tūkue ūhorō-inī wa mehīa, na tūtūure muoyo nī ūndū wa ūthingu; mītūnda irīa aahūūrīrwo nīyo itūmīte mūhone. **25** Nīgūkorwo mwatarī ta ng’ōndu itururīte, no rīu nīmūcookereire Mūrīithi na Mūrōri wa mīoyo yanyu.

3 O ūguo noguo o na inyuī atumia, mwagīrīrwo nī gwathīkagīra athuuri anyu, nīguo hangīkorwo harī amwe ao matetīkītīe kiugo kīa Ngai, mahote kūgarūrwo ngoro o na hatarī ciugo nī ūndū wa mītugo ya atumia ao, **2** nī ūndū wa kuonaga mītūūrīre yanyu ya ūthingu na ya gītīo. **3** Kwīgemia kwanyu gūtīgatuīke o kwa mwīrī, ta kūrama njuīrī, na kwīhumba

mathaga ma thahabu na nguo thaka, 4 no handū ha ūguo-rī, gemagiai mūdū ūrīa wa hitho wa ngoro thīinī, na ūgemu ūrīa ūtatheūkaga wa roho wa ūhooreri na wa gūkindīria. Kwīgemia kūu nīkuo kūrī bata mūno maitho-inī ma Ngai. 5 Nīgūkorwo ūguo nīguo atumia arīa atheru a tene arīa mehokete Ngai meegemagia, na ūndū wa gwathīkagīra athuuri ao ene, 6 o ta Sara, ūrīa waathīkagīra Iburahīmu na akamwītaga mwathi wake. Inyuī mūrī ciana ciake mūngīka ūrīa kwagīrīre mūtegwītīgīra. 7 O ūguo noguo o na inyuī athuuri mwagīrīrwo nīgūtūūrania na atumia anyu na nījira ya ūūgī, mūkīmatīīaga tondū nī aruti a wīra hamwe na inyuī, na tondū matirī hinya mūngī wa mwīrī ta inyuī, ningī tondū mūrī agai hamwe na atumia anyu a kīheo kīa ūtugi wa muoyo. Ikagai ūguo nīguo gūtīkagīe ūndū ūngīgīrīrīria mahooya manyu. 8 Ngīrīkīrīria, ngūmwīra inyuothe atīrī, mūtūūranagīe mūiguanīte mūdū na ūrīa ūngī; mūiguanagīre tha, ningī mwendanage ta ciana cia nyina ūmwe, na mūtūike ataana, na mūikarage mwīnyīihītie. 9 Tigagai kwīrīhīria ūūru na ūūru, kana kwīrumīra mwarumwo, no nī kaba mūrathimanage, tondū ūguo nīguo mwetīrwo, nīgeetha mūkaagāirwo kīrathimo. 10 Nīgūkorwo, “Mūdū ūrīa wothē ūngīenda gūtūūra muoyo na one matukū mega, no nginya arīgīrīre rūrīmī rwake kwaria ūūru, na mīromo yake kwaragia maheeni. 11 No nginya agarūrīke atige gwīka ūūru, na ekage o wega; no nginya acaragīe thayū na aūthingatage. 12 Nīgūkorwo maitho ma Mwathani maikaraga macūthīrīrie andū arīa athingu, na matū make magathīkagīrīria mahooya mao, no andū arīa mekaga ūūru, ūthiū wa Mwathani nīkūmookīrīra ūmookagīrīra.” 13 Atīrīrī, nūū ūngīmūwīka ūūru mūngīkorwo mūrī na kīyo gīa gwīka wega? 14 No rīrī, o na mūngīnyariirwo nī ūndū wa gwīka ūrīa kwagīrīre-rī, inyuī mūrī arathime. “Tigagai gwītīgīra maūdū marīa metīgagīra; mūtikanamake.” 15 No ngoro-inī cianyu-rī, mwīyamūrīrei Kristū atuīke Mwathani. Ikaragai mwīhaarīrie hīndī ciothe gūcookeria mūdū wothē ūrīa ūngīmūūria gītūmi gīa kīrīgīrīro kīrīa mūrī nakīo. No ikagai

ūguo mūrī na ūhooreri na gītīo, 16 mūrī na thamirī itegwīcuuka, nīgeetha arīa macambagia mītugo yanyu mīega tondū mūrī thīinī wa Kristū, maconokage nī ūndū wa gīcambanio kīu kīao. 17 Nī kaba kūnyariirwo nī ūndū wa gwīka wega, angīkorwo nī kwenda kwa Ngai, handū ha kūnyariirwo nī gwīka ūūru. 18 Tondū Kristū aakuire nī ūndū wa mehia ihinda o rīmwe rīa kūigana, ūrīa mūthingu agīkua nī ūndū wa arīa matarī athingu, nīguo atūtware kūrī Ngai. Ooragīrwo arī thīinī wa mwīrī, no ha ūhorō wa Roho, agīcookio muoyo, 19 agīthī arī na muoyo ūcio wa Roho akīhunjīria maroho marīa maarī njeera, 20 marīa maaremete kuuma o tene rīrīa Ngai aatūire etereire akīrīrīrie matukū-inī ma Nuhu, rīrīa thabina yaakagwo. Thīinī wayo haarī o andū anini, nao othe maarī andū anana tu, arīa maahonokirio maaī-inī, 21 namo maaī macio nīmo ngerekano ya ūbatithio ūrīa o na inyuī ūmūhonokagia, na ti ūhorō wa kweheria o gīko kīa mwīrī, no nī mwīhītwā wa thamirī itarī na ūcuuke kūrī Ngai. Kūbatithio kūu nīkuo kūmūhonokagia nī ūndū wa kūrīkio kwa Jesū Kristū, 22 ūrīa wathiire igūrū na rīu aikaraga guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai, nao arāika, na aathanī, o na maahinya magatuīka ma gwathagwo nīwe.

4 Nī ūndū ūcio, tondū Kristū nīanyariirwo mwīrī-inī-rī, o na inyuī kīhotorei mūrī na meciiria o ta macio aarī namo, tondū mūdū ūrīa ūrīkītie kūnyariirwo mwīrī nīatiganīte na mehia. 2 Nī ūndū wa ūguo, mūtūūrīre wake ūrīa ūtigarīte wa gūtūūra gūkū thī ndarītūūrāga nīguo ahingagīe merīrīria mooru ma mwīrī, no arītūūrāga nīguo ekage ūrīa Ngai endaga. 3 Tondū nīmūtūūrīre ihinda rīa kūigana mūgīkaga maūdū marīa andū arīa matetīkītie Ngai mendaga gwīka, namo nī ta mītūūrīre ya ūūra-thonī, na merīrīria mooru ma mwīrī, na ūrīū, na gūthīiaga maruga-inī ma waganu, o na ciathī-inī cia kūnyua njoohi, o na mūhooere ūrī thaahu wa kūhooya mīhianano. 4 Nao andū acio nīmagegaga mona atī mūtīranyīitanīra nao hīndī īrīa marakīrīrīria ūmaramari-inī ūcio wao, nao magakīmūcambagia. 5 Nao no nginya makaheana ūhorō wa maūdū

mao kūrī ūrīa wīhaariirie gūtuira ciira arīa marī muoyo na arīa makuīte. **6** Nīgūkorwo gīkī nīkio gītūmi kīrīa gīatūmire Ūhorō-ūrīa-Mwega ūhunjīrio o na andū arīa makuīte, nīgeetha ha ūhorō wa mwīrī magaatuīrwo ciira o ta ūrīa andū arīa angī magaatuīrwo, no ha ūhorō wa roho matūire muoyo o ta ūrīa Ngai atūūruga. **7** Ithirīro rīa maūndū mothe nīrikuhīriirie. Nī ūndū ūcio ikaragai mūrī na ūūgī wa ngoro, na mūkarage mūterīgītmo nīguo mūhotage kūhooya. **8** Ningī gūkīra maūndū mothe, ikaragai mwendaine mūno mūndū na ūrīa ūngī, tondū wendani nīuhumbagīra mehīa maingī. **9** Ningī mūtuganage mūtekūnuguna. **10** O mūndū nī ahūthīre kīheo o gīothe kīrīa amūkīrīte nīguo atungatagīre andū arīa angī, arī ta mūramati mwīhokeku wa wega wa Ngai wa mīthemba mīingī. **11** Mūndū o wothe angīkorwo akīaria-rī, nīarie taarī mūndū ūkūheana ciugo cia Ngai. Nake mūndū o wothe angīkorwo agītungata-rī, nīatungate na hīnya ūrīa ūheanagwo nī Ngai, nīgeetha Ngai agoocagwo maūndū-inī mothe thīinī wa Jesū Kristū. Nake nīwe ūgūtūūra arī na riiri na hīnya ngīnya tene na tene. Amenī. (aiōn g165) **12** Arata akwa nyenda mūno, mūtikagegio nī magerio marīa mūranyariirwo namo, taarī ūndū mūgeni ūrekīka thīinī wanyu. **13** No kenagai nīgūkorwo nī mūgwataniire thīinī wa kūnyariirīka gwa Kristū, nīgeetha mūkaiyūrīrīrwo nī gīkeno hīndī īrīa riiri wake ūkaaguūranīrio. **14** Kūrathimwo-rī, nī inyuī mūngīrumwo nī ūndū wa rīitwa rīa Kristū, nī ūndū Roho ūrīa ūrī na riiri, o we Roho wa Ngai, arī igūrū rīanyu. **15** Mūndū wanyu ndakananyariirwo ta mūūrangani, kana mūici, kana mūgeri ngero īngī o yothe, o na kana ta mūndū ūrīa witoonyagīrīria maūndū-inī ma andū angī. **16** No rīrī, mūndū angīnyariirwo tondū wa gūtuika Mūkristiano-rī, ndakanaconoke, no nīagooce Ngai tondū nīaheetwo rīitwa rūu. **17** Nīgūkorwo ihinda nī ikinyu ciira wambīrīrie gūtuīrwo andū a nyūmba ya Ngai; na angīkorwo ūkwambīrīria na ithuī-rī, gūgaagītūika atīa harī arīa mataathikagīra Ūhorō-ūrīa-Mwega wa Ngai? **18** Na rīrī, “Angīkorwo nī ūndū ūrī hīnya

mūndū ūrīa mūthingu kūhonoka-rī, naguo ūhorō wa mūndū ūrīa ūtetikītie Ngai na ūrīa mwīhia ūgaakihaana atīa?” **19** Nī ūndū ūcio-rī, andū arīa manyariirīkaga kūringana na ūrīa Ngai endete, nīmaheane mīoyo yao kūrī Mūūmbi wao ūrīa wa kwīhokeka, na mathīi na mbere gwīkaga maūndū mega.

5 Ndī na ūhorō ngwenda gūthaiitha athuuri a Kanitha arīa marī hamwe na inyuī, ndī mūthuuri wa Kanitha o tao, na ndī mūira wa kūnyariirwo gwa Kristū, o na ndī ūmwe wa gūkaagaīrwo riiri ūrīa ūkaaguūranīrio: **2** Atīrīrī, tuikai arīithi a rūūru rwa Ngai rūrīa mwīhokeirwo, mūgītungataga mūrī arori, na ti tondū wa kūringīrīrio, no nī ūndū wa kwīyendera, o ta ūrīa Ngai endaga mūtūike; mūtegūkorokera mbeeca, no mūtungatage mūrī na kīyo mūno; **3** mūtigetue anene a andū arīa mwīhokeirwo, no mūtūike cionereria njega kūrī rūūru rūu. **4** Na hīndī īrīa Mūrīithi ūrīa Mūnene akaaguūranīrio-rī, nīmūkaheo thūmbī ya riiri īrīa ītagatheūka o na rī. **5** O ūguo no taguo o na inyuī aanake mwagīrīrwo nī gwathikīra andū arīa akūrū. Inyuī othe-rī, ikaragai mwīnyiihaniirie mūndū na ūrīa ūngī, tondū-rī, “Ngai nīareganaga na arīa etīi no arīa menyiihagia nīamaheaga wega wake.” **6** Nī ūndū ūcio mwīnyiihagiei, mūrī guoko-inī kwa Ngai kūrīa kūrī hīnya, nīguo akaamūtūgīria hīndī īrīa njagīrīru yakinya. **7** Na mūmūrekagīrīrie maūndū manyu mothe marīa mamūtangaga, tondū nīwe ūmūrūmbūyagia. **8** Ikaragai mwīguite na mwīhūgage. Tondū-rī, thū yanyu mūcukani īcangacangaga ta mūrūūthi ūkūrarama ūgīcaria mūndū wa gūtambuura. **9** No rīrī, mūmwītiirie, mwīhaandite wega thīinī wa wītīkio, tondū nīmūmenyete atī ariū na aarī a Ithe wanyu gūkū thī guothe maranyariirīka o ta inyuī. **10** Nake Ngai mwene wega wothe, o we ūrīa wamwītire riiri-inī wake wa tene na tene thīinī wa Kristū, we mwene nīakamūcookereria, na amwīkīre hīnya, na amūtue arūmu na mūtangīenyenyeka, thuutha wa kūnyariirīka kahinda kanini. (aiōnios g166) **11** Naguo hīnya ūrotuika wake tene na tene. Amenī. (aiōn g165) **12** Ndamwandikīra marūa maya makuhi ndeithitio

nĩ Silivano, ũrĩa nduaga mŭrũ wa Ithe witũ mwĩhokeku, nĩguo ndĩmũmĩrĩrie, na heane ũira na ma atĩ ũhoro ũyũ nĩguo wega wa Ngai ũrĩa wa ma. Mwĩhaandei wega thĩinĩ waguo. **13** Kanitha ũrĩa ũrĩ gũkũ Babuloni, ũrĩa ũthuurĩtwo hamwe na inyuĩ, nĩwamũgeithia, o nake mŭrũ wakwa Mariko nĩamũgeithia. **14** Geithaniai mŭndũ na ũrĩa ũngĩ na ngeithi cia kĩmumunyano iria cia wendo. Thayũ ũrogĩa na inyuĩ inyuothe arĩa mŭrĩ thĩinĩ wa Kristũ.

2 Petero

1 Nĩ nĩ Simoni Petero, ndungata na mūtūmwo wa Jesū Kristū, Ngūmwandikīra marūa maya inyuĩ arĩa mūrīkitie kwamūkīra wītīkio wa goro o ta ūrĩa tūrī naguo nĩ ūndū wa ūthingu wa Jesū Kristū, ūrĩa arĩ we Ngai witū na Mūtūhonokia: **2** Wega na thayū iromūingīhira nĩ ūndū wa kūmenyana na Ngai, o na Jesū Mwathani witū. **3** Rīu-rī, hinya wake wa ūngai nītūtheete kīrĩa gīothe gītūbataragĩa nīguo tūhote gūtūūra muoyo na twīamūrīre Ngai, nĩ ūndū wa kūmenyana nake ūcio watwītire tūgīe na riiri wake mwene o na wagīrīru wake. **4** Nĩ ūndū wa maūndū macio-rī, nīatūheete maūndū manene mūno ma ciīranīro ciake cia goro, nīgeetha nĩ ūndū wacio mūgwatanagīre nake mūtūūrīre-inĩ wa ūngai wake na mwītheemage kuuma kūrī ūbuthu wa gūkū thī ūrĩa ūrehagwo nĩ merirīria mooru. **5** Na nĩ ūndū wa gītūmi kīu kīūmbe, kīrutanīriei mūno nīguo muonganīrīrie wītīkio wanyu na wagīrīru; naguo wagīrīru mūwonganīrīrie na ūmenyo; **6** naguo ūmenyo mūwonganīrīrie na kwīgīrīrīria merirīria ma mwīrī; nakuo kwīgīrīrīria merirīria macio-rī, mūkuonganīrīrie na gūkīrīrīria; nakuo gūkīrīrīria mūkuonganīrīrie na kwīyamūrīra Ngai; **7** nakuo kwīyamūrīra Ngai mūkuonganīrīrie na gūtuga ariū na aarĩ a Ithe witū; nakuo gūtuga ariū na aarĩ a Ithe witū mūkuonganīrīrie na wendani. **8** Nīgūkorwo mūngīgīa na mawega macio na mamūingīhīre mūno-rī, nīmarīgīragĩa mūgūtare kana mwage maciaro harĩ ūhoru wa kūmenya Mwathani witū Jesū Kristū. **9** No mūndū angīaga maūndū macio-rī, mūndū ūcio ndarona wega na nĩ mūtumumu, na nīariganīrwo atĩ aatheririo nīguo atigane na mehia make ma tene. **10** Nĩ ūndū ūcio, ariū na aarĩ a Ithe witū-rī, ikagīrai kīyo makīria nīguo mūtūme gwītuo kwanyu na gūthuurwo kwanyu kūrūme biū. Nīgūkorwo mūngīka maūndū macio-rī, gūtīrī hīndī mūkaagīa, **11** na nīmūgetīkīrio na ūtugi mūtoonye thīinĩ wa ūthamaki wa tene na tene wa Mwathani na Mūhonokia witū Jesū Kristū. (aīōnios g166) **12** Nĩ ūndū ūcio ngūtūūra ndīmūrīrikanagĩa maūndū

macio, o na mwakorwo nīmūmamenyete, na nīmūhaandītuo wega thīinĩ wa ūhoru wa ma ūrĩa mūrī naguo. **13** Na ngwīciiria nĩ kwagīrīre ndīmūrīrikanagie maūndū maya hīndī irĩa yothe ngūtūūra thīinĩ wa hema īno ya mwīrī ūyū, **14** tondū nīnjūū atĩ ica ikuhĩ nīngūmīaūra, o ta ūrĩa Mwathani witū Jesū Kristū aanyonirie. **15** Na nīngwīrutanīria mūno nyone atĩ ndaarīkia gūkua nīmūrīhotaga kūrīrikana maūndū maya hīndī ciothe. **16** Hīndī irĩa twamūmenyithirie ūhoru wa hinya na wa gūūka kwa Mwathani witū Jesū Kristū-rī, tūtiahūtīhīre ng'ano cia gwītungīra na wara, no ithuĩ nĩ kwīonera tweyoneire ūkaru wake na maitho maitū. **17** Nīgūkorwo nīaheirwo gītīno na riiri kuuma kūrī Ngai Ithe, hīndī irĩa mūgambo wamūkorire uumīte kūrī Ūrĩa Mwene Riiri ūrĩa Mūnene ūkiuga atīrī, “Ūyū nīwe Mūrū wakwa ūrĩa nyendete mūno; nĩ ngenaga mūno nĩ ūndū wake.” **18** Ithuĩ ene nītweigūrīre mūgambo ūcio ūkiuma igūrū hīndī irĩa twarī nake kīrīma-inĩ kīrĩa gītheru. **19** Na ningī ūhoru ūrĩa warathirwo nĩ anabii ūrĩa twī naguo nīwīkīrītuo hinya makīria, na no mwīke wega mūngīūthīkīrīria, ūhaana ta ūtheri ūkwara handū harĩ nduma, o nginya gūkīe nayo njata ya rūciinĩ īkenge ngoro-inĩ cianyu. **20** No mbere ya maūndū mothe-rī, no nginya mūmenye atĩ gūtīrī ūhoru wanarathwo Maandīko-inĩ Matheru ūngītaūrwo nĩ mūnabii na ūtaūri wake mwene. **21** Nīgūkorwo kīhumo kīa ūnabii gītioimanire na kwenda kwa mūndū, no andū nīmaririe ūhoru uumīte kūrī Ngai, o ta ūrĩa Roho Mūtheru aamatongoririe.

2 No rīrī, nĩ kwarī anabii a maheeni thīinĩ wa andū, o ta ūrĩa gūgaakorwo na arutani a maheeni thīinĩ wanyu. Nao nīmagatoonyia ūrutani wa maheeni wa gūthūkia andū na waara, o na makaane Mwathani ūrĩa wamagūrīre, na nĩ ūndū ūcio, merehere kwanangwo kwa narua. **2** Andū aingī nīmakarūmīrīra mīthīire yao ya ūūra-thoni na matūme njīra irĩa ya ma īcambio. **3** Ningī nĩ ūndū wa ūkoroku wao, arutani acio nīmagetongagĩa na inyuĩ na kūmwīraga ng'ano cia maheeni. Itūiro rīao rīa ciira rītūire rīmetereire, o na kwanangwo kwao gūtiikaraga ta gūkomete. **4** Nĩ ūndū-

rī, kuona atī Ngai ndaigana kūguīra araika arīa mehirie tha, no nīkūmaikia aamaikirie Jehanamu, akīmohithia marima-inī ma nduma maikarage kuo metereire ituīro-rī, (Tartaroō g5020) 5 ningī kuona atī ndaiguīrīre thī ya tene tha hīndī īrīa aarehire kīguū kīa maaī kūrī andū arīa maatūūraga kuo matetikītie Ngai, no akīgītira Nuhu, ūrīa warī mūhunja wa ūthingu na andū angī mūgwanja; 6 na angīkorwo nīatuīrīre matūūra ma Sodomu na Gomora ciira na ūndū wa kūmacina magītuika mūhu, na akīmatua kīonereria kīa ūrīa gūgaatuika kūrī andū arīa matetikītie Ngai; 7 na angīkorwo nīahonokirie Loti, mūdū warī mūthingu, na waiguithagio kīeha nī mītūūrīre ya ūūra-thoni ya andū acio aaganu, 8 (nīgūkorwo mūdū ūcio mūthingu, ūrīa waikaranagia nao o mūthenya, nīaiguithagio ruo ngoro-inī yake thingu nī ciīko cia waganu iria oonaga na akaigua); 9 angīkorwo ūguo nīguo kūrī-rī, Mwathani nīoi kūhonokia andū arīa meamūrīre Ngai kuuma magerio-inī, na kūiga andū arīa matarī athingu nginya mūthenya wa ciira ūkinye, o akīmaherithagia. 10 Na makīria harī andū arīa marūmagīrīra merirīria mooru ma mwīrī marīa marī magigi na makanyarara wathani o wothē. Andū acio nī ndūrīka na nī etīī na matiītīgagīra kūruma ciūmbe cia igūrū iria irī riiri; 11 no rīrī, o na gūtūika araika nī marī hinya na ūhoti makīria, matirumaga ciūmbe icio magīcithitangaga kūrī Mwathani. 12 No andū acio nīmarumanaga maūdū-inī marīa matooī. Mahaana ta nyamū itarī na meciiria, iria ciūmbītuo itarī na ūmenyo, na iciarītuo irī cia kūgwatio na kūniinwo, na o ta nyamūrī, o nao nī kūniinwo makaaniinwo. 13 Nao nīmakarīhwo ūūru na ūūru kūringana na ūrīa matūire mekaga. O monaga atī kūrīio mūthenya barigici nīkuo gwīkenia. Andū acio nī imeni na ūūgū, rīrīa megwīkenia maruga-inī mao ma ikeno hīndī īrīa mekūrīanīra na inyuī. 14 Marī na maithe maiyūrīte ūtharia, na matitigaga kwīhia; o maguucagīrīria andū arīa marī ngoro hūthū; o nī njorua cia ūkoroku, na nī rūciaro rūrumel! 15 Nīmatigīte njīra īrīa nūngarū makoora makarūmīrīra njīra ya Balamu wa Beori, ūrīa

wendaga mūno mūcaara wa gwīka ūūru. 16 No nīakūūmirwo nī ndigiri, nyamū ītaaragia, nī ūndū wa gwīka ūūru, īkīaria na mūgambo wa mūdū, na īkīrīra ūgūrūki wa mūnabii ūcio. 17 Andū acio nī ithima itarī maaī, na nī ibii iria itwaragwo nī kihuhūkanio. Nao no nduma nene makīria metereirio. (questioned) 18 Nīgūkorwo maaragia ndeto cia tūhū na cia mwītīio, makaguucagīrīria na merirīria mao mooru ma mwīrī o na ūūra-thoni andū arīa marethara moime thīinī wa arīa matūūraga mahītagia. 19 Mameeragīra gūkūurwo ūkombo-inī, o rīrīa o ene marī ngombo cia ūhoru wa kūbutha, nīgūkorwo mūdū nī ngombo ya ūndū ūrīa wothē ūmwathaga. 20 Mangīkorwo nīmetharīte kuuma thīinī wa maūdū marīa marī magigi ma gūkū thī nī ūndū wa kūmenyana na Mwathani na Mūhonokia witū, Jesū Kristū na ningī macooke kuohanio na maūdū na magatoorio nīmo-rī, mūtūūrīre wao wa marigīrīrio-inī ūgaakorwo ūrī mūūru gūkīra wa kīambīrīria. 21 Nī kaba matangīamenyete njīra ya ūthingu, gūkīra kūmīmenya na magacooka kūhutatīra watho ūrīa mūtheru maatigīrwo. 22 Ūhoru ūcio wao, nīwonanītio nī wa ma nī thimo iria ciugaga atīrī: “Ngui īcookagīrīra matahīko mayo,” na, “Ngūrwe ya mūgoma yathambio īcookaga īgathiī kwīgaragara mūtondo-inī.”

3 Arata akwa nyendete mūno, maya nī marūa makwa ma keerī kūrī inyuī. Na thīinī wamo meerī ndīmaandikīte marī ma kūmūrīkiania mwarahūke mūgīe na meciiria marīa magīrīru. 2 Nīngwenda mūrīrikane ciugo iria ciaririo tene nī anabii arīa atheru na watho ūrīa waheanirwo nī Mwathani na Mūhonokia witū na mūgīkinyīrio nī atūmwō anyu. 3 Mbere ya maūdū mothe, no nginya mūmenye atī matukū ma kūrigīrīria nīgūgooka anyūrūrania, manyūrūranagie na marūmagīrīre merirīria mao mooru. 4 Nīmakooranagia atīrī, “Gūūka gwake kūrīa eeranīire gūgaakinya-rī? Kuuma rīrīa maithe maitū maakuire, maūdū mothe mathiīaga na mbere o ta ūrīa maatarī kuuma rīrīa thī yombirwo.” 5 No nīmeriganīrie o na makīmenyaga atī o tene, nī ūndū wa kiugo kīa Ngai, kūūrīa igūrū nī kwagīre, nayo thī

ikũmbwo na maaĩ kuuma kũrĩ maaĩ. **6** Ningĩ maaĩ o macio no mo maarindanirie thĩ ya ihinda rĩu, na makĩmĩananga. **7** Ningĩ nĩ ūndũ wa kiugo o ro kũu, igũrũ na thĩ iria irĩ ho rĩu nĩciigĩrwo mwaki, igetererio mũthenya wa ciira, o na wa kwanangwo kwa andũ arĩa matetikĩtie Ngai. **8** No rĩrĩ, arata akwa nyendete mũno, mũtikariganĩrwo nĩ ūndũ ũyũ ũmwe, atĩ kũrĩ Mwathani mũthenya ũmwe no ta mĩaka ngiri, na mĩaka ngiri no ta mũthenya ũmwe. **9** Mwathani ndagondagĩrĩa kũhingia ciĩranĩro ciake, ta ũrĩa andũ amwe meciiragia atĩ nĩagondagĩrĩa. We nĩamũkiragĩrĩa, tondũ ndendaga mũndũ o na ũmwe oore, no endaga andũ othe merire. **10** No rĩrĩ, mũthenya wa Mwathani ũgooka o ta mũici. Mũthenya ũcio-rĩ, igũrũ nĩrikabuĩria na mũrurumo mũnene; nacio ciũmbe iria itũire kũu igũrũ nĩikaahĩa nĩ mwaki ithire, nayo thĩ na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ kuo nĩgacinwo ithire biũ. **11** Kuona atĩ indo ciothe nĩikaanangwo na njĩra iyo-rĩ, inyuĩ mũkĩagĩrĩrwo gũkorwo mũrĩ andũ a mũthemba ũrĩkũ? Inyuĩ mwagĩrĩrwo nĩgũtũũraga mũtũũrĩre mũtheru na wa kwĩyamũrĩra Ngai, **12** mũgĩtanyaga na mũkĩiriragĩrĩa mũthenya ũcio ũkinye narua. Mũthenya ũcio wakinya-rĩ, igũrũ nĩrikaanangwo na mwaki, na indo ciothe iria irĩ kuo ihĩe nĩ mwaki, itweke. **13** No kũringana na ũrĩa eeranĩire-rĩ, nĩtwĩrĩgĩrĩire igũrũ rĩerũ na thĩ njerũ, o kuo kũrĩa gũtũũraga ũthingu. **14** Nĩ ūndũ ũcio, inyuĩ arata akwa nyendete mũno, kuona atĩ nĩmwĩrĩgĩrĩire ūndũ ũyũ-rĩ, kĩĩrutanĩriei mũkoragwo mũtarĩ na kĩmeni, na mũtarĩ na ũcuuke, na mũrĩ na thayũ nake. **15** Menyai atĩ gũkirĩrĩa kwa Mwathani witũ nĩkuo gũtũmaga mũhonokio, o ta ũrĩa mũrũ wa lthe witũ Paũlũ, ũrĩa twendete aamwandĩkiire arĩ na ũũgĩ ũrĩa Ngai aamũhete. **16** Marũa-inĩ make mothe aandĩkĩte o ũhoru wa maũndũ macio. Marũa-inĩ make nĩ kũrĩ maũndũ mamwe maritũ mũno kũmenya, marĩa andũ arĩa matooi na arĩa matakĩndagĩrĩa mogomagia, o ta ũrĩa mogomagia Maandĩko marĩa mangĩ, nao makereherere mwanangĩko. **17** Nĩ ūndũ ũcio, arata akwa nyendete mũno, kuona nĩmũrikĩtie kũmenya maũndũ macio-rĩ, mwĩmenyererei

nĩguo mũtikaheenererio mũgũe muume ũhoru-inĩ wanyu wa gwĩkindĩra wega nĩ kũhĩthio nĩ mahĩtia ma andũ arĩa matamenyagĩrĩa watho. **18** No rĩrĩ, thĩĩĩ na mbere gũkũra thĩĩĩĩ wa wega na ũmenyo wa Mwathani na Mũhonokia witũ Jesũ Kristũ. Nake arotũũra arĩ na riiri rĩu na nginya tene! Amenĩ. (aiĩn g165)

1 Johana

1 Ūhoru ūrĩa warĩ kuo kuuma o kĩambĩrĩria, ūrĩa tũguĩte, na ūrĩa tuonete na maitho maitũ, na tũkawĩrorera, namo moko maitũ makaũhutia, o ūhoru ūcio wa Kiugo kĩa muoyo, nĩguo tũhunjagia. **2** Muoyo ūcio nĩwonithanirio; na ithuĩ nĩtũwonete na tũkaheana ūira wago, na ithuĩ tũkamũhunjagĩria ūhoru wa muoyo wa tene na tene, ūrĩa watũire na Ithe witũ, na ūkĩonithanio kũrĩ ithuĩ. (aĩōnios g166) **3** Ithuĩ tũmũhunjagĩria kĩrĩa tuonete na tũkaigua, nĩgeetha o na inyuĩ mũgĩe ngwatanĩro na ithuĩ. Nayo ngwatanĩro iitũ nĩ ngwatanĩro na Ithe witũ, o na Mũriũ Jesũ Kristũ. **4** Tũramwandikĩra maũndũ maya nĩguo gĩkeno giitũ kiĩganĩre. **5** Īno nĩyo ndũmĩrĩri ĩrĩa tũguĩte kuuma kũrĩ we, na nĩyo tũramũmenyithia, atĩ: Ngai nĩ ūtheri; thĩinĩ wake gũtirĩ nduma o na hanini. **6** Tũngiuga atĩ tũrĩ ngwatanĩro nake, tũgithiiga na mĩthĩire ya nduma-rĩ, ūguo nĩkũheenania, naguo ūhoru wa ma ndũtũuraga thĩinĩ witũ. **7** No tũngĩthĩi na ūtheri, o ta ūrĩa we arĩ ūtheri-inĩ, tũrĩ na ngwatanĩro mũndũ na ūrĩa ūngĩ, nayo thakame ya Jesũ, Mũrũ wake, nĩtũtheragia, tũgathirwo nĩ mehia mothe. **8** Tũngiuga tũtirĩ na mehia, nĩ kwĩheenia tũkwĩheenia, naguo ūhoru wa ma ndũrĩ thĩinĩ witũ. **9** Tũngiumbũra mehia maitũ-rĩ, we nĩ mwĩhokeku na nĩ wa kĩhotoo, na nĩegũtũrekeria mehia maitũ na atũtherie tũthirwo nĩ maũndũ mothe marĩa matarĩ ma ūthingu. **10** Tũngiuga tũtiĩhitie-rĩ, tũkũmũtua wa maheeni, naguo ūhoru wake ndũrĩ na handũ thĩinĩ witũ.

2 Twana twakwa nyendete, ngũmwandikĩra maũndũ maya nĩgeetha mũtikehagie. No mũndũ o na ū angĩhia-rĩ, nĩ tũrĩ na mũtũciirĩrĩ harĩ Ithe witũ, na nĩwe Jesũ Kristũ, Ūrĩa Mũthingu. **2** We nĩwe igongona rĩa kũhoroheria mehia maitũ, na to mehia maitũ moiki, no nĩ mehia ma andũ othe a thĩ. **3** Na ithuĩ nĩtũmenyaga atĩ nĩtũmũũĩ, angĩkorwo nĩtũthĩkagĩra maathani make. **4** Mũndũ ūrĩa uugaga atĩrĩ, “Nĩndĩmũũĩ,” no ndekaga ūrĩa aathanaga-rĩ, ūcio nĩ wa maheeni, na ūhoru wa ma ndũrĩ thĩinĩ wake. **5** No mũndũ o

wothe angĩathĩkĩra kiugo gĩake-rĩ, ti-itherũ wendo wa Ngai nĩmũkinyanĩru kũna thĩinĩ wake. Ūndũ ūyũ nĩguo ūtũmaga tũmenye atĩ tũrĩ thĩinĩ wake: **6** Ūrĩa wothe uugaga atĩ nĩatũire thĩinĩ wake-rĩ, no nginya athĩi na mĩthĩire ta ĩrĩa Jesũ aarĩ nayo. **7** Arata akwa endwa, ti riathani rĩerũ ndĩramwandikĩra, no nĩ riathani rĩrĩa rĩa tene, o rĩrĩa mũtũire narĩo kuuma o kĩambĩrĩria. Riathani rĩrĩ rĩa tene nĩrĩo ndũmĩrĩri ĩrĩa mũiguĩte. **8** No rĩu nĩ riathani rĩerũ ndĩramwandikĩra; naguo ūhoru wa ma warĩo wonekaga thĩinĩ wake na thĩinĩ wanyu, tondũ nduma no ĩrathira, naguo ūtheri ūrĩa wa ma nĩũrĩkĩtie kwara. **9** Mũndũ ūrĩa uugaga atĩ arĩ ūtheri-inĩ no nĩathũire mũrũ kana mwarĩ wa ithe-rĩ, ūcio arĩ o nduma-inĩ. **10** Ūrĩa wothe wendete mũrũ na mwarĩ wa ithe atũũruga ūtheri-inĩ, na thĩinĩ wake gũtirĩ ūndũ ūngĩtũma ahĩngwo. **11** No ūrĩa wothe ūthũire mũrũ kana mwarĩ wa ithe, arĩ nduma-inĩ na athiiga na nduma; ndamenyaga kũrĩa arathĩi, tondũ nduma nĩmũtũite mũtumumu. **12** Ndĩramwandikĩra, inyuĩ twana twakwa nyendete, tondũ nĩmũrekeirwo mehia manyu nĩ ūndũ wa rĩitwa rĩake. **13** Ndĩramwandikĩra, inyuĩ maithe, tondũ nĩmũmenyete ūrĩa warĩ kuo kuuma o kĩambĩrĩria. Ndĩramwandikĩra, inyuĩ andũ ethĩ, tondũ nĩmũtooretie ūrĩa mũũru. Ndĩramwandikĩra, inyuĩ twana twakwa nyendete, tondũ nĩmũmenyete Ithe witũ. **14** Ndĩramwandikĩra, inyuĩ maithe, tondũ nĩmũmenyete ūrĩa warĩ kuo kuuma o kĩambĩrĩria. Ndĩramwandikĩra, inyuĩ andũ ethĩ, tondũ mũrĩ na hinya, nakĩo kiugo kĩa Ngai nĩgĩtũuraga thĩinĩ wanyu, na nĩmũtooretie ūrĩa mũũru. **15** Mũtikende thĩ kana kĩndũ o gĩothe kĩrĩ thĩinĩ wa thĩ. Mũndũ o na ū angĩkorwo nĩendete thĩ-rĩ, wendo wa Ithe witũ ndũrĩ thĩinĩ wake. **16** Nĩgũkorwo ūndũ o wothe ūrĩ gũkũ thĩ, na nĩmo merĩrĩria ma mwĩrĩ, na merĩrĩria ma maitho make, na mwĩraho wa kĩrĩa arĩ nakĩo na ūrĩa ekaga: maũndũ macio matiumanĩte na Ithe witũ, no moimanĩte na thĩ. **17** Thĩ na merĩrĩria mayo nĩithiraga, no mũndũ ūrĩa wĩkaga ūrĩa Ngai endaga atũũruga nginya tene. (aĩōn g165) **18** Twana twakwa nyendete, rĩrĩrĩ nĩ ithaa rĩa

kūrigiriria; na o ta ūria mūiguite atī mūmena- Kristū nīarooka, o na rīu amena-Kristū aingi nīmokite. Na nī ūndū ūcio nītūmenyete atī rīrī nīrīo ithaa rīa kūrigiriria. **19** Kuuma nīmōimire kūrī ithuī, no matiarī aitū. Nīgukorwo mangārī aitū-rī, nīmangīaikarire hamwe na ithuī; no gūthī kwao kuonanirie atī gūtiarī o na ūmwe wao warī witū. **20** No rīrī, inyuī mūrī ahake maguta nī Ūria Mūtheru, na inyuī inyuothe nīmūū ūhorō wa ma. **21** Ndīramwandikira tondū mūtiū ūhorō wa ma, no ngūmwandikira tondū nīmūū ūhorō wa ma, na tondū gūtirī ūhorō wa maheeni uumanaga na ūhorō wa ma. **22** Nūū ūkīrī mūheenia? Nī mūdū ūria ūkaanaga atī Jesū nīwe Kristū. Mūdū ta ūcio nīwe mūmena-Kristū: mūdū ūcio nīakaanaga lthe o na Mūriū. **23** Gūtirī mūdū ūkaanaga Mūriū ūkīrī na lthe witū; ūria wothē uumbūraga Mūriū arī na lthe o nake. **24** Mwīmenyererei nīguo ūndū ūria mūrīkītie kūigua kuuma o kīambiriria ūkarage thīnī wanyu. Ūndū ūcio ūngikara thīnī wanyu-rī, o na inyuī mūrīkaraga thīnī wa Mūriū, o na mūrī thīnī wa lthe. **25** Na ūndū ūyū nīguo atwīrīre: o muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **26** Ndīramwandikira maūdū maya makoni ūhorō wa andū arīa marageria kūmūhītithia. **27** Na inyuī-rī, maguta marīa mwahakirwo nīwe-rī, megūtūura thīnī wanyu, na mūtibatairio nī mūdū o na ū wa kūmūruta ūhorō. No rīrī, o ta ūria ihaka rīake rīa maguta rīmūrutaga ūhorō wa maūdū mothe, na o ta ūria rīrī rīa ma, na ti rīa maheeni: o ta ūria rīmūrūtītē-rī, tūūrai thīnī wake. **28** Na rīu, inyuī twana twakwa nyendete, kīrīrīriai gūikara thīnī wake nīgeetha rīria akoonithanio tūgaakorwo tūrī na ūmīrīru na tūteguconoka mbere yake hīndī rīria agooka. **29** Angīkorwo nīmūū atī we nī mūthingu, kīmenyei atī mūdū ūria wīkaga maūdū marīa magīrīre nīciarītwo nīwe.

3 Onei ūria wendo ūnenehete, ūria lthe witū atwendete nāguo, atī twītagwo ciana cia Ngai! Na ūguo nīguo tūrī! Gītūmi kīa andū a thī mage gūtūmenya nī ūndū o nake matiamūmenyire. **2** Arata akwa endwa, rīu ithuī tūrī ciana cia Ngai, no gūtirī kūrāmenyithanio ūria tūgaatuika thuutha-inī. No nītūū atī hīndī rīria

akoonithanio nītūkahaanana nake, nīgukorwo tūkaamuona o ūria atarī. **3** Mūdū o wothē ūrī na kīrīgīrīro gīkī thīnī wake nīetheragia, o ta ūria Kristū nake arī mūtheru. **4** Mūdū o wothē wīhagia nī watho oinaga; kwīhia-rī, nīkua kuuna watho. **5** No inyuī nīmūū atī nīonithanirio nīgeetha eherie mehia maitū. Na thīnī wake gūtirī mehia. **6** Mūdū o wothē ūtūuraga thīnī wa Kristū ndehagia. Mūdū o wothē wīhagia ndarī amuona o na kana akamūmenya. **7** Twana twakwa nyendete, mūtikanareke mūdū o na ū amūhītithie. Ūria wīkaga ūria kwagīrīre nī mūthingu, o ta ūria Kristū arī mūthingu. **8** Mūdū ūria wīhagia nī wa mūcukani, tondū mūcukani atūire ehagia kuuma o kīambiriria. Gītūmi kīa Mūrū wa Ngai onithanio-rī, nīgeetha athūkie wīra wa mūcukani. **9** Gūtirī mūdū ūciarītwo nī Ngai ūthīiaga na mbere na kwīhia, tondū mbeū ya Ngai iīkaraga thīnī wake; we ndangithī na mbere na kwīhia, tondū nīmūciare nī Ngai. **10** Ūndū ūyū ūmenyithanagia ūtiganu wa ciana cia Ngai na cia mūcukani: Mūdū o wothē ūtekaga ūria kwagīrīre ti mwana wa Ngai; o hamwe wa ūria ūtendete mūrū kana mwarī wa lthe. **11** Ino nīyo ndūmīrī rīria mwaiguire kuuma o kīambiriria: No nginya twendanage mūdū na ūria ūngī. **12** Mūtikahaane ta Kaini, ūria warī wa ūria mūuru, na akīuraga mūrū wa nyina. Nī kī gītūmire amūūrage? Aamūūrāgire tondū ciiko ciake mwene ciarī njūru, nacio cia mūrū wa nyina ciarī cia ūthingu. **13** Ariū na aarī a lthe witū, andū a thī mangīmūmena-rī, mūtikagege. **14** Nītūū atī nītuumīte gīkuū-inī tūgathī muoyo-inī, tondū nītwendete ariū na aarī a lthe witū. Mūdū o wothē ūria ūtendanaga atūuraga gīkuū-inī. **15** Mūdū o wothē ūria ūthūire mūrū kana mwarī wa lthe-rī, ūcio nī mūūragani, na inyuī nīmūū atī gūtirī mūūragani ūrī na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **16** Ūndū ūria ūtūmaga tūmenye ūria wendo ūhaana nī ūyū: Jesū Kristū nīarutire muoyo wake nī ūndū witū. Na ithuī nītwaigīrīrwo tūrute mīoyo iitū nī ūndū wa ariū na aarī a lthe witū. **17** Mūdū angīkorwo arī na indo cia gūkū thī, na one mūrū kana mwarī wa lthe wao ūbataire nī ūteithio no aage kūmūguīra

tha-rĩ, wendo wa Ngai ũngĩgĩkorwo ũrĩ thĩinĩ wake atĩa? **18** Twana twakwa nyendete, nĩtūtige kwendanaga na ciugo kana na kanua tu, no nĩtwendanage na ciiko na twendane na ma. **19** Ũũ nĩguo tũmenyaga atĩ tũrĩ a ũhoru ũrĩa wa ma, na ũrĩa tũrĩgaga ngoro ciitũ itarĩ na nganja tũrĩ mbere yake, **20** rĩrĩa rĩothe ngoro ciitũ itaratũtuĩra ciira. Nĩgũkorwo Ngai nĩ mũnene gũkĩra ngoro ciitũ, na nĩoĩ maũndũ mothe. **21** Arata akwa endwa, ngoro ciitũ ingĩaga gũtũtuĩra ciira-rĩ, nĩtũrĩkoragwo tũrĩ na ũũmĩrĩru mbere ya Ngai, **22** na nĩarĩtũheaga kĩrĩa gĩothe tũrĩmũhooyaga, tondũ nĩtwathĩkagĩra maathani make na tũgeeka maũndũ marĩa mamũkenagia. **23** Narĩo rĩrĩrĩ nĩrĩo rĩathani rĩake: Nĩ gwiĩkĩa rĩĩtwa rĩa Mũriũ, Jesũ Kristũ, na twendanage o ta ũrĩa aatwathire. **24** Arĩa maathĩkagĩra maathani make nĩmatũũraga thĩinĩ wake, nake nĩatũũraga thĩinĩ wao. Naguo ũndũ ũrĩa tũmenyaga naguo atĩ nĩatũũraga thĩinĩ witũ nĩ ũyũ: Nĩ ũndũ wa Roho ũrĩa aatũheire.

4 Arata akwa endwa, mũtigitĩkagie roho o wothē, no mũroragie maroho muone kana moimĩte kũrĩ Ngai, tondũ anabii aingĩ a maheeni nĩmoimagarĩte magathĩ thĩ yothē. **2** Ũũ nĩguo mũngĩhota gũkũũrana Roho wa Ngai: Roho o wothē ũrĩa uumbũraga atĩ Jesũ Kristũ nĩokĩte arĩ na mwĩrĩ, ũcio uumĩte kũrĩ Ngai, **3** no roho o wothē ũrĩa ũtoimbũraga Jesũ, ũcio nduumĩte kũrĩ Ngai. ũcio nĩ roho wa mũmena-Kristũ, ũrĩa mũiguĩte atĩ nĩũgooka na o na rĩu nĩũrĩkĩtie gũũka gũkũ thĩ. **4** Inyũ twana twakwa nyendete, inyũ mũrĩ a Ngai na nĩmũmatooretie, tondũ ũrĩa ũrĩ thĩinĩ wanyu nĩ mũnene gũkĩra ũrĩa ũrĩ gũkũ thĩ. **5** Acio moimĩte gũkũ thĩ, na nĩ ũndũ ũcio maaragia ũhoru wa maũndũ ma gũkũ thĩ, na thĩ na andũ a gũkũ thĩ makamathikĩrĩria. **6** Ithũ tuumĩte kũrĩ Ngai, nake mũndũ o wothē ũrĩa ũũĩ Ngai nĩatũthikagĩrĩria; no ũrĩa wothē ũtoimĩte kũrĩ Ngai ndatũthikagĩrĩria. Ũguo nĩguo tũkũũranaga Roho ũrĩa wa ma, na roho ũrĩa wa maheeni. **7** Arata akwa endwa, nĩtwendanagei mũndũ na ũrĩa ũngĩ, nĩgũkorwo wendo uumaga kũrĩ Ngai. Mũndũ o wothē ũrĩa wendanaga, aciarĩtwo nĩ Ngai o na nĩoĩ Ngai. **8**

Mũndũ o wothē ũrĩa ũtendanaga ũcio ndooĩ Ngai, tondũ Ngai nĩ wendo. **9** Ũũ nĩguo Ngai oonanirie wendo wake harĩ ithũ: Nĩatũmire Mũriũ wake, o we wa mũmwe, gũkũ thĩ nĩgeetha tũtũũre muoyo nĩ ũndũ wake. **10** ũyũ nĩguo wendo: ti atĩ nĩ ithũ twendire Ngai, nowē nĩwe watwendire, na agĩtũma Mũriũ wake atũike igongona rĩa kũhoroheria mehia maitũ. **11** Arata akwa endwa, kuona atĩ Ngai nĩguo atwendete-rĩ, o na ithũ nĩtũkĩagĩrĩrwo twendanage. **12** Gũtirĩ mũndũ ũrĩ ona Ngai; no tũngĩendana mũndũ na ũrĩa ũngĩ-rĩ, Ngai nĩatũũraga thĩinĩ witũ, naguo wendo wake ũgakinyanĩra thĩinĩ witũ. **13** ũndũ ũrĩa ũtũmaga tũmenye atĩ tũtũũraga thĩinĩ wake nake agatũũra thĩinĩ witũ, nĩ atĩ nĩatũheete Roho wake. **14** Na nĩtuo nete na tũkoimbũra atĩ Ithe witũ nĩatũmĩte Mũriũ atũike Mũhonokia wa thĩ yothē. **15** Mũndũ o wothē angĩumbũra atĩ Jesũ nĩ Mũrũ wa Ngai-rĩ, Ngai atũũraga thĩinĩ wake, nake agatũũra thĩinĩ wa Ngai. **16** Na nĩ ũndũ ũcio nĩtũmenyete na tũkehoka wendo ũrĩa Ngai atwendete naguo. Ngai nĩ wendo. Mũndũ o wothē ũtũũraga endanĩte atũũraga thĩinĩ wa Ngai, nake Ngai atũũraga thĩinĩ wake. **17** Ũguo nĩguo wendani ũkinyanagĩra thĩinĩ witũ nĩgeetha tũkaagĩ na ũũmĩrĩru mũthenya ũrĩa gũgaatuanĩrwo ciira, tondũ tũrĩ gũkũ thĩ nĩ tũhaanaine nake. **18** Wendo ndũrĩ guoya. No wendo ũrĩa mũkinyanĩru nĩũingataga guoya, tondũ guoya ũkonainie na iherithia. Mũndũ ũrĩa wĩtigagĩra, ndatuagwo mũkinyanĩru thĩinĩ wa wendo. **19** Ithũ twendanaga tondũ we nĩwe waambire gũtwenda. **20** Mũndũ angĩuga atĩrĩ, “Nĩnyendete Ngai,” na nĩathũire mũrũ kana mwarĩ wa ithe-rĩ, ũcio nĩ wa maheeni. Nĩgũkorwo mũndũ o wothē ũtendete mũrũ wa ithe, ũrĩa atũire onaga, ndangĩhota kwenda Ngai, ũrĩa atarĩ oona. **21** Nake nĩatũheete rĩathani rĩrĩrĩ: Mũndũ o wothē wendete Ngai, no nginya ende mũrũ kana mwarĩ wa ithe o nake.

5 Mũndũ o wothē wĩtikĩtie atĩ Jesũ nĩwe Kristũ aciarĩtwo nĩ Ngai, nake mũndũ o wothē wendete mũciari nĩendete o na mwana wake. **2** Ũũ nĩguo tũmenyaga atĩ nĩtwendete ciana cia Ngai: nĩ kwenda Ngai na kũhingia maathani make. **3** Ũũ nĩguo kwenda Ngai: nĩ gwathĩkĩra

maathani make. Namo maathani make ti maritū, ūria mūuru ndangihota kūmwika ūuru. **19** Ithuī nītūūī atī tūrī ciana cia Ngai, na tūkamenya atī thī yothe yathagwo na wathani wa ūria mūuru. **20** Ningī nītūūī atī Mūrū wa Ngai nīokīte na nīatūheete ūtaūku, nīgeetha tūmūmenye ūria arī we ūhoru wa ma. Na ithuī tūrī thīinī wake ūcio ūria arī we ūhoru wa ma, tūrī thīinī wa Mūrūwe Jesū Kristū. We nīwe Ngai ūria wa ma, na nowe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166)

21 Twana twakwa nyendete, mwīmenyagīrīrei ngai cia mīhianano.

maathani make. Namo maathani make ti maritū, ūria mūuru ndangihota kūmwika ūuru. **19** Ithuī nītūūī atī tūrī ciana cia Ngai, na tūkamenya atī thī yothe yathagwo na wathani wa ūria mūuru. **20** Ningī nītūūī atī Mūrū wa Ngai nīokīte na nīatūheete ūtaūku, nīgeetha tūmūmenye ūria arī we ūhoru wa ma. Na ithuī tūrī thīinī wake ūcio ūria arī we ūhoru wa ma, tūrī thīinī wa Mūrūwe Jesū Kristū. We nīwe Ngai ūria wa ma, na nowe muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166)

21 Twana twakwa nyendete, mwīmenyagīrīrei ngai cia mīhianano.

2 Johana

1 Kuuma kūrī nī Mūthuuri wa Kanitha, Ndaandika marūa maya kūrī mūtumia ūrīa mūthuure, o hamwe na ciana ciake, arīa nyendete kūna kūna, na to nī nyiki, no nī hamwe na arīa othe mamenyete ūhoru ūrīa wa ma: **2** makamwenda tondū wa ūhoru ūrīa wa ma, ūrīa ūtūūruga thīinī witū, o na ūgūtūūra na ithuī nginya tene: (aiōn g165) **3** Wega, na tha, na thayū kuuma kūrī Ngai Ithe, na kuuma kūrī Jesū Kristū, o we Mūriū wa Ithe witū, irīikaraga na ithuī thīinī wa ūhoru wa ma, na wa wendo. **4** Nīngenete mūno nīkuona ciana imwe ciaku igīthī na njīra ya ūhoru ūrīa wa ma, o ta ūrīa Ithe witū aatwathire. **5** Na rīu, mūtumia ūyū mwende, ti rīathani rīerū ndīrakwandikīra, no nī rīrīa tūtūire narīo kuuma o kīambīrīria. Ngūūria atī twendanage mūdū na ūrīa ūngī. **6** Naguo wendani nī atīrī: Atī tūthiige na njīra ya gwachīkīra maathani make. O ta ūrīa mūiguīte kuuma o kīambīrīria, rīathani rīake nī atī mūthiige mūrī o na wendani ūcio. **7** Aheenania, aingī arīa matetīkītie atī Jesū Kristū ookire arī na mwīrī, nīmarorūūra gūkū thī. Mūdū ta ūcio nī mūheenanania na nī mūmena-Kristū. **8** Mwīhūgagei nīguo mūtigate kīrīa mūrūtīire wīra, no mūtūike a gūkaaheo mūcaara wanyu ūrī wothe. **9** Mūdū o wothe ūkīraga njano akarega kūrūmīrīra ūrutani wa Kristū, ūcio ndakoragwo na Ngai; no ūrīa ūikaraga ūrutani-inī ūcio, we arī na Ithe witū o na Mūriū. **10** Mūdū o wothe angīūka kūrī inyuī arī na ūrutani ūngī tiga ūcio-rī, mūtikanamūnyiite ūgeni o na kana mūmwamūkīre kwanyu mūciī. **11** Mūdū wothe ūngīmwmūkīra, nīkūgwatanīra magwatanīire nake ciiko ciake cia waganu. **12** Ndī na maūdū maingī ma kūmwandīkīra, no ndikwenda kūhūthīra karatathi na rangi. Handū ha ūguo-rī, ndīrehoka kūmwēcerera njaranīrie na inyuī tūkīonanaga, nīgeetha gīkeno giitū kīiganīre. **13** Nīmwageithio nī ciana cia mwarī wa maitūguo ūrīa mūthuure.

3 Johana

nĩmakũgeithia. Geithia arata arĩa marĩ kũu na marĩitwa mao.

1 Kuuma kũrĩ nĩ Mũthuuri wa Kanitha, Ndakwandikĩra, wee mūrata wakwa mwendwa Gayo, ũrĩa nyendete kũna kũna. **2** Mūrata wakwa mwendwa, mahooya makwa nĩ atĩ ũkenagĩre ũgima wa mwĩrĩ, na atĩ maũndũ mothe magaacĩre, o ta ũrĩa ngoro yaku iĩkarĩte iĩgaacĩire. **3** Nĩndĩrakenire mũno nĩ ũndũ wa ariũ na aarĩ a lthe witũ amwe gũũka kũnjĩra ũhoru wa wĩhokeku waku ũhoru-inĩ ũrĩa wa ma, na ũrĩa ũkĩrĩĩrie gũthĩ na njĩra ya ũhoru ũrĩa wa ma. **4** Gũtirĩ ũndũ ũngĩ ũngenagia gũkĩra kũigua atĩ ciana ciakwa no ithiiaga irũmĩĩre njĩra iĩra ya ũhoru ũrĩa wa ma. **5** Mūrata wakwa mwendwa, wee nĩũkoragwo ũrĩ mwĩhokeku thĩinĩ wa maũndũ marĩa wĩkagĩra ariũ na aarĩ a lthe witũ, o na gũtuĩka ndũmooĩ. **6** Nĩmerĩte kanitha ũhoru wa wendani waku. Nĩ wega ũmoimagarie o ta ũrĩa kwagĩĩre harĩ Ngai. **7** Moimagarire nĩ ũndũ wa Rĩitwa rĩake na makĩrega ũteithio kuuma kũrĩ andũ arĩa matetĩkĩtie Ngai. **8** Nĩ ũndũ ũcio ithuĩrĩ, twagĩĩrwo gũtaanahagĩra andũ ta acio nĩgeetha tũrutithanagie wĩra wa ũhoru ũrĩa wa ma tũrĩ hamwe. **9** Nĩndandĩkĩre kanitha, no Diotirefe, ũrĩa wendaga gũtuĩka ta mũnene, nĩareganire na ithuĩ. **10** Nĩ ũndũ ũcio ndooka, nĩngoiga maũndũ marĩa ekaga, kwaria ndeto cia mũhuhu na cia gũtũcambia. Ningĩ akaaga kũiganwo nĩ ũguo, akarega kũnyiita ariũ na aarĩ a lthe witũ ũgeni. Agacooka akagĩrĩrĩa arĩa mekwenda gwĩka ũguo o na akamaingata kanitha-inĩ. **11** Mūrata wakwa mwendwa, ndũkanae kwĩgerekania na ũhoru ũrĩa mũũru, no wĩgerekanagie na ũhoru ũrĩa mwega. Mũndũ o wothe ũrĩa wĩkaga wega nĩ wa Ngai. Nake ũrĩa wothe wĩkaga ũũru ũcio ndarĩ ona Ngai. **12** Demeterio nĩagathagĩrĩrio nĩ andũ othe, o na ũhoru ũrĩa wa ma guo mwene. O na ithuĩ nĩtũmũgaathagĩrĩria, na inyuĩ nĩmũũĩ atĩ ũira witũ nĩ wa ma. **13** Ndĩ na maũndũ maingĩ ma gũkwandikĩra, no ndikwenda gũkwandikĩra na karamu na rangĩ. **14** Ndĩ na mwĩhoko wa gũkuona ica ikuhĩ, twaranĩrie tũkĩonanaga. Thayũ ũroogĩa kũrĩwe. Arata arĩa me gũkũ

Judasi

1 Nĩ nĩ Judasi, ndungata ya Jesũ Kristũ, na mũrũ wa nyina na Jakubu, Ndĩraandikĩra arĩa metĩtwo, o arĩa mendetwo nĩ Ngai lthe, na makamenyagĩrĩwo nĩ Jesũ Kristũ: **2** Mũroingĩhĩrwo nĩ tha, na thayũ, o na wendani. **3** Arata akwa endwa, o na gũtuĩka nĩndĩrendete mũno kũmwandikĩra ũhoru wa ũhonokio ũrĩa tũgwatanĩire na inyuĩ-rĩ, nĩndĩronire kwagĩrĩire ndĩmwandikĩre nĩguo ndĩmuringĩrĩire mũrũagĩrĩire wĩtikio ũrĩa wehokeirwo andũ arĩa aamũre ihinda rĩmwe rĩa kũigana. **4** Nĩgũkorwo andũ amwe arĩa ũhoru wao wagũtũirwo ciira waandikĩtwo o tene nĩmetoonyereirie na hittho thĩĩnĩ wanyu. Acio nĩ andũ matetigagĩra Ngai, na nĩmagarũraga Wega wa Ngai witũ ũtuĩke wa kũmetikĩria kũhũura ũmaraya, na magakaanaga Jesũ Kristũ, o we wiki Mũnene na Mwathani witũ. **5** O na mwakorwo nĩmũmenyete ũhoru ũyũ wothe-rĩ, nĩngwenda kũmũririkania atĩ Mwathani nĩakũũire andũ ake akĩmaruta bũrũri wa Misiri, no thuutha-inĩ akĩniina arĩa matetikĩtie. **6** Nao arĩa arĩa maaregire gũkindĩria wathani-inĩ wao na magĩtiganĩria kũndũ kwao gwa gũtũura-rĩ, acio nĩamahingĩire nduma-inĩ, nao moheetwo na mĩnyororo ya tene na tene metereirio ituĩro rĩa ciira wa Mũthenya ũrĩa mũnene. (aiĩdios g126) **7** Ningĩ o ũndũ ũmwe nao, Sodoma, na Gomora, na matũũra marĩa maariganĩtie nĩmeneanire harĩ ũmaraya na waganu wa mwĩrĩ ũtarĩ wa ndũire. Acio nĩo maatuĩkire kĩonereria kĩa arĩa maherithagio na mwaki wa tene na tene. (aiĩnĩos g166) **8** O na ningĩ noguo, arooti acio mathũkagia mĩĩrĩ yao ene, na makaregana na wathani, na magacambagia ciũmbe cia kũu igũrũ. **9** No rĩrĩ, o na Mikaeli, mũraika ũrĩa mũnene, hĩndĩ irĩa maakararanagĩria mwĩrĩ wa Musa na ngoma-rĩ, ndaigana kũgeria kũmũcambia, no oigire atĩrĩ, “Mwathani arogũkaania!” **10** No andũ acio-rĩ, marumaga maũndũ mothe marĩa matahotaga kũmenya; namo maũndũ marĩa mamenyete na ũndũ wa mũciarĩre, ta nyamũ iria iteciiragia-rĩ, maũndũ macio nĩmo meniinaga namo. **11** Kaĩ makĩrĩ na haaro-ĩ! Marũmĩrĩire njĩra ya

Kaini; ningĩ magetoonya na ihenya ihĩtia-inĩ rĩa Balamu nĩguo mone uumithio; o na makĩniinwo ũremi-inĩ wa gũũkĩrĩra wathani ta Kora. **12** Andũ acio nĩ imeni rĩrĩa megũũka maruga-inĩ manyu ma wendani, makarĩanĩra na inyuĩ mategwĩtigĩra o na atĩa. Nĩ arĩithi arĩa merĩithagia o ene. Mahaana ta matu matarĩ na mbura, makĩhurutwo nĩ rũhuho; o na ningĩ mahaana ta mĩtĩ itarĩ na matunda hĩndĩ ya kĩmera, imunyũtwo na mĩri ikooma biũ. **13** Mahaana ta makũmbĩ ma iria marĩa matangĩgĩrĩrika, makĩhũyũkaga ciĩko ciao cia thoni ta mũhũũyũ; ningĩ matarĩ ta njata ciũrũũraga, iria ciigĩrwo nduma irĩa ndumanu mũno nginya tene. (aiĩn g165) **14** Enoku, ũrĩa wa rũciarĩ rwa mũgwanja kuuma harĩ Adamu, nĩarathire ũhoru ũkonĩ andũ acio akiuga ũũ: “Atĩrĩrĩ, Mwathani nĩarooka arĩ na andũ ake arĩa atheru ngiri na ngiri **15** nĩguo atuĩre o mũndũ ciira, na aigũithie kĩhooito andũ othe arĩa matetigĩrĩite Ngai, nĩ ũndũ wa ciĩko ciothe cia kũremera Ngai, iria maaneka mategwĩtigĩra Ngai, o na nĩ ũndũ wa ciugo ciothe njũru iria ehia arĩa matamwĩtigĩrĩite manaaria cia gũũkĩrĩra Ngai.” **16** Andũ aya nĩang’ong’ori, na a gũcarĩria andũ arĩa angĩ mahĩtia; marũmagĩrĩra merĩrĩria mao mooru; nĩmegaathaga o ene, na makaheenagĩrĩria andũ arĩa angĩ, nĩguo megune o ene. **17** No rĩrĩ, inyuĩ arata akwa endwa, ririkanai ũrĩa atũmwo a Mwathani witũ Jesũ Kristũ maamwĩrĩre o mbere. **18** Maamwĩrĩre atĩrĩ, “Mahinda ma kũrigĩrĩria-rĩ, nĩgũkagĩa na anyũrũrania arĩa makarũmagĩrĩra merĩrĩria mao ene matarĩ ma gwĩtigĩra Ngai.” **19** Acio nĩo andũ arĩa mamwamũranagia, arĩa marũmagĩrĩra merĩrĩria ma mwĩrĩ, no matĩrĩ na Roho. **20** No inyuĩ arata akwa endwa, ikaragai mũkĩongererekaga hinya thĩĩnĩ wa wĩtikio wanyu ũrĩa mũtheru mũno na mũhooyage mũrĩ thĩĩnĩ wa Roho Mũtheru. **21** Ikaragai thĩĩnĩ wa wendo wa Ngai mũgĩetagĩrĩra tha cia Mwathani witũ Jesũ Kristũ nĩguo ikaamũkinyia muoyo-inĩ wa tene na tene. (aiĩnĩos g166) **22** Igũgĩrai tha andũ arĩa marĩ na mathangania, **23** tharai arĩa angĩ kuuma mwaki-inĩ mũmahonokie; arĩa angĩ-rĩ, maigũirei tha, mũrĩ na guoya, na mũgĩthũũraga

o na nguo ciao iria ciikiritwo maroro ni mwiri
muthaahie. 24 Na riu, kuri uria ungihota
kumugitira mutikagwe, na kumurugamia mbere
ya uthiu wake uria wi riiri mutari na uugũ,
na muri na gikeno kinene: 25 Ngai we wiki
Muhonokia witu aroga na riiri, na ukaru, na
hinya, o na wathani, thini wa Jesu Kristu
Mwathani witu, o kuuma kiambiriria, o na riu,
na nginya tene na tene! Amen. (aiōn g165)

Kũguũrĩrio

1 Ūyũ nĩguo ũguũrio wa Jesũ Kristũ, ũrĩa Ngai aamũguũrĩrie nĩguo onie ndungata ciake maũndũ marĩa makiriĩ gwikĩka o ica ikuhĩ. Aamenyithanirie ũhoru ũcio na ũndũ wa gũtũma mũraika wake kũrĩ ndungata yake Johana, **2** ũrĩa nake wacookire kumbũra ũhoru ũrĩa wotho oonire, naguo nĩ ũhoru wa kiugo kĩa Ngai na ũira wa Jesũ Kristũ. **3** Kũrathimworĩ, nĩ mũndũ ũrĩa ũthomaga ciugo cia ũrathi ũyũ, na kũrathimwo nĩ andũ arĩa maiguaga ũhoru ũyũ na makaiga ngoro-inĩ ciao ũhoru ũrĩa wandikĩtwo ũrathi-inĩ ũyũ, tondũ ihinda nĩrĩkuhĩrĩrie. **4** Nĩ nĩ Johana, Ndĩratũmĩra makanitha marĩa mũgwanja marĩ kũu bũrũri wa Asia ũhoru ũyũ: Atĩrĩrĩ, wega na thayũ irogĩa na inyuĩ kuuma kũrĩ ũrĩa ũrĩ ho, na nowe warĩ ho, na nowe ũgooka, na kuuma kũrĩ maroho mũgwanja marĩa maikaraga mbere ya gĩtĩ gĩake kĩa ũnene, **5** o na kuuma kũrĩ Jesũ Kristũ, mũira ũrĩa mwĩhokeku, o we irigithathi rĩa arĩa akuũ, na mwathi wa athamaki a thĩ. Kũrĩ ũcio ũtwendete, na agatuohorithia kuuma mehia-inĩ maitũ na ũndũ wa thakame yake, **6** na agatũtua andũ a ũthamaki na athĩnjĩri-Ngai, nĩguo tũtungatage Ngai na Ithe wake: ũgooci na wathani irogĩa kũrĩ we tene na tene! Amenĩ. (aĩon g165) **7** Atĩrĩrĩ, nĩ gũũka arooka na matu, na gũtirĩ riitho rĩtakamuona, o na andũ arĩa maamũtheecire nĩmakamuona; nao andũ othe a thĩ nĩmagacakaya nĩ ũndũ wake. Ūguo nĩguo gũgaatuĩka! Amenĩ. **8** Mwathani Ngai ekuuga atĩrĩ, “Nĩ nĩ Alifa o na Omega, ũrĩa ũrĩ ho, na nowe warĩ ho, na nowe ũgooka, o we Mwene-Hinya-Wothe.” **9** Nĩ, Johana, mũrũ wa ithe wanyu, na mũgwatanĩri na inyuĩ thĩinĩ wa mĩnyamaro, na ũthamaki, na gũkirĩrĩria tũmĩrĩrie, o iria irĩ ciitũ thĩinĩ wa Jesũ, ndaariĩ gĩcigĩrĩra-inĩ kĩa iria kĩrĩa gĩitagwo Patimo tondũ wa Ūhoru wa Ngai na ũira wa Jesũ. **10** Na rĩrĩ, ndaariĩ thĩinĩ wa Roho Mũthenya wa Mwathani, na nĩ ngĩguu mũgambo mũnene thuutha wakwa warĩ ta wa karumbeta, **11** ũkiuga atĩrĩ, “Andika ũrĩa ũkuona ibuku-inĩ rĩa gĩkũngo, na ũcooke ũtũmĩre makanitha

marĩa mũgwanja: nĩmo kanitha wa Efeso, na wa Simurina, na wa Perigamo, na wa Thuatira, na wa Saride, na wa Filadelifia, na wa Laodikia.” **12** Na nĩ ngĩhũgũra nĩguo nyone mũgambo ũcio wanjaragĩria. Na hĩndĩ rĩa ndehũgũrire, ngĩona mĩtĩ mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩra matawa, **13** na gatagatĩ ka mĩtĩ iyo nĩ haariĩ na mũndũ “wahaanaga ta mũrũ wa mũndũ,” wehumbĩte nguo yamũkinyĩte o nyarĩrĩ, na akeoha mũcibi wa thahabu gĩthũri. **14** Naguo mũtwe wake na njuĩrĩ yake ciarĩ njerũ cua ta guoya wa ng’ondũ, cieriũhite o ta ira, namo maitho make maahaanaga ta nĩnĩmbĩ cia mwaki. **15** Namo magũrũ make maahaanaga ta gĩcango gĩgũkenga kĩrĩ mwaki-inĩ wa aturi, naguo mũgambo wake watariĩ ta mũrurumo wa maaĩ maingĩ. **16** Guoko-inĩ gwake kwa ũrĩo aanyĩitĩte njata mũgwanja, na kuuma kanua-inĩ gake hakoima rũhiũ rwa njora rũũgĩ mĩena yeerĩ. Naguo ũthiũ wake watariĩ ta rĩua rĩrĩa rĩarĩte mũno. **17** Rĩrĩa ndaamuonire ngĩgwa magũrũ-inĩ make ta mũndũ mũkuũ. Nake akĩnjigĩrĩra guoko gwake kwa ũrĩo, akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩtigĩra. Nĩ nĩ wa Mbere, na nĩ nĩ wa Kũrigĩrĩria. **18** Nĩ nĩ ũrĩa-ũrĩ-Muoyo; nĩndakuĩte, na rĩu ngũtũura muoyo nginya tene na tene! Na nĩ nĩ ndĩ na cabi cia gĩkuũ na Kwa Ngoma. (aĩon g165, Hadēs g86) **19** “Nĩ ũndũ ũcio, andika maũndũ marĩa wona, marĩa marĩ kuo rĩu na marĩa magooka thuutha-inĩ. **20** Nayo hitho ya njata icio mũgwanja wonire guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo, na ya mĩtĩ iyo mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩra matawa nĩ ĩno: Njata icio mũgwanja nĩ araika a makanitha marĩa mũgwanja, nayo mĩtĩ iyo mũgwanja ya kũigĩrĩra matawa nĩ makanitha macio mũgwanja.

2 “Kũrĩ mũraika wa Kanitha wa Efeso, mwandikĩre atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ũrĩa ũnyĩitĩte njata icio mũgwanja na guoko gwake kwa ũrĩo, ũrĩa ũthiagĩra mĩtĩ-inĩ iyo mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩra matawa. **2** Nĩnjũũ ciiko ciaku, o na wĩra waku mũritũ, o na ũkirĩrĩria waku. Nĩnjũũ atĩ ndũngikirĩrĩria andũ arĩa aaganu, na atĩ andũ arĩa moigaga nĩ atũmwo no ti atũmwo nĩwamageririe, na ũkĩmenya atĩ nĩ a maheeni. **3** Nĩũkirĩrĩrie na ũkomĩrĩria

mathiina nĩ undũ wa rĩitwa rĩakwa, na ndũri wanoga. 4 No rĩrĩ, undũ ũria ngũgũcuukĩra nĩ atĩrĩ: Nĩwatigire gũikara na wendani ũria warĩ naguo mbere. 5 Ririkana kũria uumĩte ũkagũa! Wĩrire ũcooke wĩke maundũ marĩa wekaga mbere. Waga kwĩrira, nĩngũka kũri we na njeherie mũtĩ waku wa kũigĩrĩra tawa kuuma handũ haguo. 6 No rĩrĩ, ũri na undũ ũmwe mwega: Wee nĩũthũire ciiko cia andũ arĩa metagwo Anikolai, irĩa o na nĩ thũire. 7 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha. ũria wa gũtoorania-rĩ, nĩngamwĩtikĩria kũria maciaro ma mũtĩ wa muoyo, ũria ũri mũgũnda-inĩ wa Ngai wa gĩkeno. 8 “Kũri mũraika wa kanitha wa Simurina, mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ũria wa Mbere na nowe wa Kũrikĩrĩria, ũria wakuire na agĩcooka akĩriũka. 9 Nĩnjũũ mĩnyamaro yaku na ũthĩini waku, no ũri gĩtonga! Nĩnjũũ ũria ũrumagwo nĩ arĩa moigaga atĩ nĩ Ayahudi no ti Ayahudi, no nĩ thunagogi ya Shaitani. 10 Ndũkae gwĩtigĩra maundũ marĩa ũkĩrĩ gũthĩinio namo. Ngũmwĩra atĩrĩ, mũcukani nĩarĩkia amwe anyu njeera nĩguo amũgerie, na mũnyamario handũ ha mĩthenya ikũmi. Wee ikaraga ũri mwĩhokeku, o nginya gũkua, na nĩngũkũhe thũmbĩ ya muoyo. 11 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha. ũria wa gũtoorania-rĩ, ndakahutio o na hanini nĩ gĩkũ kĩria gĩa keerĩ. 12 “Kũri mũraika wa kanitha wa Perigamo mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ũria ũri na rūhiũ rūũgĩ mĩena yeerĩ. 13 Atĩrĩrĩ, nĩnjũũ kũria ũtũũraga, o kũu Shaitani arĩ na gĩtĩ kĩa ũnene. No ũtũũrĩte ũri o mwĩhokeku harĩ nĩ. Wee ndũigana gũkaana wĩtikio ũria warĩ naguo thĩini wakwa, o na matukũ-inĩ ma Antipa, mũira wakwa mwĩhokeku, ũria woragĩrwo itũũra-inĩ rĩanyu inene, o kũu Shaitani atũũraga. 14 No rĩrĩ, ndĩ na maundũ matarĩ maingĩ ngũgũcuukĩra: atĩrĩ, ũri na andũ kũu marũmĩtie ũrutani wa Balamu, ũria warutire Balaki kũheenereria andũ a Isiraeli mehie na undũ wa kũria irio irutĩrwo mĩhianano, o na mahũũrage ũmaraya. 15 O na ningĩ no ũri na andũ amwe marũmĩtie ũrutani wa andũ arĩa metagwo Anikolai. 16 Nĩ undũ ũcio, kĩrire! Waga gwĩka ũguo, nĩngũka kũri

we ica ikuhĩ, hũũrane nao na rūhiũ rūrũ rūri kanua gakwa. 17 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha. ũria ũgaatoorania-rĩ, nĩngamũhe mana mamwe marĩa mahithe. O na ningĩ nĩngamũhe ihiga rĩerũ rĩandĩkitwo rĩitwa rĩerũ, na gũtarĩ ũngĩ ũrĩũ o tiga ũcio ũkaamũkĩra ihiga rĩu. 18 “Kũri mũraika wa kanitha wa Thuatira, mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia Mũrũ wa Ngai, ũria ũri na maitho matarĩ ta rūrĩrĩmbĩ rwa mwaki, na magũrũ make matarĩ ta gĩcango kĩa gĩkumuthe gĩgathera. 19 Nĩnjũũ ciiko ciaku, na ngamenya wendani waku, na wĩtikio waku, na ũtungata waku, na ũkĩrĩrĩria waku, o na ngamenya atĩ ciiko ciaku cia kũrigĩrĩria nĩkĩrĩte irĩa cia mbere. 20 No rĩrĩ, undũ ngũgũcuukĩra no atĩrĩ, atĩ nĩũkĩrĩrĩrie mündũ-wa-nja ũcio wĩtagwo Jezebeli, ũcio wĩtuaga mũnabii. Nĩ undũ wa ũrutani wake, nĩahĩtithagia ndungata ciakwa ihũũrage ũmaraya, na irĩĩage irio irĩa irutĩrwo mĩhianano. 21 Nĩndĩmũheete ihinda rĩa kwĩrira ũmaraya ũcio wake, no nĩaregete. 22 Nĩ undũ ũcio ngũmũikia gĩtanda-inĩ kĩa mĩnyamaro, na ndũme arĩa matharagia nake manyamare mũno, tiga no meririre matigane na mĩthĩre yake. 23 Nĩngooraga ciana ciake. Namu makanitha mothe nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ thuthuuragia ngoro na meciiria, na nĩngarĩha o mündũ wanyu kũringana na ciiko ciake. 24 Na rĩu inyuĩ arĩa mũrĩ kũu Thuatira, o inyuĩ mũtarũmĩtie ũrutani wake, na mũtarĩ mwamenya maundũ marĩa marikĩru ma hitho cia Shaitani, ta ũguo andũ acio moigaga, inyuĩ ngũmwĩra atĩrĩ (no ndirĩ na mũrigo ũngĩ ngũmũigĩrĩra): 25 Ikaragai mũrũmĩtie O maundũ marĩa mũrĩ namo o nginya rĩria ngooka. 26 Nake ũria ũgaatoorania na ahingagie wendi wakwa nginya mũthia-rĩ, nĩngamũhe wathani aathage ndũrĩrĩ: 27 ‘Nake nĩagaciathaga na rūthanju rwa kĩgera; agaacimemenda o ta ũria nyũngũ ya rĩũmba ĩmemendagwo,’ o ta ũria nĩ heetwo wathani uumĩte kũri Baba. 28 Na ningĩ nĩngamũhe njata rĩa ya rūciini. 29 ũria ũri gũtũ-rĩ, nĩakĩgue ũria Roho areera makanitha.

3 “Kũri mũraika wa kanitha wa Saride, mwandĩkire atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ũria

ūrī na maroho mūgwanja ma Ngai, o na njata mūgwanja. Atīrīrī, nīnjūūī ciiko ciaku; nīmenyete atī nīūrī ngumo ya gūkorwo ūrī muoyo, no ūrī mūkuū. 2 Arahūka! Īkīra hinya maūndū marīa matigaire na marenda gūkua, nīgūkorwo ndionete ciiko ciaku iri nginyanīru maitho-inī ma Ngai wakwa. 3 Nī ūndū ūcio, ririkana maūndū marīa wamūkīrīte na ūkamaigua; maathīkīre na wīrire. No ūngīrega kwarahūka-rī, nīngooka ta mūici, na ndūkamenya ihinda rīrīa ngaagūkorerera. 4 No rīrī, nī ūrī andū matarī aingī kūu Saride arīa matekīrīte nguo ciao giko. Nīmagatwaranaga na nīi mehumbīte nguo njerū, nīgūkorwo nīmagīrīre. 5 Mūndū ūrīa ūgatoorania-rī, nīakahumbwo nguo njerū tao. Ndirī hīndī ngaatharia rīitwa rīake kuuma ibuku-inī rīa muoyo, no nīngoimbūra rīitwa rīake mbere ya Baba, na arāika aake. 6 ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīgue ūrīa Roho areera makanitha. 7 “Kūrī mūraika wa kanitha wa Filadelfia, mwandīkīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūrīa mūtheru na wa ma, ūrīa ūnyitīte cabi ya Daudi. Kūrīa ahingūra gūtīrī mūndū ūngīhinga, na kūrīa ahinga gūtīrī mūndū ūngīhingūra. 8 Nīnjūūī ciiko ciaku. Atīrīrī, nīnjīkīrīte mūrango mūhingūre mbere yaku, ūrīa ūtarī mūndū ūngīhota kūūhinga. Nīnjūūī atī hinya ūrīa ūrī naguo nī mūnini, no nīūrūmītie kiugo gīakwa, na ndūigana gūkaana rīitwa rīakwa. 9 Nīngatūma andū arīa a thunagogi ya Shaitani, arīa moigaga atī nī Ayahudi o na gūtūika tio, no nīkūheenanania maheenanagia, ndūme moke mainamīrīre mbere ya magūrū maku, na moimbūre atī nīngwendete. 10 Na tondū nawe nīūtūūrīte ūrūmītie rīathani rīakwa rīa gūikara ūmīrīrie-rī, o na nīi nīngagūikaria ihinda rīa kūgerio rīrīa rīgooka mabūrūri mothe kūgeria arīa matūūruga gūkū thī. 11 Ngūūka o narua. Rūmia kīrīa ūrī nakīo, nīgeetha gūtīkagīe mūndū ūkuoya thūmbī yaku. 12 ūrīa ūgaatoorania-rī, nīngamūtua gītugī thīinī wa hekarū ya Ngai wakwa. Ndarī hīndī īngī agacooka kuuma kuo. Nīngamwandīka rīitwa rīa Ngai wakwa o na rīitwa rīa itūūra inene rīa Ngai wakwa, nīrīo Jerusalemu rīa njerū, rīrīa rīraikūrūka kuuma igūrū kūrī Ngai wakwa;

o na nīngī ndīmwandīke rīitwa rīakwa rīerū. 13 ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīgue ūrīa Roho areera makanitha. 14 “Kūrī mūraika wa kanitha wa Laodikia, mwandīkīre atīrī: Ici nīcio ciugo cia ūcio Amenī, mūra ūrīa mwīhokeku na wa ma, o we mwathi wa ciūmbe cia Ngai. 15 Nīnjūūī ciiko ciaku, ngamenya atī wee ndūrī mūhoro na ndūrī mūhiū. Kūngīrī wega korwo waheha kana ūhiūhe! 16 No tondū ūrī mūraru, ūkaaga kūhiūha na ūkaaga kūhora-rī, ngirie gūgūtua thī uume kanua gakwa. 17 Wee ugaga atīrī, ‘Nīi ndī gītonga, ngagīa na indo nyingī, na ndirī kindū njagīte.’ No wee ndūūī atī ūrī mūnyamarīki, na ūrī wa kūguirwo tha, na ūrī mūthīinī, na ūrī mūtumumu, o na ūrī njaga. 18 Ngūgūtaara atī ūgūre thahabu rīrīa therie na mwaki kuuma kūrī nīi, nīgeetha ūtonge, na nīngī ūgūre nguo cia rangi mwerū cia kwīhumba, nīguo ūhumbīre thoni cia njaga yaku, na ūgūre ndawa wīhake maitho maku, nīguo ūhote kuona. 19 Arīa nyendete nīndimarūithagia na ngamaherithia. Nī ūndū ūcio gīa na kīyo, na wīrire. 20 Atīrīrī, ndūgamīte mūrango-inī ngīuringaringa. Mūndū o wothē angīigua mūgambo wakwa, na ahingūre mūrango, nīngūtōonya thīinī ndīanīre irio nake, nake arīanīre na nīi. 21 ūrīa ūgaatoorania-rī, nīngamwītīkīria aikare hamwe na nīi gītī-inī gīakwa kīa ūnene, o ta ūrīa nīi ndatooranīrie na ngīikaranīra hamwe na Baba gītī-inī gīake kīa ūnene. 22 ūrīa ūrī gūtū-rī, nīakīgue ūrīa Roho areera makanitha.”

4 Thuutha wa maūndū macio ngīrora, na rīrī, hau mbere yakwa haarī na mūrango warī mūhingūre kūu igūrū. Naguo mūgambo ūrīa ndaiguīte mbere īyo ūkīnjarīria, ūrīa wagambaga ta coro, ūkiuga atīrī, “Ambata, ūike haha, na nīngūkuonia maūndū marīa arī o nginya mageekīka thuutha wa maūndū maya.” 2 O rīmwe ngīkorwo ndī thīinī wa Roho, na rīrī, hau mbere yakwa harī na gītī kīa ūnene kūu igūrū, na nī harī na mūndū wagīikarīre. 3 Nake ūcio wagīikarīre onekaga atarīi ta ihiga rīa mūthemba wa njathibi na wakiki. Naguo mūkūnga-mbura ūrīa wonekaga ūhaana ta kahiga karīa getagwo thumarati, nīguo warīgiiciīrie gītī kīu kīa ūnene. 4 Nakīo

gĩtĩ kũu kĩa ũnene nĩkĩarigiĩcĩrio nĩ itĩ ingĩ cia ũnene mĩrongo tĩrĩ na inya, nacio ciaikarĩrwo nĩ athuuri mĩrongo tĩrĩ na ana. Athuuri acio meehumbĩte nguo njerũ na magekĩra thũmbĩ cia thahabu mĩtwe. **5** Hau gĩtĩ-inĩ kũu kĩa ũnene nĩhoimaga heni, na ngwa, na marurumĩ. Mbere ya gĩtĩ kũu kĩa ũnene haarĩ matawa mũgwanja maakanaga. Matawa macio nĩmo maroho marĩa mũgwanja ma Ngai. **6** Ningĩ hau mbere ya gĩtĩ kũu kĩa ũnene nĩ haarĩ kĩndũ kĩaahanaga ta iria rĩa gĩcicio, narĩo rĩarĩ ikembu mũno, rikahaana o ta gĩcicio. Ningĩ hau gatagatĩ, gũthiũrũkĩria gĩtĩ kũu kĩa ũnene, haarĩ na ciũmbe inya irĩ muoyo, nacio ciaiyũrĩtwo nĩ maitho mwena wa mbere, na wa na thuutha. **7** Nakĩo kĩũmbe kĩa mbere kĩaahanaga ta mũrũũthi, na gĩa keerĩ kĩaahanaga ta ndegwa, na gĩa gatatũ kĩarĩ na ũthiũ watariĩ ta wa mũndũ, nakĩo gĩa kana gĩatariĩ ta nderi ikĩrera. **8** O kĩũmbe kĩmwe gĩa ciũmbe icio inya irĩ muoyo kĩarĩ na mathagu matandatũ, nakĩo kĩaiyũrĩtwo nĩ maitho mwĩrĩ wotho o nginya rungu rwa mathagu ma kĩa. Mũthenya na ũtukũ itiatigithagĩria kuuga atĩrĩ: **9** Rĩrĩa rĩothe ciũmbe icio irĩ muoyo ikũgooca, na igekĩrĩra, na igacookeria ngaatho ũcio ũikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, o ũcio ũtũũraga tene na tene-rĩ, (aiĩon g165) **10** nao athuuri acio mĩrongo tĩrĩ na ana megũithagia thĩ mbere ya ũcio ũikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, na makahooya ũcio ũtũũraga muoyo tene na tene. Maigaga thũmbĩ ciao mbere ya gĩtĩ kũu kĩa ũnene, makoiga atĩrĩ: (aiĩon g165) **11** “Wee Mwathani na Ngai witũ-rĩ, nĩwagĩrĩre kũgoocagwo, na gũtĩio, na kũgĩa na ũhoti, nĩgũkorwo nĩwe wombire indo ciothe, nacio ciombirwo na ũndũ wa kwenda gwaku, na ikĩgĩa na muoyo.”

5 Ningĩ ngĩona ibuku rĩa gĩkũnjo rĩrĩ guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa ũrĩa waikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene rĩandĩkitwo mĩena yeerĩ, na rĩahingĩtwo na gũcinĩrĩrwo na tũtembe mũgwanja twa mũhũra. **2** Ngĩcooka ngĩona mũraika warĩ na hinya mũno akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene akooria atĩrĩ, “Nũũ mwagĩrĩru kũmethũra tũtembe tũtũ twa mũhũra, na ahingũre ibuku rĩrĩ rĩa gĩkũnjo?” **3** No gũtiarĩ mũndũ o na ũmwe kũu igũrũ, kana gũkũ thĩ, o na kana rungu rwa thĩ ũngĩahotire

kũhingũra ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo o na kana arĩrore thĩinĩ. **4** Na nĩ ngĩrĩra mũno tondũ gũtionekire mũndũ o na ũmwe mwagĩrĩru wa kũhingũra ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo kana arĩrore thĩinĩ. **5** Hĩndĩ ũyo ũmwe wa athuuri acio akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga kũrĩra! Atĩrĩrĩ, Mũrũũthi ũrĩa wa mũhĩrĩga wa Juda, Thuuna ĩrĩa ya Daudi-rĩ, nĩatooranĩtie. We arĩ na ũhoti wa kũhingũra ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo, na amethũre tũtembe tũu mũgwanja twarĩo.” **6** Ningĩ ngĩona Gatũrũme arũgamĩte gatagatĩ ga gĩtĩ kĩa ũnene, nako kahaanaga ta gathĩnjĩtwo, gathĩũrũkĩrio nĩ ciũmbe iria inya irĩ muoyo, na athuuri acio. Kaarĩ na hĩa mũgwanja na maitho mũgwanja, na nĩmo maroho mũgwanja ma Ngai marĩa matũmĩtwo mathiĩage thĩ yotho. **7** Nake ũcio Gatũrũme agĩthĩĩ akĩoya ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo kuuma guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa ũcio waikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene. **8** Na aarĩkia kũrĩoya-rĩ, ciũmbe iria inya irĩ muoyo, na athuuri arĩa mĩrongo tĩrĩ na ana makĩgũthia thĩ mbere ya Gatũrũme. O ũmwe aarĩ na kĩnanda kĩa mũgeeto na maanyĩtĩte mbakũri cia thahabu ciyũrĩte ũbumba, na nĩguo mahooya ma andũ arĩa aamũre. **9** Nao nĩmainire rwĩmbo rwerũ, makiuga atĩrĩ: “Wee nĩwe mwagĩrĩru wa kuoya ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo, na kũmethũra tũtembe tũu twarĩo, tondũ wee nĩworagirwo, ikũgũrĩra Ngai andũ na thakame yaku kuuma mĩhĩrĩga yotho, na thiomĩ ciothe, na andũ othe, o na ndũrĩrĩ ciothe. **10** Wee nĩũmatũite andũ a ũthamaki na athĩnjĩri-Ngai a gũtungatagĩra Ngai witũ, nao magaathamaka gũkũ thĩ.” **11** Ningĩ ngĩrora, na nĩ ngĩgua mũgambo wa araika aingĩ, mũigana wao warĩ ngiri na ngiri, na ngiri ikũmĩ maita ngiri ikũmĩ. Nao maathĩũrũkĩirie gĩtĩ kĩa ũnene, na ciũmbe iria irĩ muoyo, na athuuri acio. **12** Nao mainaga na mũgambo mũnene, makoiga atĩrĩ: “Kwagĩrĩra nĩ Gatũrũme, karĩa kooragirwo, nĩguo kagĩe na ũhoti, na ũtonga, na ũũgĩ, na hinya, na gĩtĩio, na riiri, o na ũgooci!” **13** Ngĩcooka ngĩgua ciũmbe ciothe irĩ kũu igũrũ, na iria irĩ thĩ, na iria irĩ rungu rwa thĩ, na iria irĩ iria-inĩ, o na indo ciothe iria irĩ thĩinĩ wacio, ikĩina atĩrĩ: “Ũgooci, na gĩtĩio, na riiri, na ũhoti, irogĩa kũrĩ ũrĩa ũikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, na kũrĩ Gatũrũme, nginya tene na

tenel!” (aiōn g165) 14 Nacio ciũmbe iria inya irĩ muoyo ikiuga atĩrĩ, “Ameni”, nao athuuri acio makĩgũithia thĩ, makĩhooya.

6 Ningĩ nĩndonire ũcio Gatũrũme akĩmethũra gatembe ka mbere ga tũtembe tũria mũgwanja twa mũhũra. Ngĩcooka ngĩigua kĩũmbe kĩmwe gĩa ciũmbe iria inya irĩ muoyo gĩkiuga na mũgambo wagambaga ta marurumĩ atĩrĩ, “Ūka!” 2 Na nĩ ngĩrora, ngĩona mbarathi njerũ hau mbere yakwa! Ūria wamĩhaicĩte aanyiitĩte ũta, nake akĩheo thũmbĩ, akiumĩra atarĩ ta mũtoorania werekeire o gũtoorania. 3 Rĩria Gatũrũme aamethũre gatembe ga keerĩ, ngĩigua kĩũmbe kĩria kĩrĩ muoyo gĩa keerĩ kĩoiga atĩrĩ, “Ūka!” 4 Ningĩ gũkiumĩra mbarathi ingĩ, nayo yarĩ ndune mũno. Ūria wamĩhaicĩte nĩaheetwo ũhoti wa kũniina thayũ kuuma thĩ, na atũme andũ mooragane. Nake akĩheo rũhiũ rwa njora rũnene. 5 Ningĩ rĩria Gatũrũme aamethũre gatembe ga gatatũ, ngĩigua kĩũmbe kĩria kĩrĩ muoyo gĩa gatatũ kĩoiga atĩrĩ, “Ūka!” Na nĩ ngĩrora, ngĩona mbarathi njirũ hau mbere yakwa! Ūria wamĩhaicĩte aanyiitĩte ratiri na guoko gwake. 6 Ningĩ ngĩigua kĩndũ kĩarurumire ta mũgambo ũkuuma gatagatĩ-inĩ ga ciũmbe icio inya irĩ muoyo, ũkiuga atĩrĩ, “Kĩbaba kĩa ngano kiumage mũcaara wa mũthenya ũmwe, na ibaba ithatũ cia ngano ya cairi ciuage mũcara wa mũthenya ũmwe, no ndũgathũkie maguta kana ũthũkie ndibeil!” 7 Ningĩ rĩria Gatũrũme aamethũre gatembe ga kana-rĩ, ngĩigua mũgambo wa kĩũmbe kĩria kĩrĩ muoyo gĩa kana woiga atĩrĩ, “Ūka!” 8 Na nĩ ngĩrora, ngĩona mbarathi theũku hau mbere yakwa! Ūria wamĩhaicĩte-rĩ, eetagwo Gĩkuũ, nake Jehanamu aamumĩte thuutha, amũkuhĩrĩrie. Nao makĩheo ũhoti wa gwatha gĩcunji kĩa inya gĩa thĩ, nĩguo mooragane na rũhiũ rwa njora, na ng’aragu, na mũthiro, o na ningĩ nyamũ iria ndĩani cia gĩthaka. (Hadēs g86) 9 Ningĩ aamethũra gatembe ga gatano-rĩ, ngĩona hau rungu rwa kĩgongona maroho ma andũ arĩa mooragĩtwo nĩ undũ wa kiugo kĩa Ngai, na nĩ undũ wa ũira ũria maagwatĩrie. 10 Nao magĩkaya na mũgambo mũnene, makĩũria atĩrĩ, “Mwathani Jehova, Wee mũtheru na wa ma, ũgũikara nginya rĩ

ũtatuĩrĩre atũuri a thĩ ciira nĩguo ũrĩhĩrie thakame iitũ?” 11 Nao makĩheo o mũndũ nguo ndaaya ya rangi mwerũ, na makĩrwo meterere hanini, nginya mũigana wa ndungata iria maarutithanagia wĩra nacio ũhinge, na nĩo ariũ na aarĩ a lthe witũ arĩa maarĩ mooragwo o ta ũria o mooragirwo. 12 Ningĩ ngĩrora na ngĩona aamethũra gatembe ga gatandatũ. Nakuo gũkigĩa na gĩthingithia kĩnene. Narĩo riũa rĩkĩgarũrũka, rĩkĩra ta nguo ya ikũnia itumĩtwo na guoya wa mbũri, naguo mweri wothē ũkĩgarũrũka, ũgĩtuniha ta thakame, 13 nacio njata cia igũrũ ikigĩa thĩ, o ta ũria ngũyũ iria thaatu ciitĩkaga kuuma mũkũyũ-inĩ rĩria wainainio nĩ rũhuho rũnene. 14 Narĩo igũrũ rĩkieherio o ta ũria ibuku rĩa gĩkũngo rĩkũnjagwo, nacio irĩma ciothe na icigĩrĩra ikĩeherio ikiuma kũndũ gwacio. 15 Nao athamaki a thĩ, na anene, na anene a thigari, na itonga, na andũ arĩa marĩ hinya, na ngombo ciothe, na andũ arĩa othe eyathi, makĩhitha ngurunga-inĩ, na gatagatĩ ka ndwaro cia mahiga ma irĩma. 16 Nao nĩmeeraga irĩma na ndwaro cia mahiga atĩrĩ, “Tũgwĩrei, mũtũhithē twehere ũthiũ-inĩ wa ũcio ũria ũikariire gĩti kĩa ũnene, na kuuma kũrĩ mang’ũrĩ ma Gatũrũme! 17 Nĩgũkorwo mũthenya ũria mũnene wa mang’ũrĩ mao nĩmũkinyu, nake nũũ ũngihota kũwĩtiiria?”

7 Thuutha wa ũguo ngĩona arĩa ana marũgamĩte ituri-inĩ iria inya cia thĩ, marigĩrĩrie huho iria inya cia thĩ nĩgeetha rũhuho o ruothe rũtikahurutane gũkũ thĩ, kana iria-inĩ rĩria inene, o na kana mũti-inĩ o wothē. 2 Ngĩcooka ngĩona mũraika ũngĩ akĩambata oimĩte mwena wa irathĩro, arĩ na mũhũri wa Ngai ũria ũrĩ muoyo. Nake agĩta arĩa acio ana na mũgambo mũnene, acio maaheetwo ũhoti mathũkie thĩ na iria rĩria inene, akĩmeera atĩrĩ: 3 “Mũtigathũkie thĩ, kana iria, o na kana mũti, nginya tũkorwo tũrikĩtie gwĩkĩra ndungata cia Ngai witũ rũuri ithiithi-inĩ ciao.” 4 Ningĩ ngĩigua mũigana wa arĩa meekĩrirwo rũuri, nao maarĩ: 144,000 kuuma mĩhĩrĩga yothē ya Isiraeli. 5 A mũhĩrĩga wa Juda arĩa meekĩrirwo rũuri maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Rubeni maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga

wa Gadi maarĩ 12,000, **6** na a mũhĩrĩga wa Asheri maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Nafitali maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Manase maarĩ 12,000, **7** na a mũhĩrĩga wa Simeoni maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Lawi maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Isakaru maarĩ 12,000, **8** na a mũhĩrĩga wa Zebuluni maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Jusufu maarĩ 12,000, na a mũhĩrĩga wa Benjamini maarĩ 12,000. **9** Thuutha wa maũndũ macio ngĩcoka ngĩrora, na hau mbere yakwa-rĩ, ngĩona kĩrĩndĩ kĩnene gĩtangĩtarika nĩ mũndũ, kĩa andũ moimĩte ndũrĩrĩ-inĩ ciothe, na maarĩ a mĩhĩrĩga yotho, na iruka ciothe, na thiomĩ ciothe, marũgamĩte mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene, na mbere ya Gatũrũme. Nao meehumbĩte nguo ndaaya cia rangi mwerũ, na makanyĩta makĩndũ na moko. **10** Nao maanagĩrĩra na mũgambo mũnene makoiga atĩrĩ: “Kũhonokania nĩ kwa Ngai witũ, ũrĩa ũkarĩire gĩtĩ kĩa ũnene, na gwa Gatũrũme.” **11** Nao araka acio othe maarũgamĩte mathiũrũrũkĩrie gĩtĩ kũ kĩa ũnene, na magathiũrũrũkĩria athuuri acio na ciũmbe icio inya irĩ muoyo. Nao magĩturumithia mothiũ mao thĩ hau mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene, makĩhooya Ngai, **12** Makiugaga atĩrĩ: “Amenĩ! Ũgooci, na riiri, na ũũgĩ, na ngaatho, na gĩtĩio na ũhoti, na hinya, irotũũra na Ngai witũ tene na tene. Amenĩ!” (aiĩn g165) **13** Na rĩrĩ, ũmwe wa athuuri acio akĩnjũũria atĩrĩ, “Andũ aya mehumbĩte nguo ndaaya cia rangi mwerũ nĩ a, na moimĩte kũ?” **14** Na nĩ ngĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, nĩwe ũũ.” Nake akĩnjũra atĩrĩ, “Aya nĩ arĩa moimĩte mĩnyamaro-inĩ irĩa mĩnene; nao nĩmathambĩtie nguo ciao na magacĩerũhia na thakame ya Gatũrũme. **15** Nĩ ũndũ ũcio, “rũ maikaraga mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Ngai, na mamũtungatagĩra mũthenya na ũtukũ thĩĩnĩ wa hekarũ yake; nake ũrĩa ũkaragĩra gĩtĩ kĩa ũnene egũtũũra atambũrũkĩtie hema yake igũrũ rĩao. **16** Gũtirĩ hĩndĩ magacooka kũhũũta; na matigacooka kũnyoota. Matigacinwo rĩngĩ nĩ riũa, o na kana nĩ ũrugarĩ mũhiũ o na ũrikũ. **17** Nĩgũkorwo Gatũrũme ũrĩa ũrĩ gatagatĩ ga gĩtĩ kĩa ũnene nĩwe ũgaatuĩka mũrĩithi wao; nĩakamatongoria, amakinyie ithima-inĩ cia maaĩ

ma muoyo. Nake Ngai nĩakamagĩria maitthori mothe mathire maitho-inĩ mao.”

8 Ningĩ rĩrĩa Gatũrũme aamethũire gatembe ka mũgwanja-rĩ, kũu igũrũ gũgĩkirwo ki ihinda ta rĩa nuthu ithaa. **2** Na nĩ ngĩona araka mũgwanja arĩa marũgamaga mbere ya Ngai, nao makĩheo tũrumbeta mũgwanja. **3** Nake mũraika ũngĩ, ũrĩa warĩ na rũgĩo rwa thahabu, agĩũka akĩrũgama kĩgongona-inĩ. Nake akĩheo ũbumba mũingĩ nĩgeetha aũrute igongona hamwe na mahooya ma arĩa othe aamũre hau igũrũ rĩa kĩgongona gĩa thahabu kĩria kĩrĩ mbere ya gĩtĩ kĩa ũnene. **4** Nayo ndogo ya ũbumba ũcio, hamwe na mahooya ma andũ arĩa aamũre, ikĩambata mbere ya Ngai yumĩte guoko-inĩ kwa mũraika ũcio. **5** Nake mũraika ũcio akĩoya rũgĩo rũu rwa thahabu, akĩrũiyũria mwaki kuuma kĩgongona-inĩ, akĩũikia thĩ; nakuo gũkĩgĩa ngwa, na marurumĩ, na heni, na gĩthingithia. **6** Hĩndĩ iyo araka arĩa mũgwanja maarĩ na tũrumbeta mũgwanja makĩthaarĩria gũtũhuha. **7** Mũraika wa mbere akĩhuha karumbeta gake, nakuo gũkĩgĩa mbura ya mbembe na mwaki itukanite na thakame, nacio igĩkio thĩ. Nakĩo gĩcunjĩ gĩa ithatũ gĩa thĩ gĩkĩhĩa, na gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa mĩtĩ ikĩhĩa, o na nyeki yotho nduru ikĩhĩa. **8** Mũraika wa keerĩ nake akĩhuha karumbeta gake, nakĩo kĩndũ kĩaahanaga ta kĩrĩma kĩnene gĩaakanaga mwaki-rĩ, gĩgĩkio thĩĩnĩ wa iria rĩrĩa inene. Nakĩo gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa iria rĩu gĩgĩtuĩka thakame, **9** na gĩcunjĩ gĩa ithatũ gĩa ciũmbe iria irĩ muoyo thĩĩnĩ wa iria rĩu igĩkua, na gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa marikabu ikĩanangwo. **10** Nake mũraika wa gatatũ akĩhuha karumbeta gake, nayo njata nene mũno ikĩuma igũrũ yakanite ta gĩcinga, ikĩgwĩra gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa njũũĩ na ithima cia maaĩ, **11** narĩo rĩitwa rĩa njata iyo nĩ Kũrũra. Gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa maaĩ macio gĩkĩrũra, na andũ aingĩ magĩkua nĩ kũnyua maaĩ macio marũrũ. **12** Nake mũraika wa kana akĩhuha karumbeta gake, narĩo riũa rĩkĩringwo gĩcunjĩ gĩa ithatũ, o naguo mweri gĩcunjĩ gĩa ithatũ, o na njata nacio gĩcunjĩ gĩa ithatũ, tondũ ũcio gĩcunjĩ gĩa ithatũ gĩaacio gĩgĩtuĩka nduma. Nakĩo gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa mũthenya gĩkiaga ũtheri, o na gĩcunjĩ gĩa ithatũ

kia ütukū o taguo. **13** O ndorete-rī, ngīgua nderi yombūkaga rīera-inī ikīanīrīra na mūgambo mūnene, ikoiga atīrī: “Kaī kūrī na haaro-ī! Kaī kūrī na haaro-ī! Kaī inyuī arīa mūtūūraga thī mūrī na haaro-ī, tondū wa tūrumbeta tūrīa tūkirie kūhuhwo nī arāika acio angī atatū-ī!”

9 **Nake mūraika wa gatano akīhuha karumbeta gake, na nī ngīona njata yumīte igūrū ikagūa thī. Nayo njata iyo ikīnengerwo cabi ya Irima-rītārī-Gīturi. (Abyssos g12)** **2** Hīndī irīa aahingūrire Irima-rītārī-Gīturi-rī, rikiuma ndogo yahaanaga ta ndogo ya icua inene. Narīo rīūa na matu igīkīrwo nduma nī ndogo iyo yoimaga Irima-rīu-rītārī-Gīturi. (Abyssos g12) **3** Na thīinī wa ndogo iyo gūkiuma ngīgī, igīūka thī, nacio ikiheo ūhoti ūtārīi ta wa tūng’aurū twa thī. **4** Nacio ikīrwo itikeehie nyeki ya thī, kana mūmera o wothē o na kana mūtī, o tīga andū arīa matarī na rūūrī rwa Ngai ithiithi ciao. **5** Nacio ikīaga kūheo ūhoti wa kūmooraga, o tīga wa kūmaherithia mīeri itano. Naruo ruo rūrīa maigūire rwarī o ta ruo rwa kang’aurū karathīte mūdū. **6** Matukū-inī macio andū nīmagacaragia gīkuū, no matigakīona; nīmakeriragīria gūkua, nakīo gīkuū gīkamoorīra. **7** Ngīgī icio cīahaanaga ta mbarathi ihaārīrio nī ūndū wa mbaara. Mītwē-inī yacio cīarī na kīndū kīahaanaga ta thūmbī cīa thahabu, namo mothiū maacio maahaanaga ta mothiū ma andū. **8** Njūirī yacio yahaanaga ta njūirī cīa andū-a-nja, namo magego maacio maatarīi ta magego ma mūrūūthi. **9** Nacio cīarī na ngo cīa kūgītīra gīthūri cīahaanaga ta ngo cīa kīgera, naguo mūgambo wa mathagu maacio warī ta mūrurumo wa mbarathi nyingī na ngaari cīa ita iteng’erete irorete mbaara-inī **10** Cīarī na mīting’oe, o na mboora ta cīa tūng’aurū, na mīting’oe-inī yacio cīarī na ūhoti wa kūnyariira andū ihinda rīa mīeri itano. **11** Na nī cīarī na mūthamaki waciathaga, na nīwe mūraika wa Irima-rītārī-Gīturi, narīo rītwa rīake na rūthiomi rwa Kīhibirania nī Abadoni, ningī na Kīyunani agetwo Apolioni. (Abyssos g12) **12** Haaro ya mbere nīyathira; haatigara ingī igīrī iria igīūka thuutha. **13** Mūraika wa gatandatū nake akīhuha karumbeta gake, na nī ngīgua mūgambo ūkiuma hīa-inī cīa kīgongona gīa

thahabu kīrīa kīrī mbere ya Ngai. **14** Ūkīira mūraika ūcio wa gatandatū warī na karumbeta atīrī, “Ohora arāika arīa ana arīa moheirwo rūū-inī rūrīa rūnene rwa Farati.” **15** Nao arāika acio ana, arīa maathagathagītwo nī ūndū wa ihinda rūu, na nī ūndū wa mūthenya ūcio o na nī ūndū wa mweri ūcio, o na mwaka ūcio makīohorwo nīgūo moorage andū gīcunjī gīa ithatū kīa andū gūkū thī. **16** Nacio mbūtū cīa mbaara iria cīahaicīte mbarathi mūigana wacio warī milioni magana meerī. Nīndaigūire mūigana wacio. **17** Mbarathi icio ndonire na kīoneki hamwe na arīa macīhaicīte-rī, cīahaanaga atīrī: Ngo cīacio cīa kūgītīra gīthūri cīarī cīa rangī mūtune ta mwaki, na rangī wa bururu, na rangī wa ngoikoni ūhaana ta ūbiriti. Ciongo cīa mbarathi icio cīahaanaga ta ciongo cīa mīrūūthi, natuo tūnua twacio twoimaga mwaki, na ndogo, o na ūbiriti. **18** Gīcunjī gīa ithatū kīa andū a gūkū thī nīkīoragirwo nī mīthiro iyo itatū ya mwaki, na ndogo, na ūbiriti iria cīoimaga tūnua-inī twacio. **19** Hinya wa mbarathi icio warī tūnua-inī twacio na mīting’oe-inī yacio, nīgūkorwo mīting’oe yacio yahaanaga ta nyoka irī na ciongo iria itihagia andū nacio. **20** Andū a thī acio angī, arīa matooragirwo nī mīthiro iyo, matiigana kwīrira mehīa ma wīra wa moko mao; matiigana gūtiga kūhooya ndaimono, na mīhianano ya thahabu, na ya betha, na ya gīcango, na ya mahiga, na ya mītī, o mīhianano irīa itangīhota kuona, kana īigue, kana īitware. **21** O na ningī matiigana kwīrira nī ūndū wa mehīa ma ūragani wao, kana ūrogi wao, kana ūmaraya wao, o na kana ūici wao.

10 Ningī ngīcooka ngīona mūraika ūngī warī na hinya mūno agīkūrūka oimīte igūrū. Nake ehumbīte itu ta nguo, na igūrū rīa mūtwe wake haārī na mūkūnga-mbura; naguo ūthiū wake wahaanaga ta rīūa, namo magūrū make maahaanaga ta itugī cīa mwaki. **2** Nake aanyīitīte na guoko gwake kabuku kanini ga gīkūnjo karī kahingūre. Aakinyithīte kūgūrū gwake kwa ūrīo iria-inī, nakuo kwa ūmotho agagūkinyithia thī nyūmū, **3** akīgūthūka na mūgambo mūnene ta wa mūrūūthi ūkīrarama. Hīndī irīa aagūthūkīre-rī, mīgambo ya ngwa iria mūgwanja ikīgamba. **4**

Na rīrīa ngwa icio mūgwanja ciagambire, ndaari hakuhi kwandika; no ngīgua mūgambo kuuma igūrū ūkiuga atīrī, “Mohoro macio maario nī ngwa icio mūgwanja-rī, maige marī hitho, ndūkamaandike.” 5 Nake mūraika ūcio ndonete arūgamite iria-inī na akarūgama thī nyūmū agītambūrūkia guoko gwake kwa ūrio na igūrū. 6 Nake akīhīta na ūrīa ūtūūruga muoyo nginya tene na tene, o we ūrīa wombire igūrū na indo ciothe iria irī kuo, na akīumba thī na indo ciothe iria irī kuo, o na akīumba iria na indo ciothe iria irī thīnī warīo, akiuga atīrī, “Hatīrī na ihinda rīngī rīa gweterera!” (aiōn g165) 7 No matukū-inī marīa mūraika wa mūgwanja agaakorwo akirīi kūhuha karumbeta gake-rī, hitho ya Ngai nīkahingio, o ta ūrīa eerire anabii arīa ndungata ciake. 8 Ningī mūgambo ūrīa ndaiguite uumite igūrū ūkīnjarīria rīngī, ūkīnjīra atīrī: “Thīi, woe kabuku kau ga gīkūnjo karīa kahingūre kuuma guoko-inī kwa mūraika ūcio ūrūgamite akinyite iria, na agakinya thī nyūmū.” 9 Nī ūndū ūcio, ngīthī kūrī mūraika, na ngīmūūria aahe kabuku kau ga gīkūnjo. Nake akīnjīra atīrī, “Koe, ūkarīe. Gaakinya nda nīgegūkūrūrīra, no karī kanua gegūkorwo karī na mūrīo ta ūūkī!” 10 Ngīkīoya kabuku kau ga gīkūnjo kuuma guoko-inī kwa mūraika ūcio, na nīi ngīkarīa. Karī kanua kaarī na mūrīo ta ūūkī, no ndarīkia gūkarīa, gakīndūrīra. 11 Ngīcooka ngīrwo atīrī, “No nginya ūrathe ūhorō rīngī ūkonī andū aingī, na ndūrīrī nyingī, na thiomī nyingī, o na athamaki aingī.”

11 Ningī ngīnengerwo mūrangi wa gūthima wahaanaga ta rūthanju, ngīrwo atīrī, “Thīi ūthime hekarū ya Ngai na kīgongona, na ūtare andū arīa marahooya Ngai kuo. 2 No nja ya hekarū ūtigane nayo, ndūkamīthime tondū nīhetwo andū-a-Ndūrīrī. Nao nīmakarangīrīria itūūra rīu itheru ihinda rīa mīeri mīrongo īna na īrī. 3 Na nīi nīngahe aira akwa eerī hinya, nao nīmakaratha ūhorō handū ha matukū 1,260 mehumbīte nguo cia makūnia.” 4 Acio nīo mītamaiyū īrīa īrī, na nīo mīti īrīa īrī ya kūigīrīrwo matawa īrīa īrūgamite mbere ya Mwathani wa thī. 5 Mūdū o wothē angīkaageria kūmeka ūūru, mwaki ūkoimaga

tūnua twao ūkaniina thū icio ciao. Na mūdū o wothē ūngīkenda kūmeka ūūru no nginya akue o ūguo. 6 Andū aya marī na hinya wa kūhinga igūrū nīgeetha gūtikae kuura mbura ihinda rīrīa makaaratha ūhorō; ningī marī na hinya wa kūgarūra maaī matuīke thakame. O na ningī marī na hinya wa kūhūūra thī na mīthemba yothē ya mīthiro maita maingī o ta ūrīa mangienda. 7 Rīrīa makaarīkia kūheana ūira wao-rī, nyamū īrīa yambataga yumite Irima-rīrīa-Rītarī-Gīturi nīkamatharīkīra īmatoorie, na īmoorage. (Abyssos g12) 8 Nacio ciimba ciao igaatigwo ciaraganite njīra-inī cia itūūra rīrīa inene, rīrīa rīgerekanagio rīgetwo Sodomu kana Misiri, na nikuo Mwathani wao aambīrwo mūtī igūrū. 9 Na ihinda rīa mīthenya itatū na nuthu, andū a kuuma iruka ciothe, na mīhīrīga yothē, na thiomī ciothe na ndūrīrī ciothe, nīmakerorera ciimba ciao, na magirie ithikwo. 10 Nao andū arīa matūūruga thī nīmagakenerera aira acio, na makūngūire magītūmanagīra iheo, tondū anabii acio eerī nīmanyariiraga andū a gūkū thī. 11 No thuutha wa mīthenya itatū na nuthu, mīhūmū ya muoyo īkīmatoonya yumite kūrī Ngai, nao makīrūgama na magūrū mao, na arīa maamonire makīnyitwo nī kīmako kīnene mūno. 12 Ningī makīgua mūgambo mūnene uumite igūrū ūkīmeera atīrī, “Ambatai na gūkū.” Nao makīambata igūrū marī itu-inī, thū ciao imeroreire. 13 Ithaa o rīu-rī, gūkīgīa na gīthingithia kīnene, nakīo gīcunjī gīa ikūmi gīa itūūra rīu gīkīmomoka. Andū ngiri mūgwanja makīūrugwo nī gīthingithia kīu, nao arīa maatarire makīmaka na makīgooca Ngai wa igūrū. 14 Haaro ya keerī nīyathira, haaro ya gatatū-rī, igūūka o narua. 15 Nake mūraika wa mūgwanja akīhuha karumbeta gake, nakuo gūkīgīa na mīgambo mīnene kūu igūrū, nayo īkiuga atīrī: “Ūthamaki wa thī nīūtuīkite ūthamaki wa Mwathani witū, o na Kristū wake, nake egūtūūra athamakaga nginya tene na tene.” (aiōn g165) 16 Nao athuuri arīa mīrongo īrī na ana, arīa maaikarīre itī ciao cia ūnene mbere ya Ngai, magītūrumithia mothiū mao thī makīhooya Ngai, 17 makiuga atīrī: “Nītwaģūcookeria ngaatho, Mwathani

Ngai, Wee Mwene-Hinya-Wothe, o Wee ūri ho, na nowe warī ho, tondū nīwoete hinya waku mūnene, ūkambīrīria gūthamaka. **18** Ndūrīrī nacio nīciarakarire; namo mang'ūrī maku nīmakinyīte. Hīndī nīnginyu ya andū arīa akuū gūtuīrwo ciira, o na ya kūhe anabii, ndungata ciaku, iheo, hamwe na arīa aamūre, na arīa metigīrīte rīitwa rīaku, arīa anini na anene, o na ya kwananga arīa manangaga thī.” **19** Ningī hekarū ya Ngai kūu igūrū ikīhingūrwo, na thīinī wa hekarū yake gūkioneke ithandūkū rīrīa rīa kīrīkanīro giāke. Nakuo gūkīgīa na heni, na marurumī, na ngwa, na gīthingithia, na mbura nene ya mbembe.

12 Ningī kūu igūrū gūkioneke ūrirū mūnene wa kūgegania: gūkioneke mūdū-wa-nja wehumbīte riūa, agacooka agakinya mweri na magūrū, na agekīra thūmbī ya njata ikūmi na igīrī mūtwe. **2** Aarī na nda, na nīakayaga nī ruo tondū aarī hakuhī kūheo mwana. **3** Ningī gūkioneke ūrirū ūngī kūu igūrū na atīrī: nī ndamathia nene yarī ndune, na yarī na ciongo mūgwanja, na hīa ikūmi, na thūmbī mūgwanja ciongo-inī ciayo. **4** Naguo mūting'oe wayo ūkīhaata gīcunjī giā ithatū kīa njata cia igūrū na igīcīrekania thī. Ndamathia iyo ikīrūgama mbere ya mūdū-wa-nja ūcio warī hakuhī kūheo mwana, nīguo itambuure mwana ūcio aaciarwo o ūguo. **5** Nake mūdū-wa-nja ūcio akīgīa mwana wa kahīī, ūrīa ūgaathaga ndūrīrī ciothe na rūthanju rwa kīgera. Nake mwana ūcio akīhurio, agītwarwo igūrū gītī-inī kīa ūnene kīa Ngai. **6** Mūdū-wa-nja ūcio akīūrīra werū-inī, handū harīa aathondekeirwo nī Ngai, harīa aarī amenyererwo handū ha ihinda rīa matukū 1,260. **7** Na rīrī, kūu igūrū gūkīgīa mbaara. Mikaeli na araika ake makīrūa na ndamathia iyo, nayo ndamathia na araika ayo makīrūa nao. **8** No ndamathia ndīarī na hinya wa kūigana, nayo hamwe na araika ayo makīaga ūikaro kūu igūrū. **9** Nayo ndamathia iyo nene ikīnyugutwo thī, na nīyo nyoka īrīa ya tene, o īrīa īitagwo mūcukani, na īgeetwo Shaitani, īrīa īhītithagia andū a thī yothe. Nayo ikīnyugutwo thī hamwe na araika ayo. **10** Ningī ngīcooka ngīigua mūgambo mūnene kūu igūrū,

ūkiuga atīrī: “Rīu ūhonokio nī mūkinyu, na ūhoti, na ūthamaki wa Ngai witū, o na wathani wa Kristū wake. Nīgūrwo ūrīa ūcuukaga ariū na aarī a lthe witū, ūrīa ūmacuukaga mbere ya Ngai mūthenya na ūtukū, nīaharūrūkītio thī. **11** Nao nīmamūtooririe na ūndū wa thakame ya Gatūrūme, o na nī ūndū wa kiugo kīa ūira wao; na matiigana kwenda kūhonokia mīoyo yao, o na maatuika a gūkua. **12** Nī ūndū ūcio, kenai inyuī igūrū, o na inyuī arīa mūtūruga kuo! No kaī thī na iria rīrīa inene irī na haaro-ī, tondū mūcukani nīaikūrūkīte kūrī inyuī! Nake aiyūrītwo nī marūrū manene, tondū nīoi atī ihinda rīake rīrīa rītigaire nī inyinyi.” **13** Rīrīa ndamathia iyo yoonire atī nīyanyugutwo thī, ikīambīrīria kūnyariira mūdū-wa-nja ūcio waagīte mwana wa kahīī. **14** Nake mūdū-wa-nja ūcio akīheo mathagu meerī ma nderi īrīa nene nīgeetha ombūke athīī werū-inī handū harīa aathondekeirwo, harīa aarī amenyererwo kwa ihinda, na kwa mahinda na nuthu ya ihinda, harīa atangīkinyīrītwo nī nyoka iyo. **15** Nayo nyoka iyo ikīhorora maaī kuuma kanua kayo o ta rūūī, nīgeetha ikīnyīrie mūdū-wa-nja ūcio, itūme atwarwo nī kīguū kīu. **16** No thī nayo īgīteithīrīria mūdū-wa-nja ūcio na ūndū wa gwathamia kanua kayo, nayo ikīmeria rūūī rūu rwahororetwo nī ndamathia iyo kuuma kanua kayo. **17** Hīndī iyo ndamathia iyo ikīrakarīra mūdū-wa-nja ūcio mūno, nayo īgīthīī kūrūa na ciana iria ingī ciake, na nīo andū arīa maathikagīra maathani ma Ngai, na makagwatīria ūira wa Jesū.

13 Nayo ndamathia iyo ikīrūgama hūgūrūrū-inī cia iria. Ningī ngīcooka ngīona nyamū ikīuma iria thīinī. Nyamū iyo yarī na hīa ikūmi, na mītwe mūgwanja, na hīa-inī ciayo yarī na thūmbī ikūmi, na o mūtwe wayo warī na rīitwa rīa kūruma Ngai. **2** Nyamū iyo ndonire yahaanaga ta ngarī, no magūrū mayo maatarīī ta ma nduba, nako kanua kayo kahaanaga ta ka mūrūūthi. Nayo ndamathia iyo ikīhe nyamū iyo hinya wayo na gītī kīayo kīa ūnene o na wathani mūnene. **3** Mūtwe ūmwe wa nyamū iyo wonekaga ta waringītwo iringa rīa kīūrigo, no iringa rīu rīa kīūrigo nīrīahonete. Nayo

thī yothe nīyagegete na ikirūmīrira nyamū iyo. **4** Nao andū magikīhooya ndamathia iyo tondū nīyaheete nyamū iyo ūhoti wayo, o na makīhooya nyamū iyo, na makooriga atirī, “Nū ūtariī ta nyamū īno? Nū ūngīmīkīrira, arūe nayo?” **5** Nayo nyamū iyo ikīheo kanua ga kwaria ciugo cia mwītīo na cia kūruma Ngai, na ikīheo ihinda rīa gwathana rīa mīeri mīrongo īna na īrī. **6** Nyamū iyo īgītūmūra kanua īrume Ngai, na īcambie rītwa rīake, na gīkaro gīake, o na arīa matūūruga kūu igūrū. **7** Nīyaheirwo hinya nīguo īrūe na arīa aamūre na īmatoorie. Na ikīheo wathani igūrū rīa mīhīrīga yothe, na andū a iruka ciothe, na thiomī ciothe, o na ndūrīrī ciothe. **8** Nao andū othe arīa matūūruga gūkū thī kuuma rīrīa thī yombirwo, arīa othe marītwa mao matarī maandike ibuku-inī rīa muoyo rīa Gatūrūme karīa gaathīnjirwo, makīnamīrira nyamū iyo mamīhoee. **9** Mūdū ūrīa ūrī na gūtū nīakīgue. **10** Mūdū o wothe angīkorwo nī wa gūtahwo, nīegūtahwo athī. Mūdū o wothe angīkorwo nī wa kūuragwo na rūhiū rwa njora-rī, ndarī hīndī atakooragwo na rūhiū. Ūguo nīkuonania atī andū arīa aamūre nīmabataire gūkīrīrīa, na marī na wītīkio. **11** Ngīcooka ngīona nyamū īngī, ikiuma na thī. Nyamū iyo yarī na hīa igīrī ta cia gatūrūme, no yaaragia ta ndamathia. **12** Nyamū iyo īgīathana na ūhoti wothe wa nyamū īrīa ya mbere ithenya rīayo, īgītūma thī na arīa othe matūūruga kuo mahooyage nyamū iyo ya mbere, o iyo yahonete iringa rīayo rīa kūrugo. **13** Nayo ikīringa ciama nene na morirū, o na īgītūma mwaki ūikūrūke uume igūrū ūūke thī andū makīonaga. **14** Tondū wa morirū macio nīyaheirwo hinya wa kūringa ciama ithenya rīa nyamū iyo ya mbere, ikīheenia andū arīa matūire thī. Nīngī īgīatha andū mathondeke mūhianano nī ūndū wa gūtīa nyamū iyo, yagurarītio na rūhiū rwa njora no yarī o muoyo. **15** Nīyaheirwo hinya wa kūhe mūhianano ūcio wa nyamū iyo ya mbere mīhūmū, nīguo ūhote kwaria, na ūtūme arīa othe maaregete kūhooya mūhianano ūcio wa nyamū iyo mooragwo. **16** Nīngī nīyaathire andū othe na hinya, arīa anini na arīa anene, arīa itonga na arīa athīni, arīa

meyathīte na arīa ngombo, o mūdū ekīrwo rūūrī guoko gwake kwa ūrīo kana thiithi-inī wake, **17** nīgeetha gūtīkagīe mūdū ūngīendia kana agūre, atarī na rūūrī rūu, na nīruo rītwa rīa nyamū iyo, kana namba ya rītwa rīayo. **18** Ūndū ūyū nīūbataire ūūgī. Mūdū o wothe angīkorwo arī na ūmenyo-rī, nīeke ithabu rīa namba ya nyamū iyo, nīgūkorwo nī namba ya mūdū. Nayo namba yake nī 666.

14 Ngīcooka ngīrora, na nī ngīona Gatūrūme arūgamīte Kīrīma-inī gīa Zayuni, arī na andū 144,000 arīa maandikītwo rītwa rīake na rītwa rīa lthe mothiū-inī mao. **2** Nīngī ngīgua mūgambo uumīte igūrū ūtariī ta mūhūyūko wa maaī maratherera na nīngī ta mūrurumo wa ngwa. Mūgambo ūcio ndaiguire watariī ta wa aini a inanda cia mūgeeto makīina na inanda ciao. **3** Nao makīina rwīmbo rwerū marī mbere ya gītī kīa ūnene, na marī mbere ya ciūmbe iria inya irī muoyo, na athuuri. Gūtīarī mūdū ūngīahotire kwīruta rwīmbo rūu tīga o acio 144,000 arīa maakūrītwa kuuma thī. **4** Acio nī arīa mateethūkītie na andū-a-nja, nīgūkorwo nīmeigīte marī atheru. Nao maarūmagīrira Gatūrūme o kūrīa guothe aathīiiga. Nīo maagūrīrwo kuuma kūrī andū, na makīrutwo marī maciaro ma mbere kūrī Ngai o na kūrī Gatūrūme. **5** Matirī hīndī marī maheenania; o na matirī ūcuuke. **6** Nīngī ngīona mūraika ūngī oombūkīte rīera-inī, nake aarī na Ūhoro-ūrīa-Mwega wa tene na tene wa kūhunjīria andū arīa matūūruga thī, ūguo nī kuuga ndūrīrī ciothe, na mīhīrīga yothe, na thiomī ciothe, na andū othe. (aiōnios g166) **7** Nake akiuga na mūgambo mūnene atirī, “Mwītīgīrei Ngai na mūmūgooce we, tondū ihinda rīake rīa gūtua ciira nīkinyu. Mūhoee ūrīa wombire igūrū, na thī, na iria rīrīa inene, na ithima cia maaī.” **8** Nake mūraika wa keerī akiuga atirī, “Nīrīgūul Itūūra rīrīa inene rīa Babuloni nīrīgūu, rīrīa rīanyuithirie ndūrīrī ciothe ndibei īrīa ya maūdū mooru ma ūtharia warīo.” **9** Nīngī mūraika wa gatātū akīmarūmīrira, nake akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atirī, “Mūdū o wothe angīhooya nyamū iyo na mūhiano wayo, na ekīrwo rūūrī rwayo thiithi

kana guoko-rĩ, 10 o nake nĩakanyua ndibei iyo ya marakara ma Ngai, irĩa iitĩrĩrwo gikombe-inĩ kĩa mang'ũrĩ make itatukanĩtio na kindũ. Nake nĩakanyariirwo na mwaki wa ũbiriti mbere ya araike arĩa atheru na mbere ya Gatũrũme.

11 Nayo ndogo ya kĩnyariirĩko kĩao ĩgũtũũra yambata nginya tene na tene. Gũtirĩ kĩhurũko mũtherya kana ũtukũ kũrĩ arĩa mahooyaga nyamũ iyo na mũhiano wayo, kana kũrĩ mũndũ o wotho ũrĩa wikĩrĩtwo rũũri rwa rĩitwa rĩayo.”

(aiōn g165) **12** Haha nĩhabataire ũkirĩrĩria harĩ andũ arĩa aamũre, o arĩa maathĩkagĩra Maathani ma Ngai, na magatũũra marĩ ehokeku harĩ Jesũ. **13** Ngĩcooka ngĩgua mũgambo woima igũrũ ũkiuga atĩrĩ, “Andĩka atĩrĩ: Kũrathimwo-rĩ, nĩ andũ arĩa akuũ, arĩa makuĩte marĩ thĩinĩ wa Mwathani kuuma rĩu.” Nake Roho ekuuga atĩrĩ, “Ĩĩ, nĩguo makĩhurũke mawĩra mao maritũ, nĩgũkorwo ciĩko ciao iria maneeka nĩikamoima thuutha.”

14 Ningĩ ngĩrora, ngĩona hau mbere yakwa haarĩ na itu rĩerũ, na itu rĩu nĩrĩakarĩrwo nĩ mũndũ “wahaanaga ta mũrũ wa mũndũ” arĩ na thũmbĩ ya thahabu mũtwe, na arĩ na rũhiũ rũũgĩ rwa kũgetha guoko-inĩ gwake. **15** Nake mũraika ũngĩ akiuma thĩinĩ wa hekarũ, agĩta mũndũ ũcio waikariire itu na mũgambo mũnene, akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya rũhiũ rũu rwa kũgetha, ũgethe, tondũ ihinda rĩa kũgetha nĩikinyu, nĩgũkorwo magetha ma thĩ nĩ makũrũ.” **16** Nĩ ũndũ ũcio, mũndũ ũcio waikariire itu akĩhiũrĩria rũhiũ rwake thĩ, nayo thĩ ikĩgethwo. **17** Nake mũraika ũngĩ akiuma thĩinĩ wa hekarũ kũu igũrũ, o nake aarĩ na rũhiũ rũũgĩ rwa kũgetha. **18** Na mũraika ũngĩ, ũrĩa wathaga mwaki, akiuma kĩgongona-inĩ, agĩta ũcio warĩ na rũhiũ rũũgĩ rwa kũgetha na mũgambo mũnene, akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya rũhiũ rũu rwaku rũũgĩ rwa kũgetha, na ũcokanĩrĩrie imanjika cia thabibũ kuuma harĩ mũthabibũ ũrĩa wa thĩ tondũ thabibũ ciayo nĩ njĩru.” **19** Nake mũraika ũcio akĩhiũrĩria rũhiũ rwake thĩ, agĩcookereria thabibũ ciayo, na agĩcooka agĩciikia kĩhihĩro-inĩ kĩrĩa kĩnene kĩa mang'ũrĩ ma Ngai. **20** Nacio ikĩrangĩrĩrio kĩhihĩro-inĩ kĩrĩa kĩarĩ nja ya itũũra inene, nayo thakame ĩgĩtherera yumĩte kĩhihĩro-inĩ, ĩgĩkinya handũ ha itũũna rĩa mairũ ta igana rĩa mĩrongo

ĩnana, na ikĩambata o nginya ĩgĩkinya mikwa-inĩ irĩa yohaga mbarathi tũnua.

15 Ngĩcooka ngĩona ũrirũ ũngĩ mũnene na wa kũgegania kũu igũrũ: ndonire araike mũgwanja makuĩte mĩthiro mũgwanja ya mũthia. Mĩthiro iyo nĩyo yarĩ ya kũrĩkĩrĩa mang'ũrĩ ma Ngai. **2** Ngĩcooka ngĩona kindũ kĩaahanaga ta iria rĩa gĩcicio gĩtukanĩtio na mwaki, na ngĩcooka ngĩona arĩa maatooretie nyamũ irĩa na mũhiano wayo, na namba ya rĩitwa rĩayo, marũgamĩte rũtere-inĩ rwa iria rĩu. Nao maanyiĩtite inanda cia mũgeeto iria maaheetwo nĩ Ngai, **3** nao maainaga rwĩmbo rwa Musa ũrĩa ndungata ya Ngai, na rwĩmbo rwa Gatũrũme, makoiga atĩrĩ: “Maũndũ maku marĩa wikĩte nĩ manene na ma kũgegania, Wee Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Njĩra ciaku nĩ cia kĩhooto na nĩ cia ma, Wee Mũthamaki wa mĩndĩ na mĩndĩ. **4** Nũũ ũtangĩgwĩtigĩra, na agoocithie rĩitwa rĩaku, wee Mwathani? Nĩgũkorwo Wee wiki nĩwe Mũtheru. Ndũrĩrĩ ciothe nĩgooka ihooe irĩ mbere yaku, nĩgũkorwo ciĩko ciaku cia ũthingu nĩguũrĩtio.” **5** Thuutha wa maũndũ macio nĩndarorire, na ngĩona hekarũ kũu igũrũ, irĩa arĩ hema nyamũre ya Ũira, nayo ikĩhingũrwo. **6** Nao araike mũgwanja arĩa maarĩ na mĩthiro irĩa mũgwanja makiuma kũu thĩinĩ wa hekarũ iyo. Nao meehumbĩte nguo cia gatani irĩa theru yahenagia, na makeyoha mĩcibi ya thahabu ithũri-inĩ ciao. **7** Hĩndĩ iyo kũmbe kĩmwe gĩa ciũmbe iria inya irĩ muoyo-rĩ, gĩkinengera araike acio mũgwanja mbakũri mũgwanja cia thahabu, ciyũrĩtio mang'ũrĩ ma Ngai ũrĩa ũtũũraga muoyo tene na tene. **(aiōn g165)** **8** Nayo hekarũ ikĩiyũra ndogo yumĩte riiri-inĩ wa Ngai na thĩinĩ wa hinya wake, na gũtirĩ mũndũ ũngĩahotire gũtoonya hekarũ iyo nginya mĩthiro iyo mũgwanja ya araike acio mũgwanja ĩrĩkĩrĩre.

16 Ningĩ ngĩgua mũgambo mũnene ũkiuma thĩinĩ wa hekarũ, nague ũkĩira araike acio mũgwanja atĩrĩ, “Thĩĩ, mũkonorerie thĩ mbakũri icio mũgwanja cia mang'ũrĩ ma Ngai.” **2** Nake mũraika wa mbere agĩthĩĩ akĩonoreria mbakũri

yake thĩ, nacio irona njũru mũno irĩ ruo ikĩgĩa andũ arĩa maarĩ na rũũri rwa nyamũ iyo, na arĩa maahooyaga mũhiano wayo. **3** Nake mũraika wa keerĩ akĩonoreria mbakũri yake iria-inĩ rĩria inene, narĩo iria rĩu rĩkĩgarũrũka rĩgĩtuĩka ta thakame ya mũndũ mũkuũ, nakĩo kĩndũ o gĩothe kĩarĩ muoyo iria-inĩ rĩu gĩgĩkua. **4** Ningĩ mũraika wa gatatu akĩonoreria mbakũri yake njũũ-inĩ na ithima-inĩ cia maaĩ, nacio igĩtuĩka thakame. **5** Ngĩcoka ngĩgua mũraika ũria wathaga maaĩ akiuga atĩrĩ: “Wee ũrĩ na kĩhoto ũgĩtua matũiro maya, Wee ũria ũrĩ ho, na nowe warĩ ho, o Wee Mũtheru, tondũ wa gũtua ciira ũguo; **6** nĩgũkorwo nĩmaitite thakame ya andũ aku aamũre, na ya anabii, nawe nĩumaheete thakame manyue ta ũria magĩrĩrwo.” **7** Na ngĩgua kĩgongona gĩacookia atĩrĩ: “Ĩi nĩguo, Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe, matũiro maku nĩ ma ma, na nĩ ma kĩhoto.” **8** Nake mũraika wa kana akĩonoreria mbakũri yake riũa-inĩ, narĩo riũa rĩkĩheo hinya wa gũcina andũ na mwaki. **9** Andũ magĩcinwo nĩ ũrugarĩ ũcio mũnene, nao magakĩrumaga rĩitwa rĩa Ngai ũcio warĩ na hinya wa gwatha mũthiro iyo, no matiigana kwĩrira mamũgooce. **10** Mũraika wa gatano akĩonoreria mbakũri yake gĩtĩ-inĩ kĩa ũnene kĩa nyamũ ĩria, nague ũthamaki wayo ũkĩyũra nduma. Nao andũ makĩrũma nĩmĩ nĩ ũndũ wa ruo, **11** na makĩruma Ngai wa igũrũ nĩ ũndũ wa ruo rũria maiguaga na nĩ ũndũ wa irona iria maarĩ nacio, no matiigana kwĩrira nĩ ũndũ wa maũndũ marĩa meekĩte. **12** Nake mũraika wa gatandatũ akĩonoreria mbakũri yake rũũ-inĩ rũria rũnene rwa Farati, namo maaĩ maruo makĩhwa nĩguo athamaki a kuuma mwena wa Irathĩro mathondekerwo njĩra. **13** Ngĩcoka ngĩona maroho matatũ mooru maahaanaga ta ciũra; namo moimire kanua ka ndamathia, na makĩuma kanua ka nyamũ ĩria, na kanua-inĩ ka mũnabii ũria wa maheeni. **14** Namo nĩmo maarĩ maroho ma ndaimono marĩa maringaga ciam, namo mathiiga kũrĩ athamaki a thĩ yoth, nĩguo mamacookanĩrĩre nĩ ũndũ wa mbaara ĩria ĩkaarũo mũthenya ũcio mũnene wa Ngai Mwene-Hinya-Wothe. **15** “Na rĩrĩ, ngũũka o ta mũici! Kũrathimwo-

rĩ, nĩ mũndũ ũria ũikaraga eiguĩte na agaikara ahaarĩre nguo ciale, nĩgeetha ndakanae gũthĩ njaga, nake aconorithio.” **16** Namo maroho macio magĩcokanĩrĩria athamaki handũ harĩa hetagwo na Kĩhibirania, Arimagedoni. **17** Nake mũraika wa mũgwanja akĩonoreria mbakũri yake rĩera-inĩ, na rĩrĩ, hekarũ thĩinĩ gũkiuma mũgambo mũnene uumĩte gĩtĩ-inĩ kĩa ũnene, ũkiuga atĩrĩ, “Ūhoro ũcio nĩwarĩka!” **18** Gũgĩcoka gũkĩgĩa heni, na marurumĩ, na ngwa o na gĩthingithia kĩnene. Gũtĩrĩ kwagĩa gĩthingithia kĩngĩ kĩnene ta kũu kuuma rĩria thĩ kwagĩre andũ, nĩ ũria gĩthingithia kũu kĩarĩ kĩnene mũno. **19** Narĩo itũura rĩria inene rĩgĩatũkana njatũ ithatũ, namo matũura ma ndũrĩrĩ makĩmomoka. Nake Ngai akĩiririkana Babuloni itũura rĩria inene, na akĩrĩhe gĩkombe kĩaĩyũrĩtio ndibei ya ũrũrũ wa mang’ũrĩ make. **20** Nacio icigĩrĩra ikĩura ciothe, nacio irĩma ikĩaga gũcoka kuoneka. **21** Namo mahiga manene ma mbura ya mbembe, ma ũritũ wa ta kilo mĩrongo ĩtano o ihiga, makĩgwĩra andũ. Nao makĩruma Ngai nĩ ũndũ wa mũthiro ũcio wa mahiga ma mbura ya mbembe, tondũ mũthiro ũcio warĩ wa kũmakania mũno.

17 Nake mũraika ũmwe wa araike acio mũgwanja, maarĩ na mbakũri mũgwanja agĩũka, akĩnjĩra atĩrĩ, “Ūka, nguonie iherithia rĩa mũmaraya ũria mũnene, ũria ũikarĩte igũrũ rĩa maaĩ maingĩ. **2** Na nĩwe athamaki a thĩ maatharirie nake, na andũ arĩa matũũraga thĩ makarĩio nĩ ndibei ya ũtharia wake.” **3** Ningĩ mũraika ũcio akĩnjoya ndĩ thĩinĩ wa Roho, akĩndwara werũ-inĩ. Ndi kũu werũ-inĩ ngĩona mũndũ-wa-nja aikarĩre nyamũ yarĩ ndune ta gakarakũ, na yaiyũrĩtwo nĩ marĩitwa ma kũruma Ngai mwĩrĩ wayo, na yarĩ na ciongo mũgwanja na hĩa ikũmi. **4** Mũndũ-wa-nja ũcio ehumbĩte nguo cia rangi wa ndathi na mũtune, na akegemia na thahabu, na tũhiga twa goro, o na ruu. Guoko-inĩ gwake nĩanyĩtĩte gĩkombe gĩa thahabu kĩaĩyũrĩtio maũndũ marĩ magigi, na ciiko cia ũtharia wake. **5** Thiithi-inĩ wake aandĩkwo rĩitwa atĩrĩ: KĨRIGA BABULONI ŪRĨA MŪNENE, NYINA WA MARAYA, NA WA MAŪNDŪ MOTHE MARĨ MARĨ MAGIGI MA

THĪ. 6 Nĩndonire atĩ mũndũ-wa-nja ũcio aarĩ mũrĩu, akarĩo nĩ thakame ya andũ arĩa aamũre, o na thakame ya andũ arĩa maarĩ aira a Jesũ. Na rĩrĩa ndaamuonire, ngĩgega mũno. 7 Nake mũraika ũcio akĩnjũũria atĩrĩ: “Wagegio nĩ kĩĩ? Nĩngũgũtaarĩria hithe ya mũndũ-wa-nja ũcio na ya nyamũ ĩyo ahaicĩte, ĩyo ĩrĩ na ciongo mũgwanja na hĩa ikũmi. 8 Nyamũ ĩyo wonire yarĩ ho, na rĩu ndĩrĩ ho, na ĩrĩ hakuhĩ kuuma Irima-rĩrĩa-Rĩtarĩ-Gĩturi ĩthĩi ikaanangwo. Nao andũ arĩa matũũraga thĩ, arĩa marĩtwa mao mataandikitwo ibuku-inĩ rĩa muoyo kuuma rĩrĩa thĩ yombirwo nĩmakagega mona nyamũ ĩyo, tondũ hĩndĩ ĩmwe yarĩ ho, na rĩu ndĩrĩ ho, no nĩrĩũka. (Abyssos g12) 9 “Ũndũ ũyũ ũkwenda gwĩciirio na ũũgĩ. Ciongo icio mũgwanja nĩ ĩrĩma mũgwanja irĩa ciikarĩrwo nĩ mũndũ-wa-nja ũcio. 10 Nĩngĩ nĩ athamaki mũgwanja. Atano nĩmeherete, ũmwe arĩ ho, na ũrĩa ũngĩ ndarĩ arooka; no ooka-rĩ, no nginya aikare o kahinda kanini. 11 Nyamũ ĩrĩa yarĩ kuo, na rĩu ndĩrĩ ho, nĩyo mũthamaki wa kanana. We nĩ ũmwe wa acio mũgwanja, na rĩu erekeire kwanangwo. 12 “Hĩa icio ikũmi wonire nĩ athamaki ikũmi arĩa mataahetwo ũthamaki, no nĩmakaheo wathani ta athamaki maathane ithaa rĩmwe hamwe na nyamũ ĩyo. 13 Marĩ na muoroto ũmwe, na nĩmakaheana ũhoti na wathani wao kũrĩ nyamũ ĩyo. 14 Nao nĩmakarũa na Gatũrũme, no Gatũrũme nĩakamatooria tondũ nĩwe Mwathani wa aathani, na Mũthamaki wa athamaki, na andũ arĩa agaakorwo hamwe nao nĩ arũmĩrĩrĩ ake arĩa metĩtwo, na magathuurwo, na nĩ ehokeku.” 15 Nĩngĩ mũraika ũcio akĩnjũũria atĩrĩ, “Maaĩ macio wonire hau mũmaraya ũcio aikarĩte nĩ iruka cia andũ, na ĩrĩndĩ, na ndũrĩrĩ, na thiomĩ. 16 Nayo nyamũ ĩyo wonire, na hĩa icio ikũmi nĩgũthũũra igaathũũra mũmaraya ũcio. Nacio nĩkamwananga na ĩmũtĩge arĩ njaga; nĩikaarĩa nyama ciake, na ĩmũcine na mwaki. 17 Nĩgũkorwo Ngai nĩekĩrĩte ngoro-inĩ ciao rĩciirĩa rĩa kũhingia muoroto wake na ũndũ wa kũiguanĩra mahe nyamũ ĩyo hinya wao wa gwithana, nginya ciugo cia Ngai ihinge. 18 Mũndũ-wa-nja ũcio wonire nĩwe itũũra rĩrĩa inene rĩrĩa rĩathaga athamaki a thĩ.”

18 Thuutha wa maũndũ macio nĩndonire mũraika ũngĩ agĩkũrũka oimite igũrũ arĩ na ũhoti mũnene mũno, nayo thĩ ikĩarĩrwo nĩ ũkengi wake. 2 Nake akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ: “Nĩrĩgũũ! Babuloni itũũra rĩrĩa inene-rĩ, nĩrĩgwĩte! Nĩrĩtuĩkite gĩkaro kĩa ndaimono, na rĩgatuĩka gĩtũũro gĩa gũthaakĩrwo nĩ ngoma o yothe thũku, rĩgatuĩka gĩtũũro kĩa nyoni ciothe irĩa ĩrĩ thaahu na thũũre. 3 Nĩgũkorwo ndũrĩrĩ ciothe nĩnyuĩte ndibei ĩrĩa ya maũndũ mooru ya ũtharia wake. Nao athamaki a thĩ nĩmatharirie nake, nao onjorithia a thĩ magĩtongio nĩ mũtũũrĩre wake wa mĩago mikĩru.” 4 Nĩngĩ ngĩgua mũgambo ũngĩ uumite igũrũ ũkiuga atĩrĩ: “Inyuĩ andũ akwa, umai kũrĩ we, nĩgeetha mũtikagwatanĩre na mehia make, na nĩguo mũtikae kwamũkĩra mĩthiro yake; 5 nĩgũkorwo mehia make nĩmeiganĩrĩre magakinya o igũrũ, nake Ngai nĩaririkanĩte mawaganu make. 6 Mũheei o ta ũrĩa araheanaga; mũrĩhei maita meerĩ ma ũrĩa ekĩte. Gĩkombe kĩrĩa aramũringagĩria-rĩ, mũringĩriei kio maita meerĩ. 7 Mũnyamarieti, na mũmũhe kĩa kĩa kĩa ganaine na mwĩgaatho na mwĩkĩrĩro wake. Ngoro-inĩ yake erahaga, akoiga atĩrĩ, ‘Nĩ njikaraga ta mũthamaki-mũndũ-wa-nja; ndĩrĩ mũtumia wa ndigwa, na ndĩrĩ hĩndĩ ngaacakaya.’ 8 Nĩ ũndũ ũcio, mĩthiro yake nĩkamũkinyĩrĩra mũthenya o ro ũmwe: nayo nĩ gĩkuũ, na macakaya, o na ng’aragu. Agaacinwo na mwaki, nĩgũkorwo Mwathani Ngai ũrĩa ũmũtuĩrĩre ciira arĩ hinya. 9 “Rĩrĩa athamaki a thĩ arĩa maatharagia nake na makagwatanĩra nake mĩago-inĩ yake makoona ndogo yake akĩhĩa-rĩ, nĩmakamũrĩrĩra na mamũcakaĩre. 10 Nao makaarũgama haraaya nĩ ũndũ wa gwĩtigĩra kĩnyariĩrĩko gĩa, nao marĩre, makiugaga atĩrĩ: “‘Īya-ĩ! Īya-ĩ, wee itũũra inene, wee Babuloni, itũũra rĩa hinya! Itũũro rĩaku rĩrĩ gũkinya ithaa-inĩ o rĩmwe!’ 11 “Onjoria a thĩ nĩmakamũrĩrĩra na mamũcakaĩre, tondũ gũtirĩ mũndũ ũgaacooka kũgũra indo ciao rĩngĩ: 12 indo cia thahabu, na betha, na mahiga ma goro, na ruru; nĩngĩ mataama ma gatani ĩrĩa njega, na marĩa ma rangi wa ndathi, na marĩa ma harĩrĩ, na mataama marĩa matune ta gakarakũ; nĩngĩ

mithemba yothe ya mīti ĩrĩa mīnungi wega, na indo cia mithemba yothe iria ithondeketwo na mīguongo, na mbaũ cia goro, na gĩcango, na kīgera, na mahiga mathaka ma nyaigĩ; **13** ningĩ mĩrigo ya ndarathini na iriki, na ya ũbumba, na maguta marĩa manungi wega, na ũbani, na ya ndibei na maguta ma ndamaĩyũ, na ya mĩtu ũrĩa mũhinyu mũno, o na ngano; ningĩ ng'ombe na ng'ondũ; o na mbarathi na makaari; nginya ngombo o na mĩoyo ya andũ o nayo. **14** “Nao nĩmakoiga atĩrĩ, ‘Itunda rĩrĩa weriragĩria nĩrikwehereire. Ūtonga waku wothe o na ũkengi waku nĩthirĩte, na gũtirĩ hĩndĩ igaacooka kuoneka o na rĩ.’ **15** Onjoria arĩa meendagia indo icio na magĩtonga kuuma kũrĩ we-rĩ, makaarũgama o haraaya nĩ ũndũ wa gwĩtigĩra kĩnyariĩrĩko gĩake. Nĩmakarĩra, na macakae, **16** na maanĩrĩre, moige atĩrĩ: “‘Īiya-ĩ! Īiya-ĩ! Wee itũũra inene, wee wĩhumbĩte nguo cia taama wa gatani ĩrĩa njega, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mĩtune ta gakarakũ, na ũkegemia na thahabu, na tũhiga twa goro, o na rurũ! **17** Ūtonga ũcio mũnene ũguo nĩwanangwo ithaa-inĩ o rĩmwel’ “Anene othe a marikabu cia iria-inĩ, na arĩa othe mathiiaga na marikabu, atwarithia a marikabu, na arĩa othe marutaga wĩra kũu iria-inĩ rĩrĩa inene, makaarũgama o haraaya. **18** Rĩrĩa makoona ndogo ya itũũra rĩu rĩkĩhĩa-rĩ, nĩmakanĩrĩra moige atĩrĩ, ‘Kũrĩ kwagĩa itũũra rĩngĩ inene ta itũũra rĩrĩrĩ?’ **19** Nao nĩmakehurĩria rũkũngũ mĩtwe o makĩrĩraga na magĩcakayaga, na makae, makiugaga atĩrĩ: “‘Īiya-ĩ! Īiya-ĩ, Wee itũũra inene, kũrĩa arĩa othe ene marikabu cia iria-inĩ inene maatongeire nĩ ũndũ wa ũtonga warĩo! Nĩrĩanangwo ithaa-inĩ o rĩmwel! **20** Rĩkenere, wee igĩrũ! Kenai inyuĩ andũ arĩa aamũre, na inyuĩ atũmwo, o na inyuĩ anabii! Ngai nĩarĩtuĩrĩre ciira nĩ ũndũ wa ũrĩa rĩamwĩkire.” **21** Ningĩ mũraika ũrĩ hinya akĩoya ihiga rĩaiganaga ta ihiga inene rĩa gĩthĩi, akĩrĩikia thĩinĩ wa iria rĩrĩa inene, akiuga atĩrĩ: “Ūguo nĩguo itũũra rĩu inene rĩa Babuloni rĩgaatengemanio thĩ na hinya, narĩo rĩage gũcocoa kuoneka o na rĩ. **22** Nacio nyĩmbo cia ahũũri inanda cia mũgeeto na aini, na ahuhi a mĩtũrĩrũ, na ahuhi a coro, matigacooka

kũiguuo thĩinĩ waku o na rĩ. Gũtirĩ mũruti wa wĩra wa mũthemba o wothe ũgacooka kuoneka thĩinĩ waku o rĩ. Mũgambo wa ihiga rĩa gĩthĩi ndũrĩ hĩndĩ ũgaacooka kũiguuo thĩinĩ waku. **23** Gũtirĩ hĩndĩ ũtheri wa tawa ũgacooka kwara thĩinĩ waku o na rĩ. O naguo mũgambo wa mũhikania na wa mũhiki ndũrĩ hĩndĩ ũgaacooka kũiguuo thĩinĩ waku o na rĩ. Onjoria aku nĩo maarĩ andũ marĩ igweta gũkũ thĩ. Nacio ndũrĩrĩ ciothe ciahĩtithirio nĩ ũragũri waku. **24** Thĩinĩ wake nĩkuo gwakorirwo thakame ya anabii, na ya andũ arĩa aamũre, o na ya arĩa othe manooragĩrwo gũkũ thĩ.”

19 Thuutha wa maũndũ macio ngĩigua kĩndũ kĩagambaga ta mũrurumo wa kĩrĩndĩ kĩnene kĩa andũ makĩanĩrĩra kũu igĩrũ, makoiga atĩrĩ: “Haleluya! Ūhonokio, na riiri, na hinya nĩ cia Ngai witũ, **2** nĩgũkorwo matuĩro make ma ciira nĩ ma ma, na nĩ ma kĩhooto. Tondũ nĩatuĩrĩre mũmaraya ũcio mũnene ciira, ũcio wathũkirie thĩ na ũtharia wake. Na nĩamũrĩhĩtie thakame ya ndungata ciake.” **3** Na makĩanĩrĩra o rĩngĩ, makiuga atĩrĩ: “Haleluya! Ndogo yake igĩtũũra yambataga nginya tene na tene.” (aiōn g165) **4** Nao athuuri arĩa mĩrongo ĩrĩ na ana, na ciũmbe iria inya irĩ muoyo, makĩgũithia thĩ makĩhooya Ngai, ũrĩa waikarĩre gĩtĩ kĩa ũnene. Nao makĩanĩrĩra atĩrĩ: “Ameni, Haleluya!” **5** Ningĩ mũgambo ũkiuma gĩtĩ-inĩ kũu kĩa ũnene, ũkiuga atĩrĩ: “Gooai Ngai witũ, inyuĩ ndungata ciake inyuotho, o inyuĩ mũmwĩtigĩrĩte, arĩa anini na arĩa anene!” **6** Ngĩcocoa ngĩigua mũgambo warĩ ta wa kĩrĩndĩ kĩnene mũno, wahaanaga ta mũrurumo wa maaĩ megũtherera na ta mũrurumo mũnene wa ngwa, naguo ũkĩanĩrĩra, ũkiuga atĩrĩ: “Haleluya! Nĩgũkorwo Mwathani Ngai witũ, o we Mwene-Hinya-Wothe, nĩarathamaka. **7** Nĩtũkenei, na tũcanjamũke, na tũmũgoocel! Nĩgũkorwo ũhiki wa Gatũrũme nĩmũkinyu, nake mũhiki wake nĩehaarĩrie. **8** Nake mũhiki ũcio akĩheo nguo cia taama ya gatani ĩrĩa njega, ĩ gũkenga na theru, nĩguo ehumbe.” (Taama wa gatani ĩrĩa njega nĩguo ciĩko cia ũthingu cia andũ arĩa aamũre.) **9** Ningĩ mũraika ũcio akĩnjĩra atĩrĩ, “Andĩka atĩrĩ: ‘Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa metĩtwo iruga-inĩ rĩa

ũhiki wa Gatũrũme!” Agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Icio nĩ ciugo cia ma cia Ngai.” 10 Rĩrĩa ndaiguire ũguo, ngĩgwa magũrũ-inĩ make ndĩmũhoee. No akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩka ũguo! O na nĩ ndĩ ndungata hamwe nawe, na hamwe na ariũ na aarĩ a thoguo, arĩa magwatĩirie ũira wa Jesũ. Hooya Ngai arĩ we! Nĩgũkorwo ũira wa Jesũ nĩguo roho wa ũrathi.” 11 Ningĩ nĩndonire igũrũ rĩhingũkĩte na hau mbere yakwa haarĩ na mbarathi njerũ, nake ũrĩa wamĩhaicĩte etagwo Mwĩhokeku na Wa-ma. Nake atuuaga ciira, na akarũa mbaara arũmitie kĩhoo. 12 Namo maitho make mahaana ta mwaki ũgwakana, na arĩ na thũmbĩ nyingĩ mĩtwe. Nĩandĩkitwo rĩitwa, rĩtarĩ mũndũ ũngĩ ũrĩũ tĩga we wiki. 13 Ehumbĩte nguo ĩrĩndĩtwo thakame-inĩ, narĩo rĩitwa rĩake etagwo Kiugokĩ-Ngai. 14 Nacio mbũtũ cia ita cia igũrũ ciamuumĩte thuutha, ihaicĩte mbarathi njerũ na ikehumba nguo cia taama wa gatani ĩrĩa njega, njerũ cua na theru. 15 Ningĩ kanua-inĩ gake koimĩte rũhiũ rwa njora rũũgĩ rwa kũũraga ndũrĩrĩ naruo. Nake agaaciathaga na rũthanju rwa kĩgera na arangĩrĩrie ihĩhĩro rĩa ndibei rĩa mang’ũrĩ marũrũ ma Ngai Mwene-Hinya-Wothe. 16 Nguo-inĩ yake na kĩero-inĩ gĩake nĩandĩkitwo rĩitwa rĩrĩ: “MŪTHAMAKI WA ATHAMAKI, NA MWATHANI WA AATHANI.” 17 Ngĩcooka ngĩona mũraika ũmwe arũgamĩte thĩĩnĩ wa riũa, nake akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, agĩita nyoni irĩa ciarerete rĩera-inĩ, agĩciĩra atĩrĩ, “Ūkai, mũngane hamwe iruga-inĩ rĩrĩa inene rĩa Ngai, 18 nĩgeetha mũrie nyama cia mĩrĩ ya athamaki, na ya anene a mbaara, na ya andũ arĩa marĩ hinya, o na nyama cia mbarathi na cia ahaici a cio, na nyama cia mĩrĩ ya andũ othe arĩa eyathi na arĩa ngombo, o na arĩa anini na arĩa anene.” 19 Ningĩ ngĩona nyamũ ĩrĩa, na athamaki a thĩ, na mbũtũ ciao cia ita mecokanĩrĩrie hamwe nĩgeetha marũe na ũcio wahaicĩte mbarathi na mbũtũ yake ya ita. 20 No rĩrĩ, nyamũ ĩyo ikĩnyiitwo, o hamwe na mũnabii ũrĩa wa maheeni ũrĩa waringaga cĩama ithenya rĩayo. Na ũndũ wa cĩama icio nĩahĩtithĩte andũ arĩa mekĩrĩtwo rũrĩ rwa nyamũ ĩyo na makahooya mũhianano wayo.

Nao eerĩ magĩkio icua-inĩ rĩa mwaki wa ũbiriti ũgwakana. (Limnē Pyr g3041 g4442) 21 Arĩa maatigaire makĩuragwo na rũhiũ rwa njora ruomĩte kanua ka ũcio wahaicĩte mbarathi, nacio nyoni ciothe ikĩhũũnĩrĩa nyama cia mĩrĩ yao.

20 Ningĩ ngĩona mũraika agĩkũrũka oimĩte igũrũ, arĩ na kĩhingũro kĩa Irima-rĩrĩa-Rĩtarĩ-Gĩturi, na anyiĩtite mũnyororo mũnene guoko-inĩ gwake. (Abyssos g12) 2 Nake akĩnyiita ndamathia ĩrĩa, na nĩyo nyoka ĩrĩa ya tene, na noyo mũcukani kana Shaitani, akĩmĩoha mĩaka ngiri ĩmwe. 3 Akĩmĩkia Irima rĩu-Rĩtarĩ-Gĩturi, akĩmĩhingĩrĩria kuo, na akĩrĩcinĩrĩa mũhũri, nĩguo amĩgĩrĩrĩrie ndikanacooke kũheenĩ andũ a ndũrĩrĩ rĩngĩ nginya mĩaka ĩyo ngiri ĩmwe ĩthire. Thuutha wa ũguo nĩkarekererio ihinda inini. (Abyssos g12) 4 Ngĩcooka ngĩona itĩ cia ũnene irĩa ciaikarĩrwo nĩ arĩa maaheetwo hinya wa gũtuĩra andũ ciira. Na ngĩona mĩoyo ya andũ arĩa manatinio mĩtwe nĩ ũndũ wa ũira wa Jesũ o na nĩ ũndũ wa kiugo kĩa Ngai. Acio matiahooete nyamũ ĩrĩa o na kana mũhiano wayo, na matiekĩrĩtwo rũrĩ rwayo ithiithi-inĩ ciao kana moko-inĩ mao. Nao magĩcooka muoyo na magĩathana hamwe na Kristũ mĩaka ngiri ĩmwe. 5 (Andũ arĩa angĩ othe maakuĩte matiigana gũcooka muoyo, nginya rĩrĩa mĩaka ĩyo ngiri ĩmwe yathirire.) Kũu nĩkuo kũrĩũka kũrĩa kwa mbere. 6 Kũrathimwo na gũthera nĩ arĩa magwatanĩire na kũrĩũka kũu kwa mbere. Gĩkuũ gĩa keerĩ gĩtirĩ na hinya igũrũ rĩa, no magaatũka athĩnjĩri-Ngai o na Kristũ, na magaatamaka hamwe nake mĩaka ngiri ĩmwe. 7 Rĩrĩa mĩaka ĩyo ngiri ĩgaathira, Shaitani nĩkuohorwo akoohorwo oime njeera ĩyo yake, 8 nake nĩagathĩ kũheenĩ ndũrĩrĩ ituri-inĩ irĩa inya cia thĩ, nĩcio Gogu na Magogu, nĩguo acicokanĩrĩrie hamwe nĩ ũndũ wa mbaara. Mũigana wao nĩ ta mũthanga wa hũgĩrũrũ cia irĩa rĩrĩa inene. 9 Nao magĩtuĩkanĩria warĩ wa thĩ, makĩrigiĩcĩria kambĩ ya andũ a Ngai, o na itũũra rĩu inene endete. No mwaki nĩwoimire igũrũ, ũkĩmaniina. 10 Nake mũcukani, ũrĩa wamaheenirĩe, agĩkio irĩa rĩa mwaki wa ũbiriti, o kũrĩa nyamũ ĩrĩa na mũnabii ũrĩa wa maheeni maikĩtio. Nao magaatũũra

manyariiragwo mūthenya na ūtukū tene na tene. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) **11** Ningĩ ngĩona gĩtĩ kīnene mūno kĩa ūnene kĩa rangi mwerū, na ngĩona ūrĩa wagĩikariire. Nayo thĩ na igūrū ikiūra, ikiēhera ūthiū-inĩ wake, ikiaga handū ingiikara. **12** Na ningĩ ngĩona arĩa akuū, anene na arĩa anini, marūgamite mbere ya gĩtĩ kīu kĩa ūnene, namo mabuku makihingūrwo. Narĩo ibuku rīngĩ rikihingūrwo, na nĩrĩo ibuku rĩa muoyo. Nao andū arĩa akuū magĩtuirwo ciira kuringana na ciiko iria meekite, o ta ūrĩa kwaandikito mabuku-inĩ macio. **13** Narĩo iria rĩrĩa inene rikiruta arĩa akuū maarĩ thĩinĩ warĩo, nakĩo gĩkuū na Kwa-ngoma ikiruta arĩa maarĩ thĩinĩ wacio, na o mūdū agĩtuirwo kuringana na ciiko iria eekite. (Hadēs g86) **14** Thuutha ūcio gĩkuū na Kwa-ngoma igiikio iria-inĩ rĩa mwaki. Icuia rīu rĩa mwaki nĩrĩo gĩkuū gĩa keerĩ. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) **15** Na rĩrĩ, mūdū o wothē akorwo rīitwa rīake rītioneakire rīandikito ibuku-inĩ rĩa muoyo-rĩ, agiikio iria-inĩ rīu rĩa mwaki. (Limnē Pyr g3041 g4442)

21 Ngĩcooka ngĩona igūrū rierū na thĩ njerū, tondu igūrū rĩrĩa rĩa mbere na thĩ irĩa ya mbere nīcieherete igathira, narĩo iria rĩrĩa inene rītīarĩ ho. **2** Ngĩona Itūūra rĩrĩa Itheru, Jerusalemu irĩa njerū, rigiikūrūka riumite igūrū kwa Ngai, rihaarĩrio ta mūhiki ageimeirio mūthuuriwe. **3** Ningĩ ngĩgua mūgambo mūnene uumite gĩtĩ-inĩ-kĩa-ūnene, ūkiuga atĩrĩ, “Rīu giikaro kĩa Ngai kīrĩ hamwe na andū, nake nīegūtūūrania nao. Megūtūika andū ake, nake Ngai we Mwene arīkoragwo hamwe nao, na atūike Ngai wao. **4** Nake nīakamagiria maithori mothe mathire maitho-inĩ mao. Gūtīrĩ hīndĩ īngĩ gūgaakorwo na gĩkuū, o na kana gūcakaya, kana kīrĩro, kana ruo, nīgūkorwo maūdū marĩa ma mbere nīmeherete magathira.” **5** Nake ūrĩa waikariire gītī-kĩa-ūnene akiuga atĩrĩ, “Nī kwerūhia ndīrerūhia maūdū mothe!” Agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Andīka ūndū ūyū, nīgūkorwo ciugo ici nī cia kwīhokwo, na nī cia ma.” **6** Agĩcooka akīnjīra atĩrĩ: “Maūdū nīmahingu. Nī nī nī Alifa o na Omega, Kīambīrīria o na Kīrīkīro. Ūrĩa mūnyootu nīngamūhe maaĩ anyue kuuma giithima kĩa maaĩ ma muoyo, anyue o ūguo

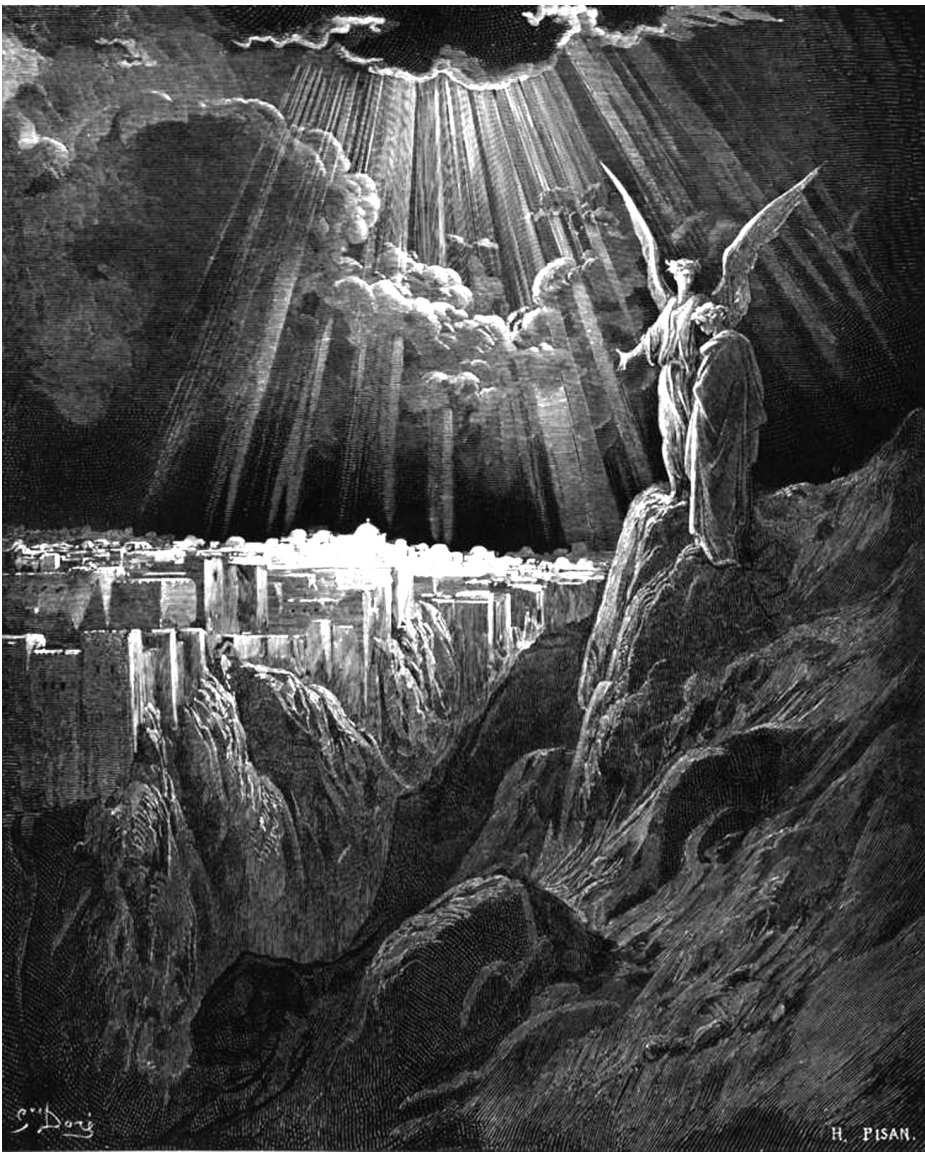
tūhū atekūgūra. **7** Mūdū ūrĩa ūgūtoorania nīwe ūkaagaya maūdū macio mothe, na nī nīngatūika Ngai wake, nake atūike mūrū wakwa. **8** No andū arĩa iguoya, na arĩa matetikītie, na arĩa imaramari, na arĩa oragani, na ahūūri maraya, na arogi, na ahooi mīhianano, na aheenania-rĩ, othe ūtūūro wao no iria-inĩ rĩa mwaki wa ūbiriti. Gīkī nīkīo gīkuū gĩa keerĩ.” (Limnē Pyr g3041 g4442) **9** Ūmwe wa arāika acio mūgwanja arĩa maarĩ na mbakūri mūgwanja iria ciayıūrīte mīthiro irĩa mūgwanja ya kūrīgīrīria agītūka, akīnjīra atĩrĩ, “Ūka, nīngūkuonia mūhiki, na nīwe mūtumia wa Gatūrūme.” **10** Nake akīngūua ndī thĩinĩ wa Roho, akīndwara kīrīma-inĩ kīarĩ kīnene kīraaya na igūrū, akīnyonia Jerusalemu, Itūūra rīu inene Itheru rigiikūrūka riumite igūrū kwa Ngai. **11** Itūūra rīu rīarĩ na riiri wa Ngai, naguo ūkengi warĩo wahaanaga ta wa kahiga ka goro mūno, o ta kahiga karĩa getagwo njathibi, gakengu o ta gĩcicio. **12** Narĩo rīarĩ na rūthingo rūnene, rūraihi na igūrū, rwarĩ na ihingo ikūmi na igĩrĩ, na arāika ikūmi na eerĩ ihingo-inĩ icio. Nacio ihingo icio nīciandikito marītwa ma mīhīrīga irĩa ikūmi na īrī ya ciana cia Isiraeli. **13** Mwena wa irathīro warĩ na ihingo ithatū, na mwena wa gathigathini ihingo ithatū, na mwena wa gūthini ihingo ithatū, na mwena wa ithūiro ihingo ithatū. **14** Naruo rūthingo rwa itūūra rīu inene rwarĩ na mīthingi ikūmi na īrī, na igūrū rīayo ikaandikwo marītwa ma atūmwō arĩa ikūmi na eerĩ a Gatūrūme. **15** Nake mūraika ūcio wanjarīrie aarĩ na rūthanju rwa thahabu rwa gūthima itūūra rīu inene, o na ihingo ciarīo, na thingo ciarīo. **16** Narĩo itūūra rīu inene riakito rīiganaine mīena yothē, ūraihi warĩo ūkaiganana na warīi warĩo. Nīathimire itūūra rīu inene na rūthanju rūu, na akīona atī rīarĩ na ūraihi wa kilomita ta 2,200, ūkaiganana na warīi warĩo, na kwambata na igūrū kwarīo. **17** Ningĩ agiithima rūthingo rwarĩo, na ūtungu waruo ūgīkorwo warĩ mīkono igana rīmwe na mīrongo īna na īna, rūthimītwo na gīthimi kĩa mūdū, na no kīo mūraika aahūthagīra. **18** Rūthingo rūu rwakito na njathibi, narĩo itūūra rīu inene riakito na thahabu irĩa therie, īgathera o ta gĩcicio. **19** Nayo mīthingi īyo ya thingo cia

itũūra rĩu inene yagemetio na mĩthemba yothē ya mahiga ma goro. Mũthingi wa mbere warĩ wa njathibi, na wa keerĩ warĩ wa yakuti ĩrĩa ya bururu, na wa gatatũ warĩ wa yacimu, na wa kana warĩ wa thumarati, 20 na wa gatano warĩ wa onigithi, na wa gatandatũ warĩ wa wakiki ĩrĩa mĩtune, na wa mũgwanja warĩ wa yakuti ĩrĩa ĩhaana thahabu, na wa kanana warĩ wa thabaricandi, na wa kenda warĩ wa yakuti ĩrĩa ĩhaana ngoikonĩ, na wa ikũmi warĩ wa wakiki ĩrĩa ũhaana nyeki nduru, na wa ikũmi na ĩmwe warĩ wa wakiki ĩrĩa wa bururu, na wa ikũmi na ĩgĩrĩ warĩ wa amethuthito. 21 Nacio ihingo iria ikũmi na ĩgĩrĩ nĩ ruru ikũmi na ĩgĩrĩ, o kihingo gĩathondeketwo na ruru ĩmwe. Nayo njĩra ĩrĩa nene ya itũūra rĩu inene yarĩ ya thahabu therie, yonithanagia mwena ĩrĩa ũngĩ ta gĩcicio. 22 Na gũtirĩ hekarũ ndonire kũu itũūra-inĩ rĩu inene, tondũ Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe na Gatũrũme nĩo hekarũ yakuo. 23 Itũūra rĩu inene rĩtibataire nĩ kwarĩrwo nĩ rĩũa kana mweri, nĩgũkorwo riiri wa Ngai nĩũrĩheaga ũtheri, nake Gatũrũme nĩwe tawa warĩo. 24 Nacio ndũrĩrĩ ĩgaathiiaga na ũtheri warĩo, nao athamaki a thĩ marehe riiri wao thĩinĩ warĩo. 25 Gũtirĩ mũthenya o na ũmwe ihingo ciarĩo ikaahingwo, nĩgũkorwo kũu gũtigakorwo na ũtukũ. 26 Na nĩkuo makaarehe riiri na gĩtĩo cia ndũrĩrĩ. 27 Gũtirĩ kindũ gĩtarĩ gĩtheru gĩgaatoonya itũūra rĩu o narĩ, o na kana mũndũ o wothē ĩrĩa wĩkaga maũndũ ma njono kana ma maheeni. O tiga arĩa marĩtwa mao mandikĩtwo ibuku-inĩ rĩrĩa rĩa Gatũrũme rĩa muoyo.

22 Ningĩ mũraika ũcio akĩnyonia rũũĩ rwa maaĩ ma muoyo, makembu na makahenia o ta gĩcicio, rũgĩtherera ruumĩte gĩtĩ-inĩ kĩa ũnene kĩa Ngai na gĩa Gatũrũme 2 rũikũrũkiire gatagati ka njĩra ĩrĩa nene ya itũūra inene. Mĩena yeerĩ ya rũũĩ rũu, o mwena warĩ na mĩtĩ wa muoyo, nague waciaraga matunda mĩthemba ikũmi na ĩrĩ, ũgaciaraga maciaro maguo o mweri. Namo mathangũ ma mĩtĩ ũcio maarĩ ma kũhonia andũ a ndũrĩrĩ. 3 Gũtigacooka kũgĩa na kĩrumi o na kĩrikũ. Gĩtĩ-kĩa-ũnene kĩa Ngai na gĩa Gatũrũme gĩgaakorwo kũu thĩinĩ wa itũūra inene, nacio ndungata

ciake nĩkamũtungatagĩra. 4 Nacio nĩkoonaga ũthiũ wake, narĩo rĩtwa rĩake rĩkandikwo ithiithi-inĩ ciao. 5 Gũtigacooka kũgĩa ũtukũ. Nao matikabatario nĩ ũtheri wa tawa o na kana ũtheri wa rĩũa, nĩgũkorwo Mwathani Ngai nĩwe ũgaatuika ũtheri wao. Nao magaathamaka tene na tene. (aiĩn g165) 6 Nake mũraika ũcio akĩnjĩra atĩrĩ, “Ciugo icio nĩ cia kwĩhokwo, na nĩ cia ma. Nake Mwathani, o we Ngai wa maroho ma anabii, nĩatũmire mũraika wake nĩguo onie ndungata ciake maũndũ marĩa arĩ o nginya mekĩke ica ikuhĩ.” 7 “Na rĩrĩ, nĩngũũka o narua! Kũrathimwo nĩ mũndũ ũrĩa ũrũmĩtie ciugo cia ũrathi ũrĩa ũrĩ ibuku-inĩ rĩrĩrĩ.” 8 Nĩ, Johana-rĩ, nĩ nĩ ndaiguire na ngĩona maũndũ macio. Na rĩrĩa ndaarĩkirie kũmaigua o na kũmona-rĩ, ngĩgwa thĩ magũrũ-inĩ ma mũraika ũcio wanyonagia maũndũ macio ndĩmũhooe. 9 No akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩka ũguo! O na nĩ ndĩ ndungata hamwe nawe, na hamwe na arĩũ na aarĩ a thoguo arĩa anabii, na arĩa othe marũmĩtie ciugo cia ibuku rĩrĩrĩ. Hooya Ngai arĩ we!” 10 Agĩcocoa akĩnjĩra atĩrĩ, “Ndũkahingĩrĩrie ciugo cia ũrathi wa ibuku rĩrĩrĩ, nĩgũkorwo ihinda nĩrikuhĩrĩrie. 11 Mũndũ ũrĩa wĩkaga ũũru nĩathĩ na mbere gwĩka ũũru, nake ũrĩa kĩmaramari athĩ na mbere na kũmaramara; na ũrĩa wĩkaga ũrĩa kwagĩrĩre athĩ na mbere gwĩka ũrĩa kwagĩrĩre; ningĩ ũrĩa mũtheru agĩthĩ na mbere gũtuika mũtheru.” 12 “Na rĩrĩ, ngũũka o narua! Nakĩo kĩheo gĩakwa ndĩ nakĩo, na ngaathe o mũndũ kũringana na ũrĩa aneeka. 13 Nĩ nĩ nĩ Alifa na Omega, wa Mbere na wa Kũrigĩrĩria, ningĩ Kĩambĩrĩria o na Kĩrĩkiro. 14 “Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa mathambĩtie nguo ciao, nĩguo magĩe na rũtha rwa gũkinya mĩtĩ-inĩ wa muoyo na matoonyere ihingo-inĩ makinye thĩinĩ wa itũūra rĩu. 15 Nakuo kũu nja gũgaikarwo nĩ magui, na arogi, na ahũũri ũmaraya, na oragani, na ahooi mĩhianano, na mũndũ ũrĩa wothē wendete maũndũ ma maheeni na akamekaga. 16 “Nĩ, Jesũ, nĩndũmĩte mũraika wakwa agũkinyĩrie ũira ũyũ nĩ ũndũ wa makanitha. Nĩ nĩ nĩ Thuuna na Rũciarĩ rwa Daudi, na nĩ nĩ Njata ĩrĩa ngengu ya Rũciinĩ tene.” 17 Nake Roho o na mũhiki mekuuga atĩrĩ, “Ūka!” Nake ũrĩa ũkũigua nĩoige atĩrĩ, “Ūka!”

Mündū o wothē mūnyootu, nīoke; na ūrīa wothē ūkwenda, nīamūkīre kīheo kīrīa kīa maaī ma muoyo, atekūgūra. **18** Ngūkaania mündū o wothē ūrīa ūkūigua ciugo cia ūrathi wa ibuku rīrī atīrī: Mündū o wothē angīciongerera ūndū, Ngai nīakamuongerera mīthiro īrīa ītaarīirio thīinī wa ibuku rīrī. **19** Na mündū o na ūrīkū angīkeeheria ciugo thīinī wa ibuku rīrī rīa ūrathi, Ngai nīakamwehereria igai rīake kuuma mūtī-inī wa muoyo, o na kuuma itūūra-inī rīu itheru, iria itaarīirio thīinī wa ibuku rīrī. **20** Ūrīa ūroimbūra maündū macio ekuuga atīrī, “īī nīguo, ngūūka o narua.” Amenī. Ūka, Mwathani Jesū! **21** Wega wa Mwathani Jesū ūrogīa na andū a Ngai. Amenī.

Ngĩona Itũũra rĩrĩa ltheru, Jerusalemu ĩrĩa njerũ, rĩgĩkũrũka riumĩte igũrũ kwa Ngai, rĩhaarĩrio ta mũhiki agemeirio mũthuriwe. Ningĩ ngĩigua mũgambo mũnene uumĩte gĩĩ-inĩ-kĩa-ũnene, ũkiuga atĩrĩ, “Rĩu gĩikaro kĩa Ngai kĩrĩ hamwe na andũ, nake nĩegũtũũrania nao. Megũtuĩka andũ ake, nake Ngai we Mwene arĩkoragwo hamwe nao, na atuĩke Ngai wao.

Kũguũrĩrio 21:2-3

Reader's Guide

Kikuyu at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Kikuyu at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Gikuyu---Kikuyu/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31
Aroma 10:7
Kūguūrīrio 9:1
Kūguūrīrio 9:2
Kūguūrīrio 9:11
Kūguūrīrio 11:7
Kūguūrīrio 17:8
Kūguūrīrio 20:1
Kūguūrīrio 20:3

āidios

Aroma 1:20
Judasi 1:6

aiōn

Mathayo 12:32
Mathayo 13:22
Mathayo 13:39
Mathayo 13:40
Mathayo 13:49
Mathayo 21:19
Mathayo 24:3
Mathayo 28:20
Mariko 3:29
Mariko 4:19
Mariko 10:30
Mariko 11:14
Luka 1:33
Luka 1:55
Luka 1:70
Luka 16:8
Luka 18:30
Luka 20:34
Luka 20:35
Johana 4:14
Johana 6:51
Johana 6:58
Johana 8:35
Johana 8:51
Johana 8:52
Johana 9:32
Johana 10:28
Johana 11:26
Johana 12:34
Johana 13:8
Johana 14:16

Atūmwō 3:21
Atūmwō 15:18
Aroma 1:25
Aroma 9:5
Aroma 11:36
Aroma 12:2
Aroma 16:27
1 Akorinitho 1:20
1 Akorinitho 2:6
1 Akorinitho 2:7
1 Akorinitho 2:8
1 Akorinitho 3:18
1 Akorinitho 8:13
1 Akorinitho 10:11
2 Akorinitho 4:4
2 Akorinitho 9:9
2 Akorinitho 11:31
Agalatia 1:4
Agalatia 1:5
Aefeso 1:21
Aefeso 2:2
Aefeso 2:7
Aefeso 3:9
Aefeso 3:11
Aefeso 3:21
Aefeso 6:12
Afilipi 4:20
Akolosai 1:26
1 Timotheo 1:17
1 Timotheo 6:17
2 Timotheo 4:10
2 Timotheo 4:18
Tito 2:12
Ahibirania 1:2
Ahibirania 1:8
Ahibirania 5:6
Ahibirania 6:5
Ahibirania 6:20
Ahibirania 7:17
Ahibirania 7:21
Ahibirania 7:24
Ahibirania 7:28
Ahibirania 9:26
Ahibirania 11:3
Ahibirania 13:8
Ahibirania 13:21
1 Petero 1:23

1 Petero 1:25
1 Petero 4:11
1 Petero 5:11
2 Petero 3:18
1 Johana 2:17
2 Johana 1:2
Judasi 1:13
Judasi 1:25
Kūguūrīrio 1:6
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 4:9
Kūguūrīrio 4:10
Kūguūrīrio 5:13
Kūguūrīrio 7:12
Kūguūrīrio 10:6
Kūguūrīrio 11:15
Kūguūrīrio 14:11
Kūguūrīrio 15:7
Kūguūrīrio 19:3
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 22:5

aiōnios

Mathayo 18:8
Mathayo 19:16
Mathayo 19:29
Mathayo 25:41
Mathayo 25:46
Mariko 3:29
Mariko 10:17
Mariko 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Johana 3:15
Johana 3:16
Johana 3:36
Johana 4:14
Johana 4:36
Johana 5:24
Johana 5:39
Johana 6:27
Johana 6:40
Johana 6:47
Johana 6:54
Johana 6:68

Johana 10:28
Johana 12:25
Johana 12:50
Johana 17:2
Johana 17:3
Atūmwō 13:46
Atūmwō 13:48
Aroma 2:7
Aroma 5:21
Aroma 6:22
Aroma 6:23
Aroma 16:25
Aroma 16:26
2 Akorinitho 4:17
2 Akorinitho 4:18
2 Akorinitho 5:1
Agalatia 6:8
2 Athesalonike 1:9
2 Athesalonike 2:16
1 Timotheo 1:16
1 Timotheo 6:12
1 Timotheo 6:16
2 Timotheo 1:9
2 Timotheo 2:10
Tito 1:2
Tito 3:7
Filemona 1:15
Ahibirania 5:9
Ahibirania 6:2
Ahibirania 9:12
Ahibirania 9:14
Ahibirania 9:15
Ahibirania 13:20
1 Petero 5:10
2 Petero 1:11
1 Johana 1:2
1 Johana 2:25
1 Johana 3:15
1 Johana 5:11
1 Johana 5:13
1 Johana 5:20
Judasi 1:7
Judasi 1:21
Kūguūrīrio 14:6

eleēse

Aroma 11:32

Geenna

Mathayo 5:22
Mathayo 5:29
Mathayo 5:30
Mathayo 10:28
Mathayo 18:9
Mathayo 23:15
Mathayo 23:33
Mariko 9:43*

Mariko 9:45
Mariko 9:47
Luka 12:5
Jakubu 3:6

Hadēs

Mathayo 11:23
Mathayo 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Atūmwō 2:27
Atūmwō 2:31
1 Akorinitho 15:55
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 6:8
Kūguūrīrio 20:13
Kūguūrīrio 20:14

Limnē Pyr

Kūguūrīrio 19:20
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 20:14
Kūguūrīrio 20:15
Kūguūrīrio 21:8

Sheol

Kīambīrīria 37:35
Kīambīrīria 42:38
Kīambīrīria 44:29
Kīambīrīria 44:31
Ndari 16:30
Ndari 16:33
Gūcookerithia 32:22
1 Samūeli 2:6
2 Samūeli 22:6
1 Athamaki 2:6
1 Athamaki 2:9

Ayubu 7:9
Ayubu 11:8
Ayubu 14:13
Ayubu 17:13
Ayubu 17:16
Ayubu 21:13
Ayubu 24:19
Ayubu 26:6
Thaburi 6:5
Thaburi 9:17
Thaburi 16:10
Thaburi 18:5
Thaburi 30:3
Thaburi 31:17
Thaburi 49:14
Thaburi 49:15
Thaburi 55:15
Thaburi 86:13
Thaburi 88:3
Thaburi 89:48

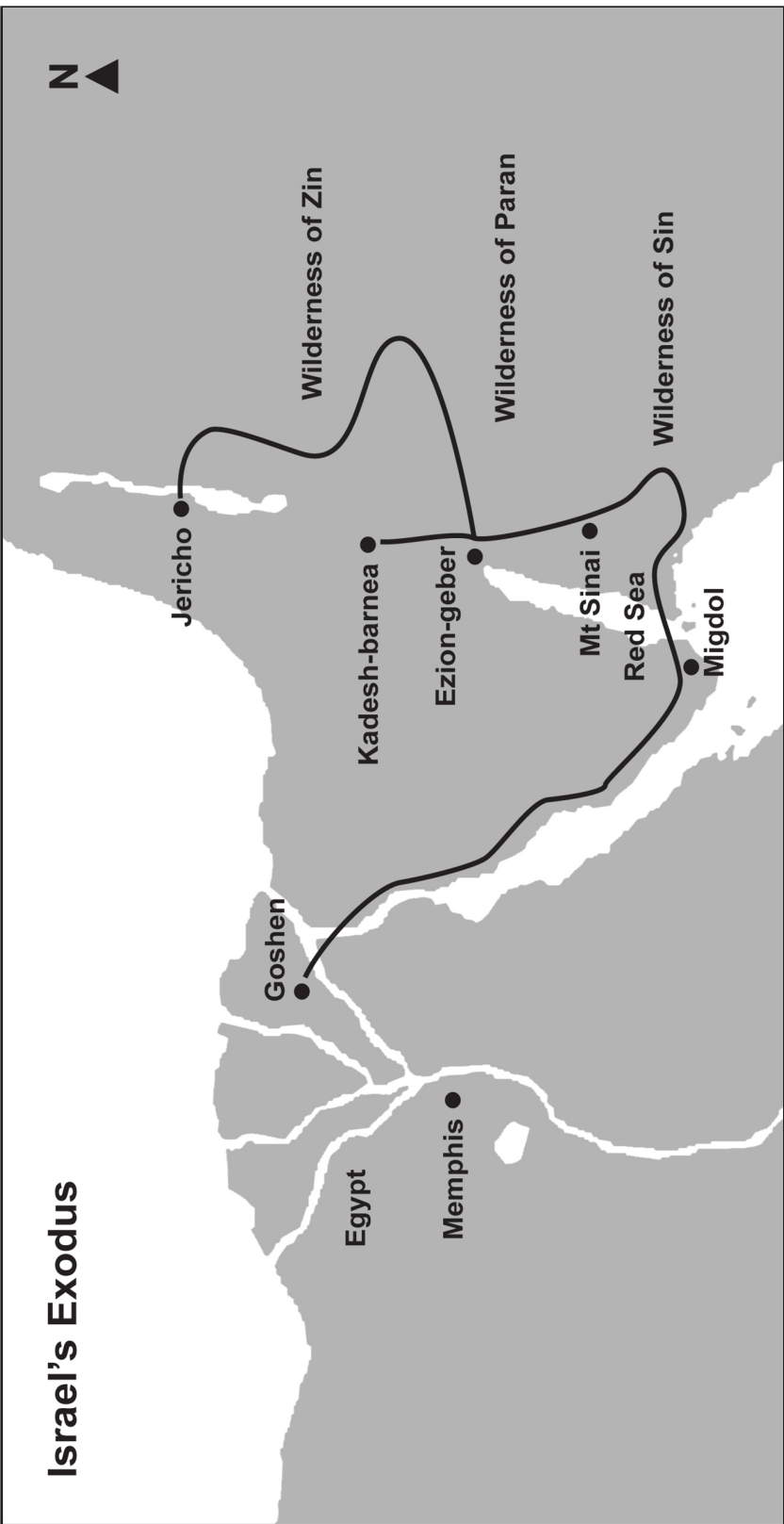
Thaburi 116:3
Thaburi 139:8
Thaburi 141:7
Thimo 1:12
Thimo 5:5
Thimo 7:27
Thimo 9:18
Thimo 15:11
Thimo 15:24
Thimo 23:14
Thimo 27:20
Thimo 30:16
Kohēlethu 9:10
Rwīmbo 8:6
Isaia 5:14
Isaia 7:11
Isaia 14:9
Isaia 14:11
Isaia 14:15
Isaia 28:15
Isaia 28:18
Isaia 38:10
Isaia 38:18
Isaia 57:9
Ezekieli 31:15
Ezekieli 31:16
Ezekieli 31:17
Ezekieli 32:21
Ezekieli 32:27
Hosea 13:14
Amosi 9:2
Jona 2:2
Habakuku 2:5

Tartaroō

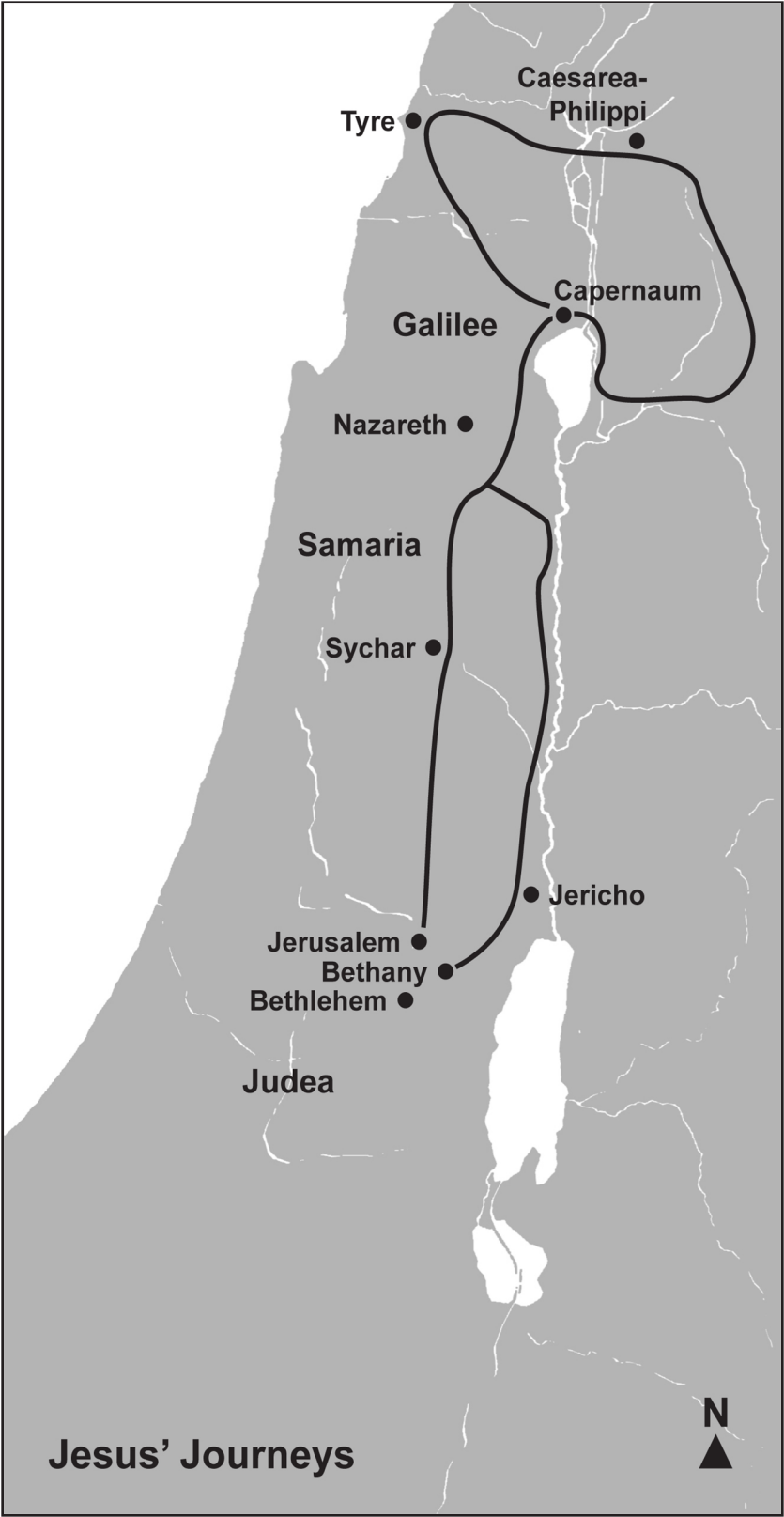
2 Petero 2:4

Questioned

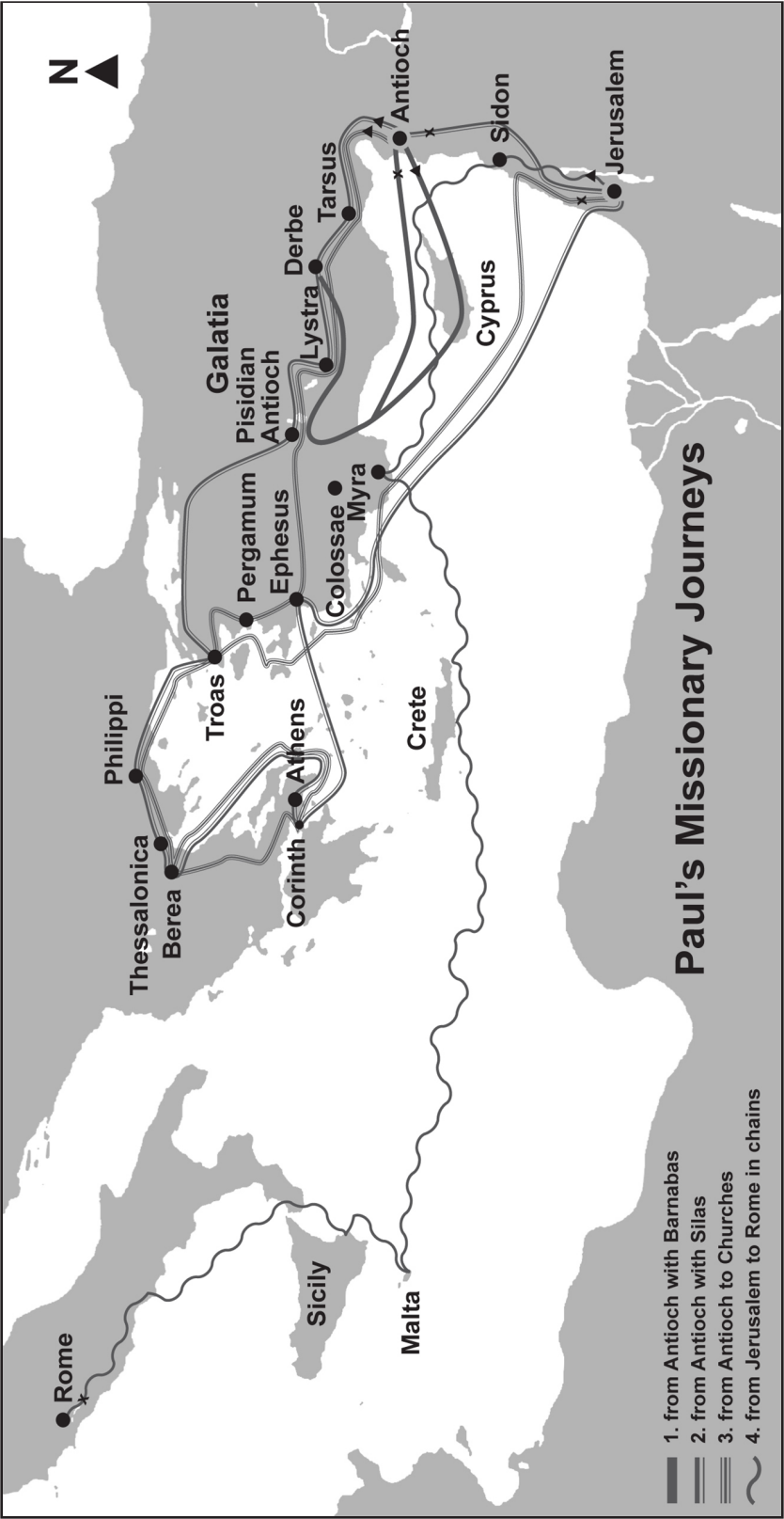
2 Petero 2:17

Riría Firaūni aarekereire andū a Israeli mathiī-rī, Ngai ndaamatongoreire njīra-inī ya kūhītūkīra būruri wa Afilisi, o na gūtūkīka iyo nīyo yarī njīra rīra nguhi. Nīgūkorwo Ngai oigire afīrī, "Mangicemania na mbaara-rī, maahota kwīricūkwo, macoce būruri wa Misiri." - Thaama 13:17

Nĩgũkorwo o na Mũrũ wa Mũndũ ndookire gũtungatĩrwo, no ookire gũtungata na arute muoyo wake nĩguo aĩthe thogora wa gũkũira andũ aingĩ. - Mariko 10:45

Nĩ nĩ Paŭlũ, ndungata ya Kristũ Jesũ, o nĩ njĩtũwo ndũike mĩtũmwo, na ngaamũwo hunjagie Ũhoro-ũřĩa-Mwega wa Ngai, - Aroma 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophecies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Uusher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

	Christ returns for his people
1956	Jim Elliot martyrd in Ecuador
1830	John Williams reaches Polynesia
1731	Zinzendorf leads Moravian mission
1614	Japanese kill 40,000 Christians
1572	Jesuits reach Mexico
1517	Martin Luther leads Reformation
1455	Gutenberg prints first Bible
1323	Franciscans reach Sumatra
1276	Ramon Llull trains missionaries
1100	Crusades tarnish the church
1054	The Great Schism
997	Adalbert martyrd in Prussia
864	Bulgarian Prince Boris converts
716	Boniface reaches Germany
635	Alopen reaches China
569	Longinus reaches Alodia / Sudan
432	Saint Patrick reaches Ireland
397	Carthage ratifies Bible Canon
341	Ulfilas reaches Goth / Romania
325	Niceae proclaims God is Trinity
250	Denis reaches Paris, France
197	Tertullian writes Christian literature
70	Titus destroys the Jewish Temple
61	Paul imprisoned in Rome, Italy
52	Thomas reaches Malabar, India
39	Peter reaches Gentile Cornelius
33	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we?			Genesis 1:26 - 2:3	
How are we sinful?			Romans 5:12-19	
Where are we?				
			Innocence	
			Eternity Past	Creation 4004 B.C.
Who are we?	God	Father	John 10:30	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden
		Son	God's perfect fellowship	
		Holy Spirit		
	Mankind	Living		
		Deceased believing		
		Deceased unbelieving		
	Angels	Holy	Genesis 1:1 No Creation No people	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels
		Imprisoned		
		Fugitive		
		First Beast		
		False Prophet		
		Satan		
Why are we?			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7	

Mankind is created in God’s image, male and female He created us

Sin entered the world through Adam and then death through sin

When are we?					
Fallen				Glory	
Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth	
1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City	
John 8:58 Pre-incarnate		John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise		
Psalm 139:7 Everywhere		John 14:17 Living in believers			
Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth					
Luke 16:22 Blessed in Paradise					
Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment					
Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command					
2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus				Matthew 25:41 Revelation 20:10 Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels	
1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind			Revelation 20:13 Thalaasa		
			Revelation 19:20 Lake of Fire		
			Revelation 20:2 Abyss		

For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all

Destiny

Kikuyu at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, *"the gates of Hades will not prevail,"* Matthew 16:18. Paul asks, *"Hades where is your victory?"* 1 Corinthians 15:55. John wrote, *"Hades gives up,"* Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, *"Do not be afraid,"* because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to *"be afraid"* because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, *"out of the frying pan, into the fire?"* Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, *"Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. Jesus said, *"You did not choose me, but I chose you,"* John 15:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

World Nations

Nĩ ùndũ úcio thĩĩ mógatũme andũ a ndũrĩĩ ciothe matũĩke arutwo akwa, mũkĩmabatithagia thĩĩnĩ wa rĩĩtwa rĩa lthe na rĩa Mũĩũ na rĩa Roho Mũtheru, - Mathayo 28:19

